

JAROSLAV HAŠEK

DEKAMERON

Fordította

D. Sidó Ágnes

Hosszú Ferenc

Hubik István

Mayer Judit

Tóth Tibor

TARTALOM

I

A neuburgi idegenvezető (Fordította Hubik I.)
Khám a bíróság előtt (Fordította Tóth T.)
A névtelen levél (Fordította Tóth T.)
Eljegyzés a családukban (Fordította Hubik I.)
Egy nevelő szenvedéseiből (Fordította Hosszú F.)
Egy rémregény rövid tartalma (Fordította Hubik I.)
Vonaton (Fordította Mayer J.)
András pap vétke (Fordította Tóth T.)
Barátságos mérkőzés (Fordította Hosszú F.)
A tolvaj Šejba viszontagságai (Fordította Hubik I.)

II

Balszerencsés történet egy kandúrról (Fordította Tóth T.)
Szentek és állatok (Fordította Tóth T.)
Švejk megtanul bánni a lögyapottal (Fordította Tóth T.)
František Šafránek hagyatéka (Fordította Tóth T.)
Lesállás (Fordította Mayer J.)
Chovanec apó gyanús hordója (Fordította Hubik I.)
Gaius Antonius Trossulus esete (Fordította Tóth T.)
Ejemék Rézinkája (Fordította Hubik I.)
Császári és királyi vámhivatal (Fordította Hosszú F.)
Balabán, a rútak rútya (Fordította Tóth T.)

III

A javítóban (Fordította Hubik I.)
A csákó (Fordította Tóth T.)
Mozgalmas hittanórák (Fordította Tóth T.)
Átkozottul bonyolult história (Fordította Mayer J.)
Rangkülönbség (Fordította Hubik I.)
Šefrna szerkesztőségi szolga (Fordította Hubik I.)
Gyilkos kerestetik (Fordította Tóth T.)
Koporsókereskedés (Fordította Hubik I.)
Történelmi anekdoták (Fordította D. Sidó Á.)
Az ismeretlen kutatói (Fordította Hubik I.)

IV

Hogyan varrtam fel nadrágomra a gombot (Fordította Hubik I.)
Sintérek (Fordította Tóth T.)
Illés próféta rejtélyes eltűnése (Fordította Tóth T.)
Rablógyilkos a bíróság előtt (Fordította Hubik I.)
Állami ösztöndíj íróknak (Fordította Mayer J.)
Társadalmi hazugságok (Fordította Hubik I.)
A negyedik Papoušek álma (Fordította Hubik I.)
Játékonykodás (Fordította D. Sidó Á.)
Lélektani rejtély (Fordította Tóth T.)
A Folimanka nagy napjai (Fordította Hubik I.)

V

A világszép Julcsa (Fordította Tóth T.)
A Nemzeti Lapok ötvenéves évfordulója (Fordította Hubik I.)
Szenteste az árvaházban (Fordította Tóth T.)
Elkobzás elleni óvás (Fordította Hubik I.)
A Havlíček-parkban (Fordította Hubik I.)
Hortík úr kalandjai (Fordította D. Sidó Á.)
A Függelenség alkotmánypárti napilap (Fordította Hubik I.)
Az elhagyott latrinán (Fordította Tóth T.)
Selmecbányai idill (Fordította Tóth T.)
Erkölcstelen kalendárium (Fordította Hubik I.)

VI

Bachura városi gyakornok megvesztegetési ügye (Fordította Hubik I.)
Jedličkáné divatbeszámolója (Fordította Hubik I.)
Ifjúsági lapok (Fordította Hubik I.)
Hites bírósági szakértők (Fordította Tóth T.)
Harmadikos gimnazisták lázadása (Fordította D. Sidó Á.)
Az első keresztények üldözése a Vinohradyn (Fordította Hubik I.)
Hogyan főztem magamnak lágy tojást (Fordította Tóth T.)
Hogyan varrtam fel nadrágomra a gombot (Fordította Tóth T.)
A megfelelő elnevezésekről (Fordította Hubik I.)
Tanácsok az életre (Fordította Tóth T.)

VII

Húsz évnek előtte (Fordította Hubik I.)
Az ibolyakék mennykő (Fordította Tóth T.)
Hörcsög a díványban (Fordította Tóth T.)
Kauble úr alapítványa (Fordította Tóth T.)
Tápszer tehénkének (Fordította Hosszú F.)
Florentin úr kontra Chocholka (Fordította Hubik I.)
Hogyan lett Karaus úr alkoholista (Fordította Hubik I.)
Harc a veszendő lelkekért (Fordította Tóth T.)
A křivicei búcsú (Fordította Hubik I.)
Az én Janika barátom (Fordította Hubik I.)

VIII

Boldog otthon (Fordította Hubik I.)
Veszedelmes munkaerő (Fordította D. Sidó Á.)
Gyakornokhalál a Kobkán-cégnél (Fordította Tóth T.)
Beszélgetés a kis Milossal (Fordította Hubik I.)
A levesintézet (Fordította Hosszú F.)
Történet I. Ferenc József császár arcképéről (Fordította Tóth T.)
Kiállítási tombola (Fordította Mayer J.)
A prágai államrendőrség nyomában (Fordította Hubik I.)
Az őskori majom (Fordította D. Sidó Á.)
Az illavai fegyház múltjából (Fordította Hubik I.)

IX

Az árva gyermek és a titokzatos anya (Fordította Hubik I.)
A becsületes megtaláló (Fordította Hubik I.)
A Harrach és Havelka-cég bukása (Fordította Hosszú F.)
Könyvbarátok között (Fordította Tóth T.)
Az öngyilkosok számára készült mentőövek története (Fordította Hosszú F.)
A kis bűvész (Fordította D. Sidó Á.)
A rémregényíró (Fordította Mayer J.)
A hořicei járási főnök (Fordította Hubik I.)
Az életből vett példa (Fordította D. Sidó Á.)
Találkoztam nekrológom szerzőjével (Fordította Hubik I.)

X

Az idegenvezető (Fordította Hubik I.)
Három ember meg egy cápa (Fordította Hubik I.)
Egy kis leleplezés (Fordította Mayer J.)
Férfi és nő a házasságban (Fordította Hubik I.)
Egy társas lény tragédiája (Fordította Tóth T.)
Szülők és gyermekek kapcsolata (Fordította Hubik I.)
Táviratilag küldött pénz (Fordította Hubik I.)
A mindentudó (Fordította D. Sidó Á.)
Községi választások (Fordította Hubik I.)
Szolid vállalkozás (Fordította Hubik I.)

DEKAMERON (I)

A neuburgi idegenvezető

A Duna-Neuburg névre hallgató sváb város idegenvezetője, Jokli Klopter úr a maga magyarázattal egybekötött idegenvezetői szolgálatait ennyire taksálta:

- Négy márka, meg amit megeszik, megiszik az ember.

Ez utóbbi feltétel hallatára kellemetlen érzésem támadt. Jokli Klopter úrnak ugyanis még az emberi kövérséget illető bajor fogalmak szerint is abnormis pocakja volt.

Pedig a bajor mérce e tekintetben nem száll le a kilencvenkilós testsúly alá.

A turistának mindig megéri, ha előre megegyezik az idegenvezetővel.

- Azt hiszem, maga haspók - mondtam -, ha soványabb volna...

Jokli úr elszomorodott.

- Hogy még ennél is soványabb legyek... - sóhajtott. - Úristen, látta volna boldogult apámat. Hát még a nagyapámat! Megevett egy egész sonkát, egy fazék káposztát, egy tál gombócot. Csak úgy csemege gyanánt.

- Megtoldom három márkával - mondtam -, adok hét márkát egy napra.

- Herrgott - vágta rá Jokli úr az ismert német eleganciával. - Maga smucig ember, járja csak egyedül a várost. De ne kerüljön a szemem elé. Azt hiszi, uram, hogy Jokli Klopter kifosztja az idegeneket? Beéri egy-két liter sörrel, meg itt-ott egy kis csemegével.

Másodszor hallottam Jokli úr szájából a csemege szót, s a hideg futkározott a hátamon, de arra gondoltam, hogy a turista okosan teszi, ha mennél kevesebb ellenséget szerez magának, főleg az ilyen testesebb fajtából, így hát egymás tenyerébe csaptunk, Jokli úr zsebre vágta a négy márkát, s lenn a kocsmában fizetett nekem egy korsó sört.

Szokása ez minden idegenvezetőnek a bajor városokban. Az apró figyelmességek ébren tartják a barátságot, s aztán a cimbora kétszeresen kifacsarja belőlünk az apró figyelmesség árát.

Neuburgba kevés turista látogat el. Lehet, hogy ludas ebben Jokli Klopter úr is, de általában kevés turista jár a Svábföldre. Neuburg környéke nemigen csábító. Minden kisváros, minden falu egyazon jellegű itt, a Svábföldön. S ha elvétele akadt valami régi várrom, helyreállították, és sörgyárat csináltak belőle. E tekintetben a bajorok roppant vállalkozó szelleműek. Vegyük példának okáért Genderkingent, Mertingent, Dürzlenkingent, Bersheimingent, Irgelsheimingent meg a többi -ingen-bingent, csupa egy kaptafára gyártott név, mint a sváb újságcímek. A társadalmi élet kimerül az egyes -ingenek közt dúló viszályban és a napirenden levő kocsmái verekedésekben. A helyzet Neuburg környékén a legvigasztalanabb. Szülőföldjének ily nehéz viszonyai közt nőtt fel Jokli Klopter úr...

Neuburg ősrégi város, és ez minden bajor városról elmondható. Ha útirajzot írnék, megírnám, hogy Neuburnak van két kapuja, így azonban csak annyit jegyzek meg, hogy az első nap estéjén az egyik kapun beléptem, másnap délután pedig a másikon kiléptem. Ez utóbbi Klopter úr lelkén szárad...

Neuburnak vannak siralmas állapotban leledző várfalai is. Valaha évszázadokkal ezelőtt a svédek lerombolták a falakat, és a jó neuburniak azóta hozzá se nyúltak semmihez. Magyarázható ez azzal is, hogy Neuburg konzervatív képviselőt szokott választani.

Mint minden valamirevaló bajor városban, Neuburgban is megtalálható az ónémet stílusban épült városháza. A városháza bejáratához magas lépcsőfokok vezetnek fel. Ez minden, amit Jokli Kloppter úr erről mondani tudott. A Duna itt két ágra szakad. Még az ilyen kicsiségre is felhívta a figyelmemet Jokli úr. Amikor pedig a hídon mentünk át, Jokli úr kijelentette, hogy ez a híd fahíd.

A hídfőn sisakos katona állt.

Hogy mi célból állt ott, Jokli úr nem tudta, de valószínűleg magának a katonának sem volt erről sejtelme.

Mikor átértünk a túlsó oldalra, Jokli úr kijelentette, hogy itt véget ér a híd. De azt hiszi tán valaki, hogy a városházán meg a fahídon kívül semmi másra nem hívta fel a figyelmemet? Ugyan! A városháza meg a hídfő közt öt sörház és nyolc kocsmát találhatók... Az utolsó kocsmán túl van a kapu, azon át hagytam el a várost, amelyben a Svábföld és környéke levéltárát őrzik, s ahol Jokli Kloppter úr él, akit a legmelegebben ajánlok minden turista figyelmébe...

Miután kiléptünk a vendéglőből, ahol éjszakáztam, és átmentünk a hídon, Jokli úr így szólt:

- Most megmutatom magának a Hajó vendéglőt.

A szóban forgó intézmény kívülről egyáltalán nem hatott csábítón.

- Be kell mennünk - mondta Jokli úr -, várnunk kell itt egy emberre.

A nyájas hang alapján nem kételkedtem benne, hogy az idegenvezető kamatostul le akarja inni, amivel megvendégelt, annak jeléül, hogy a szerződésünk érvényes, és az a bizonyos kilátásba helyezett várakozás csupán ürügy, hogy fogamatba tétessék a szerződés záradéka: „Amit megesszük és megisszuk az ember”.

Rendeltem sört. Jokli úr hörpintett egy nagyot, és beszélni kezdett:

- Várok egy senkiházira. Közönséges Schweinskerli, afféle Schweinsbübli az illető. - Mondott még néhány nevet, melyek mindegyikében szerepelt a bájos „Schwein” előtag, újra húzott egy nagyot a korsóból, és folytatta: - Uram, annak az embernek sok van a rovásán. De csak jöjjön meg, majd számolunk! Uram, az az ember dürzlenkingeni, én pedig bersheimingeni vagyok. Mi bersheimingeniek „roh, awer gutmütisch” vagyunk, de valahány dürzlenkingeni, az egytől egyig csak „roh”, és a jóindulatnak nyoma sincs bennük. Dürzlenkingenben mindenki pizok fráter és Schweinsbübli.

- Schweinskerli - jegyeztem meg, hogy én is mondjak valamit.

- Úgy van, Schweinskerli - helyeselt Jokli úr -, és a legnagyobb Schweinskerli Johannes Bewign.

Kiürítette a korsót, és rendelt másikat.

- Mi - folytatta indulatosan -, mi bersheimingeniek sose szívelhettük egymást a dürzlenkingeni csirkefogókkal. Tetszik tudni, nálunk minden faluban másképp beszélnek, de a dürzlenkingeniek kiejtése annyira siralmas, hogy egyszerűen nem értik meg, amit mi, bersheimingeniek mondunk. Apám bersheimingeni pa'a' volt, s Johannes, a disznó fráter, mindig röhögött rajtam, mondván, hogy nem érti, mi az a pa'a'...

- Engedelmet, Jokli úr, voltaképpen mi az a pa'a'?

- A pa'a', az pa'a', uram. Hogyan mondjam meg magának jobban németül?

(Máig sem tudom, mi az a „pa’a’”, Jokli úr szerint tehát Schweinsbübli vagyok.)

- Tudja, uram, hogy az a semmirekellő Johannes azért jött Neuburgba, hogy konkurráljon velem, és azt híreszteli rólam, hogy részeges vagyok? Mondhatom, gyönyörű idegenvezető Johannes Bewign. Mihelyt megkaparint egy turistát, berúg a turista úrral együtt. A bestia! Azért várunk itt rá, és én majd a szemébe vágom: Látod, Schweinsbübli, nem tettél tönkre, különb turista urakat kísérgetek, mint te... te nyomorult dürzlenkingeni! S ha netán itt hiába várunk rá, biztosan megtaláljuk a Burgsheim sörházban; ha pedig ott se lesz, akkor egész biztosan a Nagypipában iszik, ha nem, akkor a városháza környéki kocsmák vagy a váralji sörházak valamelyikében, de ha még ott se találánk rá, elnézünk az Utolsó Kapu vendéglőbe.

- No és, Jokli úr, ha ott se lesz?

Az én jeles idegenvezetőm öklével indulatosan az asztalra csapott:

- Akkor elmegyünk utána Dürzlenkingenbe!

Lám, ugye, milyen kellemes ember ez a Jokli úr.

Megbecsülhetetlen idegenvezető! Minden apróságról tudott. Mindenre felhívta a figyelmemet. Magyarázott. Egy szűk utcán ballagtunk. A sarkot elhagyva Jokli úr megállt egy ódon épület előtt.

- Tavaly itt leszúrtak egy weidingi mészáros - mutatott komoran az épületre. - Ez a Burgsheim sörház.

- No és ki szúrta le, Jokli úr?

- A dürzlenkingeniek, uram. Itt szoktak tanyázni. Lehet, hogy itt lesz a versenytársam, Johannes Bewign. Menjen előre.

Letelepedtünk egy asztalhoz, s Jokli úr szakértő szemmel végigmustrálta a homályos szögletet, ahol néhány óriás termetű férfi vitatkozott.

- Nincs köztük - mondta Jokli úr csalódottan. - Azok ott jobbra ketten a Regensburgi utcában laknak, amaz a kettő balra az Augsburgi úton. Elvitatkoznak így még vagy egy óra hosszat, mielőtt öltre mennek. Ebben semmi érdekes nincs. Kár, hogy nincs itt senki a Frigyes térről meg a Pfalzi utcából, azok aztán tudnak verekedni, a külvárosiakról, a lesheimiekről meg a heiniekről nem is beszélve.

Jokli úr sercintett egyet.

- Ezek - mondta csüggedten - azt se tudják, mi a kés. Kapnák csak el őket egyszer a dürzlenkingeniek! A weidingi mészárosnak, akit említettem, betyárosan kilyuggatták a kabátját. Velem ez nem történne meg. Kár, hogy nincs itt Johannes Bewign. De megkeressük őt, uram, és ha egyet szól, elrántjuk a nótáját.

Amint látjuk, Jokli úr sosem viselkedik kimérten az idegenek iránt, mint számos idegenvezető, akik a városnézés során mindent lóhalálában intéznek el, csak hogy mielőbb levessék a kíséret gondját.

Neuburg tehát ősrégi város. Van sok ódon háza, és a szép erkélyes, kúpcserepes házak közé tartozik az az épület is, amelyben a Nagypipa vendéglőt találjuk. A vendéglőben ott a felirat: „Kéretik azonnal fizetni”. Nyomasztóan félhomályos, komor helyiség, rozzant, boltíves mennyezet, félő, hogy rászakad a vendégekre. Ez okból alátámasztották két faoszloppal. Egy elszánt bersheimingeni Sámson a támoszlopok kirántásával megölhetne itt egész sereg dürzlenkingenit. Jokli úrnak támadtak ilyen bibliai ötletei.

- Ha túlerőben volnának velem szemben - mondta a szemöldökét összevonva -, tudom, mit tennék. Azt, amit Sámson tett.

Johannes Bewign úr nem volt a Nagypipában. Mivel nem győztük kivárni, mentünk tovább.

- Most elmegyünk a kolostori sörházba - mondta nyomatékosan Jokli úr. - A kolostori sörház arról nevezetes...

Aha, gondoltam magamban, most kezdődik az unalmas magyarázat à la: „Az épület a tizenhatodik századból származik” stb.

- Evett már Neuburgban májas hurkát? - zavart meg gondolataimban Jokli úr.

- Ettem az este a vendéglőben, ahol hálтам.

- Akkor tulajdonképpen májas hurkát nem evett. A kolostori sörház arról nevezetes, hogy az itteni ferences atyák olyan finom májas hurkát készítenek, hogy a csodatevő Szent Heliodoruson kívül, aki az egész Svábföldről ide vonzza a zarándokokat, a májas hurka az, ami miatt tömegével jönnek a búcsújárók egészen Felső-Pfalzból. Olykor két processzió összerúgja a patkót a sörházban. S tudja, mit tesznek ilyen esetben a ferences atyák? Megtagadják a májas hurkát mind a két társaságtól. Rögtön helyreáll a béke.

(A beszélgetés folytatása már a kolostori sörházban.)

- S min vesznek össze, Jokli úr?

- Szent Heliodorus képén, uram. Minden processzió elsőnek szeretné végigcsókolni a képet, hogy előbb ihasson, és ehessen a májas hurkát, mert nincs ennél különösebb csemege.

Jokli úr elfogyasztott e csemegéből kétfontnyit. Egyáltalán szerencsés kis fogadó volt ez. Megtudtuk, hogy Jokli úr konkurrensé, Johannes, fél órának előtte távozott holmi turista-félével, valahová a váraljai sörházak felé mentek, és állítólag Johannes érdeklődött Jokli úr felől...

- Ó, a nyomorult - mondta patetikusan Jokli úr. - Tehát mégis sikerült felhajszolnia valami sehonnai turistát. Nem számít, megyünk utánuk a váraljára. A jelek szerint félnek tőlünk.

Jokli úr egyre bizalmasabb lett hozzám.

- Azt a bizonyos turistát majd maga veszi kezelésbe - mondta.

Mondta pedig ezt olyan elszánt hangon, hogy ezt csak így lehetett érteni: „Aki nincs velem, az ellenem van”.

Nos, mentünk a vár felé.

Öt sörgyárat ragasztottak a várfalhoz. Úgy bújnak meg a tövében, mint a csirkék a kotlós szárnya alatt. A neuburgiak a vár oltalmába helyezték, ami számukra a legbecsesebb.

A harmincéves háború idején egy svéd csapat eljutott a vár alá, és bevette az első serfőzdét. A győztesek szégyenletes módon berúgtak. Mikor ezt látta a várőrség, kitört, de el kellett vonulnia a második serfőzde mellett. Mi tagadás, a helyőrség nem tudott ellenállni a csábításnak, és némi fontolgtatás után a vitézek arra a következtetésre jutottak: ha ők nem isszák meg a készleteket, megisszák a svéd zsoldosok, így hát a svédek helyett a második serfőzde teli hordóinak rontottak neki. Győztek. Kiürítették a hordókat. Közben a svédek észbe kaptak, és támadást intéztek a második serfőzde ellen. Megszállva találták. Továbbvonultak a harmadikhoz, és itt még jobban lerészegedtek, mint az elsőben. Nyakló nélkül ittak. Időközben a helyőrség a második serfőzdében összeszedte magát, és felvonult a harmadik serfőzdéhez, hogy megvédelmezze. Azonban elkésett. Csupán a hortyogó svédeket

meg az üres hordókat találta. A vitézek az üres hordók látványától annyira dühbe gurultak, hogy a svédek egytől egyig lemészárolták. S ez az a bizonyos neuburgi győzelem, amelyről a várkapu sgraffittoja alatt olvasható felirat beszél.

- Megérdemelték a sorsukat - mondta komolyan Jokli úr a sgraffitto alatt megállva. - Általában igen sok kárt tettek itt akkoriban a svédek. A Svábföldön, könyvek tanúsítják, a harmincéves háború előtt sokkal több sörgyár volt, mint amennyi most van.

Ez idő szerint, írd és mondd, mindössze öt van belőlük a vár alatt.

E történelmi nevezetességű helyiségek egyikében sem bukkant rá Jokli úr a maga idegenvezető konkurrensére, se én a magam turista konkurrensre.

- Fő, hogy az ember senkitől se hagyja magát megközelíteni - oktatott Jokli úr az utolsó sörházból csaldóttan kilépve. - Felkapom a korsót, odavágom, felkapom a széket, odavágom, letöröm az asztallábat, odavágom. Így a leghelyesebb.

- Nemigen bízom már benne, hogy ott kapjuk a csirkefogókat az Utolsó Kapuban - mondta Jokli úr, mialatt a vár menti szűk utcán a kapu felé tartottunk. - Csak nem a bolondját járatják velünk?

Sose adjuk fel a reményt! Ott találtuk mi bizony a keresetteket az Utolsó Kapu vendéglőben. A turista konkurrens félénken nézegetett körül. Johannes úr kihívón.

Letelepedtünk szemben velük.

Az idegen turista és Johannes úr még bensőségebben összeforrottak. Tegeződtek. Hallottam, amint Johannes úr fennhangon biztatja a félénk turistát:

- Te odamész ahhoz az idegenhez, és lekensz neki egy nagyot, a többi Joklival majd elintézem én.

Abban a pillanatban megdördült Jokli úr hangja:

- Minden düzlenkingeni Schweinskerli!

- Minden bersheimingeni pedig Schweinsbübli! - ordított fel Johannes úr.

Aztán repült Jokli úr korsója, de egyidejűleg repült Johannes úr korsója is. Pillanatokon belül kitört az általános csetepaté, mert üldögélt ott jó néhány lesheimi és heini, akik éltek a kedvező alkalommal, hogy beverhessék egymás fejét.

A fokozódó zűrzavarban kiosontam, és az ajtó előtt összetalálkoztam turista konkurrensemmel.

- Végighajkurásztunk maguk miatt minden sörházat és kocsmát - mondta a konkurrens. - Johannes mesélte, hogy van valami elszámolnivalója Joklival, mert hogy az konkurrál vele.

Kiléptünk Neuburg kapuján.

- Kellemes kisváros - mondta lelkendezve a konkurrens, a turista. - Nálunk Württembergben minden olyan unalmas...

Lám! Ilyenek a németek, és ilyenek a duna-neuburgi idegenvezetők...

Khám a bíróság előtt

(Az Ókori Hírharsóna törvényszéki tudósítójától)

Arubasban, az Ararát hegy tövében rendkívül felkavarta a kedélyeket Khámnak, Noé fiának a pöre, amelyről egyik előző számunkban a vádirat alapján már beszámoltunk. Mivel nem akarjuk, hogy azok az olvasóink, akiknek figyelmét jelentésünk elkerülte, tájékozatlanok maradjanak, röviden ismertetjük a tényállást.

Noé patriarcha, a közismert műbarát október elsején, a pusztító árvízkatasztrófa után, amikor átszakadtak a halastavak gátjai, hajóján az Ararát tövébe érkezett, s a kormánytól földbirtokot vásárolt, amelyen az agrónia legújabb felfedezései szerint szőlőt telepített és termesztett. Egy napon, tavaly szeptember tizenkettedikén délután három órakor Noé papa három fiával, Szemmel, Khámmal és Jáfettel a borospincébe indult, hogy megkóstolja az újbort.

Talán fölösleges külön rámutatnunk, hogy ez alkalommal nagyobb mennyiségű bort kellett megízlelnie, s az elfogyasztott ital tüstént érezte hatását, mihelyt a derék patriarcha elhagyta a borospincét. Ráadásul meleg nap volt, Noé a háza melletti gyümölcsösbe vonult, s lepihent az árnyékban egy körtefa alatt. Ekkor jött oda eltévelyedett fia, Khám, s mivel Noé úron csak egy szál ing volt, megpróbálta lemezteleníteni atyját olyképpen, hogy az ing alsó szélét keresztül akarta húzni atyja fején. E pillanatban jelent meg a tett színhelyén Noé úr másik két fia, Szem és Jáfet urak, akik elkergették eltévelyedett öccsüket. A civakodás alatt a sövénynél számos közönség gyűlt össze, köztük hölgyek is, akik felháborodottan szemlélték az undorító látványosságot. Az odahívott rendőr egy órával később letartóztatta a rossz útra tévedt Khámot, és bekísérte a közeli őrszobára, ahonnan kihallgatása után közerkölcs elleni vétség miatt a járásbíróság fogházába szállították. Az elvetemült fiút tegnap, január hetedikén vont a felelősségre a büntetőbíróság tanácsa, Melekhenekh törvényszéki tanácsos elnöklete alatt.

A tárgyalást az esküdtbíróság tanácsstermében kellett lefolytatni, a többi helyiség kicsinek bizonyult, oly nagy volt az érdeklődés a per iránt. A közönség soraiban számos köztisztviselő is álló hölgyet láttunk.

Khám vádlottat két fegyőr kísérte a tárgyalóterembe. Egyáltalán nem látszott meg rajta a vizsgálati fogság, s mint Noé úr a törvényszéki tudósítók kérdésére kijelentette, elvetemült fia a fogságban inkább meghízott, mint lefogyott.

A tárgyalást a tanácselnök nyitotta meg a vádlott kihallgatásával. Khám a hozzá intézett kérdésekre csengő hangon felelt. Kiderült, hogy a vádlott büntetett előéletű, még az özönvíz előtt büntették meg szentségtörés miatt. Ellopott egy áldozati bikát, s hasonszórú társaival együtt megette. Másodszor becsületsértés miatt ítélték el egy esztendeje. A vádlott védője azzal a javaslattal állt elő, állapítsa meg a bíróság, hogy Khám nevelését ifjú korában szülei elhanyagolták.

Noé úr határozottan tiltakozik a védő állítása ellen. Igaz, hogy az özönvíz idején, amikor fenn a hegyekben átszakadtak a halastavak gátjai, nem fordíthatott annyi időt a fiú nevelésére, mint szeretne és szükségesnek találta volna. Ennek ellenére még ütlegekkel is igyekezett beléoltani a jó erkölcs alapelveit. Sajnos, a vízözön után Khám rossz társaságba keveredett, egy sereg véletlenül életben maradt csirkefogóval barátkozott, s már tizennégy éves korában illetlen szavakat használt és káromkodott.

Arra a kérdésre, hogyan káromkodott, Noé úr azt mondja, rendszerint disznóknak, barmoknak nevezte a társaságban jelenlevőket. Ezzel szemben Szem és Jáfet mindig példás gyermek volt.

A védő megkérdezi Noé úrtól, járatta-e iskolába Khámot.

Noé úr nemmel válaszol, s megmagyarázza, hogy nem tehetette az özönvíz miatt. Az utak még nem száradtak fel, s a néptanítók kivétel nélkül vízbe fúltak. Egyetlen polgári iskolai tanító menekült meg, az is eszét vesztette.

Védő: Szíveskedjék megmondani, tanú úr, miért nem fogadott házitanítót Khám mellé?

Tanú: A házitanítók is mind vízbe fúltak. (Nyugtalanlás a teremben.)

Védő: Ön művelt ember, kötelessége lett volna, hogy maga oltsa belé az erkölcs szent normáit.

Tanú (emelt hangon): Tisztelt törvényszék! Mindenki előtt ismeretes, mennyi munkámba került, hogy megmentsem az emberiséget a pusztulástól, hány éjszakát virrasztottam át imádkozva, hány napon keresztül tereltem az állatokat hajómra. (A védőhöz fordul): Azt hiszi, doktor úr, könnyű dolog egy tigrist hajóra szállítani? Ugyanakkor még ennek a csirkefogónak a nevelésével is törődjön az ember?

Khám odakiáltja atyjának: Vén iszákos!

A tanácselnök rendreutasítja, a vádlott cinikus mosollyal visszaül helyére.

A tanácselnök most Noé úrhoz fordul: Rendben van, Noé úr, de egy kérdést tisztáznunk kell: Nem vette észre sohasem, hogy a vádlott esetleg lelkileg terhelt?

Tanú: Biztosíthatom, elnök úr, hogy Khám makkegészséges szülőktől származik. Nagypapája, Matuzsálem, hatszázhetven éves korában ép ésszel megmászta a Himaláját. Feleségem is egészséges asszony, ezt a fiamat háromszáznolcvankét éves korában szülte, ugyancsak testi és szellemi képességeinek teljes birtokában.

A továbbiakban Khám kihallgatására került sor.

Tanácselnök: Hallja, vádlott, a negyedik parancsolat még nem olyan régi, hogy elfelejtette volna. Ráadásul a rendőrség minden alkalmas helyen tízparancsolatos falragaszokat helyezett el. Az előzetes kihallgatás során azt vallotta, hogy tud olvasni, anyja tanította meg rá unalmában (izgalom a teremben), most pedig fejét csóválja, és el akarja hitetni velünk, hogy nem olvasta a negyedik parancsolatot. Egyre-másra ellentmondásokba keveredik. Mondja meg kereken és őszintén: Lehúzta az inget apjáról, Noé úrról?

Khám: Igenis megtettem, mert apám javíthatatlan alkoholista! (A közönség izgatottan zsidong.)

Tanácselnök (szigorúan): Hallja, vádlott, még egy vadidegen embert sem illik nyilvánosan iszákosnak bélyegezni, hát még a tulajdon apját!

Noéné lekiált a karzatról: Te csirkefogó!

Tanácselnök: Vádlott, mondja el őszintén, hogyan történt. Tulajdonképpen mire gondolt abban a pillanatban, amikor ráncigálni kezdte atyja ingét?

Khám: Semmire!

Elnök: Hallja, vádlott, kézenfekvő, hogy az ember csak úgy ok nélkül nem mezteleníti le saját édesatyját. Bizonyára oka volt rá, megfontolt szándékkal fogott hozzá. Ismerje be őszintén, mire gondolt, csak saját magának használ vele. Elvégre a bíróság nem hiheti el, hogy atyja álmát kihasználva, csak úgy ukmukfukk nekiesett az ingének és huzigálni kezdte.

Államügyész: Tudta, hogy az utcán sok ember jár?

Khám: Tudtam!

Védő: Hallja, Khám úr, nem volt maga véletlenül részeg?

Khám: Én nem, de az apám a sárga földig leitta magát. Az utóbbi időben túlságosan gyakran szopott be, attól tartottam, hogy a szél fölhajítja ingét, ezért elejét akartam venni a bajnak, és le akartam róla húzni a pendelyt. (Derűtséggel.)

Elnök: Vádlott, magának a legkisebb oka sincs rá, hogy rossz viccekkel szórakoztasson bennünket. Jó atyja fáradtságos életével nem érdemelte meg, hogy ilyen elvetemült módon csúfot üzzenek belőle. Büszke lehetne az édesapjára!

Noéné lekiált a karzatról: Megállj, te csirkefogó, ez is belekerül a bibliába!

Khám védője Szemhez és Jáfethez fordul: Uraim, szíveskedjenek megmondani, miért hagyták atyjukat egyedül a körtefa alatt? Amikor látták, hogy atyjuk egy szál ingben alszik nyilvános helyen, kötelességük lett volna atyjukat betakarni, vagy legalább zsebkendőjüket ráteríteni. Önök azonban Noé urat pucéran hagyták mindaddig, míg a törvényszéki vizsgáló bizottság a tett színhelyére nem érkezett. (Nagy izgalom a teremben.)

Szem úr: Nem volt zsebkendőnk, mi is egy szál ingben voltunk, ahogy a szőlőből hazakeresztünk.

Védő: Furcsa módi, mondhatom.

Jáfet úr: Kikérem magamnak, doktor úr, hogy nyilvánosan megrójon bennünket. Családunk viszonyai nem engedik meg, hogy még egy alsónadrágot vásároljunk, s minthogy hétköznapi volt, nem húztuk fel az ünneplő alsónadrágunkat.

(A tanúk visszaülnek helyükre. Khám gúnyosan mosolyog.)

Államügyész: Ne nevéssen, vádlott, komoly dologról van itt szó. Bebizonyosodott, hogy fivérei becsületes és gondos gazdák, igyekeznek kijönni a jövedelmükből. Ami önt illeti, megállapítást nyert, hogy jövedelmén felül költekezik. Például három alsónadrágja van, s hétköznapi is viseli őket. Könnyelmű életmódot folytat, már több mint kétszázötven esztendeje állás nélkül van, s négyszáz év óta apja nyakán élösködik. Az özönvíz idején titokban a hajóba csempészte a fuldokló gazembereket, s hogy elférjenek a fedélközben, a vízbe dobott néhány pótolhatatlan őskori állatfajt, amelyek ennek következtében kihaltak. A csendőrség és a községi előjáróság is a legrosszabb bizonyítványt adta magáról. Illetlenül beszél, nem hagyja békén a lányokat és így tovább.

A továbbiakban felolvassák a törvényszéki orvosszakértők véleményét, melyből kiderül, hogy Khám terhelt egyén, és hajlamos a szexuális perverzításokra.

Védő: Az orvosszakértők véleménye alapján javasolom, hogy Khám urat megfigyelésre szállítsák be az ideggyógyintézetbe.

Az államügyész tiltakozik.

Noéné lekiált a karzatról: Csak zárják be azt a minden hájjal megkent gazembert!

A bíróság visszavonul tanácskozni, majd fél óra múlva visszatér. A tanácselnök kihirdeti, hogy a bíróság eleget tesz a védelem javaslatának, és a tárgyalást bizonytalan időre elnapolja.

Ezzel egyelőre lezárult a nagy port felvert pör, amelyhez alkalomadtán még visszatérünk. De egyvalamit nem hallgathatunk el: a közegészség érdekében meg kell akadályozni, hogy a közönség a karzatról a földszintre köpködjön. Hogy jutnak hozzá a földszinten ülők, hogy hajukban idegen bacilusokat cipeljenek haza? Reméljük, e figyelmeztetésünknek az lesz az eredménye, hogy a tanácsterem karzatán és földszintjén mindenütt köpőcsészéket helyeznek el.

A névtelen levél

Frigyes herceg, a waldecki fejedelemség ura hintójával végighajtatott a városon. Az utca két oldalán üdvívalgó tömeg fogadta. A herceg ölébe hirtelen egy levél pottyant, amelyet ügyes kézzel hajítottak feléje a sokaságból.

Frigyes herceg kedvesen elmosolyodott, felbontotta a borítékot, és ezt olvasta:

Fenség! Maga a legnagyobb számár, akit a föld a hátán hord!

Frigyes herceg arcáról lehervadt a mosoly. Mint a másnapi hivatalos lap közölte, őfenségét hirtelen rosszullet fogta el, aminek következtében az ünnepséget félbe kellett szakítani, és Frigyes herceg visszatért a palotába.

A palotába érve a herceg dolgozószobájába sietett, még egyszer gondosan elolvasta a gyalázatos levelet, és miután már vagy ötvenedszer végigfutott pillantásával a sértő szavakon: Fenség! Maga a legnagyobb számár, akit a föld a hátán hord! -, úgyhogy a szöveget már betéve tudta, csodálkozva felkiáltott:

- Az a gazember még alá se írta!

Izgatott léptekkel fel-alá kezdett járni dolgozószobájában, állandóan ismételve magában: Fenség! Maga a legnagyobb számár, akit a föld a hátán hord! Fél órával később összehívatta az államtanácsot.

- Kedves uraim - fordult felindultan a négy titkos tanácsoshoz -, a harmincéves uralkodásom mai évfordulóján rendezett ünnepség alatt ismeretlen tettes a következő levelet dobta hintómba: Fenség! Maga a legnagyobb számár, akit a föld a hátán hord!

A titkos tanácsosok elsápadtak, és Károly báró kijelentette:

- Fenség, ez a levél nem fenségedet illeti.

Frigyes herceg haragra gyúlt.

- Kedves báró - szólt indulatosan -, remélem, ön is tudja, hogy a fenség cím ebben az országban csakis engem illet, és rajtam kívül nincs senki, aki magára vonatkoztathatná ezt a titulust. Mivel pedig a levélben ez áll: Fenség! Maga a legnagyobb számár, akit a föld a hátán hord! - a levél engem illet. E kérdésben, úgy hiszem, uraim, mindnyájan egyetértünk. Az állam érdeke azonban megköveteli, hogy megtudjuk, ki az a gazember, aki így megrágalmaz bennünket, mert én ezt az eljárást egyszerűen hazaárulásnak minősítem. Az önök kezébe adom át az ügyet és a levelet, s remélem, az országgyűlés is részvétét fejezi ki nekem, és holnapi gyűlésén egyöntetűen elítéli ennek az elvetemült egyénnek az eljárását, aki nem riadt vissza attól, hogy megzavarja fenséges urának lelki nyugalmát.

Az államtanács a késő éjszakai órákig tanakodott, az értekezletre később a rendőrigazgatót is meghívták.

Másnap az országgyűlés rendkívüli ülésén az elnök meghiúsult remegő hangon olvasta fel az uralkodó legfenségebb leiratát, amelyben Frigyes herceg népének hűségére hivatkozott.

Az országgyűlés haladéktalanul feliratot szerkesztett és hagyott jóvá, bár tulajdonképpen senki se tudta, miről is van szó. A városban és az egész országban nyomott hangulat uralkodott. A rendőrigazgató ezalatt egy percet se vesztett, külön kihallgatást kért az uralkodótól, és az állami levéltárból kiigényelte a gyalázkodó levelet.

- Mit kíván tenni? - kérdezte a kancellár. A rendőrigazgató sokatmondón dörzsölte a kezét.

- Egy kis türelmet kérek, méltóságod meg lesz lepve újszerű nyomozási módszeremtől!

A levelet elküldték az állami nyomdába, és a kora délutáni órákban a főváros minden utcasarkán nagy falragaszok jelentek meg a rendőrigazgatóság aláírásával:

1000 MÁRKA JUTALOMBAN

részesül, aki nyomára vezet az elvetemült tettesnek, aki az alábbi szövegű levelet írta és legfenségesebb uralkodónk kocsijába dobta:

(A felhívás alatt a névtelen levél hű és pontos másolata díszelgett.)

Fenség! Maga a legnagyobb számár, akit a föld a hátán hord!

Estére nem akadt ember a waldecki fejedelemségben, aki ne tudta volna, hogy Frigyes herceg a legnagyobb számár a világon.

A rendőrigazgatót másnap reggel nyugdíjazták.

Eljegyzés a családukban

(Egy derék kis legény naplójából)

Mindig nagy gondban voltunk a néném, Lidka miatt, mivelhogy már többször kimaradt éjszakára férfiakkal, akik megkérték a mamát, hogy Lidka rövid időre kiruccan hasson velük. Egyszer betoppant egy fölöttébb rendes, derék tisztviselő, Syrovátko úr, odaállt a mama meg a papa elé, és igen szépen kérte őket, engedjék vele Lidkát kirándulni. Folyton fújta az orrát, s hajtogatta, hogy teljességgel tisztességes ember és tiszta jellem. A mama bólintott, hogy no jó, menjenek csak, de Lidka nyolc órára otthon legyen, mert ő bizony nem melegíti meg kétszer a vacsoráját, meg különben sem illik későn hazajárni, mert egy leány könnyen hírbe kerülhet. Erre Syrovátko úr ismét fújni kezdte az orrát, és erősködött, hogy ő tisztességes ember, nem pedig holmi szoknyapecér.

- Szoknyapecér ide, szoknyapecér oda, csak hozza vissza a lányt egészben és épségben - mondta a papa -, különben sincs ínyemre az ilyesmi.

No de mitévő lehetett? Ha a mama kimond valamit, nekünk a papával hallgatnunk kell, még ha igazunk van is, és a mama ostobaságot művel.

Syrovátko úr hát vitte Lidkát. A mama keresztet rajzolt Lidka homlokára, nekem pedig Syrovátko úr adott egy ötkrajcárost amolyan jóvátétel gyanánt azért, amit majd elkövet.

Már este fél kilenc, de Lidka sehol, aztán tíz, bezárták a ház kapuját, majd tizenegy. A mama sírt, a papa megette Lidka vacsoráját, dühösen járt fel-alá a szobában, és kiabált, hogy majd ő felelősségre vonja Syrovátko urat, reggel elmegy a hivatalba. A mama jajgatott, hogy biztosan történt velük valami, esetleg Lidka a lábát törte, a nyakát szegte, a vízbe fúltak, vagy isten ne adja, Lidka elveszítette a legdrágábbat, amiben a mamára ütött.

Kérdeztem, hogy az mi, erre a papa adott egy nyaklevest, a mama meg rám parancsolt, hogy imádkozzam. Azt mondtam, hogy az őrangyal vigyáz Lidkára, mivelhogy láttam egy képet, amelyen az őrangyal egy keskeny pallón vezet át a szakadék fölött egy vak leánykát, a leányka hátán virággal teli hátikás.

De a papa morgott, hogy Lidka legfőbb őrangyala ez idő szerint Syrovátko úr, s ha történetesen ő leány volna, nem óhajtaná, hogy Syrovátko vezesse éjnek idején hazafelé kirándulásról.

Aztán éjfél lett, és a mama már nem az „aranyos Liduskáját” siratta, hanem elmondta a nénémnek mindenféle ringyónak és lotyónak, a papa pedig ordított:

- Minden férfi kéjenc, parázna alak, az embernek szinte nem lenne bátorsága senkivel kirándulni.

Nem aludtunk hajnali háromig. Kettő tájt megroppant valami a szekrényben. A mama keresztet vetett:

- Jézusmária, ez rosszat jelent!

A húgom, Mařena nem tudott hová lenni az örömtől, mivelhogy egyszer, amikor hét óra helyett este kilenckor jött haza, megverték. Háromra a papa kifacsarta a lelkét az üveg rumnak, és így szólt:

- Történt, ami történt, azt már nem hozhatjuk helyre, reggel eltöröm a pasas lábát, felkötöm magam, és mindnyájatokat kiirtalak. - Ezzel horkolni kezdett az asztalra borulva, a mama pedig eloltotta a lámpát, nehogy a papában tüzet fogjon a rum. Lefeküdtünk, és aludtunk nyolcig. Fél kilenc tájban egyszer csak nyílik az ajtó, betoppan Syrovátko úr, és rögtön azt mondja:

- Ne ijedjenek meg, Lidka kisasszony nem mer hazajönni.

A papa felült az ágyban, egyet sercintett, és így szólt:

- Beállított hozzánk, elvitte a lányomat kirándulásra, most hagyjon neki békét, és menjen isten hírével.

A mama alsószoknyában volt, dobantott egyet, és rászólt a papára, hogy hallgasson, ne védje, ami védhetetlen, aztán nekiesett Syrovátko úrnak, aki fújta az orrát, és egyre hajtogatta, hogy ő teljességgel tisztességes ember, hirtelen vihar támadt, felhőszakadás, jégeső, a zápor elmosta a hidat, így hát, mivel a vonat nem ment, kénytelenek voltak szállóban tölteni az éjszakát. Van ott, úgymond, egy kisebbfajta szálló, és nem is került sokba.

A mama sírva fakadt:

- Jézusmária, szálló! Maga parázna semmirekellő, adja vissza a leányomat olyan tisztán, ahogy elvitte!

Syrovátko úr reszketett, és dadogva magyarázta, hogy Lidka az úton besározódott, és a szállóban nem volt se szobaasszony, se kefe.

- Gyönyörű szálló, mondhatom! - kiabált az ágyból a papa. A mama sírt, és szüntelen holmi fehér lilomot emlegetett, Syrovátko úr pedig egyre hajtogatta:

- Nagyságos asszonyom, nyugodjon meg, tisztességes ember vagyok, én másutt hálтам.

A mama megragadta Syrovátko urat, rázta, mint a rongyot, és kiabált:

- Nem igaz, ismerem én az ilyesmit, vannak tapasztalataim!

Syrovátko úr csak fújta az orrát, hadonászott a zsebkendővel, és bizonygatta, hogy csupán baráti vonzalom alakult ki kettejük közt a kiránduláson, afféle kisebb baráti kötelék, mint aminő példának okáért közte és Lidka papája közt van. Erre a papa odakiabált az ágyból, hogy köszöni szépen Syrovátko úr barátságát. A mama ismét rádörrent a papára, hogy hallgasson, aztán megragadta Syrovátko urat, és követelte, hogy esküdjön meg ez előtt az ártatlan kisfiú előtt, mármint énelöttem, s fülön fogva odavonszolt Syrovátko úr elé, esküdjön meg, hogy feleségül veszi Lidkát. Syrovátko úr pirult, mint a pipacs, és kétségbeesve magyarázkodott, hogy nem veheti feleségül Lidkát, mivelhogy már nős és elvált. Amint a papa ezt meghallotta, ordítani kezdett, hogy adjanak a kezébe pisztolyt, most már biztosan nem kerüli el a fegyházat. A mama úgy fogta az alsószoknyáját, mint aki el akar ájulni, Syrovátko úr a bajuszát rágta, amikor nyakig sárosan, kisírt szemmel berontott közénk Lidka, térdre vetette magát a papa ágya előtt, és égre-földre esküdözött, hogy ez volt az első és utolsó eset, és hogy Syrovátko úr tisztességes ember, a szomszéd szobában hált.

- A színigazat mondja, kisasszony - kapott a szón Syrovátko úr -, erre nem is gondoltam. Jézusmária, nagyságos asszony, mennyi ott a poloska, csókolom a kezét.

Ezzel fogta a kalapját, és már kívül is került az ajtón. Lidka szeretett volna utána szaladni, de a mama elkapta, és taszított rajta egyet, mint a papával szokta tenni, és rápirított, hogy haszontalan teremtés, szégyent hozott az egész családra. Most aztán hajkurászhatják a vőlegényt, igazán nem lesz könnyű dolog, mivelhogy az esetnek híre megy.

Lidka hát hajkurászta a vőlegényt, és rá is akadt egy „palira”, ahogy a papa elnevezte az illetőt. Csakhogy nem volt ám az pali, hanem egy minden hájjal megkent csibész, név szerint Wavroušek. Fekete zsinórra kötött cvikkert viselt, és mindig úgy megtömte magát nálunk kenyérrrel, hogy majd szétfakadt. Egy szép napon beállít azzal a kéréssel, hogy kirándulni vihesse Lidkát. A papa nem szólt semmit, csak fűtyörészett magában, a mama pedig meglehetősen sokatmondón hunyorgatott Lidkára, és azt mondta, hogy Lidka nem szeret kirándulásra járni. De Lidka is kérőre fogta a szót, mondván, hogy nem járt még a Nyerítő tetején, ez egyszer megpróbálhatná.

Erre aztán a mama hosszú beszédbe fogott, és addig emlegette az erényes életet, míg Wavroušek úr elővette a zsebkendőjét, s éppúgy fújni kezdte az orrát, mint annak idején Syrovátko úr, és váltig hajtogatta, hogy tisztességes ember és szilárd jellem. Hallottam, amint a papa morog magában:

- Amaz azt mondta, hogy tiszta jellem, ez meg, hogy szilárd jellem, no úristen, segíts!

De azért csak elengedtük Lidkát kirándulásra, mivel a papa szerint Wavroušek úr afféle ostoba pali, mindazonáltal a lelükre kötötték, hogy fél kilencre otthon legyenek, máskülönben megint újra kellene melegíteni a vacsorát.

Igen ám, de tíz óra, fél tizenegy, a mama nyugtalankodik, és azt mondja:

- Csak nehogy megint úgy legyen, mint akkor!

Tizenkettőkor a papa kezében ott volt a menetrend, és fejből mondta:

- A nyerítői megállótól tizenegykor indul az utolsó vonat, várunk még fél órát, aztán kiugrom az ablakon. - Ment a konyhába, ismét kiürítette a rumos üveget, s amikor az óra egyet ütött, énekelni kezdett: - Nesze, kislány, aranypénz, elég egy éjszakáér’...

A mama le se teremtette, csak sírdogált, hogy, úgymond, Lidka rossz végre jut. Aztán a papa bebújt az ágyba, és tüstént horkolni kezdett, mi is ágyba bújtunk, s a mama, mielőtt elaludt, így szólt:

- Majd reggel megmondom nekik a magamét!

Reggel kilenckor szerencsésen meg is érkeztek. Az a bizonyos pali kézen fogva vezette Lidkát, és így szólt:

- Nagyságos asszonyom, szilárd jellem és becsületes ember vagyok. Akaratom ellenére nagy felhőszakadás támadt, jégeső, szörnyű égháború, röpködtek a villámok, csapdosott a mennykő, így hát ott maradtunk a szállóban, de erényes keretek közt, mert én aludtam bal felől, Lidka jobb felől.

A papa már nem bírta ki, hogy olyan sokáig hallgasson, felül az ágyban, és azt kérdi:

- Abban a nyomorúságos szállóban kerestek menedéket, amiben Lidka múltkor Syrovátko úrral volt?

A mama nekiugrott a papának, és fojtogatni kezdte, Lidka összeesett az ajtó mellett, Wavroušek úr pedig felkiáltott:

- Gyönyörű társaságba csöppennék! - s kirent az ajtón. Lidka aztán teljes tizennégy napon át bömbölt, senki sem szólt hozzá, csak a papa mondogatta:

- Majd én kerítek neked vőlegényt. - Be is járt ungot-berket, míg aztán egy szép napon meglehetősen beszíva hazaállít, és így szól: - Nos, végre találtam vőlegényt. Az illetőnek derék gazdasszonyra van szüksége, mert önállósítja magát, és fogadót akar nyitni. - Közben a

papának oly szépen csillogott a szeme. - Derék, jóra való ember, eljött Prágába, s ahogy megegyeztem vele, holnap, vasárnap idehozom, és minden teketória nélkül megtartjuk az eljegyzést. Kappant sütsz, én pedig hörpintek egyet, hogy meglegyen a kurázszi.

Úgy is volt. A papa másnap elhozta a vőlegényt, leültetjük az asztalhoz, és várunk Lidkára, aki a szomszéd helyiségben foglalatoskodott az új frizurájával.

De már jön is Lidka, a vőlegény rámereszi a szemét, Lidka órá, elsápad, a vőlegény szintén, fogja a kalapját, és már ott sincs. Ő volt ugyanis a főpincér abban a szállóban, ahol Lidka mindig menedéket keresett Syrovátko úrral meg Wavroušek úrral, valahányszor a kiránduláson elkapta őket az a bizonyos szörnyű jégeső.

Egy nevelő szenvedéseiből

A gyermeknevelésből akkor tanultam legtöbbet, midőn elszegődtem nevelőnek Loskot tanácsos tizenhárom éves fia mellé, aki már a másvilágra küldött egy öreg francia nevelőnőt anélkül, hogy négy év alatt egyetlen francia szót is megtanult volna. Ezt a semmirekellőt Éliásnak hívták.

Apjának sok öröme telt fiacskájában, s a szünidőre kívánta rám bízni. Előadást tartott nekem a gyermeknevelésről, kifejtve, hogy a gyerekeknek mozgási szabadságot kell adni, máskülönben ellustulnak, elpuhulnak és elkényelmesednek. (Következésképpen, ha egy gyerek leesik a fáról, ez a legjobb módszer a lustaság, elpuhulás ellen.)

- Éliás ebből a szempontból - magyarázta a boldog apa - rendkívül találékony. Imád ugrálni és futkosni, s ez eddig sem testileg, sem lelkileg nem vált kárára. A francia nevelőnőt például megtanította versenyt futni, pedig már túl volt az ötvenen, igaz, bele is halt szegény. Berountól egészen Příbramig futott a fiam után, attól tartva, hogy a gyerekek valami baja esik; megállás nélkül loholt öreg csontjaival az országúton. És ez beadott neki. Ha kibírja, világrekord születik. Utolsó szavai ezek voltak: „Éliás, mondani nekem az aller - menni ige perfectumát.” Éliás rávágta: „Feszt menni” - és a francia nevelőnő már az Úrban volt.

Lelkiismeretesen felkészültem tehát feladatom betöltésére. Fegyverviselési engedélyt váltottam, vásároltam egy browningot, s felkutattam minden gyermeknevelésről szóló könyvet.

Kezembe került a többi között egy 1852-ben kiadott gyermeknevelési szakkönyv.

Fölöttébb megörvendeztetett az a rész, amely azt taglalta, hogy a rosszul alkalmazott gyengédséggel miként ronthatók el a gyermekek. Kedves, őszinte szavakkal magyarázta:

„A jókor alkalmazott együttérzés egyike az emberi szív legnemesebb megnyilvánulásainak, ámde ennek is korlátokat kell szabni, s nem szabad gyengéssé válnia. Ezzel korántsem kívánjuk azt állítani, hogy egy gyermeket addig kell verni, amíg el nem ájul. Ha észrevesszük, hogy a gyermek ájuldozik, az ütlegelést tüstént abba kell hagynunk, s iparkodnunk kell magához térítenünk őt. Ez elsősorban a satnyább gyermekekre vonatkozik. Az egészséges, jól fejlett gyermek a kiadós verést is jól állja.”

Alaposan agyamba véstem a régi iskola mesterének szavait, s elindultam. Úgy éreztem magam, mint aki büntető hadjáratra indul a vadak ellen, vagy valami hasonlóra vállalkozik.

Éliás anyja fogadott, egy legjobb éveit taposó kellemes hölgy, s közölte, hogy Éliás már megint a könyvek között fekszik fönt a könyvtárszobában. Ez meghökkentett, minthogy egészen más fényt vetett Éliásra. Dicsérőleg nyilatkoztam hát tudásszomjáról, amit a kereskedelmi tanácsosné azzal ütött el, hogy immár napok óta hiába tiltja ezt neki.

Felmentem a könyvtárba. Éliás csakugyan könyvek között feküdt. Hatalmas halom könyv, broszúra, folyóirat, album alá volt temetve, s abból a tömérdek rakásból jött a hangja:

- Itt, jobbra van még egy hulla! Óvatosan vigye, az istenért, mert még szétesik a kezében!

A könyvtorony megingott, s alóla négykézláb kimászott Éliás, új tanítványom, két jókora daganattal a fején. Minden bevezetés nélkül így szólt:

- Tehát maga az új nevelő; tudja, mit játszottam? Az Ararát hegy összeomlását. Könyvekből építettem egy falat, aztán aláástam, hogy betemessen. Az előbb éppen parancsokat osztogattam, hogy húzzák ki az utolsó hullákat. Jöjjön, segítsen eltakarítani, hadd férjünk hozzá!

- Kihez?

- Magammal vittem ebbe a szerencsétlenségbe a macskát, és amikor a fal ledőlt, a fejére zuhant egy nehéz, veretes biblia.

A macska valóban a biblia és még egy nehéz kötet alatt feküdt, és nem adott semmi életjelet.

- Meg kell villanyoznunk - mondta Éliás, s még mielőtt megakadályozhattam volna, eloltotta a villanyt, s a macska lábát beledugta a biztosítékba. Egy durranás. Éliás felüvöltött, s máris a földön feküdt. Megállapíthattam, hogy a macska magához tért, Éliás viszont áramütötten nyúlt el a földön. Mikor eszméletre tért, szomorúan magyarázta:

- A macskának meg nekem mindenből együtt kell kivennünk a részünket. Ha egyikünk valamiből kimászik, akkor a másik esik bele.

Szemmel láthatóan letörve lement az ebédlőbe, ahol meguzsonnáztunk. Teleszívta a száját kávéval, majd fölöttébb művészi módon ráfecskendezte az egészet a kalitkájában tollászkodó papagájra, amely ingerülten rikácsolni kezdett:

- Ne babrrrálj! Ne babrrrálj!

A siker valamicskével jobb kedvre derítette Éliást. Mesélni kezdett egy korábbi nevelőjéről, cseppet sem takarékoskodva a sértő kifejezésekkel. Mélységes megvetéssel beszélt róla, kivált, ha tar feje került szóba.

Elmondta, hogy egy légy egyszer azt hitte a nevelője fejéről, hogy tükör, és apró barna pontocskákkal lepettyezte. Ő azonban vizet vett a szájába, s olyan pontosan spriccelt vele, hogy eltalálva a legyet, leseperte a nevelő úr fejéről, aki viszont ettől dühbe gurult, és felmondott.

- És képzelje - folytatta Éliás -, mindenki azt hitte, hogy szándékosan és rosszindulatból köptem a fejére, holott én teljesen ártatlan voltam a dologban, mindennek a légy volt az oka. Mégsem mehettem a nyilamért vagy a légpuskámért, hogy azzal lőjem le - abból lett volna csak a nagy zűr. Mindig balszerencsém van, még akkor is, amikor igazán nem akarok semmi rosszat. Multkoriban például Quo vadist játszottunk, és a kertészék kislányát, Mařenkát egy ökörhöz kötöttük. Aztán ostorral rávertünk az ökörré, s az Mařenkával egészen Hořovice főteréig rohant. Akkor is mindenki megharagudott rám, mert amikor Mařenkát keresni kezdték, én meg akartam nyugtatni őket, és azt mondtam, hogy ne törődjenek semmivel, majd olvasnak az esetről az újságban. Egyáltalán nagyon furcsállom, hogy az idősebbek miért nem adnak a gyerekeknek nagyobb szabadságot. Még a vakációban is nevelőket szabadítanak ránk. Higgye el, sok minden eszembe se jutna, ha nem kellene látnom egy ilyen nevelő fancsali pofáját. Ez persze magára nem vonatkozik, de eddig még mindegyik azt képzelte magáról, hogy isten tudja, milyen magasztosan néz ki, holott igazán nyomorúságosan festettek, amikor engem a jó útra akartak téríteni.

Aztán a nagybirtokon és a faluban élő barátairól számolt be még, majd megkérdezte, hogy van-e a krokodilusoknak tyúkszemük?

Ha jól emlékszem, azt feleltem, hogy a tyúkszem a krokodiloknál sem ritkaság, s hogy a New York-i (örökösen ez az Amerika!) állatkertben egy óriási krokodilt meg kellett operálni, mert annyira kínozták a tyúkszeme, hogy a fájdalomtól már egyáltalán nem evett. Ez bizonyult a

világ legnagyobb tyúkszemének, mert akkora volt, mint egy óriás burgonya, s fél kilót nyomott.

Kellemesen kezdtünk szórakozni. Ő elmondta, hogy van egy nagy dogja kint az udvaron, amelyik minden idegenre ráveti magát, s csak akkor nem bántja, ha az illető meséket mond neki. A meséket viszont elhallgatná akár órák hosszat is.

Az ebédnél illedelmesen viselkedett, s látni való volt, hogy némiképpen kedvtelve nézeget engem.

A papagájt is békén hagyta.

Vacsora után aludni tértünk.

Lefeküdtem, s egy kis ideje olvastam már, amikor halkan kinyílt az ajtó, és a szoba közepéig beosont a jókora dog. Hallani lehetett Éliás hangját:

- Vigyázz rá, Labe!

A dog az ágyhoz jött, s vicsorogni és morogni kezdett rám. Felegyenesedve ültem az ágyban, s vacogott a fogam.

Az ajtó becsukódott. Minél jobban vacogtak a fogaim, annál jobban vicsorgott a dog.

- Legyen eszed - mondtam a kutyának -, Labe, kutyuskám, én vagyok az új nevelő.

A dogot ez némiképpen érdekelhette ugyan, de azért nem tetszett neki. Mellső lábát az ágy szélére támasztotta, s tovább morogva farkasszemet nézett velem.

Eszembe jutott, amit az a haszontalan Éliás kölyök a mesélésről mondott.

- Kedves Labe - szoltam a doghoz -, hát hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy király, és annak a királynak volt három fia. A három fiú közül az egyik...

A kutya még erősebben morgott.

- Csak ne dühösködj - dadogtam -, ha ez nem tetszik, mondok másikat: Sok-sok száz évvel ezelőtt, amikor az emberek nem voltak még olyan okosak, mint ma...

- Vrr-varr-rraf-vaf!

- Te jóisten, hát akkor majd valami mást. Válassz, Labe. Egy kiszolgált katonának egyszer nem volt mit enni, és éppen egy nagy rengetegbe ért...

- Rraf-vaf!

- Volt egyszer egy boszorkány, annak a boszorkánynak egy kunyhója az erdőben, és abban a kunyhóban egy fekete kandúrja.

Isten tudja, meddig tartott ez így. Talán két óra hosszat, talán hármát, de mindenki, aki Éliás csődítésére összefutott az ablakom alatt, meg volt győződve arról, hogy megőrültem.

Az éjszaka csöndjében egyik mese kergette a másikat. Volt egyszer egy anya, és annak az anyának kilenc lánya... A dog már nem morgott. Most már csak akkor morgott, ha abbahagytam a mesélést.

A meséket már teljesen összekevertem. Odalent hallgatták: Volt egyszer egy hercegnő, s annak a hercegnőnek aranycipellő volt minden haja szálán... Volt egyszer egy paraszt, hatalmasan uralkodott, és feleségül vette a kisbéresét.

Az ajtó kinyílt. Az a minden hájjal megkent csibész előbb kiszólitotta Labét, aztán behívta az embereket. Azok rám vetették magukat. Az intéző elrendelte, hogy addig is, amíg az orvos megérkezik, vetkőztessenek le meztelenre, s kössenek vizes lepedőkbe, s tegyenek le valahová a sarokba. Állítólag ez használni szokott.

Bár kétségbeesetten ellenálltam, mégis csakhamar a sarokban feküdtem. A haszontalan Éliás műve bevégeztetett.

Az orvos, aki a vizes lepedőkbe kötözve látott meg a szoba sarkába lökve, mint egy csomagot, rögtön belátta, hogy nem lehetek épeszű.

Jelenleg szanatóriumban vagyok. Ismerőseim, akik meglátogatnak, s akiknek elmondom esetemet, csak a vállukat vonogatják, s aztán felszólítanak:

- No, Bešák úr, mondjon nekünk valami mesét!

Hogy milyen nehéz ez a mi nevelői hivatásunk!

Egy rémregény rövid tartalma

- Giuseppe Boro Triesztbe érkezett. Mivelhogy elfogyott a pénze, gróf Eisenfelsi Ulrik néven mutatkozik be Bittornel fogadósnak, akinek van egy gyönyörű leánya, Lucia. Lucia beleszeret az álgrófba, de Giuseppe Borót a városban megpillantja a gaz tengerész, Lorenzo, aki tud bizonyos titkokat Boro életéből, s tudja róla azt is, hogy legutóbb Rómában megölte húga csábítóját, azonkívül leszúrt további három embert, akik a csábítónak segítséget nyújtottak. Így hát Giuseppe Boro módfelett megijed, kiönti a szívét Bittornel fogadósnak, és egy pohár bor mellett meghitt barátságot kötnek. Elhatározzák, hogy Lorenzót megmérgezik, és ez sikerül is nekik, amikor a gyanútlan Lorenzót meghívják borozásra. Mivel azonban a holttest eltávolítása nagy munkával jár, beavatják a dologba Luciát is. Lorenzo hulláját bevarrják egy zsákba, és éjnek idején kiviszik az erdőbe, ahol sok a mély szakadék. Az a szándékuk, hogy a zsákot behajítják valamelyik szakadékba, és már ott vannak a szakadék szélén, amikor meglepi őket egy csendőr. Lucia megmenti a helyzetet, törét beledöfi a csendőr szívébe, amikor az épp leszáll a lóról, hogy megnézzze, mit művelnek itt. Lorenzo hulláját a csendőrével együtt bedobják a szakadékba, ekkor azonban a gazdátlanra vált ló felnyerít, a közelben lódobogás hallatszik, s felbukkan egy újabb csendőr. Ezt pisztolylövéssel leteríti Giuseppe Boro, s mindhárman megnyugodva hazaindulnak. Tovább nincs, kiadó úr.

A rémregények kiadójával, Toms úrral szemben ülő fiatal férfi szomorúan nézett a szemébe a jó öregnek, aki felkiáltott:

- No de legyen már vége a tréfának, Krámský úr, mi lesz tovább, mit csinál a többi hullával? Embereinek ott kellett volna maradniuk, mivelhogy a lövés minden bizonnyal odacsábít még egy csendőrrjáört, irgalmatlan harcra kerül sor, kő kövön nem marad, így képzelem, érti, fiatalember? Egyébként roppant óvatlan a löfegyverekkel való bánásmódot illetően. Éjnek idején elsüti a pisztolyt, amikor cipeli a hullát, hogy levesse a szakadékba, sőt közben már megölt egy csendőrt is. Ez hiba, nagy hiba, valóságos önleleplezés. Ha a maga Luciája oly sikeres műveletet hajtott végre a törrel, miért nem szúrta le a másik csendőrt is?!

Toms úr felállt, és a félig telt kávéház asztalának támaszkodva felháborodásában hangosan kiáltotta:

- Még egyszer kérdem magától, mért nem törrel ölte meg a másik csendőrt is? Annak is a szívébe döfhetne volna a tör, és véget ért volna a komédia. No persze, az úrfi nem követi a régi, bevált sablonokat. Ez a mai fiatalság! Hiszen ismerte a néhai Charvátot, az tudott bánni a törrel! 1900-ban kezdte, és folytatta egészen 1905-ig, mégpedig Németországban, s Charvát csakis törrel meg méreggel dolgozott. A lövés éjjel zajt üt, s ha tovább folytatja, magyarázza meg nekem, legyen szíves, hogyan mászik ki a csávából. Csúful beleragad, annyi szent. Úgy beszélek magával, mint az édesapja, roppant értelmes fiatalember, s azt hiszem, nincs még minden veszve. Használja ki most az alkalmat, és meneküljön. Nem érti, hogy azok után, ami történt, lehetetlen visszatérnie a városba? Egérutat kell nyernie, ki a nagyvilágba. Esetleg lásson hozzá a rablógyilkossághoz. Válogatás nélkül öljön meg nőt, gyermeket, Luciát pedig hagyja, hadd jusson a törvény kezére, aztán szabadítsa ki, esetleg, sőt ez a legfontosabb, keljen útra arra a helyre, ahol a leányt majd fogva tartják, és végezzék az örrel. Merném ajánlani a kaucsukbotot, isten ments, hogy pisztolyt használjon, megint belemászna a csávába, mert a lövésre mindenki felriad.

- Biztosítom önt, hogy már nem fogok lövöldözni - mondja a fiatalember. - Köszönöm a jó tanácsát. De tessék mondani, használhatok továbbra is mérget? Melyik méreg öl nyomtalanul?

- Látszik, hogy nem dolgozott olyan hosszú ideig a szakmában, mint a néhai Charvát. Minden méregnek marad nyoma, aztán sor kerül a boncolásra. Hagyja csak, hadd boncoljanak, aztán találjanak az orvosok, teszem azt, sztrichnint. A mérgekkel tüntetően dolgozzon. Főképp gazdag rokonokat és hasonló népséget lehet megmérgezni, lehetőleg fokozatosan, ez többet hoz a konyhára. Hogy tehát el ne felejtsem, mihelyt az őrt megöli, minden rendben lesz, no és ne feledkezzen meg róla, hogy a mai kor megkívánja a sorozatos bankrablást is. A szolgálakat kloroformmal kábítjuk el, vagy pedig feltűnés nélkül gyorsan ölü mérget fecskendezünk a vérükbe. A nehéz páncélszekrényeket dinamittal robbantjuk fel. Aztán sor kerülhet a pisztolyra. Itt helyénvaló a pisztoly, és a browning remek szerszám. Persze egy-két vonatrablás szintén jól hat majd. Behatolhat nyilvános helyekre is, színházakba, vendéglőkbe, kávéházakba, s aki ellenáll, és nem hajlandó átadni a pénzét, azt irgalom nélkül durrantsa le, mint a kutyát, ismétlem, mint a kutyát, fiatalember, és most jó szívvel lásson munkához!

Felálltak, s meglepetve látták, hogy körös-körül összetett kézzel térdelnek a vendégek, a pincér, a pikoló, nemkülönben a kávéház-tulajdonos, és sorsukba való néma belenyugvással könyörögnek irgalomért.

Vonaton

A Poděbrady felé tartó zsúfolt személyvonat elindult a lysái állomásról. Az utasok kihasználták, hogy a vonat Lysában nyolc percig áll, falatoztak, ittak rá, s most kedvük támadt egy kis beszélgetésre. A tanulságos eszmecseréhez egy ösztövérférfi adta az indítékot, aki jobb felől ült az ablak mellett, s diszkréten feltette a kérdést, kinyithatja-e az ablakot.

- Kinyithatja, de nem muszáj kinyitnia - szólalt meg mély basszus hangon egy elégedett ember hátul a kocsiban. - Nekem aztán mindegy. Minálunk cseheknél előfordul, hogy az ember nem tudja, kifűjja-e az orrát, vagy sem.

- Szörnyű - hallatszott egy női hang a háttérből.

- Nem is olyan szörnyű - sietett közbeszólni egy fiatal férfi, aki a kupé közepén ült -, ha kinyitják az ablakot, lesz, aki huzatot érez, lesz, aki nem, ez természet dolga.

- Tisztelem a nemes természetű embereket - hallatszott megint az iménti basszus. - Sok nemtelen ember szaladgál a világon. Egyesek nyelvet öltögetnek, ami a cseh nevelésre vall. Hosszú éveken át tagja voltam a járási tanácsnak. Az útkaparók nyelvet öltögettek rám. Mihelyt azt mondtam, hogy az emberek mind marhák, sok kellemetlenségem támadt. A járásbírótság elé kerültem. Mondtam, hogy köztisztviselőként álló polgár vagyok. Maga majom, vágtam oda a bírónak. Elítéltek, de a mai napig nem tudom, miért. Hogy disznóknak neveztem őket? Édes istenem, igazán furcsa, miért épp egy olyan állat, mint a disznó, amit a járásbírósnak mondtam, és ami önökre is illik, használatos szidalomképpen. De ilyenek a cseh viszonyok. Az ember senkinek sem mondhatja, hogy marha vagy disznó, jöllehet a sertés-tenyésztés napjainkban a nemzetgazdaság fellendítésének fontos témája. Na és, uraim, ha azt mondom önöknek, hogy disznók, mindjárt rám rontanak.

- Ripők alakokkal nem beszélek - kezdte rá az ablak mellett ülő úr -, maga egyszerűen előáll, és mindenkit sérteget, épp ez az, ami jellemző a cseh viszonyokra. Ha valaki azt mondaná magának, hogy hülye, rögtön tanúkkal igyekezne bizonyítani, hogy az nem igaz. Nálunk Csehországban senki semmi egyebet nem tud, mint hogy olyan módon beszél a politikáról, mint maga. Nálunk Csehországban kinyitják a vonaton az ablakot anélkül, hogy valakiben volna annyi kurázsia, hogy azt mondaná az ilyen legénykének: Eddig! És ne tovább! A klerikalizmus a gázság álarca. Ezt jól jegyezze meg magának! Nem vagyok klerikális, de hiszek Isten mindenhatóságában. Ha az ember ma a rúpára néz, azt kell mondania, Isten akarata nélkül senkinek egy haja szála sem görbül meg. A száj- és körömfájás Isten csapása rajtunk, mert túlságosan elragadtattuk magunkat szabadelvű jelszavakkal. A szabadság túlfut drága számunkra, mert íme, a korszerű törvények, amelyeket maguk szavaztak meg, tiltják, hogy a jószág, ha szájfájása vagy körömfájása van, dolgozzék a mezőn. Ezt úgy hívják, makacsság. A mi időnkben, ha a jószág sántított, ott hagyták az istállóban, és punktum. Aztán kihajtották a mezőre, s ha valakit megfertőzött, úgy is jó volt. De ma, ma jönnek az állatorvosok.

- Azoknak az időknél már vége - mondta a szemben ülő öregasszony. - Ki keres ma a jószágon? És hol a tisztesség? A gyerekek illetlen nótákat énekelnek, de a tanítók az iskolákban nem döngetik el őket. Terjed a hitetlenség, és a lányom teherben van. Pedig olyan istenfélő leány volt. De egy szocialista elcsábította.

- Maga tehát azt mondja, hogy marha vagyok? - hallatszott ismét a basszus hang.

Csend volt. Az ablak mellett ülő úr idegesen megszólalt:

- Azt éppen nem mondtam, tanúim vannak rá, hogy semmi efféléről önnel nem beszéltem, mert önt a mai cseh viszonyok közt a ziláltság patológiás tünetének tartom.
- Jártam a patológiai intézetben - szólt közbe egy sapkás férfi a kocsi ajtajából -, belek voltak az asztalokon, és tisztították, mint a lúdbelet. Valami gazdag ember belei voltak.
- Semmi sem tart örökké - mondta az öregasszony, s a kalauz jelentette, hogy Nymburk következik.

András pap vétke

András pap immár tizennyolcadik esztendeje leledzett a purgatóriumban, anélkül, hogy tudta volna, miért. Egyelőre még mindig nem ítélték el véglegesen, bár az utóbbi esztendőben nem volt valami nagy a tülekedés a purgatóriumban. A lelkek nagyobb része éppen csak bekukkantott, és máris vitték őket fogak csikorgatása közepette a pokolba. Ahogy múlt az idő, András pap összeszedte a bátorságát, és megkérdezte az egyik őrt álló angyaltól:

- Miért tartanak itt engem, uraim?

Az angyal szárnyát vonogatta, és az mondta:

- Tisztelendő úr, a pöre még nem ért véget.

E szavaktól András papot olyan rossz érzés fogta el, ahogy csak lélek érezheti magát a purgatóriumban, különösképpen akkor, ha nem tud semmilyen vétkéről. Azok közé a derék falusi lelkészek közé tartozott, akiket klasszikusaink írnak le remekműveikben. Földi életében magán viselte e leírások minden külső jelét: hosszú, fehér haja volt, reszkető öreges hangja és makulátlan, tiszta lelke.

Most meg hosszú-hosszú évek óta ül vizsgálati fogságban a purgatóriumban.

Az utóbbi időben társa került: egy káplán, aki abban reménykedett, hogy tízezer évet kap. A boldogtalan a jubileumi kiállításon negyedóra hosszat állt és bámészkodott a hullámvasút alatt, s hazafelé menet megütötte a guta.

- Tudja tisztelendőséged, mennyi hamisítatlan brüsszeli csipkét láttam?! - mondta a káplán András papnak, akinek ártatlan lelke képtelen volt felfogni a különbséget a közönséges és a csipkés alsós szoknya között.

Az angyalok csendesen röpködtek körülötte, sajnálták a jámbor plébánost, csodaszép dalokat énekeltek a szentatyák szövegére, s azt mondogatták:

- Fellebbezzen, tisztelendő úr!

András pap végül elszánta magát, és megírta a következő beadványt:

Nagytiszteletű végítéleti bíróság!

Alulírott András pap lelke azzal a legalázatosabb kéréssel fordul a nagytiszteletű bírósághoz, méltóztassék őt elbocsátani a tisztítótűzből, s tiszteletteljes kérését a következőkkel bátorkodik megindokolni:

A. Alulírott lelkiismeretében nem talál semmit, ami a nagytekintetű bíróság szemében terhelné őt. Mindvégig úgy élt, ahogyan szent könyveinkben írva vagy.

B. Büntetlen előéletű, amit Paluška községi bíró is tanúsíthat, nevezett tanú címe: Tisztítótűz, 253, katlan, Szellőztetési Osztály.

C. Büntetlen előéletét ugyancsak bizonyíthatja Josef Loukota csendőr őrmester, jelenleg az üdvözltek seregében a magas égből, 5. hozsannázó hadoszlop.

D. Alulírott csodatevő forrást fedezett fel, s vizét ingyen bocsátotta az árvaházak és javítóintézetek rendelkezésére.

E. Tanulmányait kitüntetéssel végezte, amit Alexius gimnáziumi igazgató igazolhat - jelenleg a tisztítótűzben pörkölődő gimnazistákra felügyelő angyali különítmény tagja.

F. Alulírott tökéletesen beszél latinul, görögül, héber és arameus nyelven.

G. Soha semmiben sem kételkedett.

Alulírott a fenti okokból kéri, méltóztassék őt elbocsátani a tisztítótűzből, s legalázatosabb kérésének kegyelmes elintézése esetén ígéri, igyekezni fog, hogy méltónak bizonyuljon a nagytekintetű végítéleti bíróság bizalmára.

Kérvényét nemsokára visszakapta.

- A külzet hiányzik - mondta a kézbesítő angyal, aki világi életében kabinetirodai hivatalnok volt.

András pap gyöngybetűivel szépen felírta a kérvény hátsó oldalára:

András pap lelke kérelmezi szabadon bocsátását a tisztítótűzből: indokolás A, B, C, D, E, F, G pontok alatt.

Halála napjának évfordulóján (a beadott kérvények elintézése a földön sem történik gyorsabban) a következő választ kapta:

Tisztelt cím!

Felhívjuk figyelmét, hogy a végítéleti bíróság belátható időn belül nem ül össze, ezért kérvényét a purgatóriumi ítélőszéknek adtuk át azzal, hogy kérvényét lehetőleg vegye figyelembe, és állítsa önt vétke kivizsgálása céljából törvényszék elé.

A végítéleti bíróság előkészítő bizottságának nevében

Gábrriel

Csendesen teltek-múltak az évek a purgatóriumban, a jámbor lelkek fogaiikat csikorgatták, s az angyalok dalolva ringatták a keresztleetlen kisderek bölcsőit.

András pap végre idézést kapott: „Jelenjen meg a szentséges ítélőszék előtt.”

A purgatóriumi tárgyalóteremben helyet foglaltak a tanács tagjai, csak a szolgálatos angyalok láthatták őket, az elővezetett vádlottak előtt a szentséges tanács láthatatlan maradt. A légben András pap életének könyve lebegett, láthatatlan kéz lapozott benne.

- András pap - szól egy hang -, magad előtt látod életed könyvét. Mindvégig tiszta és makulátlan, egyetlen lap kivételével. Válaszolj őszintén kérdésünkre: Igaz, hogy egyik bátyád Ausztráliában élt?

- Igenis, tisztelt tanács.

- Halld újabb kérdésünket: Levelet írtál bátyádnak Ausztráliába?

- Igen, így volt. Ezernyolcszáznyolcvankettőben írtam neki Sydneybe.

A könyv becsukódott, s megszólalt egy mély hang, minden jel szerint a tanácselnök hangja:

- Áttanulmányoztad Szent Ágoston egyházatyá minden könyvét?

- Igen.

Szárnyak suhogása hallatszott. A bíróság tanácskozássra vonult vissza. Újabb szárnyasuhogás, s egy hang szólott a magasból:

- András pap tizenötezer évi purgatóriumi tartózkodásra ítéltetik, a büntetés idejébe beszámíttatik a huszonkét esztendei vizsgálati fogság.

I n d o k o l á s

Szent Ágoston egyháztanító az Úr 415. esztendejében írt *De retractatione, vel librorum recensione* című könyvében eretnekségnek bélyegezte az ellenlábásokban való hitet. (Lásd 213. lap.) Minthogy Ausztrália az ellenlábásokhoz tartozik, aki hisz Ausztrália létezésében, eretnekség vétkébe esik. Hogy András pap e vétket elkövette, bizonyítja levele, amelyet bátyjának küldött az ellenlábásokhoz, az ausztráliai Sydneybe. A bíróság enyhítő körülménynek tudta be a vádlott büntetlen előéletét, töredelmes és őszinte vallomását.

- Ne sírjon - vigasztalták az angyalok az elítéltet -, ilyesmi bármelyik földi törvényszék előtt is megtörténhetett volna magával...

Barátságos mérkőzés

Tillingen és a Duna partján fekvő Höchstädt bajorországi városok között ősidők óta ádáz ellenségeskedés dúl. A középkorban a tillingeniek zsoldosokkal és gyújtóanyagokkal bőségesen felszerelve csónakjaikon gyakorta kiruccantak Höchstädtbe, amely egy-egy ilyen látogatás után rendszerint porig égett. Máskor viszont a höchstädtiek kergették végig a negyven kilométeres úton egészen hazáig a tillingenieket, s azt a tíz kilométeres fasort, amely Höchstädt fölött indul Tillingen felé, „Az akasztott tillingeniek fasorá”-nak nevezték el.

Egynémely dologban a két város szokásai eltérők voltak egymástól; a tillingeniek ugyanis a fogságukba esett höchstädti szomszédaikat nem akasztották, hanem macskaként a Dunába fojtották, s amikor egy ízben egy höchstädti tanácsnok a tillingeniek kezébe került, felnégyelték, s az egyik negyedét rendkívüli futárral Höchstädtbe küldték, ahol viszont a futárt felakasztották a vár kapujára, minden abbeli érvelése ellenére, hogy ő mint futár sérthetetlen.

Így ment ez mindaddig, amíg a városoktól el nem vették az ilyen kisded játékok és szórakozások kiváltságát, s a modern idők nem szelídítették meg az efféle kirándulások kegyetlenkedéseit, s az összekülönbözéseket nem szűkítették le az Őrangyalhoz címzett út menti fogadó területére. Ez a fogadó Höchstädttől és Tillingentől egyaránt húsz kilométerre van, a két ellenséges területnek éppen a határán.

Ide jártak a két városból verekedni minden vasár- és ünnepnap. Gyalog jöttek, de létrás és trágyahordó szekereken szállították haza mindkét fél harcosait, szétvert fejjel, törött bordákkal, s fölöttébb elégedetten, amiért a dolog megint olyan szépen sikerült.

Mindkét fél újra és újra bizonyítani akarta a városuk vezető szerepéről elterjedt évszázados legendákat, s az Őrangyalhoz címzett fogadóban a harcok éppen olyan véresekségek voltak, mint amikor évszázadokkal korábban a tillingeniek ostromlétrákon kapaszkodtak Höchstädt várfalaira, kezükben égő gyantakoszorúkkal, miközben a védők félmázsás kövekkel küldték őket a várarok mélyére. És ugyanolyan elkeseredettek voltak ezek a csaták, mint amikor a höchstädtiek faltörő kossal döngették Tillingen város kapuját, mialatt a tillingeniek odafönről forró szurkot öntöttek az ostromlókra.

Egyik fél sem mondhatta soha, hogy tökéletesen legyőzték, míg csak a kerületi beosztás a höchstädtieket ki nem szolgáltatta a tillingenieknek. A höchstädti kerületet megszüntették, s Höchstädt városát a tillingeni kerülethez csatolták. Höchstädtben csak *Amtsgericht*, Tillingenben viszont *Bezirksgericht* volt.

A höchstädtieknek csak kivizsgálni volt joguk polgáraik ügyeit, az aktákat aztán Tillingenbe küldték a kerületi bíróságra, ahol szigorúan és kegyetlenül ítélték. Sorozásra is Tillingenbe kellett menniük a höchstädtieknek, s mindenfajta hivatalos ügyben Höchstädt mindig csak Tillingen után következett. A höchstädtiek az egész vonalon hendikepeltek, elnyomottak és megalázottak voltak. Amidőn például egyszer egy vasárnapon alaposan elverték a höchstädtieket az Őrangyalhoz címzett fogadóban, a rákövetkező vasárnapon annyi csendőr vonult fel oda a tillingeni kerületből, hogy a höchstädtiek a legjobb akarattal sem adhatták vissza a kölcsönt.

Ettől az időtől fogva már csak alkalmilag kerültek össze, ha bevonultak katonának, de a közös szolgálatban a höchstädtiek az ellenséges tenger közepében - meghajoltak a túlerővel szemben, s leszerelés után azt hangoztatták odahaza, hogy ilyen körülmények között immár teljesen kilátástalan a harc, miért is az otthoniak gyáva frátereknek tekintették őket. Úgy látszott, hogy a höchstädtiek soha többé nem szégyeníthetik meg ellenségüket, amikor az új, a modern kor elhozta Dél-Németországba a futballt.

A kezdeti időkben a Tillingen klub nyomába se ért a Höchstädt legénységének.

A höchstädti tizenegy teljesítménye igen figyelemreméltó volt. Oly keményen mentek a labdára, mint amikor őseik elkergették a város kapujától a tillingenieket. A labdát olyan ellenállhatatlan erővel rúgták az ellenfél hálójába, mint amikor évszázadokkal azelőtt őseik faltörő kosokkal és gerendákkal Tillingen kapuját rombolták szét.

A Höchstädt összes játékosának, a centerhalfnak, a bekknek és a szélsőnek az összjátéka szétverte az ellenséges kapu előtt a védelem testekből álló falát, s egyszer még az is megesett, hogy a Mannheimer kapujába a labdával a saját bekkjüket is berúgták, és senki sem tudta, hogyan is keveredhetett egyáltalán oda.

Lövéseiknek iszonyú ereje volt. Az ellen kapujába rúgott labda félrevágja a kapust, kilyukasztja a hálót, leszakítja egy kapu mögött álló néző fülét, agyonver a pályán kívül egy játszadozó kutyust, s leüt a lábáról egy járókelőt, aki le akarja stoppolni.

Egy másik példa: a Höchstädt és Ingolstadt közötti mérkőzésen a Höchstädt gólja, amelyet az Ingolstadt hálójába rúgtak, két áldozatot követelt. A kapus is, a labda is kilehelte lelkét, s a játékot tíz percre félbe kellett szakítani, amíg a kapusnak nem akadt helyettese, s nem szereztek egy másik labdát.

A pályáról levonulóban a höchstädtiek büszkén énekelték harci dalukat:

*Mein Mädchen muss miech küssen,
ich bin von Höchstädtsklub,
wer besser noch kann schiessen,
als unser Donauklub?
Goalija, goalija, goalija, hurra!*

Stílusukat rendkívül kemény játéknak nevezték, s egy környékbeli újság sportrovatában azt írták az egyik mérkőzésükről, hogy ez nem futball, hanem az utolsó ítélet volt. Másutt a Höchstädt-Ringelsheim találkozóról azt jelentették, hogy a verduni harcokra emlékeztetett.

Az őszi évadban a höchstädti zöld-kékek a következő eredményekkel dicsekedhettek: eltörték 28 pár lábat, betörték 49 bordát, kicsavartak vagy eltörték 13 pár kezét. Betört orrok száma: 52. Eltört vagy más módon megrongált orrcsont: 19. Betört lapocka: 16. Hasba rúgás az ellenfél teljes harcképtelenségével: 32. Kivert fog: 4 tucat. S ha mindehhez még azt is hozzászámítjuk, hogy az őszi idényben 280 gólt rúgtak, s csak hatot kaptak, akkor ez a belemenős játék lenyűgöző eredményének tekinthető.

Az ellenséges klubok lapjai, irigyelve sikereiket, egy alkalommal a következőket írták a Höchstädt klub egyik legjobb játékosáról: „Friedmant ezúttal balszerencse kísérte rúgásaiban. Csak két ellenfelének tudta eltörni a lábát, a kapus térdét pedig egyszer se találta el.”

Dél-Németország összes klubja alulmaradt velük szemben, s amikor északról meghívták egy barátságos mérkőzésre az Altonát, a csapatból csak a kapus tért haza bekötött fejjel, egyébként az egész csapat, a tartalékokat is beleértve, a höchstädti kórházban maradt.

Nyugodtan nézhették-e mindezt a tillingeniek, ha egyszer nekik is volt egy fehér-sárga klubjuk? A Tillingen nem volt rossz csapat, keményen játszottak ők is, és térd- vagy sípcsont-rúgásaik éppen olyan veszedelmesek voltak, mint a Höchstädt rúgásai. Hasba rúgási technikájuk is magabiztos és megbízható volt, s ezért a tillingeni közönség hangos tapssal jutalmazta őket. És mégis, egyik mérkőzést veszítették el a másik után.

Egyszer azután eszükbe jutott valami, s elhozták Münchenből trénernek az angol Burnst, aki lassan megtanította őket elegánsan játszani, eredményesen cselezni, jól kombinálni, s reggeltől estig velük dolgozott, míg végül egy nap azt mondhatta:

- Most pedig hívjátok meg a lipcei bajnokcsapatot.

Meghívták, és kikaptak 4:2-re.

- Nem számít - mondta Burns tréner -, még három ilyen vereség, s többé nincs okotok félni senkitől.

És tovább gyötörték magukat a finom kombinációs játék begyakorlásával, amelyben az egyén, ha a maga szakállára játszik, akkor egy nagy senki és semmi, csak egy ostoba fanatikusnak tekinthető, amely játékban az összjáték a minden.

Meghívták a Preussen bajnokcsapatot, s kikaptak 2:1-re. Aztán a Mühlhausen kiváló csapatával döntetlent érték el, s ekkor Burns tréner kijelentette, hogy most már bajosan akad ellenfél, amely legyőzné őket. A lipcei bajnokcsapat revansmérkőzése a Tillingennel szomorúan végződött Lipce számára! Öt gólt vittek haza, s a Tillingen hálójában csak egyet hagytak, de azt is büntetőrúgásból.

Amikor a Höchstädt a Tillingen Lipce fölött aratott pompás győzelméről olvasott, az egész klub elzöldült a méregtől.

És amikor később az Allgemeine Sportzeitungban azt olvasták, hogy a tillingeni fehér-sárgáknak a vasárnap aratott pompás győzelmük után már nincs komoly ellenfelük Dél-Németországban, s hogy olyan játékot mutattak be, amely az ellenfél csapatát is elragadtatással töltötte el, úgy érezték magukat, mint elődeik, amikor a tillingeniek egyszer elfoglalták egész Höchstädtet, és kifosztották.

És még nagyobb dühre gerjesztették őket a cikk ilyen mondatai és alcímei: „A tillingeni védelem kiváló teljesítménye”, „A tillingeni kapus önfeláldozó véde”, „A csatárok kiváló támadóereje”, „Tűzijáték a lipcei kapura”, „A jobbszélső remek cselező technikája”.

- Én becselnék neki egyet - jegyezte meg Thomas csatár borúsan. - Többé nem játszana senki ellen, legfeljebb az égben, Szent Péterrel egy kapura.

- A Tillingen kapusából füstölt húst csinálnék káposztával, a bekkből pedig valami vadast - szólalt meg magabiztosan a balszélső.

Együtt ültek valahányan a klubhelyiségben, s most egy percre elakadt a beszélgetés. Várható volt, hogy most majd valaki megszólal, s valami olyat mond, ami egyszeriben megvilágítja a helyzetet, s könnyíti a lelkükön.

Ez a valaki a klub intézője volt.

- Játsszunk velük egy barátságos mérkőzést - mondta. - Meghívjuk őket. A helyi lapok majd elintézik a dolgot. Visszavágó mérkőzés sohasem lesz, mert a Tillingen az utolsó mérkőzését játssza majd nálunk. Aki nem tesz bénává legalább egy játékost, azt kizárjuk a csapatból, s ha állásban van valahol, akkor nyomást gyakorolunk a munkaadójára, hogy tüstént bocsássa el. Ezenkívül a kapu hálójához kötjük, s gólokat fogunk rúgni bele.

A helyi újságok azonnal a Höchstädt klub rendelkezésére álltak, s csalogatni kezdték a Tillingent városuk vulkanikus földjére.

Különösen a Dél-Németország legjobb csapata című cikket írták meg roppant körültekintően. Kiemelték a Tillingen legutóbbi győzelmét, dicsérték a játékukat és a meglepő eredményt. Azt írták, hogy a Höchstädt is felmutathat egy sor szép diadalt, de azt, hogy melyik csapat a jobbik, a Tillingen vagy a Höchstädt, nos, azt csak a két klub találkozója döntheti el egy barátságos összecsapáson, amely mérkőzésen el kell felejteni mindent, ami már úgymint elintézett dolog a két város között, amelyeknek a nevét a két klub büszkén viseli. A labdarúgás nemzetközi játék, a helyi érdekeknek semmi szerepük nincs benne. Itt nem a középkori zsoldosok fizikai ereje dönt, hanem a sportoló tiszta idealizmusa, aki a játékba bátorságot és sportszerűséget visz. A Tillingen höchstädti látogatása nyilván mindörökké eltünteti a régi Svábföld e két városa között fennállott összes nézeteltérést.

Valami hasonlót évszázadokkal ezelőtt már írtak egyszer a höchstädtiek Tillingen várnagyának, kérve őt, hogy tisztelje meg látogatásával városukat, s ígérve, hogy becsületesen járnak el vele szemben, és menlevelet is küldenek, csak jöjjön egyezkedni a tillingeni és höchstädti határ ügyében.

Amikor a tillingeni várnagy megérkezett, valóban nem esett semmi bántódása, szívélyes mederben megtárgyalták vele az összes fájó kérdést, ám ettől a várnagy úr annyira felingerült, hogy megnyugtatóan kénytelenek voltak felakasztani őt. Így aztán ott lengedezett Höchstädt város falán, a menlevéllel a kezében.

Egy másik cikkben, amellyel a Morgenblatt szerkesztője tökéletesen el akarta vakítani a Tillingent, az alábbiak olvashatók:

„Ha egyszer a Tillingen a Höchstädt pályájára lép, akkor ez lesz a tavaszi idény legnagyobb eseménye, egyben azonban baráti tüntetés is a két város részéről. A múltra boruljon fátyol. A kék-zöldek kezét nyújtanak a sárga-fehéreknek, s melegen a szívükre ölelik őket. Miként arról szerkesztőségünk értesült, a jövő héten Tillingenbe megy klubunk intézője, hogy megbeszélje a két klub találkozóját. Szükségesnek tartjuk kijelenteni, hogy a Tillingent nemcsak sportsman-gentlemanjaink fogják baráti üdvözlésben részesíteni, hanem a város sportkedvelő közönsége is, mely előre örül a Tillingennek és játékának, kíváltképpen ama reményben, hogy mindkét csapat a legjobbat nyújtja majd, dicső hagyományaikhoz méltó játékot, amit a két csapat kitűnő formája eleve biztosít. A két klub végső értékeléséről csak a mérkőzés után lehet majd beszélni.”

- No nézd csak - mondták a Tillingen klubban, amikor e sorokat olvasták magukról. - Lám csak, mit tesz a sportsiker. Egy évvel ezelőtt még senki se tudott rólunk, ma pedig még a höchstädtiek is majd elolvadnak a magasztalástól. Tizenegy hónapja sincs még, hogy azt írták rólunk: mi vagyunk a legnyomorúságosabb csapat a világon, s hogy csak azt tanácsolhatják nekünk, hogy inkább dugóval játsszunk, mint futballal. Jól van, ha azt akarják, hogy elverjék őket, hát nem vagyunk ellene, hogy játsszunk velük egy barátságos mérkőzést. Kitömjük őket. Azt írják, hogy a Höchstädt is egy sor szép diadalt mutathat fel. Átkozott hazugjai! Olyan klubokkal játszottak csak, mint az Ingolstadt, Regensburg, Truttsendorf, Keichenthal. Közismert verekedők, azt sem tudják, mi az a fejjáték. Számukra a legnagyobb kombináció az, ha minden oldalról körülveszik az ellenfél játékosát, és lerúgják. Testre mennek és sohasem a labdára.

- Mi is csináltuk - sóhajtott fel a jobbszélső. - És higgyétek el, szép idők voltak azok. Emlékezzetek csak vissza, hogyan intéztem el egyszer az Ulmerbrüder centerét. Összetörtem a gerincét, nyakát és bal lábát; ráadásul egyetlen rúgással.

- A klub költségére temettük el - szólt közbe csípősen a pénztáros. - A maga rúgása kétezer márkánkba került, mert mindannyian ragaszkodtak ahhoz a hülye ötlethez, hogy labda alakú koporsóban kell eltemetni.

- De a mérkőzést befejeztük, s nem kellett visszafizetni a belépődíjakat - mentegetőzött a jobbszélső.

- Nem kétséges, hogy győzünk a Höchstädtt ellen - jelentette ki ünnepélyesen a Tillingen kapitánya. - Győzünk a finom kombinációs játékunkkal. A mi támadásainkat senki se ronthatja el. Szélről centerbe, a center kiteszi a másik szélre, közben középre fut, cselezés a bekkal és egy kis trükk, a jobbszélső bead, és sutt! Gól! A játékosokat fölösleges lefedeznünk, s így nem is kerülünk velük közvetlen kapcsolatba. Csak futkározzanak a légüres térben. A labda hozzáférhetetlen kell, hogy legyen számukra. Csak mi játszozunk majd vele fejvel és lábbal. Az ő számukra a labda absztrakt labda lesz, mese, semmi más. Rá, rá, hajrá!

A Höchstädt klub intézője a következő héten valójában csak azt ment el megbeszélni, ami már elintézett dolog volt, amikor a Morgensport szerkesztője megírta, hogy mielőbb tárgyalni kell a Tillingen és Höchstädt közötti barátságos mérkőzésről, amelyen a Tillingen megvédi majd a város színeit és a klub becsületét. Nem serlegért játszanak majd, de egy „régis ismerős” fölötti győzelemért, Tillingen győzelméért Höchstädt fölött.

Néhány barátságtalan pillantástól eltekintve, amellyel érkezésekor fogadták a Höchstädt intézőjét, nem történt semmi kellemetlensége, s mindent simán megtárgyalt. Következő vasárnap barátságos mérkőzés a Höchstädt pályáján a két klub között. A belépődíjak tiszta hasznát egyforma arányban osztják föl.

Ezek után, a klubok régi szokása szerint, elvonultak egy vendéglőbe, ahol is reggelig ittak a klub költségére. Reggel felé még a következőket beszéltek meg: 1. A mérkőzést semleges bíró vezeti a Regensburg klubból; útiköltségét és más kiadásait a két klub egyenlő arányban fedezi. 2. Hogy a Höchstädt kapitányának dédapját az egyik Tillingen elleni támadáskor fejétől a sarkáig kettévágta kardjával a Tillingen klub kapitányának dédapja, akit aztán a Höchstädt intézőjének dédapja döfött át kopójával.

Később a vigadás egy kicsit komolyra fordult, és a Höchstädt intézője jónak látta, hogy eltűnjön, mert úgy vette észre, hogy a Tillingen klub kapitánya valahogy furcsán pillantgat feléje, úgy, mintha tenni akarna valamit dédapjának rehabilitálása ügyében.

És így végül felvirradt ama dicső nap, amikor a tillingeniek oly sok évszázad után ismét bevonultak Höchstädtbe, ahol is már minden elő volt készítve a védelemre.

A vonatok tillingeniek seregeit árasztották a höchstädti pályaudvarra, akik azért jöttek, hogy buzdítsák a fehér-sárga színeket viselő játékosokat, s hogy nyomban a helyszínen megölhessék a tillingeni győzteseket.

Tillingenben és Höchstädtben egyaránt már napokkal előbb eladtak a kereskedők minden bikacsöket, acélgyűrűt, bokszt és revolvért. A tillingeniek bőröndjei gyanúsán súlyosak voltak, minthogy köveket hoztak bennük. A höchstädtiek viszont a zsebüket rakták tele kővel.

A mérkőzést pontosan fél négykor kezdték, és három óra harminchárom perckor a dolog elkezdődött.

Elsőnek a semleges bíró esett el. Bikacsökkel kapott két ütést a fejére, mindkét klub szurkolóitól egyet-egyet. Koponyája két helyen tört be, s mielőtt kimúlt volna, még felkiáltott, hogy „Ofszájd!”, minthogy lefüttyülni nem tudta, mert egy harmadik bikacsökütés szétverte a szájában a füttyülőt.

A tillingeniek túlsúlyban voltak, mert tízezren jöttek, Höchstädt lakóinak száma pedig mindössze kilencezer.

A höchstädtiek kétségbeesetten védekeztek, s az általános felfordulásban sikerült felakasztaniuk a tillingeniek kapitányát a höchstädtiek kapufájára.

A Tillingen centerhalfja megharapta a Höchstädt mindkét bekkjét, a klub centere viszont leütötte őt.

Németország összes napilapjának sportrovatában másnap a következő rövid hír jelent meg:

„Félbeszakadt a Tillingen-Höchstädt közötti érdekes mérkőzés. A pályán 1200 vendég és 850 hazai néző maradt. Mindkét klubot felosztatják. A város ég.”

És ha ezek után egy Slávia-Sparta mérkőzésre gondolok, világosan látom, hogy a futball nálunk még gyerekcipőben jár.

A tolvaj Šejba viszontagságai

A tolvaj Šejba éjszakára bezáratta magát a 15-ös számú házba. A padlásfosztogatásban volt specialista, és úgy döntött, hogy ma megkezdí működését ebben a módosabb negyedben. Azelőtt a szegénynegyedben dolgozott, ami csupán két kötényt, három alsószoknyát és egy molyrágta fejkendőt jövedelmezett neki. E tárgyak bírósági becsértéke körülbelül hat hónapra rúgott, míg a zsidó az egészért egyetlen koronával szúrta ki a szemét.

Šejba az ajtónak támaszkodva álldogált a pincelejáróban, és figyelte, hogy a házmesterné, miután lecsavarta a lámpa kanócát és bezárta a házat, hogyan távolodik. Feltehetően fiatal nő volt, mert halkán dúdolgatott, amint lépdelt az ajtótól a saját lakása felé.

Šejba ezt jó jelnek vette. Azonkívül délután szénásszekérrel találkozott. Újabb kedvező előjel. Kéményseprőt is látott, és csókot intett neki. Ez szerencsét hoz. Előhúzta zsebéből a rumos üveget, és kortyintott belőle. Közönséges rum, hát igen, a szegénynegyed... Ezután majd különb itókára is futja. Délelőtt szemügyre vette új működési helyét, és látta, hogy az első emeletre szőnyeg fut fel. A jelek szerint a módosabb osztályba tartozók laknak itt, és minden bizonnyal akad valami a padláson. Mondjuk, ágynemű, ruhaféle. E szerencséről szőtt ábrándra jókorát húzott a rumból, és leült a lépcsőre. Fáradt volt, mert délután a folyó menti negyedben kis híján elcsípték a zsaruk. Egy cégtábla nélküli kézikocsiról volt szó, mely felügyelet nélkül állt az utcán. Alig tett meg vele pár lépést, futnia kellett - kocsni nélkül. Egérutat nyert, hál' isten, de úgy érzi magát, mint akit összetörtek. Nincs igazság a földön. Vidéken a csendőr vadászik az emberre, a városban a zsaru. Šejba ismét derekasan belenyalt a rumos üvegbe, és nagyot sóhajtott.

A nyugalom és sötétség szárnya lebegett a ház fölött. A pince táján nem volt se meleg, se hideg, de Šejbát, mert figyelte, hogy sóhajtsa az est csendjében hogyan száll fel valahová egészen a harmadik emeletig, kirázta a hideg, s arra gondolt, mi lesz, ha netán elkapják. Ha legalább télidőre kapnák el. Átvészelt már néhány telet a siten. Olyik-másik dutyiba bevették a központi fűtést. Meleg van, az ember jóllakik, csupán az itókát kénytelen nélkülözni. A füstölnivalóra valahogy csak szert tesz.

A pincéből macskanyávogás hallatszott. Šejbának már a nyelvén volt, hogy „cic”, de aztán meggondolta a dolgot. Minek idézné saját fejére a veszélyt.

A házban még biztosan nem alszik mindenki, esetleg felfigyelne a házmesterné, és dugába dőlne az egész vállalkozás. Talán még meg is vernék.

Hallgatózott. Az ajtó mögött a macska miákolva jött-ment, bemászott valahová a szén közé, és a szénrakás nagy robajjal ledőlt. Átkozott macska! Égrengető zajt csap, és még majd az emberek azt hiszik, hogy tolvaj van a pincében.

Šejba restelné, ha az emberek azt hinnék róla, hogy a pincébe akart betörni. Egy pincét kifosztani gyerekjáték, arra bárki képes, de egy padlás kifosztása!

Önkéntelenül megmozdult, és a zsebében megcsörrentek az álkulcsok. A macska megijedt, Šejba hallotta, amint fut és feldönt valami nehéz tárgyat. Az így támadt zaj az egész házat betöltötte.

Šejba fülelt, mint süket disznó a rozsban. A zaj lassan elült. Odafönről egy pisszenést se lehetett hallani.

Megnyugodott, és húzott egyet az üvegből. Ha valami balszerencsés véletlen folytán mégis elkapnák, legyen üres a flaskó. Nem engednék meg neki, hogy kiürítse. A házban megszólalt a csengő.

A házmesternének csengetnek, gondolta magában Šejba, és ismét meglapult, mintha semmit sem akarna maga körül látni. A megvilágosodott házmesteri lakás felől papucsba bújtatott láb lépteinek nesze és szoknyasuhogás hallatszott.

A házmesterné ment ajtót nyitni. Šejba visszafojtotta a lélegzetét is, nehogy felhívja magára a figyelmet.

A földszinti lépcső korlátján megtört fény bevilágította a pincelejáratot, ahol Šejba lapult.

- Zajt hallottam a pincéből - szólalt meg valaki a folyosón -, úgy rémlik, mintha tolvajok járnának a pincében.

- Macskák, tanácsos úr - mondta a házmesterné -, minden áldott nap zörömbölnek a pincében. De ez még istenes. Hallaná, mit művelnek a padláson!

Nagy kő esett le Šejba szívéről. Figyelte, amint a házmesterné ballag vissza a lakásba, és a második emeleten csikordul a kulcs az ajtóban. A támadt zajt kihasználva nagyot nyújtózott, és kortyintott a rumos üvegből.

A világosság eltűnt, és újra sötét lett. Šejba számot vetett a vállalkozásával. Ha majd jó későre jár az idő, fellopózik a padlásra, kinyitja az ajtót, összeszedi, ami ér valamit, megvárja a reggelt, és rögtön kapunyitás után kioson. Rendőr olyankor még nemigen jár az utcán. A többi már megy magától. A lopott holmiért kapott pénzből kifizeti a lakást meg a kosztot, amivel már egy hete tartozik. Szegény emberek a házigazdái, tudnak róla ezt-azt, árthatnának neki. Télen nem is bánná, de most még szeretné kint tölteni az időt. Milyen különös: amíg minden zöld, az ember nem szívesen téteti magát lakat alá.

Šejba valahogy gyengéd hangulatba esett, és amikor ismét hallotta, hogy a pincében nyivákol a macska, nem bírt magán uralkodni.

- Cic! - szólt be a kulcslyukon.

A macska rohant az ajtóhoz, és nagyot miákkolt. Šejba hallotta, hogyan kaparássza az ajtót, aztán leül és dorombol az ajtó mellett. Nyilván unatkozott egyedül a pincében, és most boldog, hogy társra akadt, még ha leküzdhetetlen akadály választja is el tőle.

Mi lenne, ha innék az egészségére, gondolja magában Šejba, és valóra váltja a kellemes gondolatot.

Hirtelen magabiztosságot érez, nyújtogatja a lábát, de ez valamelyes zajt idéz elő. Nehogy megfeledkezzék róla, hozzálát, hogy levesse a cipőjét.

A műveletet minden bonyodalom nélkül végrehajtotta. A sikeren felbuzdulva kortyolgatja a rumot. Szeretetteljesen simogatja az üveget. Hányszor végigkísérte vállalkozásai útján. S valahányszor a befolyt haszonból megtöltötte rummal, mindig eszébe jutott, hogy osztozik vele a sikereken.

Egyetlen társa, akivel szót lehet ejteni az idegen házakban, a végtelenül unalmas várakozások során, amikor az ember nem tudja, mit hoz a következő pillanat.

Tartja az üveget a száján, és a kotyogásból ítélve tudja, hogy még körülbelül az egynegyede van meg a rumnak. Majd ha már egy árva cseppet sem tud belőle kiszívni, elindul fölfelé, holnap megtölteti az üveget, és azt mondja: Rendes voltál, szívem!

A rum kellemesen melengeti Šejbát, s hatására gondolatban már a padláson jár. Módos ház, módos padlás. Eszébe jutnak a szegénynegyedi padlások, és nagyot sercint az ajtóra. Két kötény, három alsószoknya meg egy molyrágta fejkendő! Micsoda nyomorúság! Hovatovább egyre rosszabbak a viszonyok. Legföljebb még pálinkára jut, egyébként felkötheti magát az ember. Ivott, s visszatért a jó hangulata. Lehet, hogy itt ágynemű lesz a padláson. Manapság még a tollért fizetnek. Két dolog van, amiért érdemes az embernek latba vetnie a tehetséget. A távíródrót meg az ágynemű. Ami a mennyiséget illeti, nem kell belőlük sok, mégis az esküdszék elé kerül az ember. Hány kötényt, alsószoknyát és molyrágta fejkendőt kellene ahhoz elemelni! S az esküdszék mindig jobb, mint a tanács. Hányszor állt már tanács előtt! Esküdszék elé kerülni rangosabb. Legalább a cimborák elismeréssel csóválják a fejüket:

- Legény a talpán, esküdszéket akasztottak a nyakába!

Iszom az esküdszék egészségére, gondolja magában Šejba, és felhajtja a maradék rumot. Most még egy kicsit pihen, aztán elindul föl. Lassan, csendeskén. Nem üthet zajt. A cipőt szépen kézben cipelve, mezítláb. Tulajdonképpen mért dühös magára? Csendesen megy majd. Csak még egy picurkát vár és gondolkodik. Mért ne mondana el egy miatyánkot? Elmondja a miatyánkot, aztán indul.

Lopakodik fel az első emeletre. Kezében szorongatja a cipőt, és megáll minden lépcsőfokon. Az óvatosság sose árt. Lassan kúszik, mint a macska, nesztelenül. Már följutott az első emeletre. Tapogat, keresi a korlátot, de valami ajtót talál. Aha, a korlát balra van. Tapogatózik, de megint csak az ajtót találja. Felberreg a csengő. Semmi kétség, megnyomta a gombot. Lába megmerevedik, s mozdulni sem bír. Nyílik az ajtó, valami kéz galléron fogja, és húzza befelé a lakásba. A kísérteties sötétségbe.

Félelmetes női hang üti meg Šejba fülét:

- Lehelj rám!

Šejba lehel, de a szörnyű kéz egyre fogja a gallérját.

- Hát te rumot iszol?! - hallja a félelmetes, rekedt hangot.

- Igen - feleli Šejba -, másra nem futja.

- Minden pénzedet elvered, és ráadásul rumot iszol, Dorn tanácselnök úr, az első tanács elnöke?!

A szörnyű nő végigsimít Šejba képén.

Hm, gondolja magában Šejba, Dorn tanácselnöknek vél. Dorn nemrég ítélkezett fölöttem.

- Kérem szépen, tessék világot gyűjtani - könyörög Šejba.

- Gyűjtsak világot, hogy a szolgáló lássa, milyen állapotban jár haza a tanácselnök úr - kiabál a nő -, az kellene még! És te engem magázol, te pokolfajzat, magázod a feleségedet, aki nem alszik, és éjfél óta vár rád. Mi van a kezeden?

- A cipőm, nagyságos asszony - dadog Šejba. A szörnyű kéz újra végigsimít a képén.

- Nagyságos asszonynak szólít, bolondot csinál belőlem a bitang, és leborotváltatta a bajuszát.

Šejba az orra alatt érzi a félelmetes kezet.

- Brr! Csúszra borotváltatta magát, olyan, mint egy fegyenc, Krisztusom anyja, összetöröm a csontjait. Azért szerette volna hát, ha világot gyűjtök. Azt hitte a bitang, hogy megijedek, elájulok, ökelme pedig bezárkózik a szobába.

Šejba érzi, hogyan püföli ököllel a hátát.

- Lám, a tanácselnök úr olyan, mint egy fegyenc. A fejedén mi van?

- Sapka.

- Szerelmes úristen, annyira berúgott, hogy elhagyta a cilinderét, aztán sapkát vásárolt. Vagy tán lopta valakitől.

- Loptam - rebegi bűnbánón Šejba.

Újabb csapás a füle tövére, az asszony ordít, és taszigálja ki az ajtón.

- Reggelig a folyosón maradsz. Hadd lássa az egész ház, milyen hitvány ember a tanácselnök úr.

Akkorát taszítanak rajta, hogy elterül, és beveri az orrát. Az asszony bezárja maga mögött az ajtót.

Hála istennek, gondolja magában Šejba, amint lépked fölfelé a lépcsőn. Egész jól végződött. Csak a cipőjét felejtette odabent. Úgy rémlik neki, hogy a meztelen lába valahogy világít egy kicsit. Lopakodik fel nesztelenül a második emeletre. No hál' isten, minden zaj nélkül eljutott a második emelet első ajtaja elé, csakhogy itt egész váratlanul megragadja valami kéz a gallérjánál, és húzza befelé az ajtón.

Itt még kísértetiesebb sötétség veszi körül, mint az imént az első emeleten, aztán minden bevezetés nélkül kap egy pofont, és női hangot hall:

- Csókolj kezet!

Šejba csókolja a nő kezét, de a hang könyörtelen:

- Hol a cipőd?

Šejba hallgat. Érzi, hogy a meleg kéz, amelyet az előbb megcsókolt, a csupasz lábát tapogatja.

Akkora ütést kap a háta közepére, hogy a szeme beleszikrázik:

- Doktor Peláš vizsgálóbíró úr nem restell mezítláb és részegen hazaállítani a feleségéhez. Hol a harisnyád, semmirekellő?

Šejba hallgat és gondolkodik. Doktor Peláš vizsgálóbíró folytatta le a vizsgálatot legutóbbi ügyében.

- Hol a harisnyád, semmirekellő? - hallja a megismételt kérdést.

- Sose hordtam harisnyát - feleli.

- Ni csak, a gazember, elváltoztatja a hangját, és azt se tudja, mit beszél! - Az asszony forgatja, rázza, mint a rongyot, és Šejba zsebéből kiesik a kulcscsomó.

- Mi az?

- Padláskulcsok - feleli megsemmisülten Šejba, de máris kinn találja magát a folyosón, repülnek utána az álkulcsok, és repül utána a szentencia is:

- Tökrészeg vagy!

Lehajol, hogy felvegye a kulcsokat, de valaki fogja a kezét, és kiabál:

- Ez rettenetes! Leissza magát, felveri az egész házat, és tolakszik be a szomszédokhoz. Mit gondol rólad a bíróné asszony?

Egy nő berántja a szemközti ajtón, végigvonszolja az előszobán, be egy szobába, és levágja a heverőre, magára zárja a szomszéd helyiséget, közben kiabál:

- Fúj, látna csak ilyen állapotban az igazgató úr. Csóválná a fejét, hogy milyen gyönyörű pénztárnoka van. Ma a díványon alszol!

Negyedóra múlva Šejba kinyitotta az ajtót, s mint akinek kigyulladt a feje fölött a tető, menekült a balszerencsés házból. A mai napig nem tudja, álmodta-e az egészet, vagy pedig valóban megtörtént vele mindez.

Újságot sem olvas, hogy megtudhatná, milyen számú házban találták meg a cipőjét, az álkulcsokat és a rumos üveget.

DEKAMERON (II)

Balszerencsés történet egy kandúrról

Hustoles úr egy ízben vita közben azt mondta szomszédjának, Křička úrnak:

- A maguk pártja gyönyörűséges egy párt. Ha valami gazembert levágnak az akasztófáról, az első dolga, hogy képviselőnek lépjen föl a maguk pártjának programjával.

Křička úr csak ennyit válaszolt:

- Majd még találkozunk, Hustoles úr.

Hustoles úrnak bölcs politikai nézetei mellett még egy fekete kandúrja is volt, amely naphosszat ott üldögélt szatócsboltja küszöbén. A kandúrt az egész környéken ismerték, az emberek tisztelték a csillogó fekete szőrű egervadászt megfontolt és barátságos viselkedéséért, jókedvéért és tisztaságáért, amelyről tudvalevő, hogy fél egészség. Nem kevésbé méltatták bizalmas magatartását, és esze ágába se jutott volna senkinek, hogy a köztisztelőben álló kan macskának valaha is ellensége támadhatna.

Márpedig ez az ellenség hamarosan jelentkezett Křička úr személyében, aki Hustoles úrral folytatott emlékezetes politikai eszmecsereje után megparancsolta nyolcéves fiának:

- Pepík, ha meglátod azt a fekete dögöt a tökkelütött Hustoles boltja előtt, lépj a farkára!

Van-e gyerek, aki ne hajtana végre szíves örömet ilyen parancsot?

Pepíček ment, sőt rohant, rátiport a kandúr farkára, sőt pusztán magánszorgalomból úgy összeköpdöste a meglepett állatot, hogy egy jólelkű asszonyságnak, aki az utca túlsó oldaláról nézte a merényletet, majd megszakadt a szíve bánatában.

Pepík ártatlan gyermeklelkében a végzett munka örömeivel hazafutott. A kandúr kezdetben nem tudta, mire is vélje a dolgot, aztán hosszas töprengés után rájött, hogy fáj a farka, és hogy az se volt kellemes, amikor a gyerek a szájából telizáporozta a bundáját. Estére már határozottan úgy érezte, hogy meggyalázták, és komoly csorba esett a becsületén...

Föltette magában, hogy a jövőben óvakodni fog ettől a fiútól.

Pepíček hőstettéért egy krajcárt kapott az apjától, és hasonló jutalommal kecsegtették, ha tovább folytatja a megkezdett hadjáratot. Křička úr ugyanis a kandúrban látta megtestesülve az ellenpártot, hisz az állat politikai ellenlábásának tulajdona volt. Pepík tehát tulajdonképpen nem a macska farkát tiporta, hanem az egész ellenséges politikai pártot, és nem a macskát köpdöste le, hanem az említett párt valamennyi hívét is, akik közé a fekete kandúr gazdája tartozott.

Pepíček vidáman folytatta a politikai harcot.

A kandúr a boltajtó előtt ül, úgy látszik, békésen szundikál. Pedig dehogyis! A kandúr csak színleli az alvást, ezt azonban senki sem veheti tőle rossz néven, hisz nem járt iskolába, és nem magyarázták meg neki, hogy a képmutatás bűn...

A kandúr tehát ártatlanul alakoskodik, Pepíček odasettenkedik, a farkára lép és leköpi a fejét.

Ebben a pillanatban azonban a kandúr felugrik, és beleharap Pepík lábába. Aztán dühösen fújva fölmászik a gyerek nadrágján, karmolja, tépi, morog és nyávog, beleharap a fülébe, aztán lemászik a hátán, farkát büszkén magasra emelve komolyan visszaballag a bolt küszöbére, Leül, és megfontoltan dorombolni kezd.

Amikor Pepík véresre karmolt képpel, összeharapdált füllel és lábbal hazaért, Kříčka úr diadalmasan felkiáltott:

- Hála istennek, végre a kezembe kerültél, Hustoles!

Fogta a fiát, vitte egyenest a rendőrigazgatóságra, ahol a rendőrorvos megvizsgálta Pepíket, jegyzőkönyvet vett fel az esetről, a rendőrbiztos pedig elrendelte, hogy tartóztassák le a macskát, és vessék alá állatorvosi vizsgálatnak.

Két rendőr tüstént fel is kerekedett, a törvény nevében letartóztatták a kandúrt, mivel pedig a tettes meg akart szökni, és karmolászva, dühösen fújva tiltakozott a rendőrségi végzés ellen, kénytelenek voltak elküldeni a tolonckocsiért, abba zárták a kandúrt. A letartóztatott közben hivatalos személy elleni erőszak büntetében is vétkesnek bizonyult, miután beleakaszkodott az egyik rendőr egyenruhájába, sőt veszett fújásával meg is sértette becsületükben a kötelességüket teljesítő rendőrségi közegeket. Hogy tulajdonképpen mit is fűjt, azt nem sikerült megállapítani.

A kandúrt tehát elvitték a műszaki tudományok mezőgazdasági alosztályának állatorvosi szakosztályára, a rendőrök hivatalos jelentést tettek viselkedéséről:

- Amikor érte mentünk, karmolt, harapott és nyávogott. Üzentünk a tolonckocsiért, és elkeseredett ellenállását legyűrve, betuszkoltuk a kerekos kosárba. Dulakodás közben le akarta tépni derékszíjunkról a pisztolyt.

Minderről jegyzőkönyvet vettek föl, aláírták, felülbélyegezték és elküldték az államügyészségnek. Az államügyészségen úgy találták, hogy Hustoles úr kihágást követett el, mivel nem ügyelt kellően állatára.

Először is, a kandúrt nem tartotta pórázon, és nem látta el szájkosárral. Másodszor, az eset választás idején történt, amikor az állat hajlamos a veszettségre. Megállapítást nyert továbbá, hogy Kříčka úr, a kandúr által megtámadott Pepík apja és Hustoles úr, a Kříčka úr fiát megtámadó fekete kandúr tulajdonosa között hosszabb ideje politikai feszültség áll fenn. Az államügyészség ezért bizonyítottanak tekinti, hogy Hustoles úr kandúrja szándékosan járt el, amikor gazdája politikai ellenfelének fiát megsebesítette, és ezt a szándékát sikerrel véghez is vitte. Mivel pedig az 1801. január 8-iki érvényes osztrák törvény értelmében a kandúrok gyöngelméjű személyeknek tekintendők, akikért gazdájuk vagyonával és életével felelős, a vétség kizárólag Hustoles urat terheli.

Időközben a műszaki tudományok mezőgazdasági alosztályának állatorvosi szakosztályán megvizsgálták a kandúr testi és szellemi állapotát, és az iratokat eljuttatták az államügyészségre.

A bizonylat a következőképpen hangzott:

František Hustoles úr

2145/65 sz.

A megvizsgált egyén erős csontú, jól táplált, de csonthártyagyulladásban szenved, harapása életveszélyes lehet. Ezért kívánatos, hogy az illető kivégeztessék.

Dr. M. Kašpárek

Az államügyészség az iratot a rendőrigazgatóságra továbbította, ahol a bizonylatot tüstént besorolták a Hustoles úrra vonatkozó mappába.

A kandúrt időközben visszaadták Hustoles úrnak.

Elképzelhető tehát a szerencsétlen szatócs családjának megrökönyödése, amikor hajnali öt órakor négy rendőr állított be a házba, és magával vitte a boldogtalan Hustolest. A rendőrigazgatóságon egy komoly képű őrmester nem valami barátságosan megkérdezte tőle.

- Maga František Hustoles?

- Igenis, én vagyok az, nagyságos úr.

Egy fiatal rendőr szeme sarkában könny csillant.

- Maga ne bőgjön, hanem adja ide a Hustoles-ügy iratait - förmedt rá az őrmester.

Odaadta.

- František Hustoles, felolvasom magának a helytartóság 1911. június 15-én kelt 75 289 számú rendeletét:

František Hustoles ügyében a 2145/65 számú állatorvosi bizonylat alapján elrendeljük, hogy az illetőt haladéktalanul kivégezzék. E végzés ellen a marhapestisről szóló, 1867. február 12-én kelt törvény ötödik szakasza értelmében fellebbezésnek nincs helye.

Vaniček
császári és királyi helytartósági
tanácsos

- Amint hallotta - jelentette ki a boldogtalan férfiúnak a rendőr őrmester -, az ítélet ellen nincs helye fellebbezésnek. Írja meg a végrendeletét, és ne bőgjön. Előbb-utóbb úgyis kivégezzük, csak arra várunk, hogy Bécsből megkapjuk az ítélet jóváhagyását, és utasítást arra nézve, hogy milyen módon hajtsuk végre.

Valóban kíváncsi vagyok, hogyan keveredett ki a csávából Hustoles úr.

Szentek és állatok

A bajorországi Regensburg fölött, a Fekete-erdő irányában fekszik Cham mezőváros. E helység messze vidéken ismert búcsújáróközpont csodatevő kúttal, amelyben vízzel vegyesen tífuszbacilusokat is tartanak. Így aztán érthető, hogy a városka másik nevezetessége egy sok férőhelyes kórház, ahová a bajor zarándokokat szállítják, miután teleszívták magukat a csodatevő kút vizével. Kevésbé ismeretes azonban, hogy a kolostorkertben található Falterstack Ágoston szerzetes szobra, egy ügyetlen kéz faragta emlékmű, amely körül lovak, medvék, rókák és szamarak hevernek.

Mi nagyot tett ez a bencés barát, miért táboroznak körülötte a kőállatok? Ha az ember bemegy a klostrom könyvtárába, az egyik sarokban pergamenbe kötött ódon könyvet talál, a következő latin nyelvű felirattal:

A SZENTEK ÉS AZ ÁLLATOK

írta

Falterstack Ágoston

bencés szerzetes

a helybeli kolostorból

A könyvet a müncheni püspöki nyomda adta ki 1782-ben. Ha belelapozunk, tüstént világos elöttünk, mily fontos mű ez a különféle állatok jó hírnevének öregbítésére. A szent életű páter beavatja a hívő keresztényeket az állatok életének titkaiba, megemlékezik mindazokról a csodákról, amelyek a különféle fajtájú négy- sőt több lábúakkal történtek, mihelyt valamelyik szenttel találkoztak. Az állatok olyan csodákra voltak képesek, hogy az istenfélő bajor zarándok - a mű legújabb kiadását lapozva, amelyet a kolostorban viszonylag olcsó áron, három márka ötven pfennigért sóznak a nyakába - nem fogy ki az ájtatos keresztvetésekből, és istenfélelemmel gondol a megtévelyedett, de a szentek segítségével ismét helyes útra tért teremtményekre. Egy helyütt például szó van arról, ami Szent Eustachhal történt. Ez a derék férfiú az erdőben egy medvével találkozott. A medve gaz elvetemültségében már-már kezét, illetve mancsot emelt a szentre, hogy elfogyassza őt reggelire. Ha az megtörtént volna, a klerikális lapok nyilván úgy számoltak volna be az esetről, hogy egy szabadgondolkodó medve gyalázatos, elvetemült merényletet követett el az egyház hű fia ellen. A jó Eustach azonban nem ijedt meg a mackótól, nagyot húzott a hátára botjával, és ráparancsolt, hogy vigye el őt Rómába. A medve fejet és térdet hajtott, Szent Eustach a hátára ült, és szerencsésen el is jutott az örök városba. Megérkezése után a pápa különkihallgatáson fogadta a medvét, majd a derék állatot kitömték, és mindmáig mutogatják a vatikáni gyűjteményben.

Az állatoknak különben is sok bajuk volt a szentekkel. A nagyobbaknak és az apróbbaknak is. Akkoriban még nem ismerték a ma használatos féregirtó szereket, rovarport, tinktúrákat, és a poloskák éjjel-nappal vígan szívták a hithű keresztények és az istentelen pogányok vérért. Legtöbbször a maga idejében Szent Özséb szenvedett tőlük, akinek a cellájában az idézett mű tanúságtétele szerint kétszáznyolcvanezer jól fejlett példány tanyázott e könyörtelen vérszopókból. És kérte az Urat Szent Özséb, hogy szabadítsa meg őt e csapástól, és egy reggel Antiochia városának lakói látták, miként masírozik kettőszáznyolcvanezer poloska katonás rendben a szerzetes cellájából a tenger partjára, önként vetve véget életüknek a hullámokban. Alighanem ez volt a legtömegesebb öngyilkosság, amelyet a történelem ismer. Van azonban sok más állat is, amely könyörtelen makacssággal gyötri a hithű keresztényeket.

Krisztus után a kilencedik században a frank birodalom egyik városában egy istenfélő szűz élt, bizonyos Celesztina. Mit hímezzünk-hámozzunk, mondjuk ki kereken: az erényes hölgynek bolhái voltak. Vallásos bizalommal fordult a reimsi püspökhöz, és szűzi szeméremmel avatta be őt gyötrelmeibe. A püspök isteni sugallatra úgy vélte, hogy a bolhák tulajdonképpen ördögök, amelyek azért csípi a szűz Celesztinát, hogy zavarják az imádkozásban, és figyel-mét a fennkölt mennyei dolgokról alantas emberi gondokra tereljék. A püspök hitközségében ájtatosságokat rendelt el, és a bolhák eltűntek, az istenfélő Celesztina szerény kamrájában nem maradt utánuk más nyom, csak enyhe kénkö- és szurokbűz.

Egy hitetlen württembergi német, akivel együtt nézegettem a könyvet, tiszteletlenül meg-jegyezte, hogy alighanem a püspök vadászta ki a bolhákat a derék Celesztina pendelyéből - saját kezűleg.

Rendkívül érdekes egy olasz kapucinus barát története, aki a halastó körül sétálva kételkedni kezdett Jónás és a cethal történetének igazságában. Nyilván tanult ember lehetett, tudta a természetrajzból, hogy a cethaloknak igen szűk a toroknyílásuk, és ezért csak puhányokkal táplálkoznak, nem pedig izraelita prófétákkal. Amikor már gyökeréig megrendült benne a hit, kiugrott a halastóból egy ponty, és elnyelte őt. Az eset nagy feltűnést keltett, sok ezer főnyi tömeg csődült össze a tó partján, és Falterstack Ágoston az esetről beszámolva a lelki-ismeretes riporter szabatosságával jegyzi meg, hogy „a potyka csak akkor öklendezte ki a hitében megingott szerzetest, miután ismételten könyörgő körmeneteket indítottak útnak a tóhoz”.

E részletes beszámolóból mai szemmel nézve csak egy száraz, de gyászos befejező mondat hiányzik: A hullát beszállították a kórbonctani intézetbe.

Kevésbé bús véget ért Johann Pilling regensburgi tímármester. A boldogtalan nem érte fel ésszel, hogy a föld nem gömbölyű, amint azt 1482-ben a római birodalom valamennyi templomának szószékéről meghirdették. Az elvetemült eretneket a hely színén úgy összezsípték a darazsak, hogy feje megdagadt, és amint a könyv szent életű írója gúnyosan megállapítja, „hasonlatos vala a gömbölyű földgolyóbishoz”.

Kevesen tudják, hogy II. Alanus püspök, aki Chlodwig királyt rákényszerítette a keresztség felvételére, galandféregtől szenvedett. Ebben nincs semmi különös, hisz akkoriban nem léteztek egészségügyi bizottságok, amelyek elkobozzák a piacon a trichinás húst. Alanus püspököt tehát kínozták a galandféreg. Egy éjszaka jelenést látott: azt álmodta, hogy farkasbundából vetett nyoszolyájához egy ragyogó alak lép, barátságosan megveregeti a vállát, és klasszikus egyházi latinsággal így szól: „Zarándokolj el a Szentföldre, egyél egy maroknyit Palesztina szent homokjából, igyál a Holt-tenger vizéből, és rágj meg egy libanoni cédrust.” A derék püspök megfogadta az orvosi tanácsot, pontosan betartotta a kúrát, ami annál könnyebb volt, mivel akkoriban még nem ismerték sem az arékadiót, sem a Santoninnak nevezett orvosságot.

A gyógykezelés eredményéről Falterstack Ágoston szerzetes a következőket írja: „És kijöve a püspökből egy irtózatosan hosszú galandféreg, amely 769 láb és 12 hüvelyk hosszú vala. E szörnyeteg minden cikkelyén ragyogó csillag jelét viselé, de a csillag alatt feketén pontozva ott éktelenkedék az ördög patája. Midőn a galandféreg kijöve a püspök testéből, egetverőn ordít vala mindaddig, míg a püspök szolgálai agyon nem verik vala. A szörnyeteg galandférget Génua városában máglyán égeték vala meg, és a tűz láttán meggyógyula egy minden tagjában béna férfiú, és mankóit befalazták vala a székesegyház alapjaiba, amelyet e helyütt József, a genovai köztársaság dózséja építtetett vala.”

Az illusztris szerző megemlékezik továbbá egy tehénről. Ez a tehén Münzhübel gazdag nürnbergi polgár csordájából származott. 1619-ben Nürnberg vidékén marhavész pusztított, amelynek a várnagy is áldozatul esett. Ez is bizonyítja, hogy e marhavész a polgárság legderekabbját sem kímélte. A szóban forgó tehén ugyancsak súlyosan megbetegedett, és Isten kegyelméből elhalálozott. Amikor kiszállt belőle a pára, éppen egy processzió haladt arrafelé Maximilián püspöki helynök vezetésével, és ettől a tehén ismét feltámadt, egyaránt öröme a gazdájának és a szent könyv olvasójának.

Hadd említünk meg még egy esetet. Szent Serapion szelíd kígyójáról van szó. Igen derék állat volt. Ilyen kígyók ma már nem születnek. Négy esztendeig a sivatagban tejével táplálta remete gazdáját, s e tejnek nyilván igen nagy volt a tápértéke, mert Serapion ez alatt az idő alatt annyira meghízott barlangjában, hogy amikor ki akarták hozni belőle, vésővel és pörölyvel kellett szétverni a barlangot.

E néhány szemelvényből, úgy hiszem, mindenki előtt világos, miért állítottak a chami klostromban szobrot Falterstack Ágostonnak.

A derék szerzetesnek sikerült rehabilitálnia az állatokat, és ugyanakkor igen fontos kulturális előmunkákat végzett a mai politikai villongások szempontjából, hisz e sorokat olvasva talán végre meggondolják a nemzetiszocialisták, hogy politikai ellenfeleiket az állatvilágból vett címekkel ruházzák-e fel. Hiszen ezzel az egyedül üdvözítő egyházat káromolnák.

Švejk megtanul bánni a lögyapottal

Aki eddig még semmit sem hallott Švejkéről, a derék katonáról, annak tán elegendő lesz az alább következő rövid jellemzés erről a becsületes jó vitézről. Švejk, a derék katona az utolsó leheletig akarta szolgálni a hazát, de közben - csupa buzgóságból - olyan baromságokat művelt, hogy már nemegyszer haza akarták küldeni. Védekezett, ahogy csak tőle tellett, nehogy kiszuperálják, s amikor össze kellett volna ülnie a szuperarbitrációs bizottságnak, hogy egyszer s mindenkorra felmentsék Švejket a katonai szolgálattól, illetve a hadsereget Švejktől, egy nappal a bizottság ülése előtt Švejk, a császár hűséges vitéze meglépett a kaszárnnyából.

Meg kellett szöknie, hogy tovább szolgálhassa a császár őfelségét.

Két hétig híre-pora se volt.

Tizennégy nap elteltével Švejk megjelent a kaszárnnya kapujában, és az őrség legnagyobb megrökönyödésére, becsületes mosollyal kerek képén, nyugodt hangon jelentkezett:

- Jelentem alássan, eljöttem, hogy bezárassam magam, mert megszöktem a katonaságtól, hogy utolsó leheletemig tovább szolgálhassam a császár őfelségét.

Teljesült a kívánsága. Fél évet sóztak rá, és mivelhogy a büntetése elteltével rendíthetetlenül tovább akart szolgálni, áthelyezték a fegyvertárba, s úgy lett, ahogy a főtisztelendő tábori lelkész úr mondta:

- Švejk, te gazfickó, ha szolgálni akarsz, akkor lögyapottal fogod szolgálni a császár őfelségét. Attól talán magadba szállsz.

Így került a derék Švejk a fegyvertárba, ahol megtanult lögyapottal bánni. Torpedókat töltött. Ez a szolgálat nem tréfadolog, az ember egyik lábával a levegőben, a másikkal a sírban van.

Švejk, a jó vitéz azonban csöppet se félt. Becsületes katonához illően zavartalan lelki nyugalommal töltötte napjait a dinamitos, ekrazitos és lögyapotos ládák között, és a barakkból, ahol az iszonyatos robbanóanyaggal dugdosta tele a torpedókat, harsányan szárnyalt ki a nótázása:

- Elmúltam húszéves, ihajla, be vagyok sorozva. Itt hagyom a babám, ihajla, a legszebb koromba. Katona vagyok én, ihajla, igaz jókedvemből. Szolgálom a császárt, ihajla, bátor vitézségből!

Ez után a szépséges nóta után, amelynek hangjai mintha az oroszlán bátorságát öntötték volna a derék vitézbe, más katonanóták kerültek sorra, köztük egy, amelyet Švejk különösen kedvelt, mert kobaknyi gombócokról szólt, és ezt a csemegét vitézünk leírhatatlan boldogsággal fogyasztotta, ha néha-néha eléje került a menázsizs csajkában.

Így élt, éldegélt a derék Švejk zavartalan boldogságban és megelégedettségben, egymaga a tengernyi lögyapot közt a fegyvertár egyik barakkjában.

Egy napon inspekción érkezett az arzenálba, amely barakkról barakkra járt, és ellenőrizte, előírással rendben van-e minden. Amikor ahhoz a barakkhoz érkeztek, ahol Švejk, a derék katona tanult bánni a lögyapottal, az ablakon át kék füstfelhőt pillantottak meg, amely a hozzátartozó parázsló pipával együtt azt tanúsította, hogy Švejk valóban félelmet nem ismerő, rettenthetetlen vitéze a császár őfelségének.

Švejk is észrevette a tiszt urakat, és a szolgálati előírásnak megfelelően kivette szájából a pipát, letette közel magához, hogy kéznél legyen. Mivel pedig legközelebb egy lögyapottal teli nyitott acélhordó volt, hát a közepébe helyezte a pipáját, hadd füstöljön tovább.

Majd haptákba vágta magát és harsogta:

- Jelentem alássan, semmi újság, minden a legnagyobb rendben van.

Az életben vannak pillanatok, amikor minden attól függ, hogy megőrzi-e az ember a lélekjelenlétét.

A társaságban lélekjelenléte, úgy látszik, csakis a parancsnokló ezredes úrnak volt, aki a lögyapot közül kiszüremelő kék dohányfüst láttára habozás nélkül kiadta a parancsot:

- Švejk, pipázzon tovább!

Bölcs parancs volt, mert senki se vonhatja kétségbe, hogy az égő pipa a szájban föltétlenül jobb helyen van, mint a lögyapotos hordóban. Švejk szalutált és bólintott:

- Jelentem alássan, pipázni fogok!

Engedelmes katona volt, annyi biztos.

- Most pedig, Švejk, menjen az őrszobára.

- Jelentem alássan, nem mehetek, mert az az előírás, hogy este hatig itt legyek, akkor váltanak le. A lögyapot olyan holmi, hogy valakinek mindig őriznie kell, nehogy baj legyen.

Az inspekció visszavonult. Ez a katonai műszó e helyütt talán nem is fedti teljesen a tényállást, mert a tiszt urak futólépésben tették meg az utat az őrszobára, ahonnét azon nyomban járőrt küldtek Švejkért.

A járőr nem szívesen indult el, de a parancs a fegyvertárban is parancs marad, menniük kellett.

Amikor a barakk elé értek, amelyben, égő pipával az agyarán, ült Švejk, a derék vitéz, a lögyapothegyek között, a tizedes beordított az ablakon:

- Švejk, te akasztófacímer, dobd ki a pipát az ablakon, te meg gyere ki az ajtón!

- Eszem ágába se jut, az ezredes úr azt parancsolta, hogy pipázzak tovább. Én hát pipázni fogok, még akkor is, ha beleszakadok.

- Gyere ki, te isten barma!

- Nem megyek ki, jelentem alássan. Még csak négy óra, az abléz csak hatkor jön. Hatig itt kell őriznem a lögyapotot, nehogy baj történjen. Már megtanultam, hogyan kell bánni vele, óvatos ember va...

A „gyok”-ot már nem mondta ki. Hogy miért? Azt mindenki tudhatja, aki figyelemmel olvassa az újságokat. A lapok első oldala tele volt vele, hogy röpiült levegőbe barakk barakk után, míg az egész arzenálnak nyoma sem maradt.

Először az a barakk ajánlotta magát, ahol Švejk, a derék katona tanulta a bánásmódot a lögyapottal, helyén kunhalomba tornyosodtak a deszkák, gerendák és vastraverzek, amelyek mindenfelől záporoztak oda, talán azért, hogy tisztelettel adózzanak a vitéz Švejknek, aki mit sem félt a lögyapottól.

Az utászok három napon keresztül dolgoztak, amíg eltakarították a romokat, és úgy-ahogy összerakták a kibányászott fejeket, derekat, kezeket és lábakat, hogy a jóságos Úristen az utolsó ítélet napján megállapíthassa, melyik a tiszt és melyik a baka, és eszerint küldhesse őket a mennyországba vagy a pokolba.

Ez a rakosgatás érdekesebb volt még az újságok fejtörőinél is. Három álló napig takarították el a vasoszlopokat, gerendákat Švejk sírhalmáról, a harmadik éjszaka, mialatt rettenthetetlen bátorsággal furakodtak előre az összevissza hányt holmi tömkelegében, az utászok kellemesen csengő hangot hallottak:

- Katona vagyok én, ihajla, igaz jókedvemből, szolgálom a császárt, ihajla, bátor vitézségből!

Mire megvirradt, és a keleti ég alján meggyújtotta piros lámpását a hajnal, az útmutató már egy másik nóta volt:

- Én a puskám cserébe senkinek se adom, azzal megyek a harctérre, csárdás kis angyalom.

A kelő nap fényében amolyan barlangot pillantottak meg, amely fölött boltívesen tornyosodott a sok vastraverz és törött gerenda, az odú sarkában Švejk, a derék katona ült, és a jövevényeket megpillantva, kivette szájából a füstölő pipát, összezsápta a bokáját, szalutált, és nyugodtan megállapította:

- Jelentem alássan, semmi újság, minden rendben van!

Kivezették a romok közül; mihelyt isten szabad ege alá értek, és Švejkünk szembe találta magát az első tiszttel, újból vigyázzba vágta magát, úgy mondta:

- Jelentem alássan, minden rendben van, és alázatosan kérem, hogy váltsanak le, mert már régen elmúlt hat óra, aztán meg kérem a menázsipénzt is a három napért, amíg ott kuksoltam a kacsatok alatt.

A derék katona volt az egyetlen ember a fegyvertárban, aki túlélte a katasztrófát.

Tiszteletére a városi tiszti kaszinóban este ünnepséget rendeztek. A vitéz Švejk a tiszt urak körében ivott, mint a kefekötő, és jó szándékú kerek képe sugárzott a boldogságtól.

Másnap megkapta a háromnapos menázsipénzt, háborús zsolddal megtoldva, három nap múltán pedig káplárrá léptették elő a századnál, és mellére tűzték a nagyezüstöt.

Amikor az éremmel és az altiszti csillagokkal ékesen belépett a tridenti kaszárnya kapuján, Knobloch hadnagy úr egész teste megremegett a derék Švejk rettegett, derűs kerek képe láttán.

- Micsoda latorságot követtél el már megint, te bitang! - ordított rá.

Švejk mosolyogva válaszolta:

- Jelentem alássan, megtanultam, hogyan kell bánni a lögyapottal.

És fennkölt-boldogan sietett tovább a kaszárnya udvarára, hogy megkeresse a századát.

Még aznap a napos tiszt felolvasta a legénységnek a hadügyminisztérium felhívását, amelyben közölték az egész hadsereggel, hogy megalakították a repülőosztagot, és felszólítják a katonákat, jelentkezzenek önként az új fegyvernemhez.

Švejk, a derék katona habozás nélkül kilépett a sorból, lejelentkezett, és így szólt:

- Kérem alássan, én már jártam a levegőben, ismerős vagyok odafent, és ezért a levegőben akarom szolgálni a császár őfelségét!

Egy hét elteltével a vitéz Švejk már útban volt a légi hadtesthez.

František Šafránek hagyatéka

František Šafránek hagyatéka a hivatalos eljárás lefolytatása és a költségek levonása után hét fillér volt. A derék férfi után több földi vagyon nem maradt. Sajnos nem akadt senki, aki a hagyatékra igényt támasztott volna, így aztán az állam kénytelen volt gondjaiba venni és letétként megőrizni a hét fillért. Mihelyt azonban az állam felkarolta az ügyet, a hivatalok megindították a nyomozást az örökösök után. Mint mindenben, e feladatukban is nagy szorgalommal és ügybuzgalommal jártak el.

A gyámsági hivatal lázas tevékenységbe kezdett. Mindenekelőtt kinevezték František Šafránek hagyatékának gondnokát, aki hivatalos úton gondosan megfogalmazott felhívást tétetett közzé.

A felhívást a megszokott illetékek ellenében több lapban apróhirdetésként közölték, de a lelkiismeretes gondnok ugyanezt a szöveget a helyi lapokban is elhelyezte, hogy az örökösök - ha egyáltalán élnek - érvényesíthessék igényeiket:

Június tizenhatodikán az állami kórházban meghalt František Šafránek hatvanhét éves kőfaragósegéd; az elhunyt saját bevallása szerint nőtlen volt. Mindazok, akik igényt támasztanak az elhunyt hagyatékára, felhívtnak, hogy az alulírt járásbírósnál jelentkezzenek.

Kamejka úr, a hagyaték gondnoka tehát erélyes kézzel fogott hozzá az ügy elintézéséhez, és azzal a tüzetességgel, minden részletre kiterjedő alaposággal igyekezett František Šafránek rokonságának nyomára jutni, amely a világon csakis az osztrák hivatalok sajátja.

Kamejka úr egyébként bírósági tisztviselő volt, az életben már sok minden megesett vele, de mindeddig nem nyíltott rá alkalma, hogy hagyatéki gondnok legyen, ezt az új tisztséget most gyakorolta először.

- Megteszem, ami tőlem telik - mondogatta magában -, és ha törik, ha szakad, rájövök a dolog nyitjára.

Mialatt Kamejka úr fáradhatatlanul serénykedett, František Šafránek hétfilléres hagyatéka más összegek társaságában békésen pihent állami letétként a pánccsaszekrényben, és a terem ajtaja előtt katonai őrség váltogatta egymást, élesre töltött fegyverrel, feltűzött szuronnal.

Kamejka úr nem pihent. Hamarosan büszkén rámutathatott, hogy a kérdéses ügyben összesen több mint ötven hirdetést tett közzé a prágai és vidéki lapokban, ami a gyámsági hivatalnak kereken 600 koronájába került. Šmíd írnok egész nap mást se tett, csak idézéseket írt a különféle Šafránkok címére, akiknek száma az országban nem csekély. Csupán Prágában ötvennyolc Šafránkot tartanak nyilván.

Ekkora anyaggal már lehet dolgozni, és nem csekély élvezet figyelni az idézést kezükben szorongató boldogtalan halandók riadt képét, hallgatni válaszaikat a komoly, megfontolt és alapos kérdésekre.

Mennyit mérgelődött Kamejka úr a Šafránkaival!

Akadt köztük olyan is, akit rendőrökkel kellett bekísértetni, vagy amint hivatalos nyelven mondják, karhatalommal előállíttatni. Így járt Šafránek Alois, Vincent, Artur, Vilém, Karel és Antonín, sőt az öreg Šafránková Filoména is (a vénasszony végigsiránkozta az utcát, amikor reggeli hat órakor rendőrök zavarták ki az ágyából). Két Šafráneknek, Mihálynak és Manónak

a hagyaték az állásába került, annyira felháborodott a munkaadójuk, amikor rendőrök jöttek értük a hivatalba.

De ki törődnék ezekkel az apróságokkal, amikor arról van szó, hogy érvényt kell szerezni a jognak és törvénynek.

Pár hét múlva Kamejka úr Pilsenben húsz további Šafráneket fedezett fel a városi címtár alapján, Klatovyban tíz Šafránek került horogra.

Röviden: a csehországi bíróságok mást se tettek, csak Šafránékokat hallgattak ki. Mladá Boleslavban négyet, Kolínban nyolcat, Hořicében egyet idéztek be.

Kamejka úr este a feleségével ilyesfajta beszélgetéseket folytatott:

- Képzeld, Pardubicében csak három Šafránek van, Budějovicében meg egy sem akadt!

Egy este azonban diadalmasan nyitott be lakása ajtaján:

- Pesten nyolc Šafráneket találtunk!

Az ottani bíróságok útján mind a nyolcat kihallgattatta, és meglegedetten dörzsölte a kezét:

- Ha a fene fenét eszik, akkor is kinyomozom őket!

Mire elmúlt a nyár, a járásbíróság irattára hatszázhuszonkilenc hivatalos aktával gyarapodott, az Š betűs dossziéknak új nyilvántartást kellett nyitni, és egy külön írnokot felvenni, aki csak ezt a betűt gondolja. Mire a fákról lehullottak a levelek, Kamejka úr kiterjesztette vizsgálódásait Morvaországra. Ezt a lépést is a tőle megszokott lendület és lelkiismeretes gond jellemezte.

- Nem szabad időt vesztenünk, egy pillanatig sem várhatunk - mondogatta alantasainak. - Most rávetjük magunkat Brünnre, aztán Olmützre és így tovább, menni fog ez, akár a karikacsapás. Egyik járásbíróság a másik után, aztán továbbmegyünk Sziléziába. Bizony, uraim, az igazságügyi apparátussal nagy dolgokat lehet véghezvinni!

Év végéig az irattár újabb ötszázhatvanhat aktával gazdagodott. Az írnokok lidércnyomásos álmaiban Šafránékok kísértettek.

Egy reggel Kamejka úr diadalmasan újságolta:

- Most pedig Bécs következik. Segítséget kérünk a rendőrségtől. Egy percet sem szabad vesztenünk. Azonnal táviratot küldünk, élnek-e Bécsben Šafránékok.

Éltek. A bécsi rendőrség egy Šafráneket, egy Schafráneket és egy Sáfrányt toloncoltatott a helybeli bíróságra. Véletlenül mind a hárman köztisztviselőben álló kereskedők voltak, akik kimondhatatlanul csodálkoztak, hogy éjnek idején letartóztatták és őrizet alatt Prágába küldték őket. Az eset különben is közismert az újságolvasók előtt abból az interpellációból, amelyet ez ügyben a birodalmi gyűlés elé terjesztettek.

Kamejka úr ragyogott.

- Megy minden, mint a karikacsapás - állapította meg elégedetten -, meglátják, megtalálom én František Šafránek örököseit. A következő lépés: segítséget kérünk a konzulátusoktól.

Ez a segítség további százhetvenkét aktát jelentett. A konzulátusok Kamejka úrhoz hasonló eréllyel karolták fel az ügyet, rövid háromnegyed esztendő elteltével a felkarolásnak eredménye is mutatkozott.

Németországban háromszáztizennégy Šafráneket találtak, Franciaországban kettőt, Angliában kilencet, Oroszországban tizenhármát (valamennyit letartóztatták, és Szibériába száműzték), Törökországban is akadt egy Šafránek bej, Spanyolországban egy se került horogra, Amerikában viszont nyolcvanan. Pekingből nemleges válasz érkezett, Ausztráliából semmilyen, Tokióból pedig egy lelkesült hangú levél, hogy az országban egy ember sem él, aki e szép nevet magáénak vallhatná.

- Uraim - jelentette ki Kamejka úr alantasainak, akiknek száma a szaporodó iratok arányában gyarapodott -, végre tisztázódnak a problémák. Meglátják, nem telik bele két esztendő, és kinyomozzuk az örököszt. De addig sem szabad pihentetnünk az ügyet. Újabb leveleket kell írni a bíróságoknak, nyomozni, kutatni, bajt és fáradságot nem ismerve. A költségek eddig alig tizenegyezer koronára rúgnak, semmiség ez ahhoz képest, hogy a jog és a törvény lovagjai vagyunk.

A kutatás, a nyomozás, a keresés, a tűvé tevés tovább folyt, míg végül egy szép napon Kamejka úr ünnepélyes hangulatban ment be irodájába, és így szólt Šmíd írnokhoz:

- Vegyen fel, kérem, velem jegyzőkönyvet František Šafránek hagyatékának ügyében. Ne nevéssenek, uraim, nem bolondultam meg. Legyen olyan szíves, Šmíd úr, tegye fel az előírási kérdéseket. - Neve? - Kamejka János. - Rokoni kapcsolat volt-e ön és az elhunyt František Šafránek között? - Azt válaszolom, uraim, hogy volt. Látom arcukon, e szavaim váratlanul érték önöket. Pedig, uraim, szorgos munkánkkal végre célhoz értünk. Édesanyámat leánynevén Šafráneknek hívták. Tegnap jöttem rá, amikor átlapoztam családi irataimat. Egyik fivére František volt, uneticei illetőségű. Ez a fivér anyámnál jóval később született, kőfaragónak tanult ki, és azonos az elhunyt František Šafránekkel, az örökségahagyóval. Ezennel igényt támasztok örökségemre, és kérem, vegyenek fel már velem jegyzőkönyvet.

További öt esztendeig tartott, amíg elintéződtek a különféle jelentéktelen és apró formaságok, és ekkor végre Kamejka úr átvehette az örökséget. Az állami letétkezelőség folyósította számára a szóban forgó hét fillért, amelyet bearanyoztatott, és haláláig óraláncán hordott mütyürke helyett.

Lesállás

Képzelt sporttörténet

I

Ugyancsak nagy nyomorúságban voltam akkor, amikor elfogadtam a szerkesztői állást egy sporthetilapnál, amely a Haladás nevű sportegylet szócsöve volt, azé az egyleté, amely a labdarúgásban az elsőségért vetélkedett az Előre sportegyesülettel.

Szerkesztő elődöm az utolsó perzig állta az Előre támadásait, de végül is elesett a becsület mezején, minthogy az ellenlábás sportlap szerkesztője fizikailag bántalmazta. Holmi „büntetőrúgásról” volt szó, mely a hasát érte, minek következtében hosszabb ideig tartó fekvésre kényszerült. Mivel tehát ideiglenesen én lettem a szerkesztő, magamra vállaltam a kötelességet, hogy bosszút állok az ellenséges sajtóorgánumon, s igyekeztem kötelességemnek lelkiismeretesen eleget tenni. Az Előre egyesület ellen intézett kirohanásaim olyan szilajok voltak, mint az ökölvívásban osztogatott csapások, nevezetesen azok, amelyek a gyomor és a hátgerinc közti vastag idegfonatot érik, vagyis az úgynevezett gyomorszájütések, továbbá oly alattomosak, mint a görög-római birkózás valamennyi meg nem engedett fogása együttevve, s oly mulatságosak, mint a teniszversenyben a hölgyek hendikepje.

A támadások betöltötték az egész számot. A vezércikkkel kezdődtek, amely szilaj volt, mint a magyar könnyűatléták futása, és a nyílt levéllel végződtek, mely az ellenfél szennyését teregette, s újabb botrányokkal fenyegetőzött. Az egyes rovatok Autósport, Kerékpározás, Könnyű- és nehézlátletika, Tenisz, Labdarúgás, Jégkorong, Vízi sportok, Vívás, Ökölvívás, Egyesületi hírek - mind-mind hemzsegték a támadásoktól.

Én voltam az, aki bevezettem a sportéletbe az ún. „köpönyegforgatók” politikáját, vagyis az egyik egyesületből a másikba való átállást, de ez egy cseppet sem zavart abban, hogy vezércikkem például ilyen címmel jelenjék meg: „Lesújtó jelenségek”, s azt írjam benne: „Elég egy ígéret, s a mai rekorder máris elhajítja a zászlót, és átáll a másik oldalra. Ó, szálnalmas sporterkölcs!” és így tovább.

Ilyen körülmények közt a lapnak három számát adtam ki.

Az utolsóban közöltem egy beszámolót a Haladás és az Előre közt lefolyt mérkőzésről.

Egyesületünk, a Haladás 4:2 arányú vereséget szenvedett. Szörnyű csapás volt ez számunkra, ezért a cikknek meg kellett vádolnia az ellenfél játékosait, hogy sportszerűtlenül viselkedtek.

A cikk címe így hangzott: Haladás versus Előre. (Az Előre szálnalmas játéka. A mieink pompás játékot nyújtanak, de kínos jelenetek után győz az Előre. A játékvezető nem látja a lesállást. - A látogatottság gyér, 10 000 ember. Az Előre legjobb játékosa, Xaver, lesállásból háromszor lő kapura. A taccsbíró részeg.) Íme, a cikk rövid tartalma. A lap elkelt, mert Xaver a közönség kedvence volt. Két nappal a lap megjelenése után különös látogatóm érkezett.

II

Épp elbúcsúztam két negyedikes diáktól, akik arra kértek, közöljem a lapban, hogy a IV/A 6:3 arányban legyőzte a IV/B-t, amikor félénken kopogtattak az ajtón. Kiszóltam, hogy szabad, s erre belépett a szerkesztőségi szobába egy kisírt szemű fiatal hölgy. Kezében lapom legutóbbi száma.

- Szerkesztő úr - szólalt meg sírva -, ugye, hogy ez nem igaz? - s a Haladás versus Előre című cikkem eme mondatára mutatott: „Nyilvánvaló lesállásból lő már harmadszor kapura Xaver.”

- Ugye, nem igaz? Nem, ez nem lehet, az én Xaverom sose lenne képes ilyen aljasságra. Mondja, hogy nem igaz, szerkesztő úr, kérem, mondja, hogy tévedett, s az én vőlegényem nem volt lesállásban, hiszen fellökte a hátvédet, vagyis nem lehetett lesen.

Közben görcsösen szorongatta a kezem, és szívet tépőn zokogott.

- Nem, nem, Xaver, ez a nagydarab, nemes szívű fiú, aki oly pompásan tud a labdával cselezni, s aki annyiszor fejelte be a labdát remek ívben a kapuba, az nem olyan aljas, hogy lesállásból lőjön kapura. Xaver olyan jó és nemes lelkű fiú, hogy biztosan előbb beleszaladt a hátvédbe, mielőtt a kapura lőtt. Hiszen én láttam, hogy a hátvéd ott fekszik előtte a földön. Ó, szerkesztő úr, vonja vissza, amit írt, ne tegye tönkre a boldogságomat, az én drága Xaverom olyan jó és derék fiú. Nem, Xaver biztosan nem lőtt lesből kapura. Nem élném túl, a haláloamat okozná, ha el kellene hinnem, amit szerkesztő úr írt!

Bár megértettem, micsoda fájdalom olyan ember menyasszonyának lenni, aki nyilvánvaló lesállásból lő kapura, kénytelen voltam hajthatatlan maradni.

- Drága kisasszony - mondtam -, nem tehetek önért egyebet, mint hogy megkínálom e szókkal: tessék helyet foglalni. Xaver büntetést érdemlő cselekedetre vetemedett, s valóban olyan galádul játszott, ahogyan megírtam.

Az ifjú hölgy térdre vetette magát, és átkarolta a lábamat.

- Kérem, nagyon kérem, tegyen közzé helyesbitést, írja meg, hogy Xaver nem lesből lőtt kapura. Mit szól a két barátnőm, Emma és Karla?! Mennyire kinevetnek majd, hogy egy ilyennel járok jegyen!

Felemeltem a hölgyet:

- Sajnálom, kisasszony, nyilvánvaló lesállás volt.

A szerencsétlen menyasszony sírva távozott a szerkesztőségéből, anélkül, hogy kezet nyújtott volna, pedig részvételt meg akartam szorítani a kezét.

Kaptam aznap néhány fenyegető levelet Xaver tisztelőitől. „Maga csirkefogó, maga marha - írta az egyik -, lássa, hogy gentlemannel van dolga, aláírom a teljes nevem...”

Másnap megjelent Xaver édesapja, egy tisztos külsejű, idős úr. Arra kért, jelentsem ki, hogy ami az újságban van a fiáról, nem igaz.

- Az én egyetlen fiam, ősz fejem büszkesége - zokogta a szerencsétlen férfiú -, biztosan nem lőtt lesből, hiszen tudta, hogy a nézők közt ott az édesapja, aki őt mindenek felett szereti. Xaver óvakodnék az ilyen galádságtól, már csak az én ősz fejem kedvéért is, és boldogult édesanyja emlékéért, akitől az első futballcipőt és labdát kapta. Feleségem emlékére esküszöm önnek, hogy Xaver nem lőtt lesből. Cáfolatot akarok, kérem önt, én, az öreg ember. Xaver nem jutna be a városházára, ha igaz volna, amit ön állít róla.

- Kedves uram! A tényeket nem lehet megcáfolni. Megértem, hogy mint művelt embert ez nagyon elszomorítja, de nem segíthetek...

A szegény öregúr könnyeivel öntözte az ajtó kilincsét, amikor távozott.

Délután beállított Xaver nagynénje, s kijelentette, hogy kitagadja Xavert, ha igaz, hogy nyilvánvaló lesállításból lőtt háromszor kapura. Ő is sírt, meg a szégyent emlegette, amit Xaver az egész családra hozott. Azzal a kijelentéssel távozott, hogy egész vagyonából alapítványt létesít, amelyből tisztességes labdarúgó-játékosok kapnak majd ösztöndíjat.

Estefelé hatalmas tömeg vonult fel a szerkesztőség épülete elé, beverték a szerkesztőség ablakait, és behajigáltak egy csomó röpcédulát, amelyeken a következő szöveg állt: Xaver nem volt lesállításban! Mi a hazugság, mi az igazság Xaver körül?!

A rendőrség nem mutatkozott, mert a rendőrparancsnok fia az Előre egyesület színeiben játszott.

Fenyegető levelet aznap kettőszázhatvanöt darabot kaptam!

A rákövetkező napon a posta kikézbcsített címemre egy tucat pokolgépet. Egyet utánvétellel. Valamennyit visszaküldtem.

Az esti postával egy doboz érkezett. A labdarúgók nemzetközi szövetsége küldött benne egy kötelet, s mellékelte hozzá egy cédulát, amely valamennyi világnyelven tartalmazta a következő szöveget: Kösse fel magát! Xaver nem állt lesen, amikor kapura lőtt!

Lakásomba bűzlő petárdákat dobáltak be, és néhány száz névjegyet az alábbi szöveggel: Holnap meglátogatjuk.

Ott találtam a rendőrparancsnok fiának a névjegyét is meg Xaver névjegyét is. Az utóbbin ezt olvashattam: „Távozzon, nem állok jól magamért...” Micsoda nemes lelkű férfi volt!

Mitévő legyek? Elutazom, s tán szerencsésen célhoz is érek, persze csak ha Xaver hívei nem helyeznek valahol a vasúti sínekre ekrazittöltényt, mert ugye, Xaver, a közönség kedvence, nem állt lesen, amikor az ellenfél kapujára lőtt...

Chovanec apó gyanús hordója

A fényes raktárházzal átellenben húzódott meg Chovanec apó lakása, az ő fölöttébb szomorú készlettára. A kis befüstölődött petróleumlámpa nap nap után szerényen világította meg az ágygal szemközt púposodó három kis ebtrágyarakást. Az egyik rakásban szilárd, daraszerű, sárgásfehér trágya volt, a másikban sötétebb, a harmadikban még sötétebb és még szomorúbb.

Itt volt az ebtrágyát gyűjtő Chovanec apó birodalma. Chovanec apó fáradhatatlanul gyűjtötte az ebtrágyát, lévén erős az emberek lenézésével s - a megszokás által felvértezve - a büzzel szemben. Fáradhatatlan volt és fürge, valahányszor gyorsan ugrani kellett és felkapni a földről ama fehér, daraszerű holmit, mely a labirintusban megtett úton nyirkossá válva megjelent isten kék ege alatt. S alighogy megjelent, könyörtelenül lesöpörték a járdáról, hempergett a szekérúton, taposták és szidták a szívtelen járókelők. Hempergett aztán a lovak patája alatt, kínos gondot okozva a lakkcipős embereknek. Végezetül összekeveredett a közönséges lótrágyával, az utcaseprők felseperték, és teljességgel hétköznapi módon elenyészett, anélkül, hogy betöltötte volna küldetését, amelyet a kesztyűkészítők szabtak neki.

Az a bizonyos fehér valami, az ebtrágya, szoros kapcsolatot tart fenn az előkelő társasággal. A legfinomabb kesztyűket erjesztett ebtrágyában pácolják, attól lesz a jó kesztyű finom, rugalmas, puhán vonódó. Ha nincs az ebtrágya, mihez kezdene az arisztokrácia, mely szereti a finom, puha bőrből készült svéd kesztyűt?

Ezek a kérdések nem foglalkoztatták Chovanec apót. Beérte azzal, ha az ebtrágya ára emelkedett. Noha nem jegyzik a tőzsdén, és a tőzsdeügynökök kötései közt nem szerepel, azért az ebtrágya ára ingadozik.

Így például tíz évnek előtte egy kis puttony ára testvérek között is két forint volt, ma nehezen adják meg érte a harmadfél koronát, mert napjainkban a kutyák is romlanak.

Azelőtt a legértékesebb fehér darabok, a gömbölydedek, becsülettel képviseltették magukat abban, amit az ember kikerül, ma azonban - talán a politikai viszonyok hatására - nem sok ilyen ép gömbölyded darabot látunk.

Formátlan elhagyatott darabkák hemperegnek az utakon, míg el nem foglalják helyüket Chovanec apó második és harmadik rakásában.

Sőt a viszonyok az általános választások után sem javultak.

Az ebtrágya egyáltalán nem fejlődik, és az apót még egy újabb csapás érte. Elszaporodtak a versenytársak. Ezzel kezdetét vette az igazi kenyérharc, az ebtrágyaharc.

Többet kellett gürcölni, idejekorán kelni, amikor a kutyákat kivezetik a házakból, és szaporán gyűjteni. Hovatovább egyre romlottak a viszonyok.

Kevés fehér, szilárd halmazállapotú darab akadt, mely érintésre széthull. Isten kék ege alatt csupa barna színű rakás jelent meg, egytől egyig lágy volt, olyan, mint a kalendáriumi hősök lelke.

Mindennek tetejébe válságba jutott a kesztyűipar. Több gyár végképp felhagyott a svéd-kesztyű-készítéssel, más gyárak pedig olcsóbb anyagot vásároltak a kesztyűk pácolására. Chovanec apó mind biztosabban alulmaradt a féktelen versenyben.

Állandó vevője, a prágai gyár, felére csökkentette a vásárlást, úgyhogy a rakások szaporodtak.

Amellett Chovanec apó megmaradt becsületes embernek, és nem igyekezett áruját krétával hamisítani, mint a többi gyűjtő, akik persze így olcsón szállíthattak bármilyen mennyiséget.

Az ő áruja „kiváló” minőségű volt. Öröm volt nézni a hamisítatlan rakásokat. Ez azonban nem segített Chovanec apón, a készletek nőttön-nőttek.

Nem lévén hát képes túladni készletein, Chovanec apó kerített egy hordót, és becsületes munkája tudatában gondosan elrakta az eladatlan maradékokat.

Aztán egy szép napon kézikocsit vett kölcsön, feltette rá a hordót, melyet gondosan lezárt, nehogy szállítás közben a megerjedt trágya elillanjon, és útra kelt árujával egy karlíni kesztyűgyárba, remélve, hogy a külvárosban talán mégis vevőre akad.

Igyekezését nem koronázta siker. Ballagott vissza Prágába a teli hordóval, és a Firenzén, a városi vámsorompónál megállította az őt:

- Mit visz a hordóban, apó?

- Viszem, kedves uram - mondta szomorúan Chovanec apó -, viszem vissza ezt az istenverte kutyagumit. - Ha trágyát mond, elkerüli a kellemetlenségeket, ő azonban a maga nyíltszívűségében ezt a tömörebb szót használta, beleértve azt is, amit pillanatnyilag az ebrágya ér.

A városi vámőr azonban nem az az ember volt, akit az ilyen és hasonló szavak meggátolnak hivatali kötelessége teljesítésében.

Közelebb lépett, és élesebben tette fel újra a kérdést:

- Nem hallja! Mit visz?

Chovanec apó eltűnődött:

- De igen, kedves uram, hallom. Mindenki nem szállíthat cukrot, én ezt az istenverte kutyagumit viszem!

Odalépett a másik vámőr:

- Hé, beszéljen illendő módon! Mit visz?

- Kutyagumit, kedves uram - mondta jóságosan Chovanec apó -, édes istenkém, igazán nem mézet viszek!

A két vámőrben, akik körül összesereglettek a járókelők, eldőlt a borjú.

- Furcsa válasz - kiabált az egyik. - Így szoktak felelni egyenruhás személyek kérdésére?!

Chovanec apó a közönség felé fordult, és azt mondta:

- Kutyagumit viszek, és kutyagumit vesznek meg rajtam!

A városi szemlész átfurakodott a sokadalmon.

- Uram - mondta szigorúan -, most én kérdezem öntől hivatali hatalmamnál fogva: Mit visz? És miért nem jelenti be?

Chovanec apó pislogott, és szilárd hangon komolyan válaszolt egyetlen szóval:

- Kutyagumit!

Aztán jött valami sapkás úrféle, meg egy másik egyenruhás, beleszúrtak a hordóba egy vasbotot, kihúzták, szaglásták, közben bölcs képpel nézegettek körül.

Majd a sapkás megszólalt:

- Utoljára kérdezem: Mit visz?

- Kutya gumit, nagyságos uram!

Meghallotta ezt a rendőr, aki épp keresztülfurakodott a tömegben, rátette kezét Chovanec apó vállára, és villámló szemmel mondta:

- A törvény nevében letartóztatom!

S mialatt kísérte a meglepett Chovanec apót az őrszobára, a gyanús hordót beszállították az élelmiszervizsgáló intézetbe.

Gaius Antonius Trossulus esete

Gaius Antonius Trossulust fontos feladattal bízták meg. Minél több embert kellett a hóhér bárdja alá juttatnia, s nevüket a proskribáltak listájára feljegyeznie. Mit kellett ezeknek az embereknek elkövetniük, hogy árva fejük ott díszeljen az etrusiai Arretium városának kapuja felett? A legszörnyűbb gaztettet. Crimen laesae maiestatis, felségsértést, a néhányszorosan isten Tiberius császár felsége megsértésének bűnét.

Antonius Trossulus a római birodalom rendje fölött örködő titkos liktori testület főnöke volt. Eredetileg rabló volt Trentaniában, a Tifernus folyó mentén, később ellopott lányokat árusított az umbriai vad hegyi törzseknek, még utóbb tolvajlást űzött, kifosztogatván a Rómától négyszázötven stadionra levő Collatiában tengődő szegény telepeseket. Jelenlegi magas hivatalát busás élettapasztalatainak jóvoltából tölthette be, hisz köztudomású, hogy az öreg gyilkos, tolvaj és zsivány minden helyzetben feltalálja magát. Azt kérdik, miért terjesztette ki áldásos tevékenységét az etrusiai Arretiumra?

Halhatatlan istenek! Ki ne tudná Rómában, hogy március idusán, vagyis nemsokára, az isteni Tiberius Rómából Arretiumba látogat, hogy megmossa lábát az Arno vizében, amely a várostól ötvenezer római lépésnyire folyik? Ki ne tudná Rómában, hogy az arretiumi városi tanács egy sereg diadalkaput épít Cortona és Arretium között, s a rabszolgák éjjel-nappal dolgoznak, hogy mindenütt diadaloszlopokat állítsanak fel? Egész Etruria azon sír, hogy mennyi pénzt emészt föl ez a parádé, s hogy az ünnepi látogatás után fosztogató kirándulást kell szervezni Umbriába, hogy valamiképpen behozzák a költségeket. De mindegy - éljen az ötször isteni cézár!

Hadd lássa, mennyire szeretik őt az etruszok ivadékai, ha majd fellángol a görögtűz, és az arretiumi városi tanács feje a helyőrség három légijának élén üdvözlí az isteni felséget. Cirkuszi játékok is lesznek, néhány halálra ítélt lator gyilkolja majd egymást, s tiszteleg a cézár páholya előtt: „Morituri te salutant!” - „A halálba indulók köszöntenek!”, s aki a latrok közül életben marad, kegyelmet kap az ötszöri isteni felségtől. „Salve, Caesar!”

Pillanatnyilag azonban Antonius Trossulus járja az utcákat, fülel és leskelődik, kihallgatja az arretiumiak beszélgetéseit, akik megcsodálják a diadalkapukat, és érdeklődve figyelik, hogyan halad előre a munka. Trossulus, a titkos liktorok főnöke, az ünnepi tömeg közé elegyedik, megszólítja az embereket, s jaj a bitangnak, aki azt mondaná: Tiberius hülye. Még mondania sem kell, elég, ha gondolja. Befellegzett neki. Trossulus átadja őt a nyilvános liktoroknak, s a bűnöst elevenen szurokba mártják, s mihelyt a cézár az ünneplő városba érkezik, harsonák hangjai mellett eleven fáklyaként gyújt világot az éjszakában, az ötször isteni felség nagyobb dicsőségére és önnön bűnös testének megtisztulására.

Vagy csak annyit mondjon, hogy ostobaság diadalkapukat állítani. A liktorok a hóhérok kezére adják, s bárdokkal négy darabra szabdalják a cortonai út mentén. Ha esetleg azt állítaná, hogy a nép nyomorog és éhez, s ugyanakkor a közpénzeket a cézár mulandó dicsőítésére fecsérlik, az ilyen bitangot élve felkoncolják a ciminai halmon, mialatt a nép ujjongva kiáltja: „Salve, Caesar!” „Üdvöz légy, cézár!” Hány ilyen gazember nevét jegyzi fel Trossulus a proskribáltak listájára? Csakis tőle függ. Fel tehát, Gaius Antonius, fel a diadalkapukhoz, amelyeket arcuk verítékében építenek a rabszolgák. Nézd, mennyi ember figyeli fáradságos munkájukat!

Ni csak, az egyik oszlopnál, amelyre az umbriai hegyek tufáiból font zöld füzéreket aggatnak, egy gyanús ember ácsorog, arcáról lerí az elégedetlenség, s tunikája csupa pizok. Különösen néz, figyelj rá, Antonius Trossulus! Minden jel szerint valami semmirekellő naplopó, aki arra gondol, hogy házat építhetne magának a Trasumenus-tónál, ha annyi pénze lenne, amibe egy diadaloszlop kerül. A bocskora is gyanús! Ki látott ilyet, rongyos bocskorral megállni a császár tiszteletére épülő diadaloszlopnál! Mire gondolhat ez az ember? Rajta, Antonius, puhatold ki ügyesen, hogyan vélekedik ez a rongyos csavargó a fenséges császárról és a császári diadalkapukról!

Gaius Antonius Trossulus nem sokat tétovázott, mosolyogva odament az idegenhez, lábára lépett, és barátságosan megszólalt:

- Ó, bocsáss meg, barátom!

- Szívesen megbocsátok, barátom. Ó, barátom, mily magasak ezek az oszlopok!

- Magasak, bizony magasak, kedvesem.

Az ismeretlen mosolygott, s közelebb lépett Trossulushoz:

- Azt hiszem, a népnek nem mindegy, hogy milyen magasra építik a diadalkaput, barátom!

Bravó, Trossulus, nagyszerű a szímatod! Itt áll előtted a felségsértő, a haza ellensége!

- Azt hiszed tehát, hogy a népnek nem mindegy? Hát igen, én is így képzelem...

- És miért képzeled, hisz a cézár...

- Hát a cézár, igen, ha úgy gondolod... Olyan magasak ezek az oszlopok, és még magasabbak is lehetnének...

Ohó, gazember - gondolja Trossulus -, kibújsz a hurokból, no, majd meglátjuk!

- Azt hiszed, a cézárnak mindegy? Vagy úgy gondolod, hogy a népnek mindegy?

Az ismeretlen szeme gyanúsan villant.

- A népnek? Hát nézd csak, az ilyesmi pénzbe kerül, vagy azt hiszed, nem kerül pénzbe?

- Bizony pénzbe kerül, a rabszolgák sincsenek ingyen - feleli Trossulus, és reménykedik, hogy a másik most lépre megy. Körülöttük egyre több az ember.

- Szépek ezek az oszlopok - mondja az idegen. Vagy azt hiszed, nem elég szépek és nem elég magasak az ötször isteni felségnek?

- Az ötször isteni felség örömét leli e szép oszlopokban, s a nép...

- Mit gondolsz a népről, barátom? A nép is örülni fog, mert a nép szereti a császárt.

- Miért nevetsz?

- A császárra gondolok, hogy milyen ember...

Trossulus is elneveti magát:

- Hehehe, a cézár ötször isteni ember...

- Miért ne lehetne isteni? - kérdi mosolyogva az idegen, és sóváron lesi Gaius Antonius minden szavát.

- Arra gondolok, hogy a nap is isteni, de a cézár még istenibb.

Az ismeretlen köhint:

- A nap és a cézár, mindkettő fennen ragyog egünkön, és melengeti szívünket...

Trossulus fejét csóválja, s azt gondolja: Ez a bitang nem hagyja magát megcsípni. Még közelebb lép az ismeretlenhez, és fülébe súgja:

- Nem gondolod, hogy a nép, amely diadalkapukat emel, és Tiberius cézár, aki elhalad majd e diadalívek alatt, egyaránt bolond?

- Ha úgy gondolod... - súgja fülébe boldog mosollyal az idegen, s elkiáltja magát: - Liktorok! Gyorsan ide, liktorok! - Liktorok! - kiáltja ugyanakkor Trossulus. - Gyertek, liktorok!

Keményen fogják egymás nyakát, és azt kiabálják:

- Felségsértő, áruló, megsértetted az ötször isteni felséget!

- Én nem, te nem tudod, ki vagyok.

- Én meg éppenséggel nem, s te nem tudod, hogy én ki vagyok.

A liktorok közelednek.

- Ez az alak azt mondta - kiabált Trossulus -, hogy a cézár és a nép bolond.

- Ez az átkozott gazember - kiabál az ismeretlen - azt mondta, hogy a nép a cézárral együtt bolond.

- Gaius Antonius Trossulus vagyok, az arretiumi titkos liktorok főnöke, hát te ki vagy, áruló?!

- Marcius Julius Placentius vagyok, a római titkos liktorok főnöke...

De elkéstek a bemutatkozással! Jaj a felségsértőknek, akik vétettek az ötször isteni Tiberius császári felsége ellen.

Gaius Antonius Trossulust a cortonai út mentén felnégyelték, Marcius Julius Placentiust pedig élve felkoncolták a Ciminius hegyen, mialatt az ötször isteni Tiberius bevonult az etruszkok ivadékainak városába, s a nép mennydörögve ujjongott:

- Salve, Caesar, üdvöz légy, cézár!

Amikor a történetet este elmondták az ötször isteni felségnek, Tiberius késő éjszakáig nevetett rajta... Üdvöz légy, cézár!

Ejemék Rézinkája

(A Gyermekek című ciklusból)

Hülye volt, vízfejű, és meghalt négyéves korában. Nevezetes esemény volt ez az egész Kőálji utcának, ahol Ejemné lakott Rézinkával meg a férjeurával, Ejem tutajőrrel.

- Végre valami, amikor az ember kidughatja az orrát az utcára, anélkül, hogy pletykába keveredne - mondogatták az asszonyságok. Gondoltak itt a temetésre, és homályos sejtelem támadt bennük holmi halotti torról, mert híre ment, hogy Ejemné asszony tíz kiló lisztet vásárolt a sarki boltosnál. Aztán az utca végi Novýékhoz beállított Ejemné szomszédnője, Kout rongyász hitvese, és elújságolta, mihelyt a doktor kijelentette, hogy Rézinka nem éri meg az estét, Ejemné rögtön átszaladt hozzájuk, és valamiféle fánkot emlegetett.

Minden házból meghív valakit a halotti torra, a nők kávékat kapnak, a férfiak rumos teát, és kártyázni fognak, utána sörért küldenek, és vidám hangulat lesz. Ejemné biztosan meghívja Novýnét is.

Aztán a rongyásznénak eleredt a könnye, és sajnálkozni kezdett a szerencsétlen anyán.

- De hiszen jobb így szegénynek - mondta Novýné -, a leányka hülye volt és vízfejű, most legalább már az angyalok közt van.

- Ezt mondja Ejemné is, kedves szomszédasszony, de mégiscsak vétek, ami vétek. A nyomorék gyerek állítólag nem az urától volt. Akkor szerezte, amikor az urát legutóbb behívták gyakorlatra. No de Ejem se külön. Amit a szatócsnénál művel, azt egyetlen katolikus házasság sem engedné meg magának. Megtalálta zsák a foltját, amint a közmondás tartja. Mind a ketten vedelnek, kedves Novýné asszony, isten ments, én nem akarok róluk semmi rosszat mondani, de száz mérföldről megérzik rajtuk a pálinkabűz. Mihelyt Ejem hazaér, Ejemné rögtön eloltja a lámpát, nehogy az urában tüzet fogjon a pálinka.

A rongyászné abbahagyta a pityergést, megkérdezte, nincs-e eladó rongy és csont, azzal ment tovább egy házzal.

Tehát fánk és vigalom, elmélkedett magában Novýné. Minden házból meghív valakit. Jöjjön csak haza Pepík az iskolából, küldök vele Ejemékhez szentképeket, hogy tegye a koporsóba.

Mikor Pepík meglehetősen gyűrött, zilált állapotban hazaért az iskolából, mivelhogy megverték, mert valahol le akarta metszeni a nyélről a szíjostort, hogy parittyát készítsen belőle, az anyja adott neki egypár nyaklevest, majd ráparancsolt, hogy tisztítsa ki a cipőjét és mosakodjon meg. Aztán még dühösebben esett neki az anyja Pepíknak a nádpálcával:

- Komisz kölyök, agyonütlek, hogy merted eltördelni a fakanalakat!

Novýné kimerült, és eleresztette Pepíket. A gyerek leült a padlóra, és dühében halkan sírdogált. Hej, ha erősebb volna! Elkezdett gondolkodni, mit tenne akkor. Keresztbe fektetné térdén az anyját, ha ő lenne annak helyében, az anyja pedig Pepík lenne. Majd ha nagyobb lesz! Mihelyt az anyja egyet ráhúz, kikapja kezéből a nádpálcát, összetöri a tükröt, aztán rázárja anyjára az ajtót, és tüstént elmegy a kocsnába. Amikor részegen hazajön...

E szívgyönyörködtető ábrándozásból anyja hangja riasztotta fel:

- Dolgozz, jómadár, tisztítsd a cipőd és mosakodj, mert újra előveszlek!

Pepík összeszorította az ajkát, ment a suvikszért, és köpködött bele.

- Valahogy sokáig köpködsz, te utca kölyke, várj csak, majd hazajön apád!

Pepík bosszúsan köpött még egyet, és hátra-hátrakapva a nadrágjához, ahol sajgott a nádpálca helye, bőszen fényesítette a cipőjét.

Aztán ment a vízvezetékhez, mosakodott, közben befröcskölte a padlót, el kellett hozni az árnyékszékéből a rongyot, és feltörölgetni a vizet. Ezzel újra összemaszatolta magát, kapott egy nyaklevest, és újra kellett mosakodnia. Beletörülközött a tiszta törülközőbe, az anyja megszidta, hogy miért nem használta a másik törülközőt.

Aztán az anyja egy kicsit lekeféltette, zsebébe tiszta zsebkendőt dugott, bekente a haját gépolajjal, kinyitotta a szekrényt, és az alsó fiókból elővett egy papírdobozt. Felnyitotta, és Pepík előtt feltárult a nagy kincs! Egy csomó szentkép! Mindegyiken egy-egy döbbszerű képű vértanú a hozzá tartozó kínzóeszközzel. Olyik-másik vértanú vidáman nézett a világra, mint aki örül, hogy vértanú lehet.

A képek zárandoklatokról származtak, és szomszédasszonyok ajándékként kerültek a házba. Az egykrajcárosak hátlapján nem volt ima, a kétkrajcárosakén igen, a négykrajcárosak imádságához búcsú fűződött. A legtöbbjét zsidó cégek nyomták és adták ki.

- Itt van tíz kép, te isten átka - mondta Novýné -, meghalt Ejem Rézinka, hiszen tudod, az a hülye, akinek víz volt a fejében, elmész most Ejeméhez, a képeket beteszed Rézinka koporsójába, s megmondod Ejemné asszonynak, hogy Novýné tisztelteti, és küldi ezeket a képeket a megboldogultnak, hogy vigye fel magával az égbe. És ne felejts el keresztet vetni Rézinkára, aki a koporsóban fekszik, mert összetörlek!

Pepík örömtől repeső szívvel futott ki a házból. Végre egyszer halottat lát, és a zsebében ott lapul tíz kép. Hátrapillantott, nem leselkedik-e utána az anyja, és szemügyre vette a képeket. A négy legutolsóbbat, amelyeken legtöbb volt az arany és a legkínzottabb az ábrázat, eldugta külön. Holnap csereüzletet köt velük. Szent Pétert elcseréli egy gumicsúziért, az testvérek között is megér négy krajcárt, Szent Alajost is odaadja két zsemléért, Szűz Máriát egy krajcárért, azon gyufát vesz, és gyújtogatósdit játszanak majd a Révparton. Itt van még Salesi Szent Ferenc. Azon gyutacsot cserél Klokner Jardától.

Ment az utcán, és már be akart térni a gyászoló házba, amikor eszébe jutott, hogy a rakparton eldicsekedhetik a cimboráknak, milyen feladattal bízták meg.

Mikor a rakpartra ért, a fiúk közt javában folyt a játék. Rabló-pandúrosdit játszottak. Rablónak a kis második elemista Peliškát tették meg, és épp a büntetést hajtották végre rajta egy homokkupac tetején. Hasra fektették, és az ítélet szerint tíz ütést kellett kapnia. Ekkor azonban megjelent Pepík. Békét hagytak Peliškának, és felszólították Pepíket, hogy játsszon ő is.

- Én megyek hullát nézni - mondta meglehetősen illetlenül Pepík.

Egy pillanat alatt köréje csődültek. Pepík elővette zsebéből a hat képet:

- Ezeket be kell tennem a koporsóba.

Tüstént mesélni kezdett az irigykedő cimboráknak. Ejem Rézinka eltávozott az élők sorából, hülye volt és vízfejű. Ezután az angyalok között lesz, és este látni lehet majd, amint a kémények fölött repül. Ő már látta. Szellemmé változott, és olyan az illata, mint a marcipáné. A szeme villog, és este ott állt Pepík ágya mellett, szakasztott olyan gyüge volt, mint életében, csak éppen németül beszélt.

Pepíknak lúdbőrözött a háta, és Kalista gyanakvón kérdezte tőle:

- Ugye, ugratsz bennünket?
- Istenemre, nem!
- Mondd még egyszer, hogy istenemre!
- Becsületistenemre!

Drvota meghúzta Pepík kabátját:

- Pepík, vigyél magaddal bennünket, kapsz tőlem egy szíjat csatostul. Mi is szeretnénk látni a halottat.

A kis Pepík elpityeredett:

- Én még sose láttam halottat.
- Tudjátok mit, fiúk, adok mindegyiteknek egy képet, és velem jöttök.

Mentek szép egyetértésben, a boldogságtól felajzva.

A gyászoló ház elé érve Pepík odafordult a cimborákhoz:

- Hanem azt megmondom, fiúk, szomorú képet kell vágnotok, rettentő szomorú képet. Erőltessétek meg magatokat. Próbáljátok meg!

Megpróbálták, és Pepík elégedett volt. Kopogtattak, s beléptek. A konyhában ott ült Ejemné asszony, és harisnyát kötött. Pepík eléje állt, és előadta, hogy az édesanyja tisztelteti, képeket küld Rézinkának, és öneki azokat be kell tennie a koporsóba. Ejemné asszony sírva fakadt, s bevezette a fiúkat a szobába, ahol az asztalon, a nyitott koporsóban, viaszsárgán ott feküdt Rézinka. Körös-körül olcsó gipszalapzatra helyezve gyertyák égtek. Ejemné asszony kiment, de még előtte sírva így szólt:

- Imádkozzatok hát érte, gyermekeim. - Betette maga után az ajtót, és magukra hagyta a fiúkat.

Pepíkkal az élen nem győzték bámulni a koporsót, meg Rézinkát is. Mráček hozzányúlt a halott orrához.

- Hideg - mondta egykedvűen.

Egymás után követték a példáját.

- Hideg - ismételték utána.

- Úgy hallottam, az angyaloknak szárnyuk van a hátukon - mondta Drvota -, biztosan a koporsóban nő ki.

- Megfordítanám a halottat - mondta a kutató természetű Pepík -, de az öregasszony esetleg benyitna, meglátná, és lármát csapna.

Közben az icurka-picurka Pepík próbálta elfűjni valamelyik gyertyát, mivelhogy azonban kicsi volt, nem sikerült neki.

A többiek, mert jómaguk nem akartak bajlódni a gyertyaoltogatással, feltették a csöppséget az asztalra, s a kis Pepík fontoskodó képet vágva elfűjta a gyertyát.

Majd Pepík javasolta, hogy egymás után tegyék be a képet a koporsóba, ő kezdte, s betette a képet lábtól.

Pepíket követte Drvota, és fejtől tette a képet, aztán a többiek mind-mind, végezetül a kis Pelíšek székre állt, és a képet a halott szájába helyezte.

Közben Kalista a kályha tetején talált egy almát, zsebébe dugta, de Mráček figyelte, mit művel, és csendesen kérte tőle az alma felét.

- Ezt ni, keress magadnak - mondta gorombán Kalista. Mráček belerúgott. Kalista elkapta Mráček fülét, és cibálni kezdte a haját. Verekedés támadt, nagy zaj. Pepík hirtelen rájuk szólt:

- Fiúk, gyorsan, tegyünk úgy, mintha imádkoznánk.

Abbamaradt a civakodás, és a fiúk buzgón dűnnyögni kezdtek:

- Hummá summá bammú hümmű...

Nyílt az ajtó.

- Menjünk - mondta Pepík, mégpedig igen szomorú hangon.

Ejemné asszony állt az ajtóban.

- Köszönöm, gyermekeim - mondta elérzékenyülve -, köszönöm az én Rézinkámhoz való jószágotokat.

Sorban megcsókolta őket, és mindegyiküknek adott egy krajcárt. Alig bírták magukba fojtani a nevetést, de mihelyt kikerültek a folyosóra, egyszeriben mind felkiáltottak:

- Tyühű!

Aztán rohanvást neki az utcának, mialatt a síró anya azzal foglalatосkodott, hogy Rézinka koporsója mellett meggyújtsa az elfűjt gyertyát.

Császári és királyi vámhivatal

Megesett velem az a balszerencse, hogy egy drezdai kiránduláson, amikor is a város környékén barangoltam, átrobogott rajtam a gyorsvonat. Olyan káprázatosan széttrancsírozott, hogy másfél évbe telt, amíg tökéletesen összetákoltak a kórházban. Eredetileg úgy terveztem, hogy a drezdai kirándulásból négy nap múlva térek vissza Prágába, de több mint tizennyolc hónap lett belőle.

Végeredményben is mindannyian Isten kezében vagyunk, csak hogy én ráadásul még az orvosok kezébe is kerültem.

Borzalmasan néztem ki. Hogy mi és mennyi maradt bennem a sajátomból, mai napig sem tudom. Csak azt tudom, hogy 18 orvos és 52 asszisztens állított össze mesterségesen. De milyen gyönyörűen! Kaptam egy bizonylatot arról, hogy mi mindenből raktak össze, hogy szörnyként tovább tengethessem életem. A bizonylat 14 oldalból állt.

Csak az agyamból maradt egy kevéske, valamennyi a gyomromból, körülbelül 15 kilogramm a saját húsból, fél liter a véreimből. A többi mind idegen volt, kivéve a szívemet, amelyet az enyémből és egy marhaszívből varrtak össze. Az orvostudomány valóságos diadalünnepet ült.

A bőröm teljes egészében mesterséges volt. Ezt is igazolta ama bizonylat. Esetem nagyszerű példája volt annak, hogy az orvostudomány milyen pompásan tud különböző részekből egy új embert építeni, akár csak a gyerekek az építőkövekből várat.

Amikor kieresztettek a kórházból, elmentem a központi temetőbe búcsút venni maradványaimtól, amelyeket a temetőnek abban a külön részében helyezték el, ahová a kórházakból származó emberi testrészeket földelik, majd kimentem az állomásra, s azzal a tudattal indultam Prága felé, hogy a drezdai kiránduláson alighanem én éltem meg a legtöbbet mindazon turisták közül, akik valaha is felkeresték ezt a szép várost.

Děčínben az osztrák vámhivatal vizsgálata következett. Miután előhúzták bőröndjeinket, s egy kis ideig turkáltak bennük, az egyik vámtisztviselő pillantása rám esett. Furcsa külsőm, a mesterségesen összetákolts ember külseje minden bizonnyal azt a benyomást keltette a vámtisztviselőben, hogy egy ilyen küllemű ember legalábbis cukorcsempész. Úgy festettem, mint egy alaposan eldöngeteti csempész.

- Mutassa a bőröndjét - utasított a tisztviselő -, és jöjjön be az irodába.

Az irodában felnyitották a bőröndöt, átkutatták, de nem találtak benne semmi gyanúsat, a papírok között viszont észrevették a drezdai kórház 18 tanára és 52 asszisztense által aláírt bizonylatot.

- Ember! - kiáltottak fel, amikor áttanulmányozták a bizonylatot. - Jöjjön fel a főnök úrhoz, így nem mehet be Ausztriába.

A vámhivatal főnöke egy nagyon rendes, kötelességtudó úr. Mikor belepillantott a bizonylatomba, azt mondta:

- Magának, miként az ebben a bizonylatban áll, ezüstlemezzel pótolta a hátsó koponyafalát. Az ezüst nincs fémjelezve, ezért 12 korona pénzbüntetést fizet; az ezüst súlya 120 gramm, a vámelőírások 946. paragrafusának VI. és VIII. bekezdése szerint szándékosan akart fémjelzetlen ezüstöt átvinni a határon, tehát háromszoros büntetést fizet, vagyis 3x12 korona egyenlő 36 koronával.

Továbbá: a 120 gramm ezüst vámja (a., b., f. és g. pontok szerint) az 1902-es nemzetközi megállapodás alapján grammonként tíz fillér, vagyis 120 gramm 12 korona, továbbá a combcsontja lócsonttal helyettesített. Ezt be nem jelentett csontszállítmányként bíráljuk el. Ezzel, barátocskám, maga az osztrák állati csontkereskedelmet támadja hátba.

Mert miféle célból hord magában lócsontot? Hogy járn tudjon? Beírjuk tehát a jegyzőkönyvbe, hogy a lócsontot megélhetési célokra használja. Csak ismerje be szépen, kedves uram!

A megélhetési cél nagyon szép dolog, csak hogy ezúttal nem fog kifizetődni magának! Nagyon magas vámtarifánk van az ilyen eltitkolt állati csontok Ausztriába való behozatalának be nem jelentése esetére. 24 koronát fizet.

Aztán az áll itt, hogy három bordáját platina drótokkal pótolta. Ember! Maga platinát akar bevinni Ausztriába? Tudja, mi vár ezért magára? Háromszázszoros büntetés! Ha az a három drótočka 20 gramm súlyú, akkor a büntetés 1605 koronát tesz ki. Ez már büntetendő könnyelműség a maga részéről.

Hanem mit látok itt?

Itt az áll, hogy a veséjének egy része, mégpedig a bal veséjének egy része sertésvesével pótoltatott.

Kedves uram! Sertések behozatala Ausztriába tilos. Ez a tilalom a sertések egyes részeire is vonatkozik, s ezért, ha Csehországba akar menni, akkor a vesének Németországban kell maradnia.

Minthogy ebbe nem egyeztem bele, immár tizedik éve bolyongok Szászországban, azt várva, hogy az agrárok, magam is agrár vagyok, megengedjék sertések Ausztriába való bevitelét. Akkor majd visszatérek hazámba.

Balabán, a rútak rútja

A kutya, amelyről most szó lesz, a Spálená utcán szokott kószálni, megkerüli a büntetőbíróság épületét, mintha be akarná záratni magát, átsap az Ulászló utcára, majd az Újvárosi torony körül visszafordul, átvág a parkon a Károly térre, egy ideig téblábol a Szent Adalbert-templom körül, aztán lesétál a folyópartra. Ott korzózik, majd hirtelen, mintha puskából lőtték volna ki, átrohan Vyšehradra, és eltűnik egy ház kapuja alatt.

Aki csak látja, köp egyet, és azzal a meggyőződéssel megy tovább, hogy életében még nem találkozott ilyen ronda döggel. Egy rendőrszem találó szavakkal fejezte ki a hatást, amelyet a kutya tett rá, mondván:

- Nézd csak a rondát, hogyan fut!

Nincs ember, aki rokonszenvezne vele. Az emberek utálják, inkább kitérnek előle, csak hogy ne kelljen ránézni, a Spálená utca és Vyšehrad között bármerre téved, mindenütt szitokkal fogadják, az ezernyi járó-kelő városi polgár közül egy sem akad, aki csak kicsit is szeretné. És ráadásul Balabánnak hívják szegényt!

Balabán maga is tudja, hogy ronda, ellenszenves és rút, odahaza meghúzódik a kuckóban, és csurog a könnye.

Néha felsóhajt, azt gondolja: Miért is nem vagyok fajtiszta, csinos, miért vagyok ilyen rút szörnyeteg? Hisz még a kutyák is kitérnek az utamból!

Így is volt. Egy kutya se állt szóba vele, csak az őrnagy úr bernáthegyije szólt rá néha-néha ridegen és szükséztől:

- Jó napot, miért nem nyíratkozik?

Az őrnagy úr csicskása ilyenkor rendszerint kutyakorbáccsal rávágott Balabánra, aki átrohant az utca túlsó oldalára, és megállt a cukrászbolt előtt, amelynek kirakatában tükör is volt. Megnézte önnön képmását, és mit látott? Szálkás szőrű, bozontos korcsot, lába rövid, akár a borzebé, a farka bulldoghoz hasonló - egyszóval el se lehet képzelni csúfabb sétatéri fajkeveredést.

Balabán még egyszer megnézte magát, aztán behúzta a farkát és elporzott.

Megutálta önmagát.

Balabán még soha az életében nem nevetett. Lesunytt fejjel járt, cél nélkül ténfergett az utcán, fejében öngyilkos gondolatok kísértettek.

Csupa gyötrelem volt az élete, hisz csúfságában senki sem pazarolt rá barátságos szót.

Valahányszor az utcán megpróbált szóba elegyedni más kutyákkal, tüstént félreérthetetlenül tudtára adták, hogy nem kívánják a társaságát, abbahagyták a vidám hancúrozást, és a fogukat vicsorították.

Ez a jéghideg ellenszenv olyasféle volt, mint amit az olyan fiatalember érez, aki nyakkendő nélkül és hátul rongyos nadrágban téved be egy jómódú úri családhoz, névnapj uzsonnára.

- Ha legalább nem hazudna annyit! - mondogatták a kutyák, miután megszabadultak tőle. Az egyik skót juhászkutya megjegyezte:

- Két hete már, hogy egyszer megállított az utcán. Azt mondom neki, bocsánat uram, de nem ettünk együtt tejbedarát, nem vagyok kíváncsi a mondókájára. „Csak egy-két szót szeretnék szólni - könyörög a szörnyeteg -, csak azt akarom elárulni önnek, hogy előkelő családból származom.”

- És közben bögött, ugye? - kérdezte a búzapiaci szatócs dakszlija. - Felvág a gazember, és hazudik, mintha könyvből olvasná.

- Lop is! - tódította egy korcs foxterrier. - Nemrég az utamba tévedt, megkérdeztem tőle: „Hova visz az ördög?” „Egy Hársfa utcai henteshez - válaszolja ez a torzonborz csavargó -, az udvaron nagyszerűen lehet csontot lopni, néha még húst is.”

- Mi jut az eszükbe - nevette el magát egy kétéves bernáthegyi kamasz -, a múltkor szándékosan a nyomába szegődtem. Elment a mézárszék előtt, de be se dugta az orrát az udvarba, hanem rohant tovább, mint a bolond, Vinohrady felé.

- Szeretném tudni, mi keresnivalója van arrafelé - jegyezte meg szigorúan egy öreg fekete puli, aki vinohradyi lakos volt. - Még elrontja ott a kutyák hitelét!

Hej, ha tudták volna! Másnap prágai kutyakörökben csak azt beszéltek volna, hogy Balabán, ez a rút, torzonborz szörnyeteg, beleszeretett egy Komenský utcai boltosné angóramacskájába.

Hiába, a szív útjai titkosak és kifürkészhetetlenek.

Évekkel ezelőtt ismertem egy orosz agárkutyát, amelyiknek a szomszéd vendéglős rókájával volt viszonya. Egy nyeszett, szőrevesztett vén rókával. Pedig olyan szép agár volt.

Balabán esetében éppen fordítva állt a dolog.

A macskát akkor pillantotta meg először, amikor egy céltalan prágai kószálása során véletlenül elvetődött Vinohradyra, szándékosan keresve az olyan utcákat, ahol még nem ismerik. Talán abban bízott, hogy Vinohradyn nem undorodnak majd tőle, nem szidalmazzák.

Így került el a Komenský utcára. A túlsó járdáról pillantotta meg a macskát. Már születésétől fogva természetellenes rokonszenvet érzett a macskák iránt, és valahányszor alkalma nyílt rá, igyekezett megközelíteni őket, karmos ideáljai azonban félreértették szándékát, és dühösen fújva menekültek előle.

A fehér cica komolyan ült a szatócsbolt ajtajában egy zsák burgonya mellett, meg lévén győződve róla, hogy ez a krumpli tulajdonképpen az övé. Micka cica ugyanis nagyon beképzelt volt.

Amikor Balabán odalopakodott melléje, meg se moccant, csak éppen a karmait nyújtotta ki.

Balabán elment mellette és odaköszönt:

- Kezét csókolom! - A cica úgy tett, mintha észre se venné.

Balabán tehát visszafordult, és újból megszólalt:

- Kezét csókolom, kisasszony! - Megállt a krumplis zsák mellett, és vágyakozva nézett a cicára.

E pillanatban kirohant a boltból a tulajdonosnő, és a kezében tartott seprővel isteneset húzott Balabán hátára.

Egy kutya a krumplis zsák mellett! Hát nem értik? Még képes fölemelni a hátsó lábát! A derék boltosasszony aggodalma ebben az esetben ugyan fölösleges volt, a kutya szándékai nem veszélyeztették a burgonyát, pillanatnyilag egészen más vágyak hevítették a szívét. Szerelmes volt.

Micka cica elégedetten kinyújtotta zászlós farkincáját, örült a nevetni való rút lovag kudarcának, s azonfelül egy kis asszonyos büszkeséget is érzett, mert a nők mindenképpen örülnek annak, ha valaki szereti őket, még ha szerelmesük csak egy olyan világcsúf szörnyeteg is, mint Balabán.

E naptól fogva búskomor lett Balabán. Csendes estéken elkószált a Komenský utcába, a boltosasszony azt hitte, hogy lábát emelni jár a krumplis zsák tövébe, és csodálkozott makacsságán. Megbújt az ajtó mögött, úgy leste, mikor jelenik meg a ronda kutya, hogy jót suhintson rá a seprűvel.

Balabán csodálatra méltó kitartással ütlegette magát, és a boltosasszony hallatlanul elcsodálkozott, amikor egy vasárnapon Vyšehradnál találkozott vele.

- Látod, ez az a dög, amelyik a krumplinkat jár permetezni - figyelmeztette a férjét, aki botjával nagyot húzott Balabánra.

Ez volt az a csepp, amelytől kicsordult a pohár. Hogyan is lehet így meggyalázni az ő tiszta szerelmét!

Balabán a Moldvának rohant.

Talán önök is olvasták az újságban, hogy egy kutya vasárnap a Palacký-hídról beugrott a folyóba.

Balabán volt. A cikk ezzel a címmel jelent meg:

„Szabadúszó kutya.” Az újságíró nem hazudott. Balabán ugyanis a vízben rájött, hogy tud úszni. Kivergődött a partra, ott, ahol a lovakat szokták fürdetni, és hazakotródott, még rútábban, mint azelőtt. Az éjszakát sírva virrasztotta át.

Másnap megtudta, hogy Micka cicának kicsinyei lettek. Ez végleg kétségbe ejtette.

Azóta naponta öngyilkosságot kísérel meg. Ha csak alkalom adódik rá, villamos elé veti magát. Az eredmény forgalmi torlódás, mert a kocsi az utasok szitkai és átkai közben pontosan előtte megáll.

Lovak patái alatt keresi a halált. A lovak azonban átlépnek rajta.

A gépkocsik még jókor lefékeznek, mert a sofőrt meghatja Balabán rútsága. Így múlik nap nap után, és a tovarohanó idő bizony egy parányival sem szépíti meg Prága legrútabb kutáját. Most már tükörbe se néz, tudja, hogy - ha ez egyáltalában lehetséges - napról napra csúnyább lesz.

A jövő héten ellátogat a vyšehradyi sintérhez. Az talán megkönyörül rajta, és véget vet megtört szíve kínjainak.

DEKAMERON (III)

A javítóban

(Bőjti nap)

Nagybőjtben történt, épp azon a napon, amelyen a javítóintézeti növendékeknek kötelességévé tették, hogy lent a teremben, a maguk fegyengűnyájában térdepeljenek, és magasztalják Istent, mikor Páternoszter felügyelő berontott az ebédlőbe, ahol az igazgatón és a három tanítón kívül Csóka káplán tömte magába a legkülönfélébb halételeket, rántott halat, halat mártással, és bort kortyolgatott rá.

- Igazgató úr, kérem tisztelettel - kezdte felháborodva Páternoszter -, Koleta, az az utcakölyök megevett egy svábbogarat.

Az ebédnek lőttek. A káplán visszadobta a tálba a szelet rántott pontyot, az igazgató pedig, aki éppen a pontyhoz készített mártásból szedett a szardellára, kétségbeesetten kiöntötte a mártást a tányérba, és elhajította a villát.

A hír körülbelül úgy hatott, mint amikor XIV. Lajos udvarában egy lakoma alkalmával kiderült, hogy az elfogyasztott édességeket megmérgezték, vagy demokratikusabban szólva, mint amikor a virsliben, amelyet éppen eszünk, találunk egy körömdarabot, és a lelet eredetét illetően óhatatlanul a legvéresebb históriák jutnak eszünkbe.

Elsőnek az igazgató eszmélt fel:

- Hogy viselkedik a többi növendék?

- Fogadásokat kötnek arra, hogy Koleta nem nyel le még egy svábbogarat, s most marják egymást Svátekkel, mert Svátek dicsekszik, hogy egyszer az iskolában szétrágott egy békát.

A káplán felállt, az igazgató szintúgy. A három tanító közül már csak az egyik evett, de a béka szétrágásáról hallván, ez is abbahagyta az evést, és mélabúsan nézett a káplánra.

- Lesz szíves a lelkükre beszélni, hitoktató úr - szólította fel az igazgató a káplánt -, döbbsen rá őket példátlan feslettségükre. - Azzal eltűnt a folyosón az illemhely irányában, s futva követte a két tanító, míg a harmadik odalépett a nyitott ablakhoz.

Csóka káplán ballagott hát a terembe. A földi dolgoktól elszakítván, lelke örömet visszavért volna a földöntúliakhoz, ha a nyomába szegődött Páternoszter nem kezd hozzá beszélni:

- Egy pillanatra vettem le róluk a szemem, tisztelendő úr, máris a szájában volt Koletának a svábbogár. A konyhából hozta. Ott fogdossuk, tisztelendő úr, a ronda férget sörös edényben - mesélt a felügyelő, s a káplán bús képét látva megpróbált élcet faragni: - Még majd becsíp az a semmirekellő a svábbogártól.

A káplán képe azonban nem derült fel, és ugyanolyan szomorú, tragikus ábrázattal lépett a terembe. A növendékek tüstént unisono mormolni kezdtek valami imafélét, és nekividámodott arcuk kusza vonásait a lehetőség szerint igyekeztek tisztességesen rendbe szedni.

Mikor a káplán a terem közepére ért, kórusban kiáltották:

- Dicsértessék az Úr Jézus Krisztus - fél szemmel hátranézegetve, ahol Koleta a pad mögött Svátek mellén térdelt, és valamit dugdosott a szájába. Annyira belemerült ebbe a műveletbe, hogy éles gyermekhangja borotvaként nyeste keresztül a dicsértesséket:

- Adok én teneked békát. A svábbogarat nem akarod lenyelni, pimasz. Fiúk, adjatok egy darab fát, hadd dugom az állkapcsa közé!

- Itt a csupaszállú - bökte oldalba Znamenáček.

Koleta felugrott. Épp akkor ért oda a káplán. Svátek is felugrott, Páternoszter megragadta egyiket is, másikat is a gallérjánál, és függőleges testhelyzetben odatartotta őket a káplán elé szemtől szembe.

A pernahajderek oly nyílt, ártatlan képpel tudtak nézni a káplán szemébe...

- Mit műveltetek itt?

- Imádkoztunk, tisztelendő úr, kérem.

- Szépen imádkoztatok ti! - vágott közbe Páternoszter. - Koleta, mi van a markodban?

- Fogtam egy svábbogarat - felelte ártatlan képpel Koleta. - Svátek hátán mászott.

Kinyitotta a markát, a nagy, fekete rovar, mely elpusztult annak következtében, hogy Koleta megpróbálta beleerőszakolni Svátek szájába, megjelent a káplán szeme előtt, akinek a gyomra e pillanatban végső tusáját vívta.

A káplán leült a székre, és így szólt:

- Ó, ti elvetemültek! E szent időben ilyen undorító módon szórakoztok, akkor...

Minden gondolata akarva-akaratlan a körül a bizonyos tárgy körül keringett...

- Akkor, amikor az egyház a legszigorúbban előírja az ételtől és italtól való tartózkodást, itt ez a semmirekellő Koleta svábbogarakat nyel, ó, jaj, háromszor jaj az ilyen latornak, és jaj nektek, akik ahelyett, hogy...

A káplán úr gondolatai leszálltak a gyomrába, ő pedig folytatta eképpen:

- Ahelyett, hogy állhatatosak volnátok az imádságban, és azon elmélkednétek, mennyire bűnösök vagytok, csak a szórakozáson töritek a fejetekeket, s nézitek, hogy ez a semmirekellő Koleta mindnyájatok hitvány mulattatására és az egész intézet szégyenére hogyan nyeli a svábbogarakat. Nem pirul a képetek, hogy éppen most, e szent időben, amikor a lélek felkívánczik oda a magasba...

Felmutatott a koszos mennyezetre.

- Oda a magasba, az édeni gyönyörűségek közé, ti svábbogarakat tömködtök magatokba. Ez halálos bűn, amelyet soha le nem vezekeltetek, amelyre nincs bocsánat... csodálkozom, mi örömet találtok benne e szent időben...

Tusakodott, egyre tusakodott.

E szent időben szépnek látjátok a svábbogarat, hiszen teljes a tartózkodás ételtől, italtól, ők azonban, a disznók, a malacok e szent időben svábbogarat zabálnak. Nem érzitek magatokat rosszul, amikor nézitek, amikor e szent időben, fujtajfl...

Még jobban elsápadt, de érezte, hogy kénytelen beszélni. Küzdött ellene szegény káplán, de ha egyszer a feje lesüllyedt a gyomrába!

- Micsoda rút féreg! Hát nem fordul fel a gyomrotok, ó, keresztre feszített Üdvözítőm...

Hiába, nem ment.

- Ti e szent időben svábbogarakkal tömitek magatokat, ó, legirgalmasabb Jézus... Térdre!

- Térdre! - kiáltotta még egyszer félelmetes hangon, és a térdeplő növendékektől körülvéve rókázni kezdett.

Kijött belőle minden, a sokféle hal, kalács, a délelőtti szalámimaradék. Aztán kitámolygott a teremből, de még visszaszólt:

- Két óra térdeplés!

Ott térdeltek hát a gyerekek a körül a miegymás körül két óra hosszat. Ez volt a legszebb és legvidámabb böjti nap a javítóintézetben.

A csákó

I

Trunec regruta október elsején kezdte meg hároméves katonai szolgálatát, mégpedig nem akárhol, hanem a hadsereg gyöngyénél, a gyalogságnál. A termete szálfával vetekedett, széles válla közt büszkén ült malomkeréknyi feje. A nyaka, akár a bikáé, dús haja, mint az oroszlán sörénye.

Miután bevonult a kaszárnnyába, előbb maródvizitre ment, majd a többiekkel együtt egy tollforgató altiszt elé járult, aki töviről hegyire kifaggatta eddigi életéről, arról, hogy mit csinált odahaza, ki fia-borja. Ezt állítólag azért cselekszik, hogy a regrutában bizalmat ébresszenek a katonai intézmények iránt. Miután így fölszították a legények bizalmát, a raktárba terelték őket, ahol uniformist kaptak.

Az őrmester szétvetett lábbal állt a raktár közepén, egymás után szemlélte az újoncokat, közben ilyeneket ordibált: „Hármas bakancs! Hatos nadrág! Kettes zubbony!” Négy káplár serénykedett a háttérben, a szám hallatára már hozták is a zöldfülű elé nyalábjával a kelengyét, bakancsot, gatyát, zubbonyt, az őrmester meg már a soron következő méreteit kiabálta, csak úgy szemmértékből, elvégre mit számít, ha az angyalbőr olyan hosszan lötyög a regruta lába szárán, hogy az udvar porát söpri vele, vagy ha a karja könyökig is kilátszik a mundaéból. Így aztán az egyik olyan bakancsot kapott, hogy akár mind a két lábát is bedughatta volna egybe, a másik meg legföljebb akkor kényszeríthette volna magára a kopogós lábbelit, ha az ujjait sarkastul lemetélte volna; az egyik regruta párostul is kényelmesen érezte volna magát a rámeretezett nadrágban, a másik pedig sehol sem találta cingár derekát a zsáknyi zubbonyban. De ilyen már a katonai módi, az emberrel nem sokat kukoricáznak, amilyen számot az őrmester mond, csak az a passzentos. A felruházásra azzal tették fel a koronát, hogy mindegyik legénynek még csákót is utaltak ki. A fejfedők is hatféle nagyságra tagozódtak: a legkisebb kobaktól a legnagyobbig. Itt se panaszkodhatott senki, hogy éppen a fejére való tökfedőt kapta, de hiába is panaszkodott volna. Az őrmester úr szava ellen nincs apelláta.

A raktárból felvonultak a kaszárnnyai szobákba, hogy átöltözzenek. Közben-közben oda-pisilantottak egymásra, de nem sok örölnivalót láthattak. Őszintén megvallva, alig ismertek civil magukra. Voltak olyanok, akiknek keze elveszett a zubbony ujjában, a nadrágot menyasszonyi uszályként húzták maguk után, és sapkájuk csak a fülüktől nem borult a szemükre. De akadtak olyan legények is, akiknek a könyöke kikukucskált a kabát ujjából, kacéran mutogatták harisnyatartójukat, fejükön meg úgy csúszkált ide-oda a pöttömnyi sipka, mint bukdácsoló hajó a vihartól hullámozó tengeren. Végeredményben tehát az igazságon nem esett sérelem, mert ami az egyiknek hiányzott, azt fölösen is megkapta a másik.

Amikor az őrmester úr bejött a szobába, hogy elgyönyörködjék ebben a nagyszerű látványban, megbocsátón legyintett a kezével, és jóságosan megjegyezte:

- Látjátok, gyerekek, micsoda tökéletlen valami is az ember teste. Ennek is hosszabb a keze, mint kellene, amott meg a másiknak rövidebb. Vagy nézzetek a lábatokra! Itt hiányzik belőle, amott meg, ha lehetne, a föld alá is érne. A derekatok vastagságáról már nem is beszélek. Van olyan, aki szippantani se mer a levegőből, mert meghasadna rajta a zubbony, a másik meg majd elvész a gúnyájában. De különben nincs itt semmi baj. Ha ugyan akarjátok, elcsereberélhetitek egymás közt a göncöket. De annyit mondok, a katona olyan legyen, mintha éppen

cukrosskatulyából húzták volna ki, és úgy feszítsen, akár a puccos baba, mert aki tohonya lesz, és lóg rajta a zubbony, azt majd megtanítom a keresztanyja keserves kirelejzümára!

A regruták serényen hozzáfogtak a csereberéhez, ki-ki megtalálta a maga párját, akinek éppen annyival több jutott a kincstári posztóból, amennyi az ő testének hüvelyéből hiányzott. Csak egy maradt árván: Trunec, a császár öfelségének szálfatermetű újdonsült vitéze. A lábikráján feszülő nadrágban s a válláról szabadon lebegő zubbonyban, amelyet erőnek erejével sem bírt összegombolni derekán, úgy festett, mint valami idegen égitestről idecsöppent világűrbeli utas, bozontos fején az apróka sapka mintha még most is az úti viszontagságoktól táncolna előre-hátra. Nem mondom, a többi regruta se parádézhatott volna a frissen kapott angyalbőrben, de a boldogtalan Trunec még közülük is kirítt, mintha nem is volna e világból való.

Trunec rimázkodott a cimboráknak, hogy segítsenek rajta, mentsek meg ettől a gyalázatos kelengyétől. Katonáéknál ilyenkor az a szokás, hogy a jobb sorsra méltó szenvedőnek azt válaszolják:

- A te dolgod, törődj vele! Mars!

Szegény Trunec mit tehetett mást, a káplárhoz marsolt, és ez a nagy hatalmú uraság, akit megpuhítottak a hórihorgas regruta sirámai, visszament vele a raktárba, ahol hosszas keresés után nagy nehezen sikerült olyan egyenruhát fölkeresni, amely legalább úgy-ahogy katonakülsőt adott Trunecnek. Csak csákó nem került, a legnagyobbik szám is úgy elveszett a fején, mint csöpp a tengerben.

Így történt, hogy Trunec csákójának az ügye eljutott egészen a bécsi katonai főintendátúra elé.

Mindez pedig a következőképpen ment végbe:

A katona legeslegelső kötelessége, hogy szalutálni tudjon, mert ezzel fejezi ki tiszteletét följobbvalóinak.

Szegény Trunec, akinek a fején úgy ugrabugrált a csákó, mint kerek labda a síkos padlón, hiába akarta ujjával elérni az izgága tökfedő szélét, amelyet szalutálás közben előírás szerint meg kellett volna érintenie. Igyekezete már eleve kudarcra ítéltetett, mert a legkisebb mozdulatnál a csákó a tarkójára csúszott.

Az altiszt kétségbeesett, a tiszt káromkodott, és a guta kerülgette, amikor a langaléta bakának lépten-nyomon a földre potyogott a csákója.

Trunec regruta elkeseredetten, az erőlködéstől vörös képpel végül is kackiásan a fél fülére csapta a csákót, aminek következménye a legénység soraiban elfojtott kuncogás, a tiszt és az altiszt részéről pedig újabb szakramentumok voltak. Mi legyen már most ezzel a langaléta földterhével?

A csákóval való viaskodásnak az lett a vége, hogy a tiszt úr Trunecet káplárostul a század-irodába küldte. Trunec, fején a táncoló csákóval, úgy festett, mintha pityókos volna, és ezt a benyomást csak fokozta lépteinek bizonytalansága, amikor kábán beténfergett az irodába.

A számvevő altiszt a káplár jelentésére Trunecet bekísértette a századoshoz. A kapitány úr komoly képpel hallgatta végig a riportot. Előbb megkérdezte Trunecet, nincs-e víz a fejében, és hallván a tiszteletteljes választ, hogy alássan jelenti, a fejében vizet nem visel, a század ura kiadta a parancsot, hogy a csákót áztassák vízbe, és húzzák rá Trunec fejére. Így aztán a fejfedő kellőképpen kitágul, különösen, ha Trunec egész nap a kobakján viseli, amit ezennel parancsban is meghagy. Hogy a parancs teljesítése biztos legyen, a nagyra nőtt regrutát huszonnégy órára bezárták az áristomba, hogy ne zavarja katonai tudásuk gyarapításában a többieket. Azt azonban megmondták neki, hogy ezt ne vegye büntetésnek.

Trunec a priccsen ülve két kézzel tartotta fején a vízbe avatott csákót, később azonban elálmosodott. Reggel, amikor fölkel, a csákó mellette hevert a priccsen, és ugyanolyan kicsi, vagy talán még töpörödöttebb volt, mint este, pedig hát ez lett volna a legnagyobb csákó az ezrednél.

Újra fejére húzta, igyekezett egyensúlyban tartani a homloka fölött, de hiába, nem sikerült. A csákó úgy ugrabugrált, mint eladdig. Ezenfelül még gyűrött is volt. Trunec kénytelen-kelletlen másodszor is bekopogtatott a századirodába.

A kapitány a tegnapinál is komolyabb képpel fogadta. Megparancsolta a számvevő altisztnek, mérje meg Trunec fejét. Kiderült, hogy a kobak kerülete hatvankét centiméter. A százados úr kijelentette, hogy az ügyet a bécsi főintendátúra elé kell terjeszteni, és megrovó hangon azt kérdezte a megszeppent regrutától, hogyan mert ekkora fejjel világra jönni. De a dolog csak ennyiben maradt, Trunecet elbocsátották a kihallgatásról. Odakint fejébe nyomta a csákót, amelyet időközben az ezredszabó bővebbre varrt, és sietett a gyakorlótérre, boldogan, mert örült annak, hogy ezúttal megúsza sáncfogság nélkül.

II

A százados úr, miután Trunec betette maga mögött az ajtót, a következő levelet diktálta a számvevő altisztnek:

Nagytekintetű katonai főintendátúra, Bécs

A tizenkettedik gyalogezred alulírott harmadik százada ezennel kéri a nagytekintetű főintendátúrát, minekutána Jan Trunec gyalogosnak, született Pelhřimovban, illetőségi helye Kadan, a feje abnormálisan nagy, olyan csákót küldeni méltóztassék, amely megfelelne a fent nevezett gyalogos feje kerületének.

A százados saját kezűleg aláírta a levelet, a másolatot elhelyezték az irattárban, és következő nap a levél meg is érkezett a katonai főintendátúrára.

Tizennégy nap múlva Trunec regrutát az irodába citálták, újból megmérték a fejét, mert aznap a bécsi katonai főintendátúrától a következő válasz érkezett:

A tizenkettedik gyalogezred harmadik századának

A 6728/891 II. ab/6721/345/g III. a VIII. 4. számú feliratukra az alulírott katonai főintendátúra indítatva látja magát a következők közlésére: A tizenkettedik gyalogezred harmadik századának 6728/891 II. ab/6721/345/g III. a VIII. 4. számú levelében, amelyben a bécsi katonai főintendátúrát csákó megküldésére kéri Jan Trunec, ugyanazon század gyalogosa, született Pelhřimovban, illetőségi helye Kadan, számára, minekutána a nevezett gyalogos feje abnormális nagyságú, megállapítatik, hogy a kérvényből hiányzik a nevezett gyalogos fejének kerülete. Az alulírott katonai főintendátúra ezért felszólítja a tizenkettedik gyalogezred harmadik századát, hogy haladéktalanul jelentse a nevezett gyalogos abnormális fejének kerületét.

Katonai főintendátúra, Bécs

- Ember - sóhajtott fel a számvevő altiszt -, mennyi baj van magával! Hová jutnánk, ha minden katonával ennyi dolgunk lenne!

De azért megírta kötelességtudóan, hogy a szóban forgó fej kerülete hatvankét centiméter, és a levelet elküldte Bécsbe. Újabb tizennégy nap telt el, s a tizenötödik napon Bécsből a század ezt a levelet kapta:

Az alulírott katonai főintendatúra Bécsben a 6829/351/II. g III. d számú ügyirathoz kéri annak közlését, mely évben született a nevezett abnormális fejű gyalogos, és hányadik éve szolgál, mert lehetséges, hogy a nevezett abnormális fej tovább nőhet.

A számvevő altiszt válaszképpen közölte a főintendatúrával Trunec születési évét, és azt, hogy első éve szolgál. Két hónappal később Bécsből újabb levél érkezett:

A tizenkettedik gyalogezred harmadik századának

Ezúton kérjük Trunec gyalogos eredeti csákójának haladéktalan elküldését, nehogy az elszámolásnál nehézségek álljanak be. Az új csákót a régi ellenében küldjük el.

Újabb negyedév elteltével ez a levél jött:

Az alulírott katonai főintendatúra ezennel igazolja, hogy Trunec gyalogos eredeti csákója megrongált állapotban érkezett meg az alulírott főintendatúrára. Elrendeltetik annak kivizsgálása, miképpen történt, illetve következett be a szóban forgó csákó megrongálása. A vizsgálat befejezése után és eredménye alapján a főintendatúra a katonai ellátási szabályzat 16. §-a értelmében nyilvános pályázatot ír ki hatvankét centiméter kerületű új csákó szállítására Jan Trunec gyalogos abnormális feje számára.

III

A tizenkettedik gyalogezred harmadik századának levele a bécsi katonai főintendatúra címére:

A lefolytatott vizsgálat során megállapítást nyert, hogy Jan Trunec gyalogos a kicserélés céljából Bécsbe küldött csákót kifogástalan állapotban vette át. Minekutána azonban nem bánt felszerelésének e részével a kincstári tulajdonnak kijáró kötelező tisztelettel, amint azt szemtanúk is bizonyítják, a csákó megrongálódott. A nevezett gyalogos azonban időközben meghalt, miért is kérjük az abnormális fejű gyalogos eredeti csákójának mielőbbi vissza-származtatását.

Mozgalmas hittanórák

A darázdsdi gyerekek hittanból csak annyit tudtak, hogy az Úristen mérhetetlen jóságában megteremtette a nádat. A nád után pedig Horáček hitoktató urat. E két fogalom elválaszthatatlanul összeforrott képzeletükben. Az Úr később megtanította az embereket, hogy nádból nádpálcát csináljanak. Horáček hitoktató urat pedig, hogy a nádpálcát mesébe illő ügyességgel suhogtassa.

A dolog rendszerint úgy kezdődött, hogy Horáček káplán úr a tanterembe lépve komor pillantást vetett tanítványainak rémült arcára, s így szólt:

- Vaníček, te tökfej, úgy látom, nem tudod visszajáról elszámlálni a hét főbűnt.

Horáček hitoktató ugyanis bűvészügyességgel váltogatta és bonyolította a kérdéseket. A gyerekeknek visszajáról kellett elmondani a tízparancsolatot, vagy például megkérdezte:

- Ludvík, te kerge birka, mondd meg gyorsan, melyik hátulról a harmadik parancsolat, attól számítva, hogy ne lopj!

Vallástani matematika volt ez, s az összesített végeredmény mindig az volt, hogy porzott a gyerekek nadrágja.

Akár Vaníček, akár Buchar, akár Ludvík, akár Kratochvil állt az Úr színe előtt, a hitoktató előbb-utóbb kezébe vette a nádpálcát, s a feleltetés azzal végződött, hogy a gyerekek bánatosan csoszogva kivonultak a dobogó elé.

Lelkük mélyén megrendült az Isten végtelen jóságába vetett hit, s az a meggyőződés ébredt bennük, hogy így kell lenni és nem másképp, hogy a hittételek nem a katekizmusban rejlenek, hanem a nadrág ülepében.

Egyszerű és érthető volt ez. A gyerek lehajol, kidomborítja testének gömbölyded részét, ahol a két láb találkozik a háttal, a hitoktató úr gyakorlott és izmos kezében pedig suhog a nádpálca.

Napról napra így volt. A hitoktató úr egymás után térdére fektette tanítványait, s kedves mosollyal mondta:

- Adjatok hálát az Istennek, nyomorultak, amiért elfenekelhetlek benneteket.

Egy napon Václav gyerek a szomszéd faluból azzal a hírrel tért meg, hogy célszerű fokhagymával bekenni a nádpálcát. Nem fáj annyira, s ráadásul a nádpálca az első ütés után elhasad.

Az ártatlan gyermeki lelkekben buzgón égett a tudás vágya, ugyanakkor fennen lobogott bennük a gyermeki hit, s mialatt bekenték a nádpálcát fokhagymával, Kratochvil örömeiben elsírta magát.

Ezt az eseményt a darázdsdi iskola történetében a meghiúsult remények korának mondhatnánk.

A reményeket a hitoktató zúzta porrá nadrágjukon. Majd szabad előadást tartott, s kijelentette, amit a fokhagymával tettek, elvetemült csalás volt, természetesen hiábavaló csalás, mint meggyőződhetek róla. Jogos volt a büntetés, amely a nádpálca képében sújtott le fenekükre. Meg akarták téveszteni az Úristent. A továbbiakban elmagyarázta, milyen áldatlan hatással lesz eltévelyedésük egész életükre. Megtették az első lépést az erkölcsi züllés, a fertő felé. Fogadni merne üdvösségébe, hogy a fokhagymát is lopták, ezért most másodszor is elfenekeli őket. Kétségtelen, hogy mind, egytől egyig az akasztófán végzik, a jószágigazgató úr

Vendelkéjének és Zdenkónak kivételével (ezt a kettőt sohasem verte el; Zdenko papája az iskolaszék tagja volt).

Ily gyászosan múltak a napok, a nádpálca sohasem pihent. Úgy látszott, a darázsvi gyerek számára nincs menekvés, s reménytelen egyformaságban suhognak majd rájuk az idők végtelenségéig a hittanórás napok. A szanta Melhuba azonban váratlanul új irányt adott a vallási kérdés fejlődésének.

A tó partján elmagyarázta a többi gyereknek a papiros jelentőségét. Odahaza ki is próbálta. Papirossal kibélelte a nadrágját, és elejtette a tejeskőcsögöt. Apja tüstént leoldotta nadrágszíját, de Melhuba csak fele annyi fájdalmat érzett, mint máskor. A papiros ettől fogva szent dolog lett a darázsvi iskolások szemében, gyűjtögetni kezdték, akár csak a kínaiak, akik annyira megbecsülik a papirost, hogy még az utcán is fölszedik. A papiros nagyszerű védőszernek bizonyult. A fő páncélszállító Misterka volt, a boltos fia, s a hitoktató hamarosan észrevette, hogy a bitang kölykök arcáról eltűnt a feneküket facsaró kín kifejezése.

Elmélkedni kezdett, s arra a következtetésre jutott, hogy alighanem megkeményedett a bőrük, s a hittanórákra vastagabb nádpálcával kell felszerelnie magát, mert Isten végtelen jóságában vastagabbra is növeli a nádat.

A bűnösöket felsorakoztatta a dobogó előtt, megmondta nekik, hogy úgy látszik, már hozzászoktak a vékony nádpálcához.

- Nesze pénz - mondta Misterkának -, fuss az apádhoz, és mondd meg neki, hogy jó erős, vastag nádpálcát válasszon ki.

Figyelmét nem kerülte el, hogy a bűnösök arca kínosan megrándult, szívét elégedett öröm töltötte el, s boldogan dörzsölgette kezét. Összeszorította pengevékony ajkát, s arra gondolt, hogy ő is jobban fogja élvezni, ha vastagabb nádpálcával verheti a kölyköket.

Misterka papája nagyszerű nádpálcát választott ki, vastagsága teljesen kiegyenlítette a védő papirospáncél fékező hatását.

A találmányt tehát tökéletesíteni kellett, s Melhuba egy délután a tó partján kimondta a varázsszót:

- Papondekli!

A hittanóra ezentúl olyan volt, mint valami tűzéségi gyakorlat, a gyerekek fenekére tompán döngött, s a hitoktató úr elgyötörtén sóhajtozott:

- Istenem, atyám, micsoda kemény bőrük van ezeknek! Elküldte Misterkát, hozzon még vastagabb nádpálcát. Ez volt a legvastagabb pálca, amely valaha is darázsvi ember szeme elé került. Csapása alatt hasadozott és repedezett a kéregpapír.

- Most már nincs segítség - sírta el magát Melhuba a tó partján.

A legközelebbi hittanórán a gyerekek elfásult, kétségbeesett képpel meredtek maguk elé. Tudták, hogy minden hiába. Csak Kratochvil arcán rémlett bátorosan mosoly.

Annál bizonytalanabban felelt, amikor a hitoktató megkérdezte, mikor mutatta meg az Úristen az embereknek első ízben végtelen kegyelmét.

Tizenötven álltak a dobogó előtt, köztük Kratochvil. Tíz gyerek hátán már boszorkánytáncot járt a nádpálca, bölgve támolyogtak vissza a padba, a hitoktató üdvözült mosollyal suhogtatta szerszámát, s intett Kratochvilnak.

Térdére fektette, a fene vastag nádpálca fűtyülve hasította a jajgatástól sűrű levegőt, és bumm!
- Kratochvil nadrágja úgy megcsendült, mint a cintányér, amikor úrnapiján áldásosztás közben összezsapja a rezesbanda nagydobosa.

A hitoktató elengedte a vigyorgó Kratochvilt és ráordított:

- Le a nadrággal!

Kratochvil arcáról lehervadt a mosoly, leeresztette nadrágját, s elkámpicsorodva nyújtotta a hitoktátónak a bádogtáblát, amelyet előző este emelt el a templomból.

A hitoktató elképedve olvasta:

„Adakozzatok Isten házának szépítésére!”

Átkozottul bonyolult história

Különféle rémtörténetekről beszélgettünk, de a legmélyebb benyomást az egész társaságra Vidnava vendéglős elbeszélése tette.

Korán reggel volt. Annak a napnak a reggele, amikor először nyitottam ki új vendéglőmet egy nagyobb járási székhelyen. El tudják képzelni, milyen örömmel várja az ember az első vendéget. Hét óra tájban be is állított az első vendég, egy jól öltözött, fiatal férfi. Rendelt negyed liter bort és egy szivart. Úgy látszott, nagyon fáradt az utazástól, s azt mondta, pénzt visz a takarékbba.

Amint így beszélgetek vele, a fiatal férfi egyszerre csak mereven egy pontra szegezi a tekintetét, szemét lehunyja, egy pillanatig még így ül, aztán hirtelen lefordul a székről. Még soha életemben így meg nem rémültem. Kezdem a vendéget élesztgetni, de bizony nem lélegzik, s a keze jéghideg.

- Úristen, ez meghalt! Gyönyörű kezdet! Mihelyt híre szalad, hogy az én új kocsmámban meghalt az első vendég, élő ember ide be nem teszi a lábát!

A feleségem higgadtabb volt nálam, és több üzleti szellem lakozott benne.

- Egyelőre levisszük a pincébe - mondta nyugodtan -, este pedig átcsempésszük a szomszéd kertjébe.

A szomszédban ugyanis a konkurrens vendéglője volt. Úgy tettünk, ahogy a feleségem mondta. Nem telt bele sok idő, újabb vendég nyitotta ránk az ajtót.

Kellemes külsejű idősebb úr volt, rendelt egy pacallevest s hozzá egy pohár sört. Elmondta, hogy itt ebben az új vendéglőben találkaja van a fiával, aki pénzt visz a takarékbba. Olyan pontosan leírta a fiát, hogy mindjárt rájöttem, a fiú a mi szerencsétlen első vendégünk, aki ez idő szerint holtan fekszik a pincében.

Az idősebb úr nyugtalanodni kezdett.

- Félek, nem történt-e valami baja - mondta -, nem támadták-e meg, nem fosztották-e ki. Ma senkiben sem bízhat meg az ember. A pénz be volt varrva a felöltőjébe.

El tudják képzelni, ugye, hogy falfehér lettem?

Csak a feleségem őrizte meg hidegvérét, s valahova elment. De vissza már sápadtabban jött, s odasúgta nekem, hogy a halott felöltőjében, amelyet a kamrában rejtettem el, nincs ott a pénz. A bélés fel van fejtve.

Az idős úr egyre nyugtalanabb lett. Miután kiitta a sörét, rendelt negyed liter bort. Mikor a bort is megitta, egyszerre csak azt mondta, rosszul érzi magát, a sarokba nézett, lehunyta szemét, s fejét ráejtette az asztalra.

Rossz sejtelmektől gyötörve megragadtam a kabátja gallérját, s a szegény idős úr lefordult a székről, mint egy darab fa. Nem tudtuk feléleszteni, hát levittük a pincébe.

Így már ketten voltak odalent, apa és fia. Bezártuk a pincét, és balszerencsénkről elmélkedtünk. Szinte bizonyosra vettük, hogy a véletlen iszonyú játékot űzött velünk. Szörnyűséges beköszöntő ez egy új vendéglőnek.

Nyolc óra után beállított egy idősebb hölgy. Férjéről és fiáról kérdezősködött, mert, úgymond, a rendőrtől tudja, hogy ide jöttek be. A piacon várt rájuk már fél óra hosszat, s attól fél, valami bajuk esett, mert mindketten pénzt visznek a takarékbába.

Remegő hangon közöltem, hogy itt eddig ilyen uraságok nem jártak.

A hölgy azt mondta, hogy akkor megvárja őket...

Vidnava vendéglős ivott egy korty bort, tenyerével végigsimított a homlokán, és lefordult a székről...

Karjaim közt lehelte ki lelkét, mielőtt elmondta volna, hogyan végződött az átkozottul bonyolult história. Ösztönösen arra gondoltunk, hogy levisszük a pincébe...

Rangkülönbség

Nykles uradalmi sáfár igen jó barátságban élt Paser uradalmi intézővel. Nap nap után együtt üldögéltek a Sajtóhoz címzett falusi kocsmá tágas ivójában, és úgy ide tartozott ez az elválaszthatatlan kettős, hogy bármily csínyre került sor, mely felbolygatta a községet, biztosra lehetett venni, hogy a tettes Nykles sáfár és Paser intéző. Nykles sáfár nagyon szerette Paser intézőt, volt azonban köztük mégis valami, ami időnként komor kifejezést kölcsönzött Nykles ábrázatának, lévén az a valami oly égbekiáltó, hogy Nykles sáfárt annyira felháborította, amennyire csak ez a galamblelkű férfiú képes volt felháborodni. Valahányszor ugyanis szép egyetértésben együtt iddögáltak a kocsmában, s befejezésül elkövettek valami csíny, mely rendszerint abban állt, hogy elkapták a baktort és bedobták a vizesárokba, másnap reggel az egész falu azt mondogatta egyöntetűen:

- Tegnap Nykles sáfár részeg volt, mint a disznó, az intéző úr pedig egy kicsit jókedvű volt.

Az igazság azonban az, hogy mind a ketten egyformán virágos kedvükben voltak, egyik ugyanannyit ivott, mint a másik, ugyanúgy hatott az agyvelejükre, de hiába, a nép szava isten szava:

- Nykles sáfár részeg volt, mint a disznó, az intéző úr pedig egy kicsit jókedvű volt.

Nem csodálkoztunk hát, hogy Nykles sáfár szerette volna, ha fordul a helyzet, ezért, miután jól meghányta-vetette, mi hír járja kettejükről a faluban, mértékletesebbé vált, s míg az intéző megivott három pohár sört, ő csak egyet, úgyhogy a végén az intéző kontóján harminc pohár gyűlt össze, a sáfárén csupán tíz. Vagyis 1:3 arányban ittak, s azon az éjszakán elmaradt a csínytevés. A csendes, mélabús Nykles támogatta az intézőt, az intéző végigkurjongatta a falut, és leszedte a keresztvizet a kocsmárosról, míg Nykles szokatlanul illedelmesen viselkedett, de másnap megtudta, miként válaszolgat megint a vendéglős a feltett kérdésre, hogy vajon az este meddig időztek ott ökelméék:

- Nem újság, a sáfár részeg volt, mint a disznó, az intéző úr pedig egy kicsit jókedvű volt.

Nykles rájött, hogy itt, ebben az esetben, rangbeli ellentétről van szó, nagy az osztálykülönbség kettejük közt, és ő sehogy sem vetekedhetik az intéző úrral! Ezért lassankint az lett egyetlen nagy vágya, hogy egyszer majd így beszéljenek a faluban:

- Hát igen, a sáfár egy kicsit jókedvű volt, az intéző úr pedig részeg volt, mint a disznó.

De kívánsága sose teljesült. Ahogy az emberek megszokták, úgy beszéltek folyton, az intéző úr iránti tiszteletből, bármilyen keveset ivott is Nykles. Valahányszor együtt töltötték az estét, és jól benn az éjszakában ballagtak hazafelé az uradalomba, Nykles nemegyszer magának az intéző úrnak szájából volt kénytelen hallani azt a bizonyos könyörtelen szót, mely mindig annyira kishitűvé tette:

- Lám, ma megint jókedvű vagyok!

Végül is a sáfár mitévő lehetett, úszott az árral, és tudta, hogy ha hajszára egyformán isszák is le magukat, ő mindig részeg disznó lesz, az intéző úr pedig egy kicsit jókedvű.

Az intéző alig állt a lábán, míg ő szálfegyenesen lépdelt mellette. De azért az intéző úr egy kicsit jókedvű volt, ő pedig mindig „részeg”.

Egy szép napon az történt, hogy mind a ketten egyazon állapotba kerültek, és ahogy arrafelé mondják, már csuklottak össze. A sáfár annak tudatában ivott, hogy úgysem számít semmi, az

intéző pedig a jó hírben bízva vedelt rendületlenül. Aztán nekivágtak a falunak, és nagy kábulatukban a templomtéren valami egyenruhás férfit bedobtak a tóba. Szokásos tréfáik egyike volt ez, amiért az intéző úr estéről estére sört és szivart fizetett a bakternak. Azt tartja a szólásmondás, hogy sorsát senki nem kerüli el, nos nem kerülték el ők sem. A kárvallott nem a községi bakter volt, hanem egy csendőr. Egy őrzáratos csendőr, akit véd a Btk. 81. paragrafusa, mely világosan beszél a hatósági közeg elleni erőszakról, amit az követ el, aki hatósági személyre kezdet emel.

E pillanattól fogva a börtön réme fenyegette őket. Az ilyen ügyek a törvényszék elé tartoznak. Ez már meghaladja a járásbíró hatáskörét. Így aztán a két erőszakoskodó ügyének tárgyalására a járási törvényszéken került sor. Mindketten a részegségükkel mentegetőztek, s tanúként beidéztették a kocsmáros, a falu bíráját meg még három falubeli parasztot, akik jelen voltak azon az estén, amikor egyik is, másik is felhajtotta a maga harminc pohár sörét.

Elsőnek a vendéglőst hallgatták ki:

- Nos hát, tanú úr, hogy is volt? - szólalt meg a tanácselnök. - Milyen állapotban távozott Nykles úr a vendéglőből?

- Kérem, nagyságos uram és tisztelt bíróság - mondta megfontoltan a kocsmáros -, Nykles, nagyságos uram, olyan igaz, mint ahogy az Úristen fölöttünk van az égből, Nykles részeg volt, mint a disznó.

- No és Paser intéző úr, vendéglős uram?

A vendéglős ránézett az intézőre, és meleg hangon mondta:

- Nagyságos uram, tisztelt bíróság, az intéző úr egy kicsit jókedvű volt.

Ezt feljegyezték. Aztán sorra került a többi tanú, s mind ugyanazt vallotta:

- A sáfár, az részeg volt, mint a disznó, de az intéző úr, az jókedvű volt.

A tényállást illetően hát nem lehetett senkinek kétsége, s aszerint született meg az ítélet is. Az intéző úr, mivelhogy csak „jókedvű” volt, kapott egy hónapot, a részeg disznó Nykles felmentették, mivelhogy nem volt ura tettének. S Nykles sáfár még egy elégtételnek örvendhetett, mert az ítélet kihirdetése után az intéző kétségbeesve kiáltotta oda:

- Az ég szerelmére, uraim, hiszen én is olyan részeg voltam, mint a disznó.

De ez a helyzeten mit sem változtatott.

Šefrna szerkesztőségi szolga

E különös tapasztalatra a törvény korlátai közt működő Mérsékelt Haladás Pártjának hírszerzőjeként tettem szert a Cseh Szóban. Kiderült, hogy még egy olyan párt is, mely programjában vallja, hogy minden ember egyenlő, és zászlajára felírta az egyenlőség, szabadság, testvériség jelszavát, szolgálkat tart. A Nemzetiszocialista Párt Végrehajtó Bizottságának szolgáját Svobodának hívják, a Cseh Szó szerkesztőségének mint pártnak a szolgája pedig Šefrna.

Ha Šefrna még egy fél fejvel alacsonyabb, bízvást lehetne törpe. Mindazonáltal tudja reprezentálni a pártot, jobban, mint reprezentálná holmi égimeszelő, s ahol csak megjelenik picurka termetével, szénfekete szakállával, melyet à la III. Napóleon visel, ahol csak megcsillan apró fekete szeme, biztosra vehető, hogy ott mindenütt a nemzetiszocialista szellem jelent meg. Mert ott mindenütt elhangzik a szó: testvér.

Šefrna testvér csak egyetlen megszólítást ismer, a legmagasztosabb, leggyönyörűbb megszólítást: testvér. Ez a szó annyira összeforrott egész lényével, hogy ha történetesen dühbe gurul, akkor sem feledkezik meg róla, és így kiált fel:

- Testvér, te barom vagy!

S látogasson el a Cseh Szó szerkesztőségébe bárki, bármilyen kívánsággal, legyen az, mondjuk, egy rendőrfelügyelő, aki elkobzott példányok után szaglászik, Šefrna ezzel a tiszteletteljes kérdéssel fordul hozzá:

- Óhajtasz valamit, testvér?

Emlékszem, egy alkalommal megjelent a Cseh Szó szerkesztőségében Prášek exminiszter, Šefrna odalépett hozzá, rámutatott a fotelra, és így szólt:

- Foglalj helyet, Prášek testvér!

Azokban az időkben, amikor folyt a kompromisszumot célzó alkudozás az ifjúcsehekkel, elküldték egyszer valami átirattal doktor Kramářhoz, s miután a Nemzeti Lapok szerkesztőségében végigkérdezett minden szerkesztőt: - Testvér, hol van Kramář testvér? - végre megtalálta, és nyújtva feléje az átiratot, barátságosan mondta: - Itt hozok neked valamit, Kramář testvér, a Cseh Szó-beli testvérektől.

Egyszer valami németellenes tüntetés során őrizetbe vették, s amikor a rendőrfelügyelő kiszabta rá a háromnapi elzárást, meghajolt, és így szólt:

- Köszönöm, testvér.

Ez utóbbi eset jó példa arra, amit lépten-nyomon hallhatunk a Nemzetiszocialista Pártról, melynek a társadalom minden rétegében vannak hívei: „Testvér fog el, testvér ítél el, testvér köt fel.” Wohlschläger hóhér segédei ugyanis őszinte hívei a Nemzetiszocialista Pártnak.

A „testvér” szó hát nagy szerepet visz Šefrna életében. Mindenütt propagálja e magasztos szót, és Šefrna testvérnél nem ismerek buzgóbb nemzetiszocialistát. Aki csak kocsmában vagy vendéglőben figyelemmel kísérte politikai tárgyú beszélgetéseit, bizonyára elcsodálkozott, amikor hallotta szájából azt a merész kijelentést, hogy Krisztus Urunk is nemzetiszocialista volt. Egyébként, Krisztus Urunkat leszámítva, a zsidókat nem kedveli, mivel mind ez ideig nem látott zsidót, aki piros-fehér szegfűt viselt volna, kivéve azokat az időszakokat, amikor a nemzetiszocialista ifjúság be akarta verni a zsidók ablakait.

A nemzetiszocialistákon kívül, no meg Krisztus Urunkon kívül, akit kétszeresen kedvel, mivelhogy ókatolikus és nemzetiszocialista (ámbar szerint Krisztus Urunk a bor kedvéért lett ókatolikus, mert az ókatolikusok két szín alatt áldoznak), a szerbeket kedveli különösen. Sőt annyira kedveli őket, hogy egyszer hűtlen lett saját nemzetéhez, és egy bizonyos kiállításon, szerb képviselőbe öltözve, játszott a szerb zenekarban, mely nyolc csehből és egy igazi szerbből, a karmesterből állt.

Emlegeti is, hogy életének leggyönyörűbb napja volt, amikor úgy szerepelt mint szerb. Meg is magyarázza ezt közelebbről roppant sok-sok korsó sör mellett, mivelhogy a sör a második számú eszményképe. Első számú eszményképe a cseh állam a cseh királlyal.

- Hogyhogy a közönség nem vette észre, hogy csehek? - kérdeztem tőle egyszer.

- Mert szerbül beszélgettünk egymás közt.

- Hiszen nem tudtak szerbül.

- Persze hogy nem tudtunk, testvér - eredt meg a nyelve Šefrnának. - Keményebben ejtettük a cseh szavakat, más hangsúllyal, és a h helyett mindenütt g-t mondtunk. Csak láttad volna, testvér, mi volt Zbraslavban, a járási kiállításon, mit műveltek a veteránok! Mikor rimánkodva nekünk estek, és feltették a kérdést, nem tudunk-e valami cseh nótát, rátettük, hogy „Goro, goro, vysoká jsi” (Hegy, hegy, de magas vagy), a veteránok sírtak örömükben, és patakokban folyt a sör. Azon a gyönyörű napon mint kilenc szerb mentünk hangversenyezni Zbraslavba, visszafelé pedig már úgy jöttünk mint kilenc cseh. Mert az az egyetlen szerb, aki köztünk volt, annyira becsípett, hogy szintén csehül beszélt.

Máskülönben tehát, leszámítva azt, hogy egyszer kiadta magát szerbnek, Šefrna fölöttébb szerény természetű ember és hálás is. Két alkalommal magammal vittem a Nemzeti Házba, s mivel szereti a cseh történelemből vett összehasonlításokat, azt mondta később, hogy amikor mi ketten a Nemzeti Házba megyünk, úgy rémlik neki, mintha Vencel király menne a hóhérával.

Gyilkos kerestetik

A hivatalos lap jelentése szerint a hirdetmény kiragasztása után a rendőrigazgatóságon kissé nyomott hangulat uralkodott. Jó néhány száz ember fente fogát a gyilkos nyomravezetőjének ígért ezer koronára, s kora hajnaltól késő estig jártak a rendőrségi hivatalnokok nyakára. A rendőrigazgató irodájából azonban parancs jött, hogy minden adatot gondosan jegyzőkönyvezzenek, és terjesszenek a rendőrigazgató elé, hogy a legfőbb rendőrfőnök, bevált rendőrségi módszerek alapján, kellő képet alkothasson magának a gyilkosról, s további adatok alapján kombináljon, megtalálja a tett szárait, és szorosra fonja a tettes körül a hálót, amint azt a hivatalos lap oly költőin kifejezte. A rendőrigazgatóság irdatlan épülete kicsinek bizonyult, nem volt hol kihallgatni az önkéntesen jelentkező tanúkat, s a rendőrség gazdasági osztálya már komolyan foglalkozott azzal a gondolattal, hogy kibérli néhány rosszul menő színház helyiségeit. A hivatalnokok kezében bőszen percegtek a tollak, s esténként hatalmas nyaláb sűrűn teleírt papirost raktak a rendőrigazgató elé. A kormánytanácsos úr mindezekből a feljegyzésekből igyekezett levonni a következtetéseket, kibogozni a szálat, felgombolyítani őket, és a kandalló mellett - ismételt a költői kifejezést - megfonni a hálót, amelybe a gyilkos beleakad.

Reichel rendőrbiztos igyekezett felolvasni a rendőrigazgatónak az ügyben érkezett legfontosabb leveleket, a hivatalnokok által jegyzőkönyvbe vett legkecsegtetőbb adatokat.

Nehéz feladat volt, mert az adatok között számos olyan akadt, amelyeken az ember órák hosszat törhette a fejét, másokat viszont az idők végtelenségéig sem fejtett volna meg.

- Karel Vyhnálek magánhivatalnok jelenti - olvasta a rendőrbiztos -, hogy hasonló olajzöld színű alsónadrágot látott a gyilkosság előtt három nappal egy ismeretlen járókelőn, aki az utcán tüzet kért tőle. Ebből arra következtet, hogy nyilván olyan emberről van szó, aki a szegényebb népréteghez tartozik, s esetleg úgy ismerkedett össze a meggyilkolt nővel, hogy alsónadrágot kért tőle kölcsön. Feltehető, hogy az alsónadrág ürügyén összevesztek, s a civódás a szerencsétlen asszony halálával végződött.

- Václav Chocholatý levelében ezt írja: „Mélyen tisztelt rendőrigazgató úr! Egyik volt katona bajtársam ismerte a meggyilkolt személyt. A tizenegyedik ezredben szolgáltam, és zászlóaljunkat Rovicóba helyezték át. Arrafelé az egész világ csupa hegy, lejtő meg szikla. A hegyeken marhákat legeltetnek. Leginkább teheneket, igazgató úr. Ismerősöm, aki ismerte a meggyilkolt személyt, már harmadik esztendeje szolgált mint katona, és kitűnt nagyszerű emlékezőtehetségével. De nagyon verekedős volt. Egyébként káplárságig vitte. Képes volt egy rossz szó miatt agyonverni az embert. Arra gondoltam, ha esetleg összeveszett volna a meggyilkolt személlyel, biztosan agyonverte volna, mert többször is kijelentette, hogy nem kedveli az olyan fehérsépet. Katonatársam egyébként két esztendeje halt meg természetes halállal, kocsmai verekedés következtében.”

- Hofmayer önként jelentkezett tanú, Hosszú utcai szatócs a következőket vallotta: A meggyilkolt asszonyt nem ismerte. Amióta él, kétszer járt Karlínban. Utoljára akkor, amikor a Křižík-gyár égett. A következőképpen történt: Délután, mint minden vasárnap, máriást ment játszani. Vagy ugratott, vagy ultimáriást játszik. Soha életében nem svindlizett. Ahogy ment át az úton, a vasúti átjáró alatt hallja, hogy azt kiabálják: Tűz van! Valóban tűz volt! Mire a Křižík-gyárhoz ért, akkora volt a tűz, hogy öröm volt nézni. Aztán jöttek a katonák, és lezárták az utcát. Azóta nem járt Karlínban, és a gyilkosságról semmit sem tud. Az elveszett délelőttért öt korona kártérítést kér.

- Lecsukattam - jegyezte meg a rendőrbiztos, majd tovább olvasott:

- Viktor Bezváha ezeket vallja: „Láttam a rendőrigazgatóságon kiállított kalapácsot. Mint kovácmester eskü alatt vallhatom, hogy ez a kalapács nem kovácskalapács, s tiltakozom minden gyanúsítás ellen, mely iparunkat érhetné, ha feltennék, hogy a gyilkos szerszám valamelyik kovácsé volt. Egyben kérem a kovácslegények olvasóköre alapszabályainak mielőbbi jóváhagyását; az alapszabályokat tíz esztendeje adtuk be a rendőrigazgatóság útján a helytartóságnak, de halaszthatatlan gyilkosságok miatt mindmáig nem hagyták jóvá őket!”

- Itt van továbbá egy kereskedősegéd vallomása, aki hosszú éveken át Karlínban dolgozott. Kijelentette, hogy Karlín olyan város, ahol a bűntény becsületességgel párosul. E szavak után nyomban letartóztattam. Fontosnak találom azonban Kraftné, egy kapitány özvegyének a vallomását. A következőket mondja: „Nézetem szerint a gyilkos nem férfi. Nézetem szerint a gyilkosságot feltétlenül nőnemű személy követte el, olyan asszony, aki boldogtalan házasságot él, és nem lát az életből más kiutat, csak az akasztófát. Nem táplállok egyenes gyanút, de az utóbbi időben feltűnőnek találom bizonyos Třechóné viselkedését, aki a szomszédomban lakik, és úgy önti ki a piszkot az illemhelyen, mint aki mindenre képes. Az utóbbi időben szokatlanul levert, s a gyilkosság estéjén visszafizette nekem tízkoronás adósságát, bár ugyanaznap délután illetlen szavakat vágott a fejemhez, és azt mondta, hogy bújjak a... hisz tetszik tudni, hova. Az adósság fejében visszafizetett tíz korona egyébként megegyezik a rendőrségi hirdetményben feltüntetett összeggel.”

- Třechónét letartóztattam - jegyezte meg a rendőrbiztos.

- Jól tette - vágta rá a rendőrigazgató, s fejéhez kapott. - Olvassa tovább!

- Van itt egy jegyzőkönyv, amelyet bizonyos Miroslav Hofrichterrel vettünk fel, aki két tanú társaságában jelent meg, hogy alibit bizonyítson. Megállapította, hogy ő semmi esetre sem gyilkolta meg az öregasszonyt, s követelte az ezer koronát, mivelhogy a rendőrséget helyes nyomra vezette, igazolván, hogy nem ő a tettes.

- Vallomást tett Matoušek önkéntes tanú is. Úgy véli, hogy a trafikosnő öngyilkos lett.

- Könnyen meglehet - vélte a rendőrigazgató, izgatottan fel-alá sétálva a szobában.

- Itt van továbbá a Szent Kristóf-templom egyházfiának levele. Igényt támaszt az ezer korona jutalomra, mivel a sekrestyések egyesületének egy tagjára gyanakszik, aki már két hónapja adós a tagdíjával.

„Bátorkodom rámutatni az utóbbi mérgezési bűntények és a karlíni gyilkosság feltűnő hasonlatosságára - írja Muřínoha irodai tisztviselő úr. - Meg kell állapítani, ciánkális üzletben vásárolták-e a kalapácsot, s ha igen, melyikben. Nem találhatók-e a kalapácson ciánkáli nyomai, s a vas, amelyből készült, határozottan vegytiszta-e és mentes mindennemű szennyeződéstől. Bátorkodom a rendőrség figyelmét külön felhívni e fontos körülményre, mivel közvetlenül a gyilkos nyomára vezet.”

A rendőrigazgató homlokára csapott s felkiáltott:

- Annak az embernek igaza van! Látszik, hogy hivatalnok. A karlíni rendőrbiztos példát vehetne róla. Tüstént elrendeljük a kalapács vegyi vizsgálatát.

Mára ezzel a vizsgálat közmegelegedésre véget ért. A megállapított nyomok mindenekelőtt néhány olyan emberhez vezettek, akik a gyilkosságot nem követték el, valamint egypár személyhez, aki esetleg elkövethette a gyilkosságot. Kihallgattak továbbá néhány embert, akiről híre járt, hogy lopott holmit vásárolnak, s gondosan megvizsgálták a vaskalapács, a

ciánkáli és a mézes ostya vegyi összefüggéseit. Végül felhívták telefonon Bohnicét, és megkérdezték, elfogták-e már a gyilkost.

A válasz azonnal megjött. Dehogyan fogták el.

- Mi sem - jelentette ki a rendőrigazgató úr megfontoltan, s a rendőrbiztos hosszabb keresgélés után előkotorta az utolsó levelet:

- „Nagytekintetű rendőrigazgatóság! Bátorkodom felhívni becses figyelmüket a tintaceruzákra. Ez az első dolog. Tartóztassanak le mindenkit, akinek tintaceruzája van! Másodszor: tartóztassanak le minden ártatlan személyt, s végül egyedül a tettes marad szabadlábon. Így könnyen elfoghatják. Nézetem szerint az eset olyan, mint az a probléma, hogyan foghatunk legkönnyebben hat oroszlánt. A válasz egyszerű: fogunk tízet, és négyet eleresztünk...”

A rendőrigazgatóság megfogadta a tanácsot, és szorgos nyomozását erre az elvre alapozza.

Koporsókereskedés

Lindiger úrnak sehogy sem szolgált a szerencse. Már amikor keresztelni vitték, egy megvadult ökör ostoba módon kis híján a szarvára vette a keresztanyját, aki pólyába takarva cipelte a templomba. Mikor megkapta az első nadrágot, hogy messziről lássa mindenki, miszerint férfival van dolga, rögtön azon az első szent napon fennakadt benne a patakot áthidaló fapalló szegén. Viszonylag elég gyorsan követte egymást a többi nemezis és a balesetek egész sora.

Így például a padlásról ráesett anyja legszebb gúnárjára, és megölte.

Neki ugyan semmi baja nem történt, sőt kedvét lelte a dologban, nini, milyen kellemes gúnárra esni, mintha dunyhák közé pottyanna az ember, de úgy látszik, anyja más véleményen volt, és a kis Franta első ízben jutott érintkezésbe a nádpálcával, amely aztán házukban meghonosodott.

Amellett senki se higgye, hogy az ifjú Lindiger afféle önfejű ember volt. A szerencsétlenségek maguktól jöttek... Szinte csak azért múlt el feje fölül az egyik nemezis, hogy helyet adjon a másiknak. Az iskolában vonalzóval a kezében lesett az ajtó mellett a társára, s magától értetődik, hogy az osztályfőnököt találta orron, aki gyanútlanul nyitott be.

Mikor pedig később, abban a korban, amelyben minden világravaló ember szerelmes, a törékeny termetű fehérszínű közt válogatott, rendszerint olyan lányokba szeretett bele, akik az orránál fogva vezették.

Összesen tizenkét nőbe volt szerelmes. Ebből kilenc máshoz ment feleségül, minekutána megesküdtek neki, hogy rajta kívül senkihez se mennek hozzá. Maradt három, a három közül az egyik megszökött az első jöttmenttel, a második szeszélyből és tévedésből leöntötte vitriollal, no és a harmadik: az elvált asszony volt - amiről Lindiger nem tudott -, és visszament a férjéhez.

Bármibe fogott, balul ütött ki. Elindult példának okáért az állami tisztviselő karrierjének útján, de egyszer a hivatalból hazafelé tartva belekerült valami csődületbe, s mielőtt észbe kapott volna, letartóztatták. A rendőrszobán köveket találtak a zsebében, s legnagyobb ámulatára megtudta, hogy kövel hajigálta a dragonyosokat. Két hónapot sóztak rá, elvesztette állását, fellebbezett mind a bűnösség megállapítása, mind a büntetés mértéke ellen, s a fellebbviteli bíróság öt hónapra emelte a büntetését. Aztán drogériát nyitott egy kisvárosban, ahol a kilencszáz lakos közül nyolcszázhusz üveghutában dolgozott. Természetes, hogy ezek a derék emberek nem vásárolták Lindiger úr bőrápoló hintőporait és szagos vizeit, finom toalett-szappanait, fogkrémeit, kebel- és hajnövesztő illatos kenőcseit. Eladta hát bagóért az egészet egy drogistának, aki a közeli járási székhelyen működött, ahol katonai helyőrség is volt, de mielőtt útnak indíthatta volna a rakományt, tűz ütött ki a boltban, és minden porrá égett.

Elment hát a városba, hogy főbe löje magát. A szállóban befeküdt az ágyba, meghúzta a ravaszt, a golyó elkerülte a fejét, a vékony deszkafalat keresztüljutva átrepült a szomszéd szobába, az épp ott teázó ügynök kezéből kiverte a teáscsészét, és a bőröndjében összetörte a likőrmintákat. A kellemetlen ügyek egész sorozata támadt a dologból. A szállótulajdonos úgy lépett fel, mintha a szerencsétlen Lindiger úr az egész szállót romhalmazzá lőtte volna, az ügynök pedig a parányi likőrmintákat hektós hordókká fújta fel.

Nem csoda, hogy annyi viszontagság és balszerencse következtében Lindiger úr képe végtelenül szomorú árnyalatot kapott.

Egy napon azt olvasta az újságban, hogy egy nagy koporsókereskedés a tulajdonos elhalálkozásának okából olcsó áron eladja koporsókészletét. Lindiger úr nem sokat töprengett. Úgy érezte, már csak a hosszú pechsorozat, a sok balszerencse is arra predesztinálja, hogy valami kellőképpen szomorú portékával kereskedjék.

Gyorsan számba vette a koporsókereskedésnek azt az előnyös oldalát is, hogy a koporsó olyan portéka, mely mindig vevőre talál. Lám, gondolta magában, közel voltam a halálhoz, mért ne lennék koporsókereskedő?! Megvásárolta hát a különféle fajta koporsók egész garmadáját, és kereste a helyet, ahol megtelepedjen. Egy ismerőse azt mondta neki, hogy Dolní Opatrovicében nem árulnak még sem nagyban, sem kicsiben koporsót, ráadásul a nevezett község zord éghajlatú vidéken fekszik.

Megkérvényezte hát az iparendélyt, és három hét múlva Dolní Opatrovice egyik házának falára kifüggesztették a cégtáblát, melyen ez állt:

FRANTIŠEK LINDIGER
bevált koporsó-nagykereskedés
bő választék
férfiak, nők, gyermekek
részére

Lindiger úr raktárán háromszáznál több koporsó volt. Mosolyogva sétálgatott köztük. Repesett a szíve. Végre tehát olyan portéka, amit senki se nélkülözhet.

Este a vendéglőben összeismerkedett a helybeli honoráciorokkal, s valahogy elment a jókedve. Szóba került ugyanis az idei náthaláz, és ő panaszkodott, hogy nyomást érez a mellében.

- Itt majd kigyógyul - mondta az ellenőr úr -, ez nagyon egészséges vidék.

- Sapperlot, ez bosszant engem - sóhajtott fel Lindiger úr, és elborult a képe.

Két hét múlva lehorgasztott fejjel járt. Mind az ideig egyetlen vevő sem nyitott be hozzá. Nagy idealista vagyok, tűnődött el magában. De hát majd csak rám tekint az Isten, és meghal valaki. Négy hét múlva úgy járt-kelt, mint az árnyék, hasztalan próbált becsalogatni valamiféle vevőt az ajtóra tűzött cédulával, melyen ezt lehetett olvasni: „Részletre is”.

Amint elnézte a járókelőket, csupa makkegészséges embert látott. Órák hosszat sóhajtozott boltjában:

- De hiszen ez egészséges vidék.

Éjjel csupa ragállyal, kolerával, kiütéses tifusszal, síró özvegyekkel álmodott, és a hátramara-dottak egymásnak adták nála a kilincset... Naponta negyven koporsó, ötven koporsó - egész családok haltak ki. Épp táviratozik egy cégnek: „Küldjenek postafordultával 1200 koporsót, lehet ausschuss is, gyorsárúként.” S Lindiger úr hirtelen felocsúdik gyönyörű álmából, ott találja magát a koporsói közt, és senki se jön, senki se nyitja rá az ajtót, senki se rimánkodik neki sírva, hogy menjen, vegyen mértéket.

Megpróbálta hát másképp. Este a klubban, sörözgetés közben, beszélgetést hallott arról, hogy leginkább Kínában fordítanak gondot az ember végső dolgaira. Már életükben igyekeznek maguknak szép koporsót szerezni. A férj koporsót ajándékoz a feleségének, a gyerekek a szüleiknek.

Lindiger úr úgy beszélt, mint egy angyal. Magasztalta az említett szokást, és azzal fejezte be, hogy minálunk is létesíteni kellene valami hasonlót, s hogy mindjárt jó példával járjon elő, hajlandó felajánlani egy szép tölgyfa koporsót a jótékonyági tombolára, mely egy hét múlva kerül megrendezésre. Ha a dolog beválik, hajlandó minden harmadik koporsóhoz ingyen adni egy kis gyermekkoporsót. Az urak aggodalmasan egymásra néztek, majd Lindiger úr tálcájára, s végezetül a szóba hozott játék rendezője kijelentette, hogy a tombolára legfeljebb egy kilogramm súlyú tárgyak fogadtatnak el.

Lindiger úr búsan ment haza, s az éjszaka folyamán megszerkesztette és kiakasztotta az ablakra ezt a plakátot:

*Aki nálam koporsót vásárol, ingyen kap egy
szép vászon halotti inget.*

*Aki gyermekkoporsót rendel, ugyancsak ingyen
kap egy sorozat koporsóba való
ízléses szentképet*

*Tömeges rendelés esetén a tizedik koporsót
nem számlázom. Ha a koporsó nem felel meg,
kicserélem*

Ha még ez sem segít, akkor már igazán nem tudom... - gondolta magában nagy reménykedve. Nem segített.

Elkezdett hallucinálni, folyton mintha a lélekharangot hallotta volna... Rohant mindannyiszor, hogy megkérdezze, ki halt meg, s mindannyiszor csalódottan tért vissza.

Aztán furcsa dolgokat művelt. Egész nyilvánosan mesélte például, hogy van egy hajóorvos testvérbátyja, aki ez idő szerint Indiában tartózkodik, ahol tombol a pestis, és azt írta neki, hogy gyorsan kerekedjék fel, és menjen Indiába.

A vendéglőben arról beszélt, hogy most, télvíz idején, csak használna a gyerekek egészségének, ha a szüleik mezítláb járatnák őket a hóban, hogy edződjenek.

Egyszer aztán hirtelen felderült az ábrázata. Egy helybeli lakos hajtóvadászaton balszerencsés véletlen folytán hasba lőtte magát, és azt beszélték, hogy nem marad meg. Lindiger dörzsölve a kezét, és magyarázta, hogy olyan koporsót ad az illetőnek, aminőt Dolní Opatovicében még nem láttak.

Ez a reménye is csalókanak bizonyult. A haslövéses embert elszállították Prágába kórházba, és Lindiger úr egy darabon futott a szekér után, kétségbeesetten kiabálva:

- Ne vigyék Prágába, adok ötvenszázalékos engedményt!

Aggodalmai valóra váltak. Reményeit eltemették Prágában.

Aztán az történt, hogy a körzeti orvosnak, aki az iskolaköteles gyerekek oltására érkezett, valaki éjjel husáanggal behorpasztotta a cilinderét. Egyidejűleg a járási főnöki hivatal anonim beadványt kapott, mely azt a kérelmet tartalmazta, hogy a cs. és kir. járási főnökség tiltsa meg az orvosoknak a betegek gyógyítását.

Történt ez egy keddi napon. Szerdán a csendőr, aki a körzeti orvos megtámadásának ügyében ment nyomozni, ott találta Lindiger urat az ajtókeret kampósszögére felakasztva. Arckifejezése meglepően vidám volt, amely körülményre a holttest alatt talált felirat derített fényt:

Mégis túladok egy koporsón!

Utólag megállapították, hogy az íróasztalán egy befejezetlen levél fekszik, amelyben a bécsi bakteriológiai intézettől akart megrendelni húsz tégely kiütésetífusz-bacilust.

Igazán igyekvő üzletember volt.

Történelmi anekdoták

A takarékpénztár igazgatójának fiatal özvegye végre egyedül maradt Koloc úrral. Kirándulótársaik szétszéledtek a nyírfaligetben, Koloc úr pedig Judánéval a völgy fölötti sziklára telepedett, s amíg Judáné a napernyője hegyes végével egész halomra való kövirózsát túrt ki a sziklás talajból, addig Koloc úr a jegyzetfüzetében lapozgatott.

Végre becsukta a füzetet, és így szólt:

- Nagyságos asszonyom, én nagyon szeretem a történelmi anekdotákat. Véleményem szerint a többi adomának egyáltalán semmi értéke sincs, és nagyon bosszantott, amikor a vonaton Hromádka úr olyan buta kis történeteket mesélt önnek. Ezzel szemben a történelmi anekdotáknak nemcsak a történelmi értékük nagy, hanem mindig megvan az egészséges erkölcsi alapjuk is. Tudok egy kitűnő történelmi anekdotát. A nagy francia államférfi, Louvois egyszer egy külföldi követnek szóló igen fontos üzenetet diktált a titkárának. Az üzenet így hangzott: „Bizonyára csodálkozik, hogy ebben az ügyben idegen személlyel íratom meg a választ, de tudnia kell, hogy a titkárom nagy marha, s egy szót sem ért abból, amit ír.” Ugye, ez gyönyörű történelmi anekdota volt, nagyságos asszonyom?

Koloc úr két karjával átfogta a térdét, és elragadtatással bámult le a völgybe.

- És ez minden, amit mondani akart nekem, amikor azt ajánlotta, hogy ülünk le ide? - kérdezte a fiatal özvegy.

Koloc úr nemet intett a fejével:

- Nem. Mást is tudok. IV. Keresztély dán királynak azt tanácsolták, hogy az akkori szokások szerint tartson ő is udvari bolondot. És tudja, kérem, mit felelt erre IV. Keresztély dán király? Ezt: „Megtakarítom az udvari bolondra szánt pénzt, ha hagyom, hogy az udvaroncaim eleget igyanak az asztalomnál, s akkor egyszerre több udvari bolondom is van, nemcsak egy.” Nagyszerű történet, ugye? De a következő még briliánsabb, nagyságos asszonyom! A Medici Katalin hintáját kísérő néhány katona, nem válogatva meg a kifejezéseket, felettébb nyíltan beszélt úrnőjéről. A lotaringiai bíboros, aki Katalin mellett ült, fogadkozott, hogy illetlen viselkedésükért megkorbácsolatja valamennyit. „Csak hagyja őket - mondta Medici Katalin. Meg akarom mutatni az utókornak, hogy egy asszony, aki királynő és olasz egy személyben, meg tudja fékezni a haragját.”

Koloc úr elégedetten dörzsölte össze a tenyerét.

- Nagyon szeretem ezeket a történelmi anekdotákat - mondta -, s legszívesebben a szabad ég alatt, az isteni természet lágy ölén mesélem őket. Ezt sokkal természetesebbnek tartom, mint ha füstös helyiségekben anekdotáznám. A legszívesebben régi várak romjai között mesélem történelmi anekdotáimat. Ez sokkal intimebb és stílszerűbb. No igen, a történelmi anekdotákat legjobb lenne keletkezésük helyén elmesélni, de erre nincs alkalmam. Képzelje csak el, nagyságos asszonyom, milyen gyönyörű lenne, ha Velencében egy gondolában ülve siklanánk a vízen, s én elmesélném azt a velencei köztársaság utolsó idejéből származó történelmi anekdotát, amelyben a velencei katonák hadvezére, akit figyelmeztettek, hogy rongyosak a katonái, azt felelte: csak azt a ruhát hordják, amit az ellenségtől vettek el.

Judáné fölállt, s azt mondta, hogy mennie kell, nehogy a társaság nyugtalanodjék miatta.

- A kezemben van - mondta nyomatékkal Koloc úr -, s legyen nyugodt, nagyságos asszonyom, hogy az ilyen percek, amikor az ember történelmi anekdotákat hall...

- Az ájulás környékez - rebegte Judáné, és leült a föbe.

- Az ájulás környékezi - örült Koloc úr. - Tudja, kérem, mit mondott XV. Lajos a halála előtt, amikor az orvos megnyugtatta, hogy az a bizonyos roham nem más, mint egy kis ájulás? „A királyokkal kapcsolatban nem beszélhetünk kis dolgokról” - mondta XV. Lajos, és kiszenvedett. Az ő idejében élt Párizsban de St. Hubert márkí, akinek egy szép napon bottal vertek végig a hátán. A márkí a tettest párbajra hívta ki. Egyszer aztán a királyi udvarban szóba került az eset, s az akkori miniszter, Labourou megjegyezte: „A márkí annyira okos, hogy nem törődik vele, mi történik a háta mögött.” És most, nagyságos asszonyom, elmondok egy anekdotát VIII. Henrik angol királyról, aki midőn lefejeztette két feleségét, azon mesterkedett, hogy feleségül veszi a dán király hűgát...

Judánét elöntötte a forráság, homlokán hideg veríték gyöngyözött.

- Koloc úr - sóhajtotta könyörögve -, ne, nagyon kérem, ne...

Koloc úr azonban sugárzott:

- Mikor nyílik még ilyen nagyszerű alkalma arra, hogy történelmi anekdotákat hallgasson, nagyságos asszonyom? Ha nem akarja hallani a VIII. Henrik angol királyról szóló történetet, akkor elmondok egy kitűnő anekdotát Ausztriai Annáról: Röviddel az 1666. január 20-án bekövetkezett halála előtt a királyné elaludt, s amikor fölébredt, így szólt udvarhölgyéhez: „Nem akarok aludni, mert még anélkül találok meghalni, hogy tudnék róla.” - Hát ez valóban varázslatos anekdota, nemde, nagyságos asszonyom?...

- Koloc úr - suttogta Judáné -, vizet, az isten szerelmére, hozzon egy csöpp vizet... - és elájult.

Koloc úr tehát komoly képpel vízért indult. Közben még a történelmi anekdotákat tartalmazó füzetét lapozgatva futólag átnézte feljegyzéseit.

Útban a forrás felé találkozott a kiránduló társasághoz tartozó Žernovická kisasszonnyal.

- Judáné elájult - mondta Koloc úr Žernovická kisasszonynak -, vízért megyek. Tudja, mit mondott a pilonti püspök, amikor a prédikációja alatt a templomban elájult egy hölgy? Előbb a kötelesség, aztán a szórakozás. Igen, ez egy nagyon szép történelmi anekdota!

Együtt futottak vízért a forráshoz, s útközben Koloc úr folytatta:

- Nagyon sok szép történelmi anekdotát ismerek, kisasszony. Például II. Henrik száz választófejedelemtől az udvari bálon egy feltűnően kifestett hölgy nevét kérdezték, s ő így válaszolt: „Nem vagyok a festmények szakértője.” Egész Csehországban nem talál olyan embert, kisasszony, aki jobban ismerné a történelmi anekdotákat, mint én. Ha példának okáért elmondom önnek a III. Károly spanyol infánsról szóló anekdotát...

Žernovická kisasszony Koloc úr égő két szemébe nézett - és elájult.

Saálné közeledett az úton, aki a ligetben elbolyongott férjét kereste. Koloc úr eléje szaladt:

- Nagyságos asszonyom - mondta lelkendezve -, Žernovická kisasszonynak nem tudtam végigmondani a III. Károly spanyol infánsról szóló történelmi anekdotát. Ön majd lesz olyan szíves, és elmondja neki. Az infáns azt kívánta, hogy amíg el nem alszik, addig a felolvasó állva olvasson fel neki egy könyvből. Egy nap a felolvasó már nem bírta tovább, és összeesett. Az esetről tudomást szerzett Karolina, az infáns édesanyja, magához hívatta a fiát, és ráparancsolt, hogy amíg ő el nem alszik, addig állva olvasson fel neki a bibliából. Az infáns nem bírta sokáig, összerogyott, s ekkor az anyja megfeddte, mondván, hogy emberi módon bánjon alattvalóival. Íme, nagyságos asszonyom, ez egy gyönyörű történelmi anekdota. Százszámra mesélhetek önnek ilyen anekdotákat, például Omarról, az arab kalifáról.

Közben Koloc úr megfogta Saalné kezét, a szeme villámlott, és az asszony térdei rogyadozni kezdtek, aztán szép csendesen elájult.

Koloc úr még megkereste Cédlová kisasszonyt, aki csak a negyedik történelmi anekdota után ájult el, mivel az utolsó pillanatig azt hitte, hogy Koloc úr ilyen burkoltan akar neki szerelmet vallani.

Amikor az urak visszatértek az erdőből, megtalálták a fűben szanaszét heverő négy ájult hölgyet, akik Koloc nevének említésekor hisztérikus rohamot kaptak.

Eközben pedig Koloc úr tanácstalanul állt a lábai előtt elnyúlva heverő vendéglős fölött a Leégett Malomhoz címzett vendéglőben, ahova konyakért futott, s ebből az alkalomból a szerencsétlen tulajdonosnak elmondott három történelmi anekdotát: egyet Nagy Frigyesről, egyet Péter cárról és egyet Metternich hercegről. A vendéglős pedig - nagydarab ember léteére úgy elvágódott, mint a kidöntött fa.

Koloc urat mint az emberek egészségi állapotát veszélyeztető egyént egy intézetbe internálták. Feljegyzéseit elégették, de ez teljességgel hiábavalónak bizonyult, mert Koloc úr 4690 briliáns történelmi anekdotát tud emlékezetből.

Az ismeretlen kutatói

(Egy kis spiritiszta történet)

A másodikos gimnazista Lád'a teljes mértékben tapasztalta Camillo Flammarione szavainak érvényét, hogy az igazság szabad kutatása az egész világnak kényelmetlen, mert minden agyvelőnek megvannak a maga apró előítéletei, s nem akar tőlük megszabadulni. Mikor ugyanis Lád'a a tízóraiszünetben osztálytársainak előadást tartott arról, hogy odahaza a nővérenek van egy kis asztala, mely mozog és kopog, és kikopog minden kérdést, példának okáért: „Van ott valaki?” „Van” stb. stb., a magyarázat kellős közepén megzavarta a hittanár, és szigorú vallatásnak vetette alá, rühes birkának nevezvén őt, aki elhinti a spiritizmus metelyét tizenkét esztendő gyermekek közt.

A vallatás kegyetlen volt. Lád'a mellének nekiszegezték a kérdést, mi módon esett meg, hogy hisz a spiritizmusban. Válaszában Lád'a elmondta, hogy van egy nővére, aki egyszer a barátnőjénél járt, ahol volt egy kis mozgó asztal, egyszer csak a nővére elájult, és kiszökött a temetőbe. A temető mellett találkozott a szellemmel, és az visszatérítette. Ment vele egészen hazaig, Lád'a nővére megpillantotta az édesanyjukat, aki a szatócsbolt előtt álldogált. A szellem eltűnt, odahaza pedig istenítélet volt. A papa dühöngött, és azt mondta, nem engedi meg a lányának, hogy kószáljon, lödörögjön tudj' isten, hol, olyan szellemekkel, akik nagyon hasonlítanak Frantára, a szomszéd Kramerék orvostanhallgató fiára. Aztán Lád'a nővére hozott a házba ugyanolyan kis asztalt, ő pedig, mármint Lád'a, bökdöste az asztalt az ábécé betűinek sorrendjében. A nővére megkérdezte tőle: „Szeret?” Ő bökdöste az asztalt a papiroson keresztül, és a válasz így szólt: „Hogyisne.” Erre a nővére azt mondta, hogy nem érti, és maga vette kezelésbe az asztalt. Most már így szólt a válasz: „Forrón.” Aztán a nővére levelet küldött vele a postára, kapott tőle két hatost, s azóta hisz a spiritizmusban.

Az eltévelyedett juhocska e beismerése nem járt semmiféle következményekkel. Megfeddték, és felszólították, hogy a jövőben tartózkodjék minden ilyesmitől, azaz ne oktassa osztálytársait spiritizmusra, hipnotizmusra és hasonló dolgokra, amelyek megzavarják az észét.

Attól a pillanattól fogva az egész osztály a spiritizmus híve lett. Rögtön másnap Bernásek hozott az iskolába egy könyvet, mely a médiumokról, a hipnotizálásról szólt, s harmadnap már a szünetben keresték a médiumot. Önként jelentkezett Lád'a, aki az osztályban első úttörője volt a spiritizmusnak, és felvilágosította osztálytársait, hogy előbb az egész gyülekezetnek imádkoznia kell.

Vita támadt az imádság körül, s győzött Lád'a javaslata, hogy imádkozzanak a latintanárhoz, Brenhez, mégpedig így: „Kérünk téged, Bren tanár úr, tekints le ránk kegyesen, és könyörögi érettünk Isten ítélőszéke előtt.” Ezzel az imával megnyugtatták lelkiismeretüket, mert Bren az osztályfőnökük volt. Lád'a felült a pad tetejére, és Bernásek hipnotizálni kezdte. Csiklandozta a nyakát, az orrát huzigálta, mialatt a gyülekezet imádkozott:

- Kérünk téged, Bren tanár úr, tekints le ránk kegyesen, és könyörögi érettünk Isten ítélőszéke előtt.

Lád'a horkolt, mímelte az alvást. Valamelyest azonban megfeledkezett magáról, és az orrát kezdte törölgetni. Bernásek megnyugtatta a gyülekezetet, mondván, hogy e pillanatban lép be Lád'ába a gimnázium igazgatójának szelleme, s kérte társait, adjanak fel kérdéseket Lád'ának.

Elsőnek Gebler kérdezett:

- Lesz délután hőség okozta iskolai szünet?

A válasz érthetetlen volt:

- Magam is örülnék! - dörögte a médium.

A további kérdést Hajnic tette fel:

- Visszakapom a zsebkésem, amit Štibic ellopott?

A válasz rejtélyes volt, ahogy az igazgató szokott beszélni:

- Úgy látom, kénytelen leszek sajnálni magát. - Közben a médium tüszentett.

Bernásek azt mondta, most távozik Lád'ából az igazgató szelleme, és nyomban elfoglalja helyét egy másik szellem, Bernásek boldogult nagyapjáié.

A gyülekezet megremegett, Bernásek pedig feltette a kérdést:

- Nagyapó, hogy érzi magát a másvilágon?

- Ki lehet bírni, pénteken malacpecsenyét kapok ebédre meg édesgyökeret. A narancsot ingyen adják, és olyan messze van innen a pokol, mint Makó Jeruzsálemtől.

- Meleg van, nagyapó?

- Fürdöm - hangzott a válasz -, épp most nyomtam a víz alá Hobzík fejét.

Hobzíkot kilelte a hideg. Honnan tudja Bernásek nagyapjának szelleme, hogy ő hadilábon áll Lád'ával?

A nagyapó szelleme folytatta:

- Hobzík hitvány kölyök, lopkodja barátaitól a negyedív papírokat, s a minap a bástyán megmotoszott egy fiút. Ha valaki elcsípi, akasszon neki lábat. S aki megbokszolja, a mennyországba jut.

Benda nyomban ki akarta érdemelni a mennyországot, nekiesett ököllel Hobzík bordáinak, s kis híján csetepaté kerekedett.

Lád'a izgett-mozgott, és kijelentette, hogy már felocsúdik.

Kérdezték tőle, milyen a túlvilág. Azt felelte, hogy érdekes. Minden violaszínű meg piros. A fáknak kezük és szemük van, s latinul beszélnek, hogy Lád'a meg a többi szellem ne értse. Látott néhány indiánt is. Felismerte köztük a May-könyvekben szereplő Manitout. Összeakadt egy bicegő szellemmel, aki a pedellusék Frantájára hasonlított. A páfrányon füge terem. Néhány régi római üldögélt egy vízesés mellett, amelyben vér folyt, és latinul tanultak Hrbek nyelvtankönyvéből. Mikor Bernásek nagyapjának szellemével találkozott, Lád'a úgy érezte, hogy jócskán megkönnyebbült. Nem mondható túlon túl egészséges országnak a túlvilág, mivelhogy odaköltözik mindenki, aki meghalt. Lád'a találkozott egy tábornokkal is, aki szalutált neki, és azt mondta, hogy Hobzíkól hóhér lesz.

Ezek voltak - dióhéjban elmondva - Lád'a túlvilági tapasztalatai és megfigyelései. Lád'ának a síron túlról való visszatérését a tizenkét esztendő spiritiszták eget verő üvöltéssel ünnepelték meg, aminek az lett a következménye, hogy rohanva jött az osztályfőnök, és az egész osztályt beírta az osztálykönyvbe e megjegyzéssel: „Belépven az osztályba, üvöltést hallottam.”

Ezzel megerősítette azt a fennkölt eszmét, hogy még ma is vannak emberek, akik a tudással szemben mindig előnyben részesítik a tudatlanságot.

Szegény jó osztályfőnök. Mennyire tudatlan volt, és lám, milyen durva módon igyekezett elnyomni az ismeretlen kutatóinak törekvéseit, akiknek képviselője, Lád'a, épp Maizellel tárgyalt a padban egy bizonyos kövületről, mely oly módon került Maizel birtokába, hogy mint az intézet szertárának vagyontárgya több más kövülettel együtt mutatványként és a nebulók okulására tegnapelőtt kézzől kézre járt az osztályban, míg meg nem feneklett Maizel zsebében.

Suttogtak.

- Nézd, Lád'a, odaadom, de egy ötkrajcárosért. Tudom, hogy nem akárki vagy, de ide a pénzt a markomba.

- Nos jó, délután elhozom az ötkrajcároszt. Kérek otthon irkára, sőt azt is megengedem, hogy elaltass. Nagyon egyszerű a módja. Ezt gondolod magadban: Adná az isten, hogy Lád'a elaludjon. Erre én tüstént elalszom, és a lelkem átköltözik a túlvilágra. Gondold ezt! Gondolod? Nézd, máris rám jön az álmoság, és rögtön kezdek álmomban beszélni.

Maizel megszeppent. Mi lesz most? Lád'ának csukva a szeme, ő altatta el. Idejön az osztályfőnök, és Lád'a szelleme beszél majd a túlvilágról, órála, a kövületről, amelyet ellopott, meg arról is, hogy ő altatta el Lád'át. Elküldik hozzájuk a pedellust, kiporolják a nadrágját, és eladják a biciklijét. Szegény Maizel. De lám, már kezdődik is! Lád'a szelleme halkan dörög a túlvilágról:

- Maizel, te tolvaj, add ide a kövületet.

Maizel nyomkodja Lád'a kezébe a kövületet, és a szellem folytatja:

- Most épp a Marson sétálok. Az itteni emberek olyanok, mint a százlábúak. Azt mondja az egyik gyerek, hogy az apjának kétszáz lába van.

Maizel reszket a félelemtől, és nyújtogatja a kezét.

- Mit akar, Maizel?

- Legyen szíves kiengedni, osztályfőnök úr.

- Menjen, de nehogy magáért kelljen küldenem, mint Bubeníčekért.

Maizel kitámolygott a teremből, és sokáig kint volt, szorongva, tele aggodalommal, hogy mi lesz, ha visszamegy. Felocsúdott már Lád'a, visszatért a túlvilágról, még mindig a Marson bolyong, vagy valami akadállyal találta magát szembe a szellem, sőt esetleg beköltözött az osztályfőnök úrba? Végül is azonban Maizel kénytelen volt visszamenni. Belépett. Lád'a a táblánál állt, felelt. Az osztályfőnök a szavakat kérdezte tőle. Nem tudta, mit jelent latinul a baj, nehézség, és elégtelent kapott. Elkeseredve kullogott vissza a padba; kijelentette Maizel előtt, hogy ezt nem bocsátja meg Brennek, s ha majd a szünetben elaltatják, elmondja nekik, mi vár az osztályfőnökre. Az óra hátralevő részét azzal töltötték, hogy Lád'a elmesélte, milyen eszmecsere folytatótt Maizel távollétében Pilátus szellemével. Pilátus megmondta neki, hogy Hannibál egy utcával följobb lakik, mint a zsarnok Thraszübulusz.

- Úgy látom, kénytelen leszek szétültetni magukat - mondta az ismeretlen kutatóinak ellensége, az osztályfőnök.

Mielőtt azonban ez valóra válhatott volna, csöngettek, és az osztályfőnök ment virslit enni.

A szünetben Maizel gyorsan elhíresztelte, hogy az előbbi órát Lád'a a Marson töltötte, s dicsekedett, hogy ő altatta el.

Lád'át tüstént körülvették az ifjú kutatók, és ajánlkoztak, hogy újra elaltatják.

Leültették a katedrán, a tanári székre, háttal az ajtónak, és elkezdtek imádkozni:

- Kérünk téged, Bren tanár úr.

- Hohó - tiltakozott a médium -, mivel az osztályfőnök beszédetett szavakból, máshoz kell imádkoznunk. Imádkozzunk a tornatanárhoz. Mondjátok utánam: Kérünk téged, nézz le kegyesen diákjaidra, Listek tanár úr, és járj közben érettünk itt és a másvilágon Isten minden szentjeinél.

Utánamondták, s Lád'a felszólította őket, hogy egymás után kétszer mondják el az imádságot, akkor majd álomba merül, és megkérdi a túlvilágon a szellemektől, mi vár az osztályfőnökre.

Behunyta szemét, és elkezdte:

- Látom Bren tanárt, amint virslit eszik. Épp most vettem neki gáncsot. Brennek cigányútra ment a falat, és svábbogarat talált a virsliben. (Majd adok én neked az elégtelenért!) Körülöttem minden sárga, mint a kankalin, van itt az is, meg kakukkfű, mely magasabb, mint a Szent Apollinárius-templom tornya. Itt jön szembe valami vén szellem. Egy kicsit biceg. Ni csak, belém szállt, és már tudom, mi vár az osztályfőnökre.

Általános feszültség támadt. Szorosan körülvették a médiumot. A médium folytatta:

- Az osztályfőnök feleségül veszi a vak nagynénémet, s az majd betöri a fejét a leveses-fazékkal. Hovatovább egyre hülyébb lesz, lopkodni fogja a tollat az iskolában a gyerekektől, meg a zsemlét a padokból. (Ez az ötösért van, osztályfőnök úr!) Az érettségim kilopja az órát a tankerületi főigazgató zsebéből, ezért megteszik pedellusnak, és köteles lesz a diákok cipőjét tisztítani.

Ekkor belépett az osztályfőnök, és lassan közeledett a katedrához.

Bubeníček észrevette.

- Lád'a, itt az osztályfőnök!

Erre a médium fennszóval mondta:

- Az osztályfőnök urat megteszik a gimnázium igazgatójának, gazdagon nőszül, és érdemei jutalmául tankerületi főigazgatóvá nevezik ki. - Lád'a visszatért a túlvilágról, és kinyitotta a szemét.

Az osztályfőnök, aki hallotta az utolsó gyönyörű mondatot, megsimogatta Lád'a fejét és megkérdezte:

- Nos, fiacskám, mit játszottak?

A háttérben Bubeníček segíteni akart Lád'ának, és odakiáltotta:

- Lád'a tréfát űzött velünk!

- Ó, semmirekellők - mondta az osztályfőnök -, egyszer már beírtam magukat az osztálykönyvbe, és most beírom másodszor, Lád'áékhoz pedig elmegy a pedellus, hogy porolják ki a nadrágját! - Ezzel a felháborodástól erősen hunyorgatva távozott.

Látod, Lád'a, kutatója az ismeretlennek, mennyire igaz, hogy az igazság szabad kutatása kényelmetlen az egész világnak, mert minden agyvelőnek megvannak a maga apró előítéletei.

S mit segít az terajtd, hogy a spiritizmussal a tudás magvai is elhintődnek, mikor apád, hallva a pedellustól az osztályfőnök üzenetét, odaszól a cselédlánynak:

- Anna, hozza be a nádpálcát...

Kisvártatva hallani lehetett, amint az ismeretlennek ifjú kutatója visít, és fogadkozik, hogy soha többé nem tesz ilyesmit...

És egy vértanúval több lett...

DEKAMERON (IV)

Hogyan tanult meg Baluška hazudni

Baluška egy dologban felülmulta minden osztálytársát. Az eleven patriotizmus dolgában. Kiváló hazafiak voltak ugyan az osztálytársai is, akikben mint podskalíakban engesztelhetetlen gyűlölet izzott a smíchoviakkal szemben, de a Moldva jobb partjának színeit senki sem védte olyan derekasan, mint Baluška. Amikor elkezdődtek az évről évre megismétlődő emlékezetes harcok, vagyis mihelyt befagyott a Moldva, és a két nemzet egymásnak eshetett, az utcákon pedig felhangzott a jelszó, hogy újra kitört a háború, Baluška a kocsisok ostornyeléről serényen lopkodta a szíjat, és gyártotta a csúzlit. Az ő parittyái hordtak a legmesszebbre. Szörnyű szitkozódással mindig elsőnek vetette rá magát a smíchoviakra, zsebei tele voltak kövel, s ha a lőszer elfogyott, nagy csatos szíjjal rontott neki a megrémült smíchovi hordáknak.

A szíjaké lett hát a szó. Egyszer Baluška egymaga foglyul ejtett öt smíchovit, akiket aztán diadalmasan kísérték át a saját partjukra, Podskalíba. Oszlopban hajtották be őket az ősi Podskalí fakerítéses karámjába, hogy ott, e félreeső helyen valamennyiüket motozásnak vessék alá. A fogságba esett smíchoviak úgy kullogtak, mint megannyi kezes bárány, mert tudták, hogy attól az ellenségtől, amelynek Baluška a vezére, nem várhatnak könyörületet. A zsákmány rendszerint nem sok volt, néhány csúzli, egy vagy két négykrajcáros bugylibicska, ostornyel, mely ragadt az ember ujjaihoz (krajcáros különlegesség), fél cigaretta a legócskább fajtából, krajcár, három csavar, szögek, szíj meg szentképek, amelyeket az arra érdemes smíchovi legényké a hittantanártól kaptak, mielőtt a tanítás végeztével csatározásra mentek. Nem tekintettek azonban egy-egy ilyen szentképet holmi amulettnek, amely megvédi a harcost az ellenségtől, azért vitték magukkal az ütközetbe, hogy még a harcvonalon elcseréljék radírgumiért vagy gombfestékért. Most itt álltak, kirabolva, mindentől megfosztva, a szitkozódó ellenségtől körülvéve. Bús képpel várták, mikor kerül sor az elnadrágolásra. Hamarosan sor került rá, s miután a büntetés foganatba tétetett, Baluška megnyálazta tintaceruzáját, a foglyok homlokát bekente nyállal, s amilyen szépen csak tudta, sorban mindegyiknek a homlokára ráírta ezt a nehezen letörölhető mondatot: „A smíchoviak bűdös dögök.”

Aztán a foglyok kötelesek voltak még megcsókolni a podskalí zászlót, mely Baluška nénjének alsószoknyájából készült (a lopást otthon, Baluškáéknál későn fedezték fel), s mehettek haza övéihez, a podskalí harcosok éber őrszemeitől kísérve és kínzatva.

A podskalíak egészen a hídig kísérték a smíchoviat, ott eleresztették őket, a smíchoviak rohanva iszkoltak el a hídpénzszedő mellett, s a podskalíak kiabáltak utánuk:

- Nincs pénzünk a vámra, nincs pénzünk a vámra!

Az ellenség hasonló vad dolgokat követett el a maga foglyain, és szintúgy kínozták őket. Baluška maga is tapasztalta ezt, amikor egyszer a Császárreuten orvul megtámadták és fogságba ejtették a smíchoviak.

Nem ismerték Baluškát, afféle martalóc népség volt csak, mely mindig feltámad a hadsereg nyomában, és a saját szakállára tevékenykedik.

Durván megkérdezték, hová való. Megmenekedhetett volna egy kis füllentés árán, de Baluškába Mucius Scaevola hős lelke költözött, és fagyos nyugalommal jelentette ki:

- Podskalí vagyok, ti smíchovi dögök.

Meggyalázva, megmotozva, mindenéből kifosztva került vissza övéihez.

Elvették a gumicsúzliját is. Akinek még nem volt gumicsúzlija, nem tudja felbecsülni ezt a veszteséget.

A gumicsúzlival verebekre vagy a bakter kalapjára szokás lövöldözni. Szintúgy megfelel macskák ellen is, és a napi árfolyam szerint bármely iskolában beszerezhető cserébe egy nagy első áldozási képért vagy a védszentjeinket ábrázoló egész sorozat apró képért, mely körülbelül tíz darab komisz cigaretta értékének felel meg.

- Hazudnod kellett volna - mondták neki, amikor elmesélte az esetet. - Hülye voltál. Azt kellett volna mondanod: Smíchovi vagyok, te ló.

- Csakhogy én nem tudok hazudni - mondta keserű szívvel Baluška. - Sokat szenvedtem már emiatt otthon. A minap is elcsentem apám fiókjából egy hatost, s rögtön engem vettek gyanúba, azt mondták, én vagyok a tettes. Egyszeriben melegem lett, és már toltam is le a nadrágomat. Bevallottam. Tegnap megint csak bevallottam, hogy megettem az utolsó buktát, amit a nagyapónak tettek félre.

- Ne félj, majd megtanulsz hazudni - biztatta Baluškát a nyakigláb Viték. - Eleinte én is csak hülyén pislogtam, és úgy kivörösödött a képem, hogy egy szót se kellett szólnom. Ma már hazudom szemrebbenés nélkül. Bármit összetörök otthon, ráfogom a húgomra, és azt verik meg, ostoba nő, egész nap nem csinál mást, csak bög.

- De hiába, ha nekem nem megy a hazudozás - mondta Baluška. - Elkezdek dadogni, és összehordok hetet-havat, vagy pedig olyan furcsán beszélek, hogy már azt mondták, az eszem tisztul. Egyszer véletlenül meggyújtottam a szalmazsákot, és azt mondtam apámnak, hogy a mama csinálta.

A tapasztalt Viték elgondolkozott.

- Rá se ránts, majd ha igazán szorul a kapca, megtanulsz hazudni.

Tavaszi volt. A két nemzet nem vonulhatott egymás ellen, ezért hát a podskalíiak, hogy ne henyéljenek, felkerekedtek, és megtámadták a podolíiakat, azaz édestestvéreiket.

Egy ízben a podolíiak is foglyul ejtették Baluškát, s bevallotta nekik, hogy podskalíi. Megbűnhődött érte.

Baluška papájának vendéglője volt lenni a folyóparton. Egy verőfényes délutánon, amikor a nap gyönyörűen sütött, és a podskalíiak vonultak a Vyšehradon túlra, a sziklák közé, hogy bekerítsék és elfogják a podolíiakat, Baluška az apja megbízásából szomorúan ballagott Prágába, hogy szafaládét vásároljon a vendéglő részére.

Szíve a harcostársaival volt. Mikor hazafelé tartott a csomag szafaládéval, a kertek közt húzódó, szűk utcában megpillantott egy fiút, aki egész arcátlanul fütyörészett.

Baluška utolérte, s kiderült, hogy a fiú podolíi. Vagyis esküdt ellenség. Baluška barátságtalan arckifejezését látva a podolíi jöttment ijedt fintort vágott, és próbált kereket oldani. Baluška azonban taszított rajta egyet, és rászólt:

- Ne lökdöss!

Máris folyt a párviadal.

A szafaládés csomag a földre esett, és szétszakadt, kirepült belőle két gyönyörű pár szafaládé, és Baluška nem ért rá felszedni, csak azt látta, hogy valahonnan a kerítés mögül kirohan egy kutya, felkapja a szafaládét, és vidám farkcsóválással fut Emmaus felé.

Baluška eleresztette az ellenséget, felkapta a csomagot, és szaladt a kutya után. Dehogyan érte utol. Mikor végre meglátta a kutyát, az már csak a szája szélét nyalogatta kéjesen.

Baluška letörve ért haza, és buzgón kezdte felaggatni a szafaládét a söntésasztal mellé.

- Mind hazahoztad? - kérdezte az apja, és szigorú számvetésnek vetette alá a szafaládét.

- Kettő hiányzik - mondta komoran, és intett Baluškának. - Gyere be a szobába!

Baluška gépiesen követte apját, és máris kezdte a nadrágját letolni.

- Nem úgy, drága fiam - mondta az apja -, előbb áruld el, miért etted meg.

- Nem én ettem meg.

- Hanem ki?

- A kutya.

- Ne hazudj!

- A kutya ette meg, amikor szétszakadt a csomag - sírta el magát Baluška.

- Szóval te tanulsz hazudni?! - gurult dühbe az apa. - Mama, gyere csak ide, lásd, hogyan füllent megint ez a kölyök. Rég megmondtam már, hogy ne próbálj hazudni, és egyszeriben kiagyalsz mindenféle mesét, pirulsz, no de majd én megtanítalak. Bevallod te a bűnöd. Addig térdelsz borsón, míg el nem megy a kedved a hazudozástól!

Baluška tehát térdelt a borsón, szemközt vele ott ült szigorú képpel az anyja, és olvasta Szent Adalbertet.

Időnként ránézett, és megkérdezte:

- Megetted?

- Nem ettem meg!

Valahányszor megürült az ivó, az apa bejött, és megszólalt fenyegető hangon:

- Ne hazudj! Megetted?

Baluška mindannyiszor sírva fakadt:

- Nem ettem meg.

Mikor este vacsorához terítettek, Baluška még mindig térdelt a borsón, és sírva felelgetett a feltett kérdésekre:

- Nem ettem meg!

A füstölt hús zsemlegombóccal olyan ínycsiklandó, de Baluška még mindig térdel a borsón. Végre nem bírja már, és várja, mikor teszik fel neki a kérdést.

Épp jókor szólal meg az apa:

- Utoljára figyelmeztetlek, hogy ne hazudj. Megetted?

- Megettem! - vágja rá minden pirulás nélkül Baluška.

- Most már letolhatod a nadrágodat - mondja jólelkűen az apja, és Baluška boldogan hasal rá a jóságos atyai térdre.

Aztán kapott füstölt húst zsemlegombóccal, és amikor a kiállt szenvedés fáradságával bebújt az ágyba, s feltekintett az ágy fölött csüngő őrangyal képére, ezt suttogetta:

- Hála istennek, már tudok hazudni.

Sintérek

Valahányszor a fekete bundás Burkus az előszobában bolhászott, vagy besurrant a hálószobába, ahol vidáman ugráltak bundájából erre-arra az apró fekete állatkák, a gazdái azzal fenyegették, hogy ha még egyszer megteszi, odaadják a sintérnek, csináljon a bőréből cséphadaróra való szíjat. A fekete bundás Burkus, mielőtt a sintér szót hallotta, rémülten kiosont a tiltott helyekről, és az udvaron, a disznóól mellől vagy közvetlenül a tornác küszöbéről vágyakozva bámult a mögötte becsukódó ajtóra, majd hirtelen elhatározással morogva belefúrta hegyes orrát bozontos bundájába, hogy kivadássza belőle a kellemetlen ragadozókat. Tucatszámra pusztította őket, elkapta a bimbózó reményekkel teli fiatal bolhákat, fürgé nyelve lecsapott a tapasztalt, öreg vérszopókra, amelyek ismertek már minden élvezetet, amit csak a meleg kutyavér nyújthat az éjszaka vagy a nappal bármely órájában.

Mielőtt azonban kinyílt az előszobaajtó, megint csak megkísérelte, hogy bejusson a tiltott édenbe, ahonnan oly konokul kiűzték.

Ismét fülébe hasított a sintér szó, és a számkivetett Burkus felkerekedett hetedhét ország ellen, hogy meglátogassa a kocsmárosék Lexijét a harmadik szomszédban. Fürgén aprózta a lépést az országúton, reménykedett, hogy találkozik a szomszédék libáival - amióta az eszébe jutott, ellenségeskedés volt köztük, a libák dühösen sziszegtek rá, ő meg vidáman csaholva kergette őket a réten.

Ezúttal nem találkoztak, így aztán lassított a lépésén, buzgón szimatolva az üzenetek után, amelyeket a kutyák hagytak szokásuk szerint a kilométerköveken. Kiszáglásztta, hogy erre járt bús barátja, az alvégi Pamacs, akinek az egyik hátsó lába béna, a pofája csupa szőr, a farka meg pucér. Valószínűleg emiatt lett búskomor Pamacs, akit mindenki ronda bestiának titulált, pedig rút testében nemes kutyaszív dobogott.

Burkusnak nemrég még azt is megmutatta, hová rejtett a határban egy darab elcsent szalonnát.

Burkus azóta rokonszenvennel viseltetik iránta, noha egyes kutyák rossz néven vették, hogy ilyen világcsúfjával barátkozik. Egy ízben még verekedett is miatta, és Karas szomszéd kutyája, egy korcs, de szőröcsimbókjaira hallatlanul büszke skót juhászkutya, belemart a fülébe.

Azóta tehetetlenül fityeg Burkus jobb füle, és ha hegyezni akarja a fülét, ez csak a bal oldalival sikerül neki. Ettől kissé züllött a külseje, de ez nem befolyásolta Lexi érzelmeit, aki továbbra is szeretettel fogadta Burkusunk látogatásait, bár az atyja lehetett volna, amint azt az utolsó holdtöltekor Karasék félresikerült skót juhászebe világgá vonította.

Megszimatolván, hogy Pamacs barátja azt üzeni, továbbfut, Burkus is megemelte a lábát, és folyó írással írta a szegletköre: Én is itt jártam, továbbsszaladok.

A kertek alatt követte Pamacs szimatát, és elfutott Lexiék udvarára. Pamacs már ott ült a kutyaház előtt, és azt ugatta, hogy Lexi nincs odahaza.

Aztán kijött a házból a gazda, és követ dobott feléjük. Ettől tüstént lábra kaptak, és futás közben még hallották, amint azt mondja:

- Hát nem lesz vége a kutyajárásnak? Teli van velük az udvar. Az isten tudja, hová csavargott el megint a Lexi, ha majd hazavetődik a bitang, lesz dolga a korbácsnak!

A csűr felől egy kislány válaszolt:

- Mondtam már, gazda, hogy reggel még az országút felől hallottam az ugatását. Lehet, hogy elcsípték a sintérek, tegnap a szomszéd faluban jártak.

A sintér szótól Burkus a bundáját borzolta, és azt mondta Pamacsnak, fussanak tovább. Egy vadkörtefa tövében, a cserjés szélén leheveredtek a harmatos, hűvös fűbe.

- Tudja, barátom - szólt Burkus -, a sintérektől mindig megijedek. Egyszer kinn hevertem a ház előtt, amikor arra futottak a gyerekek, és azt mondták, hogy jönnek a sintérek. Ketten voltak, a kocsijukat vén gebe húzta. Kutyaszagot éreztem, olyan volt a bűzük, mint a miénk. Éppen az a rettenetes. Képzelve csak: nem kutyák, és mégis kutyaszaguk van! Az egyikük éppúgy illatozott, mint a Sezimék szelindeke, akinek éppen az előző napon nyoma veszett.

Pamacs, akit életunttá tett a sok gúny és csalódás, nagyot ásított, és megjegyezte, hogy ma reggel, mialatt a gazdasszony a pincébe ment tejért, a hideg tűzhelyről egy lábasból vagy két egérnyi húsdarabot lopott ki, és attól tart, hogy baja lesz belőle, ha hazamegy.

- Maga mindig csak az evésre gondol - sóhajtott Burkus.

- Ebben igaza van - mordult vissza Pamacs. - Evett már bűdös, öreg sajtot, tudja, olyan lapos kis karikákat? A múltkor nagyon megverték, mert egész fazékra valót zabáltam meg belőle, amikor kint felejtették a lócán az eresz alatt.

- Maga javíthatatlan tolvaj.

- Az vagyok - ismerte be Pamacs -, tudom, hogy rút vagyok, ezért adtam a fejem tolvajlásra, és ha lopok valamit, örömöm telik benne.

Pamacs egy légy után kapott, amely a szügyére telepedett, és kiköpte.

- Maga nem eszik legyet? - csodálkozott Burkus.

- Nem én, semmi íze - válaszolt rosszkedvűen. - Néhány falubeli kutya azt mondja, hogy különöc vagyok, de én elvből nem zabálok legyet.

- Rosszul teszi - vitázott Burkus. - A nagyobb fajta légynek olyan az íze, mint a fiatal békának. De beszéljünk inkább Lexiről. Mit gondol, hol csavarog?

- Hogy őszinte legyek - dünnyögte Pamacs -, az utóbbi időben nem tetszett nekem a viselkedése. Azt hallottam, hogy egy libricei juhászkutya jár hozzá.

- Ostoba pletyka - háborodott fel Burkus -, annak a juhászkutyának egyszer a lábába lőttek, azóta mozdulni is alig bír. Nem szabad minden szóbeszédnek hitelt adni. Hányszor próbáltak már vizsályt szítani köztünk! A Bodri, a felvégi kocsmából, egyszer telebeszélte Lexi fejét, hogy ismeretségem volt a Balzánék fekete Minkájával, és megzabáltam az összes kölykét. Lexi persze az első adandó alkalommal belemart Minkába, de később rájött, hogy akkoriban éppen veszett voltam, és ki se mozdulhattam a házamból. Egy másik bitang azt csaholta a fülébe, hogy a gazdám el akar pusztítani, mert nem vagyok jó házőrző. Ezt azonban a Lexike el se hitte, mert tudja, hogy nem vagyok közönséges kutya, úri kutya vagyok én.

Pamacs fölmordult.

- Nem akartam megsérteni - engesztelte Burkus -, ne vegye rossz néven az ilyen hasonlatokat, mert, ugyebár, én alig kerülök ki az udvarra, állandóan csak a szobában tartanak, mindezt csak azért mondtam el magának, hogy lássa, micsoda gonosz pletykákra képesek egyesek. Lexi azonban nekem hisz, és én is bízom benne. Bennünket semmi sem szakíthat el egymástól. Jöhet akár a világ legszebb agárszukája, rá se nézek; mert Lexi a legkedvesebb lány, akit valaha is láttam. Hová megy most, Pamacs?

- A mezőre, egerészni.

- Ezt nem értem, Pamacs, legyet nem zabál, de egeret igen. Nekem csöppet sem ízlenek az egerek, különösen a mezeiegerek. Nem mondom, egy kövér patkányt még meg lehet enni, ha nincs jobb.

- A véremben van már - sóhajtott Pamacs, felállt, és nyújtózott egyet -, az anyám egerészkutya volt. Tudom, hogy nem vagyok fajtiszta, így aztán az egerek se nagyon félnek tőlem, mert nem sokat értek a vadászatukhoz. Barátocskám, én már leszámoltam az életemmel.

Barátságosan megszaglásztá Burkust, belenyalt a fülébe, aztán futott egyenest a cserjésen túli tarlóra.

Burkus egy ideig bolhászkodott a hús árnyékban, aztán kifutott az országútra, és arrafelé tartott, ahová a vágya vitte. Lexi azonban még mindig nem volt otthon. A gazda váratlanul egy darab fát vágott Burkus után, és eltalálta a hátsó lábát. Burkus ijedten felcsaholt, és kirohant az udvarról.

A kert alján sokáig nyalogatta a sebét, aztán elkószált a falu végére, nem kísértette-e meg Lexit a molnár bernáthegyije, a gavallér Bodri, akit a falu minden kutyája szívből utált.

Lexit ott sem találta.

Végigszaglásztá az országút egy darabját a falun túl, a nyárfáig, és hirtelen ismert szag ütött az orrába. Kétségtelen, ez Lexi szaga, a szőre és az óljába alomul rakott széna illata. Csak Lexi áraszt ilyen szagot. Az illat annyira légiesen finom volt, hogy Burkus érzékeny szimatával tüstént megállapította, Lexi nem az országúton futott végig, hanem mintha a föld felett szállt volna meghatározott irányban előre. És ebben az irányban, az éteri illatok nyomában, rohant Burkus lihegve, lógó nyelvvel.

Sokáig üldözte a kósza szagot. Olyan vidéken járt, ahol azelőtt soha nem fordult meg, és egyre határozottabban érezte az ismert szagot, amelybe ember- és lószag vegyült.

Napszálltakor egy patak mellett, fűzfák tövében tábornüzet vett észre, mellette két embert. Kissé arrébb egy kocsi volt, még odébb egy csupa csont gebe legelészett. A tűz fölött fazék, belőle főtt kutyahús szaga áradt. Egy vén fűzfa ágán pedig...

Burkus veszett csaholással rontott oda.

Igen, Lexi sárga bőre lóg ott, a drága, szeretett Lexié.

Rávetette magát a tűz mellett ülő emberekre...

Meg akarta harapni az egyiket, de ekkor rettenetes ütés érte a fejét.

Jeseník faluban, Švaráéknál, van egy cséphadaró, amelynek szíja Burkus és Lexi bőréből készült. Két szíj közel, egymás mellett. Megható, hogy a két szeretőt még a halál sem választotta el egymástól.

Philémón és Baukisz kutya képében. És befejezésül még valamit el kell mondanunk: Burkus, halála pillanatában, élete árán végre megtudta az igazságot, hogy ki is az a sintér, akivel állandóan ijesztették, ha a tornácon vagy a szobában bolhászkodott.

Illés próféta rejtélyes eltűnése

(Az Ótestamentumi Hírharang törvényszéki különtudósítójának jelentése)

POLGÁRI PER

Khala'at szíriai városban nemrég ódon papirusztekerceset találtak, melynek megfejtése szerfölött nagy nehézségekkel járt. A tudósok igyekezetét ennek ellenére teljes siker koronázta, s a világ gazdagabb lett az ókori irodalom újabb gyöngyszemével.

A papiruszon olvasható szöveg nyilván az Izraelben Ákháb király idején megjelent Ótestamentumi Hírharang törvényszéki rovatát tartalmazza, mégpedig egyik különtudósítójának alábbi beszámolóját:

Olvasóink bizonyára emlékeznek a rejtélyes körülmények között eltűnt Illés prófétára, akit utoljára a galgali prótétaiskolában láttak, ahol a tízperces nagy szünetben szalámis zsemlét evett kovászos uborkával. Délután három óra tájt Bethelben bukkant fel, ahol Elizeus prófétával volt találkája. Elizeus szerint Illés próféta nagyszerű hangulatban volt, s kedvesen elbeszélgetett a földéken szorgoskodó falubeliekkel. Együtt érkeztek meg Jerikóba, s kéz a kézben sétáltak a Jordán partja felé, hogy még mielőtt az est leszáll, eljussanak Izraelbe. Vagy két óra járásnyira a várostól egy nagy erdő szélére érkeztek, ide szoktak kirándulni vasárnaponként a városbeliek. Egy tisztáson néhány gyerek rakoncátlankodott, a közeli Banbotha faluból, s mihelyt megpillantották Illés prófétát, akinek feje - mint utolsó előtti számunkban közölt fényképe is mutatja - sima volt, mint a biliárdgolyó, kiáltozni kezdtek: „Forró vizet a kopaszra! Forró vizet a kopaszra!” Illés próféta Jehu és Nabotha iskolás gyerekek vallomása szerint füttyentett egyet, mire a sűrűből két bozontos medve rontott elő, széttéptek és elfogyasztottak összesen nyolc kisdíakot, majd elmenekültek bűnös tettük színhelyéről. Illés próféta úr, látván meggondolatlan cselekedetének következményeit, elbujdosott, s az államrendőrség tisztviselőinek mindmáig nem sikerült kinyomozniuk tartózkodási helyét. Letartóztatott társa, Elizeus próféta azt állítja, hogy tüzes szekéren szállt fel a mennyekbe, amit a hatósági közegek rendkívül ügyetlen és minden alapot nélkülöző mesének tartanak, melynek nyilván egyedüli célja, hogy félrevezesse a nyomozó közegeket.

A széttéptett és elfogyasztott iskolás gyermekek szülei azonnal vádat emeltek Illés próféta ellen, kártérítést követeltek, s a tegnapi tárgyaláson félreérthetetlen jelét adták annak, hogy az egész tragikus esetből tőkét akarnak kovácsolni. A felperesek mind egytől egyig kalmárok, ezért nem csodálhatjuk, hogy a pörben aranybányát vélnek látni. Illés prófétának - a telekkönyv tanúsága szerint - két háza van, Izraelben 247-es helyrajzi szám alatt és Bethelben 8-as helyrajzi szám alatt. A bíróság a kárvallottak ügyvédjének javaslatára elrendelte a vádlott vagyonának elkobzását, mivel tartózkodási helyét mindeddig nem sikerült kinyomozni, s biztosítani kellett a felperesek jogosult igényének kielégítését. A tegnapi tárgyalás legfontosabb tárgysorozati pontja egyébként a kártérítés összege volt.

Független lap vagyunk, nem fogjuk pártját sem ennek, sem annak, de úgy véljük, a felelősség elsősorban az áldatlan incidens megboldogult áldozatait terheli. Manapság a gyerekek nem tisztelik az érdeemes felnőtteket, s ennek főleg az az oka, hogy nevelésükre nem fordítanak elég gondot. A felserdülő ifjúság valósággal falja a vértől csöpögő rémregényeket, s olyan színházi előadásokat látogat, amelyek lélekzenesítő hatása enyhén szólva kétes. A mozikról sem mondhatunk sok jót. Ifjúságunk nem ismeri a nemzet érdeemes fiait, amilyen többek

között az eltűnt Illés próféta is volt, ezért legfőbb ideje volna, ha pornográf képek helyett a nép nagyjainak fényképeit adnánk a fiatalok kezébe, akkor nyilván nem történnének olyan szörnyű tragédiák, mint amilyen nemrég zajlott le Banbotha határában. Az előzetes vizsgálat során megállapították, hogy a szóban forgó medvék szelíd, kezes állatok voltak, nevezett Illés próféta jószágai, aki valamikor e két állat társaságában bejárta egész Palesztinát, s mikor a prófétaság rögzös, de dicső útjára lépett, az állatkákat a palesztinai országos bizottság engedélyével a banbothai erdőben szabadon bocsátotta. A rejtélyes ügy egyelőre tisztázatlan, mivel a fő tanú és vádlott, Illés próféta nem került elő. Híre jár, hogy öngyilkosságot követett el és a Holt-tengerbe ölte magát. Ismételjük, mint már egyszer megírtuk, ez a híresztelés egyenesen nevetséges, hisz a Holt-tenger vize négyszerte sűrűbb, mint a Földközi-tengeré, vagyis Illés próféta egyszerűen nem fulladhatott bele a Holt-tengerbe, legfeljebb békésen úszkálva a tenger felszínén kipihenhetette vándorlásának fáradalmait. Valószínűbbnek tartjuk, hogy Illés próféta Föníciába emigrált, ahonnan hamarosan elküldi ragyogóan megírt és érdekfeszítő politikai vezércikkeit, amelyek olvasóink körében közkedveltségnek örvendenek.

A törvényszéki tárgyalás reggel nyolc óra tájt kezdődött, elsőnek Metzeles úr lépett fel kártérítési igényével, az ő fiát is szétmarcangolták.

- Mennyire becsüli a kárát? - kérdezte a tanácselnök.

- Gott der Gerechte, mit lehet itt becsülni? Annyi a károm, hogy el sem tudom sorolni. Az én Áron fiam olyan derék gyerekecske volt, és két nadrág volt rajta, mit beszélek, négy nadrág, négy mellény, öt kabát, minden zsebében aranyóra, és most mind odavan, vége, Gott der Gerechte, oda a fiú, oda a sok nadrág, oda a mellény, oda a kabát, oda a sok drága aranyóra!

- De Metzeles úr, hisz annyi gönc nem is lehetett a gyereken azon a végzetes napon.

- Gott der Gerechte, hogyne lett volna rajta, még több volt rajta, nyolc nadrág volt rajta, nyolc mellény, nyolc kabát, minden zsebében aranyóra, aranylánc és aranytallér, mit is mondok, tisztelt bíróság, három aranytallér.

- Hallja, Metzeles úr, ne túlozzon, mondja meg őszintén, mennyi a kára.

- Még hogy én túlzok, Jehova a tanúm, hogy olyan igazat beszélek, amilyen kristálytiszt a bíró úr szíve, Gott der Gerechte, nézzenek rám, hogy sírok, hogy zokogok. A dolog így történt: Áron fiam azt mondja: „Tateleben, elmegyek sétálni.” Úgy szerettem azt a gyereket, hűvös volt az idő, mondom neki: „Áronka, vegyél föl még egy nadrágot, még egy mellényt, még egy kabátot, nesze két aranyóra, hogy tudd, mikor kell hazajönnöd.”

- Miért kellett neki két óra?

- Gott der Gerechte, az egyiket bedugta a mellényzsebébe, s amikor fölvette a másik mellényt, annak a zsebébe is dugott egyet, hogy ne kelljen kigombolkoznia. Mert hideg volt, nagyon hideg. Akkor jön a mamaleben, és azt mondja: „Áronka, hideg van, vegyél föl még egy nadrágot, még egy mellényt és még egy kabátot, nesze, itt van még egy óra, hogy ne kelljen kigombolkoznod.” Aztán jött a nagymama, és azt mondta: „Áronka, vegyél föl még egy nadrágot, még egy mellényt és még egy kabátot, nesze, itt az órám, hogy tudd, mennyit ütött.” Aztán jött az egyik bátyja, a másik bátyja, a harmadik bátyja, a negyedik bátyja.

Az elnök gúnyosan megjegyzi:

- Nővére nem volt?

- Hála Jehovának, elnök úr, hogy figyelmeztetett, hogyne lett volna nővére szegénykémnek, egy nővére, két nővére, három nővére, négy nővére, öt nővére, aztán voltak még bácsikái, egy bácsikája, két bácsikája, három bácsikája, meg három nagynénikéje, mind odajött, és azt

mondta: „Vegyél föl még egy nadrágot”, de mit is beszélek, elnök úr, azt mondták: „Vegyél föl két nadrágot, két mellényt, két kabátot, és nesze, itt az órám.” Jó gyerek volt az Áronka, engedelmeskedett tatelebennek, mamalebennek, nagypapának, nagymamának, négy bátyjának, öt nővérének, három bácsikájának és három nagynénikéjének, ez együttvéve, tisztelt törvényszék, összesen tizenkilenc nadrág, tizenkilenc mellény, tizenkilenc kabát, tizenkilenc óra és tizenkilenc aranypénz, Jehova a tanúm, a fenevadak mind megették, és ahogy itt állok ma a tekintetes törvényszék előtt, koldus vagyok, nyomorúságos koldus, ezért kérek egy tonna ezüst kártérítést az elveszett holmiért, egy tonna ezüstöt az ijedségért, harmadik tonnát a balszerencséért, negyedik tonnát a fájdalomért, ötödik tonnát a sírásomért, s hatodik tonnát azért, mert elvesztettem a családfenntartómat.

- De kérem, hogyan lehetett egy ilyen kis gyerek családfenntartó?

- Gott der Gerechte, az a családfenntartó, aki eltartja a papáját. Ha Áronka nem lett volna, ma nem követelhetnék hat tonna ezüstöt, hát tessék megmondani, nem vesztettem el a családfenntartómat?

Metzeles úr szavai után a bíróság a tárgyalást bizonytalan időre elnapolta.

Rablógyilkos a bíróság előtt

Az összes újság megegyezett abban, hogy a vádlott, aki az esküdtszék előtt áll, olyan individuum, akinek minden rendes ember kitér. Az elvetemült alak ugyanis rablógyilkosságot követett el. Most beletörődötten nézett a jövő elé, maga állította önmagáról, hogy felkötik, és a tárgyaláson rossz vicceket csinált, afféle akasztófavicceket, megjósolta például az államügyésznek, hogy egyszer őt is felakasztják. Egyebek közt kijelentette, hogy a kötelet, amellyel felkötik, odaajándékozza a bíróság elnökének, használja nadrágszíj gyanánt! Az ilyesmi persze nagy nemtetszést keltett a bírósági ülnökök körében, és vita támadt az államügyész meg a védő közt. A védő ugyanis azt állította, hogy a törvény jóvoltából minden vádlottnak joga van hozzá, hogy úgy fejezze ki magát a bíróság előtt, ahogy tudja. Ha a vádlott a bíróság elnökének nadrágjáról beszél, nem tesz mást, mint belekapaszkodik az utolsó szalmaszálba, s meg akarja nyerni az esküdtek rokonszenvét, ami pedig a bíróság elnökének nadrágját illeti... Itt a védőt félbeszakította az államügyész, és szembehelyezkedve annak fejtegetéseivel, azt mondta, hogy a bíróság elnökének nadrágját belevonni a vitába erkölcstelen dolog. Erre a védő szellemesen visszavágott, mondván, hogy nem az elnök úr nadrágja erkölcstelen, hanem inkább az, aki benne van, s egyáltalán erkölcstelen a jogszolgáltatás egész rendszere, kezdve a porkolábtól egészen a hóhérig. E kijelentés után a védőtől megvonták a szót, és behozták a köpöcsészét, hogy a bíróság elnöke köphessen. A bíróság elnökének köpését követően az esküdtszéki tárgyalóteremben nagy izgalom támadt, több hölgy elájult, és a hallgatóság soraiban egy férfi tévedésből a szomszédja zsebébe nyúlt, kivett egy szelet csokoládét, és a kárvallott szeme láttára idegesen rágni kezdte. Szünetet rendeltek el, amelyet a vádlott arra használt fel, hogy pimasz taglejtésekkel kísért élceket faragott az államügyész rovására.

A szünet végeztével folytatták a tárgyalást. Megállapítást nyert, hogy a rablógyilkos nem mindennapi kegyetlenséggel hajtotta végre tettét. Előtte három napig nem evett, hogy most azt állíthassa, a cipót, amelyről szó van, azért lopta el, mert éhes volt. Amit elkövetett, nem azonosítható a förtelmességről alkotott semmiféle fogalommal. Amikor a cipót ellopta, a kereskedő pisztollyal rálőtt, aztán birokra keltek, és a dulakodásban a kereskedő életét vesztette. A gyilkos menekült, de a nagy vérveszteség következtében összerogyott, és a csendőrök késedelem nélkül megbilincseltek. Mentegetőzése, hogy önvédelemből cselekedett, fölöttébb ügyefogyott. Az ördögbe is, mért nem hagyta magát nyugodtan megsebesíteni, esetleg agyonlőni, hiszen a kihallgatása során arról beszélt, hogy már jóval a büntett elkövetése előtt gondolt az öngyilkosságra?! Megható jelenetre került sor, amikor a halott kereskedő feleségét szembesítették a vádlottal. Az asszony sírva beszélt a gyilkos kegyetlenségéről:

- Úgy megfojtotta, hogy szegénykémnek egészen kidülledt a szeme.

Az egyszerű nő szavai mindenkit mélyen megrendítettek, és egy tudósító nyomban feljegyezte: „Az áldozat szeme kidülledt”, ami majd az egyik hasáb alcíme lesz a tárgyalásról írt beszámolóban.

A vádlott maga is igyekezett gonosztevő benyomását kelteni. Kijelentette, hogy nem hisz Istenben, az Isten le van sajnálva, az Isten soha nem adott neki semmit, a nagyapja éhen halt, a nagyanyját megerőszakolta egy csendőr százados, egy szó, mint száz: minden szavával rossz benyomást tett. Az államügyész jogigényt jelentett be arra, hogy utólag vádat emelhessen vallásgyalázás és a hadsereg megsértése címén, mivelhogy a csendőr százados a véderő kötelékébe tartozott.

- Egyébként azt hiszem - mondta az államügyész -, a csendőr százados sose erőszakolta volna meg a vádlott nagyanynját, ha tudta volna, milyen unokája lesz.

Ez a mondat élénkséget idézett elő a közönség körében, s néhány hölgynek kibuggyant a könnye, mintha a csendőr százados őket erőszakolta volna meg. Közben a vádlott „önelégületen” mosolygott, ahogy a tárgyalási jegyzőkönyvben szó szerint állt, és látni lehetett rajta, hogy csúfot úz a közönségből is, a tisztelt bíróságból is. Kihallgatása során visszatetsző kifejezésekkel élt, és ilyesmiket mondott:

- Hogyhogy, tán engednem kellett volna magam megölni? Bizony megfojtottam a senkiházi vakarcsot. Tehetek én róla, hogy mire eleresztettem a gégéjét, kihűlt?

És a többi, és a többi.

A védő időnként kísérletet tett, hogy rövid magyarázatokkal és az emberi részvételre való hivatkozással megnyerje az esküdtek jóindulatát. Falra hányt borsó volt ez, mivelhogy az esküdtek mind vérszomjasan méregették a rablógyilkost. Különösen egy látszott roppant vérszomjasnak. A vádlott egyetlen szavát se eresztette el a füle mellett, pedig az mind vastagabb tréfákra ragadtatta magát. A szóban forgó esküdt valósággal felfalta szemével a rablógyilkost, a végén már nem bírt uralkodni magán, és odakiáltott neki:

- Talán örül, hogy felkötik?

A rablógyilkos nyugodtan válaszolt az álnok kérdésre:

- Maga biztosan jobban örül neki, mint én.

E kijelentés után az államügyész felállt, és síri csendben közölte, hogy megy kezét mosni. A szünetben ugyanis heringet evett. Az egész csak ürügy volt arra, hogy ez az újkori Pilátus kimehessen vizelni. Derűs ábrázattal tért vissza, mint minden ember, aki megkönnyebbült, s úgy tetszett, sokkal jóindulatúbb a vádlotthoz, már nem köpködött a zsebkendőjébe, mint azelőtt, valahányszor ránézett a vádlottra.

A tanúvallomások teljes egészében megerősítették a vádat. Beigazolódott, hogy a vádlott már korábban is mindenkire rossz benyomást tett. Súlyosbító körülményként esett latba, hogy hivatalos megállapítás szerint a vádlott törvénytelen gyermek, és rozspálinkát iszik.

- Konyakot nem ihatom - jegyezte meg a vádlott.

Erre az elnök utasította a fegyőröket, hogy a vádlottat vezessék el, de a védő közbelépésére visszavezették. A közbiztonság nem zajlott le fonák jelenetek nélkül. Mikor elvezették, a vádlott nyomatékosan megismételte:

- Konyakot nem ihatom, konyakra nem jut.

Nagy felháborodás az esküdtek közt.

- Ha jutna neki rá, konyakot inna - jegyezte meg az egyik esküdt.

Viharos tetszésnyilvánítás a közönség körében, felkiáltások:

- Pálinkáshordó!

- Már engedelmet... - kiáltja az esküdt.

Általános izgalom, a vádlottat mint rendbontót elvezetik. A bíróság elnöke csendre inti a közönséget:

- Talán színházban vagyunk?!

Miután a vádlottat újra bevezetik, szembesítik a cipóval, amelyet ellopott, meg az áldozat arcképével.

- Ez az a cipó? - kérdezte a bíróság elnöke.

- Igen - felelte kemény hangon a megátalkodott gonosztevő.

- Ráismer áldozatára?

- Amikor dulakodás közben megfojtottam, öregebb volt.

E cinikus válasz mélyen megrendítette az egész hallgatóságot, és a legeltompultabb bírósági tisztviselők is remegni kezdtek a lábuk ujjától a fejük búbjáig. A további tanúk súlyosbították a vádlott helyzetét. A védőt, aki ez ellen tiltakozott, az elnök letorkolta, mondván, hogy a tanúk nem a móka kedvéért vannak.¹ A tanúvallomásokból kiderült, hogy a vádlottnak nem volt hol hálnia. E tény okait közelebbről nem kutatták, de leszögezték, hogy ha már nem volt hol hálnia, hált volna inkább bárhol másutt, mint a templomkertben. Egy tanú azt vallotta, hogy a vádlott nem hordott gallért, egy másik megerősítette, hogy ing nélkül járt, egy harmadik megesküdt rá, hogy a szappan ismeretlen fogalom volt a rablógyilkos előtt. A vádlott terhére szóló tanúvallomások közül legtöbbet nyomott a latban a szülőfaluja bírójának vallomása, mely így szólt:

- Nem tudta a semmirekellő, mi a fuszekli, gyerekkora óta a kabátujjába törölte az orrát, illetlen dolgokat rajzolt a körmeneti plakátra, húsz évnek előtte az akkori bírót nem átalította disznónak nevezni, énnekem pedig mind a mai napig tartozik húsz krajcárral.

AZ ESKÜDTEK

- Uraim - mondta az egyik esküdt, mikor hozzáláttak a tanácskozáshoz -, összejöttünk hát itt, hogy döntsünk a vádlott sorsáról. Az egész városban nem találni jó paprikát. A vádlott alávaló gazember. Paprikát rendeltem a Dvořák-féle vendéglőben, de nem lehetett megenni. Már gyerekkorában nagy tehetséget árult el, ami a hazudozást illeti, s gyilkossággal fejezte be pályafutását. Legyet találtam a paprikában. Nem minden borjúhús egyforma. Megölt ez a bitang egy rendes, dolgos embert, egy olyan embert, aki egész életét a község jólétének szentelte, megölt egy tisztességes kereskedőembert, aki sose árult volna olyan paprikát, mint aminőből ma a Dvořák-féle vendéglőben a mártás készült. Megölt egy embert, aki, ha történetesen mészáros, egész biztosan nem veszi a lelkére, hogy olyan, már szinte nyúlós húst adjon el paprikamártással, mint aminőt én ma éhomra a Dvořáknál ettem. Akasztófára a bitanggal, hadd lóbálja a szél, és rángassa a görcs, míg el nem szakad a nyakcsigolyája. Gyalázat azért a semmi porcióért harmincöt krajcárt kérni. A legnagyobb gonosztevők egyike, uraim, akit maguk előtt láttak, s akinek a tettét hivatva vannak elbírálni. Óvakodjanak a Dvořák-féle vendéglőtől, uraim! Én szavazok, és azt mondom: Bűnös? - Igen! Önök, uraim?

- Igen! - Igen! - Igen! - Igen! - Igen! - Igen! - Igen! - Igen! - Igen! - Igen! - Igen! - Igen!

- Kötél általi halálra! - olvasta fel a bíróság elnöke az ítéletet. - Öfelsége nevében kötél általi halálra - ismételte meg. S mialatt a hölgyek csókot dobáltak az esküdt urak felé, a vádlott olyan hangot bocsátott ki magából, mely nem tartozik a tanmesék állományába, s amelyről az a vélemény, hogy idegen a társasági jó modortól.

A fegyőr, aki e hangot követően elvezette az elítéltet, savanyú képet vágott. Flatulencia avagy zefír.

¹ Megjegyzés: Tapasztalat bizonyítja, hogy a tanúk a móka kedvéért vannak.

Állami ösztöndíj íróknak

Karel Jarolímek elég jó és igen kedvelt író volt, ezért aztán bármelyik kiadó kihasználta és megrövidítette. Amikor ment, hogy felvegye a tiszteletdíjat elbeszéléskötetéért, rendszerint az történt, hogy a kiadó összeszidta, és kijelentette, csodálkozik, hogyan nyomathatott ki ilyen butaságokat. Karel Jarolímek elbeszéléseiben rétek illatoztak, a mennybolt ragyogó kéken ívelt a néma berkek felett, a nap csodálatosan pompázó színekben áldozott le az esti csendben, elnémult a madárdal, meg csupa hasonló szép dolog történt, s mindez biztosan azért volt így adagolva, hogy Karel Jarolímek füstölt disznócsülköt vehessen magának vacsorára. Karel Jarolímek írás közben magában számolgatta a sorokat, azért ecsetelt mindent oly igen költőien s szín pompásan.

Elbeszéléseiben pontosan megnevezett minden mezei virágot, részletesen leírta a verebet, mely átrepült elbeszélése hősének feje fölött a parkban, de ha sordíjért dolgozott; a legtöbb figyelmet a párbeszédeknek szentelte. Nyugodt lélekkel leült, és hozzáfogott:

„Igen. Maga nem így gondolja?

Nem.

Miért?

Tekintettel arra.

Mire, Emília?”

És Karel Jarolímek számolt: Ismét öt új sor, öt fillérjével. (Ennél többet sehol sem adtak neki.) Az huszonöt fillér, azaz egy pár virsli, vagy ha hozzáteszek egy fillért, akkor egy korsó pilseni sör.

Így folydogált Karel Jarolímek élete, állandó harcban kiadókkal, szerkesztőkkel, akiktől szörnyű makacssággal előleget csikart ki.

Egy napon a kávéházban újságolvasás közben megvakarta a fejét. Ez azt jelentette, hogy valamin elmerülten gondolkodik. A közoktatásügyi minisztérium állami ösztöndíjakat hirdetett írók számára.

Az ötlet az előző közoktatásügyi miniszter agyában született, aki jó ember volt, s a pénzügy-minisztériummal megegyezvén kijelentette: „Hadd lakjanak jól egyszer.” Természetesen az írókra célzott. Solche verfluchten Kerle!

Karel Jarolímek megfolyamodta az ösztöndíjat, csatolta a megfelelő bizonylatokat, hogy tudniillik író, s ha méltónak találják a bizalomra, erkölcsös viselkedésével rója le háláját az államnak.

Aznap nem ment el az éjjeli kávéházba sem. Majd újra csak eljárogatott, s tizennégy napon át azon törte a fejét, mit is kezd majd az ösztöndíjjal. Az epikureista életmódról szövögetett álmaiba lassan, de biztosan belopakodott a cipőtalpalás gondolata. Már szinte teljes bizonyossággal látta, hogyan talpaltatja meg az osztrák állam egy cseh író cipőjét.

Múltak a hetek, múltak a hónapok.

Karel Jarolímek akkor kezdett ideges lenni, amikor már közel öt hónap telt el attól a naptól számítva, hogy elküldte Bécsbe az ösztöndíj iránti kérvényét.

Eltelt egy kerek esztendő, és Karel Jarolímek már csak fanyarul mosolygott, ha eszébe jutott, hogy egykor állami ösztöndíjat kért. Hozzászokott már a gondolathoz, hogy kidobott pénz volt az a huszonöt fillér postaköltség, amit a kérvény ajánlási díja címén fizetett. Az alábbi ötfilléres sorok ára úszott el:

„Oszkár?

Tessék!

Nem tudod?

Aligha, Olga!

Elég volt, Oszkár!”

Megint eltelt egy esztendő, és Karel Jarolímek idézést kapott, hogy jelenjék meg a rendőrkapitányságon.

Nem követtem el semmit, gondolta magában, és a kályhába dobta az idézést. Aztán jött egy újabb idézés. Polgári ruhás rendőr kézbesítette, s mint Karel Jarolímeknek tudomására jutott, a polgári ruhás rendőr azt mondta a házmesternek: Nem tudom, miről van szó, de tartsa szemmel ezt az embert! - Gondom lesz rá, mondta a házmester.

Ez az idézés követte az elsőt a kályhába. Akkor aztán történt valami, ami igen kellemetlen volt Karel Jarolímek számára. Hajnali háromkor tért haza, és lefeküdt. Öt órakor hangosan zörgettek lakása ajtaján, s mikor a rémült Jarolímek meghallotta, hogy egy hang azt kiáltja: A törvény nevében nyissa ki! - egész testében megborzongott, és ahogy volt, alsóneműben, ment ajtót nyitni. Két rendőr rontott be nagy dérral-dúrral a lakásba.

- Elő kell vezetnünk! Maga Karel Jarolímek?

- Sajnos, én vagyok.

- Ne csináljon ostoba vicceket, elő kell vezetnünk, a tanácsos úr látni óhajtja. Gyerünk, öltözködjék, egy, kettő, vagy talán belerázzuk a nadrágjába?!

- De uraim, az isten szerelmére, hisz reggel öt óra van, a tanácsos úr ilyenkor nincs ott, s én semmiről sem tudok.

- Menjen a fenébe, ne nyafogjon! A tanácsos úr tegnap mondta az őrmester úrnak, hogy valaki jöjjön el magáért. Na hát itt vagyunk, azért jöttünk korán, hogy biztosan itthon találjuk. Ha nyolc órakor jönnek, üres lenne a fészek, kirepült volna a madárka, tudjuk mi azt jól!

Ezzel fejébe nyomták a kalapját, s kivezették a házból az utcára.

- Kérem, engedje el a galléromat!

- Fogja be a száját!

- Panaszt teszek!

- Kösse fel magát!

- Eszembe se jut!

- Majd mi megtanítunk rendre!

Végül is eljutottak Karel Jarolímekkel az őrszobára. Az őrmester pipázott, álmosan pislogott, s egyszerűen, de némi gúnnyal ezt kérdezte:

- Ön tehát az a Karel Jarolímek, aki méltóztatik bennünket kerülni?

- Igen, kérem.

- És mi a foglalkozása?

- Író vagyok.

- Az adósságait írja, mi? - mondta az őrmester, elnyúlt a tábori ágyon, ásított, és már csak ennyit tett hozzá: - Rács mögé! Motozzák meg!

Így aztán megmotozták, és bedugták egy cellába. A kulcs csörrent, s a következő pillanatban Karel Jarolímek ott ült a priccsen. Egyedül volt, de egy röpké perc múlva már nem, mert a bőrén masírozni kezdett egy század poloska.

Karel Jarolímek fellázadt. Talpra ugrott a priccsről, odarohant a cella ajtajához, s kétségbeesetten kiáltotta:

- Engedjenek szabadon, Karel Jarolímek vagyok!

- Épp azért vagy itt! - hallatszott az ajtó mögül egy hang. - S ha nem maradsz csendben, kényszerzubbonyt húzunk rád.

- Karel Jarolímek kalandjai. Karel Jarolímek esete - kiáltozta Jarolímek, s megint ott feküdt a priccsen teljesen kétségbeesve. - Karel Jarolímek pusztulása. Karel Jarolímek balszerencséje.

Így keresgélt címet elbeszéléseinek. A poloskaosztagok szabályos körutakat végeztek, s feltérképezték a terepet olyannyira, hogy az író úr bőre felhólyagzott. Szörnyűséges reggel volt.

Fél kilenckor érte jöttek a cellába, s úgy, ahogy volt, mosdatlanul, gyűrötten, borzasan, két rendőr felvezette az első emeletre a hivatalfőnökhöz.

- Tanácsos úr, kérem, előállítottuk Karel Jarolímeket.

Karel Jarolímek azt hitte, álmodik.

- Foglaljon helyet - mondta az idős úr, és egy székre mutatott.

Maradjunk mellette, tanácsos úr? - akarta kérdezni az egyik rendőr, de látván, hogy a tanácsos úr kezét nyújt a gazfickónak, lábujjhegyen távozott a társával együtt.

- Azért hívtam, Jarolímek úr, hogy lenyomozzuk az életkörülményeit. Ön húsz évvel ezelőtt megfolyamodta az íróknak kiutalandó állami ösztöndíjat, nemde?

- Kérem szépen, nem húsz, hanem két évvel ezelőtt.

- Igen, már emlékszem. Húsz évvel ezelőtt Časal úr folyamodott. De őt nem tudtuk megtalálni. Csak tegnap a lexikonban találtuk meg, hogy már húsz éve halott. Tehát az kétségkívül nem ön.

A tanácsos úr részvéttel nézett Karel Jarolímekre, ahogy ott állt előtte gallér és nyakkendő nélkül, mosdatlanul, gyűrötten, kócosan.

- Bizonyára nagy nyomorban él - szólt komolyan. - A közoktatásügyi minisztérium megkereséssel fordult hozzánk, hogy hivatalunk, tekintettel az ön ösztöndíj iránti folyamodványára, állapítsa meg vagyoni viszonyait. Amint látom, nem éppen gazdag ember.

- Eltalálta.

- Ön tehát író, vagyis hát ír.

- Igen, kérem.

- Tudom, olvastam már a műveit. Ki vannak nyomtatva. Szép nyomás. Fekete betűk. Jól emlékszem. Bekértem a személyi lapját is. Ön egyszer sem volt büntetve. Ez enyhítő körülmény. Vagy mit is beszélek, ez becsületére válik. Ha szegény is, mindig becsületes, még a foglalkozása ellenére is. Elmehet.

Nyolc hét múlva Karel Jarolímeknek Bécsből kiutaltak százhusz koronát a vagyontalan írók ösztöndíjalapjából.

Mennyire örült, hogy a dolog így végződött!

Társadalmi hazugságok

Megesik néha, hogy nem is beszélünk komolyan, inkább csak hirtelen kicsúszik a szánkon valami, és megígérünk egy semmiséget. Hasonló esetem történt idén karácsonykor Příbramban. Összekaptam ott Wimr úrral, s a nevezett fiatalember megkérdezte, mi a tervem, tekintettel a mostoha időjárásra. Esett az eső ugyanis, és merő sártenger volt a világ. Azt mondtam, másnap szeretnék elnézni Kamýkba. Wimr úr, anélkül, hogy gondolkozott volna, kijelentette, rendelkezésére áll a szán, rendelkezésére áll két ló, s ha másnap hó lesz, meg sem állunk Kamýkig.

Este elállt az eső, fagyott, és egész éjjel esett a hó. Olyan vastagon beborította a földet, hogy jobb szánutat nem is lehetett volna kívánni.

Vártam tehát Wimr urat. Hiába vártam, és a kávéházban találtam rá. Határozottan idegesnek látszott, s ennek oka rögtön kiderült, mert Wimr úr megesküdt, hogy állatorvos sógora, mialatt ő még aludt, tudta és beleegyezése nélkül elvitte a szánt meg a lovakat, és kiruccant a környékre. Mondtam neki, ne idegeskedjék, nem muszáj épp ma mennem, várok holnapig. Megnyugodott, és arról beszélt, milyen gyönyörű a kamýki út, végig erdőn át visz. Szavaiból láttam, hogy alig várja az indulást, és örül, mint egy kisgyerek.

Másnap maga jött el hozzám. Szörnyen izgatott és sápadt volt, mintha egész éjjel nem aludt volna.

Nem holmi csekélyeségről volt szó, amit néhány szóval el lehet intézni.

Wimr úr sógorát komoly baleset érte. Leesett a szánról. Vagyis a következő történt: a lovak megbokrosodtak, a vezető ló elvágódott, a szán felborult, és kivetette Wimr úr sógorát. A ló is, Wimr úr sógora is megsérült, a szán összetört.

- Látja - mondta Wimr úr letörten -, mindig így járok, ha valaminek előre örülök. A leggyönyörűbb színekben képzeltem el szánutunkat. Most kénytelen lesz postakocsin eldöcögni Kamýkba, van még fél óra ideje.

- Ma még nem megyek - mondtam, a kezemet nyújtva az áldozatkész fiúnak. - Bánt, hogy annyira izgatott. Hiszen énnekem egyáltalán nem muszáj Kamýkba mennem.

- Nézze - vágta rá szaporán -, postakocsin sem annyira kényelmetlen az út, annak is megvan a maga varázsa. A mi behavazott hegyeink rengeteg szépséget nyújtanak télen, no meg patinás közlekedési eszköz! Miért vesztegetné az idejét Příbramban? Elviszem a bőröndjét a postára.

Köszönetet mondtam Wimr úrnak, és kijelentettem, hogy meggondoltam a dolgot, néhány napig még itt maradok Příbramban.

Fölöttébb élénken tiltakozott a maradásom ellen, mert, úgymond, tartani lehet tőle, hogy beáll az olvadás, a hó elmegy, az út felázik, sáros lesz, kétségbeejtő, unalmas.

Mikor látta, hogy nem győz meg, váratlanul azt kérdezte, hová megyek sörözni. Kért, hogy az egészségem érdekében ne járjak a Kurz-féle vendéglőbe, mert hogy ott gyomorhurutot kaphatnék. A sör valóságos fickósör, ami pedig a konyhát illeti, arra kár pazarolni a szót, vagyis förtelmes.

Nem állíthatom, hogy gyanús lett volna a nagy buzgalom, mely arra irányult, hová járjak, hová ne. Wimr úr mondogatta, hogy ő a Štelc-féle vendéglőbe jár. Pusztá rokonszenvet láttam ebben, Wimr úr szeretné, ha a társaságában lennék, ámde más részről meg azt hallottam, hogy

éppen Štelcék konyhája csapnivaló, a sörük pedig kritikán aluli, míg a Kurz-féle vendéglőben minden kitűnő.

Elmentem hát a Kurz-féle vendéglőbe, s mit tesz isten: bemutatták ott nekem a helybeli állatorvost.

Megjegyeztem, hogy ismerem már a sógora. Wimr úr elbeszéléséből, és hozzátettem, mennyire örülök, hogy az állatorvos úr már felépült a zúzódásból, mely a szánbaleset során érte.

Az állatorvos úgy nézett rám, mintha az égből pottyantam volna, aztán megkért, hogy mondjam el még egyszer az egészet, mert nem jól értette. Hamarosan kiderült, hogy az állatorvos egyáltalán nem sógora Wimr úrnak. Jómagának nincsenek lánytestvérei, Wimr úrnak pedig nincs se lova, se szánja.

- Igazán nem tudom, mit vétettem Wimr úrnak - mondta borongósan az állatorvos. - Valahány idegen jön Příbramba, mindegyiknek rákezd: Az állatorvos sógorom...

Nyilvánvaló volt tehát, hogy Wimr úr bona fide belebonyolódott valamibe. Sokáig emlékeztem rá, milyen sápadt volt, amikor közölte velem, hogy nem megyünk sehová, mert összetört a szán, megsérült a sógora, és megsérült az egyik ló. Később ellenszenvesnek találtam a viselkedését, pedig magam is belebonyolódtam különféle kellemetlen ügyekbe. Óva intek mindenkit a dicsekvéstől, könnyelmű ígéretéstől, felelőtlen locsogástól.

Apósom igazmondó embernek ismert, és igen sokra becsült, ami, természetesen, az ő hibája volt, mint később gyakran elismerte.

Egy alkalommal vacsora után az Óriás-hegység szépségeiről meséltem, és nyugodt lélekkel állíthatom, elbeszélésem úgy hatott, mintha minden ösvényt ismertem volna az Óriás-hegységben. Valósággal ömlött belőlem a sok Grüne Bude, Weisse Bude, Schwarze neue Bude, Rote alte Bude. Megesik az ilyesmi. Vacsora után megoldódik az ember nyelve, és mondja, egyre mondja, ami csak eszébe jut. Fő, hogy vigyázzunk, el ne térjünk a téma egészétől, hogy hallgatóinknak, akik teljesen tájékozatlanok, az legyen a benyomásuk, mintha még mindig ugyanarról a témáról beszélénk.

Már el is felejtettem azt a bizonyos beszélgetést, amikor szombaton az apósom egész váratlanul így szólt hozzám:

- Holnap reggel fél hétkor legyen az állomáson, megyünk az Óriás-hegységbe.

Megszeppentem, mindazonáltal megadva magam a sorsnak, reggel pontosan a kitűzött időben kinn voltam az állomáson. Még a vonaton is szünet nélkül arról locsogtam, mennyire ismerek minden követ az Óriás-hegységben.

Nem volt bennem annyi erkölcsi erő, hogy bevalljam, egy szó se igaz az egészből, és sose jártam az Óriás-hegységnek még a táján se.

Akkor kezdett csak érdekessé válni a dolog, amikor Vrchlabíban kiszálltunk. Hegyen-völgyön keresztül megtett tizenkét órai meneteléssel, hasztalan keresve a Sněžkát, elkalauzoltam apósomat valahová Poroszországba. Végigbotladoztunk a legelképesztőbb szakadékok egész sora mentén, míg, már jól benn az éjszakában, Poroszországból visszavergődtünk cseh földre. A kétségbeeséssel küzdött szegény apósom az erdős meredélyeket látva. E válságos pillanatokban oly különösen és oly rejtélyesen nézett rám, hogy összeszorult a szívem. Hajnali négy tájt eljutottunk egy törpefenyővel benőtt helyre; még egyszer és utoljára biztosítottam apósomat, hogy ismerek itt minden követ. Apósom már mozdulni sem bírt, és öt óra körül, a

sűrű bozót kellős közepén, a sziklák kísérteties félhomályában sírva fakadt, majd minden átmenet nélkül ordítani kezdett:

- Grüne Bude, Weisse Bude, Schwarze Bude, Rote alte Bude.

Úgy hoztam haza Prágába, mint teljesen tönkrement embert, s noha az elméje az Óriás-hegységbe tett kirándulás borzalmaitól még mindig zavart, ma már nem hiszi egy szavamat se, és ha valamit mondok, fölöttébb különös hangon mordul fel:

- Persze, maga ott ismer minden követ.

Egy másik esetem Schiller felsőbbírósági tanácsossal kapcsolatos (semmi köze a német költőhöz). Vettem azokban a napokban száznolcvan koronáért egy új kerékpárt. Repesett a szívem, örültem a szép alkalmatosságnak, és összetalálkoztam a tanácsos úrral. A tanácsos úr melegen érdeklődött a kerékpár iránt, s megkérdezte, mibe került. Eszembe se jutott, hogy olyan szomorú következményei lehetnek a dolognak, s először azt se tudva, mit beszélek, azt mondtam, hogy nekem minden ilyen kerékpár önköltségi áron harminc koronába kerül.

- No és vehet, amennyit akar? - kérdezte a tanácsos úr.

- Akár százat is.

A tanácsos úr elgondolkodott, aztán azt mondta, nagy szívességet tennék neki, ha a fia részére szereznek egy ilyen kerékpárt. Elővett a zsebéből három darab tízkoronást, átnyújtotta, és azt mondta, nem olyan sürgős a dolog.

Attól kezdve valóságos pokol lett az életem. Nem tudtam hirtelen felhajszolni száznolcvan koronát, hogy a kerékpárt megvehessem, és a tanácsos úr híresztelni kezdte, hogy kicsaltam tőle harminc koronát.

Végre megszereztem az összeget egy derék embertől, persze újabb hazugsággal; azt hazudtam, hogy Dániába megyek, és útiköltségre kell a pénz. Megvettem hát a kerékpárt, és elvittem a tanácsos úrhoz. Egyáltalán nem úgy viselkedett, mint aki örül, hanem egész nyersen így szólt:

- Időbe telik, míg magától megkap valamit az ember.

Nem tudok szabadulni az efféle hazugságoktól, bármit teszek is.

Tegnap példának okáért megígértem egy úrnak, hogy állást szerzek neki a minisztériumban.

A negyedik Papoušek álma

A negyedik Papoušek sétálni ment Gaius Julius Caesarral.

- Nem tudom, fiam, mennyire haladsz a latin nyelvben - szólt Julius Caesar Papoušekhez olyan modorban, ahogy a latintanáruk beszél.

Kinn jártak már a városon kívül, a mezőn, és Papoušek félelemmel nézett Julius Caesarra, aki hajszálra olyan volt, mint a képen, mely ott függ a falon az osztályukban. Szigorú tekintet, pufók arc, feszes tóga, a lábán saru. Ám a fején babérkoszorú helyett gyermekláncfűből font koszorút viselt.

- Tondával tanulok együtt - mondta félénken Papoušek, mert észrevette, hogy Julius Caesar oldalán ott lóg a kard is, amellyel leszúrta az aremoricaiak vezérét.

- Tonda nem halad - mondta borúsan Julius Caesar. - Hallottam az igazgatótoktól, hogy nem tudta, mikor volt a farsali ütközet, amelyben legyőztem... kit is, Papoušek?

Szegény Papoušek megijedt. Ameddig a szem ellát, mindenütt csak a néptelen mező, sehol egy lélek, Caesar kardja villog a napfényben, és Papoušek egy árva kukkot sem tud a farsali ütközetről.

- Tonda azt mondta, hogy Gaius Julius Caesar nem is kelt át a Rubiconon - dadogta Papoušek, hogy mentse a bőrét.

- Micsoda - horkant fel Caesar -, quidam? Gyönyörű barátod van, mondhatom! Járommal a nyakában vonszoltatom Rómába, és a liktorokkal leüttetem a fejét. Tudod, mit tettem Ariovistusszal?

- Odáig még nem jutottunk el - suttogta rémülten Papoušek. - Tanultuk, hogy Gallia három részre oszlik, quarum unam incolunt Belgae tertiam Aquitani, amelyek közül az egyiket a belgák lakják, a harmadikat az aquitanok.

- A második részt hol hagytad? - kiáltott fel bosszúsan Caesar, és köpött egyet. - Haszon-talanok vagytok mind! Krisztus előtt 54-ben meghódítottam Britanniát, és a De bello Gallico című könyvemnek egy egész fejezete erről szól. 1909-ben olvassa ezt egy vásott kölyök, mint amilyenek általában vagytok, s a dátumot, ha agyonütik, se jegyzi meg! Krisztus előtt 54-ben volt, nem pedig 53-ban, ahogy tegnap a történelemórán az osztálytársad, Bukáč tévesen mondta. Szekundát kapott, s úgy kell neki! Nem azért viseltem háborút a britannok ellen, nem azért hódítottam meg az aeduákat, belgákat, aremoricaiakat, nem azért győztem le az arvernusok vezérét, Vercingetorixot, hogy Bukáč szekundát kapjon és bömböljön.

Julius Caesar a kardja hegyével nyesegette a gyalogút mentén nyíló gyermekláncfűvet, és a fejét ékesítette vele.

Papoušek megszeppenve nézte Caesart, s hogy a kedvében járjon, megszólalt:

- Tudom, kegyelmes uram, hogy egyszer azt mondta: Veni, vidi, vici.

- Hát igen - bólintott leereszkedően Julius Caesar -, mondtam valami hasonlót, nem vagy teljesen közömbös a személyem iránt, s ez megörvendeztet.

Beszélt, egyre beszélt, mint a latintanár:

- Sajnos, a műveltséged felületes, ha úgy megkérdezném tőled, melyik évben távoztam Egyiptomból, elpityerednél. Az én időmben nem szedtek olyan sok tandíjat, mégis okosabbak voltak a gyerekek. Emlékszem, hogy amikor olyan idős voltam, mint most te vagy, tőrrel megöltem egy rabszolgát, mert nem akart beugrani a forró vízzel telt medencébe. N. Antonius Guiphonus rétor volt a tanítóm; annak leharaptam az ujját. Rómában fel-alá sétáltam a fórumon, és tizenhat éves koromban megöltem egy másik rabszolgát, mert nem üdvözölt. Majd a dicsőség útján tovább haladva megvítam néhány diadalmas ütközetet, sőt a végén meghódítottam Kleopátrát is. De ti nyúlszívűek vagytok. Ha rovót kaptok, féltek a veréstől, és rettegetek a dolgoztatástól. Ha az igazgató rátok néz, elsápadtok. Nem érdemeltek irgalmat. Célszerű lenne, ha beterelnének benneteket az arénába, és rátok uszítanák a kurta pengéjű karddal felfegyverzett tanárokat, iskolaigazgatókat. Aztán a liktorok nyilvánosan kikérdeznének benneteket latin mondattanból, és a feleleteitek felbőszítenék a tanárokat. Lekaszabolnának benneteket egytől egyig, mert nem tudjátok helyesen alkalmazni sem a cum kötőszavas coniunctivust, sem az accusativus cum infinitívót. Egyeseket az oroszlánok elé tudnék vetni, mivelhogy rosszul alkalmazzák a futurum exactumot. Felháborító tünet, hogy az osztálytársad, Winter, kiagyal mindenféle latin szavakat, s ha aztán a jelentésük felől faggatják, ócsárolja a latin nyelvet, de még szégyenletesebb, hogy nem tud semmit a mundai ütközetről, amely után, Krisztus előtt 45-ben, március 17-én az egész római birodalom ura lettem.

Julius Caesar kiegyenesedett, és gyermekláncfű-koszorúját megtűzdelte néhány szál útifűvel meg kakukkfűvel.

- A cs. és kir. tanügyi tanács jóváhagyta a Feljegyzések a gallus háborúról című művemet - folytatta. - Légy szíves, add át ezt a koszorút a cs. és kir. tankerületi főigazgatónak.

Julius Caesar levette fejéről a gyermekláncfűből, útifűből és kakukkfűből font koszorút, átnyújtotta Papoušeknek, és fennhangon mondta:

- Gondolkozz el a latin mondattanon!

Ezzel felszállt az égbe.

A negyedik Papoušek felébredt. A szemközti ágyban nagyokat fűjt és az orrával sipítón szuszogott az apja. A hajnali félhomályban komornak, ridegnek látszott. Papoušek hirtelen arra gondolt, hogy holnap az apjának a postás kézbesíti a rovót, mivelhogy ő tegnap a konferencián elégtelent kapott latinból. Majd tekintete a nadrágjára tévedt, amelyet az este rávetett a szék támlájára. Papoušek a dunyhába fúrta a fejét, és csendesen sírva fakadt.

Jótekonysági kódás

Az Igazi Jótevő elnevezésű szórakoztató és jótekonysági egyesület vezetősége december elején megállapította, hogy az egyesület vagyona kerekben százhusz korona. Magától értetődik... hogy az egyesület tagjai rögtön arról kezdtek tanácskozni az egyesület helyiségében, miképpen használják fel célszerűen és jótekonyságosan az egyesület vagyonát, figyelembe véve a közelgő karácsonyi ünnepeket. Az egyesület elnökén az elfogyasztott nagy mennyiségű sör hatására szentimentális hangulat lett úrrá, aminek következtében bensőséges hangon szónokolt az özvegyek és árvák szomorú sorsáról. Komor színekkel ecsetelte egy szegény özvegy esetét, aki végső kétségbeesésében a karácsonyfára akasztotta fel magát. Aztán csuklani kezdett - már mint az elnök -, és szilvóriumot kért. Az egyesület titkára három palack bort rendelt, s a választmányi tagok újfent azon morfondíroztak, hogyan használhatnák fel a legmegfelelőbb jótekonysági célokra az egyesület vagyonát. Végül is az elnök - aki már borral kezdte hígítani a szilvóriumot - azt javasolta, hogy újsághirdetés útján szólítsanak fel minden nyomorban élő helybeli özvegy édesanyát, hogy délután öt és hat között adják le az egyesület helyiségében segély iránti kérvényüket. A kérvényezőik közül aztán már egyszerű lesz az öt legszegényebbet kiválasztani, kapnak fejenként húsz koronát, ami összesen száz koronát tesz ki. Igen ám, de az egyesület összvagyonja százhusz korona. Mi legyen a fennmaradó húsz koronával? Nagyon bölcsen oldották meg ezt a nehéz kérdést. Éjfél elötték a közös és oszthatatlan összeget, ami olyan nagy gondot okozott nekik, s így körültekintően lekerekítették az egyesület vagyonát.

Az apróhirdetési rovatban megjelent felhívásnak meglelt az eredménye. Az elnök öttől hatig ott ült az egyesület helyiségében, sört ivott, és döbbsen vette át a város legszegényebb özvegyeinek kérvényeit. Az első napon húsz kérvény érkezett postán, és hatvanat személyesen hoztak el.

Az elnök egyre idegesebb lett, és kétségbeesve tapasztalta, hogy már sírni sem tud. Nagyon elzékenyítette az eléje járuló özvegyek és árvák szűnni nem akaró áradata. Csókolgatták a kezét, sírtak és jajgattak. Az egyik özvegyasszony magával hozta tizenkét gyermekét is. A szerencsétlen elnök kerekre tárgult szemmel bámulta a külön erre az alkalomra kikölcsonzótt gyerekeket - mellesleg, mintha valamennyien ikrek lettek volna -, akik az előre megbeszélt jelre olyan szörnyű siránkozásba kezdtek, hogy majd meghasadt a dobhártyája, s valamennyien a szó szoros értelmében nyalni kezdték a kezét. A gyerekek szutykos, maszatos arca, könyörgő tekintete annyira megható volt, hogy az elnök már-már a zsebébe nyúlt, hogy a sajátjából adjon mindegyiküknek egy-egy krajcárt, amikor se szó, se beszéd, kopogtatás nélkül újabb küldöttség nyomult a terembe. Ezek mindössze hatan voltak. Öt gyerek és egy szomorú képű asszony, akinek az arckifejezése rögtön megváltozott, amint észrevette az előző megható csoportot.

Odaugrott a tizenkét árva özvegy édesanyja elé, és felpofozta. Közben dühtől eltorzult arccal rikácsolta:

- Én özvegy vagyok, de neked van urad, és libahúst esztek. Kölcsonkéred az egész ház összes gyermekét, és házról házra jársz koldulni, te utolsó, te!

Az elnök elképedve figyelte a fejleményeket. A felpofozott özvegy az elnök esernyőjével kezdte ütlegelni az újonnan jöttet. Közben a gyerekek is egymásnak estek, s a harc hevében kitörték az egyesület könyvszekrényének üvegét.

Az elnök feldühödött. Böszülten csapott szét öklével a dulakodók között. A pincér kidobta az lányát, a vendéglős meg a másik özvegyet. Az árvák is egymás után repültek az utcára. Végre csend lett és nyugalom, csak az elnök kiáltott az átélt izgalmaktól még mindig remegő hangon a söntés felé:

- Kérek egy konyakot!

Aztán valamivel hat óra előtt az elnök leesett a székről. Húsz konyakot ivott meg, magára rántotta az abroszt, s vele együtt a karácsonyi segélyt igénylők kérvényeit.

Amikor a választmányi tagok összegyűltek az egyesület helyiségében, az elnök a szomszéd szobában aludt a pamlagon, s mindannyiuknak az volt az érzése, hogy itt valami szörnyű tragédia játszódhatott le.

Ezen a napon mértékletesek voltak az ivásban. Csak tizenöt koronát ittak el. Miután beüvegeztették az egyesület könyvszekrényét, összesen nyolcvan koronájuk maradt, s egy özvegyvel kevesebb számíthatott a karácsonyi segélyre. Tehát csak négyen kapnak fejenként húsz koronát.

Másnap a titkár volt a szolgálatos, ő fogadta a kérelmezőket. Nagyon ideges ember volt. Szörnyen méregbe gurult, amikor az egyik kérvényező a térdét kezdte ölelgetni.

- Ki innen! - ordította magánkívül. - Kifelé! Hiszen ez több a soknál!

Aztán egy fiatal, csinos kis özvegyecske lépett a terembe.

- Nem, egy szót sem akarok hallani! - üvöltötte a titkár. - Adja ide a kérvényét, és kész! Megértette?! A mennyköbe is, hát mi vagyok én, taknyos kölyök?!

Ismét egybegyűltek a választmányi tagok, s nagy komolysággal beszéltek az egyesület jótékonyági küldetéséről.

Az elnök kártérítést követelt az összetört esernyőért. Azt állította, hogy húsz korona jár neki az esernyőért és az előző napi nehéz ügyeletért. Szemére vetették, hogy zsarolni akarja az egyesületet, s hogy megrögzött alkoholistá.

A titkár azt kiabálta, hogy ha az elnök húsz koronát kap, akkor a választmány azon tagjainak is meg kell téríteni minden kiadást, akik az egyesület hivatalos óráiban szolgálatot teljesítettek. Tehát neki is jár két korona, mert a hivatalos órák alatt megevett egy bifszteket, s három pilsenit ivott rá. A vita egyre nagyobb méreteket öltött. Végül is egy dologban meg egyeztek. Abban, hogy jobb lesz csak két rendes özvegyet jutalmazni a megszavazott húsz-húsz koronával, mintsem hogy esetleg egy húszas méltatlan kezekbe kerüljön.

Amikor a választmány tagjai elbúcsúztak egymástól, az egyesület vagyona egy kicsit ismét megcsappant.

Karácsony napjára az egyesület pénztárában összesen hatvannyolc fillér maradt, s az asztalon háromszázhusz özvegy kérvénye feküdt.

- Uraim - mondta az elnök -, az előre nem látható körülmények úgy hozták, hogy az idén le kell mondanunk a karácsonyi adakozásról. Nem marad más hátra, el kell határozni, mit tegyünk a megmaradt hatvannyolc fillérrel. Azt javaslom, hogy ez az összeg legyen a jövő évi jótékonyági célokra felhasználandó vagyonunk alapja, amihez kiáltsunk háromszoros éljent!

Lélektani rejtély

I

Éjfél után két óra lehetett, amikor Hurych úr hazafelé baktatott az Alkoholelles Liga gyűléséről, amelyet a Moldva túlsó partján tartottak meg egy kis kocsmában. A gyűlés azért húzódott el ilyen sokáig, mert le kellett mondatni az elnököt, aki gyalázatos ügybe keveredett. Rábizonyították, hogy egy étteremben megivott egy pohár pilseni sört. De volt benne annyi becsület, hogy levonta a következményeket, és lemondott tisztségéről.

Hurych úr tehát a Károly-hídon ballagott hazafelé. Szívét melengette a boldog tudat, hogy az emberiség javán munkálkodik. Gyomrában ugyan hidegen kotyogott a szódavíz, de kissé följebb forrón dobogott emberbaráti szíve, amely szerencsére nem hájasodott többé, amióta az orvos eltiltotta a sörivástól. Így hát fél éve belépett az Alkoholelles Ligába, elszántan harcolt a szeszes italok ellen, az egyesületben még titkárnak is megtették, előfizetett a Nép Érdeke című vízbarát lapra, eszperantóul tanult, és két pofára zabálta a zöldséget.

Gondolatainak menetét egy kiáltás tépte félbe. A kiáltás a folyó mélyéből hangzott, egyike volt azoknak az éjszakai kiáltásoknak, amelyeket annyira szeretnek az ifjú költők, s hasznát is látják, összesen 16 fillért, mert ennyit fizetnek a szerkesztőségek egy sorért, amelyben a folyó felől rejtélyes kiáltás hasít bele az éjszaka mélyfekete némaságába.

Hurych úr a karfához sietett, kihajolt a víz tükre fölé, s lekiáltott:

- Parancsol valamit?

Ennél okosabb pillanatnyilag nem jutott eszébe, szíve gondolatúzőn kalapált, miközben a folyó tintafekete vize fölé hajolt.

Mialatt Hurych úr a Moldva sötét titkait kémlelte, az Óváros felőli oldalról Bílek fodrászmester sietett át a hídon a vár felé. A hajfürtök derék mesterét nem mondhatnánk éppen az alkohol ellenségének, különösen ezen az estén nem illenék rá e díszítőjelző, de szíve ugyanolyan forró felebaráti szeretettel vert, mint Hurych úré. Barátai és ismerősei tudták, hogy Bílek úr aranyszívű, áldozatra mindig kész férfiú.

Éles tekintete megakadt Hurych úron, aki gyanúsán tehénkedett a híd karfájára. Bílek úr a tett embere volt. Nesztelenül, mint a kalandra siető kandúr, és sebesen, mint a zsákmányra lecsapó hiúz, közeledett hátulról Hurych úrhoz, megragadta kezét, és megpróbálta lerántani a földre. Hurych úr sem volt rest, torkon ragadta az ismeretlent, a két férfiú harsányan kiáltozva rendőr után úgy viaskodott egymással a híd szélén, mintha díjbirkózók lennének, s a borbély elfúlva lihegte ellenfele arcába:

- De uram, nyugodjon meg, miért esne kétségbe?!

A rendőrájárőr futólépésben jött, s Bílek úr minden erejével keblére szorítva Hurych urat, már messziről jelentette:

- Uraim, ez az úr a folyóba akart ugrani, de én megmentettem!

Hurych urat négy kemény rendőrmárk ragadta meg, karon fogták, s az egyik zsaru atyai hangon megpróbálta lebeszélni öngyilkos szándékáról.

Hurych úr, akit váratlanul ért a fordulat, úgy ordított, mintha az eszétől búcsúzna:

- Uraim, ez tévedés!

Majd furcsa, természetellenes kacagásba kezdett, s ismételte:

- Tévednek, uraim, én igazán nem ugrottam a vízbe.

Az emberbarát fodrász volt a sereghajtó, hátul ballagott a rendőrök nyomában, mintha vigyázna, hogy Hurych úr vissza ne szökjön a híd karfájára, s büszkén hangoztatta:

- Én már jó néhány ember életét megmentettem, amikor a hídról a vízbe akartak ugrani, de egy sem védekezett olyan kétségbeesetten, mint ez itt. Látszik rajta, hogy egész elvesztette lelki egyensúlyát. Hisz még a mellényemet is összetépte.

- Istenem, mi lenne a világból, ha minden kicsiségért a folyóba ugranának? Ne búsuljon, jóember, minden rendbe jön. Bármilyen is volt, ami szörnyű tettére készítette, a maga élete is még visszazökken a rendes kerékvágásba. Meglátja, reggelre kijózanodik, és rájön, hogy mégis szép a világ.

- Bizony, szép a világ - mondta rábeszélő hangon a Hurych úr jobbát markolászó rendőr. - Ha mindenki vízbe ugorna, akit valami baj ér, minden második ember itt fuldokolna a Moldvában.

Bílek úr hátulról belekapaszkodott Hurych úr kabátjába, s azt harsogta:

- Hogy tudja, ki mentette meg az életét, jusson eszébe, ha majd kijózanodik, hogy Bílek a nevem és fodrász vagyok Smíchovban.

Hurych úr újból hisztériásan ordibálni kezdett:

- De uraim, könyörgök, eresszenek el, nekem nem volt semmi rossz szándékom, csak kihajoltam a korláton, mert hallottam, hogy a folyóból valaki segítségért kiabál.

- Ugyan kérem - jegyezte meg szemrehányóan a fodrász -, még hogy maga nem akart leugrani? Uram, nekem tapasztalatom van már az ilyesmiben. Csak ránézek valakire, és tudom, hogy ugorhatnékja van-e, vagy sem. Uram, ha maga nem akart volna ugrani, nem védekezett volna, mint egy veszett elefánt. Ha majd reggelre kitisztul a feje, mondjon hálát Istennek, amiért az őrangyala idehozott.

Hurych úr kifogyott a béketűrésből, hátrafordult, és néhány goromba sértést vágott a nemes lelkű és áldozatkész férfiú képébe.

Bílek úr komor hangon panaszkodni kezdett a rendőröknek:

- Na látják, ezt kapja az ember a jóságáért! Ha majd ez az úr reggelre kijózanodik, halálra röstelli fogja magát, amiért így viselkedett az életmentőjével szemben.

Hurych úr kísérletet tett, hogy nyakon vágja a fodrászt, de abbahagyta, amikor a rendőrök azzal fenyegetőztek, hogy tolonckocsiért küldenek.

A rendőrkapitányság előtt még egyszer megpróbált kimagyarázkodni:

- Maguk nem hisznek nekem? Esküszöm, hogy szerencsétlen véletlen történt.

- Csak nyugodjon meg - csitították a rendőrök. - Ha majd kialussza magát és kitisztul a feje, egész más szemmel fogja nézni az életet.

- Szentséges szűzanyám! - sírta el magát Hurych úr.

II

Számos lelki betegség van, amelynek megszokott kísérőjelensége az öngyilkossági kísérlet, ilyen például a paralysis progressiva, paranoia, továbbá a búskomorság, mindenféle mániák és kényszerképzetek, s természetesen a hisztéria.

A megmentett öngyilkosok a rendőrorvos kezébe kerülnek, akik a legkülönbözőbb kérdéseket teszik fel nekik, hogy megrajzolhassák a páciens szellemi kórképét. A válaszok az orvos számára útmutatóul szolgálnak, hogy felismerhesse, milyen lelki betegség vitte öngyilkosságba a boldogtalant, mert ezeknek a bajoknak állandó kísérőjelenségei a fogalom- és képzet-zavarok.

Hurych úr esetében is tüstént hívták a rendőrorvost, hogy vizsgálja meg a megmentett öngyilkos lelkiállapotát.

Míg a doktorra vártak, a szolgálatos őrmester kihallgatta az áldozatkész fodrászt, és jegyzőkönyvet vett fel vele.

Az őrmester is jó ember volt, s látva Hurych úr elkámpicsorodott képét, nem állta meg, hogy ne beszéljen neki a világ szépségeiről és örömeiről.

- Meglátja, uram, minden jó lesz megint, minden rendbe jön, még akkor is, ha boldogtalan szerelemből tette. Van elég szép lány a világon. A nóta is azt mondja: „Gombház, sej, ha leszakad, egy helyébe ezer is akad!” Ha majd reggelre kijózanodik, szépen elmegy Smíchovba, és megköszöni Bílek úrnak, hogy megmentette az életét. Ha családi bajai vannak, tudja mit, költözzön külön, ne vegye szívére. Ha meg anyagi gondjai volnának, csak úgy mondom, nem tudhatom, milyen viszonyok közt él, de ha mégis anyagi gondjai volnának, nézze, uram, becsületes ember a jég hátán is megél. Higgye el, én mondom: a munka nem szégyen!

És mit felelt Hurych úr? Kezébe temetve arcát, feljajdult:

- Krisztus szent nevére, hisz én nem akartam vízbe ugrani!

Erre megint Bílek úr vette munkába:

- Nézze, öregem, én vagyok a smíchovi Bílek, borbély és fodrász, nekem nyugodtan megmondhatja, mi vitte magát a hídra...

Hurych úr hangosan felzokogott.

III

Jött a rendőrorvos, s szólt:

- Hozzák ide azt az öngyilkost!

Elővezették Hurych urat. Arcán a rémület kifejezése ült, ajka vértelen volt, haja kócos.

- Miért akart a folyóba ugrani?

- Esküszöm, nem akartam!

- Ne tagadja, Bílek úr és a rendőrök is bizonyítják. Amikor Bílek úr megmentette az életét, maga dühösen viaskodott vele.

- Ez szörnyű! - siránkozott Hurych úr.

- Mondja meg, miért nyugszik le a nap?
- Az istenre kérem, doktor úr!
- Ismer Ázsiában független államokat?
- De kérem, doktor úr!
- Mennyi hatszor tizenkettő?

Ekkor Hurych úr már nem tudott uralkodni magán, s ahelyett, hogy rávágta volna: hetvenkettő, iszonyatos pofont kent le a rendőrorvosnak.

Reggel beszállították a bolondokházába, ahol immár másfél esztendeje ápolják, mert az orvosoknak mind ez ideig nem sikerült megállapítaniuk, hogy Hurych úr tudatában lenne lelki betegségének, ami az ideggyógyászat szerint csalhatatlanul a páciens állapotának javulását jelenti.

A Folimanka nagy napjai

A Folimanka régi dicsőségét ma már nem támasztja fel senki. Annak a háznak, jobban mondva a hozzá tartozó óriási kertnek, melyet lenn, a Botič partján nagy fák szegélyeztek, s amely a karlovi várfalak és a völgy között szétterült az egész domboldalon, megvolt a maga dicső története.

Ma hosszú házsor nyúlik le közvetlen a Botičig, de mi maradt meg a Folimankából és az egész majorból?

Azoknak a szerelmeseknek emlékei, akik itt andalogtak a várfalak tövében, és ibolyát kerestek.

Az egyetemi hallgatók emlékei, akik reggelente itt biflázták a római jogot. De mindez semmi azoknak az emlékeihez képest, akik átérték az emlékezetes 1897-es esztendőt. Itt vonultak a nuslei, michlei és vršovicei egyesült hadak a vinohradyi legénység és vele szövetséges karlovi elemi és polgári iskolák védereje ellen, melyet a Szent István iskola lelkes növendékei, valamint a vyšehradi Hrádek fiataljai egészítettek ki.

Arról volt szó, kinek az erődje lesz örök időkre a Folimanka.

A voltaképpen tulajdonost, a német Pleschnert sutba dobták. Egy fikarcnyit se törődött vele senki.

Pleschner tartott ugyan őrt meg két kutyát. Az őr, az öreg Poláček reggeltől estig a Botič hídján nyekergette a kintornát, és nem akarózott neki felkapaszkodni a domboldalon.

A kutyák, ahelyett, hogy örködtek volna, napok hosszat Nusléban koslattak eleség után, és amikor egy éjjel a tolvajok kifosztották az egész Folimankát, magukkal vitték a két kutyát is.

Ám a kutyák szerették otthonukat, és visszatértek, hogy tétlenül nézzék, hogyan futkároznak a gyerekek fel-alá, és hogyan pusztul a kert.

Gyönyörű idill volt ez.

Eleinte békességben és boldogságban éltek itt a fiúk.

A bibliából tudjuk, hogy a paradicsomban békésen élt egymás mellett a tigris és a nyúl.

A Folimankán békésen élt egymás mellett a nuslei lurkó a vinohradyival, együtt másztak fel a cseresznyefára, együtt játszottak rabló-pandúrosdit, és együtt szívták az ócska bagót.

Valóságos ovidiusi éden volt ez, az aranykor:

Aurea prima sata est aetas, quae vindice nullo...

Nem volt nézeteltérés. Egyesült erővel szaggatták ki tövestül a nőszirmot, gyöngyvirágot. Egyesült erővel tördelték le a fák ágait, és készítettek belőlük palánkot a kis barlang elé. Együtt lopták a szalmát a major kazlaiból, és hordták a barlangba, ahol napokig háltak azok a szilaj fickók, akik bármilyen okból féltek hazamenni.

Ez éjjeli szállóhely rendszerint olyankor telt meg zsúfolásig, amikor sor került a bizonyítványosztásra, vagyis az évnek abban a szakában, mely ütközőpont szokott lenni a szorgos diákok és szüleik közt.

Többen jónak látták, ha egy időre megszakítják a köztük és szüleik közt egyébként fennálló jó viszonyt.

Itt a Folimankán irgalmatlanul bántak a szülőkkel és édesdeden a szökevényekkel. A szökevény ellátásáról áldozatkészen gondoskodott mindenki, akivel csak érintkezett, és ha teszem azt, egy vinohradyi volt a szökevény, valamelyik nuslei fiú vitt neki egy darab kenyeret, és, mondjuk, egy vršovicei hideg sült krumplit.

Így éltek nyugalomban és békességben. A szökevények, mikor már unták a dolgot, egymás után kijelentették, hogy visszatérnek szüleik ölelő karjába.

A tékozló fiú megtérése persze irgalmatlan feltételekhez kötődött. Le kellett tolni a nadrágot, keresztülfeküdni az áldott atyai térden, és az atyai kézben suhogni kezdett a nádpálca.

Majd az elfenekelés után enni adtak a szökevény lurkónak, aztán meg kellett mosakodnia, tiszta gallért kapott, és újra a család tagja lett.

Ám egyetlenegyszer sem fordult elő, hogy a szökevény a szülői kínvallatás során bevallotta volna, hol hált annyi ideig.

Szóba kerültek a střížkovi szalmakazlak, a strahovi kőbányák, a břevnovi sziklazugok, ahol, úgymond, meghált a sorsüldözött szökevény, távol otthonától, drága szüleitől.

A szülői kebelre visszatért földönfutók hallgattak a Folimankáról, mint a sír, nem árulták el új hazájukat, mely azokban az időkben, amikor a művelődés szent csarnokaiban elkövetkeznek a gyászos napok, mindig készséggel fogadta őket szalmával kibélelt ölébe.

Nos, egyszer történt valami, amit senki sem várt. Olyasmi történt, ami megvetést és utálatot keltett mindenkiben, akinek a Folimanka látogatói közül tudomására jutott.

A Folimankán éjszakázott éppen a vinohradyi Mayerék Vratislavja.

Rossz idők jártak, igen kegyetlen idők, a bizonyítványosztás napjai.

No és akkor történt valami, ami mind a mai napig nem válik a nusleiek becsületére.

Áruló támadt a nusleiek között Kalaš személyében. Kalaš rőt hajú, kancsal fiú volt, pontosan olyan, aminőnek a régi mesterek Júdást ábrázolták.

Ez a nuslei fiú egy szép napon beállított Mayerékhez, és így szólt:

- Mayerné asszony, kérem, Vratislav küldött magukhoz két hatosért.

Kalaš a régi barátja elárulása révén szeretett volna hozzájutni két hatoshoz.

- Hol van Vratislav? Mire kell neki a pénz?

- Tiszta gallért szeretne venni.

- S hol van?

- A Folimankán, a barlangban.

Kalaš elszámította magát. Nem kapott semmit, sőt kénytelen-kelletlen üres kézzel kerekelt oldott, mert a mentő expedíció, mely a házmesternével együtt útnak indult Vratislav felkérésére, erőnek erejével az árulót is magával akarta vinni.

Felfedezték hát a hontalanok menhelyét.

A hontalanok szétfutottak, és azt se tudták, hová legyenek a döbbenettől. Értetlenül álltak a megmagyarázhatatlan rejtély előtt: ugyan ki árulhatta el új hazájukat, a Folimankát?

Megadta aztán a magyarázatot vinohradyi bajtársainak Vratislav, kiindulva abból, amit odahaza nádpálca suhogása közben a szülei elmondtak neki.

Nos, ekkor a vinohradiaiak részéről elhangzott az első komoly és vészterhes szó:

- Lám, ezt csak a nuslei bitangok tehették!

Gyorsan bizottságot alakítottak, és a bizottság úgy döntött, hogy minden halogatás nélkül el kell verni Kalašt.

A büntető expedíciót Vratislav vezette. Kinyomozták, hogy Kalaš esténként a Jaromír utcába jár tejért.

Meglesték, hátulról a közelébe férkőztek, kirúgták a kezéből a tejeskannát, és ütötték, ahol érték.

Kalaš visítására odacsődültek a nuslei fiúk, akik az esti csendben még az utcákon kószáltak, és szabályos viadal fejlődött ki.

A nusleiaiak többségben voltak. A makulátlan jellem megóvására alakult vinohradyi bizottság vereséget szenvedett. Sűrűltek a derékszíjcsatok, repült a sok kő. A vinohradiaiak a Folimankán keresztülvágyva futásnak eredtek. Szaladtak a sötétben árkon-bokron át, a felháborodott nuslei harcosok egész tömegétől üldözve.

Végre elérték a várfalakat. Karlovban, az utcai lámpa fényénél létszámenőrzésre került sor.

Kiderült, hogy a kurta kezű Venda hiányzik. Egymásra néztek, és mindent tudtak. Venda a nusleiaiak fogságába esett.

Mikor másnap reggel Venda megjelent az iskolában, szörnyű részleteket mesélt fogságáról. A nusleiaiak kifosztották mindenéből. Elvették két krajcárját, fél cigarettáját, lemetélték a nadrágjáról mind a hat gombot, végezetül pedig megmártották a Botičban.

Kénytelen volt az árnyékszéken aludni, mert szörnyen bűzlött. Hajnali fél ötkor fürösztötte az anyja a mosóteknőben.

A hadifoglyokkal való bánásmód nemzetközi szabályainak hallatlan megsértése volt ez.

- Majd megmutatjuk mi ezeknek a nuslei férgeknek - mondta Franta Kříž, és olyan kegyetlen javaslatot tett a foglyok elveszejtésére, hogy bármekkora volt is a felháborodás, nem tudtak vele egyetérteni.

Azt követelte ugyanis, hogy a fogságba eső nusleiaiakat hurcolják fel a várfalra, és irgalom nélkül taszítsák le őket a mélybe. Végül úgy határoztak, hogy a foglyokat ki kell cserélni, de előzőleg megmózzák és megvesszőzik őket.

- Isten minket úgy segítjen! - mondta ájtatosan Franta. Mikor aznap a vinohradiaiak megjelentek a Folimankán, elképedve látták, hogy minden talpalatnyi földet megszállva tartanak a nusleiaiak.

Elenyésző kisebbségben voltak. Parlamentert küldtek a nusleiaiakhoz, de a parlamenter azzal a hírrel tért vissza, hogy a nusleiaiak a Folimankát saját birtokuknak tekintik, kifosztották mindenéből, koldusbotra juttatták, mert az utolsó krajcárját is elvették. Készek becsületes harcban megverekedni a vinohradiaiakkal, mihelyt a Binninger-gyárban eldudálják a hatot.

Aznap a vinohradiaiak öt percig se állták a sarat a domboldalon.

A nusleiaiak parittyával rontottak nekik.

Megkezdődtek hát a tárgyalások a barátokkal a szövetség érdekében.

1897. május 5-én, szombaton az egymással szemben álló hadak pozíciója a Folimankán a következő:

A várfalakat a karlovi és hrádeki legénység tartja megszállva. A dombhát keleti oldala és a Havlíček út között a Čelakovsky utcai vinohradyiak ütöttek tábor. A Perun utcai és a rózsakerti polgári iskolák növendékei megszállták a domboldal közepét, a sziklán nőtt magános fától egészen a barlangig.

A dombhát többi része a nusleiai kezén van.

A Perun utcaiakkal és a rózsakertiekkel szemben ott állnak a vršoviceiek mint a nusleiai szövetségesei.

Valamivel három óra előtt a nusleiakkal szintúgy szövetséges podolíiek lopakodva vonulnak a karlovi menhely felé, hogy hátba támadják a hrádekiet, akik a vinohradyiaknak sietnek segítségére, és a karloviakkal együtt megszállták a Folimanka fölött meredező várfalakat.

Elmúlt délután három óra, amikor a vršoviceiek egész váratlanul tárgyalásba bocsátkoztak a vinohradyiakkal, és a megígért ötven cigaretta fejében az országúton szépen leereszkedtek, és a Botič túlsó partján rajtaütöttek a nusleiai főhadiszállásán.

Négy óra felé fönn a várfalakon élénk mozgolódás látszott, és ordítózást lehetett hallani. A podolíiak hátba támadták Karlov védőit. Ám ezzel egyidőben a vršoviceiek megrohanták a nusleiat, a vinohradyiak pedig rávetették magukat a többiekre.

Repültek a kövek egészen a Botič túlsó partjára, a foglyok jajsza az éjig hatolt.

Ámde egyszer csak megjelent két lovas rendőr. Hirtelen feledésbe merült az ellenséges viszony, és a fiúk egy szívvel, egy lélekkel kétségbeesett védekezésbe fogtak az államhatárral szemben. A közápor arra kényszerítette a lovas járőrt, hogy megforduljon és vágatában elhagyja a csatateret.

Jött az erősítés, és kezdődött minden újra.

A megerősített lovas és gyalogos rendőrség támadása már kíméletlenebb volt, de éppúgy kudarcba fulladt, mint az első. Negyven rendőr kellett ahhoz, hogy egy jó órai harcban szétkeresse a gyerekeket.

Aztán késő estig tartotta a rendőrség megszállva a Folimankát. Fennállása óta egészen napjainkig ez volt a Folimanka legdicsőbb napja.

Majd még egyszer felragyogott a dicsőség, mégpedig ugyanabban az esztendőben, vagyis 1897-ben, amikor a decemberi zavargások idején felgyújtották a Folimankát.

Ekkor ismét összetalálkoztak a tűz mellett a régi harcosok, hogy emlékezzenek május 5-re, mely a Folimanka legnagyobb napja volt.

Nos, ilyen volt azokban az időkben az ifjú nemzedék.

DEKAMERON (V)

A világszép Julcsa

I

Szavamra, nem ismerek kedvesebb teremtet a kutyafejű páviánál. Semmiképpen sem bírom megérteni a párducokat, hogy rettegnek tőle, és soha nem bocsátom meg Brehmnek, hogy ezeket az aranyos teremtetéseket aljas rágalommal illette, szörnyetegnek csúfolta. Igaz, első pillantásra úgy festenek, mint valami rémítő csodaszörny, amely a Jelenések könyvéből vagy spiritiszták rajzaiból kelt életre, de ha az ember megszokja őket, rájön, hogy az ördögi külső alatt nemes jellem lakozik, és hogy a kutyafejű páviánból csak értetlen emberek csináltak szörnyeteget.

Mint elismert állatszaktörtő hadd jegyezzem még meg, hogy a kutyafejű pávián az egyetlen majom, amelynek a bundája nem bűdös. Állatkereskedői pályafutásom esztendei alatt nemegyszer kénytelen voltam zsebre vágni vevőim szemrehányásait, akik felpanaszolták a tőlem vásárolt különféle majmok förtelmes bűzét.

Éppen ezért én is bátran mondhatom, Čížek szolgám szavait idézve: „Bátorkodom nagyságtok figyelmébe ajánlani a kutyafejű páviánt.”

II

A szóban forgó kutyafejű pávián Julcsa névre hallgatott. Nem mindennapi szépségű teremtetés volt. Az orra hosszúkás, a szőre kurta, ezüstös fényű és pézsmailatú, szeme barna és a farka intelligensen kurta. E rövidség feljogosított arra a reményre, hogy ivadécai további nemzedékek során teljesen megszabadulnak a fark fölösleges terhétől. Nem mindennapi körülmények között került hozzánk. Egy állatidomító Hagenbeckék hamburgi, jobban mondva stellingeni vállalatától szerezte be. Ott ugyanis egész nevelőintézet működik különféle állatok számára. Julcsa jó iskolát kapott. Két esztendő alatt megtanult öltözködni, két toalettje is volt, egy uszályos báli ruha és egy rövidnadrágos tiroli népviselet tollas kalappal. Biciklizni is megtanították, ezenfelül tudott késsel, villával enni, sörösvögből inni. Az intézeti nevelés még arra is kiterjedt, hogy az elfogyasztott cseresznye magját gondosan célba köpje. Julcsa kisasszony testiekben és lelkiekben egyaránt gyarapodott, és jogos volt a remény, hogy rövidesen nem fog már idegenek jelenlétében bolhákra vadászni, a hátsóját vakarni, és vélt tetveket keresni tanítója és mások hajában.

Az áldozatkész állatidomár végre rászánta magát, hogy tanítványával a nyilvánosság elé lépjen. Bemutatkozásuk színhelyéül a prágai varietét választotta. A fellépést megelőzően fel akarta keresni a napilapok szerkesztősegeit, hogy megnyerje a sajtó kegyeit, és egyben gondoskodjék néhány beharangozó cikkről. Szándékáról azonban az első látogatás után lemondott. Julcsa ugyanis a szerkesztőségben pillanatok alatt bekebelezte az esti kiadás vezércikkét, a főszerkesztőt pedig lelocsolta tintával. A szerkesztők ekkor fontos tapasztalatra tettek szert, mégpedig hogy majomszelídítőt hasonlíthatatlanul könnyebb kidobni, mint a kutyafejű páviánt. Julcsa tanítómestere már régen kint volt a lépcsőházban, amikor Julcsa még mindig a szerkesztőségben folytatta udvariassági látogatását. A könyvszekrény tetején ült, a nagy atlaszban lapozgatott, amelyet az egyik asztalon vett észre, és látható érdeklődéssel egymás után tépdeste ki a térképeket. A főszerkesztő és két legmeghittebb belső munkatársa a telefonfülkébe zárkózott, s azon tanácskoztak, mit tegyenek ezzel a méternél is magasabb, hátborzongató erős fogazatú ördögfajzattal, aki időközben letépte vezetékeről a házitelefont, és a főszerkesztő asztalán talált irományokat megvető mozdulattal kiszórta az utcára. Mielőtt

azonban az újságírók bármiféle megállapodásra juthattak volna, Julcsa méltóságteljes mozdulattal kinyitotta a folyosóra nyíló ajtót, nevelője nyakába borult, és kart karba öltve távoztak.

Ettől a naptól kezdve Hardey úr leszokott a szerkesztőségekben tett látogatásokról, és borzongva várta, mi lesz a varietében. Ha őszinték akarunk lenni, be kell vallanunk, hogy Julcsa első fellépését nem kísérte eget rengető siker. Atyai barátja és tanítómestere kézen fogva vezette a színpadra a tiroli ruhás páviánt, meghajolt a közönség előtt, amit Julcsa igen illedelmesen utánzott, majd Hardey úr rövid beszédet intézett a megjelentekhez, amelyben Julcsát röviden és velősen a világ nyolcadik csodájának nevezte. Julcsa egy ideig közömbösen nézett jobbra-balra, majd lepillantott a zenekarba, és eltűnt a zenészek között. Pillanat múltán ismét megjelent, egy ugrással egy idősebb úr asztalán termett, aki ijedtében színházi távcsövét szegezte rá. A közönség tapsolni kezdett, azt hívén, hogy ez is a műsorhoz tartozik. Julcsát fellelkesítette a siker, a kezében tartott hegedűt, melyet az imént zsákmányolt valamelyik zenésztől, az öregúr fejéhez verte, és elragadta látcsövét. Zsákmányával asztalról asztalra ugrált, egy hölgyről letépte a blúzá, a látcsövet a fópincérhez vágta, felmászott az erkélyre, és az ott felhalmozott kalapokat egymás után ledobálta a földszintre. A nézőtérén pánik tört ki.

Hiába kiabált Hardey úr a színpadról, hogy ne féljenek, Julcsa igen szelíd és illedelmes teremtés, különben is a balul sikerült bemutatkozást rövidesen jóváteszi, és egy hasonlóképpen példás viselkedésű szelíd bengáli tigrist mutat be a közönségnek. A terem hihetetlen gyorsan kiürült. A személyzet egyesült erővel megrohanta az erkélyt, és elkeseredett harc után sikerült legyűrniük és megkötözniük Julcsát. A szelíd kutyafejű pávián eközben ragyogó fehér fogsorával akkora sebet mart az egyik szolgán, hogy mentőket kellett hívatni, és beszállítani szegényt a kórházba. Mikor végre helyreállt a rend, és a rendőrség szétoszlatta a pénztárt ostromló tömeget, amely viharosan követelte a belépődíj visszafizetését, Hardey úr alkalmasnak találta a pillanatot, hogy összeköttetésbe lépjen velem. Felhívott telefonon, és minden elfogódottság nélkül, csodálatosan nyugodt hangon ezeket mondta:

- Halló, hallottam, hogy szívesen vásárol szenzációs állatokat. Jól teszi, uram, tekintsen barátjának, aki segítségére akar lenni e nemes törekvéseben. Látott már majmot, amelyik zsebkendőbe fűjja az orrát?

Azt feleltem, hogy igen, magamnak is sikerült rászoktatnom egy rhesus-majmot. Annyira vitte, hogy zsebkendőjét állandóan magával hordozta a pofazacskójában. Ha meg akarta törölni az orrát, egyszerűen kihúzta a pofájából a zsebkendőt, belefűjta a taknyát, aztán a kendőt nyugodtan visszagyömöszölte a pofazacskójába. Ezt az egyedülálló példányt egy bárónőnek adtam el, aki gyomorhurutot kapott tőle.

- Halló - folytatta Hardey úr -, az én idomító munkám éppen ott kezdődött, ahol az öné végződött. Látott már olyan majmot, amelyik késsel és villával eszik?

- Láttam, uram, láttam, nekem is volt egy farkatlan magótom, az még a kést is lenyelte. Fel kellett boncoltatni, hogy visszaszerezzük a hatszemélyes asztali készletet.

- Halló - harsant egy új hang a telefonban (a varieté titkára volt). - Beszéljünk röviden, üzletemberek módjára. Igen szelíd majomról van szó, egy kutyafejű páviánról. Tudja, a csodálatos Julcsáról, akit plakáton hirdettünk. Biciklizik, palackból issza a sört, báli ruhát és tiroli köntöst visel, és még sok más mókát tud. Ruhatárával és egész felszerelésével együtt odaadjuk kétszáz koronaért. Nem szívesen tesszük, de sajnos, idegenkedik a közönségtől. Különben pár perc múlva önnél leszünk.

Negyedóra múltán gépkocsin hozták a Julcsát, megkötözve, mint valami tetten ért gonosztevőt. Bevittük szegényt a konyhába, ahol húsz kutyának főztünk ebédet, és átmenetileg néhány kutyakölyöknek adtunk meleg otthont. A kis állatok egy kuckóba bújtak, és aggodalmasan szűkölve várták, hogy most mi lesz.

Julcsa árát lealkudtam százhatvan koronára, az urak ráadásul megajándékoztak Julcsa toalettjével, és feltűnő sietséggel elbúcsúztak. Távozásuk után hívtam a szolgámat, Čížeket, és utasítottam, hogy szabadítsa ki kötelékeiből a kutyafejű páviánt. Čížek térdre esett előttem, rimánkodva elmondta, hogy özvegy édesanyjáról kell gondoskodnia, ami különben szemtelen hazugság volt, mert annak idején anyja híre nélkül szökött el hazulról. Amikor látta, hogy hiába könyörög, öt korona előleget kért azzal az ürüggyel, hogy ilyen komoly és veszélyes vállalkozáshoz kellő erőt kell gyűjtenie. Végül is megelégedett két koronával, és elment, hogy kurázsit szerezzen.

Három óra is eltelt, mire visszatért. Láttam, amint kinyitotta a kerítés ajtaját, aztán csendesen eltűnt a házban. Néhány percig tompa zaj hallatszott, aztán csend lett. Utánanéztem még, hogy megfizettük-e Čížek balesetbiztosításának esedékes részletét, és mikor megállapítottam, hogy e kötelességünknek határidőre eleget tettünk, már sokkal nyugodtabban mentem le a konyhába. Óvatosan kinyitottam az ajtót. Egy röpké pillantással megállapítottam, hogy Čížek teljesítette a rábízott feladatot. A falon függő petróleumlámpa gyér világánál elem táruló kép sejtelmes volt és elszomorító. Čížeket leverte lábáról a két koronáért vásárolt kurázs, s miután előbb megszabadította Julcsát, főmaga ereje fogytán leheveredett az ágyra. A tanuló kutyafejű pávián, amikor megkötözték, nyilván azt hitte, hogy újabb mutatványra tanítják. Fogta tehát a kötelet, és gúzsba kötötte Čížeket. Jobb sorsra méltó szolgám mit sem sejtve horkolt, és úgy festett az ágyon, mint egy keresztkötéses postacsomag. Julcsa mellérakta a konyhában található valamennyi kutyakölyköt, és pillanatnyilag Čížek hajában kotorászott. A kiskutyák csendben és megfontoltan várták, mikor kerülnek ők is sorra. Így ismerkedtem meg Julcsával. Megszabadítottam rabságából Čížeket - új barátnőm buzgón segédkezett, majd kézen fogott, és nem engedett el, kénytelen voltam hát, akár akartam, akár nem, magammal vinni őt föl a szobámba. Ott egy almát és kenyeret adtam neki. Ettől kezdve legszívesebben egy pillanatra sem hagyott volna el, ha képes lettem volna követni őt mindenüvé, ahová pillanatnyi szeszélyei magukkal ragadták. Sajnos azonban én nem tudtam egyik fáról a másikra ugrálni, onnét föl az ereszre, az ereszről a tető gerincére. Azt is igen rossz néven vette, hogy nem hintáztam vele együtt a csilláron.

Az első este ugyanis egyetlen ugrással fönt termett a luszteren, és buzgón integetett, hogy menjek utána. A csillár azonban aligha bírta volna el kettőnket, hisz a kutyafejű pávián terhe alatt is leszakadt. A nagy petróleumlámpa felrobbant, a szőnyegek, a függönyök, az egyes bútordarabok, majd a padló is tüzet fogtak. Mialatt én a tűzoltókért telefonáltam, Julcsa kiszökött az ablakon, és a szemközti fáról leste a furcsa lángokat, amelyek tarkán csapdostak ki szobám ablakain.

Amikor megérkeztek a tűzoltók, Čížeket ágyastul ki kellett cipelniük a konyhából, olyan mélyen aludt szegény. Julcsa kissé megnehezítette a mentési munkálatokat, mert ott termett a fecskendőnél, és hintázni kezdett a szivattyú kétágú karján. A jelenlevők azt állították, hogy Julcsa segíteni akart a tűzoltóknak. Jómagam nem hiszek benne. Amikor Julcsa később egy ízben a közeli temetőbe ment éjszakai sétára, és a kápolna harangjának kötelén hintázott, ugyanannyi joggal mondhatták volna, hogy tulajdonképpen annak a szerencsétlen villamoskalauznak a lelki üdvéért harangozott, akivel kevéssel előbb találkozott az úton, és akit megütött a guta, amikor Julcsa lekapta a sapkáját. Mindettől eltekintve azonban Julcsa

valóban kedves teremtes volt. Hogy megengeszteljen, a temetőből ajándékot hozott nekem, egy pléhtáblát, amelyen ez állt: Itt nyugszik szeretett férjem. Viszontlátásra.

Miután eloltották a tüzet, Čížekkel és Julcsával az egyetlen épen maradt földszinti szobába vonultunk vissza. Julcsa illedelmesen helyet foglalt a pamlagon, és megfontoltan tépegetett egy mellényt, amelyet a nagy riadalom közben valamelyik szomszédos lakásban szerzett. A jobb sorsra méltó ruhadarabot egyikünk sem vallotta magáénak, így hát hagytuk szegény állatot, hadd szórakozzon.

Čížek hallgatagon, mozdulatlanul ült az asztalnál, és Julcsát nézte. Váratlanul megszólalt, hangjában meggyőződés csengett:

- Százhatvan korona nem is nagy ár érte. Mondhatom, olcsón kaptuk meg.

Képen törültem. Aztán tovább ültünk, én, Čížek és Julcsa az idegen mellénnyel, mindegyik a maga baján gondolkozott, egészen éjjel tizenegy óráig.

Mikor tizenegyet ütött az óra, kézen fogtuk Julcsát, és kiveztük a kertbe, a nagy ketrechez. Amióta egyetlen nandunkat megették a patkányok, a ketrec üresen állt. Még mielőtt bezárhattuk volna kutyafejű páviánunkat, Julcsa a szájába nyúlt, egy zsebórát vett ki belőle és nekem adta.

A vesztegetési kísérlet ellenére is betuszkoltuk a ketrecbe. Aztán megmutattam Čížeknek az órát, és megkérdeztem:

- Hát ehhez mit szólsz?

- Furcsa dolog, nagyon furcsa - válaszolta -, én nem bírnék ilyen sokáig a számban tartani egy zsebórát.

Az óráért senki sem jelentkezett. Tavalyelőttig használtam. Igen pontosan járt, és lelkiismeretesen elütötte az órákat.

Ebből arra következtettem, hogy eredetileg valamelyik tehetősebb szomszédé volt, aki eljött megnézni, hogy milyen szépen ég a házunk.

Julcsa lassacskán megszokta új otthonát, csak a gazdasszonyunkat, Fáni kisasszonyt nem szívelhette. Alighanem azért, mert Fáninak gazdagabb volt a ruhatára, mint neki. Szegény kis Julcsa minden földi vagyona - ha a tiroli népviselettől eltekintünk - egy uszályos ruha volt, márpedig egy hölgy számára valóságos kinszenvedés mindig csak egy ruhában pompázni. Így esett, hogy egy napon fellopakodott a lépcsőn, benyitott Fáni kisasszony szobájába, és szemügyre vette ruhatárát. Szép, vadonatúj holmik voltak, még a szekrényt se kellett kinyitnia, mind ott hevert a székeken. Julcsának előbb a blúz tetszett meg. Belebújt, s mert lötyögött rajta, megpróbálta fordítva felhúzni. Fejét dugta a blúz ujjába, a varrás felhasadt, így aztán akkurátusan illett rá. A ruhadarab nagyobbik felét keresztülvetette a vállán. Így sem volt jó. Levetette hát, és a blúz ujját a lábára húzta, a maradékot pedig ügyes kézzel turbán módjára a feje köré tekerte. De így sem tetszett neki, legalábbis ezt mondta Čížek, aki az ablakon keresztül megleste, és csak arra volt kíváncsi, hogy Julcsa nagy igyekezetében kezét emel-e Fáni kisasszony új szoknyájára is.

Kis idő múlva Čížek benyitott a konyhába, és szüksézáván közölte a gazdasszonnyal:

- Megtörtént, Fáni kisasszony.

- Micsoda?

- Már fölvette.

- Kicsoda?

- Hát Julcsa a maga ruháját. Fél óráig tartott neki, amíg magára kényszerítette. Nézze, amott megy az udvaron, a kutyaólhöz.

Éppen jókor érkeztem, hogy tanúja lehessen ennek a különös látványnak. Julcsa újmódi öltözékében a kutyaólhöz sietett, hogy megcsodáltassa magát vagy tucatnyi kíváncsi kosztosunkkal. Páváskodó léptekkel sétált a ketrec körül, kezében egy husángot szorongatott. A kutyák hangos ugatással juttatták kifejezésre csodálatukat és örömlüket. Régen nem volt részük ilyen szép és érdekes látványban. Fáni kisasszony szoknyájából Julcsa tógafélét rögtönzött, méltóságteljesen egyik válla köré tekerte. Másik válláról a csillogó gombokkal díszített blúz eleje lógott le, mint valami panyókára vetett huszárdolmány. A blúz másik fele pillanatnyilag a turbán szerepét töltötte be, és mindez együttvéve, Julcsástul, blúzustul és szoknyástul, olyan hatással volt az emberre, mintha valami csödbe ment pátriárka parádézott volna előtte.

Fáni kisasszony átkokat szórva rohanta meg a pátriárkává vedlett világszép Julcsát.

A szomszédban lakó nyugalmazott kórházi igazgató megesküdtött rá, hogy még soha nem húztak le ilyen gyorsan szoknyát fehérszemélyről, mint akkor a házvezetónőnkrol. Szegény Fáni kisasszony! Meg akarta menteni új ruhája roncsait, s ráadásul még a kötényét és szoknyáját is elvesztette. Szerencsére reformbugyit viselt, amit egy fiatal korából megőrzött kerékpározónadrágból alakított át, így hát komolyabb baj nem történt. Julcsa a zsákmányul ejtett köténnyel és szoknyával átugrott a kerítésen, és elment, hogy megnézzze, mi újság a szomszéd faluban. Késő éjszaka érkezett haza, de már teljesen pucéran.

A Fehérhegyi út mentén, a távíróvezetéken még sokáig lógott Fáni kisasszony fekete szoknyája mint rongyolt lobogó. Fáni kisasszony különben még aznap elhagyott bennünket. Távozását rövid levélben tudatta, amelyben - járatlan lévén az irodalmi nyelvben - azt írta, hogy érényeit nyilvánosan meghurcolták.

III

Julcsa barátnőm nemcsak örömet szerzett nekem, hanem néha bizony megkeserítette az életemet, mert nem értette meg, hogy tulajdonképpen mit is akarok tőle. Ha kinn üldögéltem a kertben, gyakran nem fogta fel, milyen is az a tárgy, amelyért a házba küldöm. Most, hogy esztendőik múltán visszaemlékezem ezekre az esetekre, arra a meggyőződésre jutok, hogy nem jártam el eléggé következetesen. Bármennyire is jól fogott az esze, voltak olyan dolgok, amiket első hallásra nem értett meg. A hibát tulajdonképpen én követtem el, rosszul neveltem őt. Márpedig olyan dolgok ezek, amelyeket később nem lehet jóvátenni. Bízom azonban benne, hogy ha még egyszer szert tehetek egy ilyen kedves kutyafejű páviánra, igyekezetem nagyobb sikerrel jár majd, és jobban megértjük egymást, mint az én szegény Julcsámmal.

Egy vasárnap délután például néhány artista jött hozzánk, érdekes állatot kerestek.

Előbb az udvaron értekeztek Čížekkel, aki szabadjára engedte képzeletét, és előbb egy igen jól nevelt óriáskígyót kínált nekik, amelyet nevelésre egy Prága környéki parasztszaládhoz küldtünk, hogy meg ne rühesedjen a városban. Megjegyzem, az eset vasárnap délután történt, miután Čížek a ház előtt, az udvaron, terebélyes hársfák árnyékában mélabúsan hat üveg sört ivott meg.

Húséges szolgám időről időre nagyot ordított a kutyaól felé, ahol különféle fajtájú ebeink buzgón ugatták az arra vetődött kirándulókat, akik jobb ügyhöz méltó igyekezettel verték fel a Fehérhegyi út porát. Kuss! - üvöltötte Čížek, amitől a kutyák csak még hangosabban ugattak, és nem is hagyták abba, amíg Čížek le nem tett ebnevelő szándékáról.

A szóban forgó napon a söröspalackok száma meghaladta a hatot, és Čížek képzelete romantikus bátorsággal bontakozott ki, egyre tarkább képeket festve látogatóink elé. A megrühesedett jámbor óriáskígyóról hamarosan áttért arra az egypúpú tevére, amelyet egy Pilsen környéki családhoz adtunk kosztba.

Az öregebbik artista helyeslően bólogatott, a fiatalabbik egyre csak ezt hajtogatta:

- Lehetetlen, uraim, szavamra, ez már lehetetlen.

Čížek azonban lankadatlan buzgalommal ecsetelte földi javainkat, és végül is úgy éreztem magam, mint egy még fel nem fedezett kontinens, amely mindenfajta állatban bővelkedik.

- Van nekünk, uraim - hallottam Čížek lelkesült szavát -, még egy kisebb fajta, rövid szőrű kengurunk, meg egy nagyobb, hosszú bundás is. Mind a kettő nagyszerűen bírja a vizet, a kisebbik még a fülét is tudja hegyezni. Egy vadaskertben tartjuk őket, és ha uraságtok parancsolná, levelezőlapot küldünk nekik, hogy írják meg, mennyibe kerülnek.

- Lehetetlen, uraim, szavamra, ez már lehetetlen - ismételte a fiatalabbik vendégünk, nyilván ez volt a szavajárása.

- Na és miük van itt raktáron? - kérdezte meg végül az öregebbik -, a kutyákat már láttuk, de nem sokat érnek, mert...

Lesújtóan nyilatkozott az ebállományunkról. Elsősorban nem tetszett neki a frissen festett tarka dogunk. Eleve megmondtam Čížeknek, hogy baj lesz, végezze a munkáját kellő gondossággal, de szolgám, miután szép tarka foltokat mázolt a kutyára, elfeledkezett a szárító és rögzítő permetezésről. Aznap délelőtt a kutyát eső érte, és a festék szétmázolódott.

A fiatalabbik artistának azzal a jól megtermett mészároskutyával gyűlt meg a baja, amelyről Čížek azt állította, hogy ez az egyetlen mastiff, amely Európába került. A kutyát a nagyobb hatás kedvéért három erős láncsal pányváztuk ki, mert a mastiff a legveszedelmesebb fajta véreb. Csehországba különben még hírmondó se került belőlük, úgyhogy igazán mindegy volt, mit mutatunk a nagyra becsült érdeklődő közönségnek. A fiatalabbik cirkuszművész amiatt háborgott, hogy a neki bemutatott mastiff már messziről pacsira nyújtotta a mellső lábát, és barátságosan csóválta a farkát.

A bírálat tehát lesújtó volt, s az idősebbik úr végül megjegyezte:

- Nos, mutathat nekünk még valamit?

Čížeknek a képen látszott, hogy most ravaszul végsőkéig akarja csigázni érdeklődésüket, és nyugodt szóval válaszolt:

- Hát vannak még galambjaink...

- Micsoda? - vágott szavába a két látogató.

- Bátorkodom nagyságtok figyelmébe ajánlani a kutyafejű páviánt. Mindketten a kertben vannak. Mármint a pávián és a főnök úr.

Így ismerkedtem meg Julcsa révén a Schneider fivérekkal, akik különféle cirkuszok ponyvateje alatt üzték az artistamesterséget. A fiatalabbik három évig egzecírozgatott a porondon egy idomított disznót. Aztán kikopott a szerződésből, a disznót megette, és fakírkodni kezdett. Azt állította, hogy sebezhetetlen a teste, tüvel szurkálta, késsel vágdosta magát, míg egyszer véletlenül egy karcolást ejtett a bőrén, vérmérgezést kapott, abbahagyta a fakírságot, és bátyjával együtt új mesterséget választott: cirkuszi bohócok lettek. Azért is jöttek hozzánk, hogy valami alkalmas állatot vásároljanak, mert hát hármasban jobban megy a komédiázás.

Időközben Čížek a pajtába ment, aznap oda zártuk be Julcsát büntetésből. Jól nevelt páviánunk ugyanis valami úton-módon bejutott abba a szobába, ahol a zongorát tartottuk, és sikerült ezt a tiszteletben megaggott hangszert elképzelhetetlenül rövid idő alatt legalább részben szétszednie. Annyi biztos, hogy munkáját sokkal gyorsabban végezte el, mint bármelyik zongorahangoló.

A derék jószág büszkén rakta elém a fehér és fekete billentyűket, amitől zongoránk fog-sorában igen szemrevaló hézagok támadtak. Lelkem mélyén hálás voltam Julcsának, mert hetenként kétszer hozzánk járt gyakorolni könyvelőnk kislánya. De nemcsak a gyerek használta a zongorát, hanem az apja is, aki egy üveg kontusovkát őrzött a hangszer gyomrában. Julcsa kiitta a pálinkát, mi meg kénytelenek voltunk bezárni őt, nehogy jókedvében valami számárságot kövessen el.

Čížek képe nem sok jót árult el, amikor egy idő múlva visszatért. Arcán gyötrődés látszott, és titokzatos kézmozdulattal félrevont:

- Főnök úr - kezdte sírós hangon -, az üzletből nem lesz semmi. A majmunk berúgott, pedig nem is emberszabású.

Azt mondtam neki, hogy nem vagyok kíváncsi a szellemes megjegyzéseire, nyögje ki szaporán, hogy mi a baj.

- Nehéz szót érteni vele - folytatta kétségbeesetten -, nem akar felöltözni. Előbb megpróbáltam ráadni a báli ruhát, erőnek erejével rá akarta húzni a tiroli gúnyját. Na jól van, ha azt akarod, legyen, mondtam neki, csak várj, előbb lehúzom a cifra uszályosat. Akkor még hajlott a szavamra, de mihelyt rajta volt a tiroli ruha, megint csak a szoknyásat ráncigálta, hogy belebújjon. Végül is leszedtem róla mindent, itt van az egész gardróbja, elhoztam, hogy megmutassuk azoknak az uraknak, milyen szépen öltöztetjük.

- De ez még nem minden - jegyezte meg rövid szünet után búsabb hangon. - Azt mondtam neki, hogy ha már nem akar felöltözni rendesen, legalább mutassa meg az uraknak, milyen ügyesen tud biciklizni. A kerékpárját is odavittem neki. Julcsa meg ráült, kikerekezett a kapun, nekivágott az országútnak és most odavan.

- Egészen odavan - tette hozzá lemondó kézlegyintéssel -, és azok a cirkuszosok el se fogják hinni, hogy valaha is volt kutyafejű páviánunk.

Nem is hitték el. Hiába mutogatta Čížek a báli ruhát, a tiroli kosztümöt meg a sörösüveget, amiből Julcsa inni szokott.

A fiatalabbik még szemtelenkedett is.

- Erre egy fillér előleget sem adunk - kiabált -, a tevéjüket Pilsenbe küldték kosztra, a kenguruikat egy vadaskertben tartják, a kutyafejű páviánuk meg kerékpáron elszökött, éppen akkor, amikor meg akarták mutatni nekünk. Átkozottul furcsa véletlenek ezek, uram!

Az idősebbik néhány megfontolt szót ejtett csalókról meg szélhámosokról, és gúnyosan hozzáfűzte:

- Az urak nagy hancegve mutogatják az üveget, amelyből a majmuk inni szokott. Ugyan kérem, ilyen sörösüveget bármelyik szemétdombon találni.

Miközben elhagyták szerény vállalatunk udvarát, kemény szavakat mondtak a tisztességtelen kereskedők üzelméről, az ajtóból a fiatalabbik még visszafordult, megállított egy vadidegen embert, és rám mutatva így szólt hozzá:

- Ennek az úrnak kerékpáron megszökött a kutyafejű páviánja.

Késő éjszakáig hiába vártuk Julcsát. Reggel Čížek szava ébresztett fel:

- Hát visszajöttél végre? Hová tetted a biciklidet? Mondd, hol a biciklid?

Hiába kérdezte, Julcsa nem árulta el.

IV

A ház előtt ültem a padon, és Čížekkel beszélgettem. Derék szolgám amolyan heti beszámolót tartott vállalatunk ügyeiről, felsorolván a különféle baleseteket, amelyek babérkoszorú helyett díszítették cégérünket, és öregbítették vállalatunk hírnevét.

- Már hétfőn gondoltam, amikor az a harapós bulldog megszökött - dűnnyögte Čížek -, hogy ez a hét is jól kezdődik.

- Hát bizony, sok kellemetlenségünk volt miatta.

- Mindjárt éreztem, főnök úr, amikor elindultam keresni azt a dögöt, hogy baj lesz. Lelkemre, nem tudtam, hogy idegen kutyát hozok haza helyette. Annak a bulldognak is éppen olyan pofája volt, mint a mienknek, és morgott is, amikor húzni kezdtem a pórázánál fogva a bolt előtt, ahol a gazdasszonyára várt. Még jó, hogy az újságok leközltek a helyreigazítást, és megírták, hogy nem lopunk kutyákat, a rendőrbiztos úr ugyan az őrszobán azt mondta: „Tévedés nincs”, de szeretném tudni, hogy ő meg tudná-e különböztetni az egyik bulldogot a másiktól, ha még ahhoz sem ért, hogy meglássa, ki a bűnös, és ki az ártatlan.

Čížek kabátja ujjával egy könnycseppet törült ki a szeme sarkából, egyúttal az orráról sem feledkezve meg.

- Mindig mondom, főnök úr, hogy ha hétfőn megszökik egy kutya, akkor egész héten szökdösnek, egyik a másik után. Kedden meglépett annak a mérnöknek a pincsikutyája, aki azért hozta ide, hogy tíz koronáért szoktassuk le a harapósságról. Mindjárt megmondtam, hogy még húsz koronáért se vesszük rá, hogy békében hagyja az embereket, inkább otthon próbálják megnevelni, de hát maga, főnök úr, túlságosan jó ember, s mindent megtenne, hogy egy kis reklámot szerezzen a vállalatnak. Hát kedden az a dög is eltűnt. Azt hittem, hogy hazament, föl hívtam a mérnök urat telefonon, hogy a Bojkója már útban van hazafelé. Ma már szombat, de a pincsi még mindig nem érkezett meg a gazdájához. Nagy baj lesz ebből, főnök úr, én nem ártom bele magam, délelőtt telefonált a mérnök úr, és valami olyasfélét mondott, hogy eladtuk a kutyáját, mint Jákob fiai az öccsüket, Józsefet. Szerdán el kellett ásni az angóramacskát, vagyis a felét, amit meghagytak belőle a petymegek. Mindjárt mondtam, nagyságos úr, hogy vasketrecbe kell zárni azokat a petymegeket, mert a faketrecen lyukat rágnak, átrágják magukat az angóramacskához, mert húst akarnak zabálni, nem pedig zöldsalátát. A szemük is olyan vérszomjas volt. Amikor friss salátaleveleket raktam a ládájukba, vackot csináltak belőle, és a fészkükből úgy néztek rám, hogy a hideg futkosott a hátamon, pedig hát apróka állatok, az ember egy ültében ötöt megenne belőlük.

- Tán nem ette meg őket?

- Csak azt a hármat, főnök úr, amit a macska hulláján csaptam agyon. A többi négy megszökött. Aznap petymegpörköltet ebédeltünk a kocsissal. Szép fehér húsuk volt, csak egy kicsit vadízú, biztosan attól, hogy olyan vadul rohanták meg a szegény macskát. Csütörtökön szerencsésen eladtunk egy pár aranyfácánt. A kakasnak ugyan silány volt a farka, a borzebünk megkopasztotta egy kissé. Már arra gondoltam, hogy egy-két tollat kitepek a páva farkából, és fölvarrom a fácskakasnak, de aztán eszembe jutott, mit szól majd hozzá a főnök úr, ha szombaton hazajön, és megsilányítva találja a páváját. Különben is nem lett volna becsületes

üzlet, ha így becsapom a vevőt. Pénteken eladtunk egy orosz agárt, a másik megszökött. A könyvelő úr azt mondta, hogy a kettő per saldo kiegyenlíti egymást.

Ilyen volt tehát a heti mérleg. Mindezek az ügyletek távollétemben bonyolódtak le. Jómagam az elmúlt napokban Drezdában jártam, reméltem, hogy olcsón vásárolhatok egypár szemrevaló állatot az ottani felosztott állatkertből. Nyolcszáz márkáért nyakamba akartak sózni egy vedlett vén oroszlánt, amely ezenfelül egyik lábára béna is volt. Arra gondoltam, hogy új bőrt húzatok rá, de a bénasága mindenképpen megmaradt volna. Igaz, dicső múltra tekinthetett vissza, tíz esztendővel ezelőtt egy vándorcirkuszban vacsorára megette a szelídítőjét, de mi hasznát vehetem én egy oroszlán rég múlt dicsőségének? Ki veszi meg? Azért valamit mégiscsak vásároltam Drezdában: egy egyiptomi ihneumont. Jóval kisebb állat az oroszlánnál. Befért a kabátom alá, úgy is vittem haza, hogy ne kelljen a határon vámot fizetnem érte. Ebből még egy előny származott: szerény személyemnek külön szakaszt biztosítottak a vonatban. Az egyiptomi ihneumon ugyanis igen szerencsétlen állat. Brehm a görényfélék rendjébe sorolta, amelyek arról ismeretesek, hogy nem árasztanak rózsaillatot. Így aztán mi mást tehetne a boldogtalan ihneumon, mint hogy igyekszik eleget tenni kötelességének, és igazolni a besorolás jogosságát.

- Ide figyeljen, Čížek - mondtam hűséges szolgámnak -, azt magyarázza meg nekem, mi van a Julcsával? Amikor megmutattam neki az egyiptomi ihneumont, mordult egyet, aztán eltűnt, és pár perc múlva visszatért aranykeretes csíptetővel az orrán. Maga azzal fogadott, hogy Julcsa semmi rosszat nem tett, amíg távol voltam, de tartok tőle, hogy az az aranykeretes csíptető rosszat jelent.

- Ne ijedjen meg, főnök úr - igyekezett megnyugtatni Čížek -, az a csíptető nem a házbelié. Dobřenská bárónő járt nálunk, hat vadászvizslát akart rendelni. Colloredo-Mansfeld herceg ajánlott be neki, de alig ért ide a bárónő, ott termett mellette a Julcsa, a hátára ugrott, és lekapta orráról a csíptetőt. Miután a kegyelmes asszonyt felélesztettük, tüstént kocsiba ült és elment, még a rendeltetést is visszavonta. Fura egy nőszemély, az istenért sem akarta az orrára biggyeszteni a lornyonját, azt mondta, hogy nem nyúl olyasmihez, ami már majom kezében volt. De úgy hiszem, főnök úr, ebben semmi rossz sincs, kár nyugtalankodnia miatta...

Ezért újabb nyaklevest kapott.

V

Voltak olyan napok, amikor a szolgálmon különös töprengő mélabú vett erőt. Efféle hangulatai mindig nagy események előhírnökei voltak. Ha Čížek ezenfelül még különleges tudásszomjat is mutatott, biztosan tudtam, hogy az idő méhében szerencsétlenség érlelődik. Egy ízben például alig érkeztem haza, szolgálom már a kapuban töprengő képpel az iránt érdeklődött, hogy micsoda géppel dolgoznak a vízműben, hogy a vizet olyan magasra föl tudják nyomni, mint a mi házunk. Megmagyaráztam neki a közlekedő edények fizikai törvényét.

- Jól van, ezt értem - bólintott Čížek -, nagy a nyomás, de mondja csak, főnök úr, nincs olyan találmány, amivel el lehetne állítani a vizet?

- Miért? - firtattam.

- Hát csak úgy, főnök úr. Úgy gondolom, föl kéne találni valamiféle szerkezetet, amely önműködően elzárná a vizet a vezetékekben, ha baleset történne, például, ha valaki lecsavarná a csapot, és a víz özönlene kifelé a falból. Tudja, főnök úr, nem kellemes érzés, ha kiöntik az embert a házából.

Rászóltam, hogy magyarázza meg végre, miért kérdez ilyen furcsa dolgokat.

- Ne gondolja, főnök úr - folytatta elmélázva derék szolgám -, hogy csak úgy véletlenül jutott az eszembe. Az említett találmány gyakorlati haszna akkor világosodott meg előttem, amikor láttam, hogy Julcsa az emeleti folyosón a vízvezeték csapját csavargatja. Tudtam, hogy a bestiának nagy ereje van, de hogy ilyen gyorsan lecsavarja, sohasem hittem volna. Mire odahívtam a kocsist, hogy nézze meg, micsoda komédiát játszik a Julcsa, őnagysága már le is szedte a csapot, és fölmászott pihenni a tetőre, a kémény tövébe. Higgye el, főnök úr, a vizet semmiképpen sem lehet elállítani, úgy zuhog lefelé a lépcsőn, mint valami hegyi vízesés, lenn a konyhában már úsznak a székek. A lóca meg az asztal nehezebb, egyelőre még a helyén maradt, pedig már jó egy órája tart az árvíz. A kocsis azt mondta, hogy le fog szakadni a mennyezet, ezért inkább kihurcolkodtam.

Búsan mutatott a bőrdíjára a kerítés tövében.

Siettem be a házba, és tüstént megállapítottam, hogy Čížek túlságosan sötét színekkel ecsetelte a helyzetet. A mennyezet átázott, ez igaz, de közvetlen veszedelem nem fenyegetett. A konyhában a mennyezet csak akkor szakadt le, amikor már elment a házból az építésügyi szakbizottság, amely biztosított felőle, hogy minden rendben van. Az én szobám mennyezete be sem omlott, csak néhány gerendával kellett alátámasztani. Ettől igen hangulatos képe volt a szobámnak, különösen estefelé, amikor leszállt az alkony. Úgy festett, mint valami oszlopdíszes antik görög szentély.

Az enyvezett bútordarabok alkotóelemeikre estek szét. Ennek különösen a hosszú téli estéken örültem. Igen kellemes unaloműző játék volt összerakosgatni az egybekeveredett alkatrészeket. Az íróasztal, a fehérműs szekrény és a ruhásszekrény darabjaiból egészen újfajta bútorokat állítottam össze.

Ennek ellenére be kell ismernem, hogy attól a naptól kezdve bizonyos aggodalommal figyeltem Čížeket, nem jelenik-e meg arcán ismét az a bizonyos jól ismert mélabús, tűnődő kifejezés.

Vagy egy hónappal azután, hogy Čížek a vízvezeték önműködő elzárásáról elmélkedett, utánanéztem, hogy rendbe hozta-e Čížek a királpulinkat, amelyet kopaszra kellett volna nyírnia, mert szegény állatot megszállták a bolhák.

Čížek ezt a munkát napról napra halogatta, mert úgy vélte, hogy ezen művelet közben a bolhák egytől egyig ráugranak. Hiába magyaráztam neki, hogy a férgek nem élnek túl, ha a pulit előzőleg jól megmosdatja, megfürdeti. Valósággal rögeszméjévé vált, hogy nyírás közben a bolhák feltámadnak. Elképesztő történeteket talált ki ezekről az apró fekete vérszopókról. A szakácsnőnknek esküdözve mesélte, hogy látott egy csukát, amelynek a pikkelyei teli voltak bolhával, amikor kifogták a vízből.

Čížek végre beadta a derekát, és amikor egy ízben rettenetes szélvész kerekedett, hajlandó volt az udvaron megnyírni az ebet. Elszántságát azzal magyarázta, hogy a bolha igen könnyű, és a szél biztosan elhordja őket.

Amikor hazaérkeztem, hallottam, amint Čížek megjegyzi:

- Ne kunyerálj, úgyse adom oda.

Szolgám arcán ismét azt a bizonyos gyanús mélabús kifejezést véltem felfedezni. Még szomorúbban nézett, mint az elcsúfított puli, amely úgy festett, mintha az imént ugrott volna ki a bőréből.

- Azt hittem - fogadott Čížek -, hogy kész leszek vele, mire a főnök úr visszajön. Micsoda dolgok történnek itt, micsoda dolgok!

Nagyot sóhajtott.

- Éppen azon töröm a fejem, hogy talán jobb lenne, ha a majomnak csak két keze volna. Négy kéz egy majmon mégiscsak sok.

Ezt már igen elkeseredetten mondta.

- Nem beszélnek erről, de hát attól tartok, hogy ha a Julcsa hátsó két keze összekap a két mellsővel a revolver miatt, akkor még komoly baj lehet a dologból. A revolver ugyan a magáé, főnök úr, de a Julcsa már ki tudja, hol jár vele. Nagyon szép revolver volt.

Megnyugtattam, hogy a pisztolyban csak vaktöltények voltak.

- Ez szép dolog, főnök úr, de a Julcsa a revolverrel együtt egy maréknyi élestöltényt is kilopott az éjjeliszekrény fiókjából és zsebre vágta.

- Mit nem mond, Čížek!

- Ez már így van, főnök úr. A Julcsa még parádéba is öltözött hozzá. Egész délután olyan illedelmes volt, felvette a tiroli köntöst. Aztán vagy egy órával ezelőtt rohángálni kezdett fel-alá a házban. A főnök úr szobájának ablakán keresztül megpillantottam a tollas zöld kalapját. Odamegyek, hát látom, hogy éppen az éjjeliszekrény fiókját húzogatja. Mielőtt még egy lépést tehettem volna, már a nadrágja zsebébe gyömöszölte a patronokat, és jött felém, pisztollyal a kezében. Mit is tehettem volna? Julcsa a kezét nyújtotta, hát kezet fogtam vele, megveregettem a vállát, hogy ne bántson. Aztán a bestia kiment az udvarra, a kerítésen át kimászott az utcára, és nekivágott az országútnak. Most valahol sétál, és alighanem lövöldöz. Lövést ugyan még nem hallottam, de valahogy úgy képzeltem, hogy ha kilőtte már mind a vaktöltényt, élespatronokat rak majd a revolverbe. Abból pedig baj lesz! - tette hozzá prófétai hangon.

Ezalatt besötétedett. A történetek semmi jóval sem kecsegtettek. Hirtelenében nem jutott más az eszembe, csak annyi, hogy a páviánnak nincs fegyvertartási engedélye, és ha most este hajtóvadászatot rendez a szomszédos park őreire, komolyan meggyúlik a baja a hatósággal, hisz még a vadászengedélyt is itt felejtette, pedig mind a két írás az éjjeliszekrény fiókjában hevert a revolver mellett.

- Ne féljen, főnök úr - nyugtatott meg Čížek, mikor elmondtam neki aggályaimat -, a fegyvertartási engedélyt és a vadászjegyet pofazacskójába dugta.

Čížek egész éjjel ott virrasztott a szobámban. Hallgattunk mind a ketten. Késő éjszaka úgy vettem észre, hogy Čížek nagy igyekezettel töri a fejét valamin. Mielőtt még megkérdezhettem volna, min töpreng, meggyőző hangon így szólt:

- Én a maga helyében, főnök úr, inkább elutaznék Prágából.

Aludni küldtem, és magam is lefeküdtem. Kisvártatva mintha lövöldözést hallottam volna. De csak hőséges szolgám kopogott az ajtón.

- Mi az, Čížek?

- Megjött a Julcsa. Egyenesen az istállóba ment, ott ül olyan rémült képpel, mintha ördögöt látott volna. Amikor levetkőztettem, a nadrágzsebében megtaláltam a pisztolyt. Szegény párának minden szál szőre égnek áll, egészen olyan, mint valami sündisznó. A revolverből egy töltény hiányzik.

Elmentem megnézni Julcsát. Valóban olyan nyomorúságosan festett, amint az imént Čížek leírta. A sarokban kuporgott a szalmán, és amikor odamentem hozzá, a kezét nyújtotta felém, és furcsa hangot hallatott, ilyesféléképpen: Hu.

- Azt akarja mondani, hogy bum - elmélkedett Čížek.

Másnap az újságok hosszú cikkeket közöltek ezzel a címmel: *Rejtélyes rablógyilkos-merénylet Prága egyik külvárosában*. A röfnyi riportok, amelyekbe a helyi tudósítók apait-anyait beleadtak, újságonként más címekkel is napvilágot láttak, mint például: *Elvetemült rablógyilkos-kísérlet* stb. A cikkek különben részleteikben igen érdekesek voltak. A kárvallott egy öreg trafikos volt, aki Košířében, a kétszáznegyvenkilences helyrajzi számú ház földszintjén lakott. Éppen hazaérkezett, zsebében az aznapi bevétellel, tüzet gyújtott a kályhában, s kinyitotta az ablakot, hogy kiszellőztesse a szobát, amikor egy ismeretlen férfi beugrott az ablakon, és rálőtt. A merénylet pillanatában a szerencsétlen trafikos éppen fát rakott a tűzre.

E pontban egyébként eltértek egymástól a jelentések, a napilapok jó harminc százaléka azt állította, hogy az agg dohányárus éppen a lámpa kanócát csavarta feljebb, amikor az életét fenyegető lövés eldördült. Bárhogy is történt, valamennyi riporter megegyezett abban, hogy a merényletet előre megfontolt szándékkal követték el, és a tettes ravaszul kileste azt az időpontot, amikor a ház többi lakója moziba ment. „A lövés után a merénylet megijedt áldozatának kiáltozásától, és alighanem attól tartva, hogy a zajt meghallhatják a járókelők (az ablak nyitva volt), letett gyilkos szándékáról és elmenekült. A megtámadott trafikos a házmeister kíséretében tüstént a rendőrszobára sietett, és részletes személyleírást adott a merényletről. Borostás képű, alacsony termetű, zömök férfiról van szó, aki tirolai népviseletbe öltözött. A tettes fején tollas zöld kalap volt. E személyleírás alapján - hangsúlyozták a lapok -, hamarosan sikerül ártalmatlanná tenni az elvetemült gonosztevőt, feltéve persze, hogy a merénylet nem szerez időközben más öltözetet, hisz feltűnő ruhája tüstént leleplezné. Legfőbb ideje, hogy fővárosunk külső negyedeiben végre hathatósabb intézkedésekkel biztosítsák a közrendet.”

Az egyik újság ezzel kapcsolatban megjegyezte, felháborító tény, hogy mindeddig nem követték ki a košířei országutat, és hogy évről évre megnyesik az útmenti fákat.

A napilapok délutáni kiadásukban a következő hírt közölték:

Letartóztatták a košířei rablógyilkos-merénylet tettesét.

„A rendőrség az államvasutak pályaudvarán letartóztatta a košířei rablógyilkos merényletét. A tettes neve Jägerle Romuald, a tirolai Bolzanóból származik. A letartóztatott gonosztevő makacsul tagad, bár pontosan illik rá a személyleírás, amelyet a megtámadott dohányárus közölt a rendőrséggel. Jägerlénél kisebb összegű készpénzt és egy citerát találtak. Azt állítja, hogy ma reggel érkezett Prágába, és tovább akart utazni. Litoměřicébe, ahol citerásnak szerződtek egy kávéházba. Mindenesetre figyelemre méltó, hogy nem jutott eszébe a kávéház neve. Letartóztatása során fegyvert nem találtak nála, ezért a rendőrség föltételezi, hogy a merényletnél használt pisztolyt menekülés közben eldobta. Jägerlét beszállították a prágai büntetőbíróság fogházába. A szembesítés során a megtámadott trafikos azonnal felismerte Jägerlét, és kijelentette, hogy ő a tettes.”

Ugyanaznap az esti lapokban ez állt:

„Jägerlét, a košířei rablótámadás állítólagos tettesét szabadlábra helyezték, mert sikerült alibit igazolnia. Ártatlansága mellett azok a vasúti kalauzok tanúskodtak, akiknek Linz és Budějovice között a vonaton citerázott. A rendőrség új irányban folytatja a nyomozást.”

Ettől a naptól kezdve világszép páviánunknak vezetékneve is volt: Jägerle Julcsának hívtuk.

A Nemzeti Lapok ötvenéves évfordulója

Ötven éven át, vagyis megjelenésének első napjától olvasta Fencel úr a Nemzeti Lapokat, de egy fillért nem fizetett érte. Teljes ötven éven át járt a lap a címére, a kisvárosba. Amikor első ízben kézbe kapta, negyvenkilenc éves volt. Ma kilencvenkilenc éves aggastyán, a legidősebb ifjúcseh a földkerekségen, s napról napra felolvastatja magának dédunokájával a Kramárról szóló cikkeket, napról napra megérkezik címére a Nemzeti Lapok, de a kiadóhivatal mind a mai napig nem intette meg. Talán a véletlen műve, talán az előfizetők jegyzéke hibás. Mi nehezen tudnánk a kérdést eldönteni.

De az igazság a Nemzeti Lapok kiadóhivatalában is győz, így hát kiderült, hogy Fencel úr adós maradt a Nemzeti Lapok teljes ötvenévi előfizetési díjával. Mégpedig éppen most derült ki, a Nemzeti Lapok nemrégén ünnepelt ötvenéves évfordulója alkalmával, amelyből - a fáradhatatlan Kočí úr jóvoltából - hamisítatlan amerikai ízű reklámot csináltak.

Fencel úr elolvasta, jobban mondva felolvastatta magának az összes nyilatkozatot, melyek mindegyikéből áradt a csodálkozás, hogy a Nemzeti Lapok még megjelenik, továbbá a reklámozó leveleket, amelyeket a Nemzeti Lapok kiadóhivatalától felbuzdított emberek büszkén írtak alá, közölvén, hogy voltaképpen mit gondolnak az ötvenéves évfordulóra megjelent jubileumi számról.

- Kedves Tonda - szólt Fencel úr a dédunokájához -, mi se mulaszthatjuk el, hogy írjunk nekik.
- A kilencvenkilenc esztendő ifjúcseh napokig törte a fejét, míg végül dédunokájának lediktálta ezt a levelet:

Tisztelt Szerkesztőség!

A sír szélén álló aggastyán vagyok, az ifjúcseh párt kilencvenkilenc éves odaadó híve. Ötven éve napról napra jár nekem a Nemzeti Lapok. Elvesztettem a feleségemet, gyermekeimet, és csak a Nemzeti Lapok maradt meg számomra. Őszintén gratulálok Önöknek, és nem kívánok magamnak semmi mást, csak hogy még újabb ötven évig küldjék címemre a Nemzeti Lapokat. Üdvözlöm dr. Kramárt, és egy kalendáriumot kérve maradok szívélyes üdvözlettel

*a Nemzeti Lapok
kilencvenkilenc esztendő előfizetője,
Jakub Fencel
volt harangozó, Bytouchov*

Magától értetődik, a levél megjelent a Nemzeti Lapokban. A szerkesztőség továbbította a levelet a kiadóhivatalba, hogy elintézzék a kalendárium iránti kérelmet, egyúttal jelentkezőlapot küldjenek Fencel úrnak, hogy újabb ötven évre megrendelhesse kedvenc lapját.

Nos, a kiadóhivatalban most jöttek rá, hogy a kilencvenkilenc esztendő tántoríthatatlan ifjúcseh ötven éven át kapta a Nemzeti Lapokat, de az egész ötven év alatt nem fizetett érte semmit.

S mialatt a Nemzeti Lapok előfizetői olvasták a kövér betűs szenzációt:

**!!! EGY KILENCVENKILENC ÉVES AGGASTYÁN
ÖTVEN ÉVEN ÁT ELŐFIZETETT A
NEMZETI LAPOKRA!!!**

a kiadóhivatalban azt számígtatták, hogy a tántoríthatatlan ifjúcseh az eltelt ötven év során mennyivel maradt adósuk.

Nos: napi 8 fillér 50 éven át, azaz 18 250 nap 8 fillérjével = 146 000 fillér, vagyis a derék legöregebb ifjúcseh a mai napig számítva tartozik a Nemzeti Lapoknak 1460 koronával.

El tudják képzelni, mit jelent 1460 korona, mikor a Nemzeti Lapok kiadóhivatalának minden fillérre szüksége van? De ez még nem minden! Húsz év alatt a tőke megkétszereződik! A tartozás tehát 1880-ig 584 koronát tenne ki, 1880-tól 1900-ig ismét 584 koronát, de mindig kétszeresen számítva, tehát kétszer 584 korona és még egyszer ugyanannyi, az összesen 2336 korona. Ennyi pénzért már tökéletes ifjúcsehvé válhat az ember! Tartozik továbbá Fencel úr 1900-tól 1911 végéig a maga politikai meggyőződéséért a Nemzeti Lapoknak 292 koronával. A legutóbbi év kamatait már elengedték neki, mivel ötven éven át szilárdan kitartott a Nemzeti Lapok mellett. Elég az hozzá, hogy Fencel úr tartozása 1460 koronáról felszaporodott 2628 koronára, pedig tekintettel dr. Kramář jubileumára, a kamatos kamatot elengedték neki, amit ez a kedélyes öregúr nyilván megérdemelt, ha kilencvenkilenc esztendő alatt újjászerveződött.

- A kalendáriumért, tekintettel odaadó ifjúcseh mivoltára - mondta a Nemzeti Lapok kiadóhivatalának főnöke, Kočí úr -, csak egy koronát számítunk fel neki, tehát 2628 korona + 1 korona = 2629 korona. Írja meg a számlát 2629 koronáról!

A kilencvenkilenc esztendőös odaadó ifjúcseh kapott hát egy levelet, amelyben a Nemzeti Lapok kiadóhivatala finom hangnemben felhívja a figyelmét, hogy számláját a hátralékos előfizetési díj és a küldött naptár ára címén 2629 korona terheli, egyidejűleg kéri Fencel urat, hogy környezetének ajánlja és buzgón terjessze a Nemzeti Lapokat. Minden új előfizetőért 50 fillér a jutalom.

Szerencsére a levelet a dédunoka, Antonín Miřička vette át, aki aztán, mintegy melleleg, megkérdezte az öreg Fenceltől:

- Mondja, nagyapó, fizetett maga valaha a Nemzeti Lapokért?

- Nem én, gyerek, soha, küldték, én olvastam, ifjúcseh lett belőlem, meg is maradok ifjúcsehnek. Valahányszor ezt az újságot olvastam, úgy éreztem, jót tesz még az én rozszant testemnek is, kedves Tonda. Felfrissítette a lelkem, megtisztította, felüdítette a testem!

Nos, a kilencvenkilenc esztendőös ifjúcseh dédunokája Prágába utazott, hogy majd beszél dr. Kramářral.

Nem engedték be hozzá, hanem azt tanácsolták neki, hogy forduljon a kiadóhivatalhoz.

Kočí úr türelmesen meghallgatta, hogy Fencel úrnak nincs semmije, ellenben odaadó ifjúcseh, és a dédunokája szintúgy.

Kočí úr fürge agyában pompás ötlet született.

- Nézze, Miřička úr, 2629 korona szép kis tőke, mi ezt Fencel úrnak teljes egészében elengedjük, ha eljön Prágába. Fencel úr a puszta lényével sokat tehet, hasznára válhat pártunknak. Ha majd ezt táviratozzuk önnek: „Hozza Fencel urat!”, akkor hozza el, és mondja neki azt, hogy a nemzet kívánja látni.

Dr. Kramář elnökletével aztán értekezletet tartottak, és ott, Kočí úr javaslatára, a következő határozat született: A Vencel téren, a Cseh Szó közelében helyiségeket bérelnék, és beszereznek egy nagy üvegszekrényt.

A bejárat fölé táblát akasztanak, melyen ez a felirat lesz:

A NEMZETI LAPOK PANOPTIKUMA

A nagy üvegszekrényben elhelyezik a Nemzeti Lapok évfolyamait, tesznek oda egy széket, egy asztalt, aztán beültetik Fencel urat, s a szekrény tetejére felírják:

PRÁGA KÜLÖNLEGESSÉGE!

Jakub Fencel kilencvenkilenc éves aggastyán a Nemzeti Lapok ötvenéves előfizetője! Csehország legöregebb harangozója, a Nemzeti Lapok legöregebb olvasója! Nem iszik, nem dohányzik, csak a Nemzeti Lapokat olvassa! Emlékezetből tudja az összes évfolyamot! Előfizetett újabb ötven évre!

CSEHEK! Kövessétek a legidősebb ifjúcseh példáját! Előfizetni lehet itt helyben!

Kinn falragaszt függesztenek ki a belépti díjra utaló szöveggel:

*A Nemzeti Lapok előfizetőinek 20 fillér,
a nem előfizetőknél 40 fillér. Aki bent előfizet,
visszakapja pénzét, dr. Kramář fényképével!*

Már minden elő volt készítve. A Nemzeti Lapok panoptikuma készen állt, és feladták a táviratot is: „Hozza Fencel urat. Kočí.”

Nos, Miřička úr nyomban vitte is, mert a nemzet látni kívánja Fencel urat. Csakhogy Fencel úr elszunnyadt a vasúti kocsiban, s amikor Miřička úr a Lysá nad Labem-i állomáson keltegette, hogy átszállhassanak, meg se mozdult, mivel a büszkeségtől, hogy a nemzet látni akarja, szörnyethalt a Lysá nad Labem-i állomástól visszafelé számított harmadik és második állomás között. Kočí úr bezárta a Nemzeti Lapok panoptikumát, mindazonáltal a Nemzeti Lapok hasábjain megjelent a következő hír:

Tegnap a Lysá nad Labem-i állomáshoz közel, a vasúti kocsiban meghalt pártunk kilencvenkilenc éves odaadó híve, a bytchovi Jakub Fencel úr, aki ötven éven át fizetett elő a Nemzeti Lapokra. Prágába tartott, hogy a Nemzeti Lapok ötvenegyedik évfolyamára előfizessen. Követésre méltó példa!

- De itt maradt utána a 2629 korona tartozás - mormolta maga elé a fáradhatatlan Kočí úr.

Szenteste az árvaházban

Az árva Pazourekot karácsony estéjén bezárták a kamrába, ahol rajta kívül néhány zsák liszt volt, s mint Pazourek boldogan megállapította, egy zsák aszalt szilva is.

Ez a felfedezés okozta, hogy Pazourek kétségbeejtő helyzetét egyszerre derűsebb színekben látta, s nem sok hiányzott, hogy hálatelt imát rebegjen magában, köszönetet mondva az Úristennek az aszalt szilváért. Ebben csak az akadályozta meg, hogy éppen olyan hangulatban volt, amilyenben az ember legfeljebb káromkodva emlegeti az istenét.

Megesküdött volna rá, hogy éppen az Úristen miatt zárták be ide a kamrába. Leült egy lisztes zsákra, s elvonult előtte az egész este; a kis Jézuska, aki ellátogatott hozzájuk az árvaházba, a hitoktató úr, az igazgató úr, meg két kövér úr, egy hórihorgas alak, aki állandóan az orrát szívogatta, és a többiek excellenciás úrnak titulálták. A két legrendesebb árva az igazgatói szobából néhány csomag sálat hozott fel, a karácsonyfa alá tették, és kezet csókoltak a hitoktatónak.

Aztán jött még néhány úr meg egy fekete ruhás asszonyság, aki egymás után megpaskolta az árvák arcát, és megboldogult szüleik után érdeklődött.

A Neha Tóni azt mondta, hogy neki szülei sose voltak, a többiek ezen röhögni kezdtek, és Kalous elrikkantotta magát:

- Fattyú!

Ekkor csikorgatta először a hitoktató úr a fogait. Megjegyezte, a kis Jézuska nem érdemli meg, hogy földi szolgálja karácsony szent estéjén pofozza meg ezt a csirkefogót. Majd megkapja a magáét az első ünnepnapon.

Metzer Vendi azt mondta, hogy a hórihorgas égimeszelőnek, akit excellenciás úrnak hívnak, bűdös a szája.

Pivora fél cigarettába fogadott, hogy nem igaz. Akkor még az ebédlőben voltak. Egész nap nem ettek semmit, korgott a gyomruk, és várták a kis Jézust, hogy megváltsa őket, mert egész nap böjtölniük kellett két gyerek kivételével, akik a konyhában segítettek, s közben elloptak egy fonott kalácsot, s ostoba módon még el is dicsekedtek vele. Pivorának egy falatot sem adtak, ezért beárulta őket. Azt hitte, elrontja a lakomájukat, pedig a két gyerek már bekebelezte a kalácsot, így aztán csak a fenekük sajgott a hitoktató úr keze alatt, de a gyomruk teli volt, jólesően bőfögtek.

- Hurkát kaptak a Jézuskától karácsonyra - röhögött Pivora, és oldalba bökte Pazourekot. Egymás mellett álltak a sor közepén, s röhögtek a kövér urakon, akik egyre csak azt nyafogták:

- Szegény gyerekek, szegény kis árvák!

Aztán az igazgató úr hadonászni kezdett a kezével, s azt mondta, hogy az Úristen irgalmas, nem hagyja, hogy ezek a kis férgek elpusztuljanak. A szemét közben Winterre meresztette, aki nyelvet öltött az orrát szívogató hórihorgas úriemberre. Az igazgató úr súgott valamit a hitoktató úrnak, aki intett Winternek, és magával vitte a szomszéd szobába. Winter nemsokára visszajött, könnyes volt a szeme, és hallgatott, mint a karácsonyi potyka.

Aztán a hitoktató úr megparancsolta, hogy menjenek mind a szomszédos terembe, ahol már feldíszítve állt a hatalmas karácsonyfa, ágain gyertyák égtek, s a csúcán egy angyal terjesztgette a szárnyait, valaki szénnel bajuszt rajzolt neki, szakasztott olyan volt, mint az igazgató úr. Sokáig álltak a karácsonyfa előtt, míg végre nyílt az ajtó, bejöttek az idegen urak a fekete asszonysággal meg az egész tanítói karral.

A hitoktató úr keresztet vetett, és elkezdte a miatyánkot. Hangosan imádkoztak és jó gyorsan, hogy minél előbb túljussanak rajta. Aztán meg el kellett mondaniuk a hiszekegyet meg az üdvözlégyet is.

Licer azt mondta, inkább vacsora után imádkoznának, maga se tudja, fiú-e vagy lány, az egész nap csupa imádság, a hasa meg üres.

A harmadik üdvözlégy után az igazgató úr előlépett a kollégái közül, keresztet vetett, és azt mondta:

- Mindörökké ámen!

Aztán dumálni kezdett a kis Jézusról, vagy fél óra hosszat szaporította a szót. Az árváknak úgy korgott a gyomruk, hogy mondhatott az igazgató úr akármit, nem hallották. Pedig az igazgató úr még azt is mondta, hogy a kis Jézus egész kicsike volt, meg se tudta mondani, milyen apróka, csak a kezével mutatta.

- Ilyen volt, ni, ilyen kiseded...

A fekete asszonyság hangosan bögött, az igazgató úr meg nem tudta abbahagyni, beszélt a barmokról az istállóban, közben sokatmondó tekintetét végigjártatta az árvákon. Beszélt a sálakról is, aztán leült, a hitoktató úr pedig fölállt.

Elmagyarázta, hogy minden árva a kis Jézus születésének emlékére kap egy sálat, s megparancsolta, hogy hálából imádkozzanak három miatyánkot, három üdvözlégyet meg egy hiszekegyet.

Pazourek addig meg sem mukkant, pedig Pivora állandóan hergelte, de most, hogy megint miatyánkról meg üdvözlégekről beszéltek, nem állta többé szó nélkül, és odaszólt Pivorának:

- Hogy egy rongyért mennyit kell imádkozni!

Az orrát szívó úriember csendesesen valamit mondott az igazgatónak, aki ájtatosan rábólintott, aztán berontott az árvák közé, fülön fogta Pivorát és dögönyözni kezdte.

Pivora sejtette, hogy ha így megy tovább, még elrontják az üdvös karácsony hangulatát, ezért hangosan így szólt:

- Nem én voltam, hanem a Pazourek.

Persze Pazourek is védekezett, szép kis hajcihő kerekedett, még a hitoktató úr is abbahagyta az első miatyánkot, pedig csak ott tartott, hogy „és bocsásd meg a mi vétkeinket”. Az egész ájtatos gyülekezet hátrafelé forgatta a fejét.

A nyafogó asszonyság egyszerre szipogni kezdett, aztán fűjtatott és sóhajtozott. A fekete ruhás urak a mennyezetre emelték tekintetüket, és ékesszólón pillantottak a hitoktatóra, aki szemlátomást zavarban volt, s úgy igyekezett kikecmeregni belőle, hogy elővette hupikék zsebkendőjét, arca elé tartotta, és olyan hatalmasat trombitált, hogy Vošťálek, Blüml, Kačer és Gregor azt hitte, már az öreg portás trombitál odakint, ami azt jelentette volna, hogy rágyújthatnak a karácsonyi énekekre. Egy emberként visítani kezdték:

- A kis Jézus megszületett...

A hitoktató úr magasba emelte kezét, hogy elhallgattassa őket, de a többiek azt gondolták, hogy dirigál, s ők is rákezdték az énekekre.

Az áhítatos karácsonyi bömbölésben az igazgató megragadta Pazourekot, mint tigris az ártatlan kisbárányt, s elhurcolta a kamrába.

A nyájas olvasó képzelje maga elé a kamrát, a kamrában Pazourekot, néhány lisztes zsákot, egy zsák aszalt szilvát s a földön egy köcsög tejet.

Talán mondani sem kell, hogy Pazourek nem evett lisztet. Hogy mit evett és ivott, könnyen elképzelhetjük. Elképzelhetjük azt is, hogy mi volt lakmározásának következménye az egész napi böjtölés után.

Elképzelhető végül, hogy a kamrában őrzött két zsák lisztből soha nem sütöttek sem cipót, sem kalácsot, s éjfélkor, amikor az igazgató kieresztette Pazourekot, az ajtón egyáltalán nem éléskamraillat áradt kifelé.

Elkobzás elleni óvás

A sajtóbíróság fellebbviteli tanácsa valami brosúra elkobzása ellen beadott óvást tárgyal. Az államügyészség a köznyugalom és közrend elleni vétséget talált a brosúrában.

A tanács tagjai ott ülnek a hosszú asztalnál, arról a helyről pedig, ahol máskor az ügyvéd szokott állni, a lelkes fiatal szerző, egy szocialista napilap szerkesztője védelmezi a maga brosúráját.

Árad belőle a szó, úgy beszél, mint egy arkangyal. Magyarázza, mit jelent a revolúció meg az evolúció, leszögezi, hogy épp ez meg ez a mondat nem lázíthatott senkit, mert szokványos idézet a történelemből, amit az iskolában tanítanak.

A tanácselnök nézi a beszélőt, de nem figyel oda.

A sokéves gyakorlat során már megtanulta, hogy nézhet a beszélőre, de nem kell hallania, amit az mond.

Teljességgel közömbös is neki, mit akar vele megértetni a szerző. Néz, néz, s a helyzete olyan, mint a fáradt közkatonáé, aki alszik, de megy, megy rendületlenül.

Egyszóval a tanácselnök úr néz, egyre néz, de egész más dolgokon tűnődik.

A lelkes szerző, aki saját ügyét védelmezi, a fejét tenné rá, hogy a tanácselnök urat roppant mód érdekli a dolog, és még jobban megered a nyelve, átszellemülten beszél, s közben a szemébe néz a tanácselnök úrnak, aki arról elmélkedik, tulajdonképpen mi hiányozhatott ma reggel a kávéjából. A tejszín friss volt, legalábbis a felesége szerint, a szemes kávé a pörköldéből hozták, mint rendesen, a cikória kolíni volt, mégse ízlett neki úgy a kávé, mint máskor.

Nézi a szónokot, és ezt gondolja magában: Kézelőt azért viselhetnél.

A lelkes szerző tovább beszél, és taglejtésekkel kíséri szavait. Aha, a kézelőd az asztalon van, állapítja meg magában az elnök, és ránéz a szomszédjára, a bírósági tanácsosra, a tanács második számú tagjára.

Az a szeme pillantásával érthetően közli, hogy túlságosan hosszúnak találja a beszédet, és jó lesz egy kicsit szundikálni. Tenyerére hajtja az állát, úgy tesz, mintha az elkobzott brosúra szövegét tanulmányozná, s hogy ne lehessen rálátni, egész falat emel maga elé a törvénykönyvekből, és horkol.

Azonban nem sokáig, mert a tanács harmadik tagja megböki az oldalát, és odasúgja neki:

- Megint belenyilallt a hátamba, kolléga úr!

Köszvény gyötri, és kénytelen nekitámaszkodni a süppedő karosszék támlájának, azaz nem hunyhatja be a szemét anélkül, hogy a szónok ne látná.

Meggyötörtnek látszik, ásít, és nézi az előtte fekvő hivatalos iratokat. Kuttyát rajzolt az egyikre, és most lassan kezdi törölni radírgumival, előbb a farkát, aztán a lábait, a fejét. Teszi ezt szinte gépiesen, és azon tűnődik, mi újat rajzoljon.

Baljával ismét megböki a tanácsost, és suttogva kérdi:

- Mit gondol, kolléga úr, jót tenne a hátamnak a gőz?

A tanácsos felriad:

- A ceruzáját hagyjátok meg neki - mormolja félálomban, és alszik tovább.

A fantaszta szerző pedig beszél, egyre beszél, védi serényen a maga ügyét, az elnök másik oldalán pedig nagyot ásít a tanács negyedik tagja, átnyúl az elnök feje fölé, nagy ravasz, elszedi a tanács második tagja elől a törvénykönyveket, mentegőzik:

- Elnézést, kolléga úr!

A kolléga úr felriad, és tágra nyitott szemmel bámul az óvástevőre, amint szaknyelven mondják.

A tanács negyedik tagja emel most falat maga elé a törvénykönyvekből, tenyerébe hajtja az állát, és alszik.

Az első pillantásra az ilyen alvás nem nyugodt, de aki már hosszú gyakorlatot szerzett benne, mint ez a tanácsstag, az könnyűszerrel túlteszi magát az aggodalmon, hogy nagyon mélyen elalszik.

Afféle műalvás ez, és valóságos csoda ebben a szakmában. Az alvó időnként felocsúdik, leemel a védőfal tetejéről egy törvénykönyvet, belenéz, visszat teszi a helyére, és alszik tovább.

A szónok észreveszi a törvénykönyvek e vándorlását, s annál nagyobb hévvel beszél, hogy a tanácsot meggyőzze brosúrája elkobzásának jogtalanságáról. A törvénykönyvek kézről kézre járása csálhatatlan bizonyíték a szemében, hogy a tanácsot roppant mód érdekli az ügy.

Az elnök lehajtja fejét, és az ujjait ropogtatja az asztal alatt. Gondolkodik, nem számította-e el magát, amikor reggel szívert vásárolt.

Benyúl a talár alá, előhúzza nadrágzsebéből az erszényt, és megszámlolja a tartalmát. Látja, hogy hiányzik egy korona, s amint a szónokra pillant, eszébe jut, hogy öt kubaszivarral többet vett, mint máskor.

Körülnéz a tanács tagjain. Itt, bal felől csak az egyik alszik, a törvénykönyvek bástyájától védve, míg a jobb oldalon mind a kettő szendereg. Szenderegnek, mint a nyúl, nyitva a szemük.

Úgy rémlik neki, hogy tovább zúg valami a tárgyalóteremben. Tüstént ráeszmél, hogy az az ember ott még mindig védelmezi a maga óvását. Rápillant az órára, látja, hogy a szónok már két órája beszél.

Balra, az alvó tanácsos mögött, a maga vackán, mind ez ideig friss a jegyzőkönyvvezető.

Ceruzájával mindenféle szörnyalakokat rajzol a papirosra, s unalmában gyakorolja az aláírást, csupa unalomból jegyez fel időnként gyorsírással egy-egy mondatot a lelkes fiatalember beszédéből. „De hiszen, tisztelt bíróság, ebben a mondatban: A kérges tenyerek átkozódva emelkednek az égre, nincs semmi lázító...”

Bumm! Zörrenés! A tanács negyedik tagja lefordult a karosszékről. A kínaiakkal álmodott.

De nem veszi el lélekjelenlétét, miközben felvesz a földről egy darab papirost, fennhangon mondja:

- Lám, elrepült volna egy aktánk!

A szónokot megzavarta a zajos közjáték, ránéz a tanács negyedik tagjára, és most már annak a szemébe néz, és beszél, újra beszél, mint egy arkangyal, a tanácsstag pedig állva szegezi rá a szemét, aztán leül, az elnök pedig szedi el előle a törvénykönyveket, és maga elé kezd belőlük falat emelni.

Az alvással azonban már elkésett. A szónok befejezi beszédét, azzal a kéréssel, hogy a tisztelt bíróság vegye figyelembe óvásának imént előadott indokait, és az elkobzást helyezze hatályon kívül.

A tanács tagjai felveszik az asztalról a baretsapkát, és az elnök ünnepélyesen kijelenti:

- A bíróság visszavonul tanácskozásra.

Mennek a tanácssterembe, és beteszik maguk után az ajtót. Elöl az elnök, nyomában a tanács többi tagja.

A terem közepén hosszú zöld asztal áll. Leghátul megy a jegyzőkönyvvezető. Komoly képpel, némán megkerülik az asztalt, és az elnök már nyúl a kilincshez, de hirtelen megáll, és azt mondja:

- Még egyszer körbe, nagyon hosszú volt a beszéd!

Elindulnak megint az asztal körül, aztán bevonulnak a tárgyalóterembe. Reménytől eltelve nézi őket a lelkes szerző, amikor fejükre teszik a baretsapkát. A teremőr rászól:

- Álljon fel!

Az elnök olvassa az üres papirosról:

- Ófelsége a császár nevében a sajtóbíróság tanácsa mint fellebbviteli tanács úgy döntött, hogy az előterjesztett óvásnak nem ad helyt, és az elkobzást teljes terjedelmében helybenhagyja! Az indoklás írásban kézbesítettik!

- No isten áldja!

A Havlíček-parkban

I

Pavlousek úr - az ajtó fölött függő cégtábla szerint színezőművész, egyébként közönséges szobafestő, aki a hét nagyobb részében enyvtől búzlik - önmaga rendbe szedésével foglalkozott, mert úrnapijának délutánja lévén, vendégeket várt.

Felesége, a kövérkés és nyers Marie asszony, a piszkot öntötte az árnyékszékbe, amit csak jeles ünnepeken tett, mert hétköznapi a piszkot egyszerűen a vízvezetékbe loccsantotta, és civakodott emiatt a szomszédokkal, valami obsitos hadfival, aki azonban ünnepnapokon mindig egész napra kirándult.

Pavlousek sógornője, a harmincéves, sápadt arcú Brejcha kisasszony fehér kesztyűjét szárította a tűzhely fölé feszített zsinegen, és határtalanul érzélgősen énekelt fülbántó hangján:

*Jenda, gyere már,
a szívem úgy vár...*

A szobafestő, aki éppen borotválkozott, letette a borotvát a konyhaasztalra, ahol már ott feküdt a fésű meg a ruhafeje, és elnevette magát:

- Hiszen jön már, jön a te Jendád, nem kell sipítanod. Egyébként annyit mondok neked...

Nem tudta, mi legyen az, amit mondani szeretne, ezért hát újra elnevette magát:

- Eljön Jenda, ne félj!

Közben a háziasszony visszatért az üres dézsával, és öltözködni kezdett azzal az ízléstelenséggel, mely annyira jellemző a lakosság bizonyos rétegeire.

A színeknek kiabálniuk kell! - vallotta elvként a szobafestő, nos a felesége öltözködésén a színek nem kiabáltak, hanem a szó szoros értelmében ordítottak.

A sógornő kedvelte a kék színt, s kék ruhái sok áldozatába kerültek, mert a nővére, Pavlousekné asszony megpofozta értük, azt kívánta tőle, hogy ő is rikító pirosban járjon, és sárga pántlikával díszítse a szoknyáját.

Most is kitört a vihar, amikor Brejcha kisasszony elővette a kék ruhát.

- Megint madárijesztő leszel - kiabált Pavlousekné, mialatt a férje hátul gombostűvel feltűzte a szoknyájára a sárga pántlikát.

- Te pedig bolondot csinálsz magadból - vágott vissza a sógornő. - Ha meglát a pulykakakas, megvész.

- Kenj le egyet a nagyszájúnak - biztatta Pavlousekné a férjét.

- Úgy látom, lekenek mind a kettőtöknek, ha nem hagyjátok abba - mondta a szobafestő. - Mosdatlan szájuak, az egész hét rendelkezésükre áll, hogy kiegyenlítsék a számláikat, mégis ilyenkor, ezen a nagy ünnepen rontanak egymásnak, mint a veszett kutyák, akiket eleresztettek a pórázról. Egész életemet megmérgezitek - kiabált, és dühében nagyot köpött a padlóra -, gürcölök rátok, hordalak benneteket kirándulásra, ma meg akarom mutatni a Havlíček-parkot, de nem hagytok békén, sárkányok vagytok mind a ketten.

- Te aztán sokat gürcölsz ránk! - mondta gúnyosan Pavlousekné. - Néha csak a reggel vet haza a kocsmái „gürcölésből”. Hallod, húgom, ő gürcöl ránk!

Brejcha kisasszony nem szólt semmit, csak bólintott, és ment vizet inni. A korsó ott állt az ablak mellett.

Pavlousek megtömté a pipáját, közben morgott magában:

- Sárkányok.

Brejcha kisasszony letakarta terítővel az asztalt, és kivette a szekrényből a napernyőjét.

- Arra már lusta vagy, hogy az enyémet is kivedd - kiabált a hűgára Pavlousekné -, úgy a legjobb, keresztbe szalmát nem tenni, csak élösködni mások nyakán!

- Nem járok a varrodába, s nem hordom a házba a pénzt?!

- No hiszen, sokat hoztál az utóbbi fél év alatt! Arról nem is beszélve, hogy előtte fél évig betegeskedtél. Ki tartott el, és mennyibe került az orvos meg a medicina, tudod-e?

- Ha folyton veszekedtek, nem megyek veletek a Havlíček-parkba - dörrent rájuk a szobafestő.

Az ajtón kopogás hallatszott, s beléptek a vendégek.

Először is belépett Bousek úr a kopaszodó feje búbjával; jó negyvenes férfi, vastag, mint egy hordó, olyan ember, aki már számtalan sebet elszenvedett az élettől, volt üzlete, csődbe jutott, becsukták hamis bukásért, aztán tudakozóirodát nyitott, s elítélték csalásért, majd valahol mint szolga dolgozott, most pedig ügynökösködik, mert nagy szónoki képességgel áldotta meg a természet, amellet olyan remek humorista, és annyi elcsépett anekdotát tud, hogy ismerősei körében igen népszerű.

Nos, ő az a bizonyos Jenda, s Brejcha kisasszony pirul, amikor megszorítja a kezét, és odasúgja neki, úgy, hogy a többiek is hallják:

- Brejcha kisasszony olyan, mint egy fiatal nagysága.

A többiek nevetnek. Vagy is hát nevet Kareš hentesmester és ifjú neje, Faninka, Bousek úr, aki a henteseknél lakik; olyan emberek, akik a maguk vaskos tréfaival megfelelően kiegészítik ezt a műveletlen társaságot.

A fehérnép csókolózik, vihorászik, mint a cselédlányok a táncmulatságon.

- Úgy, úgy, gyermekeim - mondja Bousek úr, és felül az asztalra, de a fehérnép nagy visongva és mindannyiuk kacagásától kísérve terítőtül leráncigálja a földre.

- Olyan vagyok, mind a madárijesztő - nevet Bousek úr, belecsavarkozik a terítőbe, s közben komikusan rőfög.

- Hagyja most abba, majd ha kinn leszünk a Havlíček-parkban, ott rőföggön a barlangban - mondja Karešné asszony.

- Nem - szólal meg komolyan Bousek úr -, ott tigris leszek.

- S mit csinál a tigris? - kérdezi Brejcha kisasszony.

- Ezt ni! - Bousek úr ordítani kezd, és úgy ordít, hogy mindnyájan befogják a fülüket. Micsoda ember, milyen remek mulattató!

- Tányérozni fogunk - mondja Pavlousek úr, és törölgeti nevetéstől könnyező szemét.

- A sovány tigris javára - szellemeskedik Bousek úr, és lassan feltápáskodik a földről -, azt hiszem, lassan indulhatunk is az új Rieger-parkba.

- Új Rieger-park! - nevet Pavlousekné asszony. - Honnan veszi ezeket az ötleteket?
 - Magamból, mesterné asszony, ez afféle isteni adomány, amit nem adnék oda semmiért - vereget rá a pocakjára. - Az egyiknek pénzt adott az isten, a másik vaknak és szegénynek született...
 - Hát maga milyennek született? - kérdezte Karešné.
 - Dús hajúnak - felelte Bousek úr a kopasz feje búbjára mutatva.
 - Urak, induljunk. Irány a Havlíček-park! - vezényel a szobafestő.
 - Induljunk. Ha ott lehetett Windischgrätz herceg meg a milliomos Gräbe, nekünk se szabad hiányoznunk - nevet a hentesmester. - Azért is menjünk.
 - Csak nehogy mondj valamit - paskolja meg az arcát a felesége.
 - Akkor hát megyünk, uraim - jelenti ki Bousek úr. - Megvan mindennem, a pénz itt, a gyufa itt, a kulcs itt, a hasam itt.
 - Nem bírom, nevetőgörcsöt kapok - mondja valósággal nyerítve Brejcha kisasszony már a folyosón.
- A társaság általános vidámság közepette ballag lefelé a lépcsőn.
- Magas ez a ház - kiabál Bousek úr, fölfelé nézegetve -, nem szeretnék a tetejéről lerepülni.
 - Kezét csókolom - köszön a járdán valami hölgynek.
 - Ismeri?
 - Nem ismerem - nevet Bousek úr, és az utca végén megismétli „tréfáját”.
 - Ha maga nincs, nem volna semmi tréfa - duruzsolja Brejcha kisasszony.
 - Meghiszem azt - mosolyog önelégülten Bousek úr, és megszólít egy legénykét, aki egy kacsát űz a járdán: - Mondd csak, nőnemű vagy hímnemű az a kacs?
- Az általános vidámság, nevetés közepette gyorsan fogy az út.

II

A Vinohrady peremén, Vršovice irányában terül el a csodálatos Havlíček-park, a német Gräbe egykori birtoka, aki a cseh nép verejtékéből kisajtolt pénzt mesés vállalkozásba fektette, és a Nuslei-völgy felett elnyúló hegyoldalt Prága legtündéribb parkjává varázsolta. Százezreket fektetett bele, villát is épített; később a villát a gyönyörű parkkal együtt a Windischgrätz házaspár bérelte, majd a vinohradyi városi tanács a park alapítójának örököseitől megvásárolta az egészet a köz javára, hogy mindenki pompás levegőt szívhasson, és órákat tölthessen el itt, ahol a virágillat és a tűlevelűek lehelte ózon az igazi természetbe helyezi át a nézőt, a város zajos forgatagából vidékre, hogy gyönyörködjék (mennyre semmitmondó szó: gyönyörködjék), egyszóval gyönyörködjék abban, aminek leginkább kell hatnia a szemlélő lelkére, vagyis a fák zöldjében, a zöldellő pázsitban, mindenben, ami a lelkéhez szól mindazoknak, akik szeretik a természetet, s a fát nem ölben mérik, a rétet pedig nem a széna métermázsái szerint becsülik fel.

Hogy az emberek hallhassanak madárdalt, láthassanak sziklákat, barlangokat, szökőkutakat, tavakat; mindez mesterséges ugyan, de oly módon mesterséges, hogy a legapróbb részletekkel szemlélteti a természetet, a szeszélyes sziklákat és barlangokat.

A bejárat előtt egész csoport süvölvény álldogált. Az ilyen fiúgyermekek ugyanis felnőtt kíséret nélkül nem léphetnek be a parkba, mert végre rájöttünk, hogy a mi aranyifjúságunk vásott.

- Úrfi, vigyen magával.

- Úrfi, engem vigyen be.

- Ne a Frantát, engem, úrfi!

Kunyeráznak, rimázkodnak, hogy túl kerülhessenek a bejáraton, ahol ott áll a szigorú őr.

- Szerzünk egy kis örömet a fiúknak - jegyezte meg Bousek úr, amikor a kis társaság megjelent a csoportosan érkező látogatók közt. Tömegével tódult ugyanis a bámész nép, mert vasárnap még 20 fillér belépti díjat kellett fizetni a szegény sorsú ifjúság javára. - Magunkkal viszünk néhány fickót, hadd végezzenek egy kis pusztítást, ha a gondnokság jószántából nem akarja őket beereszteni.

- Úrfi, engem vigyen magával.

- Engem, úrfi!

- Gyertek, fiúk - mondta Bousek úr, és a három legközelebb álló illedelmesen a nyomába szegődött.

- Ezek magukkal vannak? - kérdezte az őr a bejáratnál.

- Hogyne! - mondta Bousek úr az egész társaság nevetésétől kísérve.

Benn voltak hát a parkban.

- Fiúk - fordult Bousek úr a három süvölvényhez -, juszt is törjete össze valamit. Most pedig futás!

A fiúk elszeleltek, félénken nézegetve minden irányba, nem látja-e az őr, hogy kíséret nélkül vannak. Úgy érezték, számkivetettek.

- Legrosszabb esetben mondjátok azt, hogy elvesztettétek apátokat - kiabált utánuk a szobafestő.

- Mennyi itt az ember - szólalt meg Kareš úr. Elértek egy táblához, amelyen az olvasható, meddig van nyitva a park.

- Május havában - betűzgette Faninka asszony - reggel hat órától este kilencig.

- Akkor hát kilencig maradunk - mondta a szobafestő.

- Nézzék csak - ámuldozott Pavlousekné -, milyen előkelő padok. Hátrafelé hajlik a támlájuk.

- Rövidesen ágyakat raknak ki ide - mondta Kareš úr.

- Ha az ember hátát megcsípi a bolha, nem dörgölözhetik a pad támlájához - elméskedett Bousek úr. Hangosan beszélt, hogy akik nem tartoznak a társasághoz, azok is megcsodálhassák kivételes szellemét.

Valaki mögöttük elnevette magát. A jelek szerint kereskedősegéd lehetett, haja a homlokába lógott.

- Szintén az új Rieger-parkban? - kiabált oda Bousek úr. - Még ezt a szépséget, uraim! Több itt az ember, mint nálunk a nagymisén. Ezt látná a nagyanyóknk, ezt a sok szépséget. S mennyi pad! Gyerünk, ülünk le.

- A padok használatáért fizetni kell az iskolaköteles ifjúság felruházása céljára - jegyezte meg a szobafestő, és várt valami életet.

- Ne mondja! Akkor én kapok cipőt meg pantallót - kurjongatott Bousek úr.

- Ott lakott ni, a herceg a hercegnével - jegyezte meg Brejcha kisasszony.

- Igazán? A herceg úr a hercegasszonnyal? - kérdezte színlelt csodálkozással Bousek úr. - És ez az egész mindenség az övé volt? Úgy élt akkor itt a herceg úr, mint a paradicsomban. De gyönyörű is ez.

Felértek a teraszra, és nézték a szőlőskertet.

- Lehetne itt nagyokat inni! - súgta a hentesmester a szobafestőnek. - Fene jó dolguk volt itt az uraknak.

- Az olyan nagy urak már mindentől megcsömörlöttek - mondta Bousek úr, aki a füle hegyével elkapta amazok suttogását. - Ide járok majd szőlőt lopni - tette hozzá fennhangon.

- De a Hradzsint nem látni innen - mondta Pavlousekné, amint lenézett a völgybe.

- A Hradzsint a másik oldalon van, ostoba - mondta a szobafestő. - Nézzék csak, mekkora nagy kert.

- Azon csodálkozom, hogy nem parcellázzák fel házhelyeknek - jegyezte meg a hentesmester -, akkor legalább hozna valami hasznot, így azonban csak a sok pénzt ölik bele.

- Nézzenek oda - kiabált Karešné, és mutogatott a Nuslei-völgy egy pontjára -, amott egészen Botičen túl vásároltunk tavaly hónapos retket. Két új pénzért egész rakást adtak.

- Nincs itt semmi - mondja Bousek úr -, csak a sok fa mindenütt, gyerünk a barlangokhoz.

- Én félek - mondta Brejcha kisasszony -, a barlangban sötét van.

- Hát a pincében nem fél? - nevetett Bousek úr.

- Igaz, igaz, de ez barlang.

Elindultak hát lefelé, hogy rákanyarodjanak a barlanghoz vivő útra, s egy pillanatra megálltak a lépcsőn mely vezetett egy magas drótsövénnyel bekerített részhez, ahol azelőtt özek voltak.

- Micsoda faanyag! - mondta a hentesmester az előttük sötétlő ligetre mutatva.

- Úgy fest ez itt, mintha Piripócsen volnánk - nevette el magát Bousek úr.

Ballagtak lefelé, és nem mulasztották el, hogy keresztülgázoljanak a pázsit sarkán, melyet a mai nap látogatóközönsége már meglehetősen összetaposott.

- Mi az, nem látnak? - szólt rájuk bosszúsan a zöld karszalagos őr.

- Lekenek neki egyet - fortyant fel a hentesmester.

- Ugyan, hadd békén, szolga - csitította a hentesmestert a szobafestő -, megkukul a szolgálatban.

- Mintha mit tudom én, mit érne az a falatka gyeppel - mondta Faninka asszony.

- Ezek itt köpöcsészék - tréfálkozott Bousek úr, felhíva a figyelmet a park remekül megoldott csatornázására.

- Nem lehetett épeszű az a Gräbe - jegyezte meg Pavlousekné -, beszélnek, hogy csak ezek a barlangok meg a sziklák rengeteg ezresébe kerültek.

Elértek egy vízmedencéhez, és a napernyő nyelével meg pálcával böködték a vizet okádó teknősbékákat.

A nők hirtelen óriási vihogásban törtek ki, és egymás közt sugdolózva mutogattak a medence közepén álló szobor felé.

- Csodálkozom, hogy az ipse nem hül meg - nevetett Bousek úr -, folyvást vízben áll, ráadásul meztelenül.

- Azok a békák ott hátul vigyorognak - figyelmeztette a hentesmester Brejcha kisasszonyt.

- Menjünk fel!

Ballagtak a csigalépcsőn föl a felső térségre, közben Bousek kiabált:

- Ne csípdessenek! Ugyan már, mit művelnek velem?

- Innen se látni a Hradzsint - jegyezte meg Karešné, amint felértek.

- Most pedig be a barlangba!

Ismét ballagtak fölfelé, kőlépcsőn, sziklák közt, s Bousek úr siránkozott:

- Kész szerencsétlenség ez az én pocakomnak.

Végre benn voltak a barlangban. A nők féltek, de azért hagyták magukat rábeszélni, beléptek, és már nevettek is Bousek úron, aki leült a márványülőkére, és a nevét kanyarítgatta rá a kis márványasztalra.

- Írja rá a mi nevünket is - biztatta Brejcha kisasszony, napernyője nyelével egy cseppkő-alakzatot böködve, mialatt a hentesmester arról beszélt, hogy ez az összes kő a tengerből való.

- Ni, az ács itt lyukat hagyott - mondta Bousek úr, a sziklában tátongó résre mutatva.

Észrevettek egy másik nyílást is, mely lefelé vezetett, és pókhálószerűen be volt drótozva.

- A herceg úr itt házinyulakat tartott - mondta komolyan Bousek úr.

- Szomorú ez itt, menjünk - szólalt meg Brejcha kisasszony, s mind kimentek, csak Bousek úr maradt még bent egy kis ideig, és amikor kijött, nevetve mondta, hogy van odabenn valamiféle tartály. Suttogott valamit a hentesmesternek, Kareš úr nevetett, és azt mondta, hogy Bousek nagy kópé.

Mentek a másik barlangba. Ott egy nőszobor keltette fel csodálatukat, a nő egy kis medence fölött állt.

Bousek úr szivarcsutkát dugott a nő szájába, és ordítani kezdett a tigris.

- Gräbe idejében itt víz volt - jegyezte meg a hentesmester, a medencére mutatva.

Aztán a szobafestő levert egy darab vakolatot, és egytől egyig vidám hangulatban útra keltek. Mentek a tavakhoz, s amikor odaértek, Bousek úr elkiáltotta magát:

- Jó napot!

Anélkül, hogy tudták volna, miért, nevetni kezdtek.

- No de ez már mégiscsak nagy bolondság - mondta Karešné asszony -, vizet cipelnek ide föl, és telerakják gazokkal!

- Vízi hagyma - mondta Bousek úr a tündérrózsára mutatva.

- Gräbe ide járt lábat mosni - szellemeskedett a szobafestő, kitépett egy szál páfrányt, és bedobta a vízbe.

Elindultak lefelé, odalent jól rátapostak a pázsitra, hogy bosszantsák az őrt.

Elértek a főútra, mely a park alsó, gyümölcsös részéhez visz.

- Oda nem megyünk - mondta Bousek úr -, ott most nincs semmi, csak körte meg alma.

- Hallottam, hogy van eper - mondta Pavlousekné asszony.

- Az eper még nem érik - vetette ellen a hentesmester.

- Megszomjaztam - mondta Pavlousek úr. - Az ember itt csak futkározik föl-alá, minden ok nélkül, gyerünk valahová egy pohár sörre.

- Ezt már szeretem - nevetett Bousek úr -, ettől a sok ostobaságtól, ami itt van, szomjan halhatunk.

- Menjünk Vršovicébe, a Kovácsműhelyhez címzett vendéglőbe - mondta a hentesmester -, legalább az asszonynépség perdül egyet-kettőt, hisz ünnep van...

Mentek a park kijárata felé, és Bousek úr a nyüzsgő tömeget nézve komolyan mondta:

- Mi látnivaló van itt? Semmi. Ha még legalább mérnének jó smíchovi sört...

Szép rendben búcsút mondtak a parknak, mialatt a madarak énekeltek, a fák illatoztak, a társaság nőtagjai húzták maguk után az uszályt, és verték fel a port...

Hortík úr kalandjai

Hortík urat bízták meg azzal a kitüntető feladattal, hogy írja meg a beszédet az ötödik ügyosztály főnökének ünnepi jubileumára, akinek főnöklete alatt ő maga is immár hatodik éve szolgál keservesen. Szegény feje nem egészen értette, miért e megtiszteltetés. Azt mondták neki, hogy valamennyiük közül ő a legfiatalabb, így megírhatja, szépen és kellő terjedelemben. A főosztályvezető megígérte neki, hogy ellátja a szükséges irányelvekkel, s nagyon hízolgően megjegyezte, hogy Hortík úr felettébb tehetséges ember, bár az előző napon még lemarházta, mert Hortík úr magától értetődőnek találta, hogy 822 korona és 67 korona összege csakis 1289 korona lehet.

Hortík urat tehát kész tények elé állították. Egy hét leforgása alatt meg kell írnia az ünnepi beszédet. A főosztályvezető még azt is mondta, hogy teljesen szabad kezét ad neki. A beszédet írhatja versben vagy prózában. Ahogy neki tetszik.

Aznap délután Hortík úr nagyon emelkedett hangulatban távozott a hivatalból. Úgy tetszett neki, hogy az állami hivatal egész épülete valahogy kedvesen mosolyog rá, s felszállva a villamosra ezt gondolta:

Ma, kedves kolléga urak, vegyék le a kalapjukat, mert a dicső nap, az ünnepélyes pillanat már ma megkezdődött.

Vidám elégedettséggel dörzsölte össze a tenyerét. Versben írja meg a beszédet! De hirtelen, mint akit ököllel jól fejbe vernek, elsápadt, mert eszébe jutott, hogy nem tud rímet a kalap szóra. Az előbb még minden ragyogónak tűnt körülötte, most sivár, kopott lett az egész világ. Majd az esze ment el.

Hazaérve a háziasszonyának még csak nem is köszönt, hanem egyre csak ezt dünnyögte:

- Kalap, kalap, kalap, ap, ap, ap.

Kavargatta a levesét, amit a halálra rémült háziasszony eléje tett, és egyre csak mondogatta:

- Kalap, ap, kalap, ap.

A háziasszonya elsírta magát, és Hortík úr szobájába ment, ott sürgött-forgott, serénykedett egy ideig, úgyhogy amikor Hortík úr bement átöltözni, az asztalon találta a kalapjait, szépen kikefélve, sorban mind a négyet, a nyárit, a keménykalapját és a két nemezkalapot.

Dühösen söpörte le a kalapokat az asztalról, és kirohant az utcára.

- Elmegyek a városi fürdőbe, gondolta. Fürdöm egy jót, a gőzben megnyugszom, s nagy-szerűen megy majd a verselés. Az ördögbe is, meg kell rá találnom a rímet.

Hortík úr fekszik a fürdőben a heverőn, s egyre csak ezt mormolja:

Kalap, ap, jap, zap, hap, tap, vap, sap, rap.

Kilépve a fürdőből még gondterheltebb volt, mint idefelé jövet. Egyszer csak eszébe ötlik egy szó: alap.

Felujjongott. Hiszen megy ez, gondolta, s amikor már a kiskocsmában ült, szinte magától toltult ajkára a következő:

- Kalap, alap, harap.

Örömtől repeső szívvel fizetett, és kilépett az utcára:

- Bár ez még nem az igazi, de azért csak menni fog a dolog.

Este a vendéglőben, ahol mindennapos vendég volt, észrevétlenül a kalapokra terelte a szót:

- Azt olvastam ma az újságban - kezdte bizonytalanul -, hogy a kalaposiparban valamiféle pangás állt be, s néhány nagyobb kalaposcég nem fizette ki a béreket.

- Nincs ezen semmi meglepő - mondta egy titkár -, a nyersanyag egyre drágább, a nemezkalapok pedig aránylag olcsók. Nézzék csak meg az én kalapomat. Ez a kalap...

Hortik úr már nem bírta magát türtőztetni, akármennyire igyekezett is, s az általános elképedés közepette fújni kezdte mondókáját:

- Kalap, alap, harap, ap, jap, tap, kap, nap, lap.

A többiek előbb hatalmas hahotában törtek ki, később komoly arccal összenéztek. Hortik úr észrevette, gyorsan fizetett, és a söntésen keresztül elrohant.

Amikor elment, azt mondták róla, hogy részeg, s hogy nagyon gusztustalan dolog, ha egy fiatalember ennyire lezüllik.

- A pálinka az oka - jegyezte meg komolyan Militky bácsi, a rózsás arcú öregúr. - Volt egy segédem, aki ha fél liter szilvóriumot megivott, egyre csak ezt hajtogatta: Tarka marha kajla szarva.

Hortik úr betért a Szent Tamáshoz címzett sörözőbe. Egészen hátul, egyedül ült a jóféle barna sör mellett, két tenyerébe hajtva fejét, erősen gondolkozott és izzadt. Időnként arra gondolt, hogy jobb lenne abbahagyni, hiszen már egészen kimerült. De gondolhatott, amit akart, mert magától tolult ajkára a szó, mintha csak csuklania kéne:

- Ap, jap, tap, kap, nap, lap.

- Szabad ez a hely, kérem? - szólította meg egy úr, s leült vele szemben.

- Tessék.

Az idegen úr egy darabig szótlánul ült az asztalnál, s aztán beszélni kezdett a politikai helyzetről. Hortik úr csak kurtán válaszolgatott:

- Igen. Nem.

- Bennem megbízhat - mondta az idegen úr -, én a jó csehek közé tartozom, Válka vagyok, kalapos.

Hortik úr ettől a pillanattól kezdve semmire sem emlékszik. Csak arra, hogy a földre tepert egy urat, fojtogatni kezdte, s közben ezt kiabálta:

- Ap, nap, lap, kap, csap.

Ma a nővérénél tartózkodik, falun, hogy meggyógyuljon, Orvosi szakkifejezéssel mondván idioszinkráziában szenved. A kalapot nem tűri meg a fején. Ezért fejkendőt visel. Már javult az állapota, s csak hetente kétszer írja krétával a csúrajtóra a velős tömörségű szavakat, csupa nagybetűvel:

Ap, nap, lap, pap, kap, csap.

- Inkább prózában írhatta volna azt az ünnepi beszédet - mondogatja a nővére.

A Függetlenség alkotmánypárti napilap

Egyetlen cseh napilap se dicsekedhetik a világban végbemenő annyi fordulattal, mint a Függetlenség című alkotmánypárti orgánus. Vannak napok, amikor a Függetlenség olvasója tíz-tizenöt, sőt húsz olyan szörnyű forradalmat, háborút vagy iszonyú elemi csapást számol össze, amelyekről a többi lap nem közöl semmit. E tekintetben a Függetlenség szerkesztői szilárdan tartják az elsőséget, és másnap minden megjegyzés nélkül teszik túl magukat azokon a világtörténelmi jelentőségű eseményeken, amelyek nem következtek be. A Függetlenség munkatársai mind a politikában, mind a zurnalisztikában megőrizték a teljes függetlenséget.

Büszkén, mindennel dacolva írják:

Mai számunkban: Forradalom Argentínában. Havanna bombázása. Katonai zendülés Dél-Afrikában. Mexikó követeli a rabszolgaság bevezetését. A bolgár sajtó háborúra uszít Románia ellen. A fehérek öldöklése Kanadában. Összetűzések Kínában. Abdul Hamid szökési kísérlete. Merénylet a cári család ellen. Óriási földrengés Örményországban. A Hien-csi kínai hadihajó katasztrófája. A földkéreg végzetes átalakulása a közeli napokban. Politikai gyilkosság Izlandon.

Másnapra aztán az egészről megfeledkeznek, és ezt írják a Függetlenségben:

Mai számunkban: A svéd-német háború elkerülhetetlen. Általános felkelés a trópusokon. Az indiai bennszülött sajtó londoni vérengzéssel fenyegetőzik. Kémkedési botrány Ausztráliában. Zendülés Celebeszen. Az új-guineai bennszülöttek ismét követelik az emberevést tiltó törvény hatálytalanítását. Eltűnt a Tűzföld. Kísérlet a Vatikán levegőbe röpítésére. Új világrészre bukkantak a Csendes-óceánban. Nagy tűzvész Párizsban. Megégett több mint egymillió ember. Az Ararát rázuhant a Kaukázusra.

Szörnyülködve olvassuk ezeket a híreket, amelyek semmi más lapban nem találhatók, és várjuk a folytatást, a közelebbi részleteket a következő számban. De hiába várjuk. A Függetlenség szert tett újabb, nem kevésbé hátborzongató hírekre, és a következő napon ezt olvashatjuk:

Mai számunkban: A görög-kínai háború elkerülhetetlen. Új tatárjárás Európában. Bulgária köztársaság lett. Erős monarchista mozgalom Észak-Amerikában. Fegyencélázadás Francia-Guayanában. Merénylet a szultán ellen. Megmérgezték az összes tábornokot és magas rangú tisztet Franciaországban. Államfordulat Tasmaniában. Lövöldöztek az angol királyra. Forradalom Szerbiában. Ausztria katonai beavatkozása Dániában. Az Etna kitörése után Szicília eltűnt a víz alatt. Hirtelen kiszáradt a Vörös-tenger. Katasztrofális földrengés a Prága melletti Jeseníkyben. Süllyednek az Alpok.

Egyik ámulatból a másikba esünk, s szeretnénk megtudni, mi lesz tovább, hogyan zajlottak le a vázolt elemi csapások, nem menekült-e meg mégiscsak valami, és a balszerencse sújtotta országokban nem áll-e helyre a béke, de a következő számban új államfordulatokról és újabb hátborzongató eseményekről kapunk hírt:

Mai számunkban: Meggyilkolták a görögkatolikus püspököt a galíciai Kolomijában. Várható, hogy Anglia ultimátumot küld Norvégiának az angol partok mentén folytatott heringhalászat biztonsága érdekében. Albán hadjárat Szófia ellen. Álhírek a készülő magyarországi felkelésről. A volt perzsa sah felakasztott 40 000 türkmént. Államfordulat Japánban. A mikádót vízbe fojtották. Japán köztársaság lett. Amerikai fegyveres erő szállta meg Szahalint. Az orosz-amerikai háború elkerülhetetlen. A szamojédok lázadása. Pogrom Liverpoolban. Elszánt

monarchista mozgalom Svájcban. Bernt kikiáltották a svájci királyság fővárosává. Jan Ort lesz a király? Az osztrák hadiflotta nagy csatája görög kalózzal Szamosz szigeténél. Kréta szigetét egyesítették a monacói hercegséggel. A román flotta tévedésből saját kikötőjét lőtte. Chicago romokban hever. A forgószél felkapta Alaszkát, és áthelyezte a Labradorra. Az óriási jéghegy lehasított egy darabot Írországból. Aggasztó vulkanikus tünetek a Ríp hegyen. Elrabolták az Osztrák-Magyar Bank igazgatóját. Debrecenben egy rablóbanda megölte mind a 285 pénzes postást. Egy örült tanfelügyelő garázdálkodása Belgrádban. 120 gimnazista részint halott, részint súlyos sebesült. Párizsban letartóztattak egy titokzatos idegent azokkal a földön kívülről érkezett sürgönyökkel kapcsolatban, amelyeket a cap-bionsi drótnélküli távíróállomáson fogtak el.

S megint csak borzongva, könnyes szemmel olvassuk ezeket a híreket, hideg futkároz a hátunkon, s ha jobban beletekintünk a lap hasábjába, látjuk, hogy mindezek a hírek vagy a Függetlenség különtudósítótól vagy eredeti levelezőtől származnak.

Melyik lap engedhetné meg ezt magának, vagy jobban mondva melyik politikai lapnak van annyi támogatója, szerte a világon annyi párthíve, mint épp a Függetlenségnek? Más lapok hát anyaghiány miatt nem emlékezhettek meg erről a mérhetetlenül sok csodás és hátborzongató eseményről, s ez az oka, hogy csakis a Függetlenség hívei és olvasói mesélhetnek nekünk olyan dolgokról, amelyekről égnek áll minden hajunk szála.

Vagyis látjuk, hogy a Függetlenség szerkesztőségének tagjai nemcsak a Vencel téren élnek. A Függetlenség szerkesztői megtalálhatók Argentínában, Dél-Amerikában, Romániában, Bulgáriában, Kínában, Szalonikiben, Izlandon, Amerikában, Rómában, a Csendes-óceánon, Görögországban, Francia-Guayanában, Dániában, az Etnán, a Vörös-tenger mellett, a turkménok közt, Szahalinon és Alaszkában, Svájcban éppúgy, mint Krétán, azaz nincs egyetlen hely a földgolyóbison, ahol ne lenne szerkesztője a Függetlenségnek. Vagyis bátran elmondhatjuk, hogy ennek a lapnak annyi szerkesztője van, ahány melléklete.

A mellékletek, ami a számukat illeti, napról napra gyarapszanak. Az alkotmánypártiak minden istenáldott nap beharangoznak egy új mellékletet. Az alkotmánypárti nők számára itt van például a *Családi tűzhely*, melynek már a pusztaság bűbájos neve is arra csábítja az anyákat, hogy e mellékletbe csomagolják, bugyolálják bele a csöpp alkotmánypártiakat, hogy azok ily módon már zseni korukban felszívhassanak valamit dr. Antonín Hajn politikai szelleméből.

A mi vásárnapunk vasárnapi szórakoztató melléklet. Büszke cím, annyi szent. Ki a legény a csárdában? Mi. Kié ez a *Vásárnap*? A miénk, felelik büszkén az alkotmánypártiak. Mi nem kérünk semmiféle idegen *Vásárnap*ból. *A mi vásárnapunkban* az alkotmánypártiak boldogtalan bukott jelöltje, Viktor Dyk, a Don Quijote halála című, publikált színjátékban megölte Don Quijotét. Merőben alkotmánypárti Don Quijote volt ez, mint az alkotmánypártiak politikájának allegóriája. A csütörtöki mellékletben, amelynek a *Kulturális törekvések* címet adták, arról elmélkednek, hogy a leghatékonyabb kulturális tett előfizetni a Függetlenségre. Pénteken - szerencsétlen nap - jelenik meg a *Középosztálybeli képviselő*. A pénteki átok leginkább ezen a mellékleten tükröződik, melynek címét a sanghaji céhterminológiából orozták.

Az újabb mellékletek úgy szaporodnak, mint eső után a gomba. Így például *A mi kályhánk* télen jelenik majd meg, és csak fagyhalálok, hógörgeteg okozta katasztrófák meg hasonlóak lesznek benne. A következő mellékletet, a *Mosónők örömét* ama középrendű nők kulturális felemelkedése ügyének fogják szentelni, akik ki vannak rekesztve a *Középosztálybeli képviselő*ből.

A Fogórbárat, az Ifjú alkotmánypárti, A mi kereskedelmi utazónk, a Szent Vencel Koronája, az Erkölcscsősz, a Kis politikai tudósító, a Spiritisza alkotmánypárti, A csatornatisztítók érdekvédelme, a Fecsegő jogász - mind-mind olyan melléklet, amelyek remekül kiegészítik az alkotmánypárti napilap tartalmát.

S ha ekkora lendülettel terebélyesedik továbbra is az alkotmánypárt, megérjük még, hogy a Függetlenség tulajdon mellékleteinek mellékleteként jelenik majd meg, mindig hetente egyszer, ami a legeredetibb módja lesz a napilapkiadásnak.

Az elhagyott latrinán

Néha úgy elszomorodik az ember, ha látja, hogy minden hanyatlik, a régi dicsőség elmúlik. Ilyen megrendítő látvány az az elhagyott latrina, amely az egykori dejvicei katonai gyakorlótér szélén áll, a lejtő alatt, ahol Svatý Matěj felé kígyózik az út, a hídon túl, amerre a dejvicei patak egykor, amikor még elég vize volt, a királyi vadaskert felé hömpölygette mindazt, ami a latrinából csordogált, ó, valamikor régen, amikor a dejvicei síkon dobok peregtek, lovak nyerítettek és vágattak, mannlicherek ugattak, és zászlócskák lebegtek.

Rég eltűntek a századok és zászlóaljok, a sík már nem kéklik az egyenruháktól, csak az elhagyott latrina maradt, előtte néhány deszkából eszkábált védőfal, hogy a civilek szemét ne sértse az odabent hallgató idill, a két egymás fölött bakhoz erősített gerenda, amelyek tökéletesen megfeleltek hivatásuknak. A gerendák alatt az árkászok mélyítette gödröt megtöltötték a szilvafák megfeketedett, száraz levelei, s a dúsán termő szilvafák kíváncsian kukucskálnak be a deszkafal mögé.

Fájdalmas és bús az emlékezés. Ha virágzanak a szilvafák, a fehér szirmok hóként hullanak az elhagyott latrinára, köröskörül pitypang és százszorszép nyílik, mintha a természet vigasztalni akarná az elhagyott latrinát, s a nyíló virágok friss illatával elűzni a mélabú és szomorúság leheletét, amely e gyászos helyről árad.

Ősszel és tavasszal, amikor hajnalban és alkonyatkor köd száll a Moldva völgyére és a dejvicei síkra, egyenesen szívet facsaró az elhagyott latrina felett terjengő mélabú. A korhadt deszkáknak nekifeszülő szél nyikorgatja a fát, felferi az esti csendet, és sírásra fakaszt a rég múlt dicsőség málladozó emléke.

Az elhagyott latrina csak nagy néha tölti be nemes hivatását, amikor kirándulók sereglenek Svatý Matěj felé vagy a Šárka völgyébe. De a látogatások nem tartanak sokáig, nem támasztják fel az egykori dicsőséget. Estére eltűnnek a kirándulók, s leszáll a hosszú éjszaka, búsán és gyászosan, s még búsabban követi a reggel és a délelőtt.

Elhagyottan áll a latrina, keserűn mered a kihalt gyakorlótérre.

Hol van az idő, amikor napról napra hallotta, hogy század század után közeledik feléje. Elhangzottak az utolsó puskalövések, számtalan láb topogott az úton, rövid és velős parancs harsant: „Nadrágszíjat le!” S már jöttek is egymás után a vitézek, bátran és felkészülten a meghitt latrinára, mert tudták, parancs, az parancs. A rövid pihenő édes pillanatai voltak ezek, sajnos nagyon is kurta pillanatok, mert a következő század már ott sorakozott lenn a patak partján, s ismét felhangzott a parancs: „Nadrágszíjat le!”

Aztán elvonultak a századok, s egymás után jöttek a magányos szökevények. Boldogan élvezték a nyugalmat és a csendet az ég boltozata alatt, s mielőtt távoztak, ceruzával feljegyezték benyomásaikat a deszkafalra, s alkotó gondolataikat kifejező rajzokkal kísérték.

Időnként ellenséges járőr tévedt ide, sapkáján fehér szalaggal, és békésen ült egymás mellett a gerendán barát és ellenség, meghitt beszélgetésben.

Uramisten! Elmúltak a szép idők, az élettől és mozgalmasságtól lüktető órák, ahogy a patak vize elmosta múltó emléküket...

Az elhagyott latrina mellett Zettel nyugalmazott őrnagy úr ballag el egészségügyi sétája során.

Szomorúan, mélabúsan és gyászosan áll a lejtő alján a latrina. Könnyeket nem ont, nincs miből. Élettelen, kiaszott, mint a kiirtott erdő villámsújtott utolsó tölgye.

A kukucsáló szilvafa ágán varjú ül. Mintha azért kuporogna az ágon, hogy a nyugalmazott őrnagy úr még mélabúsabban meredjen a kihalt dejvicei síkra és az elhagyott latrinára.

Továbbstól fel a dombra, hogy jobban lássa a vidéket. Megáll fenn a tetőn, s a délelőtti köd finom és áttetsző fátlán keresztül vizsgálgatja a dejvicei síkot. Néhány esztendeje, kora reggeli órában lova hátán parádézott e tájon a századok élén. Minden kéklott a katonáktól, harsogtak a kürtök, csattantak a vezényszók, őrmesterek káromkodtak, lovak vágattak, mintha megbokrosodtak volna. És ma! Odalenn elhagyottan hallgat a latrina, melyben egykoron megsűrűsödött az élet.

Az őrnagy úr leereszkedik a hegyről, és gyász borong benne, mint amikor halott bajtársainkra, múltba tűnt ifjúságunkra és elvert pénzünkre emlékezünk.

Az őrnagy úr siet. A mélabú, úgy látszik, különösen erős hatással van bélműködésére.

Frissen, kigombolt kabáttal dobban be az elhagyott latrinába.

A gerendán közönséges civil ül, minden jel szerint valami csavargó.

Zettel nyugalmazott őrnagy úr kétségbeesett mozdulattal a levegőbe markol, és lezuhan a gödörbe, amelyet egykoron arcuk verítékében ástak az árkászok.

Meghasadt vén katonaszíve, mert nem tudta elviselni, hogy egy gemeiner Zivill könnyebbüljön meg teste terhétől az elhagyott katonai latrinán.

A tette kész csavargó kiforgatta a kötelességtudás áldozatának zsebeit, s az őrnagy úr órájával és pénztárcájával gyarapítva földi vagyonát, jókedvűen kivonult az elhagyott latrinából.

Zettel nyugalmazott őrnagy úr szelleme sötét éjszakákon mindmáig ott ücsörög az elhagyott latrinán, és szívet tépőn zokog...

Selmebányai idill

Ha Selmebánya fölött vagy a város alatt két csavargó találkozott, az első, amiről szó esett, az volt, hogy óva intették egymást, nehogy eszükbe jusson Selmebányára menni. Így aztán a koldusok és csavargók önként védett területté nyilvánították ezt a gazdag várost. Pedig a selmeci polgárok jószívűek, bőkezűek, kamrájuk mindig teli füstölt oldalassal meg szalonnával, és szíves örömet gyakorolják az irgalmasság erényét, mert az a babona járja, hogy mihelyt a polgárok bezárják adakozó szívüket, kezüket - a föld megnyílik, és elnyeli a várost. Selmebánya alatt ugyanis keresztül-kasul járják a földet az állami ezüst- és aranybánya tárnái, és csak nemrég történt, hogy a felsővárosban Kužma polgár háza váratlanul a föld alá süllyedt, és helyén feneketlen mély tó támadt. A tó tükre alatt várja az angyalok harsonaszavát Kužma úr meg családja, akiket a földindulás éppen ebédnél ért.

A selmeci polgárokat annál nehezebben sújtotta a gyászos eset, mert náluk az ebéd szent szertartásnak számít. A selmeciek úgy járulnak az ebédhez, mint az áldozáshoz. Nem is esznek, hanem imádkoznak. A leves az introitus, a gyömbéri juhsajt pedig az ite, missa est.

A Kužma család tragédiája annál rettenetesebb volt, mivel Kužma úr már az előző napon elmondta a szomszédoknak, mennyire örül a másnapi ebédnek. A fő fogás sült vadkanfej lett volna, hozzá ecetes dinnye a rimaszombati áldott lankákról.

Talán ezer év múlva a régészek ásni kezdenek a baleset helyén, és Kužma úr csontjai mellől napvilágra kerül a vadkan feje is. A tudomány majd nagy bölcsen megállapítja, hogy megtalálták az ősember csontvázát, aki vadászat közben valami özönvíz előtti szörnyálat által lelte halálát. Az persze eszébe se jut senkinek, hogy itt valamikor híres város állt. Hisz addigra a vezérkari térképeknek sem marad nyomuk, és ha megmaradnának, annak se vennék hasznát, mert rajtuk Selmebánya Schemmitz névre hallgat, ezt pedig még a szomszédos Szitnyán vagy Szentandrásan sem értik.

Márpedig éppen Szentandrásról származnak a szóban forgó vaddisznófejek, Szitnyáról a malacok, egy ugrással odébb, Zsibritóról pedig az apróvad. Amott lejjebb Korponától egészen Almásig hófehér ludakat tenyésztnek, amelyek java része Selmebányán leli halálát, és berkenyebogyóval töltve ropogós pirosra sül a tepsiben.

A prepaki tó fölött felhősen rajzanak a vadkacsák. Azoknak is a jó selmebányaiak veszik hasznát, érett áfonyával körítve. Almás felől meleg szél borzolja a selmeci lejtőket, és megérleli a szőlőt, amelynek leve tüzesebb a hegyaljainál. Ugyanazt a fajtát termesztik, amely híressé tette Gyöngyöst, majd később Tokajt.

Nem mernék megesküdni rá, hogy ez mind szent igaz, de nekem így mesélték Selmecen.

Azt senki sem tagadhatja, hogy a bor igen jó, és nagyszerűen csúszik, ha almási sárgadinnyével ágyazunk alá a gyomrunkban. A befőtt dinnye a legjobb körítése a besztercei sült csirkének, mely akkora, hogy az egyszerű selmeci polgár joggal mondhatta: Ezek nem is csirkék, hanem legalábbis struccmadarak!

Solymárról pulykák érkeznek a városba, amelyek valósággal óriásai fajtájuknak. Fehér húsukat Selmecen vörösáfonya-befőttből készült különleges mártással öntözik.

No meg pisztrángot is hordanak a selmeci piacra, a zsibritói hegyi patakokban fogják. Képzeljük hozzá mindehhez a csodás hegyvidéket, amelyet aranyban fürdet a sugaras nap, a messzibe nyúló virágos réteket, és megértjük, miért örülnek annyira a selmeciek az életnek,

pláne, ha tudják, hogy ez a nap érleli borrá a szőlőjüket, ínycsiklandó mártássá az áfonyájukat, illatosná a szénájukat, amelyből aztán zamatos hús lesz. Az sem csoda, hogy még a tányérjukba kukkantó nap is mosolyra derül munkája gyümölcsének láttán.

A selmeci patak mentén tizenkét zakatoló vízimalom őrli a hófehér lisztet, hogy a selmeciek finom porhanyós tésztában süthessék ki a Garam partján legelő borjak gyöngye húsát.

Mindenben bővelkedik ez az áldott város, amely medvefej helyett bátran akár kést és villát tehetne a címerébe. A környező tárnák bányászai váltás után bérük jó részét a városban hagyják, hogy egy kis jókedvet vásároljanak érte.

Az ósdi házakban ugyanazokat a kocsmákat találjuk, amelyekben Ulászló király idején vigadtak a szász bányászok, amikor megkezdtek a bányák feltárását. A csavargók, koldusok mindenfelől zene- és énekszót hallottak, és a mulatók, bányászok vagy polgárok tüstént meginvitálták a vándorokat a kocsmába, és annyi étellel, itallal traktálták őket, hogy egy öreg koldus, amikor torkig lakott a sok jóval, könnyes szemmel biztatta a nagy tölgyfa asztal körül ülő jószívű városi urakat: „Egyenek, igyanak, nagyságos urak, én már nem bírok.”

Szerte Magyarországon a csavargók mint valami mesebeli csodáról beszéltek az asztalon díszelgő hatalmas özsonkákról, arról, hogy a selmeci polgárok házukba invitálták őket, biztatták, egyenek csak bátran, és minden falat után erdei borókából főtt fenyővízzel tartották jól őket, nehogy a sok étel megfeküdjön a gyomrukra.

Selmecre jártak a koldusok a Szepességből, Liptóból meg Gömörből. A gyöngyösi rónán, a Tátra bércei alatt, a magurai havasok tövében hálásan dicsérték a selmeci bányászok és polgárok aranyos jó szívét.

Egy szép napon aztán beköszöntött a baj, Halász László uramnak, a városi rendőrség új kapitányának személyében. A vitéz kapitány a főszolgabíró rokona volt, aki néhanapján talán keményen meg is szorongatta volna a derék selmecieket, ha nem lettek volna olyan jólelkűek. De hát szorongatásra nem volt semmi szükség. Amikor megemlítette Frigyes úrnak, Selmec polgármesterének, hogy anyai nagybátyja, Halász László lesz a városi rendőrkapitány, Frigyes úr maga is csodálkozott rajta, hogy ez nem jutott előbb az eszébe, noha mindaddig álmában sem gondolt rá, hogy Szent István koronájának országában valami Halász László is tapossa a méltatlan földet.

Márpedig Halász úr nem volt a tucatemberek közül való. Közrendőr volt Pesten, és kétszer is kitüntette magát. Először saját apját állította elő csendháborítás miatt, másodszor pedig szállásadóját, akivel tizenhét éve a legnagyobb egyetértésben élt, idézte be a rendőrségre, mert - mint mondotta - illetlen módon kurjongatott a Lánchídon. Aztán valami tüntetések alkalmával, amikor kardlapozták a tömeget, Halász uram fringijával lenyisszantotta az egyik detektívfelügyelő orra hegyét. Ez a túlkapas nagyobb súllyal esett latba, mint az előbb említett két példás tette, és - Halász uramnak kurtán-furcsán kitették a szűrét a rendőri testületből. Még nyugdíjat sem kapott, és így arra kényszerült, hogy saját szakállára tartsa fenn a közrendet. Sorra látogatta a játékbarlangokat, és elkobozta a téteket. Ebből aztán szerényen éldegélt, mert sokra nem tellett a keresetből pénz helyett rendszerint csak pofonokat vágott zsebre. Végül is rajtavesztett. Hazárdjátékon ért egy rendőrbiztost, aki persze azonnal lecsukta. Ráfogták, hogy szélhámoskodott, két hónapig hűvösön tartották, aztán eltoloncolták Pestről. Szorult helyzetében eszébe jutott édes unokaöccse, a selmeci főszolgabíró. Az aztán meg is tette őt rendőrkapitánynak Selmecbánya híres városában.

Ettől fogva Selmecbányát nem látogatták többé a csavargók a koldusok. Beteljesedett az új rendőrkapitány szava, aki kijelentette a polgármesternek: „Kisepűröm a városból a rongyosokat!” Hiába hivatkozott a jámbor polgármester a vendégszeretet nemes erényére, Halász úr

dühös szemforgatással egyre csak azt hajtogatta: „Kiseprűzöm a városból a rongyosokat! Isten a tanúm, hogy huszonötöt veretek a hátára mindenkinek, akit kolduláson érek.”

A koldusok között hamarosan elterjedt a híre, hogy az egykori selmeci paradicsomban a rendőrkapitány sós vízben áztatott kötéllel csépel a csavargó népséget. Nem csoda hát, hogy Kužma úr szerencsétlen ebédjének története nagyon megszorította a jólelkű selmecieket. „Megharagudott ránk az úristen, mert kiveszett a városból az irgalmasság, nincsenek koldusaink, a csavargók is elkerülnek bennünket” - mondogatták a polgárok. „Lám, szegény Kužma most másodszor bukott, de ez egyszer véglegesen.” Sok igazság volt a szóban. Kužma úr tíz évvel előbb megbukott a választáson, most meg háznépestül lebukott a bedőlt tárnába.

A rendőrkapitány meg egyre nagyobb hatalomra, egyre ijesztőbb hírre tett szert.

A koldusok, cigányok és csavargók után sor került a rózsás kedvű bányászokra is. Egy szép napon csoportba verődve ereszkedtek lefelé a felsővárosból, és vidáman fűjták a régi bányásznótát:

*Kelj fel, Juro, kongatnak fenn a bányába',
ha későn jössz, nem engednek a tárnába!
Biz én későn jöttem, már le nem szállhattam,
pálca volt a bérem, az is számlálatlan.
A sistergős ménkö gyűjtsa fel bányátok,
ha már megvertetek, fejtsetek magatok.*

Amikor az alsó kapuhoz értek, nagy garral eléjük toppant Halász úr.

- Mit ugattok, kutyák - kezdte szép szelíden a szót -, tüstént velem jöttök a városházára!

- Ahhoz kettő kell - felelte barátságosan a bányászok közül Martin Kalaš. - Az egyik, aki vezet, a másik pedig, aki hagyja, hogy vezessék. Megértette, vén szürke számár?

Ezzel továbbmentek, mintha mi sem történt volna, és újrakezdték a nótát: „Kelj fel, Juro, kongatnak fenn a bányába', ha későn jössz, nem engednek a tárnába!...”

Halász úr kardot rántott, úgy ordította:

- Adok én nektek pálcát számlálatlanul, porzik majd tőle a hátatok!

- Hát mit gondoltok, fiúk - fordult Kalaš a cimboráihoz -, kenjek le neki egyet? Az már mégse járná, hogy mindnyájan együtt csépeljék ezt a mihaszna vénembert.

- Igazad van, Marci, de adj neki inkább kettőt, attól talán helyrebillen az esze.

- Elég lesz neki egy is - szánta el magát Kalaš, és felemelte kemény bányászöklét. Halász úr kiejtette kezéből a kardot, egy bukfcencet vetett, aztán mintha elszégyellte volna, hogy vén korára ilyen bohócmutatványokra vetemedett, elfeküdt a kövezeten, kezét-lábát elterpesztve, akár a béka.

- Hol is hagytuk abba? - kérdezte Kalaš, mire ismét felcsendült a nóta: „Biz én későn jöttem, már le nem szállhattam, pálca volt a bérem, az is számlálatlan...”

Halász úr mindmáig nem tudja, mennyi ideig feküdt az alsó kapu tövében, a kemény macska-köveken. Ezeknek a köveknek nagy volt a híre. A Selmec környéki hegyekből származtak, és mint a szakértők nemrég tiszteletteljesen megállapították, annyi aranyat tartalmaznak, hogy a szomszédos falu minden adósságát kifizethetnék belőle. Halász kapitány úr azonban nem tisztelettudásból feküdt most a híres köveken, szívesen fölkelte volna, mert a szokatlan nyoszolya bizony erősen nyomta az oldalát, de egyenruhájának zubbonyából esés közben egy

fenyővízes üveg csúszott ki, az pedig köztudomásúlag nem nagyon öregbíti a rendőrfőnök méltóságát, ha hivatalos útjain efféle felszerelést hord magával. Halász úr ezért másodszor is elájult, amikor az egyik szamaritánus lelkű selmeci polgár saját üvegjéből töltött boroviczkát a szájába. Igaz ugyan, hogy nemcsak a fenyővíz volt erős, hanem Kalaš is olyan hatalmas pofonnal tisztelte meg e selmeci közrendészeti legfőbb urát, hogy telt volna abból akár három ájulásra való is. De egyszer minden ájulásnak vége szakad, így aztán Halász úr is magához tért Čulen polgár házában, a vetett paplanos ágyban, ahová nagy sietve becipelték, lévén ez a ház a legközelebbi, éppen szemközt az alsó kapuval. Čulen polgár olyan boldogan mosolygott, mintha hájjal kenegetnék, amikor újból meggyőződött róla, hogy saját főzetű sompálíkája a rendőrkapitánynál sem vallott szégyent, és annyira eszméletre térítette, hogy az első kortyok után felült az ágyon, és a legcifrább káromkodásokkal üdvözölte a világot. Nincs az a kun betyár ösöktől ideszakadt kondariogató, ostorkongató kanásza a nagy magyar alföldnek, aki Halász uramnál jobban cifrázná a teremtetéket meg a szedtevetéket.

- Ugye mondtam? - Čulen úr diadalmas pillantást vetett a fiaira. - Ez a sompálínka még a halottat is föltámasztaná!

Szavainak az ágy felől tüstént fülrepszó visszhangja kelt:

- Lőjétek agyon, akasszátok föl, égessétek meg! Hol a kardom?

Čulen úr odanyújtotta a furcsa ómódi pallost, amelyet szolgálatkész kezek hoztak Halász úr után, a rendőrkapitány megragadta, és keresztbe fektette a dunyhán. A fenyővíz meg az orvosi tehetséggel megáldott Čulen úr fanyar sompálíkája éreztetni kezdte a hatását. A vitéz kapitány magasra emelte fringiját, és csendes áhítattal énekelni kezdte a huszárok nótáját: „Ha meghalok, meghalok, mennybe visznek angyalok.”

Aztán befordult a fal felé, és horkolni kezdett, magasra emelt kardjával még mindig a mennyezetet fenyegetve. A házbeliek megpróbálták karját kardostul a dunyhára fektetni, nehogy merevgörcsöt kapjon, de Halász úr keze minden kísérlet után, mint valami keljfeljancsi, ismét a magasba szökkent. Végül is megunták és otthagyták.

Így talált rá a főszolgabíró is, aki mihelyt értesült az alsó kapunál lezajlott összetűzésről, sietett nyomban Čulen úr házába.

Čulen polgár később kvaterkázgatás közben elmesélte, hogy a főszolgabíró úr, megpillantván a házigazdája ágyában horkoló László bácsit, egy pillanatra megállt a magasra tartott kard alatt, és szemrehányó hangon megjegyezte:

- Ezt aztán jól megcsinálta, bácsi!

Majd Čulen úrhoz fordult, melegen kezét szorította vele, és azt mondta:

- Köszönöm a szívességét... Gondoskodjék csak róla továbbra is, a legközelebbi választáson majd kormánypárti képviselőnek jelöljük magát. Már régóta tudom, hogy szegény bátyám a fenyővízben keres feledést bánatára...

Čulen úr azt válaszolta, hogy megértette. Ez annyit jelentett: Értem, a kapitány úr főszolgabírói engedéllyel issza a boroviczkát.

Búcsúzóul a főszolgabíró úr még hozzátette, hogy tisztelni kell Halász bácsi korát és azt, hogy annyi megpróbáltatáson ment már keresztül az életben. Čulen úr erre tisztelettudóan köhintett egyet, és megjegyezte, hogy legutóbb a szőlőben járva meghült. A főszolgabíró úr aztán még megcsipkedte Čulen úr Ilonka lányának arcát, és megpaskolta a cselédlányt, de azt már egészen más helyen. A hatósági kedveskedést mindketten alázatos mosollyal köszönték meg.

Már este volt, amikor a kard kiesett Halász úr kezéből, karja leszottyant a dunyhára, és a vitéz kapitány fölébredt. Egyenruhába öltözötten feküdt a dunyha alatt, azért csak cipőt húzott, és máris mehetett le az ebédlőbe, ahol készen várta a vacsora, amelyet méltán sorolhatunk a selmeci gazdasszonyok legkiválóbb remekei közé. Fehér húsú, ropogós pirosra sült malac, csábító pulykacombok, vajban sült kecses pisztrángok, pufók ostyepkák a Gyömbér alól - mindez joggal keltette fel Halász úr lángoló lelkesedését.

Teli szájjal dünnyögött, mialatt villájával a legjobb falatokat halászta ki a tálból:

- Bizony isten, csuda jó!

Akkor is istent hívta tanúul, amikor egy Mátyás korabeli ónkupából nyakalta a selmeci hegyek nemes nedűjét, amely azért opálfényű, mert a termőtalaj alatt opál van a földben.

Amikor már eleget evett és ivott, megkérte a házigazdát, mutassa meg az ágyát, és azt is a lelkére kötötte, hogy ebéd előtt aztán keltse föl. Kívánságának természetesen eleget tettek.

Az ebéd után, amely a selmeci konyhaművészet párját ritkító csodája volt, Halász úr elküldte a köszörűshöz a kardját, és kifejezésre juttatta azt a vágyát, hogy szívesen megtekintené házigazdája szőlőjét.

- Mondd meg annak a gazembernek - szólt a cselédlány után, aki kardjával a köszörűshöz sietett -, hogy egy hét múlva érte küldök.

Ezzel házigazdájának és fiainak társaságában kevély léptekkel megindult a szőlőhegy felé, ahol többek között az eperbort is megkóstolta. Nyárson birkacombot sütöttek, és nagyokat ittak a selmeci ördögtejből, ahogy errefelé a jóféle bort hívják. Halász úr pocskondiázta a szlovákokat, és minden második szava az volt, hogy a tót nem ember.

Čulen úr, akinek apja a nagyrócei szlovák gimnázium alapítói közé tartozott, csak irult-pirult, és bátortalanul megjegyezte:

- Azért nem egészen úgy van az, kérem...

Az almási hegy felől birkakolompok hangját hozta a szél, a nyáj ereszkedett lefelé a lejtőn a falu felé. Halász úr elnyúlt a puha pázsiton, és mire a nap utolsókat pislantott a hegyek gerince felett, ő is elaludt. Házigazdái jól megizzadtak, mire becipelték a városba, és gondosan ágyba fektették. Éjszaka Halász úr fölriadt, és mivel azt hitte, hogy még kinn van a szőlőben, az egész házat fölverte ordításával, azt követelve, hogy rakjanak a tűzre, és kanyarítsanak le neki egy szeletet a birkacombból.

Amikor végre rájött, hogy tulajdonképpen hol is van, kért egy kupica borovicuskát, és nagy komolyan meghagyta, hogy ebédre aztán biztosan keltsék föl. Annak a reményének is kifejezést adott, hogy az asztalon sült vadkanfej lesz csipkebogyómártással.

Így ment ez egy hétig. Akkor Halász úr elküldte a cselédlányt a kardjáért. Amikor kezébe vette a rozszant fringiát, előntötte a pulykaméreg, és vörösre gyúlt képpel ordította:

- Ezt nevezik élesre köszörült kardnak? Azonnal vidd vissza, köszörülje újból, egy hét múlva érte küldök!

A második héten Čulen úr meg a családja már csak „a mi Laci bácsink”-nak hívta az öreget. Sőt, úgy érezték, hogy szegről-végről rokonságba keveredtek a nagyságos főszolgabíró úrral.

Elmúlt megint egy hét, Halász bácsi egyre jobban kigömbölyödött a vendégeskedésben, és amikor elhozták a kardját a köszörűstől, már nem is ordított. Gúnyosan felcacagott és kijelentette:

- Nézzék csak, hogyan köszörülte ki a kardomat! Azonnal vidd vissza, én nem mérgeledöm vele, köszörülje meg újból, egy hét múlva pedig küldje el.

Aztán arról kezdett beszélni, hogy vacsorára a legjobb volna csirkét sütni.

Halász úr mindmáig kard nélkül jár, mert úgy találja, hogy nem köszörülték elég élesre, azt pedig már megállapította, hogy Selmezbányán a legelőnyösebben és a legjobban Čulen polgár házában kosztolhat.

A koldusok többé nem kerülnek el Selmecet, a bányászok is vidám nótaszóval róják az utcákat a kocsmából hazafelé. A főszolgabíró úr pedig egyre csak biztatja Čulen urat, hogy megválasztja kormánypárti képviselőnek.

Így aztán semmi sem zavarja a selmezbányai idillt.

Erkölcstelen kalendárium

I

Aleš rendőrőrsparancsnok este kilenctől, amikor behozták az utolsó részéget a kijózanítóba, unatkozott egészen éjfél után egyig. El se tudta képzelni, hogyan bírja ki reggel hatig, a váltásig, az akták fölött ásítózva, mikor a körülmények balszerencsés összejátszása folytán épp ma csupa olyan rendőr teljesít szolgálatot az őrsön, akik nem tudnak durákozni.

Egyelőre végigdőlt az ágyon, rágyújtott a csibukra, és beszélt a politikáról. Az ilyen pillanatokban fölöttébb komor volt. Osztrák Cato lett belőle, kemény, megingathatatlan hazafi, átkozódva juttatta kifejezésre Olaszországgal szembeni bizalmatlanságát. A rendőrök, akik körös-körül az ágyakon heverésztek, áhítattal hallgatták, mivelhogy még vártak a véglegesítésre.

- Komolyan. Senki se higgye, hogy a hármasszövetség tartós lesz. Trident és Trieszt egyszer majd nehézségeket okoz nekünk. - Aleš nagyot sóhajtott, és gyufát keresett. Mikor kezébe nyomták a skatulyát, meggyújtotta a kialudt csibukot, és leszögezte, hogy Milánóban, Torinóban, sőt még Rómában is lépten-nyomon elégetik az osztrák zászlót. Hanem egyszer majd ráfizetnek. Latrok, megértek már egy újabb custozzai vereségre. Aleš felháborodása fokozódott, ám időközben Pavelka közrendőr elaludt, és sípolni kezdett az orrával.

Aleš felébresztette, és kiabált, hogy küszöbön a bonyodalom. Aki osztrák hazafi...

Belépett az ajtón az utcáról jövő fiatal Dekl rendőr, és engedélyt kért a jelentéstételre.

Aleš bosszúsan felkelt az ágyról, és hallgatta a jelentést:

- Ich melde gehorsam, nix Neues. Elkoboztam egy pikáns kalendáriumot. Összeszedtem százhusz példányt.

Dekl rendőr arcáról tüstént elröppent a hivatalos kifejezés, és diadalmasan mosolyogva tette hozzá:

- Nagy-nagy malacságok, Wachkommandant uram, csodaszép dolgok. Olyan trágár képek, hogy öröm nézni!

Letette a csomagot az asztalra. E pillanattól kezdve Aleš őrsparancsnok úr nem unatkozott.

- Adja ide azt a disznóságot!

Dekl kibontotta a csomagot, és az elkobzott nyomtatvány egy példányát átnyújtotta a parancsnoknak, aki köré már odagyűlt az összes többi rendőr.

- A teremtésit - szólalt meg egyikük leplezetlen őszinteséggel, a címképet bámulva. - Ez aztán comb!

- Tessék! - mondta a parancsnok. - Ilyesmit nézzen a fiatalság. A serdületlen tanulóiifjúság! - A hangja lágyan csengett. - Barátom ez a másik is itt ni! A fene a szemit! Anyaszült meztelen.

- Az ám - mondta Dekl közrendőr -, hátrább vannak csak a szép dolgok!

- Ez se kutya!

- Nem mondom, pajtás, de ott az a másik csinosabb, elevenebb! Mindenekelőtt teltebb a csípője, és sokkal jobban fekszik a heverőn. A zsványok. Ilyesmit mernek rajzolni!

- Olvassa csak el, Wachkommandant úr, a versikét ott alatta. Az se rossz.
- Jó, de kétértelmű. Hogy nem sül le a bőr a képéről annak, aki ilyet ír és ki is nyomtatja! A gyerekek mennek az iskolába, és falják ezt a, ezt a... hogyishívjákot.
- Pornográfia, Wachkommandant uram - segítette ki a parancsnokot Pavelka rendőr.
- Rémes dolgok, de jók - jegyezte meg Míka rendőr. - Remekül találják ezt a bugyit is.

A szöveg sem rossz:

- Bugyiban tetszem neked jobban, drágám, vagy bugyi nélkül?
- Gondolom, hogy bugyi nélkül. Mit szólnak hozzá? - fordult vidáman az őrsparancsnok a rendőreihez. - Hogy mit ki nem fundálnak ezek a trágár alakok!
- Bátorkodom felhívni a figyelmét, Wachkommandant úr, az utolsó előtti oldalra, ahol egy balett-táncosnő látható a fürdőházban. Nemcsak hogy teljesen pucér a nő, hanem a szolgálta nyújtja át neki a fürdőlepedőt.
- Jó, s azt mondom, irgalom nélkül el kell kobozni minden ilyesmit. Azt hiszem, ha végigjárjuk az összes trafikot, még külön dolgok is akadnak. Peroutka fogalmazó úrnak holnap jó napja lesz!

II

- Felügyelő úrnak alázatosan jelentem, hogy az utasítás szerint a trafikokban elkoboztunk egy szemérmetlen tartalmú kalendáriumot. Itt hozok egy példányt. Bátorkodom külön felhívni a figyelmét a Balett-táncosnő a fürdőházban című, utolsó előtti képre. Aztán ott van a Nő a heverőn. A címkép is nemcsak hogy erkölcs elleni kihágást tartalmaz, hanem azt hiszem, tetszeni fog a főfelügyelő úrnak is. Bátor leszek felvinni neki egy példányt. Méltóztassék figyelmesen szemügyre venni a kék ironnal megjelölt trágárságokat. Érdemes megnézni. Keresés nélkül csinos szemérmetlenséget méltóztatik találni mindenütt, ahol az oldalt megjelöltem. Mesés disznóság van a harmincadik oldalon. Kitűnőek a Háremi intimitások, nemcsak a szöveg tartalmaz egész sor erkölcs elleni durva kihágást, hanem gyönyörűek a képek is. A mohamedán leányok tigrisbőrön heverésznek, és a szegény eunuch vigyáz rájuk.
- Barátom - mondta Peroutka felügyelő, a kalendárium tartalmát böngészve -, ezt a tanácsos úrnak is meg kell mutatnia. A tanácsos úr kedvét leli az ilyesmiben.

III

A kalendárium sikert aratott. Két példányt lefoglalt magának a rendőr-főfelügyelő, hármat a tanácsos úr. A fogalmazók megtartottak egyet-egyet. A többit szétkapkodták a főkapitányságon. A rendőrök lázas buzgalommal nyomoztak az erkölcstelen kalendárium után.

S mivel így ez az olvasmány nem került illetéktelenek kezébe, a közerkölcs megoltalmaztatott.

DEKAMERON (VI)

Bachura városi gyakornok megvesztegetési ügye

Bachura városi gyakornok tapasztalatlan fiatalember volt, nem tudta, hogy a városházán ezer veszély leselkedik a magafajta emberekre, s gránitszilárd jellem kell hozzá, hogy el ne bukják, és ne támadjon valamilyen kínos ügye akár a feljebbvalóival, akár azoktól függetlenül.

Bachura városi gyakornok nem tudta, hogy a mammon hidrája leselkedik a városi gyakornokok zsenge lelkére, és könnyen felfalhatja őket, mint ahogy felfalt már sok idősebb, ősz hajú városházi urat is.

Valamennyi nagy városházi megvesztegetési ügy, amely bolygatta a közvéleményt, egyszerűen mind eltörlül Bachura gyakornok ügye mellett.

A megvesztegetett Bachura ma Júdásként bolyong a világban, a városháza szeplőtelen zászlaját ismét beszennyezte, sárba taposta, sőt a szó szoros értelmében - összepiszkította.

Hogy a mélyére hatolhassunk e kellemetlen, visszataszító ügynek, a Malá Stranán kell kezdenünk.

A Malá Strana ódon sikátorainak szövevényében megtalálható Šedivý úr vendéglője.

Šedivý úr egyike volt azoknak a régi nagy, csupa szív embereknek, akik fittyet hánytak a prágai városi tanács egészségügyi előírásainak, és a vizelde csöveit évtizedeken át kivezték a szabadba.

A vendégek sose panaszkodtak, mert a sör ízlett, a vizeldében pedig állandóan sötét volt.

A szóban forgó vizeldének, mely jelentős szerepet vitt Bachura gyakornok megvesztegetési ügyében, hiányzott a vakudvarra néző ablaka, nem volt rajta semmiféle nyílás, amelyen keresztül beszűrődött volna legalább egy csekélyke fény a komor, nyirkos térségbe, hogy a sötét helyiséget világosabbá és kedélyesebbé varázsolja.

Ám azok, akik ide jártak sörözni, teljességgel elégedettek voltak a meglévő helyzettel. A konzervatív Malá Strana a maga megkövült mozdulatlanságában nem tiltakozott, úgyhogy Luboš Jeřábek úr bizonyára örömét lelte volna a dologban.

De eljött az az idő, amikor a modern élet pezsgése Šedivý úr vizeldéjének is nekirontott.

Az építési bizottság konstataulta mindkét szörnyűséget. A vizelde csövei kivezetnek a szabadba (az ügy azonnal átadva az egészségügyi bizottságnak), a vizelde pedig megvilágítatlan, s nincs rajta nyílás a szabad levegőre.

Így történt, hogy Bachura városi gyakornok mint az építési bizottság jegyzőkönyvvezetője megismerkedett Šedivý úrral. Megsemmisítő pillantással kísérte Šedivý úr minden mozdulatát, aki keményen és harciasan állította, hogy az egész tisztelt bizottság még a világon se volt, amikor itt, a szóban forgó vizeldében, már végezték a kis szükségletet, és ment minden a maga rendjén. Nem kell az embernek a vizeldében látnia, fontos, hogy van levezető cső; ajtó szintén van, ez pedig elég nagy nyílás a szabad levegőre.

- Jó lesz, ha mérsékeli magát - figyelmeztették Šedivý urat -, nehogy a tetejébe még hatóságsértést is elkövessen. Azt hiszi, élvezet a vizeldéket járni?

Aztán elrendelték, hogy köteles lyukat üttetni a falba, és ablakot tétetni a vizeldére, mivel azonban vendéglátóipari helyiségben eszközlendő módosításról van szó, tervet és kérvényt kell benyújtania, hogy elvégezhesse a bontást.

Ez történt délelőtt, délután megjelent az egészségügyi bizottság, és elrendelte, hogy Šedivý úr a nyíláson, amelyet majd a falban vágat, a vakudvarba vezettesse be a csöveket.

A vendéglős a fejét fogta, valósággal félbolond volt már. Át kell törnie a falat, így rendelték, de be kell mutatnia a tervet, és kérvényeznie kell, hogy elvégezhesse a falbontást, a szabadba kivezető csöveket egészségügyi okokból be kell vezetnie a vakudvarba, ahová az egész ház minden árnyékszékének ablaka nyílik.

Egész éjjel nem aludt. Reggel felkeresett egy kőművesmestert, hogy elkészíttesse vele az ablak tervrajzát, aztán egy várbeli hivatásos folyamodványíró közvetítésével benyújtotta a folyamodványt, kérve, hogy a vizeldét illető tervek a tekintetes városi tanács által a legrövidebb időn belül jóváhagyassanak, és megengedtesék neki, hogy a vizeldére ablakot vágathasson, amiért is öreg napjai erényes életével ígéri leróni háláját.

Eltelt három hét, de a kérvényre nem jött válasz.

Šedivý úr felkerekedett, és elment a városházára, hogy megsürgesse a dolgot. Az építési osztályon csak Bachura gyakornokot találta, mert a többiek amott szemben, a Korinthusiak-hoz címzett vendéglőben villásreggeliztek már reggel kilenctől. Most épp tizenkettő volt.

- Mit óhajt? - kérdezte méltóságteljesen Bachura gyakornok.

- A vizeldém ügyében jöttem, kérem, fiatalúr. Šedivý vizeldéje a Malá Stranán, ha tetszik emlékezni.

- Igen, emlékszem - mondta előkelő hanghordozással Bachura gyakornok -, azt hiszem, emlékszem. No és tulajdonképpen mit óhajt?

- Eltelt már, kérem alázattal, három hét, s nem ártana meggyorsítani a dolgot, a vendégeim örülnek, mint a kisgyerekek, alig várják már, hogy elkészüljön az ablak, nálunk ugyanis nem történik semmi, ez pedig mégiscsak esemény.

Bachurának eszébe jutott, hogy a kérvény már rég el van intézve, és ott fekszik a fiókban, csak postára kellene adni. De az osztályvezető azt mondta:

- Ne küldje még el neki, várjon az ilyen kocsmárosféle. Igen, igen, a városi tanács tartsa rövid pórázon az efféle népséget.

Bachura egy darabig hallgatott, aztán fontoskodó, komoly képpel mondta:

- Majd meglátjuk, mit tehetünk.

Tizennégy nap múlva Šedivý úr ismét megjelent, s Bachura megint komoly képpel és fennhéjázón mondta neki:

- Majd meglátjuk, mit tehetünk.

Ez utóbbi látogatást követően vagy egy héttel Bachura nem hivatalosan ballagott a Ferenc rakparton. Találkára ment ugyanis, várt rá egy hajadon, aki roppant mód örült, hogy egy városházi úr csapja neki a szelet.

Szép meleg, verőfényes délután volt. Bachura megállt egy szikvizes bódé előtt, ivott egy pohár málnaszörpöt, rá egy pohár citromlevet, s epedő szívvel ment tovább, a hajadonra gondolva, akivel rövidesen találkozik.

A háttérben a Hradzsin, a Petřín csupa zöld, a Vadász-sziget gesztenyéi virágba borulva. Ám e sok szépség közepette Bachura gyakornokot elővette a hascsikarás. Mielőtt hazulról elindult, megevett egy pohár joghurtot, mely a legyőzött bolgárok nemzeti eledele; a málnaszörp meg a citromlé betetőzte a könnyörtelen folyamatot a városi gyakornok bélrendszerének labirintusában.

A Hradzsinnal szemben a rakparton, a parkban áll egy kis házikó. Egészen kicsi, mégis fontosabb, mint az összes többi környező ház. („A kis pásztorkunyhó gyakran többre képes, mint Žižka egész tábora”, jut eszembe mindig, valahányszor utam e házikó mellett visz el.)

Két felirat van a házikón. A rakpart felől nézve ezt olvassuk: Urak, a rakparti park gyermek-játszótere felől diszkrétebben: Hölgyek.

Bachura városi gyakornok úgy rontott be ide, mint egy oroszlán, mint ahogy a szomjas arab az oázisban nekihasal a forrásnak, mint ahogy a sorozó bizottság nekiront az újoncoknak.

- Kicsi vagy nagy?

- Nagy - felelte szerényen, de szaporán Bachura. Az öreg néni ránézett, és így szólt:

- Én magát, úrfi, valahonnan ismerem. - Leszakított egy jegyet a tömbről, Bachura benyúlt az erszényébe, s rémülten felkiáltott:

- Lehetetlen! Azt hittem, hogy van még nálam egy hatos.

Az öreg néni még egyszer megnézte Bachurát, s hogy annak szörnyű helyzetét még súlyosabbá tegye, lassan mondta:

- Tudja, honnan ismerem magát? Tudja, hol láttam? A fivéremnél, Šedivý kocsmárosnál a Malá Stranán. Épp odahaza voltam, amikor maga nálunk járt a bizottsággal, a vizelde ügyében. Vegye csak el a jegyet, hiszen megtaláljuk mi azt magánál.

Bachura beugrott a kis fürkébe, és amikor boldogan, vidáman távozott, az öreg néni utánaszólt:

- Ne felejtse el, úrfi, intézzék már el a fivéremnek azt az árnyékszékügyet.

Bachura rögtön másnap reggel, anélkül, hogy bármit is kérdezett volna a főnökétől, az elintézett kérvényt, a tervrajz kollaudációját, mely már öt hete feküdt a fiókban, elküldte Šedivý úrnak, és elégedetten fellelegzett.

Staněk városi tanácsos úr minden reggel, kilenc óra előtt benézett abba a bizonyos rakparti házikóba, ahol Bachura városi gyakornok elkövette a maga visszataszító bűncselekményét - és elbeszélgetett az öreg nénivel, hogy tájékozódjék, mit tart a közvélemény a városházi gazdálkodásról, mert a tanácsos úr számára az öreg néni szava a nép szava volt. Amolyan vesszőparipája volt ez már a tanácsos úrnak.

- Igen, nagyságos uram, a korrupció megfertőzi már a legkisebbeket is - eredt meg az öreg néni nyelve -, ezek a városházaiak, mihelyt az ember engedi nekik, hogy, megkövetem, ingyen kiizéljék magukat, rögtön kezére járnak az ügyfélnek, mint például az én fivéremnek is...

És töviről hegyire elmesélte Bachura városi gyakornok egész undorító megvesztegetési ügyét.

Bachura helyét ma már más gyakornok tölti be. Bachurát, minekutána befejeződött a fegyelmi vizsgálat, melynek során bizonyítást nyert, hogy Šedivý kocsmáros ügyével kapcsolatban a megvesztegetés bűnébe esett, elbocsátották a városi tanácstól.

Ma Júdasként bolyong Európa tájain, legutóbb állítólag Hamburgban látták, s a szemtanúk szerint valahogy furcsán nézegette a csatorna sötét vizét.

Valaki kihallgatta, amint magában beszélgetett:

- Ha legalább egész évre szóló bérletet kaptam volna... Hát igen, igen! A kis tolvajokat felkötik...

Jedličkáne divatbeszámolója

A Függetlenség című vidéki lapot szerkesztettem. Ma, azoknak a tapasztalatoknak birtokában, amelyeket ott szereztem, egész biztosan tudom, mihielyt egy lapnak Függetlenség a címe, arról van szó, hogy összeverődött néhány módosabb ember, akik szükségét érezték, hogy bárkinek cudarul odamondogassanak, megalapították hát a Függetlenséget.

Ez a lap is hasonló célt szolgált. Munkám nem sok volt, mert a kiadótársaság elhalmozott cikkekkkel, és én csak ezeket rendeztem sajtó alá. A kiadótársaságon értendő főként a helybeli gyógyszerész, aki a járandóságomat folyósította, aztán két gyarmatáru-kereskedő meg egy marhakupec. Ezek négyen teljes lendülettel vetették rá magukat a városházára.

A legtöbb írást a marhakupectől kaptam. A jeles férfiú kedvét lelte az olyan nyilatkozatokban, melyek ugyan csonkák, töredékesek voltak, de egyúttal annyira magvasak is, hogy fél oldalakat kellett belőlük törölnöm. A marhakupec beállított például a Városi levéllel, amint ő nevezte ezt az irományt.

- A városháza, nevezetesen a polgármester ellen szól - mondta, előhúzza zsebéből egy virzsíniát. Ez volt a szokása. A virzsíniával mintegy megvesztegetett.

A cikk címe így szólt: „Ismerlek, sánta Lucifer!”

- Hiszen maga is tudja, hogy a polgármester biceg - mondta -, és csámpásnak is hívják.

A cikk tehát a polgármester ellen szólt, aki a továbbiakban már a teljes nevén szerepelt, és a cikkben ez állt: „Ki ellenezte, hogy Jedlička úrnak adják el a városi közlegelőből azt a bizonyos darabot? Miért adták a jöttment Mejsztríknek? Nemhiába mondják, hogy egyik zshiv... rátalál a másikkra, így aztán a polgármester úr és Mejsztrík úr egymás karjába hullottak.”

- Ezt a zshiv-et meg a három pontot törölöm, Jedlička úr.

- Mi jut eszébe, szerkesztő úr, hiszen éppen abban a három pontban van a hatás. Lendület van benne, s mindenki rögtön tudja, hogy a zshiv három ponttal nagy zshiványt jelent, és nevetnek majd a polgármesteren, éppúgy, mint Mejsztríken. Talál tovább még két rövidítést. Az egyik: d, utána öt pont, ami annyit jelent, hogy disznó, vagyis disznó polgármester! Az ő három ponttal ökröt jelent, ezt rögtön kitalálja mindenki. Semmit se szabad törölnie.

Hiába magyaráztam, hogy a lapba nem kerülhet be sem zshiv, sem a d, sem az ő, sem pedig a többi sértő kifejezés, Jedlička úr kötötte az ebet a karóhoz, és ragaszkodott hozzá, hogy akkor döntsön a kiadótársaság, és este, úgymond, összejövünk a gyógyszerész úrnál.

Azon az estén irgalmatlan harc fejlődött ki a gyógyszerész úr lakásán arról, hogy a zshiv három ponttal, meg a többi rövidítés képes-e megdönteni a városházi klikk uralmát.

Kifejtettem, hogy mint felelős szerkesztő, ha ezt kinyomatom, esküdtszék elé kerülök, és becsuknak.

Skorkovský úr mint a kiadótársaság tagja, Barákról meg Grégerről beszélt, hangsúlyozva, hogy azok fegyházban ültek publicista tevékenységük miatt, és szerinte ez csak dicsőség.

A gyógyszerész úr az én nézetemet osztotta. Kijelentette, hogy híve az éles hangnak, de Jedlička úr cikke egy kicsit túlságosan éles hangú, és a szóban forgó sértéseket törölni kell.

- Ha nem lesz benne a zshivány, a disznó meg az ökör - kiabált fölindultan Jedlička úr -, akkor a cikk szépsége szenved csorbát.

Skorkovský úr is, Pavlousek úr is ezt vallotta.

Ha történetesen valaki avatatlan fültanúja eszmecserénknek, biztosan csodálkozik, hogy éppen gyógyszerészek szájából hallja szünet nélkül a disznó, a zsivány meg az ökör szót.

Mint egy arkangyal, úgy kardoskodtam a sajtó tisztessége mellett. A gyógyszerész úr egyetértett velem, de Jedlička úr a többiektől támogatva konokul ragaszkodott a maga három ponttal toldott zshiv-jéhez, öt ponttal toldott d-jéhez és három ponttal toldott ö-jéhez.

A vita mind viharosabbá fajult. Skorkovský úr szememre vetette, hogy az előző számból töröltem ezt a mondatát: „Aki tehát a tisztességes polgárok közül, ne adj isten, mégis betéved a városháza tanácstermébe, gyorsan fogja be az orrát, és fusson a bűz és erkölcstelenség e fertelmes barlangjából.”

- Szintúgy nem tette közzé azt se, hogy a polgármesternek új szolgálója van, és éjjel együtt sétálgat vele a kertben.

- De hiszen épp maga mondta, Pavlousek úr, hogy az egészszet csak álmodta.

- Igaz, szerkesztő úr, de nem az volt-e a cikk címe, hogy „Az adófizető álma városunk egyik polgármesteréről”? Emlékszik rá, hogy megmondtam magának, milyen remek dologról van szó, és a tárcarovatban kell hozni? Tudja, mi volt benne, tudja, hogy a polgármester egyszerre csak tevévé változott? És maga mind ez ideig nem közölte!

Közben Jedlička úr kifundálta, mivel vessen véget a vitának:

- Nos, ha nem közli - emelkedett fel a székről -, akkor tessék, írja egymaga ezeket az ostobaságokat!

Elvesztettem hát egy munkatársamat. Sőt Jedlička úrral együtt sztrájkolt Pavlousek úr és Skorkovský úr is.

Rá egy hétre megjelent a szerkesztőségben Jedličkáné. Az élteesebb hölgy a külvárosi hölgyekre jellemző rémes ízléstelenséggel öltözködött.

- Kéréssel fordulok magához, szerkesztő úr - mondta, és zsebéből előhúzott egy köteg papirost. - Már hosszabb ideje figyelem a divatot, s mivel a lapjában nincs divatrovat, fejembe vettem, hogy tájékoztatni fogom a helybeli hölgyeket a divat új irányzatairól. Azt hiszem, szerkesztő úr, megnyeri ez a tetszését.

Kiteregette előttem a papírjait, én pedig olvastam: „Városunk idei őszi sétánya rendkívül változatos látványt nyújt. A szokatlanul széles karimájú kalapot viselő hölgy mellett egy szövetsapkás nő lépdél. Egyik biceg, a másik kaszál. Mindkettejük lábán félretaposott sarkú cipő, ami nagyon ízléstelen, kedves postamesterné asszony és kedves erdészné asszony! Mögöttük egy újabb madárijesztő. Azt hiszi, ha angol szövetből készült, nagy zsebes felöltőt vásárolt, kanállal ette a bölcsességet. Pedig minden szökőévben egyszer újul meg rajta a gúnya, úgyhogy aki szemügyre veszi, joggal kiált fel: Kedves Královecné, fenn az ernyő, nincsen kas! Korai lenne az őszi divatról beszélni. A polgármesterné már tizedik éve hordja ugyanazt a kabátot, csakhogy az idén átalakíttatta, amiért adós maradt a Kutná Hora-i varrónőnek. Mögötte Krombholcné asszony megy, de csak a sétány közepéig a posta előtt megfordul, mert már eleget mutogatta az új őszi lódenkabátját, amelyért, úgymond, ötven forintot fizetett. Ha annyit fizetett érte, mint a minap a piacon a kacsáért a paraszt néninek, aki a lopást felfedezvén, a kifestett képéhez verte a kacsát, akkor gratulálunk neki az olcsó őszi divathoz. Szép őszi ruhában jár az első városi tanácsos felesége, Borekné asszony is, akit mindenütt eszelősnek hívnak. Annyira szeretne fiatalnak látszani, hogy kurta szoknyát visel. Nem kell a szoknyáját emelgetnie, szabad a keze, s így Skorkovský és Pavlousek kereskedő-

nél könyökig turkálhat a diós és gyümölcsös zsákban. A jelek szerint Borekné asszony remekül ki tudja használni a legújabb ruhaujjdivatot, melyre jellemző, hogy a ruhaujj s könyök táján kiöblösödik. Nemrég több mint egy kiló szilvát szórt ki a ruhaujjából. Legalább nem rozsdásodott be odahaza a szájuk. Azt hiszem, azóta, hogy a csendőr őrmester este a díszkútnál nyilvánosan megtapogatta a polgármesterék kisasszony leányát, harangoztak a szűk szoknyának. Mert tovább már nem szűkíthető a szoknya, hogy az ilyesfajta szegény leány elszaladhasson, ha betoppan hozzájuk a vőlegény, Znamenáček úr. Tán ismét divatba jön a krinolin, az pedig azért lesz üdvös, mert Kroupáné asszony elrejtheti alája a tanító urat, ha váratlanul hazatér a férjeura fogolyvadászatról. Legközelebb a polgármester úr harisnyájáról hozunk valamit.”

- Ezt közli - mondta határozottan Jedličkáné, és édesdeden hozzátette: -, különben kikaparom a szemét!

Így hát a Függetlenségtől átkerültem a Hradzsínba, a vakok intézetébe.

Ifjúsági lapok

Fiatalkorom örömtelenül telt el, mivelhogy nevelőszüleim, akik máskülönben rendes, jóra való emberek voltak, járatták nekem az Édenkertet meg a Cseh Ifjút.

Az Édenkertet Béres atya szerkesztette. Szembeötlő, hogy sok katolikus közéleti ember oly fura névre hallgat. Vegyük csak példaképpen Vadkan, Rúgós és Fukar atyákat a klérus tagjai közül. Egyszóval Béres atya szerkesztette az Édenkertet, vagyis azt a lapot, melynek már a puszta neve utal rá, mire viheti az ember, ha zsenge gyermekkorától fennkölt olvasmányokkal nemesítgeti a lelkét.

Egyszer a neve napja volt Béres atyának, aki engem az ötödik elemiben hittanra oktatott. Néhány más fiúval együtt, akik hozzám hasonlóan látszatra kitűntek a vallásos életben, megbíztak, hogy vigyük el Béres atyának szüleink ajándékait. Én egy flaskó köményes gabona-pálinkát cipeltem, melyet osztálytársam, Pavel apja küldött. Pavel apjának pálinkamérése volt, a névnap ajándékot a viszonyokhoz mérten teljességgel megfelelőnek vélte hát.

Nos, benyitottam a flaskóval, azaz életemben először elkerültem az Édenkert szerkesztőségébe. Az asztalon, ahová letettem a flaskót, ott hevert néhány negyedív papír. Rajtuk csupa biztató verskezdet. A rímek előkészítve, már csak a hézagokat kellett kitölteni: Isten... nincsen... ima... hiba... ó, mennyei... felönteni... térdepel... vezekel... irgalom... tilalom.

Osztálytársam, Hornof, ráhelyezte a paksamétára a tortát, a hamarosan megjött a jó Béres atya. Első dolga volt, hogy kidugaszolta a köményes flaskót, töltött mindnyájunknak egy pohárkával, és félrement a flaskóval. Hallottuk, amint nagyokat kortyol, aztán visszatért közénk a meg nem értett szentek jellegzetes fényével az ábrázatán, és megszólalt gyengéd hangon:

- Igen, kedves gyermekeim, itt, ebben a szobában születik az Édenkert. Angyalok szálldosnak a fejem körül, jön egyik gondolat a másik után, égi zenét hallok, és a szent tűz lángjának fényénél írom számotokra a szép verseket. E versek titokzatos szent muzsika hangján szólnak, mint amikor az Úr templomának csendjében felharsan az orgona.

Ismét félrevonult, és ismét hallottuk a kortyolást, mely már öblösebb és kiadósabb volt, jelezvén, hogy ürül a flaskó. Aztán visszajött, kést hozott, felvágta a tortát, adott mindegyikünknek egy szeletet, és így a negyedív fehér papírokon újra feltárul a szent tűzben fogant nagy mű: Isten... nincsen... ima... hiba... ó, mennyei... felönteni... térdepel... vezekel... irgalom... tilalom...

Béres atya szeretetben elbocsátott bennünket, figyelmünkbe ajánlva az Édenkert megrendelését. Három forint árán szülőstül a mennyországba juthatunk.

Mi módon igyekeztem hát a mennyországba jutni? Az Édenkert szorgalmas olvasása révén, úgyhogy máig emlékszem a lap tartalmára. Legjobban lekötötte érdeklődésemet az a szám, melyben egy fiú, mivel nem imádkozott, elvesztette a lábát, apját, még egy lábát, majd az anyját, a nővérét, utána még egy lábát, végül pedig a fivérét. Csak most javult meg, és eljárt temetőbe, hogy visszakönyörögje a három lábát. A fiú, név szerint Jenda, így sóhajtozott a sírkertben:

- Mit követtem el, istenem, mit követtem el!

Egy másik elbeszélésnek A gonosz Józa volt a címe. Nem emlékszem Józánál vásottabb kölyökre. Más fiúk az ő korában kifosztanak egy-egy madárfészket, de a gonosz Józa egész tyúkólatát fosztott ki, nyelvet öltött a hitoktatóra, és a végén favágó lett. Aztán teljesen

elzüllött, egy kis vityillóban lakott az erdőben, térdig érő szakállt növesztett, nem mosdott, a körmét nem nyírta, s egyszer, egy viharos éjszakán az történt, hogy rozoga kunyhója ajtaján bekopogott egy szerzetes, és szállást kért, de a rossz Józa kikergette a szörnyű éjszakába. Nos, ezen az éjszakán Isten haragja lesújtott a kunyhóra, és a rossz Józát a legcifrább káromkodás közben érte. Az elbeszélés azzal végződik, hogy másnap reggel megpörkölődve találták Józát a kunyhóban. Megpörkölődve - milyen gyönyörű szó. Bosszú volt ez a javából.

Ezzel kapcsolatban eszembe jut egy strófa a Paraszt Ifjú című egyházi lapban megjelent versből, ahol a választékos ízlésű szerző így figyelmeztet valami elvetemült alakot:

*Káromkodj csak kedvedre,
pogány számár,
hidd el, szívem nevetne,
ha csak téged sújtana
a mennydörgető villám.*

Egyébként az Édenkert elbeszéléseinek megvolt az a tendenciájuk is, hogy becsületességgel az ember a legtöbbre viszi. Ez ellen nem lehet semmi kifogásunk, és szívesen emlékszem vissza a szegény Ruženka esetére, akinek a becsületessége három folytatásra terjedt. Karácsonyest volt. Ruženka szüleinek a leánykájukon kívül csak egy hasáb fájuk volt a házban. Ruženka ment hát, hogy felszedje a földről a szenet, amit elhullajtanak a szeneskocsik. Cipelte hóna alatt a kosarat, és sírt, mert tudta, hogy amit tesz, bűn. A szén másé, és ha a hulladékot felszedi, lop. (Jogi szempontból persze csupán leleteltitkolásról van szó.) Ruženka mind ez ideig nem lopott. Sírt hát az utcán, annyira, hogy megálltak az emberek, köztük egy pompásan öltözött úr is. Tréfán kívül: a szóban forgó úrnak csak a bundája megért testvérek között is egy sarokházat. Nos, ez a bundás úr volt a tulajdonosa a szénnagykereskedésnek. Megkérdezte Ruženkától, mért sír annyira, s amikor Ruženka elmondta, hogy szenet szed a földről, de amit tesz, az bűn, és hogy ő inkább megfagy, az úr így szólt hozzá:

- Becsületességgel a legtöbbre viszed!

Ezzel hazakísérte Ruženkát a szüleihez, adott nekik száz forintot, küldött egy vagon szenet, és Ruženka apját megtette palotája portásának. Mondanom se kell, hogy gyermektelen volt, Ruženkát örökbe fogadta. Ez magától értetődik.

Később hasonló elbeszélést olvastam a Cseh Ifjúbán. Ott a leánykát Helenkának hívták, és a szülei elküldték az erdőre fáért. Így hát Helenka az erdőben sírt. Rátalált a gróf, Helenka apját megtette kerülőnek, Helenkát pedig iskolába küldte. Ma Helenka a grófné komornája. Hogy még mindig becsületes-e, azt nem tudni.

Eszembe jut még egy ifjúsági lap: Missziós Híradó Afrika és Környéke Részére - tehát Csehország részére is. Ebben a lapban csupa pogány csecsemőről volt szó. Kínaiakról, szerezsenekről, indiánokról.

Egy lenyűgöző cikk arról számol be, hogy egy kínai anya mennyire szeretné megkereszteltetni újszülöttjét, s milyen nehézségekkel jár ez. Éppen lázadás tört ki. Felvonult a hadsereg. Mindkét oldalon rengeteg halott és sebesült, s ebben a zűrzavarban sikerült a misszionáriusnak megkeresztelnie a csecsemőt, de abban a pillanatban leütötték mindkettejük fejét. Az anyát karóba húzták, utána pedig ez állt ott: „Folytatás a következő számban.”

A folytatást azonban nem láttuk, mert a missziós atya, aki a Missziós Híradó Afrika és Környéke Részére című lapot kiadta, beszedte az előfizetési díjat, és elszelelt a pénzzel.

Aztán ajánlgatták nekünk az Afrikai Visszhangot, de amikor pénzt kunyeráltam rá, boldogult nevelőapám megrázta a fejét, és így szólt:

- Kedves fiam, ebben megint valami tolvajságot gyanítok!

Pedig istenfélő keresztény ember volt.

Hites bírósági szakértők

Valahányszor bírósági hites szakértőkről hallok, eszembe jut Špála úr, aki petróleumban és darában volt bírósági hites szakértő.

Akik egy kávéházba jártak vele, mind utálták. Špála úr a hetedik emeletről nézett le rájuk. Szerinte valahányan nyomorult földi férgek voltak, mert nem értettek a petróleumhoz. Korlátolt barmoknak tartotta őket, félhülyéknek, mert még a darához sem értettek.

Az embereket nulláknak, fölösleges földterheinek nézte, s jómaga oly magasan trónolt fölöttük, mint a Himalája a szemétdomb fölött.

Barátságtalan és rideg volt környezetéhez, ezekhez a tudatlan alakokhoz, akik fölött fenn a magasban napként ragyogott csodálatos értelme.

Tekintete metsző volt, jéghideg. Megértette, hogy híres és dicső férfiú létére nem mosolyoghat barátságosan és barátkozón, hiszen névjegyen ez áll: Václav Špála kereskedelmi tanácsos és magánzó, a petróleum és a dara hites bírósági szakértője.

Mit jelent minden tudomány és művészet a petróleumhoz és darához képest?!

Valahányszor a tárgyalóteremben elmondotta szakértői véleményét, hangja elragadtatottan, lelkesülten csengett:

- Az általam megvizsgált petróleum világos, áttetsző folyadék, megízelve naftától keserű.

Ekkor értettem meg, miért oly mélabús a tekintete. Ha valakinek az igazságszolgáltatás érdekében petróleumot kell nyalnia...

Mily hévvel mennydörgött szava a tárgyalóteremben, midőn emelt hangon elmondta szakértői véleményét a daráról:

- Az általam megvizsgált dara zsíros tapintású, ami azzal magyarázható, hogy nem szárították ki kellőképpen. A daraszemek részletes tanulmányozása során megállapítottam, hogy a szemcsék felaprítottak, csonkák voltak, valaki tehát szándékosan csökkentette a dara minőségét.

Ez volt tehát Špála úr. Később emlékezőtehetsége meggyöngült, s egy napon, szakértői véleményt mondva az általa megvizsgált daráról, imigyen mennydörgött:

- Az általam megvizsgált dara világos, áttetsző folyadék, megízelve naftától keserű.

A nagytekintetű törvényszék azonban ezen sem akadt fenn, a vádlottat elítélte élelmiszer-hamisítás miatt.

Špála úr emlékezőtehetsége azonban mind jobban gyöngült, s utolsó szakértői véleménye így hangzott:

- Az általam megvizsgált darát nem tartották lezárt palackokban, s nem látták el a palackot figyelmeztető cédulával, melyen fel kellett volna tüntetni, hogy a palack tartalma világítási célokra szolgál.

Ismertem még egy hites bírósági szakértőt, név szerint Havel urat. A sors szeszélyéből ebszakértő lett belőle. Azok közé az emberek közé tartozott, akikről azt szokták mondani, hogy mindent tudnak, amit csak a kutyákról tudni lehet. Ez az úriember úgynevezett prófétai, ihletett bírósági szakértők közé tartozott; ez egy vidéki kis faluban mutatkozott meg, helyszíni szemle alkalmával a jelenlevők nem kis megrökönyödésére. Két szomszéd hajba kapott, az

összezördülés oka az volt, hogy kártyázás közben az egyiknek balszerencsés véletlen következtében két ász esett ki a kabátja ujjából.

Ezzel persze megszakadtak köztük a diplomáciai kapcsolatok, s a határincidens odáig fajult, hogy az egyik a maga telkén lelőtte az ügyetlen játékos kutyáját. A kárvallott kártyabűvész beperelte szomszédját, és háromszáz korona kártérítést követelt a kutyájáért. Havel urat a gyászos eset után három esztendővel felszólították, mint hites bírósági szakértőt, hogy foglaljon állást az ügyben. Havel úr megérkezett a tetthelyre, s elrendelte, ássák ki a halott eb tetemét. Sokáig tartott, míg végre rájöttek, hol van a kutya eltemetve. A hites bírósági szakértő átható pillantást vetett a korhadt csontokra, és imigyen szólott:

- Az eb nagy testű fajtához tartozott, tiszta vérű bernáthegyi volt, szőre sárga foltosan fehér, esetleg fehér foltosan sárga, a neve, mint látom...

- Köszönöm - mondta a bíró -, erre már nincs szükség, benn áll a jegyzőkönyvben.

Vannak azonban kevésbé ihletett bírósági szakértők is. Egy gyújtogatási szakértő - ahogy a bíróságnál tréfásan nevezik őket - szakértői véleményében megállapította:

- Nem állíthatom nyugodt lelkiismerettel, hogy a csúrt felgyújtották volna, mégpedig olyképpen, hogy a szalmát petróleummal öntözték volna meg, mivelhogy, miként megállapítást nyert, a közelben egyetlen üres petróleumos flaskót sem találtak, továbbá megállapítást nyert, hogy a csűrben egy szál szalma sem volt, s harmadszor, mint hallottam, a csűrbe a mennykő csapott bele.

Ezek tehát a bírósági szakértők, akik semmi esetre sem hajlandók hallgatni, s kötelességüknek tartják, hogy minél többet mondjanak a nagytekintetű törvényszéknek és a közvéleménynek. Egy esküdtbírósági tárgyaláson a hites bírósági írásszakértő azt bizonygatta, hogy a vádlott kétségtelenül saját kezűleg írta alá a váltót, mivel a b-jének kerek hasa van.

- Magának is kerek a hasa, mégsem b! - kiáltott közbe a vádlott, terhelő körülményt vonva fejére az esküdtek szemébe.

Látható tehát, hogy gyakran kerül sor nézeteltérésre a bírósági szakértők és a vádlottak, illetve védőik között.

A prókátor kötelessége úgy látszik az, hogy mindig kétségbe vonja a bírósági szakértői vélemények fontosságát. A legtöbb hibát az írásszerkesztők véleményeiben találták. A védőügyvédnek ilyenkor viszonylag könnyű a dolga. Az 1897-es nagy bécsi pörre hivatkoznak, amelyben a bíróság elítélte a vádlottat, s két évvel később önként jelentkezett az igazi tettes, bevallván, hogy ő írta a levelet, amely miatt egy ártatlan embert húszévi börtönre ítélték. Ebben a pörben egyébként gyilkosságról volt szó. Az áldozatot levéllel csalták el a bűntény helyére, s az írásszakértők egybehangzón úgy nyilatkoztak, hogy a levelet az ártatlanul elítélt vádlott írta.

Egy védőügyvéd alapján támadta meg a bírósági írásszakértők véleményének komolyságát:

- Manapság az iskolákban, főleg a kereskedelmi iskolákban ugyanazt az írásmódot használják. Az emberek több mint ötven százalékának ugyanaz a kézírása. Bebizonyosodott továbbá, hogy az emberek több mint húsz százalékának nincs saját, állandó kézírása, s alkalomról alkalomra másképpen írnak.

Egy bírósági írásszakértő kijelentette, hogy a levelet fiatal lány írta izgatott idegállapotban. A levélíró azonban a leányzó nagypapája volt.

Nemrég egy törvényszéki tárgyaláson kínos helyzet állt elő. Bíróági írásszakértő véleményét kérték egy levélről, amelyet gépen írtak.

Mit tehetett a szerencsétlen szakértő? Esküjéhez híven elmondta, hogy a levelet írógépen írták, amelynek rendszerét és típusát nem képes megállapítani, és az sem ismeretes előtte, tud-e egyáltalán a vádlott gépen írni.

(A törvényszék hitelt adott a vádlott védekezésének hogy nem tud gépen írni, mivel a jámbor csehszlovák kereskedelmi akadémiát végzett.)

Nincsenek érdekesség híján a törvényszéki orvosok szakértői véleményei. Az esetek kilencven százalékában tőlük függ a vádlott sorsa.

Egyenesen megdöbbentő, ha az egyik törvényszéki orvosszakértő véleményében kijelenti: „Feltűnő a vádlott rendkívüli nyugalma”, majd két év múlva egy másik per tárgyalásán: „Feltűnő volt a vádlott rendkívüli nyugtalansága.”

Hallhatunk azonban olyan szakértői véleményeket is, amelyektől a hallgatónak égnek áll a haja.

Ismerek egy törvényszéki orvost, aki szemre jólelkű és ártatlan embernek látszik, de nemrég egyik szakértői véleményében kijelentette:

- Tapasztalatból tudom, hogy egy fejszeapástól nem mindenki hal meg...

Harmadikos gimnazisták lázadása

A harmadikos Zahrádka és Roztočil arra a nemes cselekedetre szánták el magukat, hogy a másvilágra küldik osztályfőnököket, Huber tanár urat. Régóta forrt már bennük az epe, s a görög nyelvből kapott elégtelen kalkulások, amikkel a sors sújtotta őket, egyre inkább elmélyítették a köztük és osztályfőnökük közt tátongó szakadékot. És mint a nagy történelmi fordulatok esetében, most is elegendő volt egy parányi szikra, hogy mindent lángra lobbantson.

Ez a szikra pedig Cornelius Nepos néhány sora volt, amelyben a római történetíró leírja, hogyan szabadította meg Szolón az athénieket a zsarnok Kleóntól.

A lázadás tüzét még magasabbra szította Huber tanár úr azzal, hogy ugyanazon a napon egymás után kihívta felelni Zahrádkát és Roztočilt.

Mindketten úgy indultak a dobogó felé, mintha vérpadra mennének, hónuk alatt a görög gyakorlókönyv, és Huber tanár úr úgy nézett rájuk, ahogy a tigriskígyó követi szemével áldozatát, amikor a ketrecébe vetett kismalacot hipnotizálja.

- Hát akkor olvasson, Zahrádka. Kezdje az utolsó gyakorlat negyedik mondatával - szólalt meg fagyos hangon Huber tanár úr, s Zahrádka megsemmisülve olvasni kezdett:

- Egy az igazság. Apámnak két szeme van, anyámnak meg a húgomnak együtt négy. Felneveltem egy kutyát, mely szaladgál és alszik.

- Elég, Zahrádka, most fordítson!

Zahrádka igyekezett elodázni a kivégzést. Folyvást az orrát törölgette, aztán kétségbeesetten felkiáltott:

- Tanár úr, kérem - s csendes hangon újra elolvasta a feladat első mondatát: - Egy az igazság - és elsírta magát. Könnyeivel küszködve hüppögte: - Nem is tudom, kérem, hogyan felelhettem el, mit jelent az igazság görögül.

A tanár csak legyintett, és a dobogón az átélt izgalmaktól még dermedten álló Zahrádka látta, hogyan nyálazza meg ceruzáját Huber tanár úr, és hogyan írja be noteszába az elégtelent.

Aztán a kétségbeesetten komor Roztočil következett. Roztočil nem sírt. A tanárra függesztette gyűlölettől sötét tekintetét, és így szólt:

- Tanár úr, kérem, én nem készültem.

Roztočilnak is végig kellett néznie a ceruzanyálazást, meg azt is, hogyan kerül a neve mellé az elégtelen, aztán Huber tanár úr hangját hallotta:

- Legjobb lesz, ha valami praktikus foglalkozást választ magának. Például suszterinasnak megy, és egyidejűleg megkéri a kedves papáját, hogy jól nadrágolja el, édesanyját pedig arra kéri, szóljon a papának, nehogy megkönyörüljön magán, bármennyire óbégat is, és folytassa a példás büntetést. Különbben a maga érdekében jómagam is beszélek az édesapjával. Addig kell hajlítani a fát, míg fiatal, s maga, ha férfivá serdül, majd hálás szível csókolja meg édesapja egykori büntető kezét. Hanyag, nemtörődöm ember maga, Roztočil, s ugyanez vonatkozik Zahrádkára is. Őt Káin bélyegeként egész életében végigkíséri majd az emlék, hogy nem tudja még ma sem, hogy az igazság görögül aletheia. Itt nem segít a sírás, itt, fiúk, a nádpálcának kell beszélnie, irgalom és könyörület nélkül, a maguk és az egész ügy iránti szeretettől vezérelve, a klasszikus nyelvek szorgalmas tanulmányozása fontosságának megértésével, s

mielőtt este álmra hajtják fejüket, mindketten így kiáltanak fel, Byront idézve: Jaj neked, Alhambra!

Roztočil ádáz tekintettel nézett körül, Zahrádka pedig keservesen zokogott a padban, míg a mögötte ülő osztálytársa lassan, de biztosan mélyesztett egy jókora gombostűt zokogástól rázkódó testébe.

Huber tanár úr, a kegyetlen zsarnok, van olyan arcátlan, hogy kapcsolatot tart fenn az ő tizenhat éves nővérel, Ruženával. Sőt még vacsorára is eljárogat hozzájuk. Nyugodtan eszi a vacsorát, s az ő jelenlétében beszél az előmeneteléről:

- Karel igazán hanyag fiú. Tegnap is például, míg én a rendhagyó ígékről beszélek, ő legyeket fogdos. El kell nadrágotni, Zahrádka uram, hogy jobban felkészüljön az életre. - Közben úgy eszik, mintha fizetnék érte, és így folytatja: - Azt hiszi, kérem, hogy ki tudja mondani a paideuo, nevelek perfektumát? Pepaideuka helyett azt mondja, pebaiteuka, vagy azt dünnyögi, hogy bebaideuka, végül elsírja magát. És még jobban kezd zokogni, ha megkérdezem tőle, mi az görögül, hogy én sírok. Nem tudja. Kénytelen vagyok elégtelent adni neki. Még hangoztabban kezd sírni. Így szólok hozzá: Mondja meg nekem, hogy mondják görögül, ne sírjon. Ekkor a szó szoros értelmében elkezd bömbölni, s nekem nem marad más hátra, beírok még egy elégtelent, mert nem ismeri a felszólító módot. Lassan, de biztosan megérik a consilium abeundira, arra, hogy így szóljanak hozzá: „Kedves fiam, a legjobban tenné, ha örök időkre eltűnne az Osztrák-Magyar Monarchia valamennyi gimnáziumából.” Ha a kameruni ember-evőknek lenne gimnáziumuk, s a fiuk ott tanulna, már régen megették volna az emberevők. Komolyan kérem Zahrádka uramat, jól nadrágotja el Karel.

Zahrádkának minden másnap ezt kellett hallgatnia, s kedvesen nézni a tanár úrra, mert az vacsora közben elég gyakran így szólt hozzá:

- Kedvesebben nézzon rám, fiam, mert a szem a lélek tükre.

Megtörtént már az is, hogy az apja levéllel küldte Zahrádkát a tanár úrhoz, amelyben közös kirándulásra invitálták a tanár urat. Elment, és átadta a levelet. A tanár elfogadta a meghívást, s ebből az alkalomból felszólította a szerencsétlen Zahrádkát, hogy fordítsa le neki a következő mondatot: Volt anyám, aki lassan járt, s ugyanezt jövő időben is: Lesz anyám, aki lassan fog járni. Az eredményre nem kellett sokáig várni. Huber tanár úr egészen röviden vett búcsút Zahrádkától:

- Mondja meg, hogy biztosan elmegyek, magának pedig újabb elégtelenje van a noteszomban.

És mindennek tetejébe még a szerelmi postás is ő volt. Hordozta a leveleket egyiktől a másikhoz. Egyszer a nővére azzal az üzenettel küldte a tanár úrhoz, hogy nem tud elmenni a városligetbe. Csak úgy zihált, amikor hazaért.

- No, mit mondott? - kérdezte a nővére.

- Megkérdezte, hogy mondják görögül, hogy nyolcszázhuszonkilenc.

- És te?

- Elfutottam.

Hát nem volt meg rá minden oka, hogy sírjon a padjában, amikor látta ezt az irgalmat nem ismerő Brutust, aki a családi kapcsolatokat semmibe véve lépten-nyomon üldözi?!

Egész másképp viselkedett Roztočil, a tizennégy éves kamasz, aki Karlába, Zahrádka tizenkét éves húgába volt szerelmes. A kislány mélységes tisztelettel bámulta Roztočilt, aki valahányszor elment Karelhoz, mindig arról beszélt, hogy Perzsiában is járt már. Ouněicei volt, s

a végén már maga is elhitte mindazt, amiről Karlának beszélt. Elhitte, hogy bimbasiként sorra elmeszette a kurdok torkát.

Annyi dac volt a tekintetében, amikor erről beszélt, hogy a kislány minden szavát elhitte. Valahányszor a kurdokról beszélt, oly vadul nézett körül, hogy rettegni kellett tőle. Egyszer egy öreg konyhakést hozott magával, és mintegy mellékesen elmondta Karlának, hogy ez a kés mentette meg a fellázadt keresztények bosszújától. Keresztényeket mondott, máskor meg kurdokat, végül is a kislánynak adta a kést emlékül s a markolatára ráírta tintával: Roztočil bég, a perzsa bimbasi, III/A.

Ma pedig elkeseredetten megy vissza a padjába, ma, ezen az emlékezetes napon, amikor a történelmi fordulatnak be kell következnie.

Őt, a perzsa bimbasit, aki a kurd összeesküvőktől sem félt, őt fogja az apja a tanár úr nyomására elnadrágnálni? Szikrázott a szeme, még jobban elkomorodott, és ezt suttogta a mellette ülő Zahrádkának:

- Ne bőgj! Elteesszük láb alól az osztályfőnök urat.

Amint látjuk, meghagyta még a tanár úr egész titulását.

A javaslat igen csábító volt. Zahrádka könnyes szemmel fölnézett, és abbahagyta a sírást.

Roztočil elszánt tekintettel nyújtott át neki egy darab papírt, amelyre ceruzával két keresztbe tett kardot rajzolt, s halk, de határozott hangon suttogta:

- Írd alá!

Zahrádka valahogy felvidulva készségesen írta a két kard alá a nevét, aztán a pedellus csengetett, az egész osztály felállt és imádkozott, mintegy hálát adva azért, hogy a pedellus kiszabadította őket a tanár karmai közül.

Roztočil és Zahrádka együtt indultak.

Kint a gimnázium épülete előtt Roztočil erélyes hangon mondta Zahrádkának:

- Most pedig el kell válnunk. Megkerülöm a várost, és elmegyek hozzátok. A kertbe megyünk, ott tartjuk az első megbeszélést. Nem tudsz valami barlangot a közelben?

- Nem, barlangról nem tudok.

- Buta dolog, nagyon buta dolog.

Roztočil hazasietett, az anyja sálját a mellénye alá dugta, és rohant Zahrádkáékhoz. A kertben előhúzta a sálát, és szörnyű szigorú hangon így szólt:

- Ez a kurdok vezérének öve, akit megöltem. Tedd a fejedre, mondd utánam az esküt: Ha áruló leszek, velem is történjék, ami ez öv tulajdonosával történt. Ámen, gyaur!

Zahrádka egész idő alatt remegett, mint a nyárfalevél, és a szeme is könnybe lábadt. Nem akart azonban sírni a bátor Roztočil előtt, ezért befutott a házba, azzal az ürüggyel, hogy zsíros kenyérért megy.

Roztočil ezalatt szemtelenül körbejártatta a szemét, és Karlát kereste a lugasban.

Meg is találta, és minden további bevezetés nélkül így szólt hozzá:

- El kell magától búcsúznom. Lehetséges, hogy Karellal együtt hamarosan felakasztanak bennünket, de előbb az osztályfőnökünket, Huber tanár urat eltesszük láb alól. Ha egy mukká-nással is elárul bennünket - csapott öklével az asztalra -, akkor maga is hasonló sorsra jut. Azonban, ha támogatni fog minket, gazdag jutalomban részesül, mert Anglia mellettünk áll.

Roztočil aztán Zahrádka után futott, és fölmentek a padlásra. Ott tanácskoztak, és minden mondat után felkiáltottak:

- Ámen, gyaur!

Később bementek a lakásba, s a szobában, ahol egyedül csak Karla tartózkodott, sokáig pusmogtak a kályha mellett. Amikor Karla meghallotta suttogásukat, kiment a folyosóra, és sírva fakadt. Aztán kutatni kezdett az éléskamrában, visszatért a szobába, s mindkettejüknek adott egy marék mazsolát. Hiszen a lugasban arra kérte Roztočil, hogy támogassa őket.

Estefelé már Zahrádka tekintete is olyan durva, kemény és vad volt, mint Roztočilé.

Milyen férfiasak, mennyit sugdolóznak, gondolta Karla, és megint csak sírva fakadt.

Este, amikor lámpát gyújtottak, Roztočil így szólt Zahrádkánéhoz:

- Valahogy ma nem akaródzik hazamennem. Ha itt alhatnék, néhány dolgot még szívesen átismételnék Karellal.

Zahrádkáné csak bólintott, aztán vacsoráztak. Roztočil is kapott virslit, szemben ült Karlával, s valahányszor a kislányra nézett, elborult a tekintete, s ráncolta a homlokát. De ha észrevette, hogy a kislány is nézi őt, úgy felfújta magát, mint a begyes galamb.

Nyolc óra tájban kopogtak az ajtón, és belépett Roztočilné. Amikor meglátta a fiát, fülön fogta, és így szólt:

- Itt vagy, jómadár! Megszöktél, mert tudtad, hogy a tanár úr beszélni fog az apáddal. Várj csak, mit kapsz te otthon!

Roztočil kemény, mindenre elszánt tekintettel fölállt, és anyja után indult. Elhaladva Karla mellett a fogát csikorgatta, vadul a kislány szemébe nézett, és ezt mormogta:

- Ámen, gyaur!

Otthon minden huzavona nélkül végrehajtották rajta az osztályfőnöki látogatás eredményeként kiszabott atyai ítéletet.

Körülbelül ezzel egyidőben Zahrádka is megkapta a magáét, mert röviddel Roztočilné távozása után megérkezett hozzájuk Huber tanár úr.

Másnap az iskolában sötét és vészjósló hangon így szólt Roztočil Zahrádkához:

- Az iskolaév végéig haladékat adunk neki arra, hogy megjavuljon. Ámen, gyaur!

Nemrég találkoztam Huber tanár úrral. Viruló egészségnek örvendett.

Úgy látszik, megjavult.

Az első keresztények üldözése a Vinohradyn

Lakónegyedünkbe eljárógatott Kopejtko úr. Fölöttébb istenfélő ember volt, és nem titkolta, hogy megvet bennünket. Mi ugyanis nem éppen jámbor hangon beszéltünk az Úristenről, és Kopejtko úr kötelességének érezte, hogy a tizedik pohár sör után pártfogásba vegye az Istent. Ezért aztán így hívtuk: „az első keresztény a királyi Vinohradyn”. Köpenyébe burkolózva mélabúsan, hallgatagon lépett be közénk - éppígy léptek be az első keresztények a római zsoldosokkal zsúfolt órómai csapszékekbe. És amikor e pogány légkörben felemelte a söröspoharat, tette ezt oly szent elragadtatással, mintha a cibóriumot emelte volna fel Péter apostol idejében a katakombában. Gúnyos megvetésének legfőbb tanújelét azzal adta, hogy elmenőben odaszólt nekünk:

- No isten velük!

Hányszor próbáltuk eltéríteni istenétől, de ő mindig fáradt lemondással rázta a fejét:

- Minden hiába, beszélhetnek, amit akarnak. Amely hitben születtem, abban is halok meg. - Mondta néha ezt is: - Amely hitben felneveltek...

Foglalkozására nézve gyászhuszár volt, ami tán szintén hatott vallásos érzületére, noha az embernek e végső dolgairól nem beszélt a kellő áhítattal, mert példának okáért ilyeneket mondott:

- Mondhatom maguknak, elég munkát adott ma is, mire azt a vénasszonyt begyömöszöltem a koporsóba.

Istenfélelme nem gátolta abban, hogy szenvedélyes kártyás legyen.

Így történt, hogy egy szombati napon, amikor huszonegyeztünk, megkért bennünket, vegyük be a partiba. Eleinte kedvezett neki a szerencse, mert mielőtt kezébe vette a kártyát, keresztet vetett. Aztán megfordult a lap, és Kopejtko úr az utolsó krajcárig elvesztette egész heti bérét. Attól a homályos sejtelemről indítva, hogy ha tovább játszana, esetleg visszanyerne mindent, rimánkodott, hogy kölcsönözzünk neki öt koronát, és tovább játszik. Vagyis a mi pénzünkkel ellenünk.

- Szíves örömet, kedves barátom - mondtam neki -, de zálogba adja az óráját, és kijelenti, hogy nem hisz Istenben. A bank épp öt korona volt.

Kopejtko úr bensőjében nagy lelki tusa játszódtott le.

Nyilván hasonló vonások rajzolódtak ki Néró császár korának keresztényei arcára, mikor az uralkodó elé vezettetvén, ki kellett jelenteniük, hogy megtagadják istenüket.

- Soha! - kiáltott Kopejtko.

- Akkor maga nélkül játszunk!

Ez körülbelül annyit jelentett, mint amikor Rómában a császár ezt mondta:

- Vessétek a vadállatok elé!

Kopejtko ábrázata világosan tükrözte gyötrődését, a benne végbemenő szörnyű tusát.

A római cirkusz fenevadjai helyett felsejlett előtte a felesége képe.

- Uraim - szólalt meg hirtelen, és átnyújtotta az óráját -, nem hiszek Istenben!

Megkapta az öt koronát, és mihelyt kézbe kapta lapjait, felkiáltott:

- Hiszek Istenben, tartom az öt koronát!

Elvesztette. Erre így kiabált:

- Nem hiszek Istenben!

Kölcsönkért a vendéglőstől a jegygyűrűjére tíz koronát, de azt is elvesztette.

- Mégis van Isten! - ordította torkaszakadtából.

Aztán ott hagyta zálogban a télikabátját, s végül érte jött a felesége.

A következő vasárnap elment vezekelni a Szent Hegyre, és rózsafüzért hozott a vendéglősnek.

Hogyan főztem magamnak lágy tojást

Van egy derék, jó öreg nénikém. Néha szeretetrohamok fogják el, s ilyenkor mindig rokonai jutnak eszébe. Tizenöt évig mit sem hallok róla, s tizenöt esztendő múltán a postás váratlanul egy csomaggal állít be, amelyet nénikém küldött hirtelen szeretetrohamában. Utoljára tizenöt esztendeje kaptam tőle egy irdatlan nagy kürtőskalácsot, s most, tizenhat évvel e nagy esemény után, terjedelmes kosarat kézbesített címemre a posta; a kosárban egy halom tojást és a következő megható rokoni levelet fedeztem fel:

Drága Öcsém!

Mérhetetlenül örülök, hogy egy kosár saját termésű tojást küldhettek neked. Nagyon szeretlek, drága fiacskám, s arra gondolok, hogy már nem sokáig maradok e világon, s ez az utolsó megnyilvánulása irántad érzett forró szeretetemnek. Főzd lágyra a tojásokat, és gondold jó öreg Anna nénédre. Bárcsak e tojások felidéznek benned a hegyvidéki kis majorság emlékét, ahol vidáman kotkodácsolnak a Plymouth tyúkok, s rád emlékeznek, együtt a téged hön szerető

Anna nénéddel

Kegyeletből elszántam magam, hogy mind a hatvan tojást lágyra főzöm.

Éjszaka róluk álmodtam. Soha életemben nem foglalkoztatott afféle probléma, hogyan kell lágy tojást főzni, hosszabb megfontolás után azonban az a nézet érlelődött meg bennem, hogy a tojást főzni kell, attól fő meg! A nehéz helyzetből ez az egyetlen lehetséges kiút, az egyetlen járható út, amelyen haladva a tojás meglágyítható.

Be kell vallanom, hogy szívből szeretem a lágy tojást. Minthogy azonban hatvan lágy tojást egy ültömben aligha kebelezek be, az a nagyszerű ötletem támadt, hogy a tojásokat tartósítani fogom.

Agyam mint a gőzfűrészműködött. Hogyan hajtsam végre szándékomat? Váratlanul bonyolult helyzetbe csöppentem. Jól tudom, napilapjaink és egyéb folyóirataink a kelleténél gyakrabban üznek gúnyt olyan ifjú feleségekből, akik még lágy tojást sem tudnak főzni, de még senki sem írt arról, mihez kezdjen az agglegény, ha lágy tojást kell főznie. Mint e kérdés első úttörője, emberi és felebaráti kötelességemnek tartom, hogy az igazsághoz híven megörökítsem e művelet minden mozzanatát. Az alábbiakat tekintsék gyakorlati útbaigazításnak, megtanulhatják belőle, hogyan kell tulajdonképpen lágy tojást főzni.

Mindenekelőtt vásároltam néhány szakkönyvet a baromfitenyésztésről, mivelhogy úgy képzeltem, találok bennük némi gyakorlati útbaigazítást a tojásfőzéshez.

Sajnos, a baromfitenyésztés enciklopédiáiban egy árva szó sem esett arról, hogyan oldjuk meg e szerföltött fontos problémát. Sok mindent összefirkáltak bennük a tojásról, többek között azt, hogy a csirke belőle bújik ki és hasonló ostobaságokat. Említés történt arról is, hogy a tojást száraz helyen kell tárolni, s részletesen elmondták, hogyan kell a tojást kiköltetni. Minthogy azonban nénikém a tojást nem azért küldte, hogy tároljam vagy kiköltsem, hanem hogy lágyra főzzem, a bölcs könyveket szontyolodottan félretettem.

Nem akaródzott tanácsért ismerőseimhez fordulni, hogy náluk nyomozzam ki a tojásfőzés mikéntjét, ezért feltettem magamban, hogy megint elmegyek a könyvtárba és a nagy lexikonhoz folyamodom tanácsért.

A T betű alatt megtaláltam a „tojás” címszót. Ott értesültem, hogy a tojás állati termék, és minden madár tojást tojik. Mélyen elgondolkodtatott e meglepő felfedezés. Igaz, nem volt újdonság számomra, de most, hogy életemben először láttam leírva fehérén feketével, másodszer is elhittem. Íme tehát nem hiedelem, nem csupán haladó népi hagyomány, hanem a tudomány által is igazolt, annak rendje és módja szerint becikkelyezett valóság.

Tovább folytattam kutatásaimat, remélve, hogy hasonlóképpen sikerül tisztáznom a tojásfőzés mikéntjét is. Kérem, el sem hinnék, mennyire felületesek tudományos könyveink. Egy árva szó említés sem esik e sarkalatos kérdésről.

A nagy lexikonban írva vagyon ugyan, hogy a tojás különböző módon elkészítve emberi táplálékul szolgál, de hogy e táplálékot hogyan kell elkészíteni, a nagy lexikon háromórás böngészése után is rejtély maradt előttem.

Rábukkantam ugyan egyes mondatokra, amelyek távolról érintették a kérdést, például: Angliában a tojás leginkább nyersen, illetve keményre vagy lágyra főzve szolgál emberi táplálékul. Valamirevaló angol háztartásban nem hiányozhat a reggeli lágy tojás. A lágy tojást más étkezések alkalmával is rendszeresen fogyasztják.

De hogyan készítik el, hogy a tojás lágy állapotban az asztalra kerüljön, arról nem tudtam meg semmit.

Nem maradt más hátra, mint kísérleti módszerrel tanulmányozni és kidolgozni a tojásfőzés elméletét, s tanulmányaim alapján jutni kellő eredményre, esetleg néhány tojás feláldozása árán. Vettem egy spirituszfőzőt, öt liter denaturált szeszt és egy Papin-fazekat, melynek használatához ifjúkorom fizikaórái óta értek. Aztán munkához láttam. Vízet töltöttem a Papin-fazékba, a vízbe tojást raktam, és meggyújtottam a spirituszfőzőt.

Negyedóra múlva a Papin-fazékból kivettem a tojásokat. Megkocogtattam az első héját: még kemény volt. A második is kemény volt. Valamennyi tojás héja kemény volt. Letisztogattam a tojások héját, pucér belsejüket visszadobtam a fazékba, és egy óráig főztem. A tojások még mindig kemények voltak. Megint visszatettem őket a tűzre, illetve a spirituszfőzőre, és reggelig főztem. A tojás konokul kemény maradt.

Reggel arra ébredtem, hogy a tojásos kosárban fekszem, elkecserevedve és kétségbeesetten, mert egyetlen tojást sem sikerült lágyra főznöm. A tojások fehérén és keményen röhögtek rám.

Hogyan varrtam fel nadrágomra a gombot

A legkínosabb, ami az embert érheti, ha észreveszi, hogy ruházata feltűnő hiányokban szenved. Bizonyos esetekben még társaságba sem járhatunk, mert a társaság nem tesz különbséget az agglegény és a házasember között, s mindkettőtől bizonyos fokú illedelmességet követel. Sok elfogult emberben visszatetszést kelt, ha valakinek nincsenek rendben a nadrággombjai. A társadalom ezt a kérdést nem ítéli meg tárgyilagosan, nem elemzi a probléma lélektani oldalát, valamint a beállt helyzet gyakorlati okait. Megfeledkezik arról, hogy az agglegény is lehet végzetesen szemérmes ember, aki nem képes nadrágját, amelyről hiányzik a gomb, egyszerűen elvinni nős barátjának feleségéhez, hogy, szíveskedjék helyreállítani a zilált ruhadarab megbomlott összhangját. Ha viszont a szerencsétlen agglegény ugyanezzel a kéréssel és nadrágjával háziasszonyának hajadon lányához fordulna, ki tudja, nem ébredne-e az ártatlan szüzi lélekben egyidejűleg bizonyos mérvű ellenszenv a szobaúr személye iránt, s be kell vallanunk, ez az ellenszenv az adott esetben indokolt is lenne.

Így tehát az agglegény, ha meg akarja őrizni makulátlan hírnevét, nem tehet mást, mint hogy maga varrja fel nadrágjára a gombot.

Valaki esetleg megjegyezhetné, hogy forduljon kényes problémájával az úri szabóhoz, aki a szóban forgó nadrágot varrta. Aki így vélekedik, nem veszi számba a tényleges helyzetet, mert ha egy agglegény azzal állítana be szabójához: „Elhoztam a nadrágomat, itt-ott hiányzik róla néhány gomb, szíveskedjék felvarrni őket”, elkerülhetetlenül gúny céltáblájává válnék, mert egy nadrággomb felvarrása szakértő szabó szemében, s ugyanakkor a közvélemény szemében is, a legegyszerűbb és legkönnyebb dolognak látszik. Mindenki elszörnyedne, ha hallaná, hogy a jobb sorsra méltó agglegény gombját szabónak kellett felvarrnia. Az ilyen agglegény az egész világ szemében elkényeztetett, gyámoltalan, semmirevaló embernek, nagyzó hülyének tűnne fel és így tovább.

A fentebb vázolt okokból úgy döntöttem, hogy magam varrom fel nadrágomra a hiányzó gombot.

Kezdetben a leszakadt pitykét gombostűvel helyettesítettem. Egy nap a túlszűfolt villamosban a gombostű hegye merészen áthatolt a szöveten, és benyomult testembe; ekkor született meg ennem a gondolat, hogy a gombostű tökéletlen és átmeneti megoldás; a gombot fel kell varrni!

Be kell vallanom, hogy kezdetben, amikor észrevettem a gomb elvesztését, egyáltalán nem rendültem meg, és nem fogtam fel a helyzet drámaiságát. Csak éjszaka, amikor felidéztem magamban a különféle pillantásokat, amelyeket a kávéházban egész este felém irányoztak, s amelyek akkor sem maradtak el, amikor gondosan begomboltam kabátomat, jutottam arra az elhatározásra, hogy a kényes helyre gombostűvel odatűzök egy gombot, amelyet a mellénnyemről vágtam le. Ha a mellénnyről hiányzik egy gomb, a helyzet nem olyan súlyos, mint ha a nadrág összhangját bontja meg egy hiányzó pityke. A mellénnyről lenyisszantott gomb azt a látszatot kelti, hogy az ember szórakozott, és rendetlenül gombolkozott be, ami különben is gyakran megesik a magamfajta agglegénnyel, mint tapasztalatból tudom. A mellénnyen a gomb hiánya nem sérti a szemet és a jó ízlést. Természetesen más a helyzet, ha ez a hiányosság a testünket deréktól lefelé takaró ruhadarabot érinti.

A felsorolt okokból tehát felkészültem, hogy felvarrom nadrágomra a gombot. Emlékszem, egész nap izgalom bizsergett bennem, s ez a bizsergés egyre fokozódott, minél többet gondoltam a reám váró feladatra. Szégyelltem megkérdezni, hogyan kell felvarrni egy gombot, nem akartam, hogy oktondinak nézzenek, bár lojálisan bevallom, az adott esetet tekintve valóban az voltam.

Mindenekelőtt elmentem az egyetemi könyvtárba, és kikölcsönöztem a nagy lexikon N betűs kötetét, s keresni kezdtem benne a „nadrággomb felvarrása” címszót. Határozottan ki kell jelentenem, hogy lexikonunk távolról sem mondható teljesnek. Nadrággombok felvarrásáról egy árva szó sem esik benne. A címszó egyszerűen hiányzik. A G betű alatt megtaláltam a „gomb” címszót, de a lexikonban csak ennyi állt. „A gomb a ruházat tartozéka, amely két öltönyrészt kapcsol egymáshoz. A gombokat varrással erősítik a szövetre. A gombot már a régi egyiptomiak ismerték, a görögök és a rómaiak viszont gombot nem használtak. Csehországban a gombok a kereszténységgel együtt jelentek meg.”

Megpróbáltam, hogy talán a „kereszténység” címszó alatt talállok valami útbaigazítást a gombról, de egy szóval sem tettek említést róla. Ha legalább megtudhatnám, hogyan varrták fel a pitykéket a régi egyiptomiak! E betűs kötet, „Egyiptom” címszó: „Egyiptom - olvasom - Rá isten papjainak kezébe a papnők aranygombokat dugtak, s így temették el őket.” Ennyi szó esett csupán a gombokról, de hogy hogyan varrták fel, arról nem írtak.

Mit tehettem mást, megpróbáltam kombinálni. Az adatok és a tények gondos elemzésével arra a következtetésre jutottam, hogy legjobb és legcélravezetőbb a fokozatos módszer. Rend és szisztéma a lelke mindennek! Kezembe vettem egy gombot, és szemlélgetni kezdtem. Észrevettem, hogy a gombnak négy lyuka van.

Kezdetben rejtély volt előttem e lyukak rendeltetése. De gondos elemzéssel rájöttem, hogy minden jel szerint e lyukakon halad át a fonál, amelyet alighanem kézműipari segédeszközzel, vagyis tűvel juttatnak keresztül a lyukakon. A tű viszont, mint a lexikonból megtudtam, nem más, mint apró acélár, amely abban különbözik a malactól, hogy csak egy füle van. (Ekkor döbbsentem rá, hogy nekem viszont két fülem van.) A fülnek nevezett nyíláson - állapítottam meg további vizsgálódásaim során - áthúzzuk a fonalat, és szurkáló mozdulattal a gombot ráhúzzuk a tűre, a tűn keresztül a fonálra, a tűt beleszúrjuk szövetbe, s valahogy így rögzítjük a gombot.

Buja képzeletem szárnyalni kezdett. Minthogy úgy hallottam, hogy az acél törékeny, tíz tucat tűt vásároltam. Továbbá egy tucat gombolyag cérnát, nagyrészt fekete színűt. De vásároltam fehérét is, hogy legyen tartalék, ha a fekete nem válna be. Ugyanebből a megfontolásból kiindulva barna cérnát is beszereztem, de feltettem magamban hogy csak végső esetben használom fel, ha a fehér és a fekete egyaránt csődöt mondana.

A boltban, ahol mindezt megvettem, azt kérdezték, nincs-e szükségem gyűszűre. Úgy éreztem, fontos dolog ez is, tüstént vettem belőle húsz darabot. Valahogy az volt az érzésem, hogy a gyűszű olyasféle lehet, mint a gyűrű, e feltevést a két szó rokon hangzása ébresztette bennem, s arra következtettem, hogy a gyűszűt is nyilván az újra kell húzni. Hogy miért és mi célból, mindmáig titok előttem. De hogy hibát ne vétsek, húsz darabot kellett vásárolnom, mivel a kezemen tíz ujj van és a lábamon ugyancsak tíz.

Amikor a csomagokkal hónom alatt hazafelé tartottam, úgy éreztem magam, mint karácsony estéjén Télapó. Befűtettem a szobámat, három palack jó bort hoztattam, kiadósan bevacso-
ráztam, s erőt merítve a borból, nagy alkotó kedvvel láttam munkához. Lidércnyomásos álmaimban még ma is kísért ez szörnyű élmény!

Reggel a háziasszonyom talált meg, a padlón aludtam, tizennégyezer méter háromszínű cérnával körületekerve, egy szál lenge alsóneműben. Derékaljam kétszáz tű volt, a nadrág elválaszthatatlanul összeforrott a kanapéval, számtalan cérnaszál jóvoltából; kezem és lábam húsz ujján húsz gyűszű csillogott, s a lábikrámat hozzávarrtam a szőnyeghez.

Mit tehettem? - Vettem magamnak egy új nadrágot.

A megfelelő elnevezésekről

Egy-egy jó elnevezés kiötlése a legérdekesebb és legnehezebb problémák közé tartozik. Nem beszélek az irodalmi és tudományos művek címéről. Az teljességgel könnyű dolog. Leszámitva persze a versgyűjtemények címét, amelynek lázba kell hoznia és feszültségben kell tartania az olvasókat, hogy vásárolják a verseket. Minden merőben attól függ, hogyan lát hozzá az ember. A Kökörcsin cím nem arathat olyan sikert, mint az, hogy Itt kökörcsinnek kellene nyílnia; az ilyesmiben a közönség csodálatra méltó varázst lát, és ezt használta ki Machar is a maga rózsái esetében.

A tudomány nem ismer ilyen lélettől duzzadó rajzokat, és nem fordít gondot az érdeklődés fokozására.

Ha valaki könyvet ír a fizikai alapismeretekről, egyszerűen ezt a címet adja munkájának: Bevezetés a fizikába, s nem agyal ki ilyesféle szenzációs címet: A természeti törvények titkainak feltárása. A földrajztudós földrajzkiadványt ír, és ezt a tömör címet adja neki: Földrajz, nem pedig hogy: Hegyek, vizek, népek és városok. Az egyetlen költői címet egy elmegyógyász könyvében láttam: Idióták és ötletes emberek.

Említettem, hogy könyveknek címet adni igen könnyű. Ha valaki egy könyvtárban kezébe veszi a katalógust, megállapíthatja, hogy az irodalom óriási özönében egy cím néha nem kevesebb, mint száz szerzőnél ismétlődik. A leggyakoribb címek: Hazai dülők, Nyári vihar, Új dal, Kései virág, Látomások, Élet és halál között, Az asszony vétke és egyéb hasonló gyönyörűségek.

A szerzők nem fáradoznak vele, hogy megfelelő címet adjanak művüknek. Ha már semmit sem tudnak kiszelni, ráírják, hogy Novellacsokor vagy Két tucat elbeszélés, jöllehet a két tucattól hiányzik öt írás.

Velem is megtörtént egyszer, hogy egy elbeszélésemnek, melynek cselekménye a Vinohradyn játszódik, kétségbeesésemben, amikor már semmi egyéb nem jutott eszembe, ezt a címet adtam: Milyen az élet Indiában.

De az irodalomban az ilyesmit megbocsátják, mert a legbárgyúbb cím is tűzbe hozhat valakit, aki még nincs teljesen elrontva. A cím bevésődik a lelkébe, és körülfonja lélektani varázsával.

Egyébként a könyvek, elbeszélések címe rendszerint semmi egyéb, mint a tartalom puszta konstatálása. Az angol Sterton írt egy kétrészes regényt ezen a címen: Ostobaság - és az olvasó nem csalódik. A francia La Bruce kiadta Semmi című regényét, és valóban nincs benne semmi.

Nagyon szeretem ezeket a tömör és célirányos címeket. Az említett szerzők nagylelkűek, és figyelmeztetik az olvasót: „Ezt az Ostobaságot ne vedd meg.”

Érdekesebb és nehezebb probléma címet találni a folyóiratoknak vagy hírlapoknak. Feltétel, hogy a cím a belső érték és irányzat tükröképe legyen.

Ha nincs ez az érvényes szabály, úgy elszaporodnának a folyóiratok és hírlapok, mint eső után a gomba.

Ismertem egy embert, aki azt mondta:

- Művészeti havilapot szeretnék kiadni, de nincs címem.

Egy másvalaki elpanaszolta nekem, hogy politikai hetilapot akar indítani, de cím nélkül, úgymond, nem megy.

Az ilyen szerencsétlen ember aztán rendszerint olyan címet eszel ki, ami már létezik.

Ha politikai lapról van szó, a címe nem lehet más, csak Haladás, vagy Őrjárat, vagy Függetlenség.

Az irodalmi vagy művészeti lap címe csakis Szőlőskert, Megújulás, Napraforgó, Barázda, Szántóvető vagy Föld lehet, mintha csupa agrárius adná ki.

Az antológiákkal még több a nehézség. Egyszer egy kiadó felkért, hogy keressek megfelelő címet egy antológiához. Kívánsága szerint a címben legyen „sok életszerű elem, telítve legyen az élet leheletével”. Végül is úgy sült el a dolog, mint Topič antológiája esetében. Elöl a kiadó neve, s utána csak annyi, hogy antológia.

De mindez semmi a továbbiakhoz képest. Tessék nevet találni újonnan alapított kereskedelmi és ipari vállalatoknak, aztán nevet találni olyan tárgyaknak, újdonságoknak, amelyek hamarosan felbukkannak a boltokban, és a megjelentetés erejével kell hatniuk a nyilvánosságra.

Itt az elnevezésbe sokkal több életszerűség kell, hogy a tárgy, amelyet kínálunk, kitörölhetetlenül bevésszék a közönség tudatába. A név legyen színes és meghökkentő. Legyen hipnotikus erejű, s ha például az olvasó elolvassa ezt a hirdetést: „Ön...-t ivott”, a kipontozott valami legyen oly lényegre tapintó és meggyőző, hogy az olvasó totálisan lerészegedjék tőle, fehér egereket lásson, és a hozzátartozói kénytelenek legyenek beszállítani az alkoholistákat gyógyító intézetbe.

A név tükre és eleven lenyomata legyen a tárgynak, amelyet hirdetéseinkben kínálunk. Ha például ezt olvassuk: „Egyetlen háztartásból sem szabad hiányoznia a (név) cséplőgépnek”, úgy ez a név legyen annyira vonzó, hogy a cséplőgép beszerzéséhez akkor is ragaszkodjunk, ha bankrablást kell érte elkövetnünk, és le kell rombolnunk miatta az egész házat, hogy feljuttathassuk harmadik emeleti lakásunkba.

Az újságban olvastam ezt a hirdetést:

NAGY JUTALMAT
fizetnek annak,
aki megfelelő elnevezést talál
egy olyan tárgynak,
mely nélkülözhetetlen minden családban.
Érdeklődni lehet a Štěpan-szállóban,
szobaszám 12, 10-11 ó. között.

Elmentem. Egy jóságos külsejű, értelmes arcú úr fogadott.

- Örülök, hogy eljött - mondta. - Aggódtam már, hogy senki sem jön. Tessék helyet foglalni, és gyújtson rá egy szivarra. Milyen bort iszik? A muskotályt szereti jobban vagy a moselit?

Azt feleltem, hogy szeretem mind a kettőt, s arra szavazok, amelyet ő rendel magának. Tapintatból hát magának muskotályt rendelt, nekem moselit. Mialatt iszogattuk a bort, ki-ki a maga palackját, a jóságos külsejű úr közölte, hogy feltalált egy gyerekkocsit, melynek megvan az a tulajdonsága, hogy egyik helyről a másikra áthelyezhető, és ha vízbe esik, önműködően átváltozik ladikká. Rendkívül könnyű, és egy gombnyomásra tüstént hintaszék lesz belőle.

Kiváló tulajdonsága az is, hogy ha felborul, íróasztal gyanánt használható. A jóságos külsejű úr nyolcszáz darab ilyen gyerekkocsit állított már elő gyárában, és most már csak az van hátra, hogy találmánya nevet kapjon. Jómaga kiötlötte a Gyermekszekér nevet, de nem tetszik neki.

A hideg futkározott a hátamon, arra gondolva, hogy teljesen egyedül vagyok ezzel az úrral a szobában.

Ő azonban folytatta:

- Egész héten át törtem a fejem, éjszakákon át nem aludtam, mégse jutott eszembe semmi, csak ez az átkozott Gyermekszekér. Üldöz éjjel-nappal. Minden sarokból ezt a szót hallom. Ni, maga is azt mondja: Gyermekszekér, Gyermekszekér. Mért nevet ki, életemben először látom. Vagy nem hiszi, hogy az én gyerekkocsimat át lehet alakítani ladikká? Itt vannak a rajzok.

Ökölrel halántékon vágtam, hogy elszédüljön, és sietve távoztam a 12-es számú szobából. Nem jelentettem sehol semmit, csinálnak az illetővel a szállóban, amit akarnak.

Kevésbé tragikus kimenetelű volt a Vačlena úrral kapcsolatos eset. Vačlena úr eljárt a Nyíres kávéházba, lejátszottunk együtt egy biliárdpartit, utána Vačlena úr meginvitált az asztalához, kiöntötte előttem a szívét. A veje kárpitos, feltalálta a háromrészes matracot, amelyet kényelmesen össze lehet rakni, és teljesen fölöslegessé teszi az ágyat. Nevet keres a matracának, hogy piacra dobhassa. A matrac igen olcsó és tartós. A vő megkérte Vačlena urat, kerítsen valakit, aki kieszelné egy megfelelő, csattanós nevet. Nos hát Vačlena úr énrám gondolt, mivelhogy elbeszéléseket írok. Ha ki tudok találni egy egész elbeszélést, akkor egy név, egyetlen szó nem okozhat nekem fejtörést. A vő nem kívánja ingyen, biztosan elküldi majd nekem a találmányát.

- Nos hát mit gondol, mi legyen a matrac neve?

Azt feleltem, hogy módfelett jólesik a bizalom, de az ilyen elnevezéseket a kabátom ujjából mégsem rázhatom ki, hiszen a jó név a tárgy tükörképe. Nem lehet hétköznapi, hanem lélegzet-elállítónak kell lennie, és a kiötléséhez bizonyos időre van szükségem.

- Tehát holnap?

- Igen.

Másnap Vačlena úr, aki már leste, mikor lépek be a kávéházba, megkérdezte:

- Megvan a név?

- Az este megjött a bátyám, el kellett vinnem az operába, és elomlott az egész estém - mentegetőztem. - Holnap feltétlenül hozom a nevet.

- Nos, hogy hívjuk a matracot? - kezdett nyaggatni a következő napon Vačlena úr.

- Még nem tudom, mivelhogy nevet kieszelné valaminek, amit nem láttam, véleményem szerint ellene mond a tisztességnek.

- Jó - bólintott Vačlena úr -, holnap a lakásán lesz a matrac.

Mondhatom, remekül esett az alvás a matracon, s csakugyan tartós és olcsó.

Mivel attól fogva nem jártam el a Nyíresbe, Vačlena úrnak megírtam, hogy döntöttem az elnevezés dolgában. Olyan nevet gondoltam ki, amely nem kiabál, hanem teljességgel fedi a tárgyat. Javasolom a Háromrészes matrac nevet.

Vačlena úr azóta azt híreszteli rólam, hogy nem író vagyok, hanem hülye és csaló.

Az idők folyamán sok ajánlatot kaptam, hogy eszeljek ki nevet különféle vállalatoknak és tárgyaknak, s bizony nemegyszer váltak nyugtalanná ezért a napjaim.

Egyvalaki arra kért, találjak ki nevet a cseh rántásnak, melynek megkezdte nagybani gyártását.

Egy cukrászgépgyáros azt kívánta, legyek a névadója zsebfagylaltgépének.

Egy hordógyár száz hektoliteres ászoksörhordók számára rendelt nálam nevet.

Egy libatenyésztő a menyasszonyi kelengyébe való tollnak kívánt tőlem elnevezést.

Egy irodaberendező társaság azt kívánta, olyan nevet eszeljek ki a társaságnak, amelyben uralkodó az a gondolat, hogy a vállalat lelke a nyilvántartás.

Egy pék azzal fordult hozzám, kereszteljem el gyümölcsízzel töltött kiflijeit.

Egy körkemencés téglagyárépítő részvénytársaság olyan népszerű elnevezésre vágyott, mely szavatolná, hogy mindenütt csakis az ő körkemencés téglagyáiról beszéljenek.

Törhettem a fejem azon is, mi lenne a legmegfelelőbb nevük a kályhalyukba dugott takarékbetéteknek.

Összes megbízóm közül egyedül a cukrászgépgyáros fogadta el javaslatomat. Zsebfagylaltgépét Emil névre kereszteltem. A gyárost ugyanis szintén Emilnek hívták, és odavolt a boldogságtól, nem tudta elképzelni, hogyan juthatott eszembe ez a pompás név.

Elutasításra talált a Rántottliszt, a Hordóász, a Kelengypihe, a Lajstromszusz, az Ízeskifli.

A körkemencés téglagyárral és a kályhalyukba dugott takarékbetétekkel meg se próbálkoztam.

Emilt kivéve az összes cég azonosítja magát Vačlena úr véleményével. Nem író, hanem hülye.

Akadtt azonban egy eset, melynek során mód nyílt rá, hogy kiköszörüljem a jó híremen esett csorbát. Egy nap beugrott hozzám a kávéházba Opočenský barátom, és így szólt:

- Gyere el ma este a Rúgósba, lesz ott egy úr az új pilseni sörgyár igazgató tanácsából. Nevet keresnek a sörüknek, hogy vetekedjék a pilseni Ősforrással. Járt előbb a Májusban, de ott senki sem tudott semmit kisütni. Elmesélte szegény a kínjait. Egész Pilsenben nem talált embert, akinek valami eszébe jutott volna. Egyetlen reménye Prága, de a Május-beli kudarc teljesen letörte. Egészen olyan, mint aki öngyilkosságra gondol, ezért hát meghívtam a Rúgósba.

Az igazgatótanács-tag valóban olyan benyomást tett, mint aki az öngyilkosság gondolatával foglalkozik. Beszélt Pilsenről, beszélt a Májusról, s hozzátette, hogy a szóban forgó név miatt már a rendőrséggel is összeütközésbe került. Egy borozóban ugyanis megismerkedett valami fiatalemberrel, és kiöntötte előtte a szívét. A fiatalember megemlítette, hogy neki szoktak lenni ötletei, de ahhoz szüksége van kellő hangulatra. Hangulat nélkül, úgymond, ökor.

- Itatom a fiatalembert, töltöm belé a bort - sóhajtott az igazgatótanács-tag -, a negyedik liter után nagyot ordít: Megvan! Gyárunk a Pilsen melletti Kispilsenben van. Ha Pilsenben pilseni sört gyártanak, a magukét nevezzék el Kispilseninek. Mi tagadás, uraim, erre nekiestem a torkának. Rendőrt hívtak, és megvolt a botrány.

Késő éjszakáig ültünk az asztalnál. Mindnyájan törtük a fejünket, de senki nem süttött ki semmit, és az asztaltársak egymás után eltűntek. Végül kettesben maradtunk az igazgatótanács-taggal.

Akár hiszik, akár nem, vannak pillanatok, amikor egyszeriben eszünkbe jut valami, ami annyira telibe talál, hogy ha előtte bárhogy erőltettük volna is az agyunkat akár ezer esztendeig, akkor sem sütünk ki semmit, most pedig egyszerre magától megvan.

Megvolt a név. Váratlanul pattant ki a fejemből. A társam a teljes reménytelenség állapotában szendergett.

- Megvan már a sörük neve - mondtam, első ízben kiejtve azt az olyannyira tökéletes elnevezést, mely alkalmas lett volna rá, hogy a nyakát törje a pilseni Ősforrásnak, s az új gyár sörét ismertté tegye az egész világon.

Az igazgatótanács-tag arca felderült.

- Ez aztán az ötlet - mondta, felpattanva a székről -, lecsap, mint a mennykő. Szétzúzzuk vele a sörüket, a mienk pedig végigszágul a világon, mint a hógörgeteg.

Az igazgatótanács-tag felvázolt még néhány efféle érdekes képet, de legelismerőbb kritikája gyanánt mégis azt a szűkszavúságot őrzöm, amellyel odaszólt a boldogult Sochurkának:

- Vendéglős úr, akad véletlenül menetrendjük?

- A 6.20-as gyorsal megyünk Pilsenbe - lapozgatott a menetrendben, aztán hozzám fordult: - Maga, uram, zseni. Pilsen nem tudott kiizzadni semmit, a Május szintűgy nem, Prága eltompult, míg végre maga kisütötte a nevet éjfél után kettőkor. Megyünk Pilsenbe.

Az igazgatótanács-tag a jelek szerint valaha műkedvelő színházban játszott, mert mialatt a számlánkat fizette, nagy pátosszal jelentette ki:

- Az én küldetésem véget ért, becsülettel térek haza. Szeplőtelen pajzzsal, barátom, szeplőtelen pajzzsal - tette hozzá, miközben a felöltőmet segítette fel rám. - Elhiszi, hogy teljesen kétségbe voltam esve. Maga arról nem tud, hogy már negyedévvvel ezelőtt díjat tűztünk ki a legjobb elnevezés kitalálójának, és az alatt az egész idő alatt egyetlenegy levelet kaptunk, valami nyugdíjas tanítótól. A tanító azt írta, hogy a pilseni Ősforrásra a legjobb válasz a pilseni Őssör, levelét pedig azzal a felszólítással fejezte be, hogy postafordultával küldjük el neki a kitűzött díjat, mert különben ügyvédhez fordul. Mit mondjak? Ahhoz képest a maga zseniális ötlete! Kitörünk vele a világba.

Konflist béreltünk, és reggel hatig jártuk vele a legkülönbélebb éjjeli mulatóhelyeket. Társam egész úton nem tett mást, csak az új sör nevét magasztalta. Minden szavából sugárzott az elragadtatás, és amikor már a gyorsban ültünk, bemutatott egy ismeretlen férfinak, akit jómaga sem ismert:

- Ezzel az úrral neki mernék vágni, hogy felépítsem a bábeli tornyot.

Én sem maradtam rest, hogy véleményemben megerősítsem, és Pilsenhez közeledve igyekeztem beleszuggérálni, hogy a Hradzsin meg a Petřín két olyan elnevezés, amelyek szintén tőlem származnak. Már szundikált, és csak a bajuszába dörögte:

- Tudom, hallottam már róla.

Pilsenben, a vasúti vendéglőben némi erőre kapás céljából megtízóraiztunk, aztán fiákerrel mentünk egyenesen az új sörgyárba, be az igazgató tanács irodahelyiségébe, s rögtön küldtek az elnök úrért.

Mihelyt az elnök úr megjelent, útitársam diadalittasan mondta neki:

- Megvan a név, a pompás név, olyasvalami, ami itt még nem volt. Ez a név háttérbe szorítja a pilseni Ősforrást, ez a név a legmelegebb fogadtatásra számíthat, és utat nyit a világba sörünknek.

Útitársam tovább áradozott:

- Az úr író, jeles író... hm, elnézést kérek, elfelejtettem a becses nevét. Hogy is hívják?... No látja, milyen könnyen megjegyezhető név, de ha az ember egész éjjel nem alszik, aztán reggel vonatra ül... Elnök úr, ez a név az író úr ötlete. A Májusban nem tudtak kisütni semmit. Prága hallgatott, vagy különféle badarságokat agyalt ki, míg aztán ennek az úrnak a fejében megszületett az ötlet. Mesés név.

- Nos hát mondja meg, mi az - szólította fel útitársamat az elnök úr.

Az igazgatótanács-tag válasz helyett zavart képet vágott, felém fordult, és így szólt:

- Mi is az a név, amit a sörünknek adott? Én... hm, elfelejtettem...

Álltam, mint a sóbálvány. Az történt velem, ami mindenkivel megtörténhetik. Akárhogy is törtem a fejem, nem tudtam visszaemlékezni. Megértettem annak a bizonyos embernek a helyzetét, aki elfelejti, hogy hívják, hol lakik és mikor született.

Mint az állhatott, úgy álltam én is tátott szájjal az elnök úr előtt...

- Majd eszébe jut - mondta nyájasan az elnök úr -, jöjjön el délután.

Az igazgatótanács-tag, aki Prágából Pilsenbe hozott, meglehetősen letörve elvitt a lakására, lefektetett a heverőre, hogy kialudjam magam.

Ebédre felébresztettek. A helyzet ugyanaz volt, mint reggel az igazgató tanács irodájában az elnök úr előtt, és nem javult estig sem, másnap reggelig se. Azt hitték, az alkohol hatása, és poděbradyi ásványvizet itattak velem.

Ott töltöttem egy hetet, de hiába.

A hetedik nap reggelén kiugrottam az ablakon, megszöktem a kerten át, és gyalog mentem Prágába, mivel az igazgatótanács-tag úr a pénztárcámat bezárta a páncélszekrénybe. Így akarta elejét venni szökésemnek, mert remélte, hogy mégiscsak eszembe jut a tüneményes név.

Egy-egy jó elnevezés kiötlése a legérdekesebb és legnehezebb problémák közé tartozik...

Tanácsok az életre

Érdekes, hogy az embereknek az életben a legkülönbébb tanácsokra van szükségük, és a legtöbbjük inkább nem is gondolkozik, hanem a sült galambra, akarom mondani, a berepülő jó tanácsra vár. Ez okból bátorkodom az alábbiakban néhány életre szóló jó tanáccsal szolgálni magam is, s ha megfogadják, meglátják, jól érzik majd magukat a világban.

1. Örvendezz és légy boldog!

Ha magunknak nem volt részünk semmi kellemetes élményben, és nincs okunk sem kicsi, sem nagy örömeire, mások örömeiben kell megfelelő kárpótlást találnunk, hogy ki ne zökkenjünk a gyakorlatból. Ha valakinek új kalapja vagy új ruhája van, kutya kötelességünk gratulálni neki, még akkor is, ha soha ebben a bűdös életben nem találkoztunk. Ilyen esetben az utcán csatlakozunk az illetőhöz, bemutatkozunk neki, hozzászegődünk, és szüntelenül kifejezésre juttatjuk örvendezésünket azon, hogy milyen jól fest az új kalapban vagy az új ruhában. Amennyiben az illető elégedetlenségének adná tanújelét, megmagyarázzuk neki, hogy amit tesz, közönséges disznóság, mert nem engedi, hogy szívből osztozzunk vele kristálytisztá örömeiben. Örvidenünk kell mindennek, a virágoknak, az ég kékjének, a felhőknek és a csillagoknak, a pompázó kirakatoknak, a járókelők mosolyának, és kötelességünk örömindket megosztani másokkal is. Megállítunk például valakit az utcán, és azt mondjuk neki: „Engedje meg, uram (esetleg asszonyom), hogy megmondjam, ma csodaszépen süt a nap.” „Bátorkodom kijelenteni, tisztelt embertársam, hogy szemközt a háztetőn egy kandúr mászik, aminek én mérhetetlenül örvidek.” „Tisztelt uram, engedje meg, hogy bemutatkozzam, és közöljem önnel, hogy ma reggel egy úriemberrel találkoztam, akinek csodaszép, övig érő fehér szakálla volt. Öszinte örömet szerzett nekem, amelyet ezennel bátorkodom megosztani önnel.”

Ha ilyenkor ismeretlen férfiak karon fognak, és betaszígnak egy kapu alá, és ráink adják a kényszerzubbonyt, vágjunk barátságos arcot, hogy el ne rontsuk az örömindket.

2. Ne nevéssünk a más baján!

Gyakran előfordul, hogy idegen emberek szerencsétlenségének vagyunk tanúi. Ilyen esetben legyünk tapintatosak és gyöngédek. Ha például azt látjuk, hogy a villamos levágta valakinek mindkét lábát, ne nevéssük ki az illetőt, és ne kérdezzük meg tőle, hogyan fog ezután futballozni! Általában óvakodjunk a gúnyos megjegyzésektől. Ha egy teherautó lenyisszantja valakinek a fejét, ne fogjuk kezünkbe a félregurult fejet, és ne méregessük, milyen nehéz. Igaz, az érző kebel nagy megpróbáltatás előtt áll, ha egy ilyen lenyisszantott fej gurul eléje. De igyekezzünk erőt venni magunkon, és óvakodjunk az otromba megjegyzésektől. Sohase nevéssünk embertársunk szenvedésén. Ha szemünk láttára valaki vízbe fúl, és közben nevetéséges fitorokat vág, ne röhögjünk teli szájjal. Ha nem tudunk erőt venni magunkon, inkább távozzunk a hely színéről. Ne kacagjunk kárvallott polgártársainkon! Ha ég a színház, tartózkodjunk mindennemű megjegyzéstől! Az igazán művelt ember nem kacag, ha valakinek fáj a foga és dagadt a képe, nem fűszerezi tréfás megjegyzésekkel a temetést vagy a vasúti szerencsétlenséget.

3. Ne keressük fel éjszaka a szobalány kamráját!

Ha nős ember vagy, hidd el, nincs feleség a világon, aki megbocsátaná, ha éjszaka a szobalány kamrájába látogatsz. Mindenesetre szereld fel magad alkalmas kifogásokkal, bár az asszony úgyse hiszi el, bármit mondasz is. Azzal mentegetőzni, hogy ellenőrizni akartad a szobalányt, szemenszedett marhaság. Azt állítani, hogy összetévesztetted a szobalány kamráját a hálósobáddal, tökkelütött hülyeség. Azzal mentegetőzni, hogy holdkóros vagy, az agylágyulás csálhatatlan jele. Nézetem szerint a legtalpraesettebb kifogás, ha kijelented, hogy a lány szobájában felejtetted a zsebkendődet.

4. Ne szitkozódjunk!

A durva szitkozódás mélyen sebzi az érzékeny lelkeket. Gondoljunk arra, hogy szitkainkkal meg is sérthetjük embertársainkat. Eszmecseréinkben nem lenne szabad helyet kapniuk az efféle kifejezéseknek, mint „ökör” vagy „barom”. Az emberek többsége még mindig helytelen nézeteket vall a szitkok hatásáról. Ne képzeljük, hogy ha valakit szemtől szembe hülyének titulálunk, az illető mindig úgy tesz, mintha nem hallaná, és nem válaszol kézzelfoghatóan. Igaz, vannak emberek, akiket annyit szidtak már az életben, hogy bőrük vastagabbá vált a vízilóénál, de ezek egyedi kivételek, képviselők, politikusok vagy más közéleti tényezők. Többségük a parlamentben szokta meg a szitkozódást. Tudnunk kell azonban, hogy az élet nem nemzetgyűlés, ahol a szitok a politikai vita szerves részét teszi. Műveltségünket bizonyítja, hogy az országházon kívül gorombáskodunk. Ráadásul ismerjük be, hogy az általunk használt gorombaságok gyakran ízléstelenek. Rendszerint megelőgszünk azzal, hogy embertársunknak valami hétmázsás gorombaságot vágunk a fejéhez, kiköpjük, ami a nyelvünk hegyén van, a nem gondolunk arra, hogy a szitokban is lehet elegancia, és sok mindent válogatott szavakkal is kifejezhetünk. Miért kellene azt mondanunk: Maga buta, mint az éjszaka! - ha ugyanezt kifejezhetjük a következőképpen is: Úgy látom, ön is bakkecskékkal nyúlászik. Azt ajánlom, őrizkedjünk a goromba szidalmaktól, s fejezzük ki magunkat költői képekben. A költői kép nem fáj senkinek, nehezebb is válaszolni rá, s a vitában a győzelem a miénk lesz. Azt mondani valakinek: De most már nézze, merre tágasabb! - nem olyan elegáns, mint ha a nagy gondolkozó, Carlyle Tamás szavait idéznénk: Legjobban tenné, ha nem mutatkoznék naprendszerünk közelében, és egyebütt keresne magának valami rothadt bolygót a világmindenségben.

Igaz, egyesek nagyon nehezen szoknak le a gorombáskodásról. Esetleg próbáljuk meg azt a módszert, amelyet az arzénos orvosságoknál szoktak használni. Harminc káromkodásról jussunk el fokozatosan napi egyig.

5. Ne járjunk komor és barátságtalan képpel a világban!

Ha mindenki szem előtt tartaná ezt az elvet, a fényképészeknek nem kellene minden alkalommal külön „barátságos arcot” kérniük. Gondoljunk arra, hogy nincs rútabb, mint borongós képpel fogadni a bajt. Ha meglátod a dolgok derűs oldalát, jókedvű és boldog maradsz, s nem búslakodsz, ha például valaki megszöktette a feleségedet. Ha elvesztetted a vagyonodat, röhögj teli szájjal. Ha az akasztófa tövébe kísérnek, mesélj adomákat a papnak, és őrizd meg nyugalmodat. Ragaszkodnunk kell boldogságunkhoz, ebből fakad ama nyugodt elégedettség, amelynek birtokában kacagunk az egész világon, és szívünkben kicsordul a jóindulat.

6. Ne vásárolj zsákban macskát!

A macska nem olyan bátorisan doromboló teremtes, amilyennek általában képzelni szoktuk. Ha ingerlik, fűj, harap, nyivákol és karmol. Ezért legyünk szerfölött óvatosak, ha zsákban macskát vásárolunk, hogy belénk ne haradjon, amikor ki akarjuk húzni a zsákból. A macska éles foga súlyos testi sértést okozhat. Ezenfelül a macskák zsákba dugása állatkínzásnak számít, nem is szólva arról, hogy be is csaphatnak, és a zsákban valóban macskát találunk.

7. Minél többet beszélnek hozzád, annál kevesebbet szólj!

Ha például egy felnőtt lánynak, hűv szerelmed tárgyának az apja végtelen szóáradattal rá akar venni, hogy válts gyűrűt ártatlan gyermekével, gondolj tüstént arra, hogy komoly kereskedő nem beszél sokat. Tartsd szem előtt, milyen nagy kárt okozhatna, ha e szószátyár alak fecsegésének hatására elsietnéd döntésedet. Vedd kalapod, távozz szótlanul, és ne térj vissza többé soha. Rendíthetetlen nyugalommal hallgasd a szószaporító atyát, aki lányát, nyakadba akarja sózni. Minél többet beszél az atya, annál kevesebbet szólj te! Hasonló legyen magatartásod feleséged irányában. Hadd beszéljen, idővel elfárad, és kifogy a szóból. Te közben fel-alá sétálsz a szobában, és valami fűlbemászó slágert fűtyörészel. Ne hadd, hogy az asszony szavainak áradata magával sodorjon. Csak beszéljen, rohamozzon, egyszer majd kifárad. Ne beszélj. Ha beleunsz, tégy úgy, mint az előző esetben. Vedd némán kalapod és távozz. Bíróság előtt ne szaporítsd a szót. Gondolj arra, hogy sok ember csak azért került rács mögé, mert sokat beszélt.

8. Haragban fogant elhatározásodat halaszd holnapra!

Vannak emberek, akik igen könnyen dűhbe gurulnak, s nem mindenki képes leküzdeni indulatát, ha például virágcserep esik a fejére, vitriolt öntenek a képébe, vagy tévedésből bikacsők csattan a hátán. Tartsuk szem előtt: az azonnali bosszú gondolata nem biztosít feltétlenül kellő elégtételt, ezért ne siessünk. Előfordul például, hogy egy díjbirkózó tévedésből a tyúkszeműnkre lép. Meggondolatlanságunkban vissza akarjuk adni neki a kölcsönt, s nem marad belőlünk csak egy sárga zsírfolt. Tartsuk féken kezűnk, ne legyünk brutálisak. Gondoljunk arra, milyen illetlen dolog az efféle gondolat: Megölöm! - és még illetlenebb, ha messzemenő előkészületeket teszünk e szándékunk megvalósítására. Ne feledjük, hogy hamarosan nyakon csípnek és hűvösre tesznek.

9. Ne avasd be barátaidat házi bajaidba!

„Hallotta már, hogy a tanár úr tegnap részeg volt, mint egy disznó, és amikor, hazatántorgott a kocsmából, felesége nem engedte be a lakásba, reggelig kinn hentergett a lépcsőházban?! Ő maga mesélte ma reggel” - újságolta a tanár úr egyik jó barátja. Én természetesen továbbmondtam, és nemsokára az egész város tudta. Bizony, barátaim, így van, ha házi bajainkat meséljük másoknak. Ne tegyék, hallgassanak konokul mindarról, ami tegnap este óta történt. Csak így kerülhetik ki azt, amit ama tanár úr nem került el.

10. Ne segíts, amíg a segítséget kérő maga is segíthet magán!

Ismertem egy embert, aki kártyázás közben pénzt adott kölcsön a partnerének, s végül szörnyen csodálkozott, hogy vesztett, pedig állandóan nyeresben volt.

Sok ilyen tanács van, amely segít szebbé, boldogabbá tenni életünket. A fentiek csupán szegényes például szolgálnak arra, hogy osztogathatjuk a tanácsokat, amíg csak ki nem fogyunk a szuszából, s még mindig nem merítettük ki a tanácsadás kincsestárát. A bölcsesség forrása végtelen. Az élet e tanácsokban igen komoly oldalról mutatkozik előttünk. Minden ember vágyik arra, hogy gyámkodjanak fölötte és vezessék. Az embert nyakánál fogva kell odaráncigálnunk a nyomtatott betűhöz, és rákényszerítenünk, hogy elolvassa az életre való tanácsokat. Tanácsainkban legyünk találékonyak, s ez esetben méltán lehetünk elégedettek, mert nem éltünk hiába, és ezreknek magyaráztuk meg, hogyan is kellene tulajdonképpen élniük.

DEKAMERON (VII)

Húsz évnek előtte

I

Épp húsz esztendeje, hogy Mommsen professzor a Neue Freie Presse hasábjain „An die Deutschen in Oesterreich” címmel megjelent csodaszép cikkében arra buzdította a németeket, hogy verjék be a kemény cseh koponyákat. Az osztrák parlament kocsmái jelenetek színhelyévé vált. A részeg Schönerer képviselő üvöltött, és valaki szemén loccsantotta egy pohár vízzel. November 26-án, pénteken, a nyelvhasználati jog kérdésének vitájában a német képviselők legfinomabb elmarasztaló kifejezése a „marha” volt. Az elnökségi emelvényen szabályszerű verekedés támadt. Abrahamovicz elnök fejét kis híján széthasította egy nehéz fémkalamáris, és ezt afféle sikerült tréfaként fogták fel. A rendőrség kivezetett a parlamentből tizenkét képviselőt.

Amikor Ferenc József császár Mária Valéria főhercegnő wallseei kastélyából jövet a Mariahilferstrassén a Vár felé tartott, a járókelők soraiból fütttyözést lehetett hallani. A német lapok azt írták, hogy a cseh munkások füttyültek, ami meg is felelt a valóságnak.

A császár magához hívatta Gautsch bárót, és közölte vele, hogy Badeni grófnak távoznia kell a politika színteréről, mivel szláv és elnéző a csehek iránt.

Badeni hát megbukott. A németek tüstént nagy, ünnepélyes felvonulásokat rendeztek, nem takarékoskodtak a tűzijátékkal, sőt a végén serényen gyűjtogatták a žateci cseh komlótermelők házait, és a mosti meg a duchcovi kerületben törték-zúzták a cseh lakosság bútorait, ily módon fölöttébb magasztos jelleget adva lelkes megnyilatkozásainak.

A prágai Příkopyn a német főiskolai szövetség tagjai rendeztek provokációt; a Deutsche Mensa Academicáról vonultak ide rendezett sorokban a Vencel téren át, a „Wacht am Rhein”-t énekelve.

Prágában németellenes villongások törtek ki. Prága egy csapásra megtisztult a német nyelvű feliratoktól.

1897. december 1-én égett a nuslei német Pleschner kertje, összetűzésekre került sor a civilek, a katonaság és a rendőrség között, repültek le a sascímerek a paloták homlokzatáról, és csörömpöltek az állami hivatalok épületeinek ablakai.

December 2-án Gautsch báró Prágában kihirdette a statáriumot, és én annak áldozatul estem. Ez volt életem leggyönyörűbb napja.

Tizenötödik évemben jártam akkor...

II

Mint kis gimnazista módfelett nagy volt bennem a tudományszomj, ami később, sajnos, elmúlt. A Rozs utcai gimnáziumban tulajdonképpen ketten voltunk ilyenek. Rajtam kívül az egész gimnáziumban csak Hansgirk tanár úr rajongott a természettudományokért. Mindkettőnknek az ásványtan volt a vesszőparipája. Hansgirk tanár úr viselt gondot az intézet ásványtani gyűjteményére, én hajkurásztam fel neki az ásványokat, ő pedig különös szeretettel csinált rajtuk véseteket.

November 31-én behívott a szertárba, és így szólt hozzám:

- Megállapítottam, kedves fiam, hogy a vršovicei Palacký utcában bizonyos Háfner nevezetű úr új ásványkereskedést nyitott. A minap betérve hozzá, megrendeltem szertárunk részére egy kvarcgyűjteményt, előre kifizettem, és nyugtát kaptam róla. Átadom neked ezt a nyugtát, kérlek, menj el Háfner úrhoz, vedd át a gyűjteményt, és hozd el ide nekem. Ügyelj magadra, mert városszerte zenebona van.

Tizenegykor bejött az igazgató, és kihirdette, hogy a zavargásokra való tekintettel hazaengedi az intézet növendékeit. Majd a sajtóból értesülünk, mikor veszi ismét kezdetét a tanítás.

Ezzel beálltak a boldog napok. November 30-án este részt vettem a Német Színház és több más épület ablakainak beverésében. December 1-én ismét betörtem számos ablakot, segítettem felgyújtani Pleschner úr portáját, és jár nekem Pleschner úrtól ötszáz korona, mivel hirdetőtett tett közzé az újságban, hogy ezzel az összeggel jutalmazza azt, aki a tettes nyomára vezet. (Én hordtam oda, Pleschner úr, flaskószámra a petróleumot, mert a maga nyers fája nemigen akart tüzet fogni.)

Paradicsomi idők voltak ezek. A Pleschner-féle portát otthagyva csatlakoztam ahhoz a csoporthoz, mely ment, hogy kiirtsa a föld színéről a nuslei rendőri kirendeltséget, s ma is hallom, amint egy idősebb cilinderes úr a téglát adogatva a kezembe, jóságosan mondja:

- Nesze, édes fiam, ne sajnáld a sást!

Nuslében azonban semmi érdekes nem történt, nem lehetett semmit összetörni, mert nem lakik ott egyetlen német se. Vonultunk hát tovább, Michlébe, ahol nagybirtokot bérelt egy német. A kazlak felgyújtásához későn érkeztem, megelőztek a nálam korosabbak, és ez mindmáig bosszant, de remélem, egyezzer még kárpótolom magam a mulasztottakért.

Aztán éjjel visszatértünk Prágába, de az új csoport, amelyhez ismét hozzászegődtem, már csak az utószüretelést végezte. Úgy éreztem, nincs szerencsém. Összetörni már nem lehetett semmit, minden romokban hevert, ami valamelyest is kapcsolatban állt az állami hivatalokkal vagy a németekkel. A tűzoltók az Aehrenthal-palota oltásában serénykedtek; s mi kénytelenek voltunk a tömlő elmentszésére szorítkozni. Itt eltörött a bicskám. Smečkyben részt vettem abban a hajtóvadászatban, mely egy német diák kézre kerítésére irányult. A német elrejtőzött egy pincében, de később rátaláltak, és megglincseltek. Én a nagy tolongásban nem jutottam a közelébe, ami ugyancsak mindmáig bosszant, de szintén remélem, hogy egyszer majd kárpótlást veszek ezért is.

A Károly téri parkban drótokat húztunk ki, a dragonyosok lefordultak a lóról. Remekül lehetett kövel hajigálni; emlékszem, hogy egy tisztet fejen találtam, de nem esett le a lóról, hanem megfordult és elvágtatott.

Késő éjjel vetődtem haza, s azzal mentettem ki magam, hogy az osztálytársammal, Balíkkal vettük át a mértant meg a görögöt, különben is „el voltak torlaszolva az utcák”, úgyhogy vissza kellett mennem, és megvárni, míg szélcsend lesz.

Másnap, december 2-án, Prágában kihirdették a statáriumot. Ennek első hírére a házmester hozta, de szegény lelke egy kicsit megtévedt, mert azzal állított be, hogy Prágában kihirdették a szabadságot.

- Végre mégiscsak kivívtunk valamit - mondta boldogan. A mi házmesterünk afféle javíthatatlan derűlátó volt.

Eszembe jutott, hogy van énnekem más kötelességem is, mint ablakokat beverni, és a dragonyosokat kövel hajigálni, mely utóbbira nyilván az ásványtan iránti vonzalmam vezetett rá.

Dél felé elmentem hát a vršovicei Palacký utcába, az ásványkereskedő Háfner úrhoz, hogy átvegyem a Hansgirk tanár úr által megvásárolt kvarcgyűjteményt, no és hogy egyúttal szétnézzek, mi folyik a városban, esetleg nem lehet-e még valahol valami németnek beverni az ablakait.

Mondhatom, csalódás ért. A házmester beharangozta szabadság a hirdetmények szerint statáriumnak bizonyult. A hirdetmények előtt mindenütt kettesével álltak az emberek, mert mihelyt hárman voltak, tüstént szétkergette őket a rendőr, mivelhogy a latin közmondás szerint: „Tres faciunt collegium”. Háfner úrnál gyorsan teljesítettem küldetésemet. Átvettem az iskolánk szertára részére vásárolt többfajta kvarckövet, beraktam a felöltőm zsebébe, és siettem haza.

A Vinohradyn a Klicper utcát a hetvenhármassok sorfala zárta el. A sorfaltól nem messze kihívón összesereglett egy csoport vršovicei.

A Palacký úton épp akkor ért oda egy lovas rendőrkormányos. A vršoviceiek közül valaki hirtelen követ hajított a sorfalba. Esküszöm, hogy nem én voltam.

A dologba beleavatkozott a rendőrség, zűrzavar támadt, s mielőtt ráeszmélhettem volna, hogy mi történt, ott álltam az utca közepén egyes-egyedül, s körülöttem csupa lovas rendőr.

Leesett rám egy gyalogos rendőr, és végigtapogatta a zsebeimet. Mielőtt megmagyarázhattam volna neki, hogy ásványgyűjteményről van szó, bezárult körülöttem a lovas rendőrök gyűrűje. Egy tizenöt éves gimnazistát huszonnégy lovas rendőr kísért a főkapitányságra.

Apró termetem elveszett a lovak közt. Úgy éreztem magam, mint egy kis virág a csalán gyűrűjében.

Körös-körül a mesterségükben bürokratikusán gyakorlott, lóhátság férfiak, az eszkadron közepén pedig a nemes külsejű, zsenge kisfiú a maga ártatlan gyermekszemével, őszinteséget tükröző arcával, s a felöltője zsebében a legkülönbözőbb fajta kvarcköveket cipelve.

A huszonnégy rendőr arca meglepődéstől sugárzott. Látszott rajtuk, szükségük van a sikerre, hogy kibontakoztathassák mindazt, ami bennük rejlik.

A járdán meg-megálltak az emberek, nézték a gyönyörű képet, és különféle megjegyzéseket hullajtottak. Hallottam, amint egy német, aki már visszanyerte a bátorságát, gyűlölettel sziszegte:

- Aufhängen!

Egy asszony sajnálkozva mondta egy másik nőnek:

- Szegénykém, ez se éri meg a holnapot, statárium van.

Megtudtam magamról egy kedves szép apróságot is egy levélhordótól, aki a Spálená utca sarkán állt:

- Ez az, aki a vršovicei laktanyát lőtte.

De tovább is mindenütt érdeklődéssel figyeltek bennünket. Az eszkadron lassú menetben halad a Ferdinand úton a rendőr-főkapitányság felé. Huszonnégy lovas rendőr hatalmába kerített egy tizenöt esztendő gimnazistát.

III

A rendőr-főkapitányságon egy idősebb úr hallgatott ki. Roppant szigorúan nézett rám, és saját kezűleg szedte ki zsebemből az ásványokat, közben diadalittasan mindannyiszor mellemnek szegezte a kérdést.

- Ez nem kő, hé? Akkor mi?

Így felelgettem:

- Ez kristály, ez morion, ez kalcedon, ez fekete onix, ez meg achát, ez magvas kalcedon, ez karneol.

A szigorú tekintetű úr kihúzta magát, megpödörte a bajuszát, és fenyegető hangon mondta:

- Nos, erre a kristályra, morionra, kalcedonra, onixra, achátra és karneolra, erre az egész mindenségre érvényes a statárium, golyó és kötél. Vezesse el a foglyot, Chvalkovský.

Magánzárkába csuktak, csupán egyetlen szalmazsák volt a cellában.

Néhány óra múlva nyílt az ajtó, és a küszöbön megjelent egy, az állam szolgálatában megöszült, jóságos külsejű ember.

- Hallgasson ide - mondta remegő hangon. - Holnap főbe lövik. Hadbírószág elé kerül az ügye. Vannak szülei?

Mondtam, hogy szeretnék valamit közölni a szüleimmel, és megkérdeztem a rendőrtől, nincs-e nála ceruza meg egy darabka papír.

A rendőr elővette a noteszát, s egy üres lapra ráírtam a szüleim címét meg ezt a néhány mondatot: „Drága édesanyám! Holnap ne főzzön a részemre, és ne várjon haza ebédre, mert főbe lőnek. Hansgírg tanár úrnak mondja meg, hogy Háfner úr boltjában van egy szép ametiszt kristályház, meg lehetne venni iskolánk gyűjteményébe, és mondja meg neki azt is, hogy a megrendelt ásványok a rendőr-főkapitányságon vannak. Ha elmegy hozzánk a barátom, Vojta, mondja meg neki, hogy huszonnégy lovas rendőr kísért. Hogy mikor lesz a temetésem, az még bizonytalan.”

Mikor ezt elolvasta az állam szolgálatában megöszült, jóságos külsejű rendőr, felzokogott, és könnyezve kiment. Fél óra múlva elővezettek kihallgatásra Olič rendőrtanácsoshoz.

Az asztalon ott feküdt a szüleimhez írt levelem, és a derék Olič tanácsos úr azt kérdezte tőlem megindult hangon:

- Hogy is volt hát az a dolog, kislegény?

Miután szép sorjában mindent elmondtam neki, Olič tanácsos úr az ásványokat nézegetve így szólt:

- Nekem is van odahaza ásványgyűjteményem. Tavaly a szabadságom alatt a turnovi és jičíni hegyekben rábukkantam egy csomó gyönyörű achátra meg kalcedonra... Rakja szépen vissza a zsebébe ezeket az ásványokat, és hazamehet.

IV

A minap olvastam az újságban, hogy Pilsenben egy tizenhét éves diákot a nemrég lezajlott tüntetésen való részvételért mindössze tizennégy évi fegyházra ítélték.

Húsz évnek előtte engem mint tizenöt éves delikvenst, főbe akartak lőni.

Igaza van a Bohemiének, amikor panaszkodik, hogy a csehországi rendőrruralom mégiscsak lazul.

Az ibolyakék mennykő

Az ibolyakék mennykő 1356-ban részt vett a római bíbornoki zsinaton, amelyen elhatározták, hogy az istenkáromlókat mennykővel kell agyonütni.

Minthogy - mondhatnánk - hivatásbeli kérdése szerepelt napirenden, derült égből megjelent a zsinaton.

Amikor később visszatért a felsőbb régiókba, elpanaszolta, hogy kissé gyorsan csapott le a bíbornok urak közé, kettőnek közülük holnapután lesz a temetése. Megemlítette, hogy szeretne részt venni a végtisztességen, mert nagy céció lesz. Szent Péternek sok munkát adott, míg sikerült megértetnie vele, hogy nem volna szép, ha a temetésen további halálesetek történnének. Más volna, ha titkos eretneket temetnének, ilyenkor kutya kötelessége volna, hogy lecsapjon.

Az ibolyakék mennykő tehát csak a mennyekből nézte a bíbornoki temetést, és dagadozott a büszkeségtől.

Köpött a kisebbfajta villámokra, akik alatta hancúroztak és helytelenkedtek. Azok a taknyosok még a római zsinaton sem voltak.

Nemsokára az Úristen elé idézték. Egész lesújtva tért vissza a kihallgatásról. Hathetes házi áristomot kapott, amiért odasózott a római bíbornoki zsinatnak. Rettenetesen szenvedett szegény, mert a hat hét éppen a nyári zivatarok idejére esett.

Hiába hajtogatta, hogy a zsinat az ő iparüzési kérdéseivel foglalkozott, megszavazták, hogy az istenkáromlókat mennykő csapja agyon, s hogy saját érdekében ott kellett lennie.

Gábiel arkangyal szemrehányón megjegyezte:

- Peches mennykő maga, tudja, hogy a legkövérebbikbe csapott bele, akit a hívek a legjobban tiszteltek? Nagy marhaság volt, barátocskám.

Ettől kezdve az ibolyakék mennykő nagyon vigyázott, nehogy megint valami marhaságot kövessen el. Egy ízben egy szent, akit nem ismert név szerint, leheveredett mellé egy felhőre, és trécselni kezdett. Elmesélte, hogyan sütötték meg olajban, és milyen orrcsiklandóan illatozott a húsa.

Az ibolyakék mennykő nagyot ásított, és azt mondta:

- Bocsásson meg, de már unom. Ma reggel legalább öt vértanúval találkoztam, s mind elmondta, mit csináltak velük, mielőtt idekerültek. Mindnyájan torkig vagyunk magukkal. Kezdetben még új és érdekes volt, de könyörgöm, ezeröttszáz éven keresztül ugyanazt a históriát hallgatni, biz' isten nem valami mennyei öröm.

- De kérem - felelte a mártír -, kinek meséljem, különben sem beszéltem róla még senkinek, nem jutott az eszembe, hogy milyen olaj volt, de ma végre eszembe jutott, hogy kenderolaj.

- Hagyjon békén - dühöngött az ibolyakék mennykő. - Kit érdekelnek ezek a hülyeségek!

- Pedig olyan érdekes - áradozott a vértanú. - Mit gondol, melyik lábam főtt meg előbb, a jobb vagy a bal?

Az ibolyakék mennykő már émelygett a dumától, fejest ugrott a földre, hogy megszabaduljon a fecsegő üdvözléttől.

Egyenes vonalban villant lefelé, s amikor egy templom kupolája fölött találta magát, már nem bírt lefékezni. Keresztülvágott a mennyezetet, és becsapott a szószékre. Bocsánatot akart kémi a prédikátortól, egy ideig ott időzött mellette, s amikor látta, hogy a pap lángolva ég, megijedt, egy ájtatos asszonyságon keresztül besurrant a földbe, és feltűnés nélkül távozott.

Sírás fojtogatta, miközben sebesen száguldott felfelé a mennyekbe.

Jézusmária - mondta magában -, mit tettem már megint. Hebehurgya vagyok, bárcsak eszébe jutna valakinek az égő prédikátor láttán, hogy tüzes szekeret küldtek érte az égből, mint annak idején Illés prófétaért. Akkor is nagy marhaságot csináltam, szerencsém volt, hogy a földiek olyan ügyesen eltussolták. De most - sóhajtozott -, mi lesz most? A prédikátor megjelenik az égben, s tüstént panaszt tesz ellenem, hogy rosszul bántam vele. Újabb blamázs. Talán mire fölérek, már ott is lesz a jámbor.

Az ibolyakék mennykő aggályai azonban alaptalanoknak bizonyultak. A pokoli hírszolgálati iroda napi anyagában a következő hírt találta: „Az imént érkezett egy jezsuita prédikátor. Még nem lehetett kihallgatni, egyelőre nem tért magához ijedtségéből.”

- Hm - vélte Péter, amikor a hír fülébe jutott -, megint elvesztettünk egy előfizetőt.

Az ibolyakék mennykő annyira örült, hogy a dolog ilyen szerencsésen végződött, hogy naphosszat mosolyogva hallgatta egy kopasz vénember dumáját, aki lelkesült képpel elmesélte, hogyan húzták ki a pogányok a beleit. Természetesen eltúlozta a dolgot, és valami háromszázhetvenkét méterről regélt.

Aztán hír jött a pokolból, hogy a prédikátort már kihallgatták, és azt mondja, hogy az ibolyakék mennykő tette csúffá. Várakozás ellenére az ibolyakék mennykőt még meg is dicsérték.

- A gazember ugyan nem érdemelte meg, de jól tetted - hallotta a legfenségesebb szavakat a legközelebbi kihallgatás alkalmával. - Megrendítetted ugyan a papok iránt táplált bizalmat, de méltónak mutatkoztál, hogy ezentúl finomabb munkát bízunk rád. A jövőben az istenkáromlókba fogsz csapkodni.

- A római zsinat szellemében - tette hozzá az ibolyakék mennykő, és felderítő útra indult.

Talált egy rokonszenves felhőt, amelyből nagyszerűen le lehetett látni a földre, még hallani is lehetett minden szót, amit odalenn kiejtettek.

Ohó - gondolta az ibolyakék mennykő, miután kis ideig hallgatódzott -, úgy látszik, munkám lesz. S jobban szemügyre vette a terepet.

Lenn egy viskóban vörös hajú ember feküdt az ágyon, mellette egy másik férfi állt, minden jel szerint plébános vagy káplán.

- Matykó, igyekezzék megjavulni, látja, máris bünteti magát az Úristen, mozdulni sem tud.

- Bizony, sajog a derekam, és a lábam sem tudom mozdítani.

- Ráadásul még káromkodik is.

- De a mennykő csapjon bele, hát élet ez így? A hétszentségit, a nyavalyás istenit!

Az ibolyakék mennykő nem tudta tovább hallgatni, lecsapott a vörös hajú alakra.

Bezúdul a vityillóba, bumm, ráesik az ágyra, de lecsúszik róla valami simán, elveszti egyensúlyát, meg akar kapaszkodni, és elkapja a tisztelendő úr kezét. A jámbor férfiú elterül a földön, s az ibolyakék mennykő ijedtében kiszökik az ólba, onnan föl a magas égbe, s nézi,

mit követett el megint. A tisztelendőt két markos ember cipeli ki a házból, szól a lélekharang, Matykó meg táncos léptekkel ugrál a szobában, és azt mondja:

- A teremtsit, úgy érzem magam, mintha újjászülettem volna!

Amikor az ibolyakék mennykő beszámolt kalandjáról egy tapasztalt öreg szentnek, a dicsfényes apóka megkérdezte:

- Maga nem tudja, hogy aki ágyban, párnák közt és dunna alatt fekszik, nyugodtan káromkodhat, mint a záporosó? Maga nem tudja, hogy a toll rossz vezető, és a plébános jó vezető?

- De Matykó ráadásul még meg is gyógyult!

- Hogyne gyógyult volna meg, ha maga villamos terápiával kezelte - legyintett a tapasztalt vén szent.

Az ibolyakék mennykő kétségbeesésében elsírta magát.

Hörcsög a díványban

Az egyik reggeli napilapban hirdetés jelent meg. Nem volt túl hosszú, feltűnő keretbe se tették, de az olvasóra valahogy olyan hatással volt, mint a fuldokló kétségbeesett segélykiáltása:

Azonnal eladok egy
élő hörcsögöt,
vagy elcserélem bármiért.
Prága III. kerület, Apáca utca 2.
II. emelet, 4. ajtó balra

Az olvasók különösebb érdeklődés nélkül tértek napirendre e hirdetés fölött, csak a fiatalabbik Honzátko, a György utcai gimnázium második osztályának tanulója, akinek ma csak kilencre kellett iskolába mennie, felejtette rajta szemét e sorokon. Egymaga volt a lakásban. Apja hivatalba ment, anyja Emma néjével együtt bevásárolni, hogy teljessé tegyék a lány kelengyéjét, mert Emmának holnapután lesz az esküvője. A cseléd lány kihasználta az alkalmat, és elfutott a szeretőjéhez, egy lakatosműhelybe valahol a város túlsó végén, és lelkére kötötte Honzátkónak, hogy aztán ne felejtse el jól bezárni az előszobaajtót, és hagyja a kulcsot a házmesternél. Még hozzátette: „Kedves Palika”, és megsimogatta a haját. Régi szövetségesek voltak, már csak azért is, mert a házban kettejüket érte a legtöbb sérelem, üldözés.

Ha valamelyik napot Anna megúsza nagyobb baj nélkül, akkor biztosan Palira járt rá a rúd, és fordítva. Ezért kölcsönösen véd- és dacsövetségre léptek.

- Mit mondjak, Anna, ha a mama véletlenül előbb érkezne haza?

- Hogy eljött a nagynéném Kisbürgözdről.

- Jól van - bólintott komolyan Honzátko, és átadta magát annak a tudatnak, hogy pillanatnyilag ő az úr a házban. Elnyúlt a hintaszékben, és olvasni kezdte az újságot, míg végül eljutott a hörcsögös hirdetéshez.

A szeme felvillant. Melyik másodikos gimnazistát ne hozná tűzbe egy eleven hörcsög? Honzátko különben is már jó ideje vágyott valami megbízható háziállatra. Indiai vadászkalandokról ábrándozott, tucátjával leterített tigrisekről, és cuclisüvegen felnevelt tigriskölykökről, egyre visszatérő álmképe volt egy óriási berberoroszlán, amely nem engedelmeskednék senki másnak, csak neki, ott alhatna a nénye ágyában (úgyis megüresedik most, ha Emma férjhez megy), és egy szavára megzabálná az osztályfőnököt noteszestül. Álmában megjelent továbbá egy szelíd rozmár, amely a mosókonyhában, a dézsában tanyázik, aminek következtében soha sincs nagymosás, és elmarad ennek a családi istencsapásnak Pali számára két igen kellemetlen velejárója is: a köménymagleves és a kozmás darakása.

Arról is álmodozott, hogy a faskamrában szelídített elefántja van, és az elefánt mindenféle házimunkát elvégez, aminek a terhe eddig az ő vállára nehezedett, eljár a kocsmába sörért apának, a trafikba dohányért, a néjének pedig kottáért és levélpapirosért (az utóbbi főleg abban az időben jelentett terhes kötelességet, amikor Emma még tucatszámra válaszolt a napilapokban közzétett házassági ajánlatokra).

Álmai tehát végre megvalósulnak. A tigrisből ugyan hörcsög lett, de ez a hörcsög legalább valóban meglesz, itt a házban. Akad a háztartásban elég holmi, amit el lehetne cserélni egy hörcsögért...

A fehéreneműs szekrény tele van Emma hozományával, tegnap számolta össze a mama, és még át is kötötte az egyes csomagokat kék szalaggal. Nem jönnek rá, ha valamelyik csomagból kihúz egy-két darabot, és aztán megint csokorra köti a pántlikát. Úgyse veszi föl mind egyszerre az a fakutya (Honzátko ezzel a névvel tisztelte Emma nénjét, főleg állandó vihogása miatt). Papának is van az íróasztalában egy szakajtóra való régi pénze. Ha jól körülnéz, annyi mindenféle található ebben a lakásban, hogy akár háromszáz hörcsögöt is kaphatna érte.

Honzátko nem tétovázott tovább. Az első teendő: kinyitni a fehéreneműs szekrényt. Ez egy kissé bonyolult feladatnak ígérkezett, de Honzátko barátunk különösebb mnemotechnikai gyakorlatok nélkül is betéve tudta, hol keresse a kulcsot. A konyhában, a bádóg kenyértartóban megtalálta a karlsbadi kövel kirakott doboz kulcsát. A doboz az ebédlőszoba szekrényének tetején hevert, az ajtó mellett. Honzátko kinyitotta, megtalálta benne a második hálósobaszekrény kulcsát. Azt is kinyitotta. Baloldalt a felső polcon a fehér kesztyűk alatt végre ott volt a fehéreneműs szekrény kulcsa.

Az egyik csomagból kivett két csinos női bugyit, a másikkól egy hálókabátot, majd mindent gondosan rendbe rakott, a kulcsokat sorba a helyükre tette, és eltüntetett minden áruló nyomot. Biztos mozdulatokkal dolgozott, hiszen karácsony előtt kellő tapasztalatokra tett szert, amikor ugyanitt indult portyázásra a fehéreneműs szekrényben rejtgetett datolya és cukorka ellen.

Miután a kenyértartóba visszatette a cifra doboz kulcsát, a papa íróasztala került sorra.

Az íróasztal feltörése már sokkal kevesebb bonyodalommal járt; a Honzátko család feje íróasztalának kulcsát férfiaknál oly gyakori könnyelműséggel az asztalon álló antik óra alá dugta, amely alabástrom oszlopokra támaszkodva lett volna hivatott mérni a múltó időt, de pillanatnyilag - és így volt ez már évek óta - éppen arra várt, hogy szerkezetét hozzáértő órással megjavíttassák. Honzátko papa fantáziájának szegénységét bizonyítja, hogy Pali elsőre megtalálta az íróasztalkulcs rejtekét.

Könnyen jutott tehát a pénzgyűjteményhez. Dicséretére legyen mondva, megelégedett egy máriás tallérral, pedig ugyanabból a fajtából több is rejtőzött az íróasztal fiókjában. Dolgavégezve megforgatta a kulcsot a zárban, visszatette rejtekére, majd elővette könyveit, sorba belelapozott mindegyikbe, latolgatván, hogy melyiket csapja hozzá a hörcsög vételárához, mert maga is hozzá akart járulni a vállalkozás költségeihez. Végül is a Grant kapitány gyermekeinél állapodott meg. Ez volt még a legépebb, alig huszonnégy oldal hiányzott belőle.

Leült az íróasztalhoz, s egy negyedív papírra ezeket írta: „Igazolás. Ezennel igazolom, hogy fiam, Honzátko Pál, ma hasfájás miatt nem vehetett részt a délelőtti tanításon. Kérem mulasztásának szíves igazolását. Teljes tisztelettel Honzátko Vencel.”

Kétéves gimnazista pályafutása során Pali kellő gyakorlatra tett szert apja nevének aláírásában. Az igazolványt az olvasókönyvbe rakta, gondosan becsomagolta zsákmányát, könyveit hóna alá csapta, és útnak indult, miután az előszobaajtó kulcsát leadta a házmesternénél.

A tankönyveket a szomszéd szatócsnál hagyta, mondván, hogy majd iskolába menet beszél értük. Csak a növénytant vitte magával, az első antikváriumban sürgősen eladta, hogy ne vágjon neki üres zsebbel az Apáca utcai expedíciónak.

Az apróhirdetésben feltüntetett címet aránylag könnyen megtalálta. Egy idős házaspár fogadta, mindkettőjük arcán fellegesen ült a gond.

Amikor elmondta nekik, hogy a hörcsögért jött, és a vételár fejében a következő értéktárgyakat kínálja: egy pár női bugyit, hálókabátot, máriás tallért és a Grant kapitány gyermekeit, az agg házaspár arca egyszeriben felderült. Udvariasan betessékelték a szobába, és egymás szavába vágva bonyolult históriába kezdtek, amelyből Honzátko nagy nehezen kihámozta, hogy vagy két héttel ezelőtt egy különös képű úr költözött hozzájuk albérletbe. Azzal dicsekedett, hogy különleges szert talált fel, amely megszünteti a rágsálók téli álmát.

„Ezzel a hörcsöggel próbálom meg először - jelentette ki a szóban forgó úr. - Ha sikerült elmulasztanom a téli álmát, ennek messzemenő következményei lesznek, mert egyszeriben ártalmatlanná teszi a hörcsögöket. Ha nem alusznak télen, nem is élnek majd olyan sokáig, és ha rövidebb ideig élnek, természetesen kevesebb gabonát fognak lopni.”

- A lakónk - magyarázta az öregúr Honzátkónak - könyvet akart írni a találmányról, közben pedig folytatta kísérleteit a hörcsöggel, amelyet egy ládában tartott a szoba sarkában. A serkentőszert az állat ivóvizébe keverte, és a hörcsög valóban bámulatosan eleven volt. A kotyvalékát különben egy konyakos üvegben tartotta, egy ízben véletlenül ittam belőle, és öt éjszakán keresztül nem bírtam lehunyni a szemem. Néhány napja eljöttek a lakónkért a rokonai. Azt mondták, hogy már öt esztendeje félnótás, egy orvos azt tanácsolta, hogy próbálkozzanak hófürdővel, talán az segít. Így hát a feltalálót elvitték valahová a hegyek közé, a hörcsögét meg itt hagyták a nyakunkon.

- Igen kedves állatka, hűséges és ragaszkodó - folytatta szapora szóval, mintha könyvből olvasná, látszott, hogy már fünek-fának kínálta a hörcsögét -, ha elviszi, adunk hozzá egy régi krumpliszákot, hogy legyen mibe raknia.

A kedves és ragaszkodó állatka olyan vadul fűjt és prüszkölt, miközben rádobták a krumpliszákot, hogy a romantikus lelkületű Honzátko egyszeriben tigrisvadászaton képzelte magát. Amikor később hazafelé tartott, kezében a zsákkal, amelyben az álmatlan hörcsög kapálódzott, úgy érezte magát, mint Rauahu Babura, a világhírű bombayi tigrisidomár.

Még korán volt ahhoz, hogy hazamenjen - a délelőtti tanítás javában tartott -, ezért felkeresett néhány boltot, hogy élelmiszerkészletről gondoskodjék tigrise számára. Egy madárkereskedőnél kötött ki, és kendermagot vásárolt minden pénzén, amit a növénytanért kapott. Nem sokat adtak hetven fillérért. Egy kis zacskóval. Honzátko egyszeriben érezte, mekkora nagy kölöncöt akasztott a nyakába. Talán sikerül a hörcsögöt rászoktatni valami másra, hisz ezt a maréknyi magot egy ebédre megzabálja. Ahogy egyre közelebb járt a lakásukhoz, nyugtalansága nőttön-nőtt. Mi lesz, ha jó szülei hörcsögöstül kidobják? Mit mondjon, hogyan jutott az állathoz? Valami jó ravasz lóditást kell kitalálnia, hogy ne járjon pórul vele. De végül is jól ütött ki a dolog. Honzátko remekelt: hazugságot hazugságra halmozott. A hörcsög tulajdonképpen a gimnáziumé, és a természetrajzi szertár gyűjteményébe szánták. Bernásek professzor úr, a természetrajz tanára, őt tüntette ki azzal, hogy télen át gondozza a hörcsögöt, amíg kinő a tavaszi bundája, mert téli bundás hörcsög már van a szertárban. Tavasszal aztán kitömik. A család beletörődött a kitüntető feladatba, csak azt nem hitték el, hogy Bernásek professzor úr bízta volna meg Palit a hörcsögtartással. Egyhangúan abban állapodtak meg, hogy a gyerek biztosan önként jelentkezett. De ez se volt baj, a mama úgy vélekedett, hogy a gyerek ennek még hasznát veszi az iskolában, a professzor úr biztosan nem buktatja meg, ha már ilyen nagy érdemeket szerzett a család a természetrajzi szertár gyarapításában. Kiürítettek egy ládát az új kosztos számára, és a hörcsög bevonult a Honzátko családba. Az első órákban még bizonyos tiszteletnek is örvendett, mint minden, ami az iskolával kapcsolatos. Később

aztán rájöttek, hogy az állat bűdös. Mivel éppen Emma vőlegényének látogatását várták, Pali néne fél üveg kölnivizet öntött a ládába, mire a hörcsög félrevonult, és ellenszenvesen csámcsogva tömni kezdte a pofazacskójába a magot, amit Honzátko tett eléje.

Ebéd után Pali iskolába ment, apa a hivatalába, mama pedig a boldog jegyespárral bevásárolni. A cseléd lány se mulasztotta el az alkalmat, hogy felkeresse a szeretőjét Karlínban. Amikor a család ismét összegyűlt a lakásban, észrevették, hogy a hörcsög kimászott a ládából, és a szomszédos szobában talált magának új tanyahelyet.

E hely a dívány volt. Hogy miért éppen a dívány? Talán azért, mert fölötte a falon egy tájkép függött: hullámozó, aranyárga kalásztenger. Nem csoda, hogy a hörcsög éppen ezt a helyet választotta. A hivatalos bejárat mellett tüstént gondoskodott két vészkijáratról is új vackából. Az egyik a dívány oldalán, a másik pedig a felső részén tátongott. Megállapítást nyert az is, hogy a ládából egész elemózsiakészletét áthordta új tanyájára. Mihelyt valaki a dívány közelébe tévedt, a tisztességben megrokkant bútordarab mélyéből szörnyű fűjás és prűszkölés hallatszott. Ebből mindenki megérthette, hogy a hörcsög nem hajlandó szépszerével lemondani új lakhelyéről.

- Szép kis dögöt küldött a nyakunkra a gimnázium! - sóhajtott fel Honzátkóné.

Emma úgy vélte, a hörcsögöt legkönnyebben úgy kergethetik ki a díványból, ha kiöntik az odvából. Ezt a javaslatot a családi tanács elutasította, mondván, hogy az árvíz esetleg kárt tehet a plüsshuzatban. Ezt Honzátkóné olyan hangsúllyal mondta, mintha még egyáltalán lehetne kárt tenni e megaggott bútordarabban, amelynek mélyéről most már szüntelenül hallatszott a fűjás és prűszkölés. Honzátkóra csöstül szakadt az áldás, mintha legalábbis ő vackolta volna be magát a dívány fenekére. A gyerek, hogy enyhítsen a szemlátomást ellene forduló közhangulaton, előkereste az állattant, abban a reményben, hogy talán szó esik benne arról is, hogyan üzzük ki a díványba befészkelődött hörcsögöket. Ehhez hasonló esetről azonban, úgy látszik, még Brehm se hallott, a természetrajztankönyvben csupán arról írtak, hogy a hörcsög vitézől védekezik, ha megtámadják.

Emma és a mama taktikusan visszavonult a konyhába, és Annával folytattak haditanácsot. Anna azt indítványozta, hogy füstöljék ki a hörcsögöt. A vészkijáratait be kell tömni petróleumba áztatott papirossal, és aztán gyújtsák fel az egészet. Ez a javaslat sem talált osztatlan tetszésre, és végül is abban állapodtak meg, hogy megvárják a család fejét. Honzátko úr azonban ugyanolyan tanácstalannak bizonyult, mint az asszonyok. Pár percig némán nézte, milyen kérkedően kukucskál ki a hörcsög a díványból, még közelebb is ment, hogy jobban hallja a prűszkölését, aztán megfontoltan lekent egy nyaklevest a fiának, összeszidta az egész társaságot, vette a kalapját, és elment egy közeli borozóba, ahol a negyedik kétdecit után beszédbe elegyedett egy ismeretlen úrral:

- Képzelve csak, van egy fiam, második gimnazista, állatkát hozott haza a gimnáziumból, és most a díványt...

- Le kell mosniuk terpentinnel vagy petróleummal - bólintott az ismeretlen. - De még így is nehéz kiirtani a poloskát. Én jól tudom, nekem is van egy iskolás fiam, az is mindenfélét hoz haza...

- Nem úgy gondolom - vágott a szavába Honzátko úr -, a fiam ugyanis hörcsögöt rakott a díványba.

- Tartsa bolonddá az öregapját! - ripakodott rá az idegen úr, aki nyilván ingerlékeny természetű volt, és idegességét ebben a csendes borozóban gyógyíttatta. Felkelt, és a szomszéd asztalhoz ült, miközben méltatlankodva megjegyezte: - Mi mindent ki nem találnak manapság az emberek! Hát már olyan hülyének látszom?

- Dehogyan, nagyságos uram! - vágta rá készségesen a csapos, azt hívén, hogy neki szól a kérdés.

Az idegen úr fizetett, és elment.

Furcsa egy ember, gondolta magában Honzátka úr, őszintén el akarom neki mondani, micsoda hörcsögvész szakadt ránk, tanácsot akarok kérni tőle, ő meg megsértődik és elmegy. Honzátka úr egyre inkább gondjaiba mélyedt, a hatodik kétdecinél már világosan látta, hogy a hörcsög olyan rágcsló, amely időről időre becsületes polgári családok díványaiban tartózkodik.

Este fél tíz tájt egy jókedvű társaságnak olyan bonyolultan mondta el balszerencséje történetét, hogy alkalmi ismerősei meg voltak győződve róla, a garázda hörcsög az országos iskolatanács rendelete értelmében került Honzátkaék díványába.

A továbbiakra Honzátka úr csak ködösen emlékezik. Valami dereng benne, hogy a borozóból egy úriemberrel ment el, aki az imént említett társasághoz tartozott, és azt állította magáról, hogy állatkereskedése van. Hamarosan meg is álltak egy boltajtó előtt, amelyet ismeretlen társa kinyitott.

Annyi bizonyos, hogy amikor Honzátka úr reggel felébredt, éjjeliszekrényén egy nagyobb ládát talált, amelyből fura cincogást hallott. Lassanként rájött, hogy ezt a ládát éjszaka hozta el a fentebb említett boltból. Amikor felbontotta, két fehér állatka meresztette rá piros szemét.

- Uramisten, ezek meg micsoda dögök? - kiáltott fel Honzátka úr, és teljes gözzel gondolkozni próbált. Nehezen ment, de végre forogni kezdett az esze kereke. Világosan emlékezett, hogy a borkimérésben a hörcsögről megindult vita során az az úr, aki állatkereskedőnek mondta magát, megesküdt rá, hogy a hörcsöget legkönnyebben petymegek segítségével lehet kikergetni a díványból. Ezek tehát petymegek. Azt mondják róluk, hogy igen hatásosan pusztítják a mezei kártevőket. Bedugják a petymeget a hörcsöglyukba, és egykettőre kikergeti onnan a gyanútlan állatot. Ha tehát a petymegeket berakja a díványba, egyszeriben megoldódik a hörcsögprobléma.

Véleményét tüstént elmondta a család többi tagjának. Reggeli után óvatosan bedugták a petymegeket a dívány nyílásán, és várták, hogy most mi lesz. A dívány hasából előbb prüsszkölés hallatszott, aztán valami morgásféle, de határozottan barátságos színezete volt. Pár pillanat múlva az egyik lyukban egymás után megjelentek a petymegek, s amikor eltűntek, a hörcsög dugta ki a fejét. Gúnyosan végigmérte a Honzátka család tagjait, megvetően prüsszkölt egyet, majd ismét elbújt. Az ifjú Honzátka odamászott a lyukhoz, és óvatosan bekukucskált.

- A petymegek - közölte vizsgálgatása eredményét a többiekkel - ott ülnek a hörcsög mellett, és nyalják a fejét.

Sajnos, így volt. A két petymeg összebarátkozott a hörcsöggel, és nyilván igen jól érezte magát a díványban. Honzátka futott a Brehmért, és mindnyájuk megrökönyödésére azt böngészte ki belőle, hogy a petymegek fogságban rohamosan szaporodnak. A könyvben volt azonban egy igen érdekes mondat. A megboldogult Brehm alighanem kellemetlen tapasztalatokra tett szert a petymegekkel kapcsolatban, mert nem mulasztotta el megemlíteni, hogy a petymeg nem állja a tengerimalac szagát.

Honzátka úr sietős mozdulatokkal öltözködni kezdett.

- Hová mész? - kérdezte bátortalanul Honzátkóné.

- Tengerimalacért! - felelte határozottan. Az ajtó bánatos, reménytelen nyikorgással csukódott be mögötte.

A három tengerimalac, amelyekkel egy óra múltán visszatért, illatát tekintve valóságos díszpéldány volt, pontosan Honzátkó úr kívánsága szerint, aki a kereskedőt külön megkérte, hogy a legbüdösebb dögöket keresse ki. Időközben megérkezett a vőlegény is, aki ez alkalommal férfiatlanságának nem kis tanújelét adta. Kijelentette, hogy fél a tengerimalacoktól, és semmi áron sem volt hajlandó a lyukon keresztül begyömöszölni őket a díványba. Megérezte, hogy a család őt szemelte ki áldozati báránynak. Végre nagy nehezen beadta a derekát, és e szavakkal: „úgyis megharapnak”, kikapott egy tengerimalacot a kosárból. Nem tévedett. A szerencsehozó állat beleharapott az ujjába, és most már mindnyájan egy akarattal a család legifjabb tagját tolták a kosár felé. Pali megmutatta, hogy igazi hős. Ordított ugyan, mintha nyúznák, de végeredményben sikerült mind a három elkeseredetten védekező tengerimalacot begyömöszölni a díványba.

A vőlegény eközben részvételi pillantásokat vetett Honzátkó úrra, és az járt a fejében, hogy nem lehet ki szegénynek mind a négy kereke, ha ilyen fura sportra adta a fejét. Nem tudom, van-e a tengerimalacoknak lelkiismeretük. Ha van, bizonyára lelkiismeret-furdalást éreztek, amiért oly hálátlanul viselkedtek jótevőjükkel szemben. Hisz az új vackukban olyan otthonosan érezték magukat. Jó társaságba kerültek, és amerre csak néznek, mindenütt csupa tengerifű, amivel a díványt valamikor régen kibélelték. Ismeretes, hogy a tengerimalac mindent megzabál. Volt egy tengerimalacom, amely kétnapos távollétem alatt elfogyasztott egy fényképalbumot, és kedves rokonaim arcképeit apró fekete golyócskákká változtatta át. Kiderült az is, hogy Brehm nagyot tévedett a tengerimalac szagának hatását illetően, legalábbis a Honzátkóék díványának esetében. A petymegek nagyszerűen állták a tengerimalacok bűzét, eszükbe se jutott, hogy elhagyják rejtekhelyüket. A hörcsög áldozatkészen melengette őket, a tengerimalacok is odabújtak melléjük, a dívány mélyén paradicsomi békesség uralkodott. E nagy békesség láttán újabb ülést tartott a Honzátkó család nagytanácsa.

A vőlegény is közbeszólt és a zoológiai áradattól megihletve elejtett egy-két szót a sündisznókról. Megjegyzésében tagadhatatlanul volt logika, amikor azt bizonygatta, hogy a sündisznónak kellemetlenül szúrós tüskéi vannak. Ha tehát a sündisznót bedugják a díványba, biztosan kiszurkálja onnan a többi állatot, hisz ha már ilyen szépen egymásra találtak, alighanem eszükbe jut, hogy a sündisznót is melengetni kéne. Melengetés közben összeszurkálják magukat, és csalódásukban hanyatt-homlok kirohannak rejtekhelyükről. Még azt is felajánlotta, hogy ő maga megy el sündisznót venni.

- Vegyen mindjárt kettőt, Kratochvíl úr! - szólt gondterhelten Honzátkóné. Kratochvíl úr tehát felkerekedett, és kimenet még valamit dűnnyögött arról, hogy a sündisznó igen hasznos, mert kipusztítja a svábbogarakat. A sündisznók, amelyekkel kisvártatva megérkezett, hogy teljessé tegye a Honzátkó lakás állatállományát, mélabús legények voltak. Midőn a csomagból kiöntötte őket a padlóra, kidugták a túskegombolyagból orrukat, szomorúan körülnéztek, fura dűnnyögő hangokat hallattak, és ismét összegömbölyödtek. Kratochvíl úr kesztyűt húzott, és a két túskegombócot bedugta a díványba.

Felháborodott fújás és prűszkölés hallatszott, a lyukban megjelent a hörcsög feje, pofáján méltatlankodó kifejezés ült, mintha azt kérdezné, hogy ez meg micsoda dolog, majd ismét visszavonult, a sündisznók pedig elhelyezkedtek a dívány sarkában, ügyet sem vetve petymegekre, hörcsögre és tengerimalacokra.

Odabenn ismét helyreállt a béke. A Honzátko család állatsereglete egészséges álomba merült. Mivel a díványból egyikük sem mászott ki, a család döntött, hogy az esküvőt pár nappal elhalasztják.

Kratochvíl úr éjszaka azt álmodta, hogy a sündisznókat foltos hiénákkal, a hiénákat jaguárokkal kellene kiűzni a lakásból, s az álom végén hátborzongató látomása volt: Honzátkóék konyhájában egy rakás lerágott csont búslakodik - apósa és anyósa földi maradványai.

Honzátko úr ezalatt nem henyélt: levelet írt a gimnázium igazgatóságának, ahol fia minden különösebb eredmény nélkül folytatta tanulmányait. Az igazgató úr értetlenül olvasta:

A György utcai gimnázium nagytekintetű igazgatóságának

Alulírott tisztelettel kéri a nagytekintetű gimnáziumot, hogy tekintettel megváltozott családi viszonyaira, sürgős intézkedéseket tenni szíveskedjék, miszerint a hörcsögöt, amelyet alulírotnál helyeztek el, mielőbb sürgősen visszavegyék és kitömjék. Teljes tisztelettel:

*Honzátko Vencel pénztáros
Öreghegyi út 5, Žižkov*

Az igazgató úr tüstént hívatta az ifjabb Honzátkót, és leplezetlen érdeklődéssel megkérdezte tőle, gyakran szokott-e az apja ilyen leveleket írni. Honzátko azt felelte, hogy nem tudja. Erre az igazgató úr még az iránt érdeklődött, nem volt-e már az apja valamiféle intézetben vagy szanatóriumban. Honzátko a változatosság kedvéért ezúttal bólintott.

Meg kell nyugtatni szegény embert, gondolta az igazgató, így aztán Honzátko úr postafordultával a következő levelet kapta:

Levelére hivatkozva legnagyobb sajnálattal kénytelenek vagyunk közölni, hogy a gimnázium igazgatósága a kitömésre nem támaszt igényt.

Az intézet igazgatósága

E levél vétele után Honzátko úron nagy indulat lett úrrá és elrohant a vyšehradi gyepmesterhez, ahol azonban közölték vele, hogy állatok hivatalos úton nem irthatók ki magánlakásokban, a fél kötelessége, hogy kivégzésre szánt állatait a veszthelyre szállítsa.

Az ifjabb Honzátko ezalatt eladta az atlaszát, és minden pénzén kendermagot vásárolt, beszórta a díványba, hogy szegény állatok ne éhezzenek.

Két hétig tartott az ostromállapot. Prágában már-már élelmiszerhiány fenyegetett. A ház alagsorában azonban lakott egy vitéz ember: a házmester. A lakók tudták róla, hogy mindenre kapható. Honzátkóék hozzá fordultak. Baltával felfegyverkezve jelent meg a lakásban. A család tagjai szótlanul a díványra mutattak, majd kivonultak, és kulcsra zárták a szoba ajtaját. Néhány tompa ütés, füttyülés, morgás és prüsszölés hallatszott. Alig telt bele fél óra, minden elcsendesedett.

Másnap megülték a lakodalmat, és a menyegzői lakomán a következő fogások váltogatták egymást:

Petymegleves. Főtt petymeg tormamártással. Hörcsögsült burgonyával. Tengerimalac köménymagos mártással. Sündisznópástétom.

Az ifjú Honzátko, akinek mindeme jó falatokat köszönhatték, szerényen ült az asztal végén, és könnyes szemmel rágcsált egy hörcsögcombót.

Kauble úr alapítványa

A harmadik kerületben Kauble úr volt a szegények atyja. Az utóbbi esztendőben egész életét hivatalának szentelte. Mindenekelőtt ő döntött a szegényeknek adományozott ajándék szénjegyek elosztásáról, helyet foglalt a kerületi tanácsban és a helyi szénügyi bizottságban.

Lakása három ajtaján bádogtábla díszelgett e felirattal:

Kéregetők ne zavarjanak - könyöradományomat megváltottam!

A táblák egy fillérjébe sem kerültek, otthon tartotta őket raktáron, s adott belőle mindenkinek, aki évente húsz koronával adakozott a helybeli szegények javára. A pénzből a koldusok egy garast sem láttak, az egész összeget elnyelte a szegényügyi hivatal apparátusa. A szegényügyi előadó évi fizetése 2400 korona volt, a mellé beosztott hivatalnok 1600 koronát kapott, és a szolga havi 100 koronát. A maradékot különböző kiadások emésztették fel, például a szegényügyi előadó útiköltségei és reprezentációs kiadásai, amikor részt vett a szegényvédelmi kongresszuson. A koldusokra már nem futotta.

A házakban, ahol azelőtt alamizsnát kaptak, pénz helyett az ajtóra szögezett táblára mutattak:

Könyöradományomat megváltottam!

Mit tehettek mást, nagyarányú értekezletet hívtak össze az előljáráson, hogy véget vessenek az utcai koldulásnak. A helyi lap előzőleg nagy ankétot indított, amelynek során a helybeli nagyságok egymás után nyilatkoztak, hogyan lehetne korlátozni a koldulást.

Sok levél érkezett, amelyekben rámutattak, hogy más városokban mennyi a koldus.

A leveleket olyan ügyesen és világosan fogalmazták meg, hogy az előljárásság nem tehetett mást, értekezletet hívott össze a koldulás ellen.

Egy héttel az értekezlet előtt Kauble úr, a szegények atyja sorra járta a kerület utcáit, megszólította a koldusokat, és igyekezett lelkükre beszélni, hogy hagyjanak fel a kéregetéssel. Néhányukra felhívta a rendőrök figyelmét is. Ilyen áldásos tevékenységben telt el a hét, s közben Kauble úr azon töprengett, hogy az értekezleten eredeti javaslattal lép fel a koldulás korlátozására vagy eltörlésére.

Az értekezleten részt vettek a rendőrség és a járási főnökség előadói, megjelent maga a járási főnök úr is, s édesdeden szundikált a polgármester beszéde közben. A rendőrségi hivatalnok ezalatt buzgón tisztogatta és ráspolyozta körmeit, Bláha segédlelkész, a városi plébánia képviselője valami tűzoltótestület alapszabályait olvasta immár ötödször, mert szegény gyakran volt kénytelen értekezleteken részt venni. A polgármester úr beszédéről csak egyet mondhatunk: kínos volt.

Egyre csak ezt hajtogatta:

- Tehát igyekezzünk leküzdeni a koldulást. Tehát igyekezzünk kordába szorítani a koldulást, tehát lépünk fel ellene. Tehát abból indulok ki, hogy kutya kötelességünk védekezni a koldulás ellen.

Már több mint fél órája téatozott, amikor végre megjegyezte:

- Ha tehát az urak közül valakinek konkrét javaslata van, kérem tehát, lépjen elő vele.

Kauble úr jelentkezett, a harmadik kerület szegényeinek atyja. Arca lelkesedéstől lángolt, mialatt végigjártatta tekintetét az értekezlet résztvevőinek gondterhelt képén.

Arra készült, hogy most kipakol mindent, ami az utóbbi hét alatt összegyűlt a begyében, s amiről éjszakákon át töprengett ágyában, párnák közt. Kauble úr tudta, hogy a lány tollas derékalj rendkívül elősegíti a szegények javát szolgáló gondolatok csíráztatását.

Az értekezlet előtt betért a sarki csapszékbe egy liter borra, s a gyomrát simogató melegség azóta eltöltötte szívét és lelkét, s mikor beszélni kezdett, érzelmes, lány szavakkal ecsetelte az árvák és özvegyek sorsát.

A járási főnök tovább szendergett, a rendőrségi hivatalnok zsebre tette a körömráspolyt, és leplezetlenül beleásított a terembe.

- Az özvegyeket és az árvákat védelmezni kell - harsogta elszántan Kauble úr, a szegények atyja -, védjétek meg a végső romlástól az árvákat és az özvegyeket. Uraim - emelte fel hangját, hogy recsegték a terem ablakai -, uraim, valamit tennünk kell, hogy megszabadítsuk őket nyomoruktól. Feltett szándékom, uraim, hogy alapítványt teszek.

Erre még a járási főnök is felébredt. Hetven szempár bámult Kauble úrra, hetven türelmetlenül parázsló, elképedt szempár.

- Városunk legjobb szívű embere - súgta a polgármester szomszédainak.

- Igen, alapítványt - bömbölte elragadtatottan a szegények atyja. - Alapítványt, amely legalább egy gondterhelt özvegyen segít. Ezennel alapítványt teszek egy kintornára.

A terem néma csodálattal meredt rá.

- A legjobb szívű emberünk megbolondult - suttogta szomszédainak a polgármester, de Kauble úr egy ív papírost vett elő a zsebéből és folytatta:

- Én, Antonín Kauble, a harmadik kerület szegényeinek atyja, ház- és telektulajdonos, az Antonín Kauble Jótékonyági Egyesület elnöke és így tovább, ezennel bátorkodom nyilvánosságra hozni elhatározásomat, mely szerint örökös vándoralapítványként egy Garraday rendszerű kintornát adományozok városunk szegényeinek. Az alapítványért városunk bármely polgárának hatvan évnél idősebb vak özvegye pályázhat, ha hivatalosan bebizonyítja büntetlen előéletét, istenfélését, munkaképtelenségét és becsületességét. A keresztlevéllel, a férj halálozási bizonylatával, illetőségi és újraoltási bizonyítvánnyal felszerelt kérvények a helybeli elöljáróság szegényügyi osztályához, vagy közvetlenül a nemes lelkű adományozóhoz, Antonín Kauble úrhoz, a szegények atyjához intézendők. A kintorna életfogytiglan adományoztatik, s az adományozottnak kötelességévé tétetik, hogy hetente egyszer a reggeli misén imát mondjon a nemes lelkű adományozó családjáért.

Amikor a szegények atyja befejezte szónoklatát, újabb csend ülte meg a termet, végül a polgármester szólalt meg:

- Szabad valamit mondanom, Kauble úr?

Felemelkedett elnöki székéből.

- Az egész szegényügyi osztály nevében őszinte hálát rebegek Kauble úrnak, amiért ily áldozatkészen hozzájárul a szegények nyomorának enyhítéséhez. Hadd fejezzem ki önnek az egész város nélkülöző, szerencsétlen polgártársainak forró köszönetét. Hála, szívből jövő hála önnek, jószívű férfiú!

Az utolsó szavakat érzelemtől remegő hangon suttogta, majd a járási főnök odament Kauble úrhoz, tüntetőn megszorította kezét, s szólt:

- Tisztelt uram, fogadja az én köszönetemet is. Ma megtudtam, hogy a helybeli városi tanács tagjainak áldozatkészsége nem ismer korlátot és határt. Legyen biztos felőle, nem felejttem el, amit nemes szívvel a városi szegénység javára tett.

A szintisza boldogság napjai köszöntöttek a nemes lelkű Kauble úrra.

Jótékonyágáról az újságok is beszámoltak, s néhány nap múlva a főutcai zeneműkereskedés ablakában egy kintorna jelent meg, rajta tábla:

<i>Antonín Kauble úrnak, a szegények atyjának alapítványa</i>

Kauble úr le is fényképeztette magát, ahogy a kintorna mellett áll, bal kezével a hangszer ládikájára támaszkodva.

A fényképet sokszorosíttatta, levelezőlapokat készíttetett belőle, s ez még jobban növelte népszerűségét. Kauble úr kimondhatatlanul boldog volt, és öntudata egyre nőtt. A járási főnök minden alkalommal barátságosan mosolygott rá. Kétségtelen, hogy az első adódó alkalommal kitüntetik.

Mindez kevéssel azelőtt történt, hogy egy Magas Személyiség megtisztelte látogatásával a várost.

Kauble úr fontosságának tudatában elment a nyilvános audienciára.

Megajándékozom a Magas Személyiséget a kintornás képpemmel, hadd legyen valami emléke rólam... - ez volt utolsó gondolata, amikor belépett a kihallgatási terembe.

Aztán boszorkánytáncba kezdett körülötte a világ. A Magas Személyiség ott állt előtte, és kegyesen mosolygott.

- Anton Kaubl, hochgnädigster Herr - dadogta jó csehhez illőn németül, s a Magas Személyiség kezébe nyomva a levelezőlapot, hozzátette: - Antonín Kauble, a szegények atyja a kintornával.

- Mindig a legszegényebbek atyjának éreztem magam - mondta kegyelmesen a Magas Személyiség, szárnysegédjéhez fordult, valamit mondott neki, a szárnysegéd odament Kauble úrhoz, egy húszkoronás aranypénzt nyomott a kezébe, s hivatalos hangon kijelentette:

- A kihallgatásnak vége.

A Magas Személyiség még barátságosan utána szólt:

- Ne essen kétségbe, öreg katona, kintornából is meg lehet élni!

A szegények atyja kitámolygott a terem ajtaján, s egy órával később az egész kerületet bejárta a hír, hogy Kauble úr megbolondult: sétapálcájával összetörte és darabokra zúzta a szegények javára tett alapítványát.

Tápszer tehénkének

Előszó, amelyben a szerző szabadkozik, amiért olyan gusztustalan szót használt. A regény, elbeszélés, humoreszk feladata - az én véleményem szerint -, hogy okítsa az olvasót. Ebben a humoreszkben az olvasó mindent megtalál, amire szüksége lehet ahhoz, hogy okuljon.

I. FEJEZET,

amelyben a szerző megokolja, hogy miért használta a címben a kicsinyítő képzős „tehénké” szót. Először: valóban szörnyű jelenség a mai irodalomban, hogy sok író, az emberi társadalom esztétikai és erkölcsi alapjait semmibe véve, nem átalál úgy írni, hogy a dolgokat a nevén nevezi. Ezek a durva lelkű urak ebben az esetben képesek lennének ennek a munkának „Tápszer tehéneknek” címet adni. Elgondolni is szörnyű, hogy ifjúságunk, olvasván ezt a cikket, pusztán az efféle címek alapján tiszta lelkét egy új gyalázkodással gazdagítaná, amelyről ráadásul azt hihetné, hogy bárkivel szemben és bármikor használhatja, minthogy ezt a csúf szót büntetlenül kinyomtathatták.

Másodszor: galamblelkületű nemzet vagyunk, miért is a legnagyobb mértékben meg kell őriznünk nemes jellemünket, nem engedhetünk szabad folyást gondolatainknak, s végképp nem engedhetjük meg, hogy kinyomtassák a „tehén” szót.

Harmadszor: e rendkívül szellemes humoreszk gyártója nem szeretné a kisasszonykák hiedelmét megrendíteni, azt állítván, hogy faluhelyen egyáltalán nincsenek tehénké, hanem csak... nem, én nem akarok így írni, mert tudom, hogy azzal sok költői lelket megsebeznek.

Negyedszer: a címben egy plébánia vallásos szakácsnőjének szava idéztetik, ki a városban járván eme tápszer megvásárlásának ügyében, a következő párbeszédet folytatta Ferenc boltossegéddel:

Ferenc segéd: Parancsol, nagyságos kisasszony?

Ő: Kérek - s elpirul -, nem is tudom, hogyan mondjam. Legyen szíves, uram, adjon... szóval tápszer szeretnék. Nem, higgye el, szörnyű ez. Tápszer kérek... - újabb pirulás - tehénkének. - S nagy restelkedéssel berakja e tápszer csomagocskáit a kézításkájába.

Nos, ez a vallásos vénkisasszony volt az okok végtelen sorából az egyik oka annak, hogy megírjak mindent, amit csak tudok erről a tápszerről.

II. FEJEZET,

amelyben a tulajdonképpeni elbeszélésre kerül sor. A környékbeli parasztok azért jártak be a városba, hogy az üzletünkben nagyobb mennyiséget vásároljanak ebből a tápszerből, amely oly kiváló volt, hogy a marhaállomány, bocsánat, a kérődző háziállat-állomány erős és kövér lett tőle, egyszóval a javára vált. Főnökünk konkurrencsei - melleleg megjegyezve, a főnöknek annyit jövedelmezett a tápszer, hogy házat vett belőle - azt állították, hogy a kérődzők kitűnő állapota tulajdonképpen a jó, tápláló fűvű, kövér legelőknak és réteknek köszönhető, de mit ért ez! A derék földművesek csakis a tápszerben látták állataik jó állapotának titkát.

A tápszer teljességgel ártalmatlan volt, minthogy kálmosgyökér olajjal permetezett korpából állt. Még egyszer leszögezem, hogy teljesen ártalmatlan volt, hiszen amikor a klatiňanyi Rozsivalová egyszer tévedésből ebből főzött kását az öreg Kratina pásztornak, Kratina kijelentette, hogy soha ilyen jót még nem evett, és megkérte Rozsivalovát, hogy legközelebb

megint ilyen kálmosgyökér illatú kását főzzön neki. Ettől fogva terjedt el a tápszer híre Klatiňanyban, Pošicében, Stoupovában és egyebütt, mert az öreg Kratina, amikor a tápszerből főzött kását ette pástorkunyhójában, ráébredt arra, hogy a kása jó lehet fogfájás ellen is. Bámulatos, hogy miképpen jöhetett rá erre, ugyanis se neki, se az öreg Rozsivalovának nem volt egy foga sem. Ettől az időtől fogva a környező falvakban fogfájás ellen csakis ezt a tápszert használták külsőleg és belsőleg, sőt találékonyságuk oly messzire ment, hogy a legkülönbözőbb betegségek ellen is használni merték, mint például köhögés, reuma, asztma, dugulás és hasonlók ellen.

A čimici bíró egyszer szántás közben eltörte a karját, s a mai napig meg van győződve róla, hogy ha nincs ez a tápszer, akkor sohasem forrt volna össze a csontja.

Egyszerűen csak rákente a törés helyére.

Vojtěch Baráček Klenovicéből a következő rendkívül fontos feljegyzéseket írta naptárába az utókor számára:

Május negyedikén a gyerek kiesett a bölcsőből, betörte a fejét, de tápszert raktunk rá, és meggyógyult.

A mama köhögött, ivott a tápszerből készült főzetből, s már nem köhög.

Augusztus 8-án egy pohár sört ittam a szomszéddal Michálka zsidónál, s mindketten hasmenést kaptunk. A tápszer segített.

Szeptember 9-én bementem a városba tíz csomag tápszerért. Nagyon rosszul volt a nénikénk.

Hasonlóképpen más naptárakban is találhatók különféle adatok a tápszerről, eredményességéről, hatásosságáról és felhasználásának módozatairól; figyelmet keltő adatok, de a magánlevelezésekben is sűrűn megjelent a „tehéntápszer” neve, különböző megjegyzésekkel; példaképpen csak a pošicei Lumeček földműves Roužek úrnak írt leveléből idézek egy részt: „Ami már a szarvasmarhákat illeti, meg kell mondanom, hogy sok tápszert vettem nekik, és a Liska tehén a tápszertől megborjadzott szerencsésen, és most minálunk mindenki azt használja.”

A materialista Roužek úr hírneve oly rohamosan terjedt, hogy a hízó marha kísérleti állomás megválasztotta tiszteletbeli tagjának, sőt akadtak végül még olyanok is, akik meleg hangú köszönőlevelet küldtek Roužek úrnak, aki aztán ezeket a leveleket közölte a hirdetéseiben. Nem kis meglepetést okozott az újság minden olvasójának, ha Roužek úr hirdetésében ilyen köszönőlevelet olvashatott:

Tisztelt Uram! Az Ön kiváló tápszeréből minden csomagot felhasználtam már. Szíveskedjék postafordultával újabb tíz csomagot küldeni. Biztosíthatom róla, hogy minden ismerősömnek melegen ajánlom Önt.

eichteli Eichtel báró

Egy másik köszönőlevél így hangzott:

Kipróbáltuk az Ön kiváló tápszerének csodálatos hatásosságát. Kérünk újabb küldeményt.

Az Érseki Kamara igazgatósága

Roužek urat e levelek alapján nevezték nagyon szellemesen a helyi lap egyik tárcájában „tápszerkirálynak”, és Jindra, a fiatal tanító ugyanebben a lapban egy magasztaló verset írt a tápszer csodálatos hatásairól, egy verset, mely minden szempontból tökéletes volt, kivált a

részletek taglalásában, úgyhogy sokan meg voltak győződve róla, hogy saját tapasztalataiból merített, s a községi bíró megveregette a vállát, s vállveregetés közben megjegyezte: „Maga egy igazi férfi!”

Így érkezett el Roužek úr dicsőségének csúcspontjára.

Ama dicsőség csúcsára, amely kálmosgyökér olajjal permetezett korpára volt alapozva.

- Sokat tett a járásért; százakat és ezreket szereztünk a Roužek úr alapelvén, pardon, tápszerén hizlalt szarvasmarhák eladásával.

Ezt a rövid beszédet a járási előjáró mondotta el a Roužek-cég 50 éves fennállása alkalmából.

Gyönyörű nap volt.

Az iskolások kórusban zengték: „Csak folytasd így tovább, s egészségedet őrizd meg nekünk!” A nagy nap emlékére Roužek úr egyféle díjtalan tombolát rendezett, mely abból állt, hogy a téren összesereglettek közé a tápszer kis mintacsomagjait dobálták egy brosúrával egyetemben, amely a tápszer eredményeiről szólt.

Feledhetetlen élmények napja volt, Roužek úr számára különösen nagy jelentőségű nap, mert eme ünnepek hatása alatt választották meg tizennégy nap múlva Roužek urat a város polgármesterének, ami a legmagasabb rang, amit csak adhattak neki.

Aztán jött a marhavész...

A szarvasmarha-állomány pusztult.

- Ha ez így megy tovább - mondta a klenovicei bíró a járási állatorvosnak -, akkor egész falvak fognak kipusztulni. Elárvultak az egykor oly eleven istállók.

- De mi van a tápszerrel? Miért nem használ? - hallatszott e napokban vidékszerre a kérdés.

A földművesek érdekeit képviselő politikai klub gyűlést rendezett a városi vendéglőben, s a gyűlés után bevették Roužek úr házának összes ablakát.

- Mondjon le! - hangzott az utcán.

Valóságos forradalom tört ki a városban.

- Ne merj mutatkozni az ablakban, te gazember! - kiabálták az emberek Roužek úr háza előtt.

És Roužek úr megfogadta a tanácsot, mivel tisztelte a többség akaratát.

- Mondjon le! - ismételték egymás között a városi tanácsnokok is a tanácsban, s így történt hogy Roužek úr dicsőségének csillaga váratlanul hanyatlani kezdett, és csak hanyatlott, míg egészen le nem hanyatlott.

És akkor aztán Roužek úr cége is hanyatlásnak indult, lehanyatlott a tekintélye is, egyszóval Roužek úr mindenestül lehanyatlott, cégestül, tápszerestül, személyzetestül.

Már senki se vásárolta a tápszert... A vész pedig tovább pusztította a marhaállományt...

A materialista Roužek úr üzletében nem jelent meg többé a plébánia szegénylős szakácsnője. Már nem keltek el a polcokról a tápszeres csomagok. Egyszóval a tápszer nem kellett már senkinek.

III. FEJEZET,

amellyel a történet véget is ér.

Hosszú évek múltán Roužek úr drogériájában megjelent egy úr, megvásárolta az elfelejtett tápszer teljes készletét, és elszállította.

És nem sokkal ezután az egyik vidéki újságban egy vezércikk jelent meg, amelyben a többi között a következőt írták:

„Hogy manapság miféle eszközöket használnak jelöltünk ellenfelei abbeli igyekezetükben, hogy lehetetlenné tegyék őt, s így ne válasszák meg képviselőnek, arra jellemző tény az alábbi: bizonyos, vidékünkön kódorgó egyedek választóink között teheneknek való tápszert osztogatnak egy kinyomtatott nyilatkozattal, amely szerint jelöltünk maga is ezt a tápszert fogyasztja. A szerkesztőséget felhatalmazták...” stb.

A tehenkének való tápszer utolsó feladata tehát politikai ellenfelek lehetetlenné tétele lett.

És ezzel vége is a történetnek.

Florentin úr kontra Chocholka

Florentin úr osztályfőnök volt, Chocholka pedig elsős gimnazista. Florentin úr Chocholka osztályfőnöke és latintanára volt, míg Chocholka irgalmatlanul viaskodott a latinnal, és a latin nyelv nemcsak teljesen ismeretlen terep volt számára, hanem spanyol csizma is, amelyet az inkvizíció korában használtak isten nagyobb dicsőségére. Következően Florentin úr megvetéssel nézte a riadt ábrázatú elsős Chocholkát, aki az egész latinórán vacogott, úgyhogy a szó szoros értelmében végigvacogta az első és második deklinációt, amikor pedig - elérkezvén az idők teljessége - sorra került a harmadik deklináció, Chocholka vacogása szabályos hidegleléssé fajult. Ettől kezdve Chocholka, valahányszor az osztályfőnök ránézett, szemét a mennyezetre emelte, és felnyújtotta a kezét, vagyis kérezkodott ki. Ugyanígy kijárt akkor is, ha felelnie kellett volna. Mikor aztán jött a dolgozatírások ideje, Chocholka reszketett, mint a nyárfalevél, ha arra gondolt, hogyan vészeli át a latin dolgozatírást.

Itt volt az első latin dolgozat, s amikor ima után kiosztották a füzeteket azzal a figyelmeztetéssel, hogy a szomszédéről lemásolni tilos, amennyiben hasonló hibák fordulnak majd elő, azok, akiknek a hibái egyeznek, elégtelent kapnak - Chocholka fogta a tollat, remegő kézzel másolta a tábláról a latinra fordítandó mondatokat, s lelkét az az egyetlen gondolat töltötte el, hogy a szomszédja hibáitól eltérő hibák kerüljenek dolgozatába, máskülönben elégtelent kap, és elveszett ember. Leírta az első szót piszkoszatban, és lopva a szomszédja felé pillantott, aki arról volt ismeretes, hogy szintén nem valami ragyogó elme. Ez az egyetlen pillantás teljességgel meggyőzte arról, hogy a szomszédjával, Batékkal együtt elveszett ember. Mert Baték hajszálra úgy kezdte a fordítást, mint ő. Chocholka megijedt, és könnyfátyolos tekintete a Trója romjait ábrázoló képről a megváltó illemhelykulcsra siklott. S miként a hellén kultúra századaiban az üldözött gonosztevők a menedékhelyeken kerestek oltalmat, Chocholka is rohant a kulccsal az illemhelyre, hátat fordítván a klasszikus műveltségnek, mely a következő mondatok képében sugárzott a tábláról: Az asztal se nem magas, se nem széles. A sarok a test része. A gyalogos közkatoná. Az anya nem nővér. Rómában sok ház volt. A kertben fák vannak stb. Chocholka mindezt maga mögött hagyta, és az illemhelyen, a rejtékhelyen, valamennyi meggyötört elsősnek e menedékhelyén minden gondolata arra összpontosult, hogy kitarson az óra végéig, az ő dolgozatfüzete tisztán, érintetlenül ragyogjon, se ne lehessen benne találni egyetlen, akár a nyelvtan, akár a latin nyelv szelleme ellen elkövetett hibát se. Ha pedig majd a feledékeny osztályfőnök megkérdezi tőle, miért nem fordította le a mondatokat, szilárd hangon így válaszol: „Osztályfőnök úr, kérem, én az egész órát az illemhelyen töltöttem.” Ha netán majd nem hisz neki, elvezeti ide, és megmutatja, mit írt a deszkára: „Václav Chocholka I/A, XI. 16.” Felírta ezt határozott kézvonásokkal a falra is, aztán ült tovább a kicsiny, bereteszelt térségben, ha nem is egészen nyugodtan, de már a beletörődés kezdeti stádiumában.

Valaki rohant a folyosón, rávert az ajtóra, és bekiáltott:

- Chocholka, gyere dolgozatot írni.

- Nem mehetek - hangzott a válasz az osztályfőnök üzenetére, mialatt a küldött rohant vissza, hogy befejezhesse a dolgozatot. Chocholka pedig ült tovább, fölöttébb komoly ábrázattal, annak tudatában, hogy e két szóval: „nem mehetek”, fellázadt az osztályfőnöki tekintély ellen. Öt perc múlva ismét nyargalt a küldött Chocholka végső menedékhelyéhez, ismét dörömbölt, és bekiabált:

- Most már igazán gyere dolgozatot írni.

- Nem mehetek - felelte ismét Chocholka, ezúttal oly büszkén, mint ahogy Leónidasz válaszolt Thermopülainál a perzsa követnek. Ismét helyreállt a csend a gimnázium folyosóján, ahol minden lépés erősen visszhangzott. Chocholka számolta a másodperceket, perceket, s lassanként hatszáznál tartott, ami azt jelentette, hogy az osztályfőnök legutóbbi üzenete óta megközelítőleg tíz perc telt el.

Aztán súlyos léptek hallatszottak, és erős ajtódőngetés rémítette meg Chocholkát.

- Chocholka, másszon már ki, hisz nem készül el a dolgozattal.

Ez az osztályfőnök hangja volt, szigorú és fenyegető, az elsősök ártatlan gyermekvérét szomjazó könyörtelen ember hangja.

- Nem mehetek, osztályfőnök úr, kérem - szólalt meg Chocholka remegő, alázatos hangon.

- Parancsolom, hogy jöjjön ki!

Kegyetlen tusa zajlott le Chocholka lelkében, s győzött a lázadás:

- Nem mehetek! - mondta már szilárd hangon.

- Tehát nem akar kijönni?

- Nem mehetek!

Az osztályfőnök szaladt az igazgatói irodába.

- Igazgató úr, egy növendék, név szerint Chocholka, az első dolgozatírás alkalmával az illemhelyen tölti az időt, és vonakodik azt elhagyni.

Az igazgató felállt, szemében kigyúlt a harag lángja, s mind a ketten komoly képpel lépdelték Chocholka menedékhelye felé. Elsőnek az osztályfőnök kopogott be:

- Chocholka, térjen észre, itt van az igazgató úr, bújjon elő az illemhelyről.

- Bújjon ki - szólalt meg az igazgató -, ne makacskodjék! Megkeserüli. Hol lakik?

- Hadsereg utca öt, igazgató úr. Az anyja bejárónő - mondta az osztályfőnök.

- No lám, Chocholka, az édesanyja bejárónő, maga pedig ahelyett, hogy egy szép latin dolgozattal örömet szerezne neki - próbált az igazgató a lelkére beszélni a növendéknek -, ahelyett itt ül az árnyékszéken, és nem mozdul. Nem sajnálja szegény édesanyját? De minek a sok beszéd! Megparancsolom, hogy jöjjön ki, és térjen vissza kötelességéhez.

- Nem mehetek, még nem mehetek.

- Ne üzzön belőlünk bolondot, beírom az osztálykönyvbe.

- Nem mehetek.

- Kettést kap magaviseletből.

- Nem mehetek.

- Kizárjuk a gimnáziumból.

- Nem mehetek.

Nehéz tudomány a tömeglélektan! Az osztályfőnöknek nagyot villant a szeme, az igazgató elbődült, mint egy felingerelt szarvasbika, és egyesült erővel nekirontottak az illemhely ajtajának. Iszonyú roham volt. Chocholka, hogy meggátolja a támadók behatolását, összeszedte minden erejét, és hátával tartotta az ajtót. De hiába! Az osztályfőnök és az igazgató,

testük súlyát latba vetve, hatalmas erővel ostromolták a mentsvárat, az ajtó engedett, és a támadók benyomultak az erődbe.

Ám az erőd üres volt. Chocholka, hogy élve ne kerüljön az ellenség kezébe, s ne kelljen megírnia a dolgozatot, mikor hallotta, hogy recseg-ropog az ajtó, fejest ugrott az illemhely gödrébe.

- Jobb neki így - mondta az osztályfőnök -, úgyis egész garmada hiba lenne a dolgozatában.

De az igazgató bekiabált a gödörbe, mely elnyelte a bátor ellenállót:

- Chocholka, hatórai karcerra ítélem!

Hogyan lett Karaus úr alkoholista

Karaus úr életbiztosítási főfelügyelő volt egy biztosítóvállalatnál. Társaságunkban nagy élvezettel beszélt arról, milyen gyönyörű lenne, ha felütné fejét valami járvány, vagy kitörne a háború. Amellett szódavizet ivott, mert cselekvő tagja volt az antialkoholista egyletnek, járatta Krofta Természetbarát című lapját, és a legnagyobb élvezetét lelte benne, ha arról mesélhetett, hogy vannak egész népek, amelyek kizárólag növényi táplálékot fogyasztanak, vizet isznak, és egyesek közülük magas kort érnek el. Például az angolok Új-Zélandon találtak egy anyókat, aki betöltötte száznyolcvanadik életévét, és mindmáig él, pedig már annak is jó egynéhány esztendeje, hogy rábukkantak. Nekünk is ajánlgatta, hogy együnk aszalt banánt, melyet, úgymond, Palacký a „jövő eledelének” nevezett, ámbátor a dolog a valóságban így áll:

A Természetbarát kiadója, a smíchovi Krofta egyszer régen összevásárolt egy halom banánt, mely már részben rohadtas volt, megpörkölte, kitette boltja kirakatába ezzel a felirattal: „Aszalt banán, amelyről Palacký, a nemzet atyja megjósolta, hogy a jövő eledelévé válik.” Nem Palacký mondta hát a fentieket, hanem Krofta úr, de Karaus úr ehhez tartotta magát.

Kortyolgatta köztünk az Aranypintesben egyik pohár szódavizet a másik után, és beszélt a szeszes ital káros voltáról. Sőt egyszer egy nagy laterna magicát is odacipelt, és a fehér falra rávetítette az alkoholista ember gyomrát, máját. A vetítést előadással kísérte, és arról beszélt, milyen hatása van a szesznek az agyvelőre meg az egész emberi társadalomra.

- Képzeljék el - mondta -, képzeljék el, hogy a paráznák, gyilkosok, fajtalanokodók, csalók, betörők, apagyilkosok, tolvajok és gyújtogatók, nemzetközi szélhámosok, kémek, munkakerülők, pénzhamisítók többsége átlagosan napi három pohár sörnél többet ivott. Azonkívül ezek az emberek, az emberiség e katasztrofálisai, ittak néha pálinkát, rumot, konyakot vagy köményest, ittak bort, és a bitófán vagy a tömlőcben végezték. Már Aranyszájú Szent János azt mondja: „Kinek, ó, kinek, jaj, kinek vége? Annak, aki, a bor mellett ül, és iszákosokkal cimboráskodik.” Azért iszom én csak szódavizet.

E legutóbbi előadás pénteken hangzott el. Szombaton megint csak együtt üldögéltünk, s amikor Karaus úr közénk jött, és szokása szerint szódavizet rendelt, felállt Mahen cimborá, és odaszólt a vendéglősnek:

- Pergler úr, vigye vissza a szódavizet, és adjon ennek az úrnak sört!

- Soha! - kiáltott fel Karaus úr.

- Akkor három hónapon belül kiterítik - mondta ridegen Škarda doktor, az orvos.

- Már engedelmet, uraim!

- Semmi engedelmet - mondta Škarda doktor. - Hát nem olvasta az újságban?

- Én újságot nem olvasok.

- Akkor elveszett ember, barátom - jegyezte meg Mahen.

- Milyen régen issza a szódavizet? - kérdezte Škarda doktor.

- Tizenöt éve - felelte elkomolyodva Karaus úr.

- Akkor még nincs minden veszve, felügyelő úr, mert ahogy pár nappal ezelőtt a tudományos vizsgálat kiderítette, a szódavíz arzént tartalmaz, mely a szénsavval kerül a szódavízbe. A

szénsavat ugyanis mészkőből állítják elő, és a mészkő minden fajtája tartalmaz arzént. S tudja, mi a le nem kötött arzén? Tudja, mi a fehér por, a mérge?

- Teremtő isten! - kiáltott fel Karaus úr.

- Ne teremtoistenezzon, amig nem haldoklik! Egy pohar szodaban nincs ugyan nagyon sok arzén, azaz mérge, de ha rendszeresen isszák, beáll a lassú arzénmérgezés, megáll a szív-működés, és az ember megfullad. Csak a boncolás deríti ki, hogy nem gutaütés volt, hanem arzénmérgezés. Hasonló fulladásos halál következik be állati méreggel való mérgezés esetén, ha például vipera mar meg valakit, s az egyetlen, ami megmentheti: azonnal nagy mennyiségű szeszes italt fogyaszt. A hatásos adagot ilyen esetekben rendszerint fél liter konyakban állapítják meg.

- Adjon ide fél liter konyakot! - kiáltotta Karaus úr. Škarda doktor visszafogta Karaus úr kezét:

- Nem megy az egyszerre - mondta. - Nem ihatik rögtön konyakot, hanem a mérsékelt mennyiségű alkoholt tartalmazó sörrel kell kezdenie. Mégpedig az elsőt egyszerre hajtja fel, most rögtön, a másodikat tíz perc múlva, a harmadikat negyedóra múlva.

Két óra alatt Karaus úr tizenöt pohár sört ivott meg.

Így lett Karaus úr alkoholista, s egyúttal a törvény keretei közt működő Mérsékelt Haladás Pártjának rendíthetetlen híve.

Harc a veszendő lelkekért

Michalejc pap szent ember volt, háromezer korona évi jövedelemmel, amihez még mellékes járult, a szabad-hegyi plébániához tartozó nyolc falutól. A falvak köröskörül hegyek közt feküdtek, öreg erdők mélyén, lakosaik nagyrészt favágók voltak, akik negyedévente egyszer leereszkedtek ájtatoskodni a szabad-hegyi templomba. Ilyenkor három hónapra kiimádkozták magukat, meggyóntak, üdvös félelemmel magukhoz vették az Úr testét, s komoly képpel bűnbánatot tartottak. Aztán betértek a plébánia szomszédságában magát kellett Delelő kocsmába, s ott lassan megoldódott a nyelvük. Bűneiktől megtisztulva, s elragadtatva az Úr titokzatos színe változásától, nagyobb ricsajt csaptak, mint amekkorát a szabad-hegyiek elviselhettek.

Így aztán a Delelő kocsmában minden alkalommal parázs csetepatéra került sor a völgybeli emberek és a nyolc hegyi faluból jött férfiak között, akik a templomban hagyták vétkeik fojtogató terhét. Aztán a hegyi favágók, a Delelő kocsmá és a szabad-hegyi fejek megrongálásának újabb bűneivel kék foltos hátukon, visszaballagtak isten háta mögötti fészkeikbe, s negyedévig megint csend és nyugalom volt.

Három hónap múlva a szikár, szögletes alakok újból elindultak a hegyről a völgybe, bűnbánó tekintettel besorjáztak a templomba, hangjuk oly hatalmasan zengett a boltívek alatt, hogy hallani lehetett a falu végén, s amikor hangosan elmondták a miatyánkot, az olyan volt, mintha egyik hegyről a másikra kiáltoznának egymásnak: Jóska, mit csinálsz? Mennydörgő hangon mondták el a bűnbánat imáját, miután Michalejc pap elharsogta a szószékről nyolc prédikációjának egyikét, amelyekkel traktálni szokta a kilenc falu hívő lelkeit.

Ám hiába volt a prédikáció, s hiába volt a bűnbánat. A napbarnította arcokon végigcsurogtak a vezeklés és az áhítat könnyei, de mise után az ormótlan hegyi emberek megint elmentek verekedni a Delelő kocsmába.

Michalejc pap e mozgalmas órákban magára zárta a plébánia kapuját, letelepedett az ablaknál, ahonnan a Delelő kocsmára lehetett látni, figyelte híveit, s aszerint, ki milyen harcias volt, lelkiismeretes kereskedő módján beírta noteszába: Bočan 40 miatyánk, Krišpín 20 miatyánk, nézd csak, Antonín Dlouhý hogy kergeti a bírót, ötven miatyánkot kapsz, és egy áment sem engedek belőle. Černý, ne verekedj, akkor téged sem vernek meg, jól ellátták a bajodat, ezért csak 14 üdvözlégyet kapsz! Így ment ez estig, Michalejc pap lelkiismeretesen felírta magának a favágók vétkeit, a legközelebbi gyónáskor mindegyiket készen várta a cédulája a megszabott imaporcióval.

Rendjén ment minden, a hegyi emberek egymás után leereszkedtek a szúrágta, ódon gyóntatószék térdeplőjére, s ájtatosan rebegték: „Gyónom a mindenható Istennek, és neked, lelki atyám, hogy szent áldozás után verekedtem a Delelő kocsmában.” Ez volt a fő bűnük, aztán néhány mellékes, állandóan ismétlődő, hogy Isten nevét hiába vették, káromkodtak és átkozódtak, no meg „került egy-két hasáb az urasági erdőből” és „itt-ott rossz szándékkal csomóztak egy-egy hurkot”.

Tizenöt hosszú éven át, minden esztendőben négyszer ugyanaz ismétlődött, csak egyetlenegyszer fordult elő, hogy Bočan kihagyta a gyónásból a „rossz szándékkal csomózott hurkokat”.

Michalejc pap enyhe szemrehányással megjegyezte:

- Hát a hurkok, a hurkok, Bočan?

- Hiába, tisztelendő úr - felelte Bočan -, a hurkokkal most nem sikerült, valami bitang ellopta a drótomat, és nem mehettem a városba újat venni. Csupa tolvaj él mifelénk, tisztelendő úr.

Ez volt az egyetlen eset, amikor a bűnök örökké egyforma sorából legalább egy hiányzott, de a legközelebbi gyónáskor már Bočan sem zökkent ki a megszokott mederből, s a plébános bizonyos elégtétellel hallgatta, ahogy vezeklő hangon említést tett „néhány rossz szándékkal csomózott hurokról”.

Bizony elégtétellel, mert Michalejc pap szerette ezeket a faragatlan hegyi embereket, s tizenöt esztendő alatt megtanulta, ha elmarad a gyónásból a hurok, az ember sem sokáig bírja ki e világon. Előbb a hurok maradt el aztán a hasábok, a megtisztult bűnös mise után nem tért be a Delelő kocsmába, nehézkesen kapaszkodott fel az erdő borította hegyekre. Amikor néhány nap múlva futva jött a felesége és elsírta, hogy a férje tegnap már a mennydörgős mennykőt és a hét szentséget sem emlegette, a plébános késedelem nélkül elindult az egyházfíval a hegyek közé, hogy még életben találja a szerencsétlent, és ellássa az utolsó kenettel.

Tizenöt év alatt Michalejc pap megtanulta, hogy a nyolc hegyi falu híveit nem javítja meg sem a legszebb prédikáció, sem a legőszintébb bűnbánat, a favágók töredelmesen gyóntak és vezekeltek, de maguk is belátták, hiába minden.

Eleinte igyekezett megmagyarázni nekik, mi az őszinte bűnbánat és erős fogadás, s amikor már egy órája magyarázta, a feketealji Valoušek megjegyezte:

- Tisztelendő úr, azt a töredelmes bűnbánatot és erős fogadást hagyjuk csak a fiataloknak; ha így megy tovább, úgylis megcsappan az erdőn a vad, s egy évben egyszer ha hurokba akad valami.

Tíz évvel ezelőtt pedig Chudomel őszintén elismerte, még kezet is adott rá:

- Tudja, tisztelendő úr, mi már nem javulunk meg, bennünket már csak az ördögök forgatnak majd nyárson a tűz fölött. Legyen meg Isten akarata.

Így aztán Michalejc pap is beletörődött a megváltoztathatatlanba. Fönn a hegyek közt, a feketealji határban, a Farkaszugban volt egy darab erdeje, s egy napon Pavlíček a gyóntatószékben bevallotta:

- Tisztelendő úr, volt aztán egy-két hasáb az urasági erdőből meg néhány a másiktól is, a tisztelendő úréból... Kemény tél volt az idén. Így aztán kivágtam a tisztelendő úr erdejében négy fenyőfát, de mindegyiknél egy miatyánkot mondtam a tisztelendő úrért. Úgy éreztem, mintha azon nyomban megkönnyebbültem volna, olyan jó volt, tisztelendő úr, hogy tüstént kidöntöttem még három törzset.

Az urasági fáért Chudomel tíz miatyánkot kapott, de a papi erdőből valóért harmincat, ráadásul Michalejc pap még ki is oktatta, hogy a pap e földön Isten képviselője, s ha valaki meglopja a papot, az szakasztott olyan, mintha az Úristen fenyőfáit vágná ki.

A plébános úr azután megpróbálta rávenni kegyurát, hogy a feketealji erdő helyett adjon egy másikat Szabad-hegy határában, de néhány hiábavaló kísérlet után abbahagyta, és beletörődött, hogy azzal a tudattal lopják meg, mintha az Atyaúristen fenyőfáit döntögetnék ki.

Michalejc pap a bűnösök között egyre inkább elfásult, évről évre gyöngébben buzgott benne a jó szándék, hogy megjavítsa híveit, mert valahányszor megpróbált egyiknek vagy másiknak lelkére beszélni, a hegyi emberek csak lemondóan legyintettek:

- Úgy van, ahogy tisztelendő úr mondja, én is azt hiszem, kár minden szóért, amit ránk veszteget. Pokolra valók vagyunk, így igaz.

Annyi érzéssel ismerték be saját bitangságukat, hogy tizenöt esztendei hiábavaló küszködés után a plébános úr eldobta noteszát, nem írta le többé Bočan meg a többiek miatyánkjait, s negyedévenként gépiesen meghallgatta az egy kaptafára szabott töredelmes vallomásokat, s maga is egy kaptafára szabva oktatta ki ájtatos híveit a bűn mibenlétéről. Szavai már nem voltak olyan színesek, mint fiatalabb éveiben, s csak akkor gurult dühbe, amikor Povondra megpróbált lealkudni valamit a miatyánkokból. De Povondra nem hagyta magát, s konokul, mint valami marhakupec, hajtogatta a maga igazát:

- Csak tizenöt miatyánkot, tisztelendő úr. A tizenhatodik már nem jön ki belőlem olyan áhítatosan. A harmincadikkal meg csak újabb halálos vétékbe esnék. Tudja, tisztelendő úr, már jó néhányszor megpróbáltam, de a tizenötödiktől a harmincadikig csak daráltam a miatyánkokat, hogy minél előbb készen legyek velük, semmi nyomuk sem maradt bennem, mintha nem is imádkoztam volna.

Idővel ezt is megszokta Michalejc papa s nem vitázott Bočannal sem, aki szentül hitte, hogy a jóságos Úristen már a harmadik miatyánknál megbocsátja minden bűnét, mert három az igazság, a többi csak a levegőbe menne.

A plébános úr belefáradt a harcba, amelyet hegyi híveinek lelkéért vívott, s amikor a gyökeresdi Mareš arra a kérdésre, mik a bűnei, töredelmes hangon rávágta: „Mint utoljára, tisztelendő úr”, nem érdeklődött a részletek után, s fásultan megadta a feloldozást, minden oktatás és rábeszélés nélkül, s talán még a penitenciáról is megfeledkezett volna, ha Mareš nem figyelmezteti:

- A miatyánkot is, mint rendesen, ugye, tisztelendő úr?

Néha fellángolt régi erélye, amellyel sok év előtt Szabadhegyre érkezett, s a hegyvidéki vezeklők negyedéves látogatása előtt belelapozott a Prédikátor valamelyik régi évfolyamába, hogy ötleteket keressen szentbeszédéhez, amellyel megmosdatná és jó útra terelné a bűnös lelkeket. De aztán tekintete megakadt a hegyek zord, rideg testén, amely ugyanolyan kemény volt, mint a rajta élő emberek, becsapta a könyvet, és elment tarokkozni a Delelő kocsmába.

Végül az egész vonalon megkezdte a visszavonulást. Gyóntatás közben a hívek, látván, hogy a pap beletörődött sorsába, lassacskán kezdték elhallgatni vétkeiket. Megfeledkeztek a hasábokról meg a gonosz szándékkal csomózott hurkokról, a mennydörgős mennykőről és a rézangyalokról, de még a Delelő kocsmában bevert fejeikről is, s egy szép napon a felsőkövesdi Zámečník a bevezető formula után:

- Gyónom a mindenható Istennek és neked, lelki atyám... - átszellemült arccal kijelentette: - Hogy tiszta a lelkem, akár a liliom, tisztelendő úr...

Michalejc pap még aznap írt az egyházmegyének, hogy küldjenek neki egy erélyes káplánt.

II

Az erélyes káplánt Müllernek hívták. Sovány volt, mint azok a hitvallók, akik Isten nagyobb dicsőségére hetekig áztak és sütek étlen-szomjan egy oszlop tetején. Sápadt arca nem árulta el korát, szigorú, aszott vonásain nem hagyott nyomot örömtelenül eltelt férfikora. De szeméből sem sugárzott az üdvözültek lelkesedése. Bármilyen tüzesen szónokolt, olyan volt a szeme, mint a böjtös koldusleves. Ami meg a beszédét illeti, úgy ejtette ki az egyes hangokat, mintha a régi egyházi iratok arameus nyelvén szónokolna.

Az erélyes káplán dadogott. Michalejc plébános ijedségtől dermedten fogadta a káptalan ajándékát, s húga, aki a háztartás gondját viselte, hetekig lelke veszetten ténfergett a parókián. Az erélyes káplán megérkezése után lelkes beszédet intézett hozzájuk, amely nyelvének arameus beütése miatt több mint két óra hosszat tartott. Elmondta, hogy két esztendeig misszionárius volt Port Saidban, és áldásos működésére azzal tette fel a koronát, hogy „me-me-megkeresztelt egy mo-mo-mollát”. Aztán visszatért Morvaországba, nyolc esztendeig káplánkodott Tišnovban, és „kö-kö-könyörtelenül ki-ki-kiirtotta a a ká-ká-kártyázást”, és most itt van.

Vacsoránál Michalejc pap keservesen sóhajtozva megismertette segédlelkészét tizenöt esztendőös pásztorkodásának tapasztalataival; az erélyes káplán kenyérhéjat majszolva félretolta maga elől a füstölt oldalassal megrakott tányért, s imígyen szólt:

- Ne-ne-nekem ne-ne-nem kell a hu-hu-hús, ma-ma-majd én ki-ki-kisöprök, ki-ki-ki-kita-ta-taka-karítok min-minden bü-bü-bűnt. Le-le-lelkükre be-be-beszélek, rájuk sza-sza-szabadi-di-dítom a sze-szentlelket. - Aztán vizenyős szemét a mennyezetre függesztette, s tekintetét a lámpa kampójára akasztva, prófétai tüsszel harsogta:

- Me-me-megtérítem őket, mi-mi-mint a mo-mo-mollát!

A plébános úr tarokkozni ment, az erélyes káplán pedig a szobácskájában beletemetkezett breviáriumba.

Ördög tudja, hogy történt, de már másnap, amikor az erélyes káplán valami szent könyvvel hóna alatt az erdő felé sétált, a sövény mögül egy gyerek rárikkantott:

- Megkeresztelte a mo-mo-mollát!

Aztán egy apró alak suhant át a fák között, és örvendetes ordítozás közepette eltűnt a temető fala mögött.

Go-go-gonosz er-kö-kö-kölcsök, mondta magában az erélyes káplán, s letelepedve az erdőszéli mezsgyén, feljegyezte noteszába: Jól felkészültél az utolsó gyónásra? Nem hallgattad el egy bűnödöt sem? Elvégezted a penitenciát? Emlékezel még az üdvös figyelemzetésre, amellyel lelkiatyád igyekezett letéríteni a bűn útjáról? Nem bűnöztél azóta még többet?

Az erélyes káplán vizenyős szemét a hegyek felé fordította, magasba emelte öklét, és hangosan fohászkodott:

Én ma-ma-majd me-me-megmutatom ne-ne-nekik!

Egy hét múlva a hegyek közt már tudták, hogy „a fiatal tisztelendő úr megkeresztelte a mollát”. Bočan éppen Fanfulíkkal együtt szorgoskodott egy magas fenyőfa körül a papi erdőben, s azt mondta társának:

- A fiatal tisztelendő úrnak nagyon jól pereg a nyelve; még tavaly karácsonykor kezdte énekelni valahol Morvaországban, hogy a kis Jézus megszületett, de azt, hogy örvendezzünk, csak jövő karácsonykor éneklél el minékünk.

- Azt mondják, azért jött, hogy jó útra térítsen bennünket - köpött egy hegyeset Fanfulík.

- Csinálhat, amit akar - legyintett Bočan -, úgylát hiába minden.

Amikor aztán Chudomel a feketealji Valoušekkal találkozott, megjegyezte:

- Hát tudod, ha az öreg tisztelendő úr nem szabadított meg a bűneinktől, ez a mollatérítő éppenséggel hiába erőlködik.

A hegyek közt az a sziklaszilárd meggyőződés kapott lábra, hogy a szabad-hegyi káplán az ő szent és sérthetetlen jogaikat csorbítja.

Ennek okából megszorodtak az erdei lopások.

Amikor ennek híre eljutott az erélyes káplánhoz, öklét rázva felkiáltott: „Me-me-megtérítem őket!” S tovább falta tudós könyveit.

De a hegyi emberek nem hagyták magukat. Előbb töredelmesen végighallgatták több mint egy óra hosszat tartó mélyen átértett és szívhez szóló intelmeit, hogy „mi-mi-millió e-ember már e-e-elkárhozott, rá-rá-rátok is ugyanaz a so-so-sors vár”, búsan bólogattak, hogy bizony úgy van, aztán ártatlan képpel a gyóntatószékhez járultak, s kijelentették, hogy ártatlanok, akárcsak a felsőkővesdi Zámečník.

A káplán dadogva megtagadta tőlük a feloldozást, pokollal és örök kárhozattal fenyegetőzött, s a sekrestyében is hallani lehetett, hogyan ordít az a gyóntatószékben:

- Mi-mi-mi volt a ha-ha-hasábokkal? A hu-hu-hurkokkal? Go-go-gondolj ha-ha-halhatatlan le-le-lelkedre!

A felelet nem sokáig váratott magára:

- Nem volt sem hasáb, sem hurok, fiatal tisztelendő úr!

Legtöbbjük zsebében hordozta a járásbíró idézését, hogy a lelki lecsutakolás után néhány nappal járuljanak a világi bíró elé, de most keményen letagadták a hurkokat meg a hasábokat, mennyei ártatlan képet vágtak, mint az igaztalanul meghurcolt vértanúk, tudva tudván, hogy hiába minden, az örök kárhozatot úgysem kerülhetik el.

- Rajtunk már az érsek sem segíthet - vélték a hegyi emberek -, hát még egy ilyen mollakeresztelő!

III

Két álló esztendeig viaskodott az erélyes káplán a hegyvidéki hívek lelki üdvéért, Michalejc plébános úr nem kis öröme. Az erélyes káplán hiába igyekezett beleoltani híveibe az erkölcsi felelősség tudatát, s a hegyi emberek véleményének egy ízben Bočan adott hangot, amikor az erdőn találkozott a plébános úrral, és azt mondta:

- Tudja, tisztelendő úr, nehéz dolog ez. Bennünket senki se akarjon megfosztani a bűneinktől. A gazdag ember, ha kedve tartja, akár becsületes is lehet, de nálunk még rendes ember nem született.

- Miért nem bánják meg a bűneiket, Bočan?

- Bánjuk mi, hogyne bánnánk, tisztelendő úr, de az a mollakeresztelő meg akar téríteni bennünket, pedig a tisztelendő úr is tudja, hogy pokolra valók vagyunk. A fiatal tisztelendő úr másról sem beszél, mint a kárhozatról; a plébános úr mindig szépen megmagyarázta nekünk, hogy az ördögök nyárson megsütnek, és gulyást főznek belőlünk, de a kárhozatról egy árva szót sem ejtett, a kárhozat gazdag embereknek való, nekünk szegényeknek elég a kénköves katlan. Ha legalább azt ne mondaná a fiatal tisztelendő úr, hogy ezentúl nem szabad verekednünk, és nem szabad lopnunk meg káromkodnunk; ki látott ilyet, alig melegegett meg köztünk, és már parancsolgatni akar nekünk!

Bočan nagyot fűjt, s kedvesen pillantva Michalejc plébánosra, így folytatta:

- A főtisztelendő úr más ember volt, jobb ember; egyszer se mondta a tizenöt esztendő alatt: Többet ne tegyétek! A főtisztelendő úr azzal törődött, ami történt, de nem akart lebeszélni bennünket arról, amit majd a gyónás után csinálunk.

Az öreg plébános lehuppant egy kidőlt fatörzsre, mintha a sístergős istennyila csapott volna le mellette. Villámként hasított belé a felismerés: valóban, tizenöt hosszú esztendő alatt egyetlenegyszer sem intette az embereket, hogy a jövőben őrizkedjenek a bűntől. Büntudatosan pillantott fel az égre, miközben Bočan tovább beszélt:

- Mi már ilyennek születünk. Amíg a plébános úr gyóntatott bennünket, az olyan volt, mint amikor az ember leadja a kész munkát. Eljöttünk töredelmes szívvel, és megmondtuk őszintén, loptunk az urasági erdőn, verekedtünk, káromkodtunk; aztán a főtisztelendő úr azt mondta, fogadjuk meg őszintén, hogy sajnáljuk a bűneinket, ébresszünk magunkban bűnbánatot, mi meg is tettük, térden csúszunk az oltár előtt, és azt mondtuk: Úristen, bocsáss meg nekünk, bűnösöknek! De arról szó sem volt, hogy mit fogunk csinálni, a miatyánkok a régi bűnökért voltak, nem az újakért, mindenki szívesen elimádkozta, de a fiatal tisztelendő úr azt akarja, hogy egyszerre vezekeljünk a régi bűneinkért meg az újakért, amit el sem követtünk, mert azt mondja, a régi bűnökért elmondasz húsz miatyánkot, és az új bűnökért, amiket majd elkövetsz, ugyancsak húszat. Ez nem megy, tisztelendő úr. Nekünk is csak azért a fáért fizetnek, amit kivágtunk, nem pedig azért, amit holnapután döntünk ki. A fiatal tisztelendő úr, amikor így beszél, előre elveszi a vétkeinket, hát micsoda vezeklés ez? Ha előre leimádkozzuk a miatyánkokat, az azt jelenti, hogy a következő gyónásnál tiszta a lelkünk, ő meg nem hiszi el, pedig már előre megbocsátotta. Így aztán mi csak azt mondhatjuk: nem volt hasáb, nem volt hurok, mert előre leimádkoztuk.

Bočan harsány dicsértessékkal elköszönt, és fejszével a vállán elindult felfelé az ösvényen; a plébános úr még büntudatos szemmel bámulta az eget, aztán feltápáskodott, és búsan leballagott a faluba, hogy elmondja Müller káplánnak, amit Bočántól hallott.

Az erélyes káplán bánatosan bólogatva végighallgatta az öreg pap bácsit, s csak annyit mondott:

- Már-már-már látom, ho-ho-hogy mi-mi-micsoda mé-mé-méltatlan csü-csü-csürhe la-la-lakik itt.

Este alázatos kérvényt írt a káptalannak, mentsék fel eddigi beosztásától, s engedjék meg kegyesen, hogy visszamenjen misszionáriusnak Kisázsiaiba.

- Mo-mo-mollákat ke-ke-keresztelni!

IV

Két hónap múlva a szabad-hegyi plébániára megérkezett az új káplán. Fiatal, jókedvű papocska, kész kincs Michalejc bácsinak, mert még tarokkozni is tud.

Negyedévvel később a hegyeket bejárta a hír, hogy az új káplán valóságos égből szállott angyal, s egy szép napon a felsőkővesdi Zámečník nyitott be a plébániára, s tisztelettudón kezet csókolva a plébánosnak, hálátelt szívvel imígyen szólt:

- Dicsértessék a Jézus Krisztus, főtisztelendő úr, nagy jót tett velünk, hogy elhozatta a fiatal tisztelendő urat. Ilyen ember kell nekünk, nem firtatja se a régit, se az újat, tudja, úgyis hiába minden. Igazi angyal a fiatal tisztelendő úr, összeszíd bennünket a gyóntatószékben, hogy bőgünk, mint a vénasszonyok.

Kifordult a tornácra, de zsákkal a vállán hamarosan visszatért a szobába, s barátságosan azt mondta a plébánosnak:

- Legyen már olyan jó, plébános úr, adja oda ezt az őzet a fiatal tisztelendő úrnak. Ma éjszaka fogtam hurokkal, szép kövér állat, és azt is mondja meg a fiatal tisztelendő úrnak, hálából hoztam, amiért olyan szépen lehord és tolvajoknak szid bennünket.

Mielőtt Michalejc plébános szóhoz juthatott volna, Zámečník kiborította a zsákból az őzet, és eltűnt, mintha a föld nyelte volna el.

A plébános előtt ott feküdt a szőnyegen az őz, ékesen szóló gyümölcse annak a tizenhét esztendő viaskodásnak, amelyet a hegyi emberek halhatatlan lelkéért folytatott...

V

Három nappal később délelőtt a bíró megállt a plébánia előtt, s kitágult orrlyukakkal szimatolta a konyha ablakából áradó illatokat.

- A hétszentségít, őzpecsenye lesz ebédre! - S csorgó nyállal sietett hazafelé, mialatt a parókián a plébános nővére megterítette az asztalt.

A křivicei búcsú

(Útinaplómból)

Lehetett éjféli tizenkettő, amikor titokban elhagytam a Dobřenský grófok kastélyát, hogy részt vegyek a křivicei búcsún. Az ember társas állat, zoon politikon (politikus állat is). Azonkívül teljes négy esztendő óta nem vettem részt búcsúi verekedésben. Legutóbb Mydlovaryban verekedtem, nagyapám kocsmájában, aki aggastyán léte tévőlegesen kivette részét az általános csetepatékból, persze sose derék unokája oldalán, hanem mindig inkább ellene.

Később sokat jártam búcsúra, de meg kellett állapítanom, hogy a cseh nép teljességgel elpuhult. Hol vannak már azok az idők, amikor az ember fogta a korsót és leütötte vele a függőlámpát! A terem elsötétült, vétkes, ártatlan egymásnak eset, és folyt a dulakodás annak rendje-módja szerint.

A mai búcsúk csendesek. Talán része van ebben Thun hercegnek, illetve az ő békítő törekvéseinek.

Tehát az a reményem, hogy látok majd egy szívderítő verekedést, meghiúsult. Křivicében két kocsmá van. Az alsó a felvi. Az elsőben nem volt jóformán senki, csak öt hajadon, a plébános, a bíró meg néhány matróna.

Amikor a zenekar jelezte, hogy kezdődik a tánc, felkértem egy fordulóra a plébánost. Mellesleg szólva végképp nem tudok táncolni, és nagyon csodálkoztam, hogy a plébános úr megsértődött. Intett a községi rendőrnek, aki egy lócán ülve oly módon tartotta fenn a közrendet, hogy egy kétliteres flaskóból iddogált. Most szaporán felhajtotta, ami még az üvegben volt, aztán kivezetett a kocsmá elé.

- Nagyságos uram - mondta -, ha mulatni akar, menjen a felvi, és ha meg nem sértem, szíveskedjék... nagyon szomjas vagyok.

Mint mindenütt, amerre csak jártam, a községi rendőr itt is szomjas volt, kora reggeltől másnap reggelig.

A tájékozatlan ember eleinte nem érti, miért kell szíveskednie, ha valaki szomjas. De a községi rendőröknek van kezük is, és nyújtogatják, mint a vasúti tisztviselők a szaloniki-konstantinápolyi vonalon,

Aztán az a gyönyörű szempár.

Láttam már sok gyönyörű szemet, de olyan szépet, mint amilyen a křivicei községi rendőré volt, még soha. Oly végtelen szomorúsággal nézett rám, oly meghatón, annyi várakozással, mint ahogy a leány néz, mikor sejti, hogy megkapja az első csókot. Itt ez negyven fillért tett ki. A leány megkapta az első csókot, és elégedett. A községi rendőr tisztelgett, és visszanyargalt a kocsmába.

Azon vettem észre magam, hogy ott állok Mainold báró ízléstelen külsejű kastélya előtt. Az elszegényedett főnemes annyira vitte, hogy lókupec lett, de kutyákkal is kereskedik. Míg a holdfényes éjszakában a kastély előtt álldogálva azon merengtem, miből élnek a mai modern időkben a mágánok, a felvi kocsmá irányából nagyon furcsa zene hangjai ütötték meg a fületem. Könnyű volt rájönnöm, hogy a zenekar hátat fordított a józan megfontolásnak és művészetnek.

Křiviceben ugyanis három napig tart a búcsú, és ez már a harmadik nap volt.

Ahogy itt ez már szokás, a zenészek jól fenekére néztek a pohárnak, kicserélték egymás közt a hangszereket, s amikor beléptem a kocsmába, az, akinek hivatása szerint a bőgőt kellett volna brummogatnia, a trombitán akarta mindenáron elfújni a „Johannes urat”, a hegedűs a cintányért verte, aki pedig átengedte neki a cintányért, minden erejét beleadva rákezde a „Mařenka, Mařenka, jöjjön meg a te eszed” kezdetű népdalt, mondanom se kell, hogy iszonyú hamisan, míg a karmester lenn a pad tövében, a feldült kottatartó alatt durmolt. A kották elfedték szutykos, maszatos, összevissza vert ábrázatát. Fél lábáról lerúgta a cipőt, a másikon úgy-ahogy még rajta volt. A jelek elárulták, hogy fáradtságot nem kímélve megpróbált magának valamelyes kényelmet teremteni, de alulmaradt a küzdelemben. Egészében a zenekar egy tönkrevert hadsereg benyomását tette. Alkalmasint ilyen kétségbeesetten játszottak Napóleon katonazenekarai, mikor a Berezina felől vonultak vissza a havas rónán.

Az egész helyiséget nehéz unalom ülte meg.

Akik kitartottak három napon át, úgy festettek, mintha nehéz meneteléssel bejárták volna a fél országot. A teremben gomolygott a dohányfüst, mindenbe bevette magát a sör- és pálinkaszag, a cseh vidéki ember apró örömeinek légköre áradt minden kuckóból, a söntésasztaltól kezdve az ajtóig.

Végig a terem két oldalán az asztaloknál ott ültek mind, akik átvészelték a szombatot meg a vasárnapot - no és az egyik sarokban Mařka.

Ezután így fogom nevezni, mert fölöttébb közvetlen modorban maga árulta el nekem, hogy Mařkának hívják. Más nevét nem tudom. Ebben pedig megint csak a tánc vitte a főszerepet. Ezúttal a hölgyeken volt a sor, ők választhatták meg táncosukat, és az ösztönzést a szerencsétlen karmester adta meg hozzá, aki a jelek szerint a táncrendezői tisztet is betöltötte. Valaminél fogva az történt, hogy a karmester át akart fordulni a másik oldalára, de közben magára rántott néhány kottatartót. Az egyik orron ütötte, amitől egy pillanatra felocsúdott álmából. Ugyan fekve maradt, de azért sikerült felülvöltenie:

- Hölgyválasz, eins, zwei! - és máris horkolt tovább.

Ültem egy kis kuckóban, mert: „Üldögélj, hajadon, a kuckóban, ha méltó leszel rá, megtalálalak (ma persze a kuckóban üldögélő hajadonra másképp néznek), hiszen az ibolya is...” stb.

Nos, megtalált Mařka. Nehéz Mařkát lefesteni azok számára, akik nem látták. Napsütötte, kerekded orca, erős csípő és akkora kebel, hogy legkevesebb egy köbméter levegőt kiszorított a helyiségből. Aztán a lába! Végtelen jóságától vezéreltetve a természet itt nem fukarkodott sem a hússal, sem a csontokkal! No és a keze! Még ma is magam előtt látom Mařka kezét. A prágai Revüszínházban egy nemzetközi atlétikai versenyen fellépett az Észak-amerikai Egyesült Államok bajnoka, a néger Zipps. Annak volt hasonló keze, mint Mařkának, csak nem annyira izmos.

Most képzeljék el, hogy ez a leány odalépett elé, ráveregetett a vállamra, és egyszerűen így szólt:

- Mařka vagyok, jöjjön táncolni!

Bátortalanul megjegyeztem, hogy nem tudok táncolni. Mařka egy darabig meglepetve bámult rám, aztán nevetésre fakadt, majd a nevetésből visszaváltott a komoly hangnemre, hogy úgymond, akkor meginna egy pohárka kontusovkát.

Nagy kék szeme volt, és védte a tömény szeszt. Ilyen kék színt egyetlenegyszer láttam odahaza, mikor egy drogériában valahonnan felülről a fejemre pottyant egy kis zacskó kobaltkék szulfát, amelyet köznyelven fehérnemű-kékítőnek hívnak, s a zacskó kiszakadt.

- Fizet nekem még egy pohárkával - mondta vidáman Mařka, és letelepedett mellém.

Piros kartonruhában volt, a lábán fehér harisnya, zöld fejkendője a tarkója alatt megkötve. Öltözékén áttört a búcsú illata: a dohányfüst, a sörszag, a pálinkaszag.

Na és elkezdett beszélni. Már harmadnapja üldögél itt a kocsmában. Egy barátnője megígérte, hogy hazakíséri, de egy jó órának elötte elment valami úrfélével, őróla pedig megfeledkezett. A barátnőjének könnyű, egy ugrásra lakik, de neki messzire kell mennie, háromnegyed órányira innen, és folyóparton meg sziklák mentén visz az útja. És amint elér a szikláig, az már ott szörnyű. A sziklák közt kísértetek járnak.

Szörnyű kísértetjárás lehet arrafelé, gondoltam, mivelhogy Mařka nekiszorított a falnak. Az ésszerűségtől vezéreltetve kissé odább ültem. Akkor Mařka siránkozó hangnemre váltott át. E pillanatban úgy festett, mint Zarro spanyol szerző Szerelmes ördöge.

A nálam két fejjel magasabb, élettől duzzadó, robusztus leány, akit nem fárasztott el a füstös levegőjű helyiségben három napig tartó tánc és ivászat, egyszeriben gyengéd lett, és az apukájáról kezdett beszélni. Az apuka szót megindítóan gyengéd hangsúllyal ejtette ki. Apuka csak két órára engedte el, hogy nézze meg a křivicei búcsút, ő pedig itt ül már harmadik napja, s nem érzi jól magát. Mit szól majd neki apuka, ha hazaér! Nemsokára virrad, és akkor már nem indulhat haza. Mit gondolnának róla, ha látnák, hogy reggel kullog hazafelé?! Most kell hazamennie, amíg sötét van. Igen ám, de annyira fél! Amint elér a sziklákon túlra, megjelennek a kísértetek. Előzően erdőn megy keresztül, jól ismeri az utat, és van ott egy üres kunyhó, az erdész leskunyhója. A kunyhóban van mohából rakott ülőke. Ha valaki elfárad, leülhet.

Mařka nagy, kék szeméből kibuggyant a könny, és bőségesen ömlött. Olyan volt most, mint egy megszelídített tigris. Hízelegve mondta:

- Tehetek én róla, ha nem akarom, hogy ezek közül az itteni legények közül kísérjen el valamelyik?! Nem tetszenek. Ilyen furcsa vagyok. Csak azzal megyek, aki nekem tetszik. Élénkebbé vált, és így szólt:

- Magának olyan különös a feje, gömbölyű. Nini, a keze kövér, mint a szerzetes atyáé. Nincs szakálla, bajusza. Borotválkozik, és milyen rövid a haja!

Szorosan mellém ült. Úristen, még azt a kalóriamennyiséget, amit árasztott! És suttogni kezdett a fülembe:

- Jöjjön, kísérjen el. Az erdőn át megyünk, és egykettőre ott leszünk a kunyhónál.

- Jó - mondtam. - Én kimegyek előre, nehogy mit tudom én, mit gondoljon valaki, és ott várok majd magára a kastély előtt.

Ezzel már kint is voltam, és vittem az irhámot az országúton, ellenkező irányban, aztán elrejtőztem az alacsony bozót közt. Kisvártatva éles füttyszót hallottam a kastély felől, utána Mařka kiáltásait:

- Úrfi, itt vagytok! Úrfi!

Aztán egy darabig csend volt, majd ismét hallani lehetett a völgy irányából Mařka hangját:

- Úrfi! Úrfi! Úrfi!...

Egyáltalán nem csodálkoztam rajta. Hiszen amott, a sziklákon túl kísértetek járnak. S minél tovább tűnődtem ezen a bozótban, annál inkább megesett a szívem Mařkán. Rohantam a kastélyhoz, és beleüvöltöttem a sötét éjszakába:

- Mařka! Mařka!

Azonban semmi visszhang, semmi válasz. Csalódottan kullogtam vissza Křivicébe.

Mégiscsak szívesen megoltalmaztam volna Mařkát a kísértetektől.

Az én Janika barátom

Első találkozásunkra nem a legvidámabb körülmények közt került sor. Épp vizsgálat folyt ellenem, mivel egy utcai tüntetés alkalmával egy rendőr fejfel nekiszaladt a fütykösömmnek.

Az újbárosi börtönben Hovorka börtönőr, aki mindannyiunk apja volt, a vizsgálati fogság idejére a vegyes osztályon helyezett el. Többségükben hivatásos bűnözők voltak, akik közé jutottam. Egyiket alvilági nevén Janikának hívták, s nem tudtam, hogy a barátom lesz, míg egyszer csupa rokonszenzből ki nem jelentette, hogy mihelyt legközelebb folyosót tisztítani küldik, a leveses vödörben becsempész nekem egy virzsíniát.

Kék szeme volt, jóságos tekintete, mosolygós arca, ezek pedig olyan tulajdonságok, amelyeknek hatására az ember elfelejti, hogy az ostoba társadalmi felfogás szerint nem illik egy tolvajjal összebarátkozni.

Janika elhozta a virzsíniát, másrészt a szomorú sorsa is meghatott.

Legutóbbi esete, amely miatt most itt vesztegelt, rendkívül tragikusnak mondható. Halk, mélabús hangon mesélte el nekünk a hosszú, unalmas esték egyikén, amikor odakinn a folyosón már minden zaj elcsitult.

- Nos, barátaim - kezdte Janika -, eszembe jutott, hogy ismét utána kellene nézni valaminek. Arra gondoltam, célszerű lenne, ha árut változtatnék. Torkig voltam már a sok ágyneművel, elhatároztam hát, hogy áttérek a lábbeli szakmára. Egy keddi napon, éjjel, ballagok a Vencel téren, s szemembe ötlük egy cipőnagykereskedés kirakatszekrénye. Körülpillantok, lekasztom a szekrényt, és eliszkolok vele. A főbb utcákon haladtam, mert ott legalább nem botlik az ember rendőrbé. Éjjelre mind behúzódik a mellékutcákba, támogatják a kapufélfát és szunyókálnak. Meg se álltam a szekrénnel egészen a Bohdalecig. Ott gyorsan betöröm az üveget, és szedem ki a cipőt. Nézem az elsőt, mesés cipőcske. Felp próbálom. Ballábas. Kiveszem a másikat, az is ballábas, a harmadik szintűgy. Te jó ég, mind ballábas! Batyuba kötöm az egészet, és indulok az egyik „megrendelőmhöz”. Csak átvesszi, tűnődöm magamban. Mért ne készítse el hozzájuk a jobblábas! A Vršovicén beleszaladtam Hatina nyomozóba, és odalett a dicsőség. Becsülöm vagy három hónapra, amit kapok.

Janika előhúzott a zsebéből egy darab rongyot, és megtörölte vele a szemét, jóságos, kék, könnyező szemét, és fátyolos hangon arról kezdett beszélni, hogyan legyintett meg egyszer egy kereskedőt, s mennyire szerettek volna rablógyilkosságot fabrikálni az ügyből, de tizenkét esküdt azt mondta, nem. A végén illő módon kezét csókolt a védőnek, és illő módon köszönetet mondott az esküdt uraknak.

Janika befejezte, s lassan elszenderedtünk. Egyszer csak Janika odajön a dikómhoz, és hozza a maga párnáját.

- Pajtás - suttogja -, nesze a vánkös, hogy puhább legyen a fejed alja, én már megszoktam az alvást párna nélkül, de a te fejed művelt fej, és nem jó, ha a gondolatok összegyűródnek.

Hasztalan magyarázom, hogy elég nekem egy párna. Makacskodik és azt mondja, mint afféle sokat próbált enyveskező, ő kialussza magát a kövön is.

- Vagy az ölfá tetején - szól közbe egy másik enyveskező, aki még nem alszik.

Janika mosolyog, és visszafekszik a vackára. Éjjel nem tudok aludni a bolháktól, és Janika kérlel:

- Mesélj nekem valamit az indiánokról.

Így hát Janika a barátom lett.

Aztán eltelt három év, és én Németországban tekeregtem. Heiligengrundban sétálok a hársfák alatt, nos egyszer csak ki jön szembe velem? Senki más, mint Janika.

A véletlenek egyike volt ez, két ember csodálatos találkozása a vadidegen világban. Szó szót követett, s kiderült hogy Janika úgy látta jónak, ha arra az időre, míg Csehországban feledésbe merül egy bizonyos villa kifosztása, szigorúan rangrejtve, álnévre szóló munkakönyvvvel a zsebében külföldre megy.

Mialatt így beszélgettünk, Janika ugrándozott körülöttem, és egy darab ronggyal hajtotta rólam a legyeket:

- Csúf dögök! - mondta méltatlankodva.

Szemében ismét ott láttam azt a bizonyos gyöngédséget, hangja remegett a meghiúsultságtól, és valósággal dadogott:

- Mennyire örülök, hogy összetalálkoztunk itt, Bajorországban. Megállj, csapunk egy jó napot. Várj itt, rögtön jövök. Néztam utána. Jó negyedóra múlva visszajött egy levágott kecskével.

- Lelketlen gazember - mondta -, falusi pénzeszsák, nem engedte, hogy megháljak nála, így hát mit tehettem, elmetszettem a kecskéje nyakát. Te nem tudnád megtenni; én bizony könnyű szívvvel megtettem.

Ez utóbbiakat olyan jóságos hangon adta elő, és kék szemében annyi gyengédség tükröződött, mintha egy fölöttébb nemes cselekedetről beszélt volna.

- A kecskét eladjuk - folytatta -, és veszel magadnak cipőt, kedves pajtás, hiszen amit viselsz, annyira vásott már, hogy messzire nem jutnál el benne.

Sajnos, mialatt e témáról folyt köztünk az eszmecsere, arra jött egy bajor csendőr. Janika úgy viselkedett, mint egy igazi gentleman. Tört németiséggel felvilágosította a csendőrt, hogy nem vagyok az ismerőse, ellenben épp most állított meg, hogy kikunyeráljon tőlem valamit.

Közben pedig csehül ezt mondta:

- Ne légy hülye, pajtás, mondd, hogy igazat beszélek.

A csendőr nem kérdezett tőlem semmit, magával vitte Janikát, s Janika bánatos képpel vonszolta a levágott kecskét.

Néztam utánuk, míg csak el nem tűntek a szemem előtt a kecske, a csendőr meg az én önfeláldozó barátom, Janika. Aztán sokáig, nagyon sokáig nem tudtam róla semmit, mígnem a minap, amint a szűk Meisel utcán ballagok, a pálinkamérésből kiment az én Janika barátom, erőnek erejével behúzza a csapszékből, és odakiált a pincérnőnek:

- A jó cimborámnak, ni, egy urasat (nyolcad deci rummal kevert rozspálinka)!

Hogy festett szegény! Mennyire lerongyolódott! Kiöntötte előttem a szívét, elmondta, hogy nem tud nekifogni semminek, egy romépületben hál, a zsaruk a nyomában vannak, és leszakadt róla az utolsó gönc, úgyhogy egy éjjel kilopózott a városon túlra, a szőlőhegyre, levetkőztetett két madárijesztőt, és rendbe szedte a ruhatárát. Nos, ennek megfelelő volt is a külseje.

Rongyos, szakadozott, mint az a hadizászló, amelyet egy igencsak verekedős ezred fennállása háromszázadik évfordulójának ünnepén visznek az élen.

Megkérdeztem, mit tehetnék az érdekében. Azt felelte, jólesnék neki, ha elvinném magammal a Foltos Macskába.

Így hát még aznap magammal vittem Janikát a Foltos Macskába, a csemcsegő cseh ínyencek közé, mert egyetlen vágya, egyetlen kívánsága az volt, hogy ő is bepillanthasson a cseh politika kútfejébe, elnézhessen oda, ahol a cseh burzsoázia terem.

Figyeltem az ismerős arcokat, láttam, többen nem értik meg, hogy Janikától sem szabad megtagadni az ilyen örömöket. Mikor beléptünk, és bemutattam Janika barátomat, többen azt mondták, hogy valószínűleg fogadásról van szó.

De aztán Janika meglepte a világot valami naggyal, valami nagyszerűvel.

Míg a derék polgárok egyfillérest dugtak a szegény sorsú tanulóifjúság felruházására szánt adományok perselyébe, addig Janika a maga viharvert condrai rejtekéből előhalászott egy egész tízfillérest, mely minden vagyona volt, és bedobta a perselybe.

- Legyen nekik, szegénykékek! - mondta.

Javasoltam, hogy aludjon nálam, adok neki egyet a régi öltönyeim közül. Azt se tudta, mit válaszoljon örömeiben, és amikor már unalomig legeltette szemét a Foltos Macskában idejüket töltő, elégedett prágai polgárokon, Janika, az üzött vad Janika velem együtt elköszönt.

A Gond utca sarkán odalépett hozzánk két férfi, egyikük (ismét csak Hatina nyomozó) vállon veregette Janikát, és így szólt hozzá:

- Janika, velem jön, már kerestük a miatt a margarin miatt.

Így augusztus 27-én, éjjel fél tizenegykor ismét elvesztettem Janika barátomat.

DEKAMERON (VIII)

Boldog otthon

Hat éve igyekszik Csehországban Šimáček Boldog Otthona minden családi fészket elégedetté, minden házasságot nyugodttá és boldoggá tenni. Meggyőződtem erről jómagam is.

Tizennégy naponként ontja a Jeruzsálem utcai kiadóhivatal a valamennyi háztartás számára nélkülözhetetlen sok-sok útmutatást, hogy mindenütt terjessze a boldogságot. Ami engem illet, sírni tudnék.

Egy héttel az esküvőnk után a feleségem édes titokként közölte velem, hogy megrendelte a Boldog Otthont.

- Épp most jött meg a legújabb szám, igen fontos tudnivalók vannak benne. Majd meglátod, milyen sokra visszük, ha követjük a tanácsait.

Mikor este hazaértem, szokatlan élénkség uralkodott a konyhában. A feleségem boldogságtól sugárzó arccal jött ki elem, és ezzel fogadott:

- Sikerült! - Kézen fogott, és bevezetett a konyhába. - Pontosan úgy tettem, ahogy a Boldog Otthonban írják. Leöntöttem a brazil diót forrásban levő vízzel, és hagytam tizenöt percig állni, utána könnyen leválik a héja. - Örült, kimondhatatlanul örült.

- De édesem, hogy jutott eszedbe, hogy brazil diót vásárolj, ki eszi meg, mi szükségünk rá?

- Ó, te kis buta - mondta a feleségem -, itt áll szóról szóra „Leöntjük a brazil diót forrásban levő vízzel. Nyersen is áztathatjuk vízben öt-hat napon át.” Gyere beljebb, meglátod, hogy a te feleséged mennyit szorgoskodott.

A hálószobában kámforszagot lehetett érezni.

- A Boldog Otthon útmutatása szerint kifényesítettem az ágyakat kámforos olajjal.

Észrevettem, hogy e mívelkedés hatására a jávorfa ágyak megfeketedtek.

- De hiszen egész feketék lettek! - mondtam ellenvetésül.

- Annyi baj legyen - csicseregte édesen a feleségem. - A Boldog Otthonból nem hiányzik a Szerkesztői üzenetek rovata, ahol az érdeklődő választ kap bármely szakmára vagy tudományára vonatkozó kérdésére. Megkérdezem, hogyan lehet rendbe hozni a megfeketedett bútort. Ma már választ is kaptam a gyűrű eredetét illető kérdésekre. Felolvasom neked: „A gyűrű (J. H., K.) sokkal előbb szolgált az emberi test befedésére, mint a ruházat...”

Rosszullét fogott el, s lefeküdtem a pamlagra. Közben az én drága feleségem nem henyélt. A Boldog Otthon újabb számában olvasott útmutatás szerint viasz és só keverékével igyekezett letisztogatni a vasalóról a rozsdát, mely ott se volt. Száraz cipőmet petróleumban áztatta, hogy megpuhuljon, leöntötte a kezét tintával, hogy érett szőlő levével eltávolíthassa a tintafoltot, és felforgatta a házat vörös bort hajszolva, mert ki akarta próbálni, csakugyan eltűnik-e a vörös bor nyomán visszamaradt folt a fehérneműből, ha egy napig aludttejben ázik, s utána hideg vízben kimossák. Végre a szolgáló hozott vörös bort, és az én drága, fáradhatatlan asszony-kám leöntötte az ingemet vörös borral, majd aludttejben áztatta.

Aztán kifőzte a fogkefét, mivelhogy a különféle tudnivalók közt ott állt ez is: „Ha kifőzzük az új fogkefét, tartósabb lesz.” Sajnos, az én drága feleségem kezében csak a pusztá nyél maradt. A legfontosabb, a sörte a forrásban levő vízben kihullott.

Az csak természetes, hogy a feleségem nekem tett szemrehányást, miért vásárolok hamisított fogkefét.

Majd az ébresztőórával kezdett foglalatoskodni, pontosan a Boldog Otthon útmutatása szerint, melyben az áll: ha tojást főzünk, állítsuk be a vekkert bizonyos percre; mikor megszólal a csengő, kész a főtt tojás. Vagy egy óra hosszat szórakozott ezzel az én kis feleségem.

Aztán egyszer csak az orrom alá dörgölte, hogy nem hoztam a háztartásba semmiféle készletárolót, amiből az evőeszközök elhelyezésére szolgáló bakot, sőtartót meg egyéb hasonló szép dolgokat készíthetne, mint számos nőtársa, akik a Boldog Otthont járatják, s ezzel minden kétséget kizáróan elérik, hogy otthonukban teljes a boldogság és megelégedés.

- Ezt is bevezetem - mondta, és rámutatott egy cikkre, mely a legújabb számban jelent meg. - „Hogyan szoktatom rá a dohányos embert a takarékosagra? A férjem százas dobozban vásárolja a szivart. Valahányszor megvásárolja az újabb dobozt, észrevétlenül elveszek minden rétegből 3-4 szivart, és eldugom. Mikor aztán a doboz tartalma fogytán van, naponta visszalopok bele 1-2 darabot. E módszer segítségével a szivaros ládikó sokkal tovább kitart.”

Magától értetődik, hogy az én asszonykám az egész estét a Boldog Otthonnak szentelte.

Készített szalámvágó deszkát, gyapjúharisnya-száritó keretet, sőt hercegi öltözet számára fogast. Mivel azonban hercegi öltözte nem volt, követelte, hogy vegyek neki.

Majd bemázolta a fehéreneműs kosarat fehér kencefestéssel, elsétált vele a fekete öltönyöm mellett, amelyet a szolgáló éppen kefélt, és sugárzó arccal jött vissza, hozta a boldog hírt, hogy tüstént kérdéssel fordul a Boldog Otthon szerkesztőségéhez, mi módon tüntetjük el a fehér kencefestéket a fekete ruhából.

- Mi, előfizetők, kölcsönösen egymásért dolgozunk - mondta. - Minden megválaszolt kérdés valamennyiünk számára pótolhatatlan eszköze a boldog otthon felépítésének. Nekünk kettőnknek pedig nagyon boldogoknak kell lennünk. Holnap segítesz kidíszíteni az árnyékszéket, aszerint, ahogy itt javasolják. Teleragasztjuk a falat kemény papírból kivágott fekete és fehér négyszögekkel.

Éjjel aztán mellényben kellett aludnom, mivel Az edzettség helyes mértéke című cikkben az állt, hogy a nagy angol higiénikus, Herbert Spencer mindig mellényben aludt.

Hajnali háromkor felriasztott az ébresztőóra.

- Fel kell kelniünk - mondta a feleségem. - Olvastam, hogy a szellemi munka legkönnyebb hajnali háromtól reggel hétig. A Boldog Otthon háromszáz koronás díjat tűzött ki. Az az előfizető nyeri el a díjat, aki a legjobb receptet küldi be arra, hogyan lehet felhasználni a kappan- és tyúkmaradékot. Segíts gondolkodni.

Hat órakor azt mondta, hogy tökfílkó vagyok, mert három órája bámulok magam elé, és semmi se jut eszembe.

Hattól fél hétig azt magyarázta nekem, hogy vaskos büntetőjogi könyvek beszélnek a férfiak erkölcsi silányságáról és rút bűneiről. Az erkölcsi erővel felruházott nő sose tud olyan hitvány és alávaló lenni, mint a férfiak, mindazonáltal a férfi igényt tart rá, hogy korlátlan úr legyen a házban, és a nő, a szerencsétlen nő, bármennyire igazságtalan is ez, vesse neki magát alá mindenben.

Fél óráig beszélt arról, hogy világosan látja, mekkorát vét a nő ellen az egész társadalom, amikor hallgatásra és néma tűrésre ítéli. Ha történetesen egymaga van, inkább választaná a halált, mint az ilyen sorsot, de gondol a gyerekekre, és ez meggátolja abban, hogy egy csapásra véget vessen szenvedéseinek.

- De hiszen nincsenek gyerekeid...

- Mindegy, s neked ahhoz semmi közöd - jelentette ki határozottan. - Ti férfiak nem tudtok mást, csak bennünket, nőket sanyargatni. A nőknek sehol sincs pártfogójuk, nem védi őket semmiféle törvény, és ki vannak szolgáltatva kínzóik kénye-kedvének. Alig várom, hogy elmenj hazulról. Galibázol, ki kell keresnem a Boldog Otthonban, mi különlegeset készítek ebédre.

- De szívem - mondtam bátortalanul -, nem kell különlegesnek lennie, megfelel bármi egyszerű étel.

Az én feleségem erre már nem is szólt.

Egész délelőtt igen furcsa kombinált ételek rémképei kavargtak képzeletemben. Délben megdöbbenve léptem be lakásunk ajtaján.

Az én kis feleségem szívből megcsókolt, arcáról sugárzott a boldogság, és diadalittasan mondta:

- Ma marhaszelet mintájára készült üröszeletet eszünk, pikáns olasz zöldségbefőtt-utánzattal töltve. A múlt szám legújabb receptjei közül választottam ki.

Jól le volt az ott írva, csak nem lehetett megenni. A magam porcióját a kutyának adtam. A kutya megszaglászta, behúzta a farkát, bemászott a szekrény alá, és morgott.

Az én drága feleségem szintén rosszul lett, elküldött hazulról, mondván, hogy lefekszik. Mikor este hazaértem, az ebédlőben három, az előszobában két ládát találtam, a konyhában pedig a hatodik láda mellett ott állt az én drága asszonykám, és egy hetedik ládából származó deszkát fűrészeltetett.

- Rád várok - mondta nyájasan. - A Boldog Otthonban felfedeztem, hogy a takarékos házi-asszony mi módon készíthet saját maga régi ládákból ágyat a cselédlánynak. Mikor elmentél hazulról, eladtam az asztalosnak a cselédlány ágyát, és az árán megvettem ezeket a ládákat a szükséges asztaloszszerzőkkel együtt.

Ó, istenem, istenem! A törökországi Szalonikiben írom ezt; ide szöktem ugyanis a Boldog Otthon elől, melynek az a rendeltetése, hogy boldoggá és megelégedetté tegyen minden otthont.

Veszedelemes munkaerő

I

Az a szokásom, hogy mindig, minden körülmények között dicsekszem. Mindegy, mivel, testi adottságaimmal vagy más ehhez hasonló dolgokkal, de tény, hogy állandóan dicsekednem kell. Megtanultam olyan szemtelenül hazudni, hogy néha már saját magamat is meghazudtolom.

Olyasmivel dicsekszem, amihez egyáltalán nem értek, vagy csak igen keveset, s ráadásul még össze is keverem a dolgokat. Mindennek tetejébe pedig annyira peches vagyok, hogy a jelenlevők általában szakemberek, akik eleinte igyekeznek jóakaratóan meggyezni arról, hogy tévedek. De mert én vadul ellenkezem velük, s egyre inkább belegabalyodom a hazugságokba, a szakembereknek gyakran nem marad más hátra, kénytelenek durva testi erőszakhoz folyamodni.

Példának okáért körülbelül egy évvel ezelőtt egy kertész agyon akart lőni, mert egy álló órán keresztül azt magyaráztam neki, hogy sikerült a fenyőt az almafával keresztezni és viszont, aminek az lett a következménye, hogy a fenyő gazdag almatermést hozott, az almafán pedig olyan sok volt a toboz, hogy csak úgy hemzsegték rajta a mókusok.

A kertész akkor csak annyit mondott, hogy várjak egy cseppet, míg hazaugrik a puskájáért. Nem tudom, visszatért-e valóban, s magával hozta-e puskáját, mert én közben szép simán megléptem.

Egyszer meg egy állatorvossal akadt nézeteltérésem. A veszettséggel kapcsolatban. Azt magyaráztam neki, hogy a veszettséget a fecskék is megkaphatják, ami azonban csak elvétve fordul elő, mivel a fecskék nagy ritkán kerülnek kapcsolatba veszett kutyával.

- És ezt komolyan gondolja? - kérdezte kissé emeltebb hangon az állatorvos úr, s közben úgy elvörösödött, mint általában az olyan emberek, akiket azzal nyugtatgatnak, hogy nyugi, nem kell úgy mellre szívni a dolgokat, majd csak elmúlik, és ismét rendben lesz minden.

- A legkomolyabban - mondtam nyugodtan. - Önnek, uram, sejtelve sínes, mit művel egy veszett fecske. Nem fogja meg a legyet, és ugat.

Az állatorvos szó nélkül lefordult a székről. Hogy magához tért-e, vagy sem, fogalmam sincs róla, mert sietve távoztam. Ugyanúgy, mint a kertész esetében. De a rákövetkező pár napon mindig elolvastam az újságban a Prágában elhalálozottak című rovatot, az állatorvos nevével azonban nem találkoztam.

Nagyon veszélyes az is, ha az ember pallérok előtt házépítésről beszél. Egyszer társaságban hosszasan fejtegettem, hogyan képzelem el a modern házat.

Hirtelen egy úr lépett hozzám, ingerülten vállon ragadott, és így szólt:

- Hé, hol a fenébe hagyta a kéményt, az ablakokat, az ajtót, az alapokat és a háztetőt?

Valóban, ezekről az apróságokról egészen megfeledkeztem.

- Az alap teljesen fölösleges - mondtam komolyan. Egyetlen csapással a földre terített, s amikor már a mellemen térdelt, a fülembe ordította:

- Ember, hogy a csodába akar alapok nélkül házat építeni?

És így egyik balesetet követi a másik, s mindez - már elnézést a kifejezésért - csak az én átkozott locsogó pofám miatt.

De a legrosszabb, amivel életemben találkoztam, ami keresztelte tekergő vándorutamat e siralomvölgyben, az a mezei munka volt.

Meglepő, hogy még sohasem jutott eszembe, mennyivel nehezebb a mezei munka az Unió kávéházban való ücsörgésnél, amikor is az ember unottan bámul ki az ablakon a Ferdinánd útra - röviden szólva: még sohasem jutott eszembe, hogy létezik egyáltalán valamilyen munka.

Az eddig végzett legnehezebb munkám az volt, amikor száz ív papírt hazahoztam, s negyedébe vágva valamennyit, elvittem az üres lapokat egy kiadóhoz, hogy előleget csaljak ki tőle.

Most tehát, hogy így összejöttek a dolgok, elhatároztam, hogy egyszer én is megpróbálom az igazi munkát, s kövérségemet a falunak szentelem.

El is juttattam az én kilencven kiló hájamat Jesenába a barátomhoz, Hrnčířhez. Az első este a munka hasznosságáról beszéltem, s arról, mennyire örülök, hogy végre újra kévehányó villa lehet majd a kezemben.

- Aztán minek lesz az neked?

- Hát a gereblyézéshez.

- Tévedsz egy kicsit, ahhoz gereblye kell - mondta Hrnčíř. - Kévehányó villát majd hordáskor kapsz.

- Rettenetesen örülök neki - feleltem -, de én nemcsak egyesével hanyom fel a szekérre a kévét, hanem négyesével, sőt ötösével. Ami pedig a gereblyét illeti, hát azzal aztán egyenesen csodákat művelek. Szegény boldogult nagyapámnál (a szerencsétlennek mindig velem kell lejártnia magát) egyszer harmincmérőnyi területet, mit is mondok, negyvenöt mérőnyi területet gereblyéztem össze. Csak a markomba sercintettem, így ni, és ment a munka, mint a karikacsapás. Délig készen is voltam vele. A kévét meg (azt hiszem, ötöt mondtam az előbb) egyszerre szúrtam föl mind.

Hrnčíř barátom néma csodálattal nézett rám, és keresetlen egyszerűséggel így szólt:

- Akkor hát holnap mindjárt nekilátunk. Árpát megyünk forgatni.

- Azt én nagyon szeretem csinálni - vágtam rá gyorsan. - Egyszer egy egész kocsira való árpát megforgattam. Te még csak nem is sejtéd, mi mindenre vagyok képes. Árpát, rozsot, búzát forgatni, vagy akár burgonyát...

- Burgonyát? - ámuldt Hrnčíř barátom.

- Burgonyát hát, mit kell azon csodálkozni? Boldogult nagyapámnál lábon álló burgonyát arattunk, és mert megázott, keresztbe raktuk, aztán meg forgattuk, jól megforgattuk, hogy száraz legyen.

Hrnčíř barátom már nem nézett rám olyan leplezetlen csodálattal, mint addig.

- Az isten szerelmére, miféle sületlenségeket fecsegsz te itt össze?

- Hogyhogy sületlenségeket fecsegek? - védekeztem. - Szegény megboldogult nagyapáméknál nagyon esős nyár volt abban az évben. A szomszéd faluban szárazság volt, de nálunk minden úgy nőtt, mintha húzták volna. A szilva annyira megérett, hogy kicsírázott. Boldogult nagyapám kabátzsebébe valami módon pár szem rozs került, s egy reggelen már nőtt ki a zsebéből a gabona.

- Nagyon szépen kérlek, menj, feküdj le, aludd ki magad, mert az utazás meg a hőség, úgy látszik, egy kicsit furcsa hatással van rád - mondta gondoskodó szeretettel a barátom.

Már ágyban fekvé hallottam, amint Hrnčíř a szomszéd helyiségben ezt dörögögi:

- Erős a gyanúm, hogy nem ért semmihez, és nem tud különbséget tenni a rozs meg a búza, vagy az árpa meg a zab között.

Ó, te híres, gondoltam magamban. Már miért ne tudnék! A búzának hosszú a bajusza. Szerelmes Krisztusom, vagy a zab lenne az?

II

Reggel kimentem Hrnčíř után a földekre. Olyan hőség volt, hogy amíg azt a rövidke utat megtettem, a teljes kiszáradás veszélye fenyegetett. Annyira izzadtam, hogy már teljesen belenyugodtam szomorú sorsomba: az volt az érzésem, elolvadok.

A földeken már vártak rám. Néhány asszony állt ott gereblyével, s hallottam, amint össze-súgnak:

- Ez az az úr, aki egyszerre öt kévét szúr fel a villájára.

Ezek szerint hát Hrnčíř barátom volt oly szíves és tájékoztatta őket. Ott feküdt előttem markon a learatott árpa. Ameddig a szem ellátott, mindenütt árpa volt, s úgy tetszett, ez mind rám vár.

- Hát akkor forgatni fogunk - mondta Hrnčíř. - Alul nedves, meg kell száradnia.

- Van bőven - jegyeztem meg.

Lehajoltam, felvettem egy csomócskát; és megfordítottam. Aztán odaléptem a következő marokhoz...

- Mit művelsz, ember? - csodálkozott Hrnčíř. - Itt a gereblye, fogj hozzá a rend másik végéről. Így kell ezt csinálni, látod, a nedvese máris fölül van. Hiszen folyton a faluról meséltél!

- A nagyapámnál sem csináltuk másképp - mentegetőztem. - Például a rozsot nem kaszáltuk, hanem csak úgy kézzel, tövestül kiteptük... Azért, hogy ne maradjon utána tarló.

Hrnčíř rám se hederített. Ment a dolga után, és nyilván megvolt rólam a véleménye.

A verejték már nem gyöngyözött a homlokomon, hanem szakadt rólam, zuhogott, akár a vízesés, és csípte a szememet. No és a szűnyogok! Mintha csak tudták volna, hogy a világháború idején élnek, olyan vérszomjasan vetették rám magukat. Ilyen kínok között forgattam óvatosan az árpát, és odakiáltottam a barátomnak:

- Hallod-e, Hrnčíř, már nyolc markot megforgattam.

A kilencediknél megfájdult a derekam a sok hajlongástól, a tizenegyediknél lerogytam, és tanácstalanul, kimerülten, mintha legalábbis a Mont Blancra futottam volna föl, reménytelenül jártattam a szemem a markokon.

Azok kárörvendően vigyorogtak rám, és Hrnčíř valahonnan a hátam mögül kiáltott felém:

- Mi van veled?

- Szegény boldogult nagyapámnál minden tizenegyedik marok után pihentünk egy kicsit, már csak a számolás miatt is - mondtam megtört hangon. - Példának okáért, amikor már negyvenedszer pihentünk, az négyszáznegyven markot jelentett. Ebből már tudtuk...

Hrnčíř talpra állított:

- Dolgozz - mondta -, használ az egészségednek. Ez a te sorod. Nézd, mi mennyivel előbbre vagyunk már! Te jóságos ég, mit műveltél?! Hiszen te nem forgatod, hanem egy rakásra hányod az egészset!

- Persze hogy - feleltem -, mivel én célszerűen akarom megszervezni a munkát. Kazlat rakok, majd az egész kazlat egyszerre megfordítom. Mit nekem az ilyen aprócska markok! Boldogult nagyapámnál két óra alatt legalább kétezer markot megforgattam. Persze, ha akarsz, szétdobálhatom újra. De azt hiszem, nem praktikus.

- A gabonának meg kell száradnia - magyarázta Hrnčíř.

- Hiszen azt mondtad, hogy van szárítótok.

- Igen, de az kukoricaszárító - kiáltott fel kétségbeesetten a barátom.

- Jól van, jól, nem mondtam semmi rosszat - nyugtatgattam őt -, én csak a munka célszerűségét akartam szem előtt tartani.

Mindketten munkához láttunk. Először is a halomba rakott gabonát terítettem szét, amit olyan keserves munkával hordtam össze, aztán meg hozzáláttam a tőlem balra levő maroksor forgatásához. Kétszeres erővel dolgoztam.

Eltelt vagy egy negyedóra, amikor odafutott hozzám Hrnčíř.

- Az isten szerelmére - kiabálta már messziről -, hiszen azt forgatod vissza, amit mi már megforgattunk. Most megint a nedves árpa van alul, a száraz meg fölül. Akár nem is dolgoztunk volna. Biztosan erre is találsz mentséget.

- Méghozzá milyen egyszerűt - feleltem. - Szegény boldogult nagyapámnál ezt mindig így csináltuk. Ennek az az értelme, hogy az ide-oda hordozgatás közben a gabona előbb megszárad, mivel átjárja a levegő. Mi bizony néha kötelekre aggattuk a gabonát, mint a fehérműt.

Észrevettem, hogy Hrnčíř barátom az ajkát harapdálja. De legyőzve ingerültségét így szólt:

- Légy szíves, menj oda ahhoz a leánykához, aki az egyik asszony kisgyerekére vigyáz, és mondd meg neki, hogy jöjjön forgatni, te meg addig vigyázol a gyerekekre.

- Megboldogult nagyapámnál...

- Jó, jó, csak már menj.

Mentem örömezt. Ezek szerint gyerekekre felügyelni szintén mezei munka.

A gyerek helyre kis egyéves legényke volt. Letelepedtem vele a forráskút mellé. Egyszer csak kicsúszott a kezemből, és a vízbe esett.

- Hrnčíř - kiabáltam -, hozd a gereblyét, mert a gyerek belepottyant a kútba.

Mégis inkább gereblye nélkül húztam ki, nehogy késő legyen, de csödület azért volt. Az elérzékenyült anya az árpa helyett a fiacskáját szárítgatta sírva, és Hrnčíř megjegyezte:

- Boldogult nagyapádnál is vízbe dobáltad a gyerekeket?

- Négyesével, ötösével - dadogtam, magam sem tudva, mit beszélek, mert ezekben a tragikus percekben is a kévékre gondoltam.

Az asszonyok elborzadva néztek rám.

- Tudod mit - mondta Hrnčír barátom -, menj csak szépen sörözni. Majd ebéd előtt benézek a kocsmába, és ha megebédeltünk, elmegyünk Samekék földjére, segítünk nekik kévét hányni. Talán a nehezebb munkára jobban megfelelsz.

Te jóisten, gondoltam magamban, majd a nehezebb munkát jobban bírom! Hát amit eddig csináltam, az talán könnyű volt?

III

Samekék birtokán meg a kocsmában is már tudtak arról az úrról, aki nem egyesével, hanem négyesével, ötösével hányni a kévét a szekérre.

Magától értetődik, hogy az ilyen derék munkaerőt meg kell vendégelni. Az alapos frissítő után tehát újra kimentünk a földekre.

Valami érdekes szerszámot nyomtak a kezembe. Egy rudat, aminek a végére - nagyon ötletesen - négyágú szűrőalkalmazást erősítettek.

- Hol a kévehányó villa? - kérdeztem Samek úrtól.

- A kezében - felelte csodálkozva a gazda.

- Elnézést, azt hittem, hogy ez szénahányó villa - mondtam hanyagul, és másra tereltem a szót. Arról kezdtem beszélni, hogy valószínűleg esni fog, mert esnie kell, hogy ne legyen ilyen tikkasztó hőség. A falusi emberek hordás idején nem szívesen hallanak esőről. Így hát egy kicsit összekaptunk.

Végre kiértünk a mezőre, a búzakévék közé. Szép kévék voltak, súlyosak.

Rakodni kezdtünk. A fullasztó hőségben ügyesen kellett hozzáfognom. Megoldottam egy kévét, és mindig csak egy keveset véve a villára, hányni kezdtem a gabonát a szekérre.

- Mit csinálsz, te szerencsétlen? - kiáltott rám Hrnčír.

- Könnyíték a munkámon - feleltem a legnagyobb lelki nyugalommal -, mert ezzel a praktikus módszerrel...

Hrnčír újból a kezembe nyomta a villát, melyet éppen a földbe szúrtam, hogy logikusan megmagyarázzam viselkedésemet.

- Ne hozz rám szégyent - kérlelt szelíden. - Szúrd meg a kévét, és fel vele a szekérre.

Képzeld el, hogy egy másfél méter hosszú rúdon tizenöt kilónyi súlyt kell felemelniük, és három méter magasra feldobniuk, még hozzá nem is egyszer, hanem ötvenszer, százszor, számtalanszor.

Megmarkoltam a villát, beleszúrtam a kévébe, és nyögve fölemeltem.

Odatámolyogtam vele a félig rakott szekérhez, és földobtam rá. Kezdték már lankadozni, a tizediknél összeszedtem minden erőmet, és a kévét hozzávágtam Štěpánhoz, a béreshez, aki fönt állt a szekér tetején, és a kévét rakosgatta el.

Ez volt az utolsó erőfeszítem. Štěpán lehuppant a szekérről, mint fáról az alma, s a szerencsétlen egy asszonyra esett, aki hatalmas kancsóban éppen sört hozott az uzsonnához.

Keserves sikoltás hallatszott, mert odalett a sör. Amikor már mindenki megnyugodott, felszólítottak, hogy tegyem le a kévehányó villát.

Hiába bizonygattam, hogy bennem megvan a jó szándék. A lovakhoz állítottak, mondván, hogy ne vegyem ezt lefokozásnak, de nem hittem nekik.

Azonban a lovaknál se váltam be. Rosszkor mondtam, hogy „gyí”, s a lovak megrántották a szekeret, úgyhogy a szegény Štěpán ismét leesett a szekér tetejéről.

Elküldtek hát a lovaktól is, és a továbbiakban már figyelembe se vettek. Száműzötként jártam föl-alá a búzatáblán, végül leültem a mezsgyére. Még egyszer megkíséreltem, hogy hasznossá tegyem magam, és újra kézbe vettem a villát. De elvették tőlem. Visszaültem hát a mezsgyére. A legyek és a szúnyogok majd fölfaltak, egy bögöly annyira szemtelen volt, hogy megcsípett, és feldagadt a kezem. Senki sem sajnált.

Amikor elment mellettem Anička, a gazda lánya, aki szorgalmasan kötötte a kévét, megszólítottam:

- Nézze csak, mire képes egy bögöly!

- Bizony, sok most a bögöly - mondta sajnálkozás helyett Anička. - Kevés a határban a marha, mert kell a hadseregnek élelmezésre, így hát a bögölynek nincs nagy választéka.

Máig sem tudom, Anička ezt hogyan értette.

IV

Elrendelték, hogy a falvakban mindenütt írják össze a mezei munkára alkalmas személyeket. Mivelhogy mindenkinek segítenie kell.

Amikor a csendőr összeírás végett Hrnčířek birtokára jött, rám nézett, és így szólt:

- Az urat nem írom föl, mert az úr veszedelmes munkaerő.

Így hát erős a gyanúm, hogy a mezei munka sohasem terem számomra babért, noha boldogult nagyapámnál...

Te jó ég, mit is fecsegek már megint?...

Gyakornokhalál a Kobkán-cégnél

A Kobkán szállítmányozó cég tulajdonosa irodájába hívatta Pecháčeket, a rózsás arcú irodista gyakornokot, és hosszas beszélgetést folytatott vele.

Amikor Pecháček visszatért íróasztalához, arca halottsápadt volt, egész testében reszketett, és haja az égnek állt.

- Felmondott? - kérdezte a könyvelő.

Pecháček válasz helyett fogta a télikabátját s kalapját, és szótlanul kiment az irodából.

A könyvelő a főnökhöz sietett, s midőn visszatért, fejcsóválva megjegyezte:

- Szavamra, nem értem. A főnök úr egész délutánra szabadot adott neki, hogy üljön be egy borozóba és szórakozzon.

A többi öt gyakornok irigykedve pislogott Pecháček üres székére, majd ismét beletemetkeztek számláikba.

A Kobkán szállítócég irodája fölött Damoklesz kardjaként lógott a titok, a rejtély, az érthetetlen.

Pedig a dolog olyan egyszerű volt, bár kissé szokatlan.

A főnök úr szerfölött barátságosan értekezett Pecháčekkel. A következőket mondta:

- Pecháček úr, maga tehetséges fiatalember. A cégvezető úr és a könyvelő úr is mindig dicséri. Maga szorgalmas, ügyes, értelmes, szerény, jóindulatú és dolgoz. Nem iszik, nem dohányzik, nem kártyázik, nem csábít el hajadonokat, senkinek sem tartozik, előleget nem kér, hibátlanul számol és kalkulál, az írása kiírt és elegáns, takarékoskodik a papirossal, pontosan jár az irodába, és utolsónak távozik munka után. Az üzleti életben széles látókörű, kitűnően gyorsír, hibátlanul ír bármilyen rendszerű írógépen. Járatos néhány nyelvben, és szerényen, de ízlésesen öltözködik. Cipője mindig csillog, és gallérja ragyog a tisztaságtól.

A példás gyakornok boldogságtól könnyes szemmel meredt a főnökére, aki jóságos atyai pillantást vetve kedves gyakornokára, lágy, remegő hangon folytatta:

- Két hét múlva lesz a nevem napja. Örülnék, ha az újságban jókívánság jelenne meg ez alkalomból, amolyan gratuláció ismerőseimtől, barátaimtól és a személyezettől. Magától értetődik, hogy a költségeket én viselem. De tudja, nem szeretném, ha ez az ünnepi jókívánság sablonos és elkoptatott lenne. Valami eredeti dologra gondolok, mondjuk, különleges, szállítmányozási stílusban. Olyasmire, ami még nem volt. Valami olyan szép gratulációra, hogy az olvasók esztendőik múlva is emlékezzenek a nevem napjára. Magára gondoltam, kedves fiam. De kérem, senkinek egy szót se. Kezet rá!

A gyakornok főnöke felé nyújtotta reszkető kezét, aki megszorította és tovább szónokolt:

- Maga ért az ilyesmihez. Ma szépen süt a nap, ilyenkor születnek a legszebb gondolatok. Tudja mit, ma délutánra szabadot adok. Hogy jobban menjen az írás, térjen be a szomszédos borozóba, igyon egy fertály muskotályt vagy vermutot. Ismerem magát, tudom, nem rúg be. Aztán menjen ki a fasorba a parkba, üljön le egy padocskára, és költse ki a gratulációt nevem napjára. Hogy jobban menjen, itt van ötven korona.

Így történt, hogy Pecháček krétafehéren tántorgott vissza asztalához. A továbbiakban híven teljesítette a főnöki utasítás első és második részét.

Beült a borozóba, megivott negyed liter muskotályt és negyed liter vermutot, vigyázott, hogy be ne rúgjon, s gépiesen kísértelt a fasorba. Leült egy padocskára, és várta az ihletet. Legnagyobb megdöbbenésére azonban tüstént rájött, hogy az esze tokja bedugult, gondolatai valahol elakadtak, s a főnök úr kitűnő véleménye a gyakornokok gyöngyéről enyhén szólva erősen túlzott. Hiába süt a nap, hiába tüzezi a vermut és a muskotály, agya száraz és szikkadt, akár a tapló.

- Szentséges Jézusom - sopánkodott -, hisz én szemlátomást hülyülök! Micsoda baromságot írtam le, hisz ebben egy csöpp eredeti szállítványozási íz sincs. Hát nem hülyeség ilyesmit leírni:

„Hallgassa meg forró vágyunk, mire olyan forrón vágyunk; legyen oly szép az élete, mint csillagok testülete fönn a kéklő magas égen. Tudjuk, fáradozik régen, sikerüljön a munkája, cége boruljon virágba, boldogan töltse éveit, szedve az öröm szépeit, teljesüljön minden vágya, szíve mélyéből kívánja sok ismerőse s barátja, s személyzete, mely azt várja, soká éljen jó Kobkánja!”

Pecháček kétségbeesetten kitépte noteszából a lapot, összetépte és a szemétkosárba dobta, megpróbált újból ihleni, s tiszta lapra újabb sorokat rovogatni.

A noteszban fokozatosan egymás után néhány gratuláció szennyezte a makulátlan fehér papírost ilyenképpen:

„Ez évben is, miként mindig, e gondolat száll a szívig, egész évben egészséggel törődjön e boldog céggel. Minden napja öröm legyen, mint a hajnalpír a hegyen, erő, vígság és boldogság, szállításban nagy drágaság, kocsiárakban olcsóság, a családban szaporaság, ezt óhajtja, ezt kívánja sok ismerőse s barátja, s a személyzet, mely úgy várja.”

„Ismét felvirradt a szent nap, mikor szavunk arról szólhat, soká éljen egészségben, főnök úr a Kobkán-cégben, mint az ég áldott mannája, szakadjon az áldás rája. A betegség elkerülje, gond és bánat ne gyötörje, minden hét száz boltot hozzon, a vagyona gyarapodjon, aki lakó, mind költözzön, országszerte hegyen-völgyön, amit szállít, el ne vesszen, kék hasú bankót keressen, milliókra rúgjon haszna, s a sok pénzt el ne fogyassza. Igaz szívből ezt kívánja sok ismerőse, barátja, no meg a személyzet.”

„Csupa öröm legyen élte, a boldogság szele érje. Szorgalmat és sok szerencsét, asszonyával bájos estét, örömet és élvezetet, ezt kívánja a személyzet, barátai és ismerősei.”

„Szállítványozzon jókedvben, bánatot s bút ne ismerjen, csörgedezzen, mint víg patak, szép élete, s míg elszalad, száz esztendő teljen bele, világhíres legyen neve. Sikerüljön minden boltja, gondját sokáig ne hordja, a betegség elkerülje, s élete így sikerülve nyúljon csodásan hosszúra. Nőjön derűre-borúra a szállítványozó tarifa, s mire felnő, legyen doktor mind valahány fia. Ezt kívánja ismerőse s barátja meg a személyzet.”

A jegyzőkönyvben a további oldalakon kósza rímek bukkantak fel, ilyesféleképpen: múlik-búvik, erdőben-berdőben, gazdagság-magasság, akasztani-mulasztani, tolja-orra, fertő-erdő, szél-bél, adja-hagyja, szállítás-állítás, haszon-asszony.

A boldogtalan gyakornok mindezt határozott vonásokkal keresztülhúzta, cafatokra tépte, eldobta, s haját tépdésve elindult az állatkert felé.

- Barom vagyok, hülye, elvetélt kretén. Lágyul az agyam, érzem, hogyan lágyul! Valami eredetit, szállítványozási stílusban. Ó, te boldogtalan tökfő! Hülye vagyok, meghülyültem! Művelt és intelligens ember?! Marha vagyok! Víz van a fejemben és szecska!

Az állatkert előtt egy kocsmában egy liter bor segítségével újból megpróbált ihleni. A várt isteni szikra helyett olyan határtalan hülyeségi roham vett erőt rajta, hogy képes volt a következőket leírni:

„E mindnyájunknak kedves napon nem érdekel a dús haszon, azt kívánjuk örvendezve, ne bőföggjön öklendezve, s emésszen jó egészséggel. Virágozzék fel a céggel, virág nyíljon minden léptén, gyönyörködve feleségén. Bánatában sose sírjon, s ablakában virág nyíljon. Hő szívével ezt kívánja minden ismerőse, barátja meg a személyzet.”

- Ez a vég - mondta tompán kacagva elmeszüleményén. - Terhelt idióta vagyok, banális barom, agyalágyult paralitikus.

Reggel a klecanyi gáton találták meg kalapját. A kalapban egy cédula volt Pecháček címével és e szavakkal: „Nem megy...”

Az irodában az öt gyakornok másra sem gondolt, csak Pecháček kolléga titokzatos öngyilkosságára. Csendesen beszélgettek, megfelelő adag gyásszal hangjukban, mert hiába, hiányzott közülük a jólelkű, vidám Pecháček.

Megjelent a szolgál és mondta:

- Klofanda gyakornokot hívhatja a főnök úr!

- Megyek!

A főnök úr pedig imigyen szólt Klofandához:

- Klofanda úr, maga nagyon tehetséges fiatalember. A cégvezető úr és a könyvelő úr is mindig dicséri. Szorgalmas és ügyes, értelmes, szerény, jóindulatú és dolgoz.

És így tovább, s végül:

- Itt van ötven korona.

Amikor Klofanda visszatért asztalához, arca halottsápadt volt, s egész teste reszketett, haja az égnek állt. Egy szót sem szólt, fogta kalapját és felöltőjét, és kirohant az irodából.

Nyomában megsűrűsödött a titok, a rejtély, az érthetlenség didergető légköre.

A megmaradt négy gyakornok fejét csóválta.

Klofandának nem volt annyi írói tehetsége, mint a megboldogult Pecháčeknek, de kristálytisza lelkében felelősségtudat buzgott. Bárhogy törte fejét, semmi sem jutott eszébe. Mielőtt éjszaka felkötötte volna magát a hodkovicei erdőben egy odvas tölgyfára, csak annyit sikerült leírnia:

„Hő szívünknek forró vágya, amit vágyunk forrón vágyva, önnek is a legszebb vágya, ezért jövünk gratulálva, s velünk vágyja és kívánja ismerőse és barátja meg a személyzet.”

„Halálomért csak magam vagyok felelős” - írta egy darab papirosra, amelyet gombostűvel kabátjának hajtókájára tűzött.

Az irodában a négy gyakornoknak még alkalma sem volt rá, hogy meghányják-vessék második kartársuk halálának titkát, amikor megjelent a szolgál és mondta:

- Vencl gyakornokot hívhatja a főnök úr!

- Megyek!

A főnök úr imigyen szólt hozzá:

- Vencel úr, maga szorgalmas és ügyes, értelmes, szerény, jóindulatú és dolgos.

És így tovább, és így tovább, és végül:

- Itt van ötven korona.

A titok, a rejtély és az érthetlenség légköre még inkább megsűrűsödött. A halál lehelete didergette az irodát.

Vencel gyakornok egyáltalán semmit sem ihlett. A Prága melletti kőfejtőben halt meg, ahol egy rozsdás bicskával felvágta ereit. Meghalt, egy sor írást sem hagyva maga után.

- Košťák gyakornokot hivatja a főnök úr!

- Megyek!

Košťák sokáig viaskodott a halállal. Két álló napon keresztül bujkált a petříni kilátó környékén, csak a harmadik nap estéjén vetette le magát a torony tetejéről a mélybe. Addigra teljesen megzavarodott, és azt képzelte, hogy főnöke nem szállítmányozó, hanem madárkereskedő, és ezüstlakodalmára kell jókívánó sorokat írnia.

Ezzel magyarázható, hogy noteszának egyik lapján kusza betűkkel ez állt:

„Virradj fel, ó, boldog napom, boldog ezüstlakodalom, köszönts ránk minden évben. Madarak köszöntsék szépen, ezer turbékoló galamb, úszdigáló aranyhalak, no meg - s ez nem lárifári - millió sárga kanári. Madárhada legyen számos, ezt kívánja Košťák János.”

Kobkán úr irodájában immár csak két gyakornok maradt.

- Havlík gyakornokot hivatja a főnök úr!

- Megyek!

Miután megírta eredeti gratulációját, szállítmányozó üzleti távirat formájában illetéknéppen: „Kobkán szállítmányozó, névnap, szívélyes üdv., ismerősök, barátok, személyzet”, a főtéri kávéház illemhelyén tollkésével szíven szúrta magát.

- Pilař gyakornokot hivatja a főnök úr!

Az utolsó gyakornok, aki megmaradt a Kobkán szállítmányozó cég irodájában, elsápadt e szóra. Homályosan sejtette, hogy a főnök irodájának ajtaja mögött lappang a szállítmányozó cég gyakornokainak tragédiája, onnan indult ki e szörnyű rémdráma, amely példátlanul áll e világon. És most a halálos titok feléje is kinyújtotta csontkezét!

- Pilař gyakornokot hivatja a főnök úr! - ismételte a szolga.

Az utolsó gyakornok felugrott, és kétségbeesetten felordított:

- Nem megyek!

Négy sápadt arc fehérlett az irodában: a gyakornoké, a cégvezetőé, a könyvelőé és a szolgálé.

- Pilař úr - szólalt meg a könyvelő -, gondolja meg, mit mond. Csehországban ilyen még nem történt, hogy a gyakornok nem megy, ha a főnök úr hívatta.

- Nem megyek - ismételte kétségbeesetten az utolsó gyakornok -, nem megyek sehová.

Az ajtóban megjelent a főnök úr személyesen.

- Pilař úr, jöjjön be a szobámba. Már kétszer hívtam.

- Nem megyek! - kiabált az utolsó gyakornok. - Ha azt mondom, nem megyek, bizony isten nem megyek.

Vadul hadonászott kezével és rikácsolt:

- Mindenki bement, a megboldogult Pecháček, a megboldogult Klofanda, boldogult Vencl, boldogult Košťák, boldogult Havlík. Csak én nem megyek, sehova sem megyek.

Fölkapta a nehéz pénztárkönyvet, az asztalra vágta.

- Itt maradok ülve, nem megyek sehova, mindent pozdorjává török, mindenkit megölök, én vagyok Hatteras kapitány, én vagyok a rettenthetetlen Mohras kapitány, világcsoda a lengő trapézon. Nem félek tőletek!

Az ápolók nem panaszkodnak a Kobkán-cég utolsó gyakornokára. Köpenyén öt gomb van, mindegyiknek megmutatja őket, elsorolja:

- Az első Klofanda, a második Vencl, a harmadik Košťák, a negyedik Havlík, az ötödik Pecháček, nem, nem így van. Az első Pecháček, a második Klofanda, a harmadik Vencl, a negyedik Košťák, az ötödik Havlík. Mind bementek, de én nem megyek, sehová se megyek!

Az orvosok lemondtak a reményről, hogy valaha is meggyógyul.

Kobkán úr neve napja elmúlt anélkül, hogy az újságban eredeti, szállítmányozó stílusban írt gratuláció jelent volna meg. Az irodában hat új, erőteljesebben duzzadó praktikáns ült. A legközelebbi névnapig tart a kímélési és tilalmi időszak.

Beszélgetés a kis Milossal

Négy hónapja ülök vizsgálati fogságban, de még mindig nem vallottam be, mit műveltem az én kis unokaöcsémme - a négyéves Milossal.

Attól félek, ha megmondanám, hol hagytam el Milost, és megtalálnák, többé nem szabadulnék tőle. Tudom, az első kérdése az lenne: Miért ülsz itt? Ó, azok a szerencsétlen miértjei!

Több mint négy hónappal ezelőtt a szülei megígérték Milosnak, hogy a nagybácsija - mármint én - elviszi sétálni. Akarva, nem akarva kötélnék kellett állnom, s megígértem a szerencsétlen szülőknek, hogy az okos kis lurkót a séta végeztével annak rendje-módja szerint hazaviszem.

Meg is mondtam neki, mihelyt kiléptünk a házból:

- Fogd a kezem, nehogy valami baj érjen.
 - Mért ne érjen valami baj? - lepett meg rögtön ezzel a kérdéssel az okos kis lurkó.
 - Könnyen elgázolhatna valami.
 - Mért éppen engem gázolna el valami, mért nem téged?
 - Mert te még kicsi vagy.
 - Mért vagyok kicsi?
 - Mert még csak négyéves vagy.
 - Mért vagyok még csak négyéves?
 - Mert nem vagy öt.
 - És ha öt volnék?
 - Akkor egy évvel idősebb volnál.
 - Mi az, hogy idősebb?
 - Látod, amott az a kisasszony már idősebb.
 - Mért mondod, hogy amott?
 - Mert a kisasszony, akiről beszélek, nem ez itt ni, aki szembe jön velünk.
 - Mi az, hogy ez itt ni?
 - Miloskám, hallgass már szépen!
 - Mért hallgassak szépen?
- Adtam neki egy nyaklevest.
- Sírva fakadt.
- Ne bögj - mondtam neki.
- Megtörölte szemét a kabátja ujjával, és ártatlan képpel kérdezte:
- Mért ne bögjek?
 - Mert férfi vagy.
 - Mért vagyok férfi?

- Mert nem vagy kislány.
 - Mért nem vagyok kislány?
 - Azért, drága gyermekem, mert nadrágot hordasz, egyébként pedig majd megtudod, ha idősebb leszel.
 - Te is nadrágot hordasz, bácsikám?
 - Hiszen látod, Miloska!
 - Mért nem vagy te is kisfiú, mint én?
 - Mert már kinőttem a gyerekkorból.
 - Én is kinövök a gyerekkorból?
 - Te is kinősz a gyerekkorból, de most már végre fogd be a szád.
 - Mért fogjam be a szám?
 - Mert bedoblak a folyóba.
 - Hú, annak örülnék, bácsikám!
- Most rajtam volt a sor, hogy én kérdezzem meg őtőle:
- Miért örülnél neki, Miloska?
 - Mert gőzös lennék, bácsikám.
 - Hogyan lennél gőzös?
 - Nagyokat fújnék, kapaszkodnának fel rám az emberek, és harangoznának. Én lennék a Gubanc gőzös, és tüzet köpködnék.
- Milos figyelme hirtelen másfelé fordult. Egy ember az utat öntözte.
- Mért öntözi az a bácsi az utat? - kérdezte Milos.
 - Hogy ne legyen poros.
 - Mért nem fröcsköl le bennünket?
 - Mert nem szabad bennünket lefröcskölnie.
 - Mért nem szabad?
 - Mert tönkretenné a ruhánkat.
 - Mivel tenné tönkre a ruhánkat?
 - Vízzel, kisfiam.
 - Mért vízzel?
 - Mert vízzel öntözi az utat, nem pedig sörrel.
 - Mért nem sörrel öntözi?
 - Mert berúgna.
 - Mért rúgna be? Te is be szoktál rúgni, bácsikám, anyukától tudom. Mért vagy malac, bácsikám?
 - Te ehhez nem értesz, Miloska. De most már hallgass, mert lekenek egyet.

- Mért kensz le egyet?
- Mert pocskondiázol.
- Mért ne pocskondiáználak, pocskondiáznak otthon is.
- De nem szép tőlük.
- Tőled se szép, amit teszel, bácsikám.

Ismét adtam neki egy nyaklevest. A szeme se rebbent, hanem így szólt:

- Ugye, nem szabad sírnom? Te se sírsz, amikor a néni ver. Mért szokott megverni?

Hátba ütöttem. Elhallgatott, majd mintha mi sem történt volna, élénken kérdezte:

- Mért nincs ennek a háznak az ajtaja hátul? Mért éppen itt van?
- Azért, hogy a gazdája bejuthasson.
- Mért kell bejutnia?
- Mert itt lakik.
- Mért lakik itt?
- Mert itt kell laknia.
- Mért kell itt laknia?
- Mert nem akar az utcán háltni.
- Mért nem akar az utcán háltni?
- Mert rendes ember.

Milos elhallgatott, majd azt mondta:

- De te, bácsikám, nem itt laksz.

Utána következett egész sor kérdés: Mért hívják a fát fának, mért vannak a fa ágai fönt, nem lehetne-e a fából hólyagot csinálni, mért pukkan szét a hólyag, mért vagyok olyan, mint a hólyag, mikor pukkanok szét (megtoldva azzal a kéréssel, hogy pukkanjak szét, mihelyt túljutunk a sarkon).

Megláttunk egy kutyát. Milos rögtön azt kérdezte, hogy a kutya mért nem macska (újabb nyakleves). Hosszabb szünet, ezalatt Milos kobakjában sarjadtak az új kérdések:

- Mért nem csinálnak, bácsikám, az őrangyalból fánkot? Mért izzadsz? Ha meleged van, mért nem lógatod a nyelvedet, mint a kutya? Mért nem vagy kutya, s mért vagy elefánt? Mért van, bácsikám, ormányod?

A pályaudvar közelébe értünk. Kétségbeesve kérdeztem Milostól:

- Nem volna kedved Magyarországra menni?
- Mért volna kedvem Magyarországra menni, bácsikám?
- Mert megváltom a jegyet, és elmegyünk szépen együtt. Vonaton!
- Én is fogok szuszogni - tapsikolt boldogan Milos.
- Csak szuszogj, kisfiam.

- Eregetek majd gőzt is.

- Azt csinálhatsz, amit akarsz, Miloska.

Váltottam két jegyet a füzesgyarmati vonal végállomására, Pusztamagyaradra, mely egy végeláthatatlan pusztaság közepén fekszik. Megjegyzem, hogy az okos kis lurkó szüntelen faggatott:

- Mikor leszünk már ott, mikor teszel le?

Végre teljesült a kívánsága. A pusztamagyaradi állomástól jó másfél napig gyalogoltunk még, és a pusztaság közepén a lelkére kötöttem Milosnak, hogy várjon rám.

- Mért kell rád várnom?

- Mert olyan nagyokos vagy.

Ezzel gyorsan nyakamba szedtem a lábam. Hallottam még, amint Milos ártatlan hangon kiabál utánam:

- Mért futsz, bácsikám?

Majd kevéssel utóbb:

- Mért csípnek a hangyák, bácsikám?...

Nos, ez az én vallomásom.

A levesintézet

Kurka, közismert városi tanácsnok felesége ismét a levesintézet alapításával hozakodott elő. Már a rögeszméjévé vált, hogy neki egy ilyen intézmény elnöknőjének kell lennie. Férje a heverőn szivarozott, s csak fél füllel hallgatta.

Igazán unalmas volt már örökösen ugyanaz:

- Fehér kötényt viselek majd, mindenről gondoskodom, egy nap bab-, másnap krumpli-, harmadnap köménymagos leves, aztán újra bab-, krumpli-, köménymagos leves, csak már intézd el végre a befolyásoddal a városházán, hogy utaljanak ki valamilyen helyiséget...

Még az úristennel is elintézem - gondolta Kurka tanácsnok. Beszélj, amit akarsz. S azzal a másik oldalára fordult, s behunyta a szemét.

Az asszony azonban nem hagyta békén, mellé ült a heverőre, s újra kezdte:

- Segítened kell nekem, meg kell környékezned az összes kollégádat. Támogatást is kell szereznünk, mert pusztán az adományokból képtelenség megcsinálni, ráfizetni pedig már mégsem szeretnék erre a nyomormicsodára. A bab drága, s ahhoz, hogy a krumplileves jó legyen...

- Fölösleges jónak lennie - szakította félbe Kurka tanácsnok unottan. - Miért legyen jó? A fő, hogy valami meleg kerüljön a gyomorba.

- Nem, az első napokban jónak kell lennie, mert meghívom a barátnőimet kóstolóra. Az előkelőségek is megjelennek majd, kanalat ragadnak, merítenek és nyelnek. Fehér kötényt viselek majd, hímzett szegéllyel, alatta fekete ruha, s így fényképeztetem le magam a konyha közepén, a fényképet pedig majd beküldjük valamelyik képeslap szerkesztőségébe. Gyönyörű lesz ez, és a barátnőim irigyelni fognak.

Kurka felállt a heverőről, fölöltözött, s elhagyta a házat, hogy ne kelljen ezt tovább hallgatnia. Minden áldott nap mindig ugyanaz, mindig ebéd után, amikor pihenni szeretne, előlről kezdődik az egész. Nemegyszer boldogan eleget tett volna már a kérésnek, de mihelyt szóvá tette az ügyet a tanácsban, nyomban letorkolták, mondván, hogy a város nem adhat semmit a levesintézet céljaira, mert jelenleg éppen templomot épít. A szegény gyerekek majd csak kibírják a nélkül a leves nélkül is.

Erre az emberiességgel hozakodott elő, amelynek köze van ehhez, de Smrčka mészáros felállt, s széles mosollyal csak ennyit mondott:

- Károlykám, ismerjük már a céget.

Valóban, jól ismerték őt, tudták, hogy számára az emberiesség tökéletesen mellékes, s csak a pénz a lényeges. Amikor egyszer kilakoltatta albérlőjét az utcára, fölöttébb humorosan beszélt el az esetet a borozóban:

- Azt látnotok kellett volna, micsoda muri volt az, amikor a hóbelevancukat kirakták az utcára! Az ablakból figyeltem a dolgot, s egyszerre csak az a nőszemély fenyegetőzni kezdett: „Majd megfizet még magának ezért az Úristen!” Alighogy kimondta, megeredt az eső, sűrű cseppekben hullott a párnákra, s a nő többé meg se mukkant. Így kell ezekkel elbánni!

S minthogy jól ismerték őt, hát igazán nem volt könnyű feladat a számára, hogy különböző képzelgéseivel az emberiességről érdeklődést keltsen. De amikor aztán egy alkalommal a felesége ismét csak azzal a levesintézettel gyilkolta, elhatározta, hogy a végére jár az ügynek.

A legközelebbi tanácsülésen ismét felszólalt e tárgyban, s amikor észrevette a gúnyos mosolyokat, s meghallotta a csípős megjegyzést, hogy „Mégiscsak arany szíve van!” - lánggra lobbant, s felkiáltott:

- Hát akkor megcsinálom a levesintézetet magam!

Szavát meg is tartotta. Felhívást tett közzé, amelyet feleségével közösen írt alá, s amelyben a kettőjük által alapítandó levesintézet felszerelésére kért adományokat. Sok adomány futott be, most egyszeriben senki sem akart lemaradni, mert a felhívásban azt közölték, hogy az adakozók nevét és az adományok összegét közölni fogják a helyi lapban. A kérdés most már csak az volt, hogy hol legyen a levesintézet.

Végül is Kurka városi tanácsnok e célra saját házának mosókonyháját jelölte ki. A helyiséget kimeszeltette, s a szegény sorsú iskolás gyermekek leveskéjének főzésére a ruhamosó üstöt szánták. Így teljesültek tehát a tanácsnokné leghőbb vágyai. Volt fehér köténye, hímzett szegéllyel, fekete ruhája, s le is fényképeztethette magát a konyha közepén. Eljött a kerületi előljáró is, és minden úgy ment, ahogy azt annak idején megjósolta: kanalat ragadtak, merítettek és nyeltek. A hosszú asztalnál húsz gyerek várt az adott jelre, hogy nekilássanak a levesnek, a dolog azonban valahogy sokáig húzódott, sőt már kínos is volt, mert Kurka tanácsnok itt is az emberiségről kezdett szavalni, ugyanakkor minden szaván érződött, hogy nem szívből jön. Dühödten pillantgatott a gyerekekre, mert a lépcsőn egy kis sarat talált. A bejáratnál két borostyán állt egy virágállványon, Kurka úr észrevétlenül odasercintett, s várta, mit mond most majd a kerületi előljáró. Az vett még egy kanállal, s közben mozgolódás támadt. Aztán a gyerekekhez fordult, s beszélt nekik valamit a Hazáról és Istenről, aminek semmi köze se volt a krumplileveshez. Majd kiürítve poharukból a legolcsóbb pezsgőt, amit kapni lehet, mindannyian elmentek, olyan szomorú képpel, mintha temetésen vettek volna részt. A gyerekek nekiláttak az evésnek, immár csak az öreg cseléd felügyelete alatt (a nagyságos asszony már szintén felment), aki így szólt hozzájuk:

- Mintha egyáltalán megérdemelnétek ezt, ti rühösek! Ha csak egy csepp levest lötytyintetek az asztalra, kaptok a fejetekre. Azt hiszem, jobb lett volna, ha nyomban, ahogy a világra jöttetek, a vízbe fojtottak volna benneteket, mint a macskakölyköket, hogy ne legyetek az emberiség terhére.

Rettenetesen haragudott ezekre a sápadt gyerkőcökre, akik kanalukkal verték a bádogtányért, s fuldokolva tömték magukat kenyérrel. „Most aztán mosogathatok eleget.”

Így ment ez egy teljes hétig. A hölgyek, ha nem volt semmi egyéb dolguk, eljöttek megnézni a levesintézet kis kosztosait, akiknek moccanni is tilos volt, s ezért csak bambán meredtek maguk elé a tányérjukba.

E jótékonyági intézet legújabb berendezési tárgya egy nádpálca lett, amely a sarokban állt. Amikor a kosztosok jóllaktak, megimádkoztak, aztán mindegyik kölyök sírva fakadt, mert az öreg cseléd sorra elverte őket a nádpálcával. Utána kezet csókoltak neki, mert erre nagy súlyt fektetett.

Tizennégy nap múltán olyan hírek szállingóztak a városban, hogy Kurkáék lopnak. Hogy valami függönyöket vettek a levesintézet adományaiból. A hölgyek pedig, akik kíváncsiskodni jártak, azt állították, hogy a leves tiszta víz.

- Jellemző - mondogatták a városban. - Mesék az emberiségről, és függönyök!

Az ellenzéki oldalon végül már egész komolyan híresztelték, hogy Kurkáék valóságos kincsesbányára tettek szert.

Egy nap azután Kurka tanácsnok olyan lelkiállapotban tért haza a borozóból, hogy abból igazán rendkívüli dolgokra lehetett csak következtetni. A borozóban ugyanis nyíltan a szemébe vágták: „Nem ingyen eteted őket!”

Dühödt medveként rontott a mosókonyhába, elkapta az első gyereket, kiráncigálta a padból, fölvenszolta a lépcsőn, s kidobta az utcára, majd rohant vissza a következőért. Halálra rémült gyerekek borzalmas sivalkodása közepette hurcolta őket tíz percen át föl az utcára, míg csak mindet ki nem dobta, s akkor vadul ráförmedt az ellenzéki gyógyszerészre, aki a csődület láttán odasietett:

- Most pedig etessétek őket ti!

Azzal felrobogott a lakásba, ahol a felesége zokogott. A lépcsőn találkozott a postással, átvett tőle egy képeslapot, gyorsan kibontotta, s az első oldalon megpillantotta felesége képmását, alatta a következő szöveggel: „Anna Kurka, a közismert cseh emberbarát.”

Sóhajtott egy nagyot, kinyitotta a levesintézet adományainak kasszáját, kivette belőle a pénzt, s nagy bánatában felment Prágába lumpolni egy nagyot.

Történet I. Ferenc József császár arcképéről

Mladá Boleslavban élt egy papírkereskedő, Petiškanak hívták. Tisztelte a törvényeket, és emberemlékezet óta ott lakott a kaszárnnyával szemben. A császár születése napján és egyéb K. u. K. ünnepi alkalmakkor fekete-sárga zászlót tűzött ki a házára, és ellátta a tiszti kaszinót lampionokkal. Ő árusította Ferenc József arcképeit, amelyek méltó helyre kerültek a Mladá Boleslav-i járás zsidó butikjaiban és csendőrállomásain. A járás iskoláit is ellátta volna az uralkodó képmásával, de sajnos, portékája nem felelt meg az országos iskolatanács által jóváhagyott méreteknél. Ezt egy ízben a császári és királyi országos tanfelügyelő közölte vele a járási főnökségen:

- Nagyon sajnálom, Petiška úr, de ön a császár őfelségét szélesebben és hosszabban akarja nekünk szállítani, mint ahogy azt a nagytekintetű országos iskolatanács 1891. október 20-án kelt végzése előírja. A végzés megszabta császári felség kissé rövidebb. Az iskolában őfelsége legföljebb negyvennyolc centiméter magas és harminchat centiméter széles lehet. Az ön császári felsége pedig ötven centiméter hosszú és negyven centiméter széles. Ön azt állítja, hogy uralkodónk kétezer példányban hever a raktárában. Ne gondolja, kedves Petiška úr, hogy mi akármilyen vackot átveszünk. Az ön császári felsége tizedrendű áru, a nyomása is gyalázatos. Olyan, mintha nem fésülné a szakállát, az orrára hallatlanul sok vöröset kentek, és mindezek tetejébe még bandzsít is.

Amikor Petiška úr hazaérkezett, felháborodottan újságolta a feleségének:

- Ráfizettünk arra a koronás vén számárra.

Mindez még a háború előtt volt. A császár őfelségének kétezer képmása tehát Petiška úr nyakán maradt. Amikor kitört a háború, Petiška úr azt sem tudta, hová legyen örömeiben, és bízott benne, hogy most végül túladhat a portékáján. Üzletének kirakatába akasztotta a vérszomjas vénember képét, a következő szöveggel: Előnyös alkalmi vétel! I. Ferenc József császár 15 koronáért.

Hat darabot adott el. Ötöt a katonaság vett meg, hogy az utolsó Habsburg könyomatos képmása harcra lelkesítse a tartalékosokat a kaszárnnya kávéházában, egyet pedig Šimr, a vén trafikos. Ez a derék osztrák hazafi tizenkét koronára alkudta le a kép árát, és még szitkozódott is, hogy kész rablás ennyit kérni egy császárárt.

A háború vígan folyt, de a császár csak nem fogyott, bár Petiška úr már az újságokban is hirdette. A Národní politika és a Hlas národa című folyóiratokban a következő szöveggel igyekezett vevőket szerezni a semmiképpen sem kelendő felséges portékára: „A mai nehéz időkben egyetlen cseh otthonból sem hiányozhat a sorspróbálta uralkodó képe 15 koronáért.”

A hirdetésre rendelés helyett egy idézés érkezett, amelyben Petiška urat felszólították, hogy haladéktalanul jelenjen meg a járási főnökségen. Itt tudatták vele, hogy a jövőben ne használjon olyan tapintatlan kifejezéseket, mint „nehéz idők” és „sorspróbálta”. Inkább beszéljen „dicső időről” és „diadalmas uralkodónkról”, mert máskülönben meggyűlik a baja. A hirdetést tehát a következőképpen alakította át: „A mai dicső időkben egyetlen cseh otthonból se hiányozhat diadalmas uralkodónk képe 15 koronáért.” De ennek sem volt sikere.

Csak néhány goromba levelet kapott, amelyek névtelen írói őszinte szívvel azt tanácsolták neki, hogy a császár őfelségét ott akassza fel, ahová a király is gyalog jár, egyben másodszor is beidézték a járási főnökségre, és közölték vele, hogy kísérje figyelemmel a császári és királyi hírszolgálati iroda közleményeit, és a szerint szövegezze meg hirdetéseit.

- Az oroszok betörték Magyarországra, elfoglalták Lemberget, Przemyśl alatt állnak, maga meg, Petiška úr, dicső időkről beszél. Úgy látszik, csúfolódik velünk, gúnyosan beleüti az orrát olyasmibe, amihez semmi köze. Az efféle hirdetések miatt egyszer még a hradechi katonai törvényszék elé kerül!

Petiška úr megígérte, hogy ezentúl körültekintőbb lesz, és a következő szöveget állította össze: „15 koronát minden becsületes cseh szívesen ad azért, hogy otthonában felakaszthassa agg uralkodónkat.” A helyi lapok szerkesztőségében nem voltak hajlandók elfogadni ezt a hirdetést.

- De uram - szörnyülködött az egyik kiadóhivatali főnök -, csak nem akarja, hogy mindnyájunkat falhoz állítsanak?!

Petiška úr dühösen ment haza. A hátsó bolthelyiségben felbontatlan százas csomagokban hevert az agg uralkodó. Petiška úr belerúgott, de tüstént riadtan tudatára ébredt, hogy mit is követett el. Óvatosan körülnézett, és csak akkor nyerte vissza nyugalmát, amikor megállapította, hogy senki sem látta. Gépiesen törölgetni kezdte a csomagokról a port, és észrevette, hogy nem egy közülük átnedvesedett és megpenészedett. A hátsó sarokban békésen üldögélt egy fekete kandúr. Kétségtelenül ő volt a ludas a csomagok nyirkosságában. Hogy lemossa magáról a gyanút, az egérvadász barátságosan dorombolni kezdett. Petiška úr az elvetemült felségsértő felé hajította a tollseprűt, a kandúr elkotródott. A papírkereskedő dühösen benyitott a lakásba, és rátámadt a feleségére:

- Azt a dögöt pusztítsd el a háztól! Ki veszi meg a császár őfelségét, ha előbb a kandúr levizelte? A császár őfelsége penészes. Ki kell szárítani. Hogy a mennykő csapna bele!

A délutáni órákban az asszony vette gondjaiba az üzletet, Petiška úr ilyenkor szundított egy-két órát. De ma nyugtalan volt az álma. Azt álmodta, hogy a fekete kandúrért eljöttek a csendőrök, és mindkettőjüket bekísérték a katonai törvényszék elé. A macskát is, őt is kötél általi halálra ítélték. Először a kandúr nyakába tették a hurkot, s ezalatt Petiška úr elvetemült felségsértő szavakat hangoztatott a bíróság színe előtt. Rémületében szörnyűt kiáltott - és feleségét pillantotta meg maga mellett, aki szemrehányón figyelmeztette:

- Az istenért, mit beszélsz, ha valaki meghallaná!

Az asszony felindultan elmondta, hogy felakasztotta a császár őfelségét a kertben a ruhaszárító kötéltre, hogy megszikkadjon, de valami csibészek kövel célba dobáltak a képekre, és most olyan mind, akár a szita.

A császár szárítása különben is több kárral járt, mint haszonnal. Őfelsége egyik képére, amelyet a pázsiton terítettek ki, a tyúkók telepedtek rá, oda ürítették ki gyomruk tartalmát, és zöldre festették az agg uralkodó szakállát. Két arcképet Holeček hentes bernáthegyi kutyája kaparintott meg, és belekóstolt, nem ismervén a büntető törvénykönyv 63. paragrafusát. Egyébként a kutyának ez már a vérében volt. Anyja egy évvel előbb a sintér drótjára került, mert a gyakorlótéren megette a 36. gyalogezred zászlóját.

Petiška urat kétségbe ejtette ez a hallatlan veszteség. Este a borozóban másról sem beszélt, csak valami előnyös alkalmi vételről és arról, hogy mennyi baja van a császár őfelségével. Összefüggéstelen szavaiból kiderült, hogy a bécsi kormány azért bizalmatlan a csehek iránt, mert nem vásárolnak a Mladá Boleslav-i Petiška-cégtől császárképmásokat 15 koronáért.

- Adja olcsóbban - jegyezte meg a vendéglős, amikor a kárvallott papírkereskedő már hazafelé készülődött -, nehéz idők járnak manapság. Horejsek 300 koronával adja olcsóbban a cséplőgépet, mint tavaly, így van ez a császár őfelségével is.

Petiška úr hajlott az okos szóra, boltjának kirakatában a következő reklámcédulát helyezte el: „Tekintettel a gazdasági válságra, a császár őfelségének arcképeit 15 korona helyett 10 koronáért adom.”

Az üzlet forgalma ettől sem lendült fel.

- Hogy áll a bál? Mi van a császár őfelségével? - kérdezte legközelebbi alkalommal a vendéglős.

- Rosszul - válaszolta Petiška úr -, a császár őfelsége a kutyának sem kell.

- Tudja mit - jegyezte meg bizalmasan a vendéglős -, igyekezzék túladni rajta bármi áron, mielőtt nem késő.

- Még várok vele - makacskodott Petiška úr.

Az illetlen fekete kandúr továbbra is ott üldögélt a császári képmásokon. Nem telt bele másfél év, és a penész megfogta a legalsó csomagokat is. Az osztrákok ezalatt a csatatéren bölcsen el-elszakadtak az ellenségtől, és Ausztria ebek harmincadjára került.

Petiška úr ekkor papirost, ceruzát vett elő, fájó szívvel kiszámította, hogy így bizony sohasem gazdagodik meg, és ha a császár őfelségét két koronáért árusítaná, minden darabon még egy koronát keresne is.

Gondolkodott, gondolkodott, végül is kisütötte a legcélszerűbb reklámszöveget. A kirakatba kiakasztott egy képet, a következő cédulával: „Ez az agg uralkodó 15 korona helyett most már 2 koronáért kapható!”

Az egész város még aznap eljött császárnézőbe Petiška úr boltja elé, hogy a maga szemével lássa, mennyire esett a Habsburg-dinasztia árfolyama.

Éjszaka aztán eljöttek Petiška úrért a csendőrök, és ettől kezdve már pokoli gyorsasággal folytak a dolgok. Bezárták a boltot, bezárták Petiška urat is, és haditörvényszék elé állították közrendháborítás miatt. A hadastyánok egyesülete rendkívüli közgyűlésen zárta ki őt tagjainak sorából.

Petiška úr tizenhárom hónap súlyos börtönbüntetést kapott. Tulajdonképpen öt év járt volna, de enyhítő körülményként tekintetbe vették, hogy valamikor Custozánál ő is verekedett Ausztriáért.

A császár őfelségének képei pedig egyelőre a terezini hadbíróság raktárában várják, hogy Ausztria felszámolása után valami vállalkozó kedvű szatócs sajtot csomagoljon beléjük.

Kiállítási tombola

A kiállítás rendező bizottsága sokáig tanakodott, hogyan lehetne méltóképpen megünnepelni a kiállítás utolsó napját, hogy a kiállítás befejezésekor a látogatók minél kellemesebben szórakozzanak, s minél több kedves emlékekkel gazdagodva távozzanak a kiállítási termekből. Továbbá az a cél is vezette a bizottságot, hogy egy-két százassal kevesebb legyen a ráfizetés. Két indítvány hangzott el. Az egyik az volt, hogy a kiállítás díszelnöksége versenyezzen zsákban futásban a königgrätzi püspök, J. E. Dubrava védnöksége alatt, a másik, hogy rendezzenek nagyszabású kiállítási tombolát. Nyomassanak ki kétszer annyi sorsjegyet, mint ahány látogatóra számítani lehet, s ígérjék meg, hogy mindenki, aki húsz fillérért sorsjegyet vett, minden bizonnyal nyer egy aranyórát vagy ezüst étkészletet avagy melltűt, karperecet, briliánsgyűrűt, háromemeletes bérházat, lovas kocsit vagy autót.

Ez utóbbi javaslatot egyhangúlag elfogadták. Az újságok néhány nappal a kiállítás befejezése előtt megírták, hogy pompás népi tombola lesz, amelyhez a szépségkirálynő maga fogja a sorsjegyeket árulni diszkrét negligséiben vagy báli ruhában.

A közönség érdeklődése nőttön-nőtt. A rendező bizottság az újságban tizenötezer nyereményt emlegetett, s mivel a szépségkirálynőt jó pénzért lekötötték egy másik szórakozóhely számára, a bizottságnak sikerült az utolsó percben két csúf ifjú néger nőt felfogadnia a sorsjegyek árusítására. Minden ment rendesen a maga útján. Egyfelől ott volt a vigyorgó bizottság, másfelől az ostoba közönség.

A legostobább fickók közé tartozott Zaoral úr. A nevezett férfiú jellemzésére untig elég elmondani, hogy az utolsó napon, vagyis a nagyszabású kiállítási tombola napján megjelent a látogatók közt, és harminc darab húszfilléres sorsjegyet vásárolt. Ez azt jelenti, hogy hat koronát fizetett be a kiállítási bizottság pénztárába. Mindent akart. Kapni akart női vagy férfiórát, fülbevalót, ezüst étkészletet, arany kézelőgombot, magának kívánta a karperecet, briliánsgyűrűt, s még ennél többet is akart volna, ha még lett volna húsz fillérje, hogy még egy további sorsjegyet vehessen, azaz még egy belépőjegyet a gazdagság és hírnév világába.

Olyan volt, mint Monte Carlóban azok a játékosok, akik az utolsó öt frankjukat felteszik a pleinre, s amint az ilyen játékos valami különleges érzéssel lép a rulettasztalhoz, úgy közeledett Zaoral úr a maga harminc darab piros tombolajegyével ahhoz a csődülethez, amely valami deszkaemelvényt fogott körül. A dobogón a kiállítás rendező bizottságának tagjai álltak, sápadtan magasodva a tenger sok kéz fölé, amelyek mind tombolajegyet szorongattak, és hozzá akartak jutni az ígért nyereményekhez.

Zaoral úr, ahová csak nézett, mindenütt kivörösödött arcokat látott, és mindenfelől dühös kiáltások ütöttek meg a fülét, hullott a szitok a rendező bizottságra, élcek hangzottak el, megtoldva tolvajlásra utaló célzásokkal, minden kézben az átkozott piros cédulákat látta s rajtuk a fekete számokat. És e kavargásban harsogott bele az emelvényen álló férfiak hangja:

- Akinek a száma ötösre végződik, az nyer, a többi nem nyer semmit!

Körös-körül kitört a nemtetszés vihara, s az egyik megzavarodott bizottsági tag, akinek a türelmetlen sorsjegytulajdonosok a lábikráját csipkedték, meglengette karját a gyülekezet feje fölött, és elüvöltötte magát:

- Akinek a száma kettesre végződik, az nyer, a többi nem nyer semmit!

Megint felmorajlott az elégedetlenség vihara, s a bizottság egy másik tagja sipító hangon ezt kiáltotta a tömegnek:

- De uraim, hiszen már megmondtuk, akinek a száma nullára végződik, az nyer, a többi nem nyer semmit!

- Ötös, kettes, nulla! - rikkantotta Zaoral, meglengetve a harminc jegyet. - Kétszer ötös, hatszor nulla, négyszer kettes. - Hangos hahota tört ki körös-körül. - Harminc jegyem van! - kiáltotta általános derűtség közepette Zaoral úr abba az irányba, ahol a bizottsági tagok sápadt ábrázata sejlett.

- Uraim, engedjenek oda, kérem, én nyertem!

Egy asszony, akinek két piros jegye volt, szánakozó tekintetet vetett rá:

- Akkor, kedves uram, menjen az alsó emelvényhez, ott adják ki a nyereményeket, ha ugyan közben meg nem gondolták megint a dolgot, már ami a számokat illeti.

Zaoral tülekedett a tömeggel együtt lefelé, ahol csak úgy zengett a „szégyen, gyalázat” kiáltozás, s látható volt, ahogy újabb száz kéz handabandázik a levegőben a piros jegyekkel.

Zaoral úr is odarontott:

- Ötös, nulla, kettes! - kiáltotta.

Körös-körül zúgott és forrongott az elégedetlen tömeg. Egy pápaszemes idősebb úr azt kiabálta, hogy ő ezt beteteti az újságba, három jegye volt, de eltépték őket, mind a hármat, és a kiállítás utolsó napján nyert három kiállítási útmutatót.

- Nem is adnak itt mást, hahaha - nevetgélt egy kisasszony, akit szerfelett szórakoztatott a kavarodás. Zaoral úr nem törődött a hallottakkal. Könyökével utat tört magának, csatakiáltás-ként üvöltözve:

- Ötös, kettes, nulla!

S ekkor azt hallotta az emelvényről:

- Akinek a száma hármásra, hatosra és hetesre végződik, az nyert, a többi szám nem nyert semmit!

Egy cilinderes úr mennydörgő hangon felcsattant:

- Hát az órák hol vannak, ti szélhámosok?!

Feleletként körös-körül felhangzott:

- Szégyen, gyalázat!

A tömeg nyomásától recsegték-ropogtak az emelvény deszkái, s a közönség, megkaparintván a kiállítás utolsó napján nyereménynek szánt kiállítási útmutatókat, kezdte ezeket a kis kék könyveket a rendezőség fejéhez vagdosni. Süvítettek a katalógusok a levegőben, az emberek üvöltöztek, a deszkák ropogtak, a bizottsági tagok rohantak felfelé, útközben tettleg bántalmazták őket, s a tömeg egy emberként ordította:

- Hol vannak az órák? Hol a fülbevalók?

Zaoral úr, a dühtől paprikavörösen, az első sorokban üvöltözött, harminc sorsjegyet lengetve:

- Kétszer ötös, hatszor nulla, négyszer kettes, kétszer hármás, háromszor hatos, kétszer hetes, egyszer egyes, egyszer négyes, kétszer nyolcas, egyszer kilences! Emberek, nekem kétszer végződik ötösre, hatszor nullára...

És rohant tovább a számokat kiáltozva, míg a felső tribünnél utolérte a bizottság egyik tagját, egy kövér urat, aki a közönség gyűrűjében épp ezt szónokolta:

- A mi tombolánk nem csalás. Aki ilyesmit állít, sértegeti a kiállítás egész rendező bizottságát, már két embert lefogattam! Már három embert lefogattam - üvöltötte, amikor oldalba vágta -, már négy embert lefogattam.

Zaoral úr előretört a tömegből, és egyenest a bizottsági tag arcába kiáltotta:

- Uram, nekem kétszer végződik ötösre, hatszor nullára, négyszer kettesre - és szórta az összes számot, minden szám után közbeiktatva nagy hangon, hogy ez itt a gazság teteje, közönséges csalás.

Egy magas termetű úr kiszabadította a bizottsági tagot az ostromgyűrűből, s azt kiáltotta:

- Vissza kell adniuk a kiállítási irodában a pénzünket! Azt ígérték, hogy minden sorsjegy biztosan nyer...

A tömeg előretódult, hátrahagyván Zaoral urat, aki parázs veszekedést folytatott a bizottsági taggal, az pedig pulykavörösen kiabált:

- Így viselkedik a közönség egy cseh vállalkozással szemben! Ez a humanitás, ilyenek a cseh viszonyok! Tessék, dolgozzon az ember a nép közt, rendezzen neki nemes szórakozást!

Ezalatt a tömeg elsepert útközben néhány sorsjegyarúsítót, akik vígan tovább árulták a sorsjegyeket, mintha mi sem történt volna, és Zaoral úr még néhány vaskos sértést vágva a kövér bizottsági tag arcába, s biztosítván őt arról, hogy az ő tombolajegyein valóban valamennyi kihirdetett számjegy ott van hátul, rohant a tömeg nyomában, amely már a kiállítási iroda előtt ordítozott:

- Vissza a pénzt, ez bekerül az újságba!

Két óra hosszat, amíg a közönség és a kiállítási rendező bizottság egyezkedése tartott, Zaoral úr lankadatlanul buzgólkodott, hogy előrejusson a maga harminc vörös cédulájával. Végül is odafurakodott a lépcsőhöz, amelyet rendőrök védtek egy felügyelővel az élükön. Épp akkor hirdette ki a bizottság néhány tagja, hogy az épségben maradt tombolajegyekért visszaadják a pénzt.

Zaoral úr szó nélkül átnyújtotta a harminc sorsjegyet a bizottság egyik tagjának. Az végigmérte Zaoralt, majd szigorúan így szólt:

- Azt akarja, hogy ezeket visszaváltsuk?! Hisz a földről szedte föl! Ez csalás, ki volna olyan hülye, hogy harminc sorsjegyet vesz!

Zaoral úr elvörösödött, és a fejét csóválta.

- Kérdem önt - ismételte a bizottsági tag -, azt akarja, hogy ezeket megfizessük?

- Igen - suttogta Zaoral úr.

- Kérem - fordult a bizottsági tag a rendőrökhöz -, tartóztassák le ezt az urat!

A rendőrök készségesen rávetették magukat Zaoral úrra, és elvonszolták az őrszobára.

- Ez csalás, kedves uram - mondta neki útközben az egyik rendőr -, ön becsapta a kiállítás rendező bizottságát, az annyi, mintha lopott volna.

És e szomorú menet nyomában lépdelt az a bizonyos bizottsági tag, és ezt kiáltozta:

- Nehéz ilyen embereknek tisztességes szórakozást rendezni!

Az őrszobán elvették Zaoraltól a sorsjegyeket, és vattatára fogták.

Zaoral úr céklavörös képpel ordította:

- Nekem kétszer ötösre, hatszor nullára, négyszer kettesre, kétszer hármásra, háromszor hatosra, kétszer hetesre, egyszer egyesre végződik, az van hátul, s ezenkívül egyszer négyes, kétszer nyolcas, egyszer kilences!

Ezek után elbocsátották, kivezették a kiállítás területéről, sokatmondó pillantásokat váltva egymás közt. A bizottság, becsületére legyen mondvá, nem kívánta a megbüntetését.

Zaoral úr azóta igen furcsán viselkedik. Időnként megállítja az utcán az embereket, s mosolyogva szól hozzájuk:

- Kérem, nézzék csak meg, ott hátul, nem végződik-e nekem kétszer ötösre, hatszor nullára és négyszer kettesre...

A prágai államrendőrség nyomában

I

Akkoriban volt ez, amikor I. Ferenc József császár ismét készült Prágába, hogy egy pirinyó kalapáccsal ráveregessen, már nem tudom, melyik híd alapkövére. A cseh kérdésben ugyanis az öreg monarcha kizárólag a hidakra specializálta magát. Megérkezett, ráveregetett a kőre, és megjegyezte:

- Érdekes, hogy ez a híd az egyik oldalról átvisz a másikra. - Aztán hozzátette még: - To mne češí, že jste Těši² - és e látogatások után az egész cseh nemzetnek mindig az volt a benyomása, hogy az öregúr paralízisben szenved.

Híres idők voltak ezek; a prágai államrendőrség lakat alá tette a Kétcsövűhöz címzett csapszék harmonikását, Kučerát, aki jó harminc esztendőnek előtte a császár tervezett látogatását megelőzően Prágából elgyalogolt Bécsbe, és valahol az utcán a sétakocsikázását végző császár lovainak lába elé vetette magát, hogy audienciát erőszakoljon ki, mert az volt a rögeszméje, hogy trafikot kell kapnia, mivel Custozánál egy olasz golyó keresztülfúrta a lába fejét. Trafik helyett a „prügelpatent” szerint öt napot kapott, majd vagy egy hónapig figyelték a lelkiállapotát egy bécsi elmegyógyászati klinikán, egyidejűleg fürkésztek, nem levelez-e gyanús külföldiekkel. Mikor rájöttek, hogy nem tud írni, és teljesen beszámítható, átvitték a tolonházba, s innen már szabályszerű úton hazaszupolták Prágába, ahol aztán a sikertelen audiencia emlékét megörökítendő, harmonikára hangolva ezt a dalt szerezte:

*Nem megyek én többet Bécsbe,
csupa bolondokháza
és egy nagy állatsereglet,
jaj, mit tegyek, jaj, mit tegyek...*

Harminc esztendőn át játszotta és énekelte ezt a dalt a Kétcsövűben, s valahányszor a császár Prágába készült, az államrendőrség mindig bevitte a harmonikás Kučerát a főkapitányság bünyügyi osztályára, úgyhogy Kučera élete afféle matematikai képletté vált, és derék harmonikásunknak az volt a benyomása, hogy I. Ferenc József császár fél tőle, az öreg Kučerától, s ez mindig új életerőt adott neki.

A prágai államrendőrség fokozott érdeklődést tanúsított a kóbor fényképész, Netečka iránt is, aki meglehetősen viseltes, fakó malaclópóban, zsíros, fekete nyakkendőben és rendkívül széles karimájú kalapban róttá Prága utcáit. Ijesztő oroszlánsörényével úgy festett, mint egy vérbeli zsvány, akit az Abruzzókból szalasztottak. Elmaradhatatlan kellék volt nála a vízözön előtti fényképezőgép, melynek százszor eltörött állványát százszor összekötözte madzaggal, no meg egy flaskó rum.

Valamikor, esztendőkkal ezelőtt, egy uralkodói látogatás alkalmával átfurakodott a dísz-sorfalon, eljutott a császár közvetlen közelébe, és odaszólt neki:

- Ha megengedi uraságod, lekapom. Tessék lehetőleg nyájas képet vágni!

² Lefordíthatatlan szójáték. (Örülök, hogy csehek vagytok - hibás kiejtéssel).

Pillanatokon belül eltávolították, és a főkapitányság magánzárkájában lassanként kipárolgott fejéből az udvari fényképészi címről szőtt álom. A rendőrorvos szép bizonyítványt állított ki neki arról, hogy alkoholistá, terhelt és ártalmatlan hülye. Netečka így visszatérhetett az emberi társadalomba, tovább bolyongott Prága utcáin, fényképezte a régi palotákat, védte a rumot hajdani dicsőségünk emlékműveinek tövében, s valahányszor a császár Prágába látogatott, Netečka ment a rács mögé, és sorstársainak igen egyszerű szavakkal számolt be szerencsétlen ügyéről:

- Nem akarja, hogy lefényképezzem...

A császár prágai látogatásai előtt ugyanis a főkapitányság cellái szabályszerűen megteltek. A rendőrség nem válogatott. Lakat alá tette az összes vándorköszörűst, mert olyan ostoba mesterséget folytatnak, hogy késeket köszörülnek. Mintha bizony azok a kések egytől egyig csakis a császár torkára pályáznának.

Az utcára néző ablakokból el kellett távolítani a virágcserepeket, nehogy véletlenül a császári felség fejére zuhanjanak. Az olasz fagylaltosnál, aki jámborul tekergette a fagylaltkészítő gép kallantyúját, megjelentek a detektívek, és magukkal vitték a fogdába, ahol már ott hevert a priccsen Macek bérkocsis mint szintén gyanús elem, mert egyszer, sok évnek előtte, a Fekete Macska sörözőben valamiféle tombolán nyert egy gipszfigurát, mely I. Ferenc József császárt ábrázolta; koccintgatott az egészségére, hosszasan eldiskurált vele, végül pedig letörte a fejét és elhajította ott, ahová a király is gyalog jár. Bebizonyította ugyan, hogy holtrészeg volt, mégis nyilvántartották, csakúgy, mint a szókimondó szénpiaci virágárusnőt, aki a császár minden bejelentett prágai látogatása előtt úton-útfélen kiabálta, hogy majd elpanaszolja ő a császár öfelségének, hogyan bánik vele a magisztrátus.

Sokat kellett azokban az időkben az államrendőrségnek fáradozni, hogy megmutassa a nyilvánosság előtt, mit jelent ez a két szó: „szeretett uralkodónk”. A császár egyik prágai látogatásával függ össze az itt sorra kerülő, nem mindennapi detektívhistória is, melyben kifejezésre jut az államrendőrség leleménye, kombinációs készsége, valamint csúfos kudarca.

II

Azokban az emlékezetes időkben két lap jelent meg Žižkovon, a Chud'as³ és a Nová Omladina.⁴ A lapok címe magába foglalta a programot. Írogattam mind a kettőbe, írásaimban tréfát űztem a tekintetes hivatalokból, s el-eljártam eszmecserére a két lap kiadójához, Knotek szerkesztőhöz, aki ez idő szerint az Osztravai Naplót szerkeszti.

Vártuk hát Prágába a császárt, akinek programjában szerepelt egy žižkovi látogatás is. Arra véltem a dolgot, hogy őcsászári felsége meg akarja békíteni a žižkoviakat, mivel azok sose tanúsítottak különösebb rokonszenvet a Habsburg-ház iránt, s ebben az értelemben beszélgettünk egyszer délután, a lakásán, Knotek szerkesztővel, amikor váratlanul betoppant közénk a Chud'as kiadóhivatalának vezetője, Kalina, egy komor külsejű férfi kíséretében.

- Barátaim - mondta lelkesen Kalina -, szerkesztőségünkbe ellátogatott ez az úr, én nem tudok vele szót érteni, mert olasz. Oroszországból jött.

A komor vendég, miután előbb óvatosan körülnézett, közelebb lépett hozzánk.

³ Szegény ördög

⁴ Új Ifjúság

- Pietro Perri vagyok, Firenze szülötte - mondta olaszul fagyos hangon. - Ogyesszában fejtettem ki politikai tevékenységet. Megszöktem a hatóságok üldözése elől. Carramba! Nehéz út a határon át. Porco maladetto! Kérem a vendégszeretetüket. Dolgozni fogok. Jön a császár, porco maladetto!

- Hát ez gyönyörű - mondtam Knotek szerkesztőnek -, valószínűleg mindnyájunkat bezárnak.

- Carramba - beszélt tovább Pietro Perri -, írtam már a szerkesztőségükben egy éles hangú cikket a császár ellen. Németül írtam, Madonna mia. Valamit tenni kell. Készülnek valamire? Nem bíznak bennem? Madonna mia! Okmányaimat a határon ellopták.

Knotek szerkesztő hozzám fordulva megjegyezte, hogy Pietro Perri olasz nyelve kissé furcsa, mire Pietro Perri így nyilatkozott:

- Sokat felejteni olaszul, éltem Oroszország. Szökni, porco maladetto.

- Oroszul tud?

- Elfelejteni, vagyok olasz, Firenze szülötte, carramba.

S Pietro Perri németül kezdett beszélni. Időközben jött néhány ismerős, köztük G. R. Opočenský költő, és Rosenzweig-Moir.

Pietro Perri pontosan úgy tudott németül, mint olaszul. Német beszédében annyi volt a cseh vonás, mint a szó szerinti fordításban szokott lenni.

- Pardon - tiltakozott Pietro Perri, mikor ebben az értelemben mondtam valamit Moirnak. - A cseh nyelvet nem ismerem. Egy szót se értek. Nehéz nyelv. Nem volt alkalom.

Opočenský dúdolni kezdte a Millió kéz kezdetű éneket, mire Pietro Perri megjegyezte:

- Szép dal, carramba, milliő Händel im Dunkel falteten, Madonna mia.

Felálltam, felemeltem a teáscsészét, és elmondtam ezt a pohárköszöntőt:

- Éljen Pietro Perri. Fél hatkor behúdom a fürdőszobába, és elmetszem a torkát.

Pietro Perri elsápadt, előhúzta a zsebóráját, és egész testében reszketve dadogta németül:

- Nem érzem itt magam biztonságban. Rosszul vagyok, elmegyek. Kint alszom a szabadban.

Vette a kalapját.

- Pietro Perri - mondtam -, Rosenzweig-Moir barátunk lesz a kísérője, s nála hál meg a Vinohradyn. Nem tudom, mi nem tetszik itt magának. Elkísérem magukat a Žižkovra.

Indultunk. A folyosón Pietro Perri, a zsebkendőjét keresve, mintegy véletlenül, kiejtett a zsebéből néhány pisztolytöltényt. Felszedtem és átnyújtottam neki azzal a megjegyzéssel, hogy a típus Bulldog 16.

- Jó pisztolyom van - mondta Pietro Perri, és előhúzott a zsebéből egy Lefoch rendszerű régi pisztolyt. Nem volt szerencséje. A Bulldog 16 tölténye nem fér bele a Lefoch rendszerű pisztolyba. A Žižkov és a Vinohrady határán melegen a figyelmébe ajánlottam Moirnak Pietro Perrit.

- Értem - mondta Pietro Perri -, nem tudok csehül, kapiskálom. - Homlokáról letörölte a verítéket.

Másnap feltűnően izgatottan jelent meg a Chud'as szerkesztőségében Rosenzweig-Moir.

- Pietro Perri eltűnt a lakásomról - közölte. - Leszaladtam cigarettáért, s mire visszatértem, Pietro Perrinek hűlt helye. A papírok az asztalon összevissza túrva, s nyoma veszett egy levélkötegnek, mely a Mlíčkánéval folytatott levelezésemet tartalmazza.

Ez igen komoly dolog volt, mert Mlíčkáné asszony tizenkét levélben szólította fel Moirt bizonyos vacsorák, néminemű cipőkrém, egy eltört cylinder és egy eltűnt köpöcsésze árának megfizetésére. Moir ugyanis Mlíčkáné asszonynál lakott albérletben, itt igyekeztén megóvni magát a megfagyástól.

Pietro Perri tehát eltűnt a szóban forgó okmányokkal, és csak annak a cikknek kéziratát hagyta hátra a kezünkben, amelyet előző nap írt a szerkesztőségben, rettentő németiséggel. Emlékszem egy mondatra: „Legjobb lenne kihasználni a császár látogatását arra, hogy soha többé ne merjen Prágába jönni.”

A kézirat egy részét, az ártatlan részt, Kalina, a kiadóhivatal vezetője eltette megőrzésre, a másik részét, amelyért kaphattunk volna húsz évet, még idejében elégettük. Este ugyanis egy államrendőrségi tisztviselő rendőri vizsgálatot tartott a szerkesztőségben. A vizsgálat eredménytelenül végződött, noha a kanári kalitkáját is átkutatták.

III

Rá két napra beállított a Chud'as és a Nová Omladina szerkesztőségébe egy szánalmat keltő ember. A fején olyan szörnyű kötés virított, mintha gőzkalapács alól szedték volna ki. Egész fejéből csak a fél szeme meg az orra hegye látszott. Világéletemben nem láttam ilyen eszményi módon bepólyált fejet. A szerencsétlen ember halkán beszélt, elmondta, hogy északról jön, ahol a cseh bányamunkások között végzett politikai munkát. Váholta, mi történt vele. Bruchban megverték a német nacionalisták. Elszedték tőle Matějček névre kiállított okmányait. Azzal a kéréssel fordul hozzánk, hogy mint a német brutalitás áldozatának, biztosítsunk neki valamilyen helyet. Kész bármit elvégezni.

- A napokban jön ide a császár - jegyezte meg sokatmondón, és egyre nagyobb hévvel beszélt arról, hogy ki kell lépni a porondra. Ami az ő személyét illeti, lehetne esetleg nálunk kiadóhivatali szolga vagy lapterjesztő. Szívvel-lélekkel a miénk. A feje teljesen roncs. És sorban kezét szorított velünk.

Feltűnt nekem, hogy a szánalomra méltó, bevert fejű fiatal férfi keze hideg, hűvös. Márpedig akinek összetörték a fejét, annak rendszerint láza van. No és a hangja meg a furcsa viselkedése. Félrehívtam Knotek szerkesztőt, és megkértem, hogy adjon a szerencsétlennek egy ötforintost előlegül a lapterjesztői munkára, és írasson alá vele nyugtát. Szükségem van ugyanis az aláírására. Nos az újdonsült lapterjesztő keze alól ez a nyugta került ki: „Ezennel igazolom, hogy átvettem tíz koronát, Miřička.”

- Azt hiszem, az előbb azt mondta, hogy Matějčeknek hívják.

A szerencsétlen flótás dadogni kezdett, és arra hivatkozott, hogy ellopták az okmányait.

- Azért felejtette hát el a nevét - mondtam. - Ez természetes. De tudja-e, hogy láttuk már valahol a keze írását? Kalina, szedd le a fejéről a kötetést!

Mikor Kalina nehéz küzdelem árán letépte a szerencsétlen ember fejéről a kötetést, megjelent szemünk előtt - Pietro Perri. Térde borult előttünk. Kezelésbe vettük, hátracsavartuk a karját tördeltük az ujjait. Kínoztuk a spanyol inkvizíció régi szép módszerei szerint, folyvást mellének szegezve a kérdést: mi a neve tulajdonképpen.

- Mašek vagyok - dadogta fájdalmasan -, Alexandr Mašek, és a rendőrségnek dolgozom. Ne bántsanak, elmondok mindent. A kabátzsebemben találnak egy cédulát, melyen a bomba-készítés receptje van. Ezt kellett volna észrevétlenül elrejtennem itt valahol. Este megint vizsgálatot tart maguknál a rendőrség, és meg kellene találniuk a cédulát. Százkilencven korona a havi díjam, és ezért a munkáért most háromszázat ígértek.

Alexandr Mašek, a prágai államrendőrség oszlopa sírva fakadt.

- Ki kötözte be a fejét?

- Prokop doktor úr a főkapitányságon.

Hogy megállapítsuk, valóban Mašeknak hívják-e, Moir elment szaglászni a főkapitányságra. Nyugodtan benyitott abba a helyiségbe, ahol a nyomozók gyülekeznek, és megkérdezte, jelen van-e Mašek úr.

- Mašek elment a Žižkovra, a Táborita utcába - mondta különös hangsúllyal egy úr.

Moir visszatérte után szabadon engedték a megkínózott Mašekot. A szerencsétlen flótás nem akarta elhinni, hogy nem végzünk vele.

Megkért még bennünket, adjunk neki igazolást arról, hogy lelepleztük, mégpedig azért, hogy többé ne küldjék közénk, Žižkovra.

Kiállítottuk neki az igazolást, mely így szólt:

Tisztelt Rendőr-főkapitányság!

Alexandr Mašek államrendőrségi ügynök kérésére igazoljuk, hogy nevezettet lelepleztük egyrészt mint Pietro Perrit, másrészt mint az északi bányavidékről elbocsátott és bántalmazott Matějček-Miřička cseh munkást. (Következtek az aláírások.)

Attól kezdve békén hagyott bennünket az államrendőrség.

IV

Alexandr Mašek belekeveredett valami antimilitarista perbe is. Egyszer Prágában felismerték az utcán, és úgy elagyabugyálták, hogy kórházba kellett szállítani.

A rendőrség elterjesztette azt a hírt, hogy Alexandr Mašek meghalt Jičínben, és valami apáca zárta le a szemét.

Alexandr Mašek azonban életben maradt, ez idő szerint Oroszországban leledzik, és módfelett érdekli a cseh kérdés. Hallottam, hogy lakat alá került, és valószínűleg felakasztják.

Nos, ha felakasztják, ezt a nekrológot helyezem a fejfája tövébe.

Az őskori majom

- Igen! Az ember úgy fejlődött ki, az embert senki nem teremtette - mondta Oken szavaival Kalista, az ismert őstörténész, amikor szilveszter éjszakáján kissé illuminált állapotban felháborodottan távozott a vendéglőből, faképnél hagyva társaságát.

Megsértődött, mert senki sem akarta meghallgatni az amerikai pampákon talált őskori emberek csontjairól szóló fejtegetést. Pedig olyan szépen kifejtette, s állhatatosan magyarázgatta a szilveszteri hangulatban levő társaságnak, hogy nem majomállkapcsot találtak, mert azok a pofacsontok kétségkívül egy őskori ember csontjai.

Most pedig kint áll a vendéglő előtt, s fennhangon ismételve:

- Persze hogy az ember úgy fejlődött ki, az embert senki nem teremtette.

Egy éppen arra menő illedelmes úr egészen ártatlanul megjegyezte:

- Ez szép! - és sietett tovább.

Ezt az embert kioktatom, gondolta a tudós, és csatlakozott az illedelmes úrhoz.

- Engedelmet kérek, uram - szólította meg, s lépteivel az ismeretlen lépteihez igazodott -, a Monte Hermoso-i indián nyakcsigolyái bizonyítják, milyen változásokon ment keresztül az emberiség fejlődése.

- De kérem, én önt nem ismerem - szabadkozott az ismeretlen úr.

- Nem tesz semmit, az emberiség az őskor tanulmányozásában nem tud ennél többet, s ha nincsenek a legutóbbi leletek, amikre a Buenos Aires-i kikötő építése közben bukkantak rá, nem lehetnénk benne biztosak, hogy a terciér korban a La Plata mentén is élt ember.

- Kérem, uram, ne molesztáljon!

- Szó sincs molesztálásról, kedves barátom. Méltóztassék csak elképzelni a La Plata medrét. Gondolja azt, hogy ön Snour, a szerencsés hivatalnok, aki a folyómeder alatt megtalálta a megkövesedett koponya maradványait. Képzelve magát az ő helyébe. Ön is azt hinné, hogy egy őskori majom koponyáját találta meg, s odahívná az ismert argentin tudóst, Ameghinót. Ameghino kolléga azonban ránéz a koponyára, és így szól: Kedves barátom, ez az őskori ember koponyájának egy része, nem pedig az őskori majomé.

- Engedelmet, uram, menjen csak a maga útján, és hagyjon engem békén.

- Nagyon szívesen megtenném, de a paleontológia mérhetetlenül terjedelmes tudomány. Öt perc alatt nem tudom önnek elmondani mindazt, amit a tudósok az őskori majmokról tudnak. Egyelőre meg kell elégednie azzal, hogy Ameghinóval szembeszegült egy nagyon veszélyes ellenfél, akinek a neve Dubois. Dubois azt mondta: A talált koponya nem emberé, hanem valóban az őskori majomé volt, s tudományosan nevezzük *pithecanthropus*-nak. Mit szól ehhez?

- Hogy legyen szíves, engedje el a kabátomat.

- Már bocsásson meg, de ez nem bizonyítja, hogy Dubois úrnak volt igaza.

- Utoljára figyelmeztetem, engedjen el végre.

- Hasonló határozottsággal lépett fel Dubois ellen az egész művelt világ, s a vélt őskori majmot ünnepélyesen *tetraprothomo argentinus*-nak nevezte.

Reggel a tudóst szabadon engedték, és valószínűleg a rendőrség becsméréseért ítélik majd el, mivel a jegyzőkönyvben, melyet még szilveszter éjjelén vettek föl vele, az áll, hogy olyasmit igyekezett bizonyítani, mintha a rendőrség valamiféle fejlődés útján majomból vált volna homo stupidusszá, majd abból homo sapiensszé, akinek az ilyen sértegetésekre megvannak a maga paragrafusai.

Az illavai fegyház múltjából

I

Savanyú Jóska volt az, aki az illavai fegyház hírnevét megalapozta. Savanyú uram a Bakony hegység kiváló gentlemanjei közé tartozott, akik az 1860-as években nyugtalanságban tartották az egész Bakonyt, valamint a Balaton környékét, és fel-feltűnedeztek még Győr megyében is. Derék fiatalemberek voltak, csapatokban látogattak el a kisvárosokba, és egyik házat a másik után fosztották ki, a Bakony tölgyeseinek mélyén rajtaütöttek a kalmárok portékáival megrakott szekerein, és rengeteg egyéb csíny terhelte a számlájukat, ámbátor közben fölöttébb angyalian viselkedtek, és például 1869-ben Veszprém alatt nagy hajbókolások, társasági szóvirágok kíséretében kis híján elmetszették a főispán torkát. Mindenfelé hallani lehetett akkor, hogy ez is Savanyú Jóska embereinek a műve.

A nagy romantika kora volt ez, a honvédek még fehér zubbonyt viseltek, és feltűntek messziről, amikor a pusztán üldözőbe vették Savanyú Jóska embereit.

Kiszorították őket mégis a jászberényi pusztára, a mocsarak, nádasok közé, ahol nyáron át farkasfalkák rejtőznek.

Egy részének sikerült elillannia Homonna irányában, amíg a mocsarakat nem vette körül a zárvonat.

A többség azonban későn eszmélt fel, és a gyűrű könyörtelenül bezárult. Csak kettő között választhattak: megadják magukat kényre-kedvre, vagy nekivágnak a mocsárnak, és mindörökké eltűnnek az iszapban. Ez utóbbi mellett döntött a Csermőaljára való Vértessy, Savanyú Jóska unokafivére, meg még két másik. A többiek előszállingóztak az ingoványból, és hagyták, hogy megköttözzék őket a honvédek. Szétrakták őket az ország különböző fegyházaiba, aztán sor került Savanyú Jóskára is. Savanyú uram jámbor hittérítőnek öltözve útra kelt Észak-Magyarországra. Mikor aztán a jámbor hittérítő Trencsén közelében megállította a hintót, amelyben a vágújhelyi csendőrparancsnok utazott, épp az ő nyomát kutatva, kiderült, hogy Savanyú Jóskát igazán elhagyta a jó szerencse. Elküldték ökelmét a Vág menti Illavára, s attól kezdve az illavai fegyház híre egyre nőtt.

Befellegzett ugyan már Közép-Magyarországon a romantikának, mégis minden rabló és jelesebb fegyenc Illaván szeretett volna ülni, mert ott ült az ő bálványozott hősük, Savanyú Jóska.

A bálványozott hős kezdetben unatkozott, mert életfogytiglani fegyházbüntetését többnyire magánzárkában töltötte, mivelhogy nem tudott összeférni az örökkel. Később azonban engedékenyebbé vált, valahogy elmúlt a konoksága, s szeretett volna csinálni valamit.

Akkoriban az illavai fegyház igazgatója bizonyos Ivády nevű úr volt, azt hitték róla, hogy bolond egy kicsit. Ő azonban ismerte a maga embereit, ezért amikor megtudta, hogy Savanyú Jóska dolgozni akar, maga elé hívatta, és így szólt hozzá:

- Nos hát, barátom, nem lenne kedved a konyhán dolgozni?
- Az istenit - mondta meglepetve és őszintén Savanyú Jóska -, onnan már könnyen kijutok, nagyságos uram.

- Ne aggódj, nem szöksz te meg - mondta Ivády úr -, nem szöksz meg, mert hálás leszel nekem, és nem akarod majd, hogy a szökéssel kellemetlen helyzetbe hozzál. Tudod, hogy nyugdíjba készülök. Majd ha más lesz itt az igazgató, isten neki, szökj meg, ha úgy tetszik. Itt látod ezt a két égő gyertyát és köztük a feszületet. Esküdj. Mondd utánam: Esküszöm a mindenható és mindentudó Istenre, hogy amíg Illaván nagyságos Ivády úr lesz az igazgató, példás viselkedést tanúsítok, és nem kísérem meg a szökést. Isten engem úgy segítjen.

Savanyú Jóska illendőképpen meghajolt és kezét csókolt az igazgatónak. Először ugyan nagy volt a zűr, amikor a konyhai főfegyőr megkapta az értesítést, miszerint Savanyú Jóskát az ő keze alá osztották be, hogy metélje a zöldséget, a húst és egyebeket.

A főfegyőr berontott az irodába, letérdelt az igazgató előtt és szívet tépőn kiabált:

- Ne tessék engem halálba küldeni, kegyelmes nagyságos uram, irgalmazzon nekem. Hiszen ha feltámad benne az ördög, Savanyú Jóska a zöldség és a hús helyett az illavai fegyház magyar királyi konyhai főfegyőrére metéli darabokra.

- Egyet se félj - mondta barátságosan Ivády úr -, szépen eldiskuráltok munka közben, és ha jó barátok lesztek, Jóskának eszébe se jut, hogy darabokra metéljen.

Savanyú Jóskának csakugyan eszébe se jutott ilyesmi. Legfőbb dolga volt arra ügyelni, hogy a fegyencek megkapják a törvény előírt porciót. Ennek híre ment egész Magyarországon, és még ma is mondogatják a magyar fegyházakban: „Bár Savanyú Jóska mérné ki a húsadagot.” De szállóigeként használatos ez általában is a hamis mérleg megjelölésére.

Eszkendők teltek el így. Savanyú uram meghízott, s nyár évadján naponta kijárt kézikocsival a fegyházkertbe megszédni a zöldségfélét. Közben elszórakozott a katonákkal, akik szuronyos puskával a vállukon sétálgattak a magas fal mentén. Egy alkalommal szóba elegyedett a trencsényi helyőrség egyik katonájával, aki a földije volt.

- Látom, öcsém, hogy másfajta puskátok van, mint volt, amikor a honvédek bennünket hajkurásztak. Mutasd csak, öcsém, hadd lássam, milyen.

A kiskatona, afféle jó gyerek, vigyázzba állt, és jelentette, hogy a puska töltve van. Savanyú Jóska tüzetesen szemügyre vette a mordályt, aztán visszaadta, és ment tovább a kiskocsival, hogy megszédje a zöldséget. Alighogy visszaért a konyhára, hívták az igazgatóhoz. Az igazgató ott ült az asztalnál, és így szólt:

- Láttam, amint az előbb a kertben legyőzted a kísértést. Itt írom ni, számodra a kérvényt, hogy kegyelmet kapj. Írd alá.

Savanyú Jóska szép szabályos betűkkel alakanyarintotta a nevét, mert ismeretes róla, hogy egy ideig esztergomi papnövendék volt. Aztán küldött még neki az igazgató a cellájába két liter bort, derüljön a kedve.

Ám a kegyelmi irat csak nem jött. Ezzel szemben ágyának dőlt a jó Ivády úr, és rövidesen meghalt. Aztán Okányi urat, a levitézlett huszár őrmestert nevezték ki igazgatónak Illavára.

Első dolga volt, hogy Savanyú Jóskát bedugta az egyesbe, mert amikor megérkezett, Savanyú uram nyugodtan tovább kevergette egy nagy kondérban a kukoricakását, hogy le ne kozmáljon.

- Szabály, hogy munka közben nem szabad bennünket háborgatni - védekezett.

Ezért az új igazgató a toronycellában eltöltendő tizennégy napi magánzárkát rótt ki rá. Ez a tizennégy nap bőven elég volt arra, hogy Savanyú Jóska jól megfontoljon mindent, például azt is, hogy már nem köti az eskü, és keresztültörtte magát a falon, ki az udvarra. Illaván

akkoriban nagy rendetlenség uralkodott. Így példának okáért egy szénásszekér állt a fal mellett, és a széna tetején egy létra hevert. Nem tudhatjuk persze, mennyi igaz abból, hogy - amint rebesgették - a konyhai főfegyőrnek is benne volt a keze a dologban. Mikor másnap reggel - vasárnap lévén - jött az ügyelet, csodálkoztak, hogy a magánzárka falán valami ablakféle támadt, mert ott bizony előzően ablak nem volt. A szokatlan megvilágítás fényénél azt is látni kellett, hogy Savanyú Jóska állta a szavát. Csak az új rezsim idején szökött meg. Nyomtalanul eltűnt. Mesélték, hogy látták őt újra a Bakonyban, majd meg hogy valahol egészen fönt, Csermos táján, a bukovinai határvidéken látta valaki.

Fél év múlva megérkezett a minisztériumból az értesítés Illavára, hogy Savanyú Jóska kegyelmet kapott. Közzétették a kegyelem hírét az újságban is, de Savanyú Jóska nem jelentkezett.

- Ördög tudja, hová lett - mondta ravaszul mosolyogva egy ősz öreg apó Altorijában, a bukovinai határvidéken. - De ha majd egyszer elkerül Illavára, érdeklődjön Körösladányi Ferencnél, van ott egy kiskocsmája. Majd az mesél egyet-mást Savanyú Jóskáról.

Rá egy évre elkerültem Illavára (mármint a városba, nem pedig a fegyházba), s átadtam az öreg Körösladányinak az altorijai Dániel apó üdvözlését. Mikor Dániel apóra hivatkozva szóba hoztam, hogy szeretnék egyet-mást megtudni Savanyú Jóskáról, az öreg Körösladányi nagyot sóhajtott, és így szólt:

- Hej, azok voltak a szép idők Illaván. Ma már nem olyan barátságos itt a légkör. Képzeld, dohánygyárat rendeztek be a fegyházban. A fegyencek már nem élnek olyan baráti viszonyban a felügyelőséggel. Amikor még én voltam a konyhai főfegyőr, Savanyú Jóska együtt dolgozott velem, s azok voltak a legszebb évek. A derék Jóska az egész fegyházat rá tudta vezérelni az igaz vallásosság és áhítatos elmélkedés útjára. Azt szokta mondani: „Voltak idők, amikor gyilkoltam a keresztényeket is, zsidókat is, és az Úristen eszembe se jutott, ma azonban ennek az épületnek árnyékában (igen szépen és választékosan beszélt), még ha merő unalomból is, a mi áldott istenünkkel kell foglalkoznunk.” Mindjárt meglátja, hogyan vezette rá az igaz útra Berényit.

II

Kint üldögéltünk Körösladányi kertjében. Szemünk előtt ott sötétlett a lapályból kiemelkedő kőépületek tömbje. Körös-körül azonban ragyogott a verőfény, úgyhogy az illavai fegyház nem a legszebben festett a napfényes zöld közepette, amely felett fönt, fönt a kéklő magasságban szabadon úsztak a bárányszerű felhők.

- Természetes, hogy maga nem ismerhette Berényit - szólalt meg Körösladányi. - Maholnap betöltöm a hetvennyolcat, de Berényit még mindig magam előtt látom. Se kövér, se cingár nem volt, csak az arckifejezése árult el valami örökös gyötrelmet. Meglehetősen deresedő, hosszú, fekete hajat viselt, és egy kicsit bicegett a fél lábára. Hadonászva beszélt, és sűrűn hunyorgatott. Szemüveget hordott, minduntalan lekapta a szeméről és törölgette a zubbonya csücskével. Nos, egy szó, mint száz, afféle politikai fogoly volt.

Akkoriban, kedves uram, kevés politikai fogoly került Illavára. Többnyire csupa rabló-gyilkosnak főztünk. A politikaiak részére ott voltak a váci meg a komáromi erőd kazamatái. Minálunk, ahogy mondtam, csupa gégemetsző ült, akik megmenekültek az akasztófától. Akkoriban, sok évvel ezelőtt ugyanis az volt a törvény, hogy aki nem ismerte be bűnösségét, azt nem lehetett felakasztani, még ha rábizonyították is a bűnt.

Emlékszem egy lengyelre, aki már az elődöm alatt leült nálunk húsz esztendő. Egyszer csak elment a kedve az élettől, és Ivády úr színe elé rendeltette magát.

„Legkegyesebb igazgatónk és jótévőnk - mondta sírva -, eddig nem ismertem be semmit. De most tessék megírni Pestre, hogy két más gyilkossággal együtt beismerem: huszonnyolc évvel ezelőtt én gyújtottam fel a dél-magyarországi Seregházán a malmot.”

„Ugyan már, fiam, mért ismered be? Tudod, mennyi munkát ad ez majd?”

„Csakis azért ismerem be, hogy felakasszanak, mert meguntam az életemet.”

Ivády úr próbált a lelkére beszélni, ígérte, hogy javít a kosztján, megcsillogtatta előtte a reményt, hogy kegyelmet kap, de a lengyel csak hajtogatta a magáét, ragaszkodik hozzá, hogy a törvény és jog szerint felakasszák. Ivády úr erre megdühödött, rendben van mondta. Rögtön ír Pestre, de ha a derék lengyel mindenáron fel akarja magát köttetni, akkor eltiltja a dohányzástól. A vén fegyenc ettől annyira megrémült, hogy visszalépett. Akkoriban a fegyenceknek szabad volt pipázniuk. Azóta sokat változtak az idők. A fegyházban ott a dohánygyár, a fegyencek gyártják a sok szivart, de pipázniuk vagy bagózniuk szigorúan tilos. A mai igazgatás kínozza őket. Persze Ivády úr sincs már ott.

Mikor annak idején behozták azt a bizonyos Berényit, Ivády úr (adjon neki az Úristen könnyű és boldog feltámadást) érte küldött. Épp szolgálatban voltam, és felvezettem Berényit a nagyságos igazgató úr elé. Ivády úr eregette a füstöt a csibukból, egy darabig nézte Berényit, aztán hirtelen megszólalt:

„Fejtsd ki nekünk a politikai programodat, ami miatt ide kerültél Illavára.”

„Kérem - mondja erre Berényi -, szíveskedjék engem magázni, mert mint politikai fogolynak ehhez jogom van.”

Azt hiszi, uram, hogy Ivády úr megharagudott? Dehogyan. Mosolygott, és azt mondta, nem vonja kétségbe, hogy Berényi úrnak ehhez joga van, tessék hát neki megbocsátani.

„Tessék hát, Berényi úr, fejtse ki nekünk politikai programját.” Majd egyszer csak megtorpant, és azt mondta: „Különb, hagyjuk a fenébe a tesséket meg a magázást, hiszen csak tréfát üznék belőled. Tegezni foglak. Beszélj, öreg harcos!”

Berényi aztán elismerte, hogy mégiscsak a tegezés volt a legjobb, és hadonászni kezdett, hunyorgatott, bele-beletúrt az üstökébe, és beszélt a szabadságról. Sokáig beszélt, Ivády úr időnként bólintott, majd amikor Berényi befejezte, ráveregetett a vállára, és azt mondta:

„Lám, lám. Szabaddá akartad tenni egész Magyarországot, s Magyarország ezért megfosztott a szabadságtól.” Majd hozzám fordulva megjegyezte: „Ez aztán a balszerencsés ember.”

Berényit bedugták a három Hajdú fivér mellé. Gömöri rablók voltak ökelmék, lopkodták a hegyekben a juhokat, és a szóbeszéd szerint közben valakit meg is öltek. A Hajdú gyerekek nem sokáig túrték maguk közt Berényit, panaszra mentek az igazgatóhoz, és kérték, hogy tetessen hozzájuk Berényi helyett mást.

„Elismerjük, hogy művelt ember - mondták -, de nekünk nem felel meg, mert folyton a szabadságról beszél; ez veszedelmes, és mi majd, mert szédít bennünket, kénytelenek leszünk megkísérelni a szökést.”

Ivády úr magához hívatta Berényit, és megmondta neki, hogy tapintatlanság szabadságvesztésüket töltő embereknek szabadságról beszélni, ez csak súlyosbítja a büntetést. Berényi ezt is elismerte, egyébként mi mást is tehetett volna, s engedélyt kért, hogy tintát, tollat használhasson, és papírt vehessen a saját pénzén.

Kérése teljesült. Megkérdezte, hogy amit ír, be kell-e mutatnia átnézésre.

„Nézd, fiam - mondta Ivády úr -, nem tudom, miért kellene bemutatnod. Írj, ami jólesik, ha ez könnyít rajtad. Tekintve, hogy nem kell bemutatnod, legalább majd egészen szabadon írsz. Amúgy csak a gondolataid töredékét mutatnád be nekem. Persze, amit írsz, az innen ki nem jut, az ilyen dolgokat nem bízunk idegen emberekre. No és ha szónokolni támad kedved, jelented, beduglak a magánzárkába annyi időre, amennyire csak kívánod. Kiszónokolod magad, aztán visszatérsz a társaságba.”

Berényi megköszönte az igazgató jóindulatát, és máris elkezdett írni.

Abban az időben Szentés uram volt a fegyház lelkésze, s váratlanul meghalt Fűzfői, aki pénzhamisításért ült tizenöt évet, és a misén ministrált. Szentés uram ugyanis bogaras ember volt, és nem tűrte, hogy olyasvalaki ugrándozza körül az oltárnál, akinek a lelkén emberélet szárad. Igen kellemetlen volt, hogy akkoriban a politikai fogoly Berényin kívül senki se akadt a fegyházban, aki sose ontott volna embervért.

Behívták hát Berényit az irodába, és az igazgató közölte vele, hogy ministrálnia kell. No de győzzön meg valaki szép szóval egy politikai foglyot!

Berényi kijelentette, hogy nem ministrál, a lelkiismereti szabadságról meg hasonlókról beszélt.

Fülébe jutott ez Savanyú Jóskának, aki látta, milyen nehéz helyzetbe jutott Szentés uram, sehogy sem sikerül kerítenie valakit, aki ministrálna.

Aztán Szentés uramnak semmiféle más misebor nem kellett, mint a Bakony hegység lábának bazaltszikláin termett badacsonyi, azt pedig tudjuk, mit jelentett Savanyú Jóskának a Bakony, mit jelentettek neki a szülőföld rengeteg tölgyesei. Benyitott az igazgatóhoz, és így szólt:

„Nagyságos uram, eltökélt szándékom, hogy megszelídítem a politikait.”

„Hogyan, Jóska?”

„Úgy, kérem szépen, hogy javítunk a kosztján. Van egy rendelkezés, mely szerint a politikai foglyok ellátását fel kell javítani köleskásával. Van a raktárban gyönyörű, kőkemény köleskásánk, s ha Berényi nap nap után nem kap egyebet, futkároz majd kétségbeesetten, mint a kondás, ha a farkasok bele-beleakasztják a fogukat a gatyájába.”

Nos hát Savanyú Jóska hozzálátott, hogy a köleskásával betörje a politikait, az igazgató pedig folyvást mondogatta Berényinek:

„Kérlek, Berényi, engedj már a negyvennyolcból, és menj ministrálni. Nézd meg, mit segít rajtad a szabadság, hiszen teljesen tönkretesz a köleskása.”

„Soha - mondta Berényi -, független ember vagyok.”

Savanyú Jóska pedig tovább főzte neki a kását a kőkemény kölesből, mígnem aztán egy szép napon az igazgató, mint már annyiszor előzően, ment, hogy felkeresse a cellájában, de már az ajtó előtt hallotta, hogy Berényi odabenn fennhangon mondogatja a ministráció szövegét: „Sed libera nos a malo”, „Amen”, „Et cum spiritu tuo”. Betört, Savanyú Jóska pedig a betörés nehéz munkájáért kapott a fegyház lelkészétől egy korsó badacsonyi bort. Ugyan hogy mehet most a sora ott messze, a bukovinai határszélen?

Így tudtam meg, hogy az a derék apó, akinél Altorijában megháltam, egykori bakonyi betyár, a híres Savanyú Jóska.

DEKAMERON (IX)

Az árva gyermek és a titokzatos anya

(Megható történet a polgári sajtóban)

I. FEJEZET

A kék szemű árva gyermek

Toničkának hívták, és a sors megtagadta tőle mind az anyai, mind az apai szeretet melegét. Később elkerült egy kereskedőhöz. Oda járt vásárolni egy bizonyos polgári lap szerkesztőjének cselédlánya.

Jött az uborkaszazon. Nem volt miről írni. Toničkának kék szeme volt...

A sírástól elejtettem a tollat...

II. FEJEZET

A pénzes postás

Jan Hromada pénzes postás (45 éves, fiatalos külsejű, római katolikus, nő, libicei illetőségű, Kolín nad Labem-i járás. Különös ismertetőjele: a köldökmélyedése alatt anyajegy) függőlegesen lépett be a boltba, ahol az árva gyermek szolgált.

- Tonička jelen van? - kérdezte reszkető hangon, mert elolvasta, mi áll az utalványszelvényen.

- Igen - válaszolta remegő hangon a kereskedő, miután a pénzes postás hozzátette:

- Hoztam neki száz koronát.

Az utalványszelvényen ez állt: „Kedves gyermekem! Bocsáss meg, nem tehetek róla, tovább már nem tagadhatom meg magam. Én vagyok az édesanyád, és egyszer már beszéltem veled. A szívem majd meghasad. Légy szorgalmas, és bízzál a jóistenben. A jóisten nem hagy el. Egyelőre itt van száz korona. Édesanyád.”

Mikor ezt felolvasták neki, a szegény kis árva elejtette a kezében levő háromliteres, szesszel teli edényt, s a szesz szétfolyt a földön.

Toničkának nem kellett félnie, volt száz koronája.

III. FEJEZET

A nyugdíjas Pavlík bátor tette

A következő pillanatban belépett a boltba Josef Theodor Pavlík, hatvanöt éves nyugdíjas. Kezében égő szivart tartott. Látva, hogy a bolt padlóján folyik a denaturált szesz, a nyitott ablakon bátran kihajította az égő szivart, rá egy járókelő fejére. E tett mint a nem mindennapi hidegvér és bátorság bizonyítéka, méltó a legnagyobb elismerésre. Máskülönben tüzet foghatott volna a szesz, s mivel a boltban ott állt egy nagy tartály benzin is, nem lehetne folytatni a szívreható történetet. Üszkös romhalmaz, megszenesedett csontok - s véget érne a megindító kis história. A szóban forgó nyugdíjas bátor tette ráadásul azért is elismerést érdemel, mert fürgé találékonyságával megmentett az államnak egy pénzes postást.

A kereskedelmi minisztérium ezúton üzeni a bátor férfinak: „Isten fizesse meg!”

Mikor a nyugdíjas Pavlík kiment az utcára, megtalálta az elhajított szivarvéget. A szivart elszívta az a járókelő, akinek a fejére pottyant.

IV. FEJEZET

A kereskedő kereskedőhöz méltó tette

A Tonička részére érkezett száz korona átvétele után negyedórával a kereskedő kilépett a boltból. Villamosjegyet váltott, és sietett annak a lapnak a szerkesztőségébe, amelynek szerkesztőjénél szolgált a cselédlány, aki annak a kereskedőnek boltjába járt bevásárolni, aki épp sietett látogatóba ahhoz a bizonyos szerkesztőhöz, Amint látjuk, szépen bonyolódik a dolog.

A kereskedő több mint egy órán át beszélgetett a szerkesztővel. A szerkesztő sugárzott a boldogságtól. Egy ilyen megható történet az uborkaszazon kellős közepén!

- Holnap benne lesz a lapban, természetesen az ön teljes nevével - búcsúzott a szerkesztő a kereskedőtől.

A kereskedő most ment a hirdetési osztályra, és megrendelt másnapra egy hirdetést.

Aznapi bevétele a szokásos volt.

V. FEJEZET

A Titokzatos anya című cikk következményei

A szerkesztő állta a szavát. A lap másnapi számában A titokzatos anya címmel cikk jelent meg. Több volt három teljes hasábnál. A könnyefakasztó bevezetőt Marlitt, Karlén, Schwartzné és más házi nőiróktól lopkodták össze. Aztán következett Tonička jelenlegi védangyalának neve: Václav Zeman kereskedő, Salak utca 18.

Hátul pedig a hirdetési rovatban a hirdetmény: „Václav Zeman, Salak utca 18. szám alatti gyarmatáru-kereskedő ajánlja a tisztelt vásárlóközönség figyelmébe a Salak utca 18. szám alatt levő, áruval bőségesen ellátott boltját. Különféle sajtok, szalámik, hús- és halkonzervek. Kitűnő bor, fehér is, vörös is, 1 liter 1 korona. Kiváló kávékeverék 2 korona 20 fillérért. A cukor olcsóbb. A rum litere 80 fillértől fölfelé. Mindig friss teavaj.”

Ezen a napon a vinohradyi asszonyoknak és leányoknak nem volt más vágyuk, csak hogy láthassák Toničkákat, és együtt zokoghassanak vele egy kicsit a boltban.

Folyt a könny reggeltől napestig. Tonička már nem bírt sírni, hátra kellett mennie vöröshagymát szagolni, hogy újra megeredjen a könnye.

No meg az orcáját is megcsipkedte néhány idősebb úr. Nincs ebben semmi rossz, hiszen Tonička már épp betöltötte a tizenötödik életévét. Az általános jajveszékelést sűrűn megzavarták az effajta közbekiáltások:

- Nekem egy kiló kávé!

- Nekem öt kiló cukrot!

- Egy liter rumot!

- Egy üveg bort!

Zeman úr nem győzte kiszolgálni a vásárlókat. Kisegítőt kellett felfogadnia. Zemanné asszonyságról is szakadt a verejték. A vinohradyi asszonyok és lányok bevásároltak egész hétre.

Este tízkor, közvetlen zárás előtt, betoppant még egy kisírt szemű néni. Valahonnan egészen Modřanyból jött. A boltban már nem volt mit eladni, eladtak hát neki egy csomó jócskán megkopott rézsúlyt.

A lapból, mely A titokzatos anya című írást hozta, tízezer példánnyal többet adtak el.

VI. FEJEZET

A süketnéma cselédlány

Hogy az egész ügy még jobban bonyolódjék, kinyomozták, hogy a nő, aki Toničkát a szülőotthonban megszülte, egy süketnéma cselédlány könyvére szült, s a süketnéma cselédlány jelbeszéd útján megesküdött, hogy nem ő az anyja Toničkának. A mi derék szerkesztőknek leginkább az esett nehezére, hogy a cselédlány süketnéma, mert bárhogya szeretett volna is szót érteni vele, nem tudott. Azt tervezte ugyanis, hogy a lapnak A titokzatos anya és az árva gyermek című állandó rovatába beiktat egy hasábot ezzel a címmel: Beszélgetés az álnyával.

Több vinohradyi asszonyság és hajadon képeslapot küldött a süketnéma cselédlánynak.

Az államügyész hatóság félrevezetése miatt vádat emelt a süketnéma cselédlány ellen, mivel - bár a könyve szerint szülnie kellett volna a szülőotthonban - nem szült.

Ahelyett, hogy védő után nézett volna, felkerekedett és elment a Szent Hegyre, hátrahagyva egy általános meglepetést keltő cédulát, melyet aztán nyomban eljuttattak a szerkesztőségbe.

A cédulán ez állt: „Gyónni megyek!”

Ez alapon a rendőr-főkapitányság két papnak álcázott nyomozót menesztett a süketnéma cselédlány után.

VII. FEJEZET

Újabb levelek, újabb leleplezések és újabb üzletek

Tonička nap nap után újabb levelet kapott a „titokzatos anyától”. Zeman úr szorgalmasan hordta a leveleket a szerkesztőségbe, a szerkesztőség pedig kellő körítéssel közzétette valamennyit.

Öt képeslapkészítő lesett Toničkára fényképezőgéppel. Minden nős férfi gyanakvással méregette, faggatta, sőt megeskette a feleségét, hogy ölötte nem volt senkije.

Egy nős férfi sehogy se tudott rájönni, hová lett a családi kasszából száz korona, s gyanakodván a feleségére, hogy ő küldte a száz koronát Toničkának, fogta a borotvát, megborotválkozott, elment a bíróságra, és beadta a válókeresetet.

Közben Tonička részére érkezett összesen négyszáz korona, és a házmesterné köszönetni kezdett neki:

- Kezét csókolom, kisasszony!

Tonička hosszú szoknyát szeretett volna hordani, és sírt, mert nem kapta meg.

Ellenben rövidesen újabb levelet kapott az ő titokzatos anyjától: „Kedves Tonička, tudom, hogy sírsz, de mit tehetek? Bízzál az Úristenben, és légy jó kislány, küldök harminc koronát. A te szerencsétlen édesanyád.”

Ezt a levelet is közölték. Az irigyebb természetű emberek ilyesmiket mondtak:

- Négyszáz koronaért én is lennék árva.

Egy volt erdőkerülő bizalmasul ajánlkozott Toničkának, s egyidejűleg hirdetést tett közzé az újságban: „A szarvas nem szenved tüdőgümőkórban, mert az erdőben előszeretettel legeli azt a füvet, mely fő alkotórésze annak az erdei teának és fűszernek, amelyet a Salak utca 26. sz. alatti Šuminský volt erdőkerülő állít elő. Számos köszönőlevél Amerikából, Ausztráliából, Új-Zélandról, Korzika szigetéről, Londonból, Párizsból és Poděbradyból.”

VIII. FEJEZET

Tanácsok és mérlegelések

A szerkesztőségbe özönlött a sok levél. Tizennégy nap alatt összegyűlt 1256. Részint tanácsokat tartalmaztak, részint mérlegeléseket, figyelmeztetést, óva intést.

Írták például, hogy Tonička vigyázzon, nehogy kicsalják valahová külföldre. Valaki azt írta, a fejét teszi rá, hogy Toničkáat meg akarják őrjíteni. Hogy ennek mi lenne a célja, arról a levélíró nem fejtette ki véleményét.

Végre a lapban megjelent egy komoly tanács. Vagyis kéréssel fordultak a titokzatos anyához, hogy fedje fel kilétét. A kérés megható volt. Szomorú regények és megindító történetek segítségével készült. Egész mondatokat másoltak bele.

Kisírt szemű tömegek tolongtak az utcákon. Hatan beleőrültek a sajnálkozásba és zokogásba.

Harminc vinohradyi asszony és leány megvakult. Csehország-szerte zokogtak a nők. Az anyák szívükhöz szorították fiacskáikat, leánykáikat. Az anyai öleléstől megfulladt öt kisfiú és hat kisleány.

Egy tehetséges slágerszerző kiadott egy új szellemi terméket, mely az árva gyermekről szólt. Az „Ó, te kék szem” dallamára lehetett énekelni.

A vinohradyi asszonyok és leányok követelték, hogy a slágert játssza el a Vinohradyi Színház zenekara.

A titokzatos anyáról reggeltől napestig énekeltek. Az éneklő fehérnép kis híján agyonvert egy atyafit, mert a sláger hallatára nem könnyezett.

Végül megjelent a szerkesztőségben Tonička bizalmija, a szarvasok és emberek erdei gyógyfüvének feltalálója.

A lap felhívást intézett a titokzatos anyához: „Jelenjen meg az erdei tea feltalálójának lakásán. A teljes diszkréció és hallgatás szavatolva. A volt erdőkerülő becsületszóval kötelezi magát, hogy hallgatni fog. A titokzatos anya nem köteles vásárolni az erdőkerülő füveiből.”

Pár nap múlva különkiadásban jelent meg egy másik, ugyancsak szenzációs esetekkel foglalkozó lap.

IX. FEJEZET

A titokzatos anya színre lép, és a diszkréciót megőrzi

Az esti lap különkiadása. A titokzatos anya a felhívásra megjelent az erdei tea feltalálójának lakásán. A teljes diszkréció megőrizve. A lapban ez állt: „Köt bennünket a becsületszó, megőrizzük hát a teljes diszkréciót. Mindössze annyit árulhatunk el, hogy a hölgy, aki Tonička anyja, özvegy, és több gyermeke van. Elhallgatjuk a nevét, mivelhogy diszkréciót

ígértünk. Így hát csak annyit tehetünk még hozzá az elmondottakhoz, hogy az anya háztulajdonos, Tonička jelenlegi otthonának közvetlen közelében. Köt bennünket a becsület-szó, hogy a személye titokban marad, azonkívül, hogy harmincöt éves, és szeretett volna újból férjhez menni, semmi többet nem mondhatunk. Amint közölte velünk, Tonička apja él, tisztviselő, és szintén több gyermeke van. Mivel az ügyben teljes hallgatásra köteleztük magunkat, nem mondhatunk többet. Mindössze annyit árulhatunk még el, hogy az a bizonyos úr feltűnően hasonlít Toničkára, s Tonička arcképét holnap közöljük képes mellékletünkben, az anya és leánya megható találkozását megörökítő felvétellel együtt.”

A diszkréció megtartásának elvén csorba nem esett, és az esti lapból eladtak hatvanezer példányt.

X. FEJEZET

Az apa feltűnően hasonlít Toničkára

Tonička arcképének a képes mellékletben való közzététele azzal a következménnyel járt, hogy a borbélyok zsebébe már délelőtt kezdett ömleni a pénz.

Jöttek a több gyermekes nős tisztviselők, s egyik a szakállát vágatta le, másik a bajuszát csúfíttatta el.

Kétszáz több gyermekes tisztviselő gondosan rejtegette felesége elől a képes melléklet szóban forgó számát.

Háromszáz feleség adott be válókeresetet, Tonička arcképével meggyőzően bizonyítva férje hűtlenségét.

Kilencvenkilenc férj elismerte az apaságot.

- Magának könnyű, a maga felesége vidéken van, de én hasonlítok Toničkára!

Aztán fenyegető levelek érkeztek a szerkesztőségbe. A lap eladott példányszáma meghaladta a százezret.

Egész Csehországban minden tisztviselőfeleség vásárolt egyet.

A jó ég tudja, mi lesz ennek a vége... Nem tudja senki, én is csak azt tudom, amit egy szedőtől hallottam: készen állnak már az újság számára a következő címek: „Tonička apja kétségbeesett.” „A titokzatos anya öngyilkosságot követett el.”

- Ezen megint keresünk - mondta nevetve a szedő.

A becsületes megtaláló

I

Alapvető emberi vonás, hogy nem adjuk vissza a talált tárgyakat.

Az ember a talált tárgy irányában rendkívül gyengéd.

Annyira a szívéhez nő, hogy nem tud tőle megválni.

Másfelől rendes szokása az embernek, hogy gyakran elveszít valamit; különben érvényét vesztené az első mondat.

Amikor még nem voltak újságok, és az emberi nem félállati sorban élt, az ember éppúgy elvesztett ezt-azt, mint ma.

Az őskori vadász elveszítette kőbaltáját meg egyéb tárgyait. Ezeket aztán évezredekkel később megtalálták, amiről tanúskodik a múzeumokban és magángyűjteményekben őrzött sok-sok lelet.

A kultúra fejlődésével természetszerűleg szükségessé vált, hogy rendeződjék a viszony a között a honpolgár között, aki valamit elveszített, és a között, aki azt megtalálta. Létrejön hát a törvény, mely üldözi a „talált tárgyak eltitkolását”.

De hogy mégse legyen ez annyira kegyetlen, később intézkedés történik a becsületes megtalálót megillető jutalomról. A becsületességet a talált összeg vagy a talált és becsületesen átadott tárgy értékének tíz százalékával jutalmazzák.

Saját bőrömről tapasztaltam azonban még a háború előtt, hogy a hatóságok, talán tudatlanságból, nem alkalmazzák helyesen azt a bizonyos rendeletet, amely a becsületes megtaláló jutalmazását szabályozza.

Az éjszakai Prágában kószálva, a Vinohradyn találtam egy tízfillérest. Tüstént elmentem a rendőr-főkapitányságra, becsületesen átadtam az egész összeget a szolgálattevő felügyelőnek, s kértem, hogy a nevem tétessék közzé a lapokban, és kapjam meg az egy fillér jutalmat.

De a felügyelő rám ordított, hogy tudja ő nagyon jól, kivel van dolga, azután már csak ennyit mondott:

- A rács mögé!

Reggel felvezettek az első emeletre. Ott egy úr jegyzőkönyvet írt az esetről, és a „prügelpatent” alapján öt korona pénzbírságra, illetve behajthatatlanság esetén negyvennyolc órai elzárásra ítélte. Kénytelen voltam az utóbbit választani, hogy keressek az államon, így hát két napig etettek a rendőrség bünyügyi osztályán. Mindazonáltal megesküdtem, hogy ha az életben még találok valamit, soha vissza nem adom. Sajnos, nem találtam semmit, csupán egyszer egy kitett csecsemőt egy ájtáróházban, ahová azért mentem be, hogy megkösse a cipőfűzőmet. Mondanom se kell, hogy a leletet otthagytam.

II

Bukláné, střešovicei bejárónő reggel ötkor sietett a Vinohradra, hogy kifőzze a fehérneműt, amit az este beáztatott. Amint a Keresztesek terén az úttesten haladt keresztül, megbotlott valami tárgyban.

Önkéntelenül észrevette azt a bizonyos tárgyat, és vele született leleményessége jóvoltából rögtön kitalálta, hogy egy bőrtáskáról van szó.

Kinyitotta a táskát, és különféle, számára érthetetlen papírokat talált benne. Lévén a természettől fogva jólelkű és a csontja velejéig becsületes, azonnal ment a rendőr-főkapitányságra, s átadta a talált tárgyat a szolgálattevő tisztviselőnek.

A tisztviselő megnézte a táska tartalmát, elsápadt, felállt és remegő hangon mondta Buklánénak:

- Gratulálok. Talált hétmillió-nyolcszázkilencvenhatezer koronát a Cseh Bankra szóló csekkekben. Jár önnek a törvényes tíz százalék jutalom, azaz hétszáznyolcvankilencezer-hatszáz korona.

Bukláné bambán nézett a rendőr-tisztviselőre, és elismételte utána:

- Hétszáznyolcvankilencezer-hatszáz korona.

- Igen - mondta komolyan a rendőr-tisztviselő. - Hétszáznyolcvankilencezer-hatszáz korona, üljön le, megírjuk a jegyzőkönyvet.

- Nagyságos uram, az istenre kérem, engedjen engem haza - fakadt sírva Bukláné -, hiszen én semmiről se tehetek, nekem a Vinohradra kell mennem kifőzni a fehérműt. Igazán csak belebotlottam.

- De asszonyom, hisz nincs itt szó semmiről, az egész csak formalitás. Az ilyesmit hivatalosan ki kell vizsgálni. A dolog elkerül a hírügynökségre, és a neve benne lesz az újságokban. Nos, hogy hívják?

- Jézusmária, nagyságos uram - kezdett jajveszékelné Bukláné -, még ilyen szégyent! Reggel felkelek mint tisztességes asszony, és este benne legyek az újságban! Szűzanyám, mit vétettem! Egész életemben húzom az igát, mint a ló, Střešovicéből járok be a Vinohradra, a Vinohradról Libeňbe, itt is, ott is a sok fehérmű, Libeňből Hlubočepybe takarítani, az uram elissza az utolsó fillért, a gyerekek rongyosan járnak, rajtam is ez az utolsó gönc...

- De kedves asszonyom - mondta csitítólag a rendőr-tisztviselő -, nekem kötelességem, hogy jegyzőkönyvet vegyek fel magával, ne sírjon, hiszen látja, hogy milliókról van szó.

- Szentséges Úristen - jajveszékelt tovább Bukláné -, milliókról van szó. De hiszen én nem követtem el semmit. Ezt kell megérnem öreg napjaimra. Örülök, ha annyit keresek, hogy megvehetem a cikóriát a gyerekek részére. Manapság minden drágul, s ha a Vinohradyn szóba hoznám, hogy adhatnának egy koronát szappanra, megnézhetném magam, kipenderítenének, és lejáratnám a lábam, mire új házat találnék, ahol mosónőt keresnek. Nekem még, amióta élek, nem volt részem semmi jóban, de nem is tapadt az én kezemhez soha semmi, és kimostam annyi fehérműt, hogy csak az Úristen tudná számát adni.

- Drága asszonyom, nyugodjon meg. Hiszen tíz százalék jutalomról van szó.

- Én nem akarok tudni semmiféle százalékokról. Nagyságos uram, eresszen engem haza - jajveszékelt Bukláné. - Én ebbe belepusztulok. Hét órákor a Vinohradyn kell lennem, mert túlfő a fehérmű.

A rendőr-tisztviselő dühös képet vágott, lecsapta a táskát az asztalra, és elordította magát:

- Torkig vagyok már ezzel. Hogy hívják?

- Bukláné, nagyságos uram. Bukláné.

- Hol lakik?

- Střešovicében.

- Házsám?
 - Hatvanhét.
 - Született...
 - Igen, nagyságos uram, a boldogult édesanyám...
 - Azt kérdeztem, mikor született.
 - Hetvenkettőben.
 - Hol?
 - Odahaza.
 - De hol odahaza, Prágában vagy vidéken?
 - Vidéken.
 - A teremtesít, mondja meg már végre, hogy hol!
 - Prága mellett, Záběhlicében.
 - Járás? Járási főnöki hivatal? Mi az, mi lelte? Hiszen rögtön összerogy!
- Miután eszméletre térítették Buklánét, folytatódott a kihallgatás, és így ért véget:
- Akarja tehát a tíz százalékot? Határozottan fejezze ki magát.
 - Isten őrizz, nagyságos uram, csak eresszen el. Boldogult édesanyám mindig azt mondta: Becsülettel érsz legtovább.
 - Írja alá a jegyzőkönyvet.
 - Az Atyának és Fiúnak nevében - nyögött fel Bukláné, és egy örökkévalóságig tartott, mire aláírta a jegyzőkönyvet.

III

Vagy négy órával később megjelent a rendőr-főkapitányságon egy fiatal férfi, aki a külsejével holmi megkopasztott amerikaiusra emlékeztetett.

- Elvesztettem a bőrtáskámat - mondta tört németiséggel -, valószínűleg kiesett a kezemből az éjjel valamelyik utcában. - Megnevezte az összeget, a csekkjelszót, és hozzátette: - Nem a pénzről van szó, de fontos üzleti feljegyzéseket készítettem előnyös libabélvásárlásról.

Jegyzőkönyvet vettek fel vele, és amikor tudtára adták, hogy a becsületes megtaláló lemondott a törvényes tíz százalék jutalomról, a libabéلكirály amerikaius azt mondta csak úgy magának:

- Well.

Azzal távozott, és nem volt hajlandó feljegyezni Bukláné címét.

Az esti lapok óriási hasábokon méltatták a becsületes megtalálót, aki visszautasított egy egész vagyont.

IV

Buklánét kórházba szállították, mert az ura félholtra verte még aznap éjjel, miután a kocsmában elolvasta az esti lapot. A kórházból átszállították az elmegyógyászati klinikára, onnan pedig a bolondokházába.

A Harrach és Havelka-cég bukása

Harrach és Havelka úr módfelett érdekes üzletekbe bonyolódott Szlovákiában, de üzleteik sohasem sikerültek, jóllehet igazán nem voltak túlságosan reálisak. Köztudomású ugyanis, hogy Szlovákiában csak az irreális üzletek ütnek be. Így például csődbe ment Pozsonyban a Harrach és Havelka-bankház. Csak ügyvel-bajjal került el a két úr a bírósági eljárást, amikor telebeszélte a fejét egy tehetős, de progresszív paralízisben szenvedő amerikainak azzal, hogy a Vág völgyében, Beckó alatt hatalmas tiszta benzin és ligroin forrásokra bukkantak.

Kevésen múlt, hogy bele nem keverték az ügybe a kereskedelmi minisztériumot, amely igen nagy érdeklődést tanúsított a dolog iránt, s parlamenti körökben már arról beszéltek, hogy Beckót a benzinnel és ligroinnal együtt valószínűleg egy angol-francia társaságnak adják el.

Aztán drótkötélpályát akart építeni a Krivánra Harrach és Havelka úr, s már-már megkapták az állami támogatást, amikor a Nemzetvédelmi Minisztérium közölte, hogy a drótkötélpálya megépítése stratégiai okokból megengedhetetlen.

Hasonlóképpen sikertelennek bizonyult a két úrnak az az újabb ötlete, hogy egy Besztercebánya fölött vásárolt kis telket előnyösen eladjanak egy angolnak, aki Szlovákiában ténfergett, s meg akart ott gazdagodni. Bebeszélték neki, hogy hatalmas ametiszt-, topáz- és máramarosi gyémánt lelőhelyre bukkantak. Rettenetesen ráfizettek a dologra, ugyanis a két darab ametiszt, topáz, valamint a marék máramarosi gyémánt tömérédek pénzükbe került, az angol pedig nem érte be annyival, hogy egy felfogadott cigány ezeket valóban kiásta, hanem további kísérletképpen felbérelte a cigánytábor lakóinak a felét, és az egész területet úgy felásatta és felforgattatta velük, mintha egy vaddisznócsorda túrta volna fel.

Harrach és Havelka úr kikísérte az angolt az állomásra, egyre azt bizonygatva, hogy negyven méter mélységig kell leásni, merthogy amit a felszínen találtak, az csak az uszadék volt, ám ha ennyi volt a felületen, akkor tömérédeknek kell lennie a mélyben.

Az angol mindezt szó nélkül hallgatta, fölszállt a vonatba, és amikor a vonat már indult, a vagon ablakához hívta őket, mindkettőjüknek beverte az orrát, még ekkor sem ejtve egy szót sem.

Harrach és Havelka úr ezek után egy kevésbé veszedelmes szakmára adta a fejét. Pozsonyban alkoholizmus elleni pirulákat kezdtek gyártani, kenyérgalacsinhoz kevert mentollal. A használati utasítás rendkívül egyszerű volt, s a mélylélektanra épült. Az elejét, vagyis a bevezetést, Batka professzor valamelyik röpcédulájából kölcsönözték, lefordították szlovákra, s a következő kioktatással toldották meg:

Mihelyt kedved szottyán a pálinkára, gyors egymásutánban nyelj le három pirulát, s imádkozz el három miatyánkot és üdvözlégyet.

Tekintettel a nevelő célzatra, a gyártáshoz állami támogatást is kaptak, de mintha csak szándékosan történe, ebben is balszerencsésük volt. Mintegy húsz helységben, egyszerre húsz ember nyelte le húsz kocsmában az utasítás szerint a pirulákat, amikor immár teljesen részegen újra kedvük kerekedett a pálinkára, ám mind megfulladtak a piruláktól, mert elakadtak a gégéjükben, s így már nem jutott idejük a mellékelt utasítás szerinti három miatyánk és üdvözlégy elmondására.

A Hlinka-párt lapja, valamint az egyéb szlovák néppárti orgánusok tüstént fölléptek a csehek újabb szlovákiai garázdálkodása ellen. A Néppárt összes lapja Hlinka páter hatalmas cikkével jelent meg: „Mi történik már megint nálunk?”

A cikkből kiemeltük a következő részt: „Gyilkosaink, a csehek, ismét egy újabb módszert találtak ki népünk ellen. Bizonyos, Pozsonyban székelő egyének egy alkoholizmus elleni preparátumot terjesztenek vidékeinken. Ostoba tréfáinknak húsz friss sírhantja előtt állunk most.”

A belügyminisztérium, hogy elejét vegye némely szlovákiai megyében a felkeléseknek, elkerülhetetlennek ítélte a Harrach és Havelka-cég alkoholizmus elleni piruláinak azonnali betiltását.

Hajótörést szenvedett az a kísérletük is, hogy beugrassanak valami hülyét a Kassa-Pozsony közötti légi szállítmányozási vállalkozásba. Hirdetéseikre csak egyetlen ember jelentkezett, s egy repülőgép-légcsavart ajánlott fel megvételre, amelyet a földjén szántott ki. Később akadt még egy jelentkező, felkereste a Harrach és Havelka-céget, s felajánlotta szolgálatait mint aviatikus. Nem sokkal utána aztán az államrendőrség detektívjei jöttek, mert az elővigyázatlan polgár a magyar állam Savany nevű kéme volt, akit már egy esztendeje kerestek.

A véletlennek eme különös játéka után természetesen házkutatás következett a Harrach és Havelka cégnél, s féléves vizsgálati fogság után a két urat szabadon bocsátották, s a pozsonyi rendőrkapitányságon kifizettek nekik tíz százalékot abból a kétezer koronás jutalomból, amit Savany, a veszedelmes kém leleplezéséért tűztek ki.

A vizsgálati fogságban a Harrach és Havelka-cégnek újabb ötlete támadt, amely már önmagában is a cég szlovákiai kulturális küldetését hirdette.

A Národni politikában a következő hirdetés jelent meg: „Népies regényeket író szerzőket keresünk. Kaució megegyezés szerint a személyes tárgyaláskor. Ajánlatokat a Harrach és Havelka, Pozsony, Štranzentálska u. 96. címre kérjük. Személyes bemutatkozás fontos! Állandó munka, lakás és ellátás helyben.”

Szép számú ajánlat futott be, a jelöltek azonban nem is említették a kauciót, sőt néhány népies regényíró előleget kért azzal, hogy a regényt majd megírják otthon, Csehországban, s csak azután hozzák el Szlovákiába. Végül is azonban egy napon egy idősebb hölgy jelent meg a Harrach és Havelka-cégnél, felmutatott egy takarékbetétkönyvet, valamint egy újságkivágást a Národni politikából, amelyben Anna Brumlíková név alatt egy megható elbeszélés volt kinyomtatva egy szerencsétlen asszonyról, akinek tizennégy nap alatt az egész családja kihalt tüdőbajban, s a Prágában élő legidősebb leánya, hogy eltemethesse apját és testvéreit, pénzt sikkasztott. A temetés után az asszony a leányával együtt vízbe akart ugrani, szándékukban azonban megakadályozta őket egy rendőr, aki a lányt sikkasztásért, az anyát pedig bűnrészességért már kereste. És a tarlók fölött hideg, őszi szél fújdogált...

Anna Brumlíková kisasszony sokat beszélt a Harrach és Havelka-cégnek megghiúsult reményeiről és a kiadók ostobaságáról. Néhány tucat megírt regénye kivétel nélkül mind igazi népies regény, hiszen ő Zahradník-Bridský nyomdokait tapossa, már megjárta minden létező kiadványállatot, s több tucat belőlük el is vett a semmibe. Népies regényeiből elhozott néhányat mutatóba, az állomáson hagyta őket egy hatalmas ládában.

A Harrach és Havelka-céget természetesen a takarékbetétkönyv érdekelte jobban. Kiderült, hogy Anna Brumlíková 150 ezer koronát azonnal felvehet. Felszólították tehát, hogy a pénzt vegye ki, s hozza el Csehországból Pozsonyba. Mindkét úr olyan szívélyes volt, hogy végigkísérték útján Anna Brumlíkovát, nehogy elveszen a pénzzel együtt.

Amikor a kaució már a Harrach és Havelka cég pénztárában volt, elhozták az Anna Brumlíková népies regényeivel tömött ládát is az állomásról, majd a cég üres irodahelyiségében helyet teremtettek neki egy íróasztalnál, hogy ott folytathassa írói tevékenységét.

- Be kell fizetnünk neki ebédre és vacsorára - mondta gondterhelten Harrach úr -, nehogy kimúljon nekünk, mielőtt megunja.

- A bolond egyetlen hatvannégy oldalas elbeszélésének kiadása körülbelül négyezer koronánkba kerül majd, s ha ezalatt, mondjuk, ezer koronát eszik is meg, még mindig 145 ezer koronánk marad a kauciójából - jegyezte meg jószágos mosollyal Havelka úr.

Harrach úr megfontoltan kijelentette:

- Majd azt mondjuk neki, hogy a könyv nem fogyott, hogy nagy a ráfizetés, hogy tönkretett bennünket, és hazaküldjük Csehországba, hogy aztán ott próbáljon valami jobbat és sikeresebbet írni.

- Azt hittem - szólt Havelka úr -, hogy sokkal több író jelentkezik kaucióval, hiszen nemrégiben is egy ilyen hirdetés volt az újságban: „Tízezer koronát fizetek annak, aki kinyomatja a verseimet.” Nekem viszont úgy rémlik, hogy ez a műveletlen nőszemély még honoráriumra is számít.

- Ha őt elkergettük - jegyezte meg üzleti érzékre vallón Harrach úr -, akkor megint ki kell majd valamit találnunk. Szlovákia egy új Amerika, csak valamivel ostobább. Létesítenünk kellene itt valahol egy csodaforrásos búcsúhelyet meg egy üzemet szentek ereklyéinek a gyártására. De addig, amíg itt van ez a nő, pihenünk egy kicsit.

Anna Brumlíková kisasszony azonban valójában nem érdemelte meg ezt az utolsó mondatot.

A két társ számára szörnyűséges idők következtek, Anna Brumlíková ugyanis felolvasta nekik népies regényötleit. Egyszer végül is rázárták az irodát, de Anna Brumlíková kifeszítette az ajtót, s lecsapott rájuk a kávéházban, ahol természetesen folytatta népies regényötleteinek felolvasását. Nem bújhattak el előle sehová, mindenütt megtalálta őket. A dunai kikötő legeldugottabb kocsmájában éppen úgy, mint a legelőkelőbb borozóban. Mindaz, amit felolvasott nekik, tragikus színezetű és megható volt, s a végén minden rossz elnyerte méltó büntetését.

Egy géplakatos, aki ellopta munkaadója kerékpárját, hogy a pénzt elkártyázhassa, egészen cinikusan számolt be bűnéről szeretőjének lakásán, hogy nyomban utána magára rántsón egy fazék forró vizet, és halálra forrázza magát.

Egy báró, aki házassági ígérettel elcsábított egy ipariskolai tanárnőt, az utolsó beszélgetés alkalmával, a nő lakásán, miközben ördögi kacajra fakadt az elcsábított áldozat könnyei láttán, megcsúszott a küszöbön, mellével a munkaasztalra zuhant, ahol egy befejezetlen kézimunka feküdt, s a horgolótű szíven szúrta őt.

Egy fiú, aki az anyjától, az özvegy mosónőtől utolsó megtakarított filléreit akarta kizsarolni, s a vitában szájon vágta szülőjét, kilépve a házból, halálra gázoltatik egy teherautó által.

Egy állatszeliidítő, aki a szerelmi ajánlatait elutasító cirkuszi balerinát gyilkos szándékkal a jegesmedvék ketrecébe csalja, felfalatik a vadak által, miközben a szegény balerina ott térdel a jegesmedvék között az álnok állatszeliidítő maradványai fölött, s a vadállatok üvöltésébe beleszövődik a szájából hangosan felszálló ima: „Mi atyánk, ki vagy a mennyekben, szentel-tessék meg a te neved...”

Harrach és Havelka úr már nem is zokogott, hanem üvöltve bőgött. Aztán habozni kezdett a szájuk, és némán vonaglottak. Most már teljes napokat töltöttek a Dunán egy kölcsönzött csónakban evickélve, és biztonságban is érezték magukat mindaddig, amíg egy nap észre nem vették, hogy a vízben Anna Brumlíková kisasszony közeledik feléjük kék fürdőruhában, hatalmas karcsapásokkal szántva a vizet, s a szájában, mint a kutya, amikor apportíroz egy fadarabot, az ismert fekete füzetet hozza, a fekete vászonborítóval és piros szegéllyel.

A Harrach és Havelka-cég vadul evezni kezdett, de Anna Brumlíková is rákapcsolt, és hihetetlen gyorsasággal utolérte őket.

Amikor be akart mászni a csónakba, Harrach úr felállt, keresztet vetett, és fejbe verte az evezővel.

Az író nő kiejtette szájából a regényötleteivel teleírt füzetet, végérvényesen megfulladt, miközben a füzet délnek úszott a Duna hullámain.

De a végzet nem váratott magára sokáig. A Dunán éppen egy új hidroplánt próbáltak ki, s éppen a Harrach és Havelka-cég csónakja fölött repültek el vele.

A légszavar mindkét társat fejbe verte.

Így szűnt meg a Harrach és Havelka-cég.

Könyvbarátok között

A legrosszabb, ami az embert érheti, ha egy irodalombarát hölgy karmai közé kerül, aki szalonjában maga köré gyűjti a könyvrajongókat, és irodalmi összejöveteleket rendez, amikor is teát szolgálnak fel, és minden könyvbarátra két darab kalács jut.

Igaz, nem kellett volna elmennem Herzánné nagyságos asszonyhoz ezekre az irodalmi összejövetelekre, de eleget akartam tenni egy barátom meghívásának, akivel egykor elhitettem, hogy van egy eredeti perzsa Háfiz-kötetem emberbőrbe kötve. Barátom széjjelkürtölte ezt a könyvbarátok és irodalomrajongók körében, és mecénásuk, Herzánné asszony kifejezte ama kívánságát, hogy mutassanak be neki.

A szalonban tizenkét öszinte arcot találtam, amelyekből a világirodalom meredt rám. Jöttömet élénk örömmel fogadták, s az emberbőrbe kötött Háfiz-kötet birtokosa véleményem szerint méltán tarthatott igényt négy darab kalácsra.

A tából tehát elvettem négy darab kalácsot, a mellettem ülő szemüveges kisasszonynak egy sem maradt. Ezen annyira elbúsult, hogy Goethe Válogatós rokonság című könyvéről kezdett beszélni.

Velem szemben valami irodalomtörténész ült, s váratlanul ezzel a kérdéssel fordult hozzám:

- Tetszik az egész Goethét ismerni?

- Tetőtől talpig - feleltem komolyan. - Sárga fűzős cipőt hord, és a feje búbján barna nemezkalapot, adófelügyelő az élelmiszervámnál, és a Karmeliták utcájában lakik hónapos szobában.

A könyvbarátok bús és szemrehányó pillantásokat vetettek rám. A vendéglátó háziasszony, hogy leplezze a társaság zavarát, megkérdezte:

- Ugyebár, ön is nagyon érdeklődik az irodalom iránt?

- Nagyságos asszonyom - mondtam -, volt idő, amikor sokat olvastam. Elolvastam A három testőrt, A szerelem rejtelseit, A sátán kutyáját és egyéb regényeket. A szomszédéknál rendszeresen félrerakták részemre a Politika című folyóirat folytatásos regényét, és hetenként egyszer végigolvastam mind a hat folytatást. Szerfölött érdekelt az olvasás, s alig győztem kivárni, hogy Leona grófnő férjhez megy-e Richardhoz, a törpéhez, aki miatta meggyilkolta saját édesapját, miután féltékenységből lelőtte Leona vőlegényét. Igen, a könyv valóban csodákra képes. Amikor legrosszabbul ment a sorom, a Messinai ifjút olvastam. Szegény fiatalember tizenkilenc éves korában haramia lett. Egyébként Lorenzónak hívták. Bizony, akkoriban sokat olvastam. De ma már nem olvasok. Nem érdekelnek a könyvek.

Az irodalombarátok testületileg elsápadtak, és egy szúrós szemű hosszú ember, mint valami vizsgálóbíró, szigorúan és metsző hangon megkérdezte:

- Érdekli Zola?

- Nagyon keveset tudok róla - mondtam -, csak azt hallottam, hogy Párizs ostrománál elesett a francia-német háborúban.

- Maupassant-t ismeri? - érdeklődött böszülten a szóban forgó férfiú.

- Olvastam tőle a Szibériai vázlatokat.

- Tévedni tetszik - jajdult föl a mellettem ülő szemüveges hölgyemény. - A Szibériai vázlatokat Korolenko és Sietoszewski írta. Maupassant francia!

- Azt hittem, hollandus - mondtam nyugodtan. - Ha francia, talán majd lefordítja franciára azokat a Szibériai történeteket.

- De Tolsztojt csak ismeri? - kérdezte a háziasszony.

- Láttam a temetését a moziban. De nézetem szerint egy olyan híres vegyész, mint Tolsztoj, aki felfedezte a rádiumot, díszesebb temetést érdemelt volna.

Pár pillanatnyi csend ülte meg a szobát. A szemközt ülő irodalomtörténész vérben forgó szemmel meredt rám, és ironikus éllel kérdezte:

- De a cseh irodalmat bizonyára jól ismeri?

- Odahaza a fehéreneműs szekrényemben megtalálhatja A dzsungel könyvét, ennyi talán elég - jelentettem ki emelt fővel.

- De hisz Kipling angol író - sírt fel egy szótlán úriember, s kezébe temette arcát.

- Kiplingről nem beszéltem - kiáltottam sértődötten. - Tuček művéről van szó, A dzsungel könyvéről.

Hallottam, hogy két úriember arról sugdos, hogy barom vagyok. A nevetlen alakok szándékosan olyan hangosan suttoztak, hogy meghalljam.

Egy hosszú hajú, sápadt fiatalember imára kulcsolt kézzel fordult hozzám:

- Maga nem érti az irodalom szépségeit, nem képes megbecsülni a stílust, a mondatok briliáns szerkezetét, magát még a versek sem lelkesítik. Ismeri Liliencronnak azt a versét, amelyben oly érzékletesen kicsendül a szavakból a természet szépsége: „...húznak a felhők, szállnak, a kék felhők egyre szállnak, hegyek fölött, völgyek fölött, erdők dús zöld öve fölött?”

Hangját felemelve, és a mellette ülő irodalombarát vállára támaszkodva folytatta:

- És mit szól D’Annunzio Tűzéhez? Ha elolvasná a velencei ünnepeknek azt a gyönyörű, kifejező ábrázolását s a háttérben lezajló szerelmi regényt...

A gázlámpára pillantott, végigsimított homlokán, és várta, mit mondok.

- Nem értettem egészen - jegyeztem meg -, tulajdonképpen miért gyújtogatott az a D’Annunzio ünnepek idején? Hány évet kapott?

- D’Annunzio a leghíresebb olasz költő - magyarázta fáradhatatlanul a szemüveges hajadon.

- Furcsa - véltem angyali ártatlansággal.

- Mi ebben a furcsa? - kérdezte szinte üvöltve az egyik úr, aki mindeddig egy árva szót sem szólt. - Mondja, ismer maga egyáltalán csak egyetlen olasz költőt is?

- Természetesen. Robinson Crusoe-t!

Úgy néztem körül, mint egy győzelmes hadvezér.

A tizenkét irodalomrajongó és könyvbarát e pillanatban megőszült, s a tizenkét koraősz irodalomrajongó és könyvbarát egyesült erővel kidobott a földszinti lakás ablakán az utcára.

Az öngyilkosok számára készült mentőövek története

Prágában sok ember veti magát a Moldvába a hidakról. Ugyancsak Prágában létrehoztak egy lakásreform-bizottságot a városházán. Egy bizottságnak a külföldet kell járnia, hát ez is járta. És mivelhogy mi már ilyen balszerencsések vagyunk, hát ahelyett, hogy a küldetésüknek megfelelő tapasztalatokkal tértek volna haza, vizsgálódásuk tárgyával éppen ellentétes tapasztalatokat hoztak. Talán már kétségbeestek afölött, hogy Prágában a lakásreform nem egykönnyen valósítható meg, s talán e kétségbeesésből kifolyólag, és rádöbbenve, hogy képtelenek utánajárni annak, aminek kellett volna, esetleg már az öngyilkosság gondolatával foglalkoztak, s ez a tény irányíthatta figyelmüket ama berendezésekre, amelyek az idegen városokban arra az esetre szolgálnak, ha valaki beleveti magát a vízbe.

Így történt, hogy eredeti szándékukkal teljesen ellentétes eredménnyel tértek haza. Lakásreform helyett minden egyebet hoztak, ami az öngyilkosok javát szolgálja. A dolog azonban ennek ellenére összefüggésben van azzal a bizonyos lakásreformmal. Ha például valaki nem tudja kifizetni a lakbérét, beugrik az egyik hídról a folyóba. A lakásreform megkívánja, hogy ezt az embert kimentsék, és megmentésük ama modern eszközökkel, amelyekről külföldön szereztek tudomást.

Ezek az eszközök elsősorban a kifejezetten öngyilkosok számára készült mentőövek, s így amikor a bizottság tagjai hazatértek, elhatározták, hogy ilyen mentőöveket kell elhelyezni, a hozzájuk tartozó kötelekkel együtt, az összes prágai hídon, valamint a két part teljes hosszában, hogy oda lehessen dobni őket ama öngyilkosoknak, akik azzal a szándékkal ugrottak a folyóba, hogy felakasszák magukat.

Az ügyet áttették egy rendkívüli bizottsághoz, s az nyomban és sebtiben, s a vállalt ügy szempontjából fontos, nagyszerű bankettet rendezett.

A bankett után jött a kijózanodás. Tárgyalgatni kezdték, hogyan is kellene a dolgot megcsinálni. Elhelyezni a drága mentőöveket csak úgy, minden felügyelet nélkül, hogy bárki hozzáférhessen, nyilván illuzórikus, hiszen csak egy-egy mentőöv kötele több mint 24 koronába kerül.

Sejtették: előfordulhatna, hogy akadnak olyan önfeláldozó mentők, akik a köteleket mentőövestül ellopják.

A következő ülésen tehát elhatározta a bizottság, hogy különleges szekrénykéket kell rendszerezíteni, amelyeket be kell építeni a hídba, pontosabban a híd mellvédfalába, de úgy, hogy azért ki lehessen nyitni őket. A szekrénykulcsokat eredetileg a városházán kívánták őrizni.

Később ezt az ötletet olyan értelemben módosították, hogy meg kell állapodni a rendőrkapitánysággal az ügyben, ami meg is történt.

E megállapodás után kimondták, hogy a hidakon elhelyezett mentőeszközök szekrényének kulcsa a legközelebbi rendőrnél lesz.

A rendőrség összes tagjának kihirdették, hogy annak a rendőrnek, aki a legközelebbi, ki kell nyitnia a szekrényt.

A dolog fölöttébb ésszerű volt, de az is fontos volt, hogy következetesen hajtsák végre, s így ne kerülhessen sor semmiféle összeütközésre a rendőrkapitánysággal.

A mentőövet és kötelet tartalmazó szekrényekre mindenütt ráfestették a következő feliratot:

„Kulcs a legközelebbi rendőrnél!”

Az előírásokat pontosan be kell tartani, s miképpen azt Krátký úr esete bizonyítja, ez a rendelkezés egészen szokatlan mértékben vált be.

Krátký úr, dolga nem lévén, már hosszabb ideje figyelte a prágai hidakon, hogy hogyan ugrálnak az öngyilkosok a vízbe. Észrevette az új biztonsági berendezéseket is, s nagyon örült annak, hogy beválnak.

Egy péntek este éppen a Károly-hídon ballagott, amikor egyszerre csak észrevette, hogy Nepomuki Szent János szobránál egy ismeretlen nő, nyilván a szent nagy tisztelője, belevetette magát a vízbe.

Habozás nélkül a Křižovnici térre rohant a hídról, ahol jelentette az esetet a rendőrnek, felszólítva őt, hogy a kulccsal szaladjon a híd mellvédjébe falazott szekrényhez, s vegye ki belőle a mentőövet.

- Hol ugrott be? - kérdezte a rendőr, ismerve az előírásokat.

- A Nepomuki Szent János-szobornál.

- Akkor nem tehetek semmit az ügyben - mondta a rendőr -, mert az előírás így hangzik: A kulcs a legközelebbi rendőrnél van. Ebben az esetben viszont a legközelebbi rendőr a Malá Strana-i kapunál található, a híd túlsó felén. Ahhoz kell mennie a kulcsért, nem én vagyok a legközelebbi.

Krátký úr tehát rohant a Malá Strana-i kapuhoz, de a rendőrt csak a Radetzky-szobornál találta meg.

- Hohó, kedves barátom, nem én vagyok a legközelebbi, ebben az esetben a Křižovnici téren levő kollégám az illetékes.

Rohant hát ismét vissza, s rendőrért most a Károly utcában találta meg.

A rendőr nevetésre fakadt.

- Azt mondja, hogy a Radetzky téren volt a kollégám? Hát akkor ő volt a közelebbi, nem én. A szabály, az szabály. Csak szaladjon vissza hozzá.

Teljes három napig futkosott Krátký úr a rendőrök után, közben háromszor be is kísérték, de még most sem tudja, hogy tulajdonképpen melyik rendőr a legközelebbi.

A kis bűvész

Ma már bátran és biztosan érvényesült az a nézet, hogy felvilágosult századunkból, egy-két kivételt leszámítva, eltűntek a varázslók és boszorkányok. Például nemrég hallatott magáról egy Novák nevezetű bűvész, aki ma már szintén a múlté, mert Domašinban, a vendéglőben nagyon érdekes bűvészmutatvánnyal szórakoztatta a közönséget: bemutatta, hogyan kell eltüntetni egy kölcsönkért ötkoronást. Eltűnt mindkettő. Az ötkoronás is, a bűvész is. A bűvészt megtalálták a csendőrök, az ötkoronást nem. És ez lett a bűvész veszte.

Imitt-amott még néhány családban rábukkanhatunk a bűvészek nyomára, akik fáradtságos munkával betanultak néhány mutatványt A kis Bosko vagy A házibűvész című tanulságos könyvekből.

Rendszerint a család valamelyik tagja felszólítja az embert, hogy csinálja utána azt, amit ő mutat. A felszólítottnak kezébe nyom egy tányért, amelynek az alját már jó előre gyertyával bekormozta. Ő maga tiszta tányért tart a kezében, s az ujjával köröket rajzol a tiszta tányér aljára, a kiszemelt áldozat pedig a kormos tányéron csinálja ugyanezt, s aztán a bekormozott ujjával ugyanilyen köröket kell rajzolnia az arcára, homlokára, s a társaság eget verő kacagásától kísérve a felismerhetetlenségig összemaszatolja magát.

Az ilyen unaloműző játékok után aztán az áldozat néha fölpofozza a család bűvésztagját, olvasható részletesebben A kis Boskóban és A házibűvészből.

Számtalan ilyen elmés tréfát talál ott az ember. Ebben különböznek ezek a receptek Joh. Christ. Wiegler Onomatologia curiosa, artificiosa et magica című 1768-ban megjelent könyvétől, melynek például a 482. oldalán a szerző azt taglalja, hogyan kell agyonlőni egy dragonyost, vagy holdtöltekor eltenni láb alól az ellenségünket. Ez az utóbbi felettébb csábít engem. Nem tudok szabadulni a kitűnő leírástól, melyről a szerző azt állítja, hogy maga is kipróbálta.

Van ugyanis otthon egy kis bűvészem. Mindazért, ami történt, s ami még majd történik, tulajdonképpen az én Ježek barátom a felelős. Pedig nem rosszindulatú ember, csak kiszámíthatatlan ötletei vannak, s az ő könnyelműsége mellett főleg a barátság nagyon tág fogalom nála. A barátait mindig a legkülönfélébb kívánságokkal és ajándékokkal lepi meg. Így történhetett meg az is, hogy egyszer a következőket írta nekem:

Drága barátom! Mint ismeretes előttem (egyáltalán semmi sem volt ismeretes előttem), a cégem azzal a megbízatással küld Szerbiába, Kragujevacba, hogy felügyeljek az ottani cukorgyár építésére. Holnap utazom, s ezért hozzád küldöm a fiamat, Tomást. Amióta a feleségem a vállalatunk könyvelőjével megszökött, a fiút én nevelem. De nem vihetek magammal egy kilencéves gyereket Szerbiába, mert fogalmam sincs, milyenek ott az életkörülmények. Körülbelül fél év múlva ismét Prágában leszek, addig viseld gondját Tomásnak. Nagyon okos gyerek, meglátod, milyen jól elszórakoztat a bűvészmutatványaival. Nem is hívom őt másként, csak házibűvészek. Többek között tüzet is tud nyelni. Azelőtt meg sikerült lenyelnie egy békát, amit később kiköpött. Örömed leled majd benne, meglátod.

Barátod, Oldřich Ježek

A levél elolvasása után meggyötört ábrázatomat a mennyezet felé fordítottam - ami most itt az eget helyettesítette -, és kirázott a hideg.

Nagyon jól ismertem azt a ronda, alattomos kölyköt. Nemrég gyufafejekből és szájöblögetésre használt fehér porból sikerült robbanóanyagot előállítania, a levegőbe röpítette a békésen szunyókáló fekete kandúrt. Ježek barátom erről mindenhol nagyon részletesen s hamisítatlan apai büszkeséggel, szinte kérkedve beszélt.

Most hát megajándékozott ezzel a jómadárral egy fél évre. Olyan nyugodtan küldi hozzám, mintha csak egy zsák lisztet küldene, a fiú meg majd teleköpködi a padlómat békával.

De hol a csodában van? Már régen itt kéne lennie. Ismeretlen, örömteli érzés kerített hatalmába. Valami baja történhetett. Talán autó vagy villamos?

Reggel kopogtak az ajtómon, s amikor kinyitottam, egy rendőr állt ott. Felszólított, hogy menjek vele a főkapitányságra.

- Őrizetbe vettük az unokaöccsét - közölte röviden.

Nem jutott eszembe egyetlen unokaöcsém sem, akit börtönbe vethettek volna, mert csak egy unokaöcsém van, s az mindössze öthónapos. Megjegyeztem, hogy szerintem a legnagyobb kegyetlenség lecsukni egy csecsemőt, s a rendőr ezt nagyon becsületesen azonnal feljegyezte a noteszába.

A főkapitányságon kellemes meglepetés várt rám. A vélt unokaöcs nem volt más, mint Ježek barátom fia, Tomáš. Miután érzékeny búcsút vett elutazóban levő apjától, fogta a bőröndjét, amely a bűvészkellékeket tartalmazta, vagyis a kettős fenekű kelyhet, aztán a szekrénykét, amelyben eltűnik a tojás, helyette pedig egy kanári jelenik meg stb. stb., és sorra járta a kocsmákat. Bűvészként akart fellépni a nyilvánosság előtt. Méltóságteljesen nyitott be a kocsmába, s két tenyerét összeütve ezt kiáltotta:

- Figyelem, uraim, eltűnik a tojás!

Bemutatott néhány primitív mutatványt, aztán tányérozni kezdett.

Egy ilyen bűvészműtatvány közben fülelték le. A rendőrségen elmondta, hogy az unokaöcsém, és én küldöm őt pénzt keresni. Ha nem hoz haza elég pénzt, akkor kínozzom, és megtagadom tőle az ételt. Azt is elmondta, hogy árva, szegény megboldogult apja hasbeszélő volt.

Hosszas magyarázgatás után végre elengedték, s kint az utcán habozás nélkül így szólt:

- Részvétet akartam bennük kelteni, hogy szabadon engedjenek.

- S miért tányéroztál?

- Örömet akartam magának szerezni. Nyakkendőt szerettem volna venni, hogy ne jöjjenek üres kézzel.

Adtam neki egy nyaklevest.

- Nem tévedtem, amikor azt állítottam, hogy kínozz - mondta. - Azért dühös, ugye, mert nem hoztam semmit.

Csak már otthon szóltam hozzá. Nagyon szomorúan nézett rám, amikor arról beszéltem neki, hogy szégyent hozott ránk, az apjára meg rám, aztán hirtelen megszólalt:

- Bármibe fogadok, hogy nem tud tüzet vinni a tenyerén.

Verést ígértem neki, ha bármi hasonlóval akár csak megpróbálkozik is, lakatra zártam az ajtót, és elmentem a kávéházba.

Először történt meg velem, hogy nem mertem hazamenni. De távollétem alatt semmi szörnyűséget nem művelt az én házibűvészem. Csak az asztalon állt egy szűk nyakú velencei váza, családi emlék; az alján egy meghámozott főtt tojás volt, mely az éléskamrából került elő.

A rejtély, hogy azon a szűk nyíláson keresztül mi módon került a tojás a vázába, nem is olyan nagy rejtély. Tomáš megmagyarázta. Először egy darab papírt dobott a vázába, meggyújtotta, s utána a hámozott tojás szépen átcúsúzott a szűk nyakon.

Három ilyen vázám volt. Csak egy vészelte át épségben a kísérletet. A másik kettő megpattant, amikor Tomáš a papírt meggyújtotta bennük. Mikor a térdemre fektettem, hogy megbosszuljam a tönkretett családi emléktárgyakat, ezt kiabálta:

- Tudtam, hogy végül sikerülni fog.

Másnap, megint csak amikor nem voltam otthon, érdekes kísérletet vitt véghez A házibűvész egyik szórakoztató mutatóványa szerint, melynek leírásában ez olvasható: „Azt csinálni, hogy a papír ugyanolyan gyorsan essen le, mint a fém...”

Azt csinálta, hogy egy közönséges érme helyett ötkoronást használt fel, amit az egyik fiókban talált.

Azzal fogadott, hogy igazán nem tehet róla, de elfelejtette, hogy bezártam őt.

A kísérlet elég érdekes. Az érmére egy darab papírt teszünk, és lapjával leejtjük az érmét. Tomáš igen részletes magyarázatba fogott. Az érme esése folytán légüres tér keletkezett, s a papír ugyanolyan gyorsan hull a földre, mint a fém. Az egyedüli hiba csak az volt, hogy az ötkoronást a papírdarabkával együtt a második emeletről eresztette le az utcára. És valóban, A házibűvész nem hazudott. A papírdarabka ugyanolyan gyorsan hullott le, mint az ötkoronás. Tomáš látta, hová esett, le akart érte menni, de az ajtó zárva volt. A pénz a csatorna rácsának közvetlen közelében feküdt. Teljes fél óra hosszat őrizte, míg meglátott egy nagyon jól öltözött urat, aki éppen arra ment a járdán. Lekialtott neki az ablakból, hogy vegye föl az ötkoronást, s este, ha már itthon leszek, hozza el. Az úr biztosan elhozza a pénzt, s én örülni fogok.

Kivertem a fejéből ezt a fixa ideát, és bezártam őt a konyhába, jómagam pedig a díványra heveredve nagy szomorúan a Ježek barátomhoz fűződő barátságon kezdtem elmélkedni.

Körülbelül egy óra múlva a konyhába indultam, hogy vacsorázni hívjam Tomáš. Éppen a nagy fazékkal volt elfoglalva.

- Meg akartam figyelni a kristályképződést - mondta komolyan. - Egy doboz cukrot szórtam a vízbe, hogy telített oldatot kapjak, és belelógattam a vekkert.

Kihúzta a fazékból a pálcára függesztett ébresztőórát. Apró cukorkristályokkal volt bevonva az egész.

- Egy darabig még ketyegett a víz alatt - mondta a kis bűvész -, aztán megállt. Valami mást is beletehettem volna az oldatba, de gondoltam, hogy a vekker a porusos tárgyak közé tartozik, ahogy A kis Boskóban olvasható. Gondolom, a legjobb lenne párnával próbálkozni. A kádban feloldanánk öt kiló cukrot, belelógatnánk a párnát, s aztán lesnénk, hogyan tapadnak rá a kristályok...

A következő reggel pompásan kezdődött. Be akartam menni a fürdőszobába, de a küszöbön hasra estem, mert az ajtó között valami ki volt feszítve. Tomáš láthatatlan hálója volt az, fekete cérnaszálak láthatatlan rendszere, amit az előszoba félhomályában nem lehetett észrevenni.

- Ez mindig sikerül - szólalt meg ártatlan hangon Tomáš. - Főleg, ha nagyobb társaság van együtt, ez rendkívül komikusan hat.

Este lámpát akartam gyújtani, de minden meggyújtott gyufaszál éppen csak fellobbant, aztán kialudt.

- Nagyon egyszerű az egész - magyarázta Tomáš a sötétben. - Ha azt akarjuk, hogy a gyufa ne gyulladjon meg, rézgálicoldatba kell áztatni, utána meg kell szárítani. Ez is egy nagyon jól sikerült tréfa.

Ugyanezen az estén, amíg a klubban sakkoztam, sikerült Tomášnak az én egyetlen elbeszélésemből négyoldalnyi felettébb művészi módon keskeny papírszalaggá nyírnia, ami összesen mintegy nyolcvan métert tett ki. Japán varázslók trükkje, de nem vagyok benne biztos, hogy mindig elbeszélések kéziratát használják fel a mutatványhoz.

- Hosszabb volt - mondta sűrű csuklások közepette -, de nem tudtam mind kihúzni a számból. Azt hiszem, a felét lenyeltem.

- Látod, Tomáš - mondtam szemrehányóan -, arra vetemedtél, hogy még a kézirateimat is lenyeled.

- Elolvastam belőle egy részt, de az volt az érzésem, hogy nincs benne semmi különös, tehát nem kár érte - mondta bírálóan.

Ezen az estén már nem kérdeztem tőle semmit.

Reggel, mielőtt elmentem hazulról, megint csak megpróbáltam a lelkére beszélni, hogy viselkedjen rendesen, legyen jó fiú, különben szörnyű dolgok fognak vele történni. Ha megint kísérletezni akar, előbb kérje ki a tanácsomat. Egymás után tettem föl neki a kereszt-kérdéseket, míg végre beismerte, valószínűleg az én színlelt jóságomtól meghatódva, hogy távollétem alatt családi ágyút akart készíteni a fürdőszobában a kályhacsőből. Szörnyűséges valami lehetett az a bizonyos családi ágyú, mert Tomáš ezzel kapcsolatban nem akart részletekbe bocsátkozni. Zsebre vágtam hát a fürdőszoba kulcsát, s megfenyegettem a kis bűvészt, hogy eladom Törökországba rabszolgának, ha a családi ágyúra akár csak gondolni is mer. Ekkor arra kért, engedjem meg, hogy elvigyen a konyhából egy nyers tojást. Nem csinál vele semmi rosszat, nem töri össze, nem ken be vele semmit, csak valamilyen meglepetést készít számomra.

Beleegyeztem, vigye a tojást, mert ugyebár, egy tojás semmiség a családi ágyúhoz képest.

Valóban meglepett. Amikor hazaértem, azt mondta, hogy nagyon rendes volt, megmutatta a tojást, és felszólított, hogy gurítsam végig az asztalon. Csodák csodája, a tojás nagy ívet leírva mindig visszatért hozzám. Elvárásolt tojás volt.

- Nincs ebben semmi különös - mondta Tomáš. - Lyukat kell fúrni a tojásba, félig kiszívni a tartalmát, és megtölteni higannyal, aztán a nyílást be kell ragasztani kenyérbéllel.

- Honnan kerítettél higanyt?

- A barométerből - mondta ártatlan képpel. - Mégpedig nagyon egyszerűen. Lecsíptem az üvegcső felső végét, és annyi higanyt önthettem ki belőle, amennyire szükségem volt.

Amikor meg akartam büntetni, szemtelenül azt állította, megengedtem neki, hogy elvigye a tojást a kísérlethez, és állítólag azt is utánam kiáltotta, hogy elvarázsolt tojást akar belőle csinálni. Nem maradt más hátra, másnap, mielőtt elmentem hazulról, a kis bűvészt bezártam a vécébe.

Ott aztán valóban nem csinált semmiféle bűvészmutatványt. A következő napon megkért, adjak neki teljes szabadságot, nem követ el semmi rosszat.

Közöltem vele, hogy úgyis egész nap otthon leszek, mert a háziúr jön hozzánk a kályhákat ellenőrizni, nem szorulnak-e javításra, s arra kértem, viselkedjen illedelmesen.

Nagyon csalódott arcot vágott. A délelőtt folyamán eljött a háziúr, és egy ideig a kályhákban turkált. Kormos lett a keze is, arca is, engedélyt kért hát, hogy megmosakodhassék. Jó ideig tartott, míg Tomáš törülközőt talált, aztán még elfutott vele valahová, majd kis idő múlva visszajött, és átnyújtotta a törülközőt a háziúrnak.

A háziúr törülközni kezdett, s megrökönyödve látom, hogy minél inkább törülközik, annál feketébb az arca. Már olyan volt, mint egy szerecsen, amikor hirtelen a tükörbe nézett.

Tomáš az egyik sarokban lapulva intett, hogy hallgassak.

- Az ördögbe is, mi ez - kiáltott fel ijedten a háziúr -, mi történik itt, az isten szerelmére?

A sarokban Tomáš elnevette magát. Mindketten rávetettük magunkat a semmirekellő bűvészre. A háziúr a hajába markolt, én a fülét cibáltam, így aztán Tomáš töredelmes és részletes vallomást tett.

- Ha valakinek be akarják feketíteni az ábrázatát, zúzzanak porrá egy tölgygubacsot meg egy kis rézgálicot. Az így kapott port szórják törülközőre, s nyújtsák át annak, aki meg akar törülközni. Én már réges-régen előkészítettem a törülközőt egy vendég számára. Főleg, ha nagyobb a társaság...

Nem fejezhette be, mert hamarabb sújtott le nadrágjára a nádpálca, amit előző nap vásároltam abban a reményben, hogy majd egyszer mégiscsak összetöröm rajta.

Szomorúan rovom az utcákat. Eszembe jut a jó öreg Joh. Christ. Wiegler receptje arról, hogyan kell holdtöltekor titokban eltenni az ellenségünket láb alól.

S mindennap szántszándékkal elmegyek egy régiségkereskedés mellett, és néma csodálattal bámulom az üzlet kirakatában levő régi rézmetszetet, amely azt ábrázolja, hogyan égették meg 1572-ben a lyoni főtéren Bouglie-t, a varázslót. Valamiféle reményteljesen melengető varázsa van annak a képnek...

A rémregényíró

Lakott a házukban egy bizonyos Peroutka úr. Nagyon titokzatos ember volt, mert ha bárkivel összetalálkozott a házban, tetőtől talpig végigmérte az illetőt, közben élénken gesztikulált, magában beszélt, s valamit felírt a jegyzetömbjébe. Peroutka úr ugyanis rémregényíró volt, s alakjai ábrázolásához felhasználta a környezetében található valamennyi ismert személyt. Így például a második emeleten lakó Karbus bádogos volt az a cingár gazfickó - bal és jobb orcáján pofaszakállal, feje búbján egy gyér hajfürttel -, aki Peroutka úr regényében a főszerepet, Vinanti rablóvezért játszotta. A rabló leányának, Virginiának a nemes lelkű Macchia bárót szánta férjül az író, s a báró személyleírásához a földszinten lakó sovány tanárjelöltet vette kölcsön, azt írta le regénye számos fejezetének egyikében. A szóban forgó regény címe: A határvidéki vörös malom története, avagy Pompeia, az arisztokrata menyasszony, avagy a befalazott Virginia apáca sorsa, illetve kalandok az Utolsó Hóhérhoz címzett kocsmában.

A szerény tanárjelölt nem is sejtette, hogy amit Peroutka úr írt, őrá vonatkozik.

„Csíptetőjével megtörölvén könnyes szemét, kék árkos szemével körülpillantott, s borotvátlan arcán ama bágyadt kifejezés volt észlelhető, mely a kétes hírű nőszemélyek társaságában átmulatott éjszaka kísérője. Különleges szabású kabátot viselt, melynek két szárnya arra vallott, hogy e fiatal férfi, az inkognitóban levő Macchia báró, rablók társaságában virrasztotta át az éjszakát, a rablók kártyáztak a várkastély sírboltjában, Szent Ignác kápolnájában, a Kveton lovagok ősrégi vára kísérteties romjai alatt.”

Ugyanez volt a helyzet Vaňha tejboltos kocsisával, a különben derék František Trachtával, akivel Peroutka úr nagyon gyakran összeakadt. Őt is olyannak örököltte meg, amilyen volt: zömöknek, fekete bajusszal és csipás szemmel. Ez a kocsis szolgált modellül a gyilkos Resorcini alakjához, akiről a szóban forgó rémregény olvasói tudják, hogy az Utolsó Hóhérhoz címzett erdei kocsmá tulajdonosa. A Resorcini nevet Peroutka úr V. Janovský orvosprofesszor receptjéből vette, abból az időből, amikor egyszer egy ismert betegségben szenvedett, amelyet köznyelven kopaszodásnak neveznek, tudományosan pedig például így: seborrhoea capilitii.

Regényhőseit Peroutka úr úgy keresztelte el, ahogy épp eszébe jutott, s különös előszeretettel folyamodott ez ügyben az orvosi receptekhez, így például egy másik regényében a hercegi származású csalót, aki Fonetik gróf tizenhét rokonának oltotta ki életét, hogy az örökséghez hozzájusson, Rudolf Ulcusnak hívták, míg ellenlábas, az igazi gróf, a Mercurio nevet viselte, annak a receptnek alapján, amelyet egykor az ő ulcus durumja gyógyítására felírtak. Egy táncosnő nevét is receptből vette. Ugyanis a gyomorbaját kamillacseppekkel gyógyította, a cseppeket vízzel kellett hígítania, s az alábbi orvosi előírás szerint használnia: spiritus herbi Camillae gr. 100,0, Aquae destillatae gr. 500,00. Nyilvánvaló hát, hogy A kerítők karmai közt elsorvadott táncosnő című regényében így lett a hősnő neve: Kamilla Akva.

Alkalmam volt néhányszor nyomon követni Peroutka urat, s így kihallgattam, mit beszél magában:

- A vérpadot három méternél hosszabbra kell ácsolnom, hogy az elítélt megszökhessen, mivel a vérpad deszkázata alatt lesz egy kút, abba ugrik bele a rabló, s aztán poroszlónak álcázott cimborái segítségével lóra pattan, széleseben elnyargal az ördög sziklabarlangjába, s ott elrejtőzik.

Peroutka úr megfordult, és belém ütközött. Én is sarkon fordultam, s megint a nyomában lépegettem. Ő azonban fennhangon folytatta a monológját, úgyhogy a járókelők utána fordultak:

- Nem találok más megoldást, mint hogy az orosz grófnőt bedobom a farkasok közé a verembe, s amikor a farkasok kezdik mardosni, kiszabadítatom az erdészlegénnyel, aki leleplezi a grófnő mostoha nagybátyjának ármánykodásait. Igen! Ez az! S minél hamarabb el kell a dolgot intézнем, még mielőtt ideér a kiadó!

Hazafelé indult, s én követtem. Egymás mellett laktunk ugyanis, szobámat csak egy vékony rabicfal választotta el az övétől, úgyhogy minden áthallatszott.

Végighallgattam, ahogy önmagával vitatkozott, s tisztán kivehettem beszédéből az alábbi mondatokat:

- Húzassam talán karóba a kalózvezért? De akkor hogy szabadítsam meg a karóból? Nehéz dolog ez! Hiszen három évvel később még életben kell lennie! Úgy oldom meg, hogy többől kitépetem a bal kezét egy megvadult bikával, amelyhez odakötöztem.

Kopogtatás hallatszott, szomszédom kiszólt: szabad, s aztán ezt hallottam:

- Tiszteletem, kiadó úr!

Mély sóhaj hallatszott, majd basszus hangon megszólalt a jövevény:

- Peroutka úr, ön csupa hülyeséget csinál. Miért lőtte agyon a bárót, nem tudta másként eltenni láb alól? Mindig azon nyomban rájön a dologra a rendőrség. Már két héttel ezelőtt megmondtam önnek, használjon kurárét vagy sztrichnint. No de persze, akár a falnak beszélnek. Akkor már inkább fojtotta volna meg a szerencsétlent!

Megszólalt Peroutka úr:

- Akkor meg a boncoláskor rögtön észrevennék a nyakán a strangulációs nyomot, azért inkább átalakítom öngyilkossággá, a báró főbe lövi magát. Hiszen olvasta a levelet, amelyet az áldozat hátrahagyott, s amelyet kicseréltek!

- A levelet sem kellett volna megírnia, mert rögtön kiderül belőle, hogy maga rosszul sugallta azt a levelet a gazfickónak. Más stílusban kellett volna megírni! És még erre akar maga húsz korona előleget?! Abból ugyan nem eszik!

Dörrenve becsapódott az ajtó. Kisvártatva átkopogott hozzám a falon Peroutka úr.

- Az isten áldja meg - siránkozott keservesen -, nem lenne szíves kölcsönözni három koronát holnapig? A kiadóm galád kizsákmányoló; három hónap alatt nyolcvankét embert tettem el neki láb alól: méreggel, pisztollyal, törrel, késsel, baltával, kötéllel, volt, akit szakadékba löttem, miszlikbe aprítottam, felnégyeltettem, egyikre rágyújtattam egy erdei kunyhót, egy másikat a levegőbe repítettem, s ez a gazember egyre újabb gyilkolási módokat agyal ki, s még arra sem akart előleget adni, hogy egyik hősömet elevenen felfalattam!

A hořicei járási főnök

Nem tudom, nem sértem-e meg ezt az urat. De mit lehet itt tenni?! Ha kolíni, kuttenbergi vagy budweisi járási főnököt írnék, azok is sértve éreznék magukat. A járási főnökök Csehországban is, Morvaországban is, néhány kivételtől eltekintve, egyformák voltak, mint a lócitrom. Egyiknek nagyobbra nőtt a pocakja, a másiké kisebbre. Vegyük hát ma fejét a hořicei járási főnöknek.

A hořicei járási főnök meginvitálta magához egy helyi lap szerkesztőjét.

Este hanyagul odavetette egyik fogalmazójának:

- Apropos, holnap délelőtt tízkor legyen nálam a mi derék szerkesztőnk.

Éjjel hát a csendőrök kiráncigálták a meleg párnák közül a szerkesztőt, és kivitték az állomásra. Délelőtt tíz órakor leadták a járási főnöki hivatalban. Ha a derekán nem fogja össze a pantallóját, leesik róla, mert elvették tőle a nadrágtartót, nehogy felkösse magát. Nem volt rajta gallér sem, mert az éjjel nem engedték meg neki, hogy felvegye. A mi derék szerkesztőnk azt se tudta, él-e vagy hal, olyan ember benyomását tette, akit az imént vágtak le a kötélről.

A járási főnök úgy állt szemben vele, mint a megtestesült hatalom, és a maga méltósága tornyának tetejéről komoran, gőgösen nézett alá a halandó kis féregre.

Teremtő isten, hüledezett magában a szerkesztő a járási főnök aranygombos egyenruhában feszülő, óriási pocakját nézegetve, ha nekem ront, hozzányom a falhoz, és palacsintává lapít.

A járási főnök nézte, egyre nézte a szerkesztőt, s a szerkesztő megérezte, hogy a komor tekintet ezt akarja neki mondani: A hatalmamban vagy, féreg, eltaposlak, megtehetem.

Két világ harca volt ez. A hivatalé meg egy jelentéktelen szerkesztőé, aki nulla a kozmoszban. Az elefánt és a poloska párviadala. Épp ez volt a szó, amit a járási főnök keresett. A síri csendben megszólalt:

- Maga, szerkesztő úr, poloska. Miket írt legutóbb a *Tanácsok és útmutatások a gazdák és háziasszonyok részére* című rovatában? A kiváló gyümölcsfajták jegyzékével, mondhatom, remekelt. Az almafák közül a téli arany parment ajánlja, és nem felejtí el megemlíteni, hogy Franciaországban Reine de Reinettes a neve; aztán propagálja a Belle de Boscoopot, a boskoopi szép almát, s szerepel a jegyzékben a Fondante de Bois, az erdei vajkörte, az amerikai Idaho meg az angol Wilder early körte. Ez hazaárulás. Mért ajánlja a francia szilvát? Ismerjük egymást, szerkesztő úr. Melegen ajánlja a nagy zöld ringlót, az amerikai eredetű Washington. Bámulatos, ahogy mellőzi a hazafias fajtákat. Mért nem írja, hogy a jó alma a tiroli alma? Mert azt gondolja magában, hogy a tiroliak menjenek a fenébe, mivel olyan nemzet ez, mely kész életét áldozni a mi legkegyesebb császár urunkért. Mért nem ajánlja a kasseli ranett almát? Mert arra gondol, hogy Kassel német város és szívből kívánja, hogy német szövetségeseink veszítsék el a háborút. A gravensteini almát is azért mellőzi, mert a gravensteini huszárok jelszava a Für Gott, Kaiser und Vaterland! Magától értetődik, hogy nincs ínyére Althann gróf szilvája, mivel Althann gróf osztrák tábornok volt, s maga nem bánná, ha az Úristen az összes osztrák tábornokot a pokol tüzére vetné, ezért hát megismétlem: azért ajánlja a francia óriásszilvát, a francia körtét, almát, az angol körtét, amerikai szilvát, hogy az emberek szüntelen azt lessék, hogy Franciaország, Amerika és Anglia mikor

veri el már végre a port Németországon és Ausztrián. Olvassa csak el figyelmesen a Milyen földbe milyen árpafajta felel meg legjobban című cikkét. Azt írja ott, hogy a cseh földben jól megterem a francia Chevalier árpa. Tehát a csehek és Franciaország. Nagyon jól értjük mi ezt, és nincs, aki ne ezt olvasná ki a cikkéből. A Virágkedvelőknek című cikkében ajánlja a piros, kék és fehér pelargóniát, vagyis a betiltott össz-szláv trikolórt. A burgonya alá kiváló trágya a csilislétrom című cikk pedig azt a célt követi, hogy Ausztria elessen a puska legfontosabb alkatrészétől. „Ha kötött a talaj, burgonyaültetéskor szórhatjuk a csilislétromot közvetlen a fészkekbe.” Majd mi beültetjük magát valahová, úgy, hogy megfeketedik! Majd mi elbánunk magával! Ami pedig ezt a mondatot illeti: „A fagyott gyümölcsöt sürgősen el kell fogyasztani, mert könnyen rothadásnak indul.” Tudjuk mi jól, ki az a fagyott gyümölcs. Maga azon mesterkedik, hogy aláássa a tekintélyt! Hogy milyen hatást keltenek a cikkei, arról tanúskodják a vodánkai csendőr őrmester jelentése. Íme: „Bátorkodom felhívni a cs. és kir. járási hivatal figyelmét A timsó használata című cikkekre, mely a Hořicei Lapokban jelent meg. Többek között ez áll benne: Gyakran megesik, hogy az egrest és ribiszkét ellepi egy sereg apró hernyó, s néhány nap alatt levelestül megrágják az utolsó szem gyümölcsöt.” A mai nehéz időkben a mi gyümölcstermő vidékünkön az ilyen mondat alkalmas rá, hogy pánikot keltsen, továbbá, úgy gondolom, követ bizonyos politikai célt is. Ugyanabban a számban szó esik a sárga fehérnemű tisztításáról, s rögtön alatta ez a cím: Néhány szó a fekete tinta készítéséről. A két szín rögtön szemet szúr mindenkinek, vagyis a cél itt az, hogy csúfot üzzenek a monarchia fekete-sárga zászlajából. A lap általában nélkülöz minden hazafias és lojális érzületet. A nedves lábbeli című cikkben olvasható ez a mondat: „Mihelyt lehúzzuk nedves lábbelinket, legjobb, ha tüstént megtöltjük száraz zabbal!” Bátorkodom figyelmeztetni rá, hogy ez nyílt felbujtás a gabonarekvirálás kijátszására. Nos ez a helyzet, kedves uram. Maga is láthatja, merrefelé halad.

A járási főnök elhallgatott, és merőn nézte a nyomorult kis szerkesztőt. Olyan megindító pillanat volt ez, mint amikor az elefánt már-már eltapossa a véletlen módon lába elé került csöpp emberkét.

Ám az elefánt oldalt lépett. A járási főnök kihúzta íróasztala fiókját, és a nyomorult kis szerkesztőnek átnyújtott egy köteg papírt, ez ünnepélyes szavak kíséretében:

- A hazafiúi érzés és lojalitás vörös fonálként kell, hogy végighúzódjon minden cikkén. Összeállítottam itt néhány hazafias szellemű tanácsot és útbaigazítást a gazdák és gazdasszonyok részére. Benne legyen a következő számban. Hazamehet.

A porig sújtott szerkesztő otthon megnézte a cikket, és ezt olvasta benne:

„Olcsó időjós. Akasszunk a falra egy képes levelezőlapot, melyen legkegyesebb uralkodónk van. Üssünk az uralkodó homlokába egy kis szeget, a szegre függesszünk fel egy rövidke cérnát, a cérna végére kössünk rá egy kis csomó tyúk- vagy lúdtollat, és ceruzával húzzunk vonalat azon a helyen, ameddig a tollpamacs leér. Ha derűs idő várható, a pamacs felszáll egészen a császár orráig. Ha esni készül, leszáll.

Olcsó oltóviaszt készíthetünk 50 g fenyőszurokból és 250 g olvasztott marhafaggyúból. Mindkettőt megolvasztjuk, hozzáadunk 26 g sűrű terpentint, és addig keverjük, míg kétszer egymás után el nem énekeljük halkan az osztrák himnusz.

Hogy nyáron meg ne aludjon mindjárt a tej, tegyünk bele vadtormalevelet, és kiáltsunk háromszoros éljent szeretett uralkodónkra.”

Mikor a szerkesztő ezt elolvasta, vásárolt egy sárga kötelet, és felkötötte magát a fekete kéménybe.

Az életből vett példa

Amerikai humoreszk

- Ó, dehogyis, kedves fiatal barátom - mondta Williams úr, a bankár, a fiatalembernek, aki lábait egy széken nyugtatva vele szemben ült a karosszékekben. - Nem, kedves Chawean úr, hallgasson végig figyelmesen, és a hallottakból igyekezzen levonni a tanulságot. Ön feleségül kéri a lányomat, Lotyt. Ami azt jelenti, hogy a vőm akar lenni. S ennek révén pénzhez szeretne jutni. Az iménti kérdésemre, van-e valamilyen vagyona, azt felelte, hogy szegény, mint a templom egere, és összes vagyona alig kétszáz dollár.

Williams úr hátradőlt a székekben, az előtte álló asztalra tette a lábát, majd így folytatta:

- Azt állítja, uram, hogy valamikor én is szegény voltam, és még csak kétszáz dollárom se volt. Ezt nem tagadom, de állítom, hogy az ön korában nekem már jelentős összegű pénz állt rendelkezésemre. Mégpedig azért, mert volt eszem, ami viszont önnek nincs. Észrevettem, hogy izeg-mozog a karosszékekben, de figyelmeztettem, hogy erős néger szolgánk van. Hallgasson csak végig figyelmesen, s vegyen rólam példát. Tizenhat éves voltam, amikor Nebraskába mentem a nagybácsimhoz. Hogy pénzre tegyek szert, rábeszéltem a nagybácsimat, engedje meg, hogy a négert, akit éppen meg akartak lincselni, az ő birtokán lincseljek meg. A nagybácsim rábólintott. A négert a bácsim birtokán lincselték meg, de aki látni akarta, annak fizetnie kellett bizonyos összeget, mert a helyszínt bekerítettük. Én szedtem a belépti díjat, s amikor a négert felakasztották, még azon az estén megszöktem a pénzzel. Az akasztott néger szerencsét hozott nekem. A pénzen északon földet vásároltam, és elhíreszteltem, hogy szántás közben aranyat találtam. Nagyon előnyösen adtam túl a földemen, s a pénzt bankba tettem. Említésre sem méltó, hogy később az egyik lóvá tett földvásárló rám lőtt, s mert a golyó a jobb kezemet érte, és szétroncsolta a csontot is, ez mintegy kétezer dollár nyereséget jelentett számomra, amit kártérítésként kaptam.

Amikor meggyógyultam, minden pénzemet befektettem egy vallási társaság részvényeibe, melyeket az indiánok lakta területeken előirányzott templomépítésre bocsátottak ki. Száz dollárért elismerő oklevelet osztottunk, de templomot egyet sem építettünk. A társaság csődbe jutott. Ezt éppen egy héttel az után tette, amikor a vallási társaság részvényeit marhabőr-utalványokra cseréltem el, amelyeknek az ára éppen akkor emelkedett.

Marhabőrfeldolgozó üzemet létesítettem, és sokat kerestem rajta, mert a bőrt hitelre vásároltam, de készpénzért adtam tovább.

Vagyonomat több kanadai bankban helyeztem el, és csődöt jelentettem be. Lakat alá tettek, de a bírósági tárgyaláson olyan vadakat mondtam, és olyan furcsán viselkedtem, hogy a bírósági orvosszakértők gyengeelméjűnek nyilvánítottak. A bíróság felmentett, de előtte még gyűjtést rendezett a jelenlevők között, s az összegyűlt pénz elegendő volt ahhoz, hogy Kanadába utazzam a bankokban elhelyezett pénzemért.

A brooklini dúsgazdag Hamelst leányát San Franciscóba szöktettem. Hamelst úr kénytelen volt beleegyezni a házasságba, mert azzal fenyegetőztem, hogy együtt élünk San Franciscóban mindaddig, míg az összes lap nem közölheti a szenzációs hírt, hogy Hamelst úr lányának törvénytelen gyereke született.

Látja, kedves Chawean úr, ilyen voltam én, míg ön eddig semmi olyat nem tett, aminek hallatára az ember arra a következtetésre jutna, hogy ön értelmes ember.

Azt állítja, hogy megmentette a lányom életét, amikor nemrég kirándulás közben a tengerbe esett a csónakból. Ez ugyan szép dolog, és dicséretre méltó, de önnek ebből semmiféle haszna nem származott, sőt, károsodott, mert mint elmondta volt, teljesen szétázott a vadonatúj cipője. S csak azért, mert szerelmes lett a lányomba, nem lehet engem azzal büntetni, hogy olyan ember legyen a vőm, mint ön, akinek egy csepp esze sincs.

Látom, megint nem fér a bőrébe, mit izeg-mozog folyton abban a karosszékekben?! Felszólítom, hogy feleljen a kérdéseimre. Véghezvitt már valamikor is valamilyen szóra érdemes dolgot?

- Nem.

- Vagyona van?

- Nincs.

- Feleségül akarja venni a lányomat?

- Igen.

- Szereti önt a lányom?

- Igen.

- Akkor hát az utolsó kérdés: mennyi pénz van önnél?

- Negyvenhat dollár.

- Helyes, ön pénzügyekben kért tőlem tanácsot, s több mint fél órát beszélgettünk. Harminc dollárt kapok öntől, egy perc egy dollár.

- De Williams úr... - ellenkezett volna a fiatalember.

- Semmi de - vágott közbe mosolyogva Williams úr, s az óráját nézte. - Újabb perc, harmincegy dollárt kapok.

S amikor a csodálkozó Chawean kifizette a kívánt összeget, Williams úr kedvesen így szólt:

- Most pedig engedje meg, uram, hogy felszólítsam, azonnal hagyja el a házat, különben kénytelen leszek önt kidobadni.

- És a lánya? - szólt még vissza az ajtóból a fiatalember.

- A lányomat nem adom feleségül egy tökfilkóhoz - mondta nyugodtan Williams úr. - De kérem, igyekezzék mielőbb elhagyni a házat, mert különben abban az örömben részesül, hogy lenyelheti a tulajdon harminckét fogát.

- No hiszen, szép kis vőm lenne - mondta Williams úr a lányának, amikor már Chawean úr távozott. - Ez a te szerelmesed rendkívül ostoba ember, s az a gyanúm, hogy nem is lesz soha esze.

- Ezek szerint - mondta Loty kisasszony - semmi esélye sincs, hogy a férjem legyen.

- Ilyen körülmények között ez teljesen kizárt dolog. Amíg egy ügyes „húzással” be nem bizonyítja, hogy mégis életrevaló, addig fikarcnyi reménye sincs.

És Williams úr elmondta a lányának is a néger meglincelésének történetét, s azt is, miről beszélgettek Chawean úrral, aztán hozzátette:

- Elláttam néhány jó tanáccsal, aminek még hasznát veheti az életben.

Másnap Williams úr üzleti ügyben elutazott.

Amikor egy hét múlva visszatért, levelet talált az íróasztalán, amelyben ez állt:

Mélyen tisztelt uram!

Nagyon köszönöm Önnek az egy héttel ezelőtt adott tanácsait. Példája olyannyira fellelkesített, hogy távollétében Kanadába szöktettem a kedves leányát, s magammal vittem az összes készpénzét az értékpapírokkal együtt.

Az Ön Chaweanja

S alatta:

Drága apám!

Áldásodat kérjük, s egyben közlöm veled, hogy a páncélszekrényed kulcsát nem találtuk, ezért kénytelenek voltunk nitroglicerint használni.

Loty

Találkoztam nekrológom szerzőjével

Oroszországi tartózkodásom csekély öt-hat éve alatt többször megöltek és halálra kínoztak különféle szervezetek éppúgy, mint egyes emberek.

Hazámba visszatérve megtudtam, hogy háromszor akasztottak fel, kétszer lőttek főbe, és egyszer vad kirgiz lázadók kaszaboltak össze a Kale-Ysel tó partján.

Majd egy vad csetepaté során részeg matrózok végérvényesen leszúrtak egy ogyesszai kocsmában. Nekem is ez látszik a legvalószínűbbnek.

De nemcsak nekem, hanem az én jó barátomnak, Kolmannak is, ezért nem csoda, ha felkereste éppúgy szégyenletes, mint hősi halálom szemtanúját, és a számomra oly kellemetlen esetről tudósítást tett közzé saját lapjában.

Csakhogynem érte be ezzel a parányi hírrel. Ismert jó szíve nem hagyta nyugodni, míg nem írt rólam nekrológot, s ez is a kezembe került kevéssel azután, hogy megérkeztem Prágába.

Elegánsan leszedte rólam a keresztvizet haló poraimban, mert bizton hitte, hogy a holtak nem támadnak fel.

Be akartam neki bizonyítani, hogy élek, a keresésére indultam hát, s így született meg ez az elbeszélés.

A borzalom és rettenet mestere, Poe sem eszelhetett volna ki kísértetiesebb témát...

Nekrológom szerzőjére egy prágai borozóban találtam rá pontosan éjféltizenkettőkor, amikor a borozó egy bizonyos, 1856. április 18-i keltezésű császári rendelet alapján bezár.

Nekrológom szerzője a mennyezetet bámulta. Az asztalokról szedték le a bor áztatta terítőket.

- Elnézést, szabad ez a hely? - kérdeztem barátságos hangon nekrológom szerzőjétől, és leültem melléje az asztalhoz. Nekrológom szerzője tovább bámulta a mennyezet egyetlen pontját, mely annyira lekötötte a figyelmét, s logikusan válaszolt:

- Kérem, épp zárnak; azt hiszem, már nem szolgálják ki.

Kezénél fogva magam felé fordítottam. Egy darabig némán nézett rám, aztán halkán megkérdezte:

- Nem járt, kérem, Oroszországban?

Elnevettem magam:

- Tehát megismert? Részeg matrózok szóváltás során megöltek egy oroszországi csapszékből.

Asztaltársam elsápadt:

- Magát... magát...

- Igen - mondtam nyomatékkal -, részeg matrózok megöltek egy ogyesszai csapszékből, s maga nekrológot írt rólam.

Csendesen dadogta:

- Olvasta, amit írtam magáról?

- Persze, néhány apró félreértést leszámítva, igen érdekes nekrológ. Amellett szokatlanul hosszú. A császár se kapott annyi sort, amikor meghalt. Annak 152 sort szentelt a maga lapja, nekem 186-ot, s ha sorát potom 35 fillérjével számítom (ahogy azelőtt fizették az újságírókat), 55 korona 15 fillérre rúg az összeg.

- Mit akar tulajdonképpen tőlem? - kérdezte rémulten. - Kívánja az 55 korona 15 fillért?

- Tartsa meg a pénzt - feleltem -, a halottak nem fogadnak el honoráriumot a maguk nekrológ-jáért.

Asztaltársam még jobban elsápadt.

- Tudja mit - mondtam -, fizetünk, és elnézünk máshová. Magával akarom tölteni ezt az éjszakát.

- Nem lehetne holnap?

Ránéztem.

- Fizetek - mondta hangosan.

A legközelebbi sarkon megállítottam egy bérkocsist, nekrológom szerzőjére ráparancsoltam, hogy üljön be, a bérkocsisnak pedig azt mondtam síri hangon:

- Hajtson a központi temetőhöz!

Nekrológom szerzője keresztet vetett. A konflisban sokáig kínos csend volt, melyet csak az ostopattogás és lóprüszkölés szakított meg időnként.

Odahajoltam útitársamhoz:

- Magának nem rémlik úgy, mintha a žižkovi utcák csendjében vonítanának a kutyák?

Összerázkódott, felegyenesedett ültében, és dadogva kérdezte:

- Maga csakugyan járt Oroszországban?

- Verekedés közben részeg matrózok megöltek egy ogyesszai kocsmában - válaszoltam hűvösen.

- Jézusmária - szólalt meg útitársam -, szörnyűbb ez, mint Erben Nászinge.

Ismét beállt a kínos csend. Valahol csakugyan vonítottak a kutyák.

Mikor rákanyarodtunk a Kísértetek útjára, meghagytam útitársamnak, hogy fizesse ki a bérkocsist. Ott álltunk a Kísértetek útján.

- Nincs itt valami vendéglő? - fordult hozzám tanácstalanul és bánatos képpel nekrológom szerzője.

- Vendéglő? - nevettem el magam. - Szépen átmászunk a temető falán, és valamelyik sírkövön elbeszélgetünk a nekrológról. Kapaszkodjon fel elsőnek, és nyújtsa a kezét.

Némán és csendben felsegített a falra, aztán beugrottunk a temetőbe. Recsegték alattunk a ciprusok. A szél mélabúsan fuvolázott a kőkeresztek között.

- Nem megyek tovább - dadogta reszkető ajakkal a cimbora. - Hová akar vonszolni?

- Ne féljen - mondtam vidáman, és támogató szándékkal belekaroltam társamba. - Elmegyünk és megnézzük a Bormegissza család sírboltját. Teljesen elhanyagolt sírbolt az I. parcella 6. sorában, a fal mellett. Azóta elhanyagolt, hogy elhelyezték benne az ősi prágai polgári család

utolsó leszármazottját, akit 1874-ben szállítottak haza Ogyesszából, miután egy kocsmai verekedés során részeg matrózok megölték.

Társam ismét keresztet vetett.

Mikor végre elhelyezkedtünk a sírkövön, mely a Bormegissa család utolsó leszármazottainak hamvait takarja, gyengéden megfogtam nekrológom szerzőjének kezét, és halkán beszélni kezdtem:

- Drága barátom! Tanáraink a középiskolában megtanítottak bennünket egy nemes, szép jelmondatra: „A halottakról jót vagy semmit”, de maga igyekezett rólam, a halottról, a lehető legocsmányabb módon írni. Ha történetesen én írok magamról nekrológot, azt írom, hogy soha még haláleset nem tett olyan szomorú benyomást, mint ennek és ennek az úrnak a halála. Megírtam volna, hogy az elhunyt író legszebb erényei közé tartozott a tevékeny szeretet a jó iránt, és minden iránt, ami a tiszta lelkek számára szent. De maga azt írta, hogy meghalt egy naplopó, egy komédiás. Ne sírjon! Vannak pillanatok, amikor az ember szíve eleped a vágytól, hogy a halottak életének legszebb mozzanatait elevenítse fel, de maga azt írta a nekrológban, hogy az elhunyt megrögzött alkoholista volt.

Nekrológom szerzője még keservesebben zokogott, sírása gyászosan szállt a néma temető fölé, és valahol messze, a Zsidókemencék táján enyészett el.

- Drága barátom - mondtam nyomatékkal -, ne sírjon, a dolgon most már nem lehet változtatni...

Ezzel keresztülvettem magam a temető falán, és rohantam a kapuhoz, becsöngettem, és közöltem a kapussal, hogy éjjeli túlórázásból hazafelé tartva valami sírásfélét hallottam a temetőfalon túlról.

- Valami becsípett özvegyember... - mondta cinikusan a kapus. - No, majd lakat alá tetetjük.

Vártam a sarkon. Vagy tíz perc múlva az örök kivezették a temetőből nekrológom szerzőjét, és bekísérték a rendőrőrszobára.

Dulakodott az örökkel, és kiabált:

- Valóság ez vagy álom? Ismerik, uraim, Erben Nászingét?

DEKAMERON (X)

Az idegenvezető

I

Kétlem, hogy van a világon hálátlanabb szerep, mint az idegenvezetők szerepe, amikor ömlik ajkukról a magyarázat egy halom régi habarcsról, omladékról és tégláról, amit együttesen várromnak neveznek.

A jobb sorsra érdemes idegenvezető becsülettel ügyel rá, hogy elmondja nekünk mindazt, amit valaha a könyvekben olvasott, és serényen, elszántan felvilágosít bennünket arról, hogy:

- a) milyen gyönyörű volt ez az egész itt, amíg épségben állt;
- b) mi módon történhetett meg, hogy napjainkra csak ilyen kevés maradt a hajdani szépségből;
- c) kinek volt útjában a vár;
- d) mi mindent csinált az illető, míg a földdel egyenlővé tette;
- e) hogyan, melyik oldalról mászták meg a falakat, hogy lerombolhassák.

Nem mindenki viseli ezt el, főleg az idegenvezető lelkes hangját, amikor darálja:

- Belépve a vár területére, itt vagyunk a hepehupás kis udvaron, ahol buján tenyészik a cserje és a lucfenyő.

- Vigyázzon, uram, nehogy jelentsem az erdőigazgatóságnak - szóltam közbe egy alkalommal, és az idegenvezető orra elé tartottam az öklöm. - Ez rendetlenség, a lucfenyőnek az erdőn a helye, nem pedig az udvarokon. Az erdőt törvény védi. Buján tenyészik a lucfenyő az udvarokon. Arra valók az udvarok, hogy buján tenyesszen rajtuk a lucfenyő? Utoljára kérdelem öntől: Mit tettek annak érdekében, hogy az udvart ne rútítsa a cserje és a lucfenyő? Prágában tyúkot se lehet tartani az udvaron, a maguk udvarán meg őserdő van.

Az idegenvezető mereven bámult rám, de azért csak, mintegy révületben, eldadozta a mondókáját:

- Az udvar szemközti oldalán, a falban lőréseket látunk, s képzeletünkben visszatérnek azok az idők, amikor délceg termetű lovagok lakták e helyet, és vidámabb volt az erdő, mert a harsány trombitászó hívta a vadászokat, hogy induljanak az alattomos medvék, farkasfalkák és vaddisznók ellen...

- Uram - szóltam közbe nyers hangon -, maga szörnyen téved, ha azt hiszi, az erdő vidámabb attól, hogy mókusok és nyulak helyett medvék, farkasok és vaddisznók tanyáznak benne. Azonkívül tudnia kellene, hogy a medve nem alattomos fenevad, amint maga állítja. A medve kedves, bájos jószág. Látott már valaha medvét?

- Igen.

- Hol?

- Chrudimban, egy medvetáncoltatónál.

- Mikor?

- Tizenöt éve.

- Mit keresett maga tizenöt éve Chrudimban?

- Elmentem az országos vásárra.

- Igen. És mért éppen tizenöt évvel ezelőtt ment el az országos vásárra? Mi készítette erre? Mik voltak az indítékai? Milyen célt követett?

Előhúztam zsebemből a noteszt meg az üres töltőtollat.

Az idegenvezető rám nézett, aztán néhány ugrással eltűnt a maradék toronyban, és máris a túlsó oldalon járt, ugrált a mély szakadék felett kötömről kötömbre, mint a zergebak, s egyszer csak már odalent látszott a sapkája teteje a sarjerdőben, míg teljesen el nem tűnt, de én egész útján szünet nélkül kiabáltam utána:

- A szemem egyemeletes várkastélyt varázsol a romok helyére, az előtérben alacsony fal, mögötte hatalmas bástya, balra körtorony, óriási lőrészekkel. Így van, vagy nem így van?

Nem válaszolt, én pedig leheveredtem az udvaron, és azon elmélkedtem, hogy mégis itt lehet az ember a romok közt idegenvezető nélkül, jóllehet fél órának előtte odalent az uradalmi intéző biztosított róla, hogy idegenvezetői kíséret nélkül a romok nem tekinthetők meg.

Eszembe jutott, hogy az idegenvezető mennyit zaklatott az úton a kérdéseivel:

- Van ennél szebb darabja a világnak? Kíván ennél fenségesebb természetet látni?

- Persze hogy! - feleltem. Erre elhallgatott, és már csak itt fönt kezdte rá beidegzett mondókáját:

- Belépvn a vár területére, itt vagyunk a...

Mareknak hívták, és azt a sziklacsoportot a sarjerdő felett, ahol eltűnt a szemem elől az idegenvezető sapkája teteje, a helybeli lakosság ez idő szerint Marek-sziklának nevezi. Állítólag az egyik szirt ormán még nemrégén ott lobogtatta a szél Marek nadrágjának egy darabját...

Értjük most már a teljes igazságát annak, hogy nincs hálátlanabb szerep, mint az idegenvezetők szerepe.

Van azonban a dolognak egy másik árnyoldala is, mely akkor kerül előtérbe, ha a romlátogató nem passzív szemlélő, hanem a kíváncsisága túltesz az idegenvezető szószátyárságán is, és szeretne megtudni valami közelebbit: ki dulta fel, ki verte szét meg meg egymás. A saját bőrömon tapasztaltam ezt, és nem kis erőfeszítéseembe került, mire megszabadultam a romlátogatóktól.

Négyen voltak. Két úr, két hölgy, és az esemény Německý Brod mellett, Lipnice várában játszódtott le. Messziről olyannak látszik ez a romhalmaz, mint egy félresikerült mozdony, mivel az egyik tornya megmaradt, és úgy nyújtózik az ég felé, mintha könyörögne, hogy üssön bele végre a mennykő, vagy jöjjön az orkán, és döntse le, mert nem bírja már hallgatni a sok locsogást arról, hogy helyreállítják. Több mint tizenöt esztendeje hallgatja már ezt, és dühében maga hajigálja le faláról a köveket az iskola mellé, amelyre hamarosan ráomlik.

Itt lakom most, közvetlen a vár alatt, önkéntes számkivetésben, tanulmányozom a helyi viszonyokat, és várom, „mikor ér el a nemezis”.

Az egész vidék a pálinka fertőzöttje. Szanaszét a mezőn mindenütt bús keresztek állnak, annak emlékére, hogy mikor érte el ott ezt meg ezt a nemezis.

A várnak azon a részén, ahol még állnak a falak, vagyis ahol ép az első emeleti bolthajtás, van az ebédlő. Évszázadokkal ezelőtt itt étkezett a vár népe. Az előző tulajdonos rendbe hozatta. Két tölgyfa asztal, néhány pad, kandalló. Teljes nyugalomban írogatok itt. A helybeli erdőmester rám bízta a vár kulcsait, olyan erővel dúl az őszi vihar a táj fölött, hogy minden pillanatban attól félek, várastul elsöpör Německý Brodba. A bástyáról lassan hulldogál a kő, a falak omladoznak, odalenn kecskék legelésznek, és ez a négy kíváncsi ember épp akkor ért fel ide, amikor belefogtam az ebédlőről szóló értekezés új fejezetének írásába.

- Jártunk lent a kastélyban - szólalt meg az idősebbik, cvikkeres úr. - Ott azt mondták, a vár megtekinthető, s hogy önnél vannak a kulcsok. Megkérjük, szíveskedjék bennünket végigkalauzolni a vár területén.

Azt hihetné valaki, hogy ezalatt a többiek hárman, az úr meg a két hölgy, legeltették a szemüket az ebédlő boltozatán. Dehogyan. A szó szoros értelmében valósággal falták szemükkel az ebédlőt.

- Nagyon szívesen - mondtam -, előbb azonban kérem, igazolják magukat.

Meglepetve néztek egymásra.

- Ha nincsenek rendben az irataik - folytattam -, akkor elmarad a várnézés.

Hallottam, amint az egyik hölgy teljességgel érthetően kijelentette:

- Furcsa viselkedés.

- Nagyon téved, hölgyem - mondtam nyomatékkal -, az én viselkedésem teljesen szabályszerű. Nem tudhatom, ki-mifélék, miért akarják látni a várat, milyen érdek fűzi önöket Lipnice várának romjaihoz.

Közben ültem tovább az asztalnál, s a cvikkeres úr, aki az egész párbeszéd alatt kezében tartotta a kalapját, kijelentette, hajlandók magukat igazolni, ő ez és ez a tanár, a másik úr szlovákiai építész, a két hölgy pedig tanárnő, ebben meg ebben a líceumban tanítanak. Summa summárum: beutazzák az egész Csehszlovák Köztársaságot, mivel új monográfiát szeretnének összeállítani a cseh várakról és kastélyokról. A Sedláček hiányos. Mivelhogy történészek...

- Jó - mondtam. - Hivatásos történészek vagy mifélék? Csak úgy félkézről történészek vagy igaziak? Kedvtelés ez önöknél, sport, hogy úgy mondjam, cserkészet?

Észrevettem, hogy a másik úr szomorúan rám nézett, mintha azt akarta volna mondani: „Te ökör”. Hallgattak mind, felálltam, és felszólítottam őket, hogy kövessenek.

Kiléptünk a várudvarra.

- Uraim és hölgyeim - mondtam ünnepélyesen. - Amit itt látnak, az rom. Feltételezhető, hogy régebben ezen a helyen vár állt. Alátámasztja ezt már az a körülmény is, hogy e hely neve lipnicei várrom. Nyilvánvaló és magától értetődő, hogy valamikor e romokat lakták. Pfalzi Frigyes, a Téli király székelt itt. Télen át székelt itt, s ebből ered a „Téli király” csúfnév. Ha nyáron székelt volna itt, akkor...

- Engedelmével - szólalt meg a cvikkeres úr -, ön téved, ez itt a Trčákák ősi fészke.

- Már megbocsásson, de ismerem az egész környéket - jelentettem ki határozottan. - A Trčákák amott laknak az erdőn túl, a vadászházban. Van aztán még egy Trčka, de az Čáslavban szolgál, a géppuskás ezredben.

- Lipnicét a régi Trčákák birtokolták - jegyezte meg az egyik hölgy.

- A régi Trčkák, kisasszony, nem birtokoltak semmit - jelentettem ki. - Évekkel ezelőtt volt egy vityillójuk Kejžlicében, de azt az öreg Trčka felgyújtotta, amiért aztán esztendőket ült.

- Uram - mondta a cvikkeres úr, és próbálta megfogni a mellényem gombját -, emlékszik rá, hogy egy Trčkat Wallensteinnel együtt végeztek ki?

- Erre nem emlékszem - válaszoltam. - Még ma megkérdezem a helybeli nyugalmazott csendőr őrmestert, uraságod itt hagyja a címet, és majd megírom. Hátha az öreg emlékszik rá. Tudtommal azonban soha nem mesélt erről.

A társaság tagjai kérdő pillantást váltottak egymással, de az idősebbik úr újabb kísérletbe fogott, hátha mégiscsak sikerül megtudnia valamit:

- Nincsenek itt esetleg valahol a falakon régi freskók?

- Voltak - mondtam -, de levakartattam mind, mert az első emeleti falakat takarják, mi pedig ki akartuk meszeltetni az ebédlőt, hogy a turistáknak legyen hová odapingálni a nevüket.

Valaki sóhajtott. A szlovákiai úr volt az, az építész.

- Régi kútjuk van? - kérdezte az egyik kisasszony.

- Volt, de betemettették, nehogy véletlenül valaki beleessen - mondtam. - Rengeteg turista fordul meg itt nyáron, s mind keresztülhajol a káván, így hát könnyen megeshetne valami szerencsétlenség.

- Kell itt lennie kínzőkamrának - szólalt meg energikusan a cvikkeres úr.

- Volt - mondtam. - Minthogy azonban ma már senkit se vonnak kínpadra, meg jószerével hiányoztak a kínzőeszközök is, a kínzőkamrát, mint olyat, felszámoltuk, és most krumplit tartunk benne. Egy részét szintén betemettették.

- No és a lovagterem? - hallatszott az építész úr halk kérdése.

- Ki kellett köveznünk a városban a járdát - mondtam -, lebontottuk hát a lovagtermet. Mivel azonban kevésnek bizonyult az anyag, le kellett bontanunk az utolsó megmaradt tornyot is.

- Mindent összevéve nincs itt hát semmi emlék?

- De van - feleltem büszkén. - Tessék utánam jönni.

Vezettem őket egy betemetett nyílás fölött ívelő bolthajtáshoz.

- Tessék levenni a kalapjukat.

A két úr levette a kalapját.

- Uraim - mondtam ünnepélyesen. - Kevéssel a háború előtt befalaztunk ide két kíváncsi természetű tanárt. Volt szerencsém, uraim!

Ezzel halkan füttyörészve indultam vissza az ebédlő felé, hogy ismét belemérüljek a munkába, amelyből kiráncigáltak. Láttam, hogy az urak szó nélkül fejükre tették a kalapot, és a hölgyekkel együtt siettek a kijárat felé.

Megnyikordult alattuk a várárok fahídja, és ismét egyedül maradtam a várban. Az öreg Trčka meglepetve nézett le rám az ebédlő falán függő képről.

Három ember meg egy cápa

Viharosan telt el az egész éjszaka, amihez nem is férhet kétség, ha tekintetbe vesszük, hogy a kompánia az Állatvilág szerkesztőjéből, a kígyóbüvölő és bolhacirkusz-tulajdonos Mestekből meg a körhinta- és lövöldetulajdonos Švestkából állt. Eléggé kétes egzisztenciák voltunk mindhárman, s ha történetesen névjegyet csináltatunk és nem akarjuk, hogy csalónak nézzenek bennünket, a foglalkozás elé oda kellett volna biggyesztenünk a „volt” szót. Tehát: az Állatvilág volt szerkesztője, volt kígyóbüvölő, volt körhinta-tulajdonos stb. Ha kószálnak a világban exkirályok és excsászárok, miért ne létezhetne valahol egy bolhacirkusz-extulajdonos.

Reggel felé, miután goromba módon kikergettünk egy kávéházból egy kisebb csoport ártatlan diákot, elült a vihar, jobban mondva, beállt a reakció. Nem leltük már örömünket sem a harmonikaszóban, citeraszóban, sem a részeg női zenekar nyekergésében, sem pedig a csapszéki csetepatékban, rendőri közbelépésekben.

Elhatároztuk, hogy sétálunk egyet Prága utcáin. A Hosszú utcában megálltunk egy bolt előtt, ahol akkoriban tengeri halat árultak, s figyeltük, amint a személyzet nagy ügyel-bajjal igyekszik elhelyezni a kirakatszekrényben valami óriási halfélét, mely egész hosszában betöltötte a kirakatot. A kígyóbüvölő Mestek úgy vélte, főka, a körhinta-tulajdonos Švestka azt mondta, tengeri szirén, én pedig mint az Állatvilág volt szerkesztője, óvatosság okából bementem az üzletbe, és megkérdeztem, mi is hát.

- Fiatal cápa - hangzott a válasz -, nem hal, mert eleven fiakat szül.

- Jó, jó, kérem, de döglött - mondtam, csak hogy mondjak valamit.

- Mi jut eszébe - méltatlankodott az elárúsító. - Ezt a fiatal cápát szigonnyal ejtették el. Nem döglött, érti? Műfagyasztott.

- Mibe kerül kilója?

- Mi cápát kilóra nem árulunk. Ez reklámpéldány. Éjjelre mindig jég közé kerül. Ha rántott tengeri halat óhajt uraságod, ajánlhatjuk a nyelvhalat, a sima lepényhalat, a tökehalat, és receptet is adunk az elkészítéshez.

Vásároltam egy kiló lepényhalat, és visszatértem kialvatlan cimboráimhoz.

- Tizenhat hónapos cápa - mondtam -, Helgoland szigetén fogták. Ágyúgolyó végzett vele, miután elsüllyesztett egy tengeralattjárót, mely a levegőbe akarta röpíteni torpedóval. Reklámpéldány. Éjjelre mindig jég közé teszik.

A volt kígyóbüvölő és bolhacirkusz-tulajdonos Mestek eltűnődött.

- Gyertek az Aranyhajóba - indítványozta -, azt hiszem, ezzel a cápával lehet valamit kezdeni.

Az Aranyhajóban az én lepényhalam miatt nem akartak bennünket beengedni a söntésbe. Igazságosan elosztottuk hát a lepényhalat az Aranyhajó két szelindekje között, de azok csak megszagolták, hozzá se nyúltak, ellenben vadul vicsorgatták a fogukat, és fenekedtek ellenünk.

De most már beléphettünk a söntésbe. Rendeltünk konyakot, és vártuk, mit mond Mestek.

- Évekkel ezelőtt volt egy üvegládám - kezdte kisvártatva Mestek. - Ebben a ládában tartottam egy vízisiklót, és mindig úgy mutattam be a közönségnek, mint egy óriáskígyó meg egy tigriskígyó fiatal ivadékát. Falragaszokat nyomattam, bejártam egész Morvaországot, és nem mondok sokat, de ötszáz forintot megkerestem. Ha vásárolunk egy valódi cápát, két hét alatt milliomosok leszünk.

Összedugtuk a fejünket, és a vendéglős igencsak gyanakvón nézegetett felénk, amikor fülét megütötte egy-két mondatfoslány: „Láda... reklám... cápa... gyönyörű előadások... dül majd a pénz...”

Egyhangúlag elismertük, hogy Mestek az, aki a legjobban el tudja intézni az ügyet a cápatulajdonossal.

- Miénk a cápa ládástul. Rövidesen itt lesz. A ládával együtt hetven forint.

E percben elkezdődött cápacipelő vándorlásunk, melyhez még ma, évek múltán is legszebb és legkellemesebb emlékeim fűződnek.

Megegyeztünk, hogy csakis a kisvárosokat keressük fel, ahol az embereket még nem tette cinikussá a mozi, nem láttak semmi rendkívülit, és tiszta, romlatlan szívvel fogadják a mi cápánkat. A cápa az ismeretlennek, az iszonyatnak, a döbbenetnek hangján szól majd hozzájuk, és őszinte érdeklődést kelt bennük.

Az első ilyen hely Strakonice volt. Beállítottunk a cápával egyenesen a művelődési otthonba. Mialatt én a nyomdában jártam, hogy megrendeljem a falragaszokat, Mestek beszélt a művelődési otthon vendéglőjének tulajdonosával. Óriási látogatottsággal kecsegtette, és javasolta neki, menjen, nézze meg a cápát, mely ott feküdt hosszú koporsójában az udvaron.

Mikor a művelődési otthon vendéglőse a szörnyeteget meglátta, tüstént elhalasztotta a másnapra tervezett táncmulatságot, és teljesen díjtalanul átengedte nekünk a termet.

Ezalatt én a nyomdában megfogalmaztam a falragasz szövegét:

AZ ÉSZAKI TENGEREK RÉME! TRAGÉDIASOROZAT A TENGEREKEN!

Strakonice tisztelt lakosságának becses látványosságról gondoskodtunk egy híres cápa bemutatásával. A cápát irgalmatlan küzdelem árán ágyúnaszád ejtette el Helgoland szigetén, miután elsüllyesztett egy tengeralattjárót, mely a levegőbe akarta röpteni torpedóval. Két álló hónapig garázdálkodott az északi tengereken, s réme volt a halászbárkáknak és kívándorlókat szállító gőzhajóknak. Gyomrából előkerült őfelsége, a dán király révkalauzának, Trästön kapitánynak hullája! Itt közöljük a tengeri szörny által elnyelt legutóbbi áldozatok jegyzékét:

Egy szegény fjördsundi halász két gyermeke, János és Mária,

Vladimír Novotný, berouni cseh kívándorló,

Jim Demlop, Nagy-Britannia tengerészeti főfelügyelője, a Szent Júlia-rend lovagja, London követe,

Kapisztrán Matheus kanonok, navarrai és palermói püspök, apostoli helynök.

Egyetlen nap látható! Holnap, május 15-én a művelődési otthonban, délután 2-től este 7-ig.

Belépti díj 30 krajcár. A szülei kíséretében lenő iskolás gyermekek részére félárú kedvezmény!

Mindent összevetve, mi hárman kölcsönösen kiegészítettük egymást. E komoly pillanatban mindegyikünk a helyén volt. A körhinta- és lövöldetulajdonos ki tudta függeszteni a plakátot a templomajtóra is oly kedves és nyájas módon, hogy meg ne sértsen egyetlen hívót se, sőt még az egyházfi segített neki. Közben Mestek felkereste a helybeli iskolai tanácsot, és közölte, hogy azok a szegény sorsú, szorgalmas diákok, akiket a tanító urak kijelölnek, ingyen nézhetik meg a cápát.

Jómagam ekkor már a városházán jártam, hogy személyesen hívjam meg a polgármestert, aki tipikus képviselője volt a hamisítatlan dél-csehországi demokrata embernek.

- Cápá? - szorította meg a kezem. - Kitűnő! Nagyon kedvelem a cápákat. Nem harap? Élettelen? Jó! Megnézzük a rusnya dögöt. Ott leszek az egész képviselő-testülettel.

Nehezebben jutottam zöld ágra a nagyothalló plébánossal. Időbe telt, míg megértettem vele, hogy nem vagyunk holmi vándorkomédiások, mert azokról eleve kedvezőtlenül vélekedett. Mikor végre-valahára meggyőztem, hogy a látnivaló egy cápa, beszélni kezdett a cethalról, mely elnyelte Jónás prófétát. Nyilván agysorvadásban szenvedett szegény, és makacsul ragaszkodott kényszerképzeteihez, mert behívta a káplánt, és így szólt hozzá:

- Kedves Franta, menjen el ezzel az úrral, mutat magának valami cethalat. - Közben szakasztott úgy rángott a kicsiny álla, mint Rais csupa szív lelkészeié.

A káplán erősen szorította a karomat, és már kinn jártunk a templomtéren, mire sikerült felvilágosítanom, hogy ezúttal egy cápáról van szó. A káplán beszélt valamit a természetnek az emberekkel kapcsolatban megnyilvánuló rejtélyeiről, ami az isteni gondviselés iránti bizalmatlanság forrása, és szerencsésen el is búcsúzott tőlem.

A csendőrsöt se mellőzhettük. A parancsnok haladó ember volt, a vállamra csapott és azt mondta:

- Hej, zsonglőrök, komédiások, cigányok, itt csóresz, ott csóresz!

Mikor megmondtam neki, hogy egy cápáról van szó, igazi csendőrhencegéssel megjegyezte, hogy több ezer cápát látott már, s ha ez itt most nem cápa lesz, úgy becsukat mindhárunkat, hogy megfeketedünk.

Valami nyugalmazott tanár, aki öreg napjait Strakonicében töltötte, meginvitált ebédre, és az egész ebéd alatt arról beszélt, hogy a tudomány nem békélhet meg a dogmákkal, mert tudatában van ismeretei relatív voltának. Mindent összevetve mégsem sajnáltam, hogy az öregúrral megismerkedtem. Volt lexikona, és én abból kijegyzeteltem a cápára vonatkozó tudnivalókat, hogy ne jöjjen zavarba, ha majd előadást tartok a közönségnek.

Két órakor annyi ember szorongott a művelődési otthon nagytermében, hogy egy tűt se lehetett volna leejteni. A dobogón ott feküdt a cápa a ládában. Az emberek úgy járultak a dobogóhoz, mint a szent ereklyék csókolásakor az oltárhoz. Az elején lenyűgöző előadást tartottam a tengeri szörnyekről. Önkéntes adományokat gyűjtöttünk a szerencsétlen cápa kitömésének fedezésére.

Három órakor megjelentek az iskolás gyerekek az egész tantestülettel. Emlékszem, hogy egy kislány félt, sírt, és a tanító néni erőszakkal vonszolta oda a cápához.

A községi képviselő-testület négy órakor érkezett meg. A polgármester ötkoronást adott, és nem akarta elfogadni, ami visszajár. Boldog idők voltak ezek. Bokaig jártunk a pénzben.

Mestek a cápa mellett ismeretséget kötött egy özvegyasszonnyal és nála töltötte az éjszakát.

Én a polgármesternél háltam meg, Švestka pedig a csendőrőrsön; a kocsmában össze-
verekedett ugyanis a skočicei botosispánnal, mert az durván megsértette a cápánkat, azt állítva
róla, hogy nem cápa, hanem delfin, amit neki tudnia kell, mivel a tengerészetnél szolgált.

Mikor reggel újra összejöttünk a művelődési otthonban, az előző este még oly nyájas
vendéglőtulajdonos fölöttébb gorombán fogadott bennünket.

Azzal kezdte, hogy a cápa bűzlik. A felesége egész éjjel nem tudott aludni, reggel orvosért
kellett küldeniük. Mindnyájan rosszul érzik magukat, a szolga is, és hajnal óta vedeli a rumot.
Máris vigyük a dög cápát a fenébe, és többet meg ne lásson bennünket a művelődési
otthonban, mert mindhármunknak eltöri a lábát.

Teljességgel igaza volt. A cápán egyetlen éjszaka végzetes változás állt be, oszlásnak indultak
földi maradványai, és e folyamat vészes iramot vett.

Javasoltam, hogy balzsamozzuk be a cápát, s a társaim ezzel egyetértettek. Vásároltunk lóha-
lálában öt flaskó kölnvizet meg még valami szagosítót, azt hiszem, pacsulit, megfürösztyöttük
ebben a keverékben a cápát, és jócskán töltöttünk bele is.

Aztán felpakoltunk a szekérre, és mentünk Vodňanyba.

A Sokol-otthonból kidobtak bennünket a cápával, noha a Sokol-otthon a tágassága miatt
igencsak megnyerte a tetszésünket. A Népházban már kedvezőbb fogadtatásban részesültünk,
miután újabb négy flaskó kölnvizet rálocsoltunk a cápára. Aztán ment minden, mint a
karikacsapás. Falragaszok, agitáció, óriási közönség. A cápa oly iszonyatosan bűzlött, hogy a
teremben mindenki ájuldozott. Mi hárman is alig álltunk a lábunkon, mert reggel óta ittuk a
konyakot, hogy valahogy kibírjuk, valahogy átvészeljük.

Nem emlékszem, hogy tulajdonképpen ki tett bennünket lakat alá, de éjszaka a vodňanyi
kóterban ébredtem fel. Jobbra tölem Mestek horkolt, balra Švestka.

Reggel aztán megbírságoltak bennünket valami egészségvédelmi kihágás, vagy valami
hasonló miatt.

Nem is voltunk jelen cápánk temetésén. Vodňany község költségén hantolták el. Az északi
tengerek rémét úgy kaparták be a földbe, mint valami döglött macskát. Azt se tudom, hol
fekszik. Még csak egy egyszerű kereszt sem jelzi a sírját, noha a falragaszom szerint kereszt-
túlment a gyomrán Kapisztrán Matheus kanonok, navarrai és palermói püspök, apostoli
helynök.

Aludj édesen, kedves cápám!

Egy kis leleplezés

Még csak rövid ideje voltam szerkesztője egy vidéki lapnak egy kisebb városban, amikor felkeresett Struška úr, foglalkozására nézve géplakatos és kereskedő. Ez a Struška úr egyébként tagja volt a városi tanácsnak, amely évi 500 koronával segítette az általam szerkesztett lapot.

- Szerkesztő úr - mondta mézesmázosan - hoztam egy takaros kis leleplezést Kezlről, erről a garázda kovácsról. Ez a fráter azt írja a Visszhangban, hogy nem értek a gazdasági gépek javításához, hogy korhely vagyok, meg hogy pénzért elcsalom tőle az inasait, hogy legalább valamire megtanítsanak, no meg hogy tudja ő jól, minek járok én a Békás külvárosba.

A Visszhangtól ez még elég mérsékelt támadás volt, mert ellenlábasunknak, a Visszhangnak a szerkesztője Wackert volt, egy közismert kocsmai verekedő, aki emberölés gyanúja miatt egyszer már vizsgálati fogságban is ült. Semmit sem tudtak azonban rábizonyítani. A Visszhang tehát rettegett lap volt a szerkesztője miatt. Senki sem merte perelni, mert mindenki féltette az életét.

- Ez a kis leleplezés nagyon mérsékelt hangú - folytatta Struška úr -, arra kérem hát a szerkesztő urat, szíveskedjék egy kicsit igazítani rajta, hogy csípősebb legyen. A borozóban írtam meg, ott volt Semanský tímár is, aki szintén neheztel a bitang Kezltre, meg ott volt Jurnik kőművesmester. Neki is van számolnivalója az undok fráterrel, így aztán hármasban összeállítottuk ezt a kis leleplezést. Egyik is, másik is tudott ezt-azt róla, én meg hát mind feljegyeztem. Nem hosszú az egész, és igen mérsékelt hangú...

Azzal már olvasta is:

- „Egyáltalán nem volt szándékom válaszolni a maga pimasz állításaira, mert az az elvem, hogy a magához hasonló alakokat száz lépésre elkerülöm, de egyet azért, Kezl úr, mondanék magának. Maga azt állítja, hogy nem értek a gazdasági gépek javításához. Ilyen aljas rágalmat csakis olyan istenteremtése ejthet ki a száján, akinek a homlokára van írva, hogy hitvány hazudozó. Nem tartozom azok közé, akik minden ostoba pimaszságon felfingerülnek, de nem mulaszthatom el közölni magával, maga szélhámos, hogy nem fogyasztok el naponta harminc pohár italt, mint maga, nem ülök a Popperék pálinkamérésében, és nem hajtok fel naponta húsz krajcár ára rozspálinkát, mint maga, továbbá, hogy egyáltalán nem szorulok rá a maga inasaira, maga szerencsétlen, minek csábítanám őket magamhoz, hisz éppen annyit tudnak, mint maga, azaz semmit. No és az az állítása, hogy tudja jól, maga megátalkodott hazudozó, minek járok én a Békás külvárosba! Minden bizonnyal csak sétálgatok azok körül a házak körül, amelyekbe maga közmegebotránkozásra bejáratos, sőt ahol rendszerint adós marad, és ahonnan már jó néhányszor kitessékelték, mert tökrészezen fel akart gyűjtani egy szekrényt. Baj van az erkölcsi körül, kedves Kezl úr! Amikor idejött a városunkba, világított a fényesre kopott nadrágja, sokan azt mondják, hogy úgy toloncolták ide, maga erkölcsösöz! Aztán jött is hivatalos megkeresés a községi előjárósághoz, van-e tudomásunk róla, hogy maga veszedelmes a közerkölcsökre, maga bitang. Ezzel egyelőre befejezem, s azt tanácsolom magának, maga főökös, hogy máskor azért a pénzért, amit a Visszhangnak fizetett a gyalázatos, hülye nyílt leveléért, vegyen inkább szappant, és mosakodjék meg egyszer végre tisztességesen, hogy az emberek legalább tisztas távolból szóba állhassanak magával.”

- No ugye, hogy nem túlságosan erős - mondta bizakodva Struška úr. - Nem szeretem a goromba kirohanásokat. Ami igaz, az igaz. Hát csak szedesse ki ezt mint nyílt levelet, jó kövér betűkkel, és egy kicsit igazítsa rajta, hogy borsosabb legyen. Egyébként Semanský úr is eljön, ő majd kiegészíti.

Távozott, s én egyedül maradtam a szörnyűséges nyílt levéllel. De csak rövid időre.

Tíz perc sem telt bele, beállított a szerkesztőségbe Semanský úr, a tímár. Megrázta a kezem, egy papírlapot vett elő a zsebéből, és már kezdte is:

- Járt már itt a barátom, Struška?

- Járt.

- Csak kiegészíteni szeretném, amit ő írt. Megkérdeztem a feleségemet, mit tud Kezlről, meg hogy mit pletykálnak róla, mert ugyebár, szerkesztő úr, nekem is van ezzel a fickóval némi elintéznivalóm. Egyszer összevesztünk kártyázás közben. Nem adott színre színt. Egyszóval, mindent szépen összeírtam, jó lesz abba a nyílt levélbe. Tisztességes hangnemben, de keményen van megírva. Az igazságnak felszínre kell törnie, mint ahogy az olaj felszáll a víz színére. Hát hallgassa meg, mit tudok erről a híres kovácsról.

Egy egész oldalt tett ki a bűnlajstrom. Hogy áldozni ment egyszer, s útközben tokaszalonnát evett tormával. Megölte a pincében egyik inasát, de semmit sem tudtak rábizonyítani, mert az inas az ő állítása szerint feketehimlőben halt meg. Meglopott egy vak kintornást, kimarkolta a sapkájából a krajcárokat. Akkor jár a mézsárszékbe, amikor legtöbb ott az ember, elvesz egy darab húst, s még azt mondja: „Adjanak csak vissza a forintomból”, pedig egy fillér nélkül ment be a boltba.

- Van még valami?

- Nem tiszteli az esperes urat. Ez volna nagyjában minden, amit hallottam róla. Ezzel egészítse ki hát a nyílt levelet. Mi ott a borozóban megegyeztünk, hogy a visszavágás legyen kemény, de tisztességes hangú. Eljön ide önhöz Jurníkl úr is, ő most a városban kérdezősködik, nem tudnak-e valami terhelőt a bitangról, hogy az is benne legyen a lapban.

Jurníkl úr is hozott néhány pótlást a nyílt levélhez. Ezek is oly tisztességes hangúak voltak, mint az előzők, s éppoly szigorúak.

- Volt mit szaladgálnom a városban, míg végigjártam az ismerősöket, akik haragszanak arra a gazfickóra, de szedtem is össze ellene anyagot jócskán.

Úgy bizony. Ez az anyag minden várakozásomat felülmúlta. Kezlnék négy törvénytelen gyereke van Podivínben, további nyolc Krinec-Telinben és még öt Bajorországban. Megszökött a katonaságtól. Halálra gyötörte néhai feleségét. Gyilkos galócából főzött levessel megmérgezte az apósát. Amikor a Békás külvárosban évekkal ezelőtt nyomtalanul eltűnt Maličský asztalos felesége, akkor ez az ember egész álló nap nem tartózkodott otthon, s mondják, hogy hazatértekor izgatott volt. Az erdőben megtámadott egy rőzsegyűjtő öreg-asszonyt. Családjával együtt kutyahúst eszik. És végül a legszörnyűbb: nem köszön a polgármester úrnak.

- Hadd lássa a fickó, hogy mindent tudunk róla - mondta távozóban Jurníkl úr -, különben egy jó ismerősöm, Řezníček vendéglős is eljön még kiegészíteni az anyagot.

Elment, magamra hagyott a megdöbbenéssel. Kisvártatva beállított Řezníček úr. Már messziről mosolygott rám:

- Szépen vagyunk, szerkesztő uram, talpon az egész város. No de úgy kell annak a gaz Kezlnnek! Képes olyasmit állítani, hogy rosszul mérem az italt, hogy Gráfneterékhez járnak majd ezentúl sörért, tudja, oda szembe, ahol azt a lőrét mérik. Itt van ni, minden terhelőt szépen összeírtam róla.

Súlyos dolgok voltak. Kezl hamisan esküdött. Három felszabadult inasa eltűnt. Kínozza a gyerekeit, a felesége kezét a tűzhely lapján sütteti. Hamiskártyás. Gyalázza a járási főnököt.

- A szomszédom, egy nyugdíjas, Talmának hívják, szintén tud egyet-mást róla, csak még kérdezősködik a Víz utcában, ahol korábban lakott ez a csirkefogó - búcsúzott Řezníček úr. Talma úr mindjárt itt lesz - tette még hozzá.

Megsemmisülten néztem ki közben a térre, s láttam, hogy a rendőrőrszoba előtt nagy a sürgés-forgás. Négy városi rendőr jött ki a házból, és egy sereg szájtató kíséretében komoran távozott a mellékutca felé.

Ekkor rontott be az ajtón a földszinti boltos.

- Maga él?! - kiáltotta már a küszöbön. - Hála istennek, hát mégsem igaz, amit a városban beszélnek. Hogy valami ártatlan kis leleplezést akart közölni a lapjában Kezl kovácsról, de hogy az megtudta, leszúrta magát a lakásán, és felvágta a hasát...

Szavai belevesztek a ház előtt támadt lármába.

Az ablakon át láttam, amint az egyik oldalról városi altisztek a nekem szánt koporsót cipelték szerkesztőségünk épülete elé, a másik oldalról pedig négy városi rendőr vonszolta az őrszobára a bitang Kezlt...

Férfi és nő a házasságban

Hendrich, gimnáziumi mértantanár úgy állt a dobogón a katedra mögött, mint egy cézár, mint egy isten, mint a legfőbb lény. A legfőbb tökéletesség kifejezésével nézett le a katedra magasságából, és adta hírül a padokat megtöltő nebulók gyülekezetének:

- Az egyenes metszheti a görbe vonalat, és akkor metsző a neve, vagy érintheti, amikor is érintőnek hívjuk. Ha az egyenes összeköti a görbe vonal két pontját, akkor a neve húr. Határozott, kemény mozdulattal rámutatott az ábrára, mely a nagy iskolai körző nyomán megjelent a táblán, és ünnepélyes hangon mondta: - Az s , s_1 egyenesek, amint látják, metszők, a t , t_1 egyenesek érintők, míg az AB, CD egyenesek húrok.

Magas, szép szál ember volt, hátborzongatóan előkelő. Mialatt kezét a tábláról lassan leeresztette a zsebéhez, szemét végigjártatta a padosorokon.

Villámgyorsan két lépést hátrált, olyan benyomást tett, mint egy bengáli tigris, mely készül ráugrani a Gangesz forrásaihoz elzarándokolt, bánatos hindura.

Halkan megszólalt:

- Chaloupecký, a kör érintője metszheti egyidejűleg ugyanazt a kört?

Semmi válasz. Hendrich hangosabban kérdezte:

- Chaloupecký, megteheti ezt a csigavonal érintője?

Síri csend. Hendrich tanár felpattant. Egyetlen ugrással ott termett az első padnál, és nagyot üvöltött:

- Chaloupecký, mi a neve a kör közepén áthaladó húrnak?

Halotti csend. Az elülső padokban mindenki hátrafordult Chaloupecký felé, aki az utolsó előtti padban ült. Illetve nem ült, mert csak a domború háta látszott, s úgy emelkedett ki a pad pultja és támlája közül, mint a Říp hegy a lapályból, vagy a strucc püspökfalatja, mikor a buta jószág homokba dugja a fejét, hogy ne lássák meg.

- Emeljék fel! - intett méltóságteljesen Hendrich tanár úr.

Szomszédai felrángigálták a pad alól a rákvörös Chaloupeckýt. Ott állt szemtől szemben a tanárral, akinek a figyelmét nem kerülte el, hogy mikor Chaloupeckýt emelgették, leesett valami tárgy, nyilván egy könyv. Csak a könyv ér földet így, síklap síklaphoz ütődve.

Chaloupecký teljesen nyugodtnak és elszántnak látszott.

- Mit művelt a pad alatt, Chaloupecký!

- Olvastam.

- Mit olvasott?

Chaloupecký végignézett az osztályon, és büszkén mondta:

- A Férfi és nő a házasságban, Debaytól.

- Aztán miféle könyv az, Chaloupecký? Regény vagy micsoda?

Chaloupecký ismét büszkén felelt, szemét diadalittasan körülhordva az egész osztályon:

- A házasság természetrajza és orvostörténeti leírása a legkülönbébb részletkérdésekben. Új elmélet, tanár úr, a nem meghatározása nemzéskor, nősztetetlenség, meddőség. Függelék is kapcsolódik hozzá: A terhes nő és az újszülött sajátos higiénája. Épp végeztem az olvasással.

Lehajolt a könyvért, kilépett a padból, és az egész osztály irigy pillantásaitól kísérve vitte a könyvet a katedrához, átnyújtotta a tanárnak, aztán fellépett a dobogóra, a tábla mellé, mint törhetetlen hős a vérpadra vagy a gilotin alá.

Arca nyugalmat tükrözött. Tudta, hogy most a tanár leül az asztalhoz, lapozgatni fog a könyvben, szemrehányást tesz neki, majd mint egy vizsgálóbíró, az egész ügyet beírja az osztálykönyvbe, és közli vele, hogy átadja a felsőbb igazságszolgáltatásnak, a rögtönítelő rendkívüli vészbíróságnak, a félelmetes inkvizitorok ítélőszékének, a tanári karnak, melynek a vén igazgató lesz az elnöke.

Tudta, hogy veszve van, és a hittantanár züllött alaknak, az emberiség szemetjének nyilvánítja. Sajnos, nem ért rá, hogy valahol a parkban félrevonulva olvassa el a könyvet, egy másik gimnáziumba járó negyedikes ismerősétől kapta kölcsön ma délelőttre. Becsülettel igyekezett a csehórán, fizikaórán és mértanórán elolvasni. El is olvasta. Most az egész nemi élet teljesen világos előtte, ez pedig többet nyom a latban, mint az összes mértani görbe és egyenes. Utána az özönvíz. Ma este mindent elmagyaráz a Nőegylet-beli Mányának. Különben is kapott már egyszer Mányától tizenöt koronát, hogy vegye meg neki a Nemi egészségtant, de ő az egész összeget elbiliárdozta.

Úgy történt, ahogy feltételezte. A tanár leült az asztalhoz, kinyitotta az osztálykönyvet is, a Debay-könyvet is, az utóbbiban lapozgatni kezdett, és megszólalt:

- Rendkívül vásott diák volt mindig, Chaloupecký. Dohányzott az illemhelyen, és harmadéve egy lélekvesztővel nekiment a csónakomnak, csoda, hogy fel nem borított. Még ma is szentül hiszem, hogy vízbe akart ölni...

- Mint a kutyakölyköt - kiáltott közbe valahol az osztályban egy titokzatos, fojtott hang.

- Tollat - mondta parancsolón a tanár, és komoly hangon tette hozzá -, hogy ki kiáltott közbe, nem firtatom, teljesen mindegy, az egész osztályt beírom az osztálykönyvbe. Egy mindenkiért, mindenki egyért.

- Úgy van - szólalt meg az előbbi fojtott hang, s utána kitört az általános, nevetés. Amint a nevetés elült, a tanár folytathatta:

- Igen rossz útra tévedt, s a mai nap ennek csak folytatása, de egyben fényt is deríthet elvetemültségére. Maga volt a legrosszabb tanuló az osztályban. Nem tudta, hogy a széttartó egyenesek iránya eltér egymástól, de a legnagyobb mohósággal olvasta el ebben a könyvben a házasságot taglaló értekezést, és még alá is húzta ezt a mondatot: „Az élőlények léte és fennmaradása a szaporodási ösztönön alapszik, mely a nemek egyesülésében jut kifejezésre.” A tanári kar majd kiveri a fejéből a szaporodási ösztönt, és a consilium abeundi kevés lesz. Mialatt én magyarázom, hogy mi a metsző és az érintő, maga a pad alatt azt olvassa, hogy fiziológiai szempontból a házasság nem egyéb, mint a két nem egyesülése ugyanannak a célnak, vagyis a faj állandó fennmaradásának elérésére.

- Úgy van - szólalt meg ismét az a bizonyos ismeretlen hang, de vagy húszan is rádörögtek:

- Fogd be a szád, mert kapsz egy taslit. Ne zavard a tanár urat.

Síri csend uralkodott az osztályban. Ha történetesen e pillanatban belép akár a legszigorúbb tankerületi főigazgató, kénytelen lett volna azt mondani Hendrich tanárnak: Gratulálok, tanár úr, sehol sem tapasztaltam ekkora érdeklődést a növendékek részéről.

- Chaloupecký - folytatta a tanár -, legutóbbi dolgozatában elárulta, hogy csak a derékszöget meg az egyenesszöget ismeri, de a hegyesszögről, tompaszögről és domborúszögről halvány fogalma sincs. Magát azonban ez nem ejti kétségbe, hidegvérrel tanulmányoz olyasmit, hogy a szűzi tisztaság és teljes önmegtartóztatás lehetetlen, és a kielégülés reménye nélkül elfojtott viharzó vágyak mind a férfit, mind a nőt hallgataggá, mélázóvá teszik. Rajzoljon fel nekem a táblára a szögmérő segítségével egy 75° -os szöget. No látja, Chaloupecký, ezt se tudja, de hogy a mértanórán vénuszdombokról olvasson, arra van esze, azt fontosabbnak tartja, mint megtanulni, hogy mi a körsugár, és maga szerint belemélyedni az emberi test leírásába hasznosabb feladat, mint megérteni, hogy az ovális az ellipszishez hasonló görbe, mely körívekből áll. Mondja meg nekem, mi az ellipszis. Nem tudja magát kifejezni? - A tanár elhallgatott, buzgón lapozott a könyvben, aztán a hangját felemelve folytatta: - Nem tudja magát kifejezni, de ha netán valaki erről vagy arról az erotikus affekcióról kérdezné, meg vagyok győződve, s egyáltalán nem kételkedem benne, hogy nagyon is részletes magyarázattal tudna szolgálni. Mondja meg nekem például - állt meg a tanár szeme a könyv egy lapján -, mondja meg nekem, mi az erotomania.

Olyan csend volt az osztályban, hogy hallani lehetett az első padban ülő Matoušek zsebórájának ketyegését.

Chaloupecký csengő hangon válaszolt:

- Az erotomania az az erotikus örület, amelynek különbség nélkül mindkét nem alá van vetve.
- Nem, Chaloupecký - nézett bele a könyvbe a tanár. Nincs alávetve, hanem megtámadja. Ez nagy különbség, fiúk - fordult az osztály felé. - Az erotomania különbség nélkül mindkét nemet megtámadja, de az erotomániának nem vethetjük alá magunkat. Folytassa, Chaloupecký! Vagy tovább már nem tudja?

Chaloupecký az anyag ismeretének tudatában magabiztosan folytatta:

- Az erotomániákust a szenvedély valóságos vagy eszményi tárgyhoz köti; csak szerelemről, boldogságról, édes gyönyörökről álmodozik, és mert telítve van tűzzel, mely ide-oda dobálja, szüntelenül hódol forró vágyai tárgyának. Szenvédélye ellenére az erotomániákus szemérmes, amint a következő példa bizonyítja.

- Elég, Chaloupecký.

A tanár belemerült az olvasásba, majd hosszabb idő elteltével a síri csendben odafordult Chaloupeckýhez:

- Mondja meg nekünk, Chaloupecký, mik azok az aphrodisiacumok?

Chaloupecký minden habozás nélkül válaszolt:

- Aphrodisiacumok néven különféle tápláló és gyógyító anyagokat ismerünk, amelyeket azért használunk, hogy serkentsük magunkban a fizikai szerelemnek már lohadó tűzét, illetve hogy újra felszítsuk, ha teljesen kihunyt. A szóban forgó szerek túlnyomórészt undorító anyagokból álltak össze. A mind a régi, mind a modern történetírásban feljegyzett számos tény nem hagy ez iránt kétséget.
- Ne ilyen általánosságban, Chaloupecký - jött indulatba a tanár. - Mitől örült meg példának okáért Caligula római császár, milyen anyagokból készült az a szerelmi bájital, amit Keszonia itatott vele?

Az eddig higgadt Chaloupecký megingott. Mivel tanulmányai egész ideje alatt undort érzett a történeti tényekkel szemben, egyszerűen átsiklott a történelemből meríthető tanulságos példák fölött.

Levegő után kapkodott, kérdőn nézegetett az első padok felé, hátha súg valaki. Dehogyan súgtak. A tudományszomjas kamaszok maguk is úgy várták a felvilágosítást, mint az isteni kegyelmet.

- Akkor hát én megmondom magának, Chaloupecký. Csombord, borsosmenta és kerti zsázsa keverékének főzetét itatta vele. Jegyezzék meg ezt, fiúk. Ez volt az, amitől Caligula császár megtébolyodott. Látom, Chaloupecký, hogy nem készült.

A tanár fordított néhány lapot a könyvben, fogta a noteszt, odalépett Chaloupeckýhez, és a szó szoros értelmében ledöfte ezzel a kérdéssel:

- Milyen határok közt ingadozik az újszülöttek testhossza? Csend legyen ott!

Újra feltámadt ugyanis a zaj.

Chaloupecký el volt veszve. A számokhoz éppúgy nem fűlött a foga, mint a történelmi tényekhez. Az újszülöttek egészségét pedig csak felületesen olvasta el.

- Tehát nem tudja - dörrent rá a tanár. - Akkor nyilván nem tudja azt se, milyen határok közt ingadozik az újszülöttek testsúlya.

A zaj fokozódott. Mintha minden újraéledt volna. Chaloupecký hallgatott.

Mielőtt Chaloupecký a padjához ért, az iskolai csengő véget vetett az órának, és nagymértékben hozzájárult e nem mindennapi eset megoldásához.

- Elégtelen, Chaloupecký, menjen a helyére. Nagy hálával tartozom a derék pedellusnak.

Egy társas lény tragédiája

A régiek az embert társas lénynek mondták. Ha nem tévedek - iskoláim elvégzése óta sok mindent elfelejtettem abból, amit görög nyelvóráinkon megtanultunk -, a boldogtalan emberi teremtsést úgy hívták: zoon politikon.

Ezzel magyarázom, hogy szeretek elbeszélgetni olyan emberekkel, akikkel az életben először találkozom, eszmecseréket folytatok velük, s tiltakozásaikat semmibe véve, baráti kapcsolatok megteremtésére törekszem.

Eközben egyre-másra rájövök, hogy a régi görögök átkozottul tévedtek, amikor az embert társas lénynek mondták.

A mai ember mint társas lény egyszerűen lehetetlen. Nemrég a chuchlei ligetben beleegyedtem egy szerelmespár beszélgetésébe. Igazán nem volt semmi rossz szándékom, mégis hallatlanul sok fáradságomba került, míg sikerült elmenekülnöm a szerelmespár támadó kedvű himnemű része elől. A legkellemetlenebb az volt, hogy ez az ember olyan fogásokkal élt, amelyek szöges ellentétben állnak a görög-római birkózás minden szabályával.

Végül azonban sikerült őt megfutamítanom, és egész Slivenecig kergettem, ahol a márványbányák mélyén tűnt el szemem elől.

Az efféle társadalmi kapcsolatok megteremtésére irányuló törekvéseim rendszerint gyászosan végződnek.

A kutya e tekintetben sokkal hozzáférhetőbb. Tegyük fel például, hogy egy karlsruhei ebtenyészetben született bulldog vásárlás következtében Prágába kerül. Valahol a Vinohradyn összetalálkozik a košíři Bodrival. Életükben először látják egymást. Egy ideig szimatolnak, barátságosan összeugatnak, s máris kész a - bár átmeneti, de annál őszintébb - barátság. Vidáman futnak egymás mellett, kergetőznek, játszadoznak, s a bulldognak eszébe sem jut, hogy ebtenyészeti, törzskönyvezett állat, a másik pedig gyalázatos korcs, aki nem ismeri atyját, jobban mondva atyáit.

S ekkor közbelép az ember, a bulldog gazdája. Kegyetlenül széttepi a zsenge társadalmi kapcsolat finom szálait.

A szörmók Bodri búsan ül a járda szélén, Lógó nyelve és bús szeme mintha azt mondaná: Ismerlek, Brutus. Szegény, már busás tapasztalatokra tett szert az emberekkel kapcsolatban.

Sajnos, én is.

Egyedül ülök a kávéházban egy asztalnál. Egyes-egyedül e nagy világon. Velem szemben hölgyek és urak ülnek, láthatatlanul ott terjeng fölöttük a felirat: Zárt társaság!

Odamegyek hozzájuk, viszem a kávémat és a széket, leülök asztalukhoz, és illemtudóan azt mondom:

- Engedjék meg, kérem, hogy idetelepedjek. Egymagam vagyok, és olyan szomorú egyedül lenni. Látom, önök nagyszerűen mulatnak. Szükségét érzem, hogy önökkel együtt szórakozzam.

Észreveszem, hogy az imént még oly zajos és jókedvű beszélgetés, szórakozás megszakad. Mindnyájan úgy ülnek, mintha nyársat nyeltek volna, s végre egyikük megszólal:

- De uram, mit enged meg magának? Ez meghalad minden határt!

Igyekszem megmagyarázni nekik, hogy társas lény vagyok, nem magányos farkas, szeretem a társaságot, és kész vagyok alkalmazkodni hozzájuk.

Ekkor egy férfi feláll, és határozottan kijelenti:

- Pusztuljon innen! Ha nem takarodik, hívom a főpincért!

- Csak hívja - válaszolom, és egy csöpp harag sincs bennem. Amikor jön a főúr, beáruznak előtte, hogy erőszakkal hozzájuk törleszkedem.

Jogos haragomban szólni sem bírok; a hölgyek megsemmisítő pillantásokkal zúznak porrá.

Ragaszkodom a magam igazához, hogy nem akarok egyedül ücsörögni, hogy nem mozdulok ettől az asztaltól, hogy társas lény vagyok és így tovább. Mintha falra borsót hánynék. Végül kidobnak a kávéházból.

Százszámra sorolhatnám a hasonló eseteket. Szólíts meg például a villamosban egy idegen hölgyet, s firtasd, miért nem felel. Meglátod, a kalauz hamarosan eltanácsol a kocsiból.

Csatlakozz az utcán egy idegen úriemberhez, és próbálj vele beszélgetésbe elegyedni. Rendszerint az a vége, hogy az ismeretlen úr helyett a sarki rendőrrel folytatsz eszmecsserét.

Vannak azonban emberek, akik az efféle ügyeket rendőri segédlet nélkül intézik el. Egy ízben például ki akartak dobni a prága-bécsi gyorsvonalból.

Ötször elverték, mint a kétfenekű dobót. Háromszor bokszolásban én maradtam felül. Két ízben a sétahajóról a Moldvába dobtak. A čerchovi erdőben egy kiránduló pisztolyt fogott rám; a pisztolyt azóta is értékes emléktárgyként őrzöm.

Máskor társas ösztönöm a hivatalos ténykedés zavartalanságát biztosító paragrafussal hozott ellentétbe.

De Paolo Mantegazzával együtt én is elmondhatom: „Nem hajtok fejet és nem hátrálok, biztosan helytállok. Szenvedek, de nem engedem, hogy megtörjenek.”

Társas lény vagyok, zoon politikon, és kész!

A főpályaudvar előtt nemrég egy fiatal, csinos hölgygel találkoztam, aki éppen kiszállt a vonatból. Karján kendőbe bugyolálva aranyos kis csecsemő. Láttam, nem ismeri ki magát a nagyváros forgatagában, mert az egyik hordártól éppen azt kérdezte, hogyan jut el Smíchovba.

- Én is Smíchovba megyek - mondtam, bár semmi dolgom sem volt arrafelé -, ha megengedi, elkísérem.

A hölgy elfogadta ajánlatomat, elindultunk.

Bőbeszédű teremtés volt, amikor megkérdeztem, hová való, azt válaszolta:

- Mi köze hozzá!

- Igaza van - helyeseltem, és másról kezdtem beszélni.

Amikor elérkeztünk a Jindřišská utcába, bejelentette, hogy szomjas, és szívesen enne egy tormás virslit.

Meghívtam egy kis csapszékbe, sört és virslit rendeltem, s tovább beszélgettünk a sertésvészről. Aztán áttereltem a szót a baromfipestisre, a burgonyaférgekre, s részletesen kifejtettem, mi a vége, ha a tehén telezabálja magát friss lóherével.

Eszmecsserénket a csecsemő harsány, nem csituló bömbölése kísérte.

Amikor az asszonyság eleget evett és ivott, megkért, vegyem gondjaimba pár percre a kicsikét, most jutott eszébe, hogy a főposta mellett lakik a nénikéje.

- Mindjárt visszajövök a nénikémrel együtt - mondta, és elment.

Ringattam, ajnároztam a kicsikét, s miközben karomon bömbölt, vágyakozás ébredt bennem, hogy szívemet az egyszerű családi boldogság meghitt tüzénél melengessem, s türelmesen vártam a fiatalasszony visszatérését.

Az apróság ordított, mintha nyúznák. Az egyik vendég fizetett és távozott. A vendéglős acsarkodó pillantásokat lövellt felém, s megjegyezte:

- Ez az alak először van itt, és menazsériát csinál a kocsmából.

Hamarosan a többi vendég is a távozás hímes mezejére lépett, s néhányan megjegyezték:

- Ki hajlandó ezt az ordítózást hallgatni?!

Nem válaszoltam. A harag hullámverése hallhatóan csapkodta a söntés deszkafalát. A kocsmáros káromkodni kezdett. Valaki benyitott egy pofa sörre, de meghallván a gondjaimra bízott apróság ordítását, még az ajtóban sarkon fordult.

- Ez az ember - mondta a kocsmáros - minden áldott nap legalább tizenöt korsó sört iszik meg.

- Miért ne inna, ha van rá pénze - feleltem, és visszazökkentem hallgatásomba, elismervén, hogy a vendéglősnek oka van a nyugtalanságra.

További fél óra telt el.

A kocsmáros nyíltan megkérdezte:

- Mikor jönnek végre ezért a kölyökért?

Feltettem magamban, hogy lelkére beszélek. Sokáig szónokoltam, miközben a kocsmáros az üres söntésben keringett. Elmondtam, hogy a pólyás babának ordítania kell, ettől erősödik a tüdeje. Továbbá, szegény csöppség tettvágya csakis így juthat kifejezésre. Elvégre valamit neki is csinálnia kell. Nem fekket némán, mint egy darab fa. Amikor ő ilyen kicsi volt, hiába lett belőle később vendéglős, csecsemőként ugyanúgy ordított, mint ez a kis ártatlanság. Sőt, ebben a korban még a miniszterek is bömbölnek.

Eltelt még egy óra. Csodálkoztam, hogy védencem ily sokáig képes bögni és kurjongatni.

Kénytelen voltam erélyesen megróni a kocsmárost, mert azt mondta, hogy kidob a csapszékből a fattyúmmal együtt.

- De vendéglős úr - mondtam -, hogyan beszél? Egy gyermeket képes lenne kidobni? Egy ártatlan, védtelen teremtest, akit babusgatni és ajnározni kell? Egy ilyen szegény kicsi csöppséget?

- Csak ordíts tovább - biztattam a védencemet -, ne zavartasd magad, ordíts, míg csak le nem dől a templomtorony.

- Ez közbotrány - siránkozott a kocsmáros. - Ha így megy tovább, belebolondulok.

- Ne féljen, idővel megszokja - jegyeztem meg szárazon.

Estig vártam a gyermek anyjára.

E nyolc óra alatt számtalan támadás ért a vendéglős részéről, életemben először esett meg velem, hogy felnőtt férfit sírni láttam. Amikor a csöppségem meghallotta a kocsmáros zokogását, új erővel kezdett bömbölni. Vettem neki egy palack tejet, megittam, s tovább vártam, miközben lelkem mélyén bizonytalan sejtelem ébredt, hogy lelencet tartok karjaimban.

A kocsmáros ezalatt megivott egy üveg rumot, ami semmiképpen sem járult hozzá gondolatainak tisztulásához és megnemesedéséhez. Mosdatlan szájjal szidott engem és a gyermeket, s azt dadogta, hogy tönkre akarom tenni.

A továbbiak során szalámivágó késébe akart dőlni, s tíz órakor kijelentette: - Záróra! - és lehúzta a rolót.

A gondjaimra bízott csecsemővel egy ideig ott álltam az utcán, a lehúzott redőny előtt.

A rendőrkapitányságon valami öreg felügyelő fogadott. Miután elmondtam neki szépen sorjában, hogyan jutottam a gyermekhez, így szólt:

- Nézzük csak ez valóban különös. Szóba elegyedik egy vadidegen, ismeretlen nőszeméllyel, meghívja egy kocsmába, s az asszony elmegy, állítólag a nénikéjéhez, s a gyereket a maga nyakába sózza. Igazolványa van? Úgy? Nincs magánál sem személyazonossági, sem egyéb igazolvány? Aha, otthon felejtette? Egyáltalán nem hord magával iratokat? Szerfölött érdekes. Azt mindenki megtehetné, hogy a kölykét behozza a rendőrkapitányságra. Ez itt nem lelencház. Hűvösre vele!

A sarokban bóbiskoló rendőr feltápáskodott, fogta a kulcsosomót, s egy éjszakára nem kellett gondoskodnom szállásról.

Reggel megállapították személyazonosságomat. A jólelkű rendőrbiztos, aki szabadon bocsátott, atyai hangon megjegyezte:

- Ezentúl legalább vigyázni fog magára, nem elegyedik beszélgetésbe vadidegen nőszeméllyel, és nem igyekszik erőnek erejével társadalmi kapcsolatokat létesíteni.

De nekem beszélhet! Kemény és tántoríthatatlan maradok, elvégre egy társas lény mást nem tehet.

Szülők és gyermekek kapcsolata

I

Švolba tanár úr kiadott már a szülők és gyermekek társadalmi kapcsolatát taglaló több könyvet, s közben felfedezte, hogy a szülők és gyermekek kölcsönös kapcsolata valamennyi számba vehető, kétségbevonhatatlan jel szerint a legtermészetesebb emberi kötelék.

Számos előadást tartott az úriasszonyok és hajadonok különféle egyesületeiben, a Nőegyletben, mely mint a kéthetenként megjelenő Család című folyóirat társadalmi szervezete működött abból a célból, hogy közelebb hozza a szülőket gyermekeikhez. Szóban forgó előadásai megszerezték Švolba tanár úrnak a különös hírnevét, főleg mióta a Család első számának vezércikkében bebizonyította, hogy a szülők és a gyermekek vitathatatlanul egyazon törzs sarjadékai, és semmiképp sem szabad lebecsülnünk ezt a logikus kapcsolatot, miközben hivatkozott a weimari udvar szertartásmesterére és kamarására, Adolf Kniggére, valamint a még szerencsétlenebb dr. Guthra.

Ámde a tudomány mezején szerzett dicsősége fölöttébb gyászosan tükröződött pályafutásán, mert kétségkívül csakis valami fatális véletlen folytán bízhatták rá erre a hobbant eszű emberre a tanulóifjúság nevelését, és furcsa játékot űzött a sors a tanár úrral: ahelyett, hogy szép időben valamelyik szanatórium kertjében sétálhatott volna, tovább ült különböző gimnáziumok katedráján.

A felsőbb iskolaügyi hatóságok ugyanis helyezgették egyik tanintézetből a másikba, s mindig szednie kellett a sátorfáját, ha az egyik helyen már elég hosszú ideig magyarázta, hogy a szülők a gyermeknemzés révén tartják fenn a családot.

A diákjaira kirótt házi feladatok egyfajta bölcséleti-pedagógiai irányt követtek, mint például: „Részt vegyenek-e a szülők gyermekek szertelenségeiben?”

Az ilyen házi feladatok miatt vándorolt Švolba tanár egyik helyről a másikra, északról délre, délről keletre, keletről nyugatra.

Végezetül ismét új helyen kötött ki, ezúttal a köztársaság délnyugati csücskében, és rendkívül érdekes módon mutatkozott be a gimnázium ötödosztályos tanulóinak. A csehórán lenyűgöző előadást tartott arról, hogy a fiúgyermek születése pillanatától ismeri apját, ezért álarc nélkül figyel, s hogy az apja ne váljék előtte ellenszenvenné, részesítse előnyben nemes vonásait, ámde mindig legyen tudatában szülei hibáinak, és óvakodjék azok utánzásától.

Az előadás befejezéséül - annak természetes eredőjeként az új diákok házi feladatot kaptak. „Ha a gyermekek joggal szégyenkezhetnek is szüleik hibáiért, fennáll a hála kötelessége”, hangzott a sokat ígérő cím.

Švolba tanár úr lediktált nekik még bizonyos pontokat, téziseket, hogy azok szerint dolgozzák ki a feladatot:

- I. Szüleim ocsmány, alávaló, erkölcstelen, gyarló és undok tulajdonságainak számbavétele.
- II. Leplezik-e előttem szüleim fentebb felsorolt hibáikat?
- III. Miért kell szüleim e fogyatékoságait a nyilvánosság előtt a lehetőséghez mérten takarnom?
- IV. Mért nem szabad utánóznom szüleim hibáit?

V. Egyenetlenség uralkodik-e szüleim közt?

VI. Miért kell okosan és megfontoltan viselkednem, valahányszor odahaza kitör a botrány?

- Igen, kedves fiúk - mondta ünnepélyesen Švolba tanár -, módszerem, amelyet majd követniük kell a házi feladatok kidolgozásában, teljesen új pedagógiai elvekre épül. Mindenekelőtt fontosnak tartom, hogy a szülők közelebb kerüljenek gyermekeikhez. Azelőtt úgyszólván megengedhetetlennek tartották, hogy a szülők segítsenek gyermekeiknek a házi feladatok elkészítésében. Én azonban kifejezetten ragaszkodom hozzá, hogy a szülők együttműködjenek gyermeikkel ebben a munkában, s egyúttal törekedni fogok arra is, hogy a közeljövőben összejöveteleken találkozzam kedves szüleikkel, amikor is majd előadásokat tartok nekik a család szerkezetéről, s megragadom az alkalmat, hogy feltegyem a kérdést, milyen előrehaladást ért el a szülői közreműködés a maguk otthoni tanulásában, házi feladataik elvégzésében.

Jóllehet a fiúk már ötödik esztendeje viaskodtak a legkülönbélebb tanárokkal, s eléggé megedződtek, e fanatikus embert látva mégis elfogta őket a bizonytalanság. Ahogy nyurga természetével ott állt előttük, a mód, ahogy beszélt, aztán a házi feladathoz adott tézisek - mind-mind a kísérteties Savonarolát juttatta eszükbe, aki ijesztően nézett le rájuk a falon függő egyik történelmi tárgyú képről.

Miután Švolba tanár úr távozott, vagyis az óráközi szünetben, az egész osztály egyetértett annak megállapításában, hogy Švolba tanár úr patológikus egyén, jó lesz előtte vigyázni, és már csak tekintettel a kapott házi feladatra is, határozottan el kell utasítaniuk a szüleikkel való minden együttműködést.

II

Az ötödikes Mašek, a járási főnök fia, az iskolából hazaérve gondosan elrejtette csehfűzetét, melyben fel volt jegyezve a házi feladat kidolgozásához szükséges hat pont. Az ebédnél apja kérdésére, hogy mi újság az iskolában, nem kaptak-e esetleg új házi feladatot, és hogy tetszik az új csehtanár, Švolba tanár úr, Mašek azt felelte, semmi újság nincs, házi feladatot nem kaptak, ami pedig Švolba tanár urat illeti, igen rokonszenves úriember.

A járási főnök fia ugyanis az utóbbi időben meglehetősen feszült viszonyban élt az apjával. A járási főnök megtiltotta fiának, hogy belépjen az *Ötödik A* futballszakosztályába, azt pedig, hogy a szakosztály megkérte, ha csapatkapitány akar lenni, vegyen új futball-labdát, még csak említeni sem lehetett előtte.

Ez volt tehát az alapvető nézeteltérés az öreg Mašek meg a fia közt, csatlakozott ehhez persze egész sor más félreértés, mint példának okáért az, hogy az öreg Mašek egyszerűen megtagadta beleegyezését, hogy fia a következő nyári szünetben mint cserkész részt vehessen a šumavai táborozáson.

A járási főnök a fiával folytatott eszmecserék során elvetemültség jelének bélyegezte az ilyesmit. Egyáltalán nem tetszett neki fia vallási közönye sem, és szörnyű meglepetésként érte, amikor hivatalos úton tudomására hozták, hogy fia a népszámláláskor, arra való hivatkozással, hogy betöltötte a tizennegyedik életévét, átlépett az adventista egyházba. A gyerek csupán nyereségvágyból tette ezt, mert hallotta valahol, hogy aki átlép az adventistákhoz, kap kétszázötven korona készpénzt meg tizenkét kiló ürühúst. Szegény gyerek úgy tervezte, hogy eladja az ürühúst, az így szerzett összeghez hozzáteszi a kétszázötven koronát, amit a katolikus egyház elárulásáért kapott, és vesz egy szép futball-labdát tartalék belsővel. Egyszóval sportszeretetből kész volt áruba bocsátani a vallást a fociért.

Sajnos csalódás érte az egész vonalon. Az adventista egyház küldött neki angol nyelvű bibliát, énekeskönyvet, melyet harminckét nyelven írtak, nem feledkezve meg a bantu négerek nyelvéről sem, no meg egy angol nyelvű felszólítást, hogy fizessen két font sterlinget Mac Rosner lelkész kezébe; cím: Prága, Haštala utca 16.

Így történt, hogy az ifjú Mašek délután fönt a szobájában, eltűnődve apja zsugoriságán meg minden másan, főleg azon, hogy mekkorát csalódott az életben, feltette magában, hogy megválaszolja a házi feladat mind a hat kérdését, mégpedig az igazsághoz teljesen híven. Nem kíméli az apját, vállalja a harcot, mint legutóbb az *Ötödik A* futballcsapata vállalta a mérkőzést a *Nyolcadik B* ellen, noha előre lehetett tudni, hogy veszít, ami be is következett 22:3 arányban!

Hidegvérrel válaszolgatott hát az egyes pontokra. Hozzálatott a házi feladat első tételéhez: Szüleim ocsmány, alávaló, erkölcstelen, gyarló és undok tulajdonságainak számbavétele.

Íme a számbavétel mint összegyűjtött anyag a házi feladat további kidolgozásához:

I. Anyám ismeretséget tart fenn a Krulich és társa cég mérnökével, Bimbóval. A szóban forgó cégnek, mely műtrágyát gyárt, alighanem akad gondja anyám művi vetéléseivel is, mert apám nagyon ideges, a minap a cselédlány előtt ordítozott, hogy neki ebből elege van. Ha nem tartozna olyan sok pénzzel Bimbónak, már rég sor került volna a válásra. Egyébként apám maga is naponta eljárogat hivatalos időben a Markovský-borozóba, ahol van három lotyó. Nemrég az egyikkel kirándult vidékre, úgyhogy ha anyám tizenkilenc, akkor apám egy híján húsz. Ami szüleim jellemrajzát illeti: Anyám nagyon heves, teljesen műveletlen, kis testvéreimet semmilyen anyai gondozásban nem részesíti, a serdülő kornak megfelelő, ártatlan tréfáktól megvadul. A háztartással végképp nem törődik, legszívesebben egész nap a tükör előtt állna és kenegetné az arcát krémekkel, púderral, meg fésülködne, öltözködne, mint a színésznők. Apám vén bürokrata a leghitványabb fajtából, aminek közismerten tanújelét adta a háború éveiben. Az osztrák uralom alatt Mascheknek írta a nevét, de rögtön a fordulat után névváltoztatás iránti kérvényt nyújtott be, és azóta Mašek. A minap, amikor felkerestem a hivatalban, hogy elintézzek valamit, két úriember arról beszélgetett a folyosón, hogy apám ökörségeket csinált az osztrák uralom alatt, és ugyanazt teszi most is. Tavalý a császár halálának évfordulóján megfélekezett róla, hogy hol él, egyáltalán nem ment hivatalba, templomba akart menni, s roppant mód elcsodálkozott, hogy a templom nincs nyitva, és már csak délután gyúlt világosság az agyában. Gyermekeivel szemben rendkívül konok, csak a legnagyobb durvasággal tart köztük fegyelmet, s éppúgy, vagyis minden léptükben üldözi őket, mint üldözte a háború alatt a járás politikailag gyanús személyeit. Megtagad tőlük minden örömet, gyűlöli a testnevelést, a sportot, és nem lehet nálunk más cselédlány, csak jehlavai, hogy apámnak legyen kivel a házban németül beszélgetnie. Mikor hazajön a borozóból, rendszerint becsípve, elkezd dicsekedni a gyerekei előtt, hogy valamikor ő milyen jól tanult, kitüntetéssel végezte iskoláit, az elemiben színjeles volt, noha egyszer az íróasztala fiókjában megtaláltuk a régi bizonyítványait, s azokban bizony csupa hármas, négyes, javítóvizsga meg elégtelen volt. Az elemi iskola első osztályában olyan rosszul tanult, hogy kétszer kellett ismételnie.

A házi feladat második pontját (Leplezik-e előttem szüleim fentebb felsorolt hibáikat?) így intézte el:

II. Nem leplezik. Nálunk minden nyilvánosan zajlik, és előttünk, gyerekek előtt, semmi se marad titokban, mert ami ocsmányságot saját szemünkkel nem látunk, azt megtudjuk másoktól, ha látogatóba megyünk.

A harmadik pontot (Miért kell szüleink e fogyatékoságait a nyilvánosság előtt a lehetőséghez mérten takarnunk?) ezzel a válasszal oldotta meg:

III. Mert hálával tartozunk nekik azért, hogy nemzettek bennünket. (Az anyagot Švolba tanár úr aznapi előadásából merítette.)

A negyedik pont kérdésére (miért nem szabad utánoznom szüleim hibáit?) igen nehéz volt válaszolni. Mindazonáltal a járási főnök fia megbirkózott ezzel a feladattal is, mégpedig logikusan ekképp:

IV. Mert minden gyerek köteles csakis a józan ész és megfontolás szerint cselekedni, hogy későbbi éveiben is megóvjja magát szülei hibáitól, s ha majd állandó hivatásra tesz szert, gondoskodhassék csecsemője jólétéről, aki a kellő anyai gondoskodás nélkül már rég a föld alatt pihenne.

Az ötödik kérdésre (Egyenetlenség uralkodik-e szüleim közt?) igen könnyen megszületett a válasz:

V. Nincs olyan nap, hogy ne kerülne sor házi botrányra és rémes jelenetekre.

A hatodik pont (Miért kell okosan és megfontoltan viselkednem, valahányszor odahaza kitör a botrány?) kidolgozása elmaradt.

Valaki hátulról nagyon csendesén mögéje lopakodott, és vállon veregette Mašeket. Szegény fiúnak nem jutott rá ideje, hogy megsemmisítse művét. Az apja veregette vállon.

A járási főnök a borzóból jött meg, s ez egyszer, különös véletlen folytán, igen nyájas hangulatban volt.

- Kedves fiam - mondta atyai gyöngédséggel -, egyre azt látom, hogy szorgalmasan dolgozol. Majdnem olyan lelkiismeretes vagy a tanulásban, mint valamikor én voltam. Milyen kiírt az írásod, eddig ezt nem is igen vettem észre. De mért írsz ceruzával? Fogalmazvány, ugye? - Megsimogatta a fia fejét, és kezébe vette a gyerek jegyzeteit, közben csupa szeretettel odavetette még: - Tarts ki, fiam, s meglátod, egyszer megkapod tőlem a futball-labdát. Futballozni fogsz, és cserkész leszel. Aztán csuklott egyet, és silabizálni kezdte fia kézírását.

Mind nagyobb érdeklődéssel olvasta a szöveget, és közben a szemöldöke szörnyen felborzolódott. A szegény nebuló lassan hátrált az ajtó felé, ámde a járási főnök, mint egy jaguár, hirtelen felpattant, és nagy ívben utána vetette magát menekülő fiának.

Aztán szó szerint beteljesedett, amit a fiú kevéssel azelőtt írásba foglalt: „Gyermekeivel szemben rendkívül konok, csak a legnagyobb durvasággal tart köztük fegyelmet.”

A járási főnök végül is eltörte fián a hajdani osztrák dicsőség utolsó jelképét, az egykori díszegyenruhához tartozó tört, amelyet nádpálca helyett használt...

III

Mikor aztán a következő héten Švolba tanár úr beszedte a házi dolgozatokat, a járási főnök fia remegő kézzel nyújtotta át füzetét, melyben a feladat címe (Ha a gyermekek joggal szégyenkezhetnének is szüleik hibáiért, fennáll a hála kötelessége) alatt ez a szöveg következett:

„Az ön téziseit és pontjait véleményezés céljából elküldtem az oktatásügyi minisztériumba.”

Alatta a járási hivatal pecsétje és a járási főnök aláírása. Majd a sarokban az iktatószám:

V. r. 6272
12 b

Švolba tanár költözik Kárpátaljára.

Távíratilag küldött pénz

I

Egészen a legutóbbi időkig igen rossz benyomást őriztem a postaügyről, és ezt nem tudta semlegesíteni levelezésem néhány olyan, kevésbé kellemes része sem, mint például a bigámia okából kapott büntetőbírósaági idézések, a titkos cenzúrahivatal által felbontott levelek, hitelezőim írásbeli felszólításai, melyek ezzel a szentimentális mondattal zárultak: „Vesztettem már többet is az életben, de jólesnék, ha legalább válaszolna”, a fenyegető és szörnyen unalmas névtelen levelek, egyszerűen az olyan levelek, írások, amelyeknek elolvasására kár az időt pazarolni, az ember olvasatlanul dobja őket a kályhába, nem válaszol rájuk, és azt gondolja magában, amit az oroszok szoktak mondani: „Naplevaty!”

Mindazonáltal továbbra is nagyra becsülöm a posta intézményét, mely Mária Terézia óta egész sor változáson ment keresztül. Mária Terézia idejében megbüntették a szerelem postásait a pecsételés elvétségéért, azóta bevezették az egyszerű levelezőlapot és képes levelezőlapot, múzeumba került a postakocsi, és létrejött a mozgóposta. Itt a telefon, a távíró, leszállították a postai segédalkalmazottak fizetését - mindez a sok reform oly gyorsan és nagystílusban ment végbe az utóbbi csekély két évszázad alatt, hogy csak egy istentől elrugaszkodott ember nem emeli meg a kalapját a postahivatalok előtt, amelyek már-már ott tartanak, hogy rövidesen távíróállomás lesz a fedelükön, az udvaron pedig, a fészker mögött, hangár várja majd a postarepülőket.

Mária Terézia alatt még a közrendű alattvaló öt évenként mindössze egyszer írhatott levelet a felsőbbség engedélyével. Az 1799-ből származó Oesterreichs Staatsverfassung című könyv második részében találkozunk ezzel a fejezetcímmel: „A levélírás tilalmáról.”

Azt a parasztembert, aki valamilyen módon megpróbált becsempészni az akkori postára egy levelet, hogy ezzel az első lépéssel megalapozza a maga levelezését, lekapták a tíz körméről, és annyi botütést mértek rá, amennyi egy bizonyos, törvényben megszabott mérték szerint arányban állt a levél hosszával, úgyhogy az atyafinak azon nyomban elment a kedve a levelezéstől.

Ma azonban a posta némán tűri, hogy az ember gondol egyet, és levelezőlapra tudatja a barátaival, hogy tegnap pulykasültet vacsorázott, vagy a képes levelezőlapok garmadáját küldi szét a nagyvilágba ezzel a bájos szöveggel: „Itt minden nagyon szép, a táj lenyűgöző, és két nap óta egyfolytában esik. A közeli viszontlátás reményében...”

Sőt a posta mukkanás nélkül tűri azt is, ha a fiatal mama a két éves csemetéje tollat markoló kezét vezetve a levelezőlapra, tanítja a kicsikét, mi módon lehet a nagybácsikat háborgatni olyasmivel, hogy a kis Tonda pacsit és pusztit küld nekik, és nagyon derék kisfiú; tűrjük, hogy a levélhordó egész halom árjegyzékkel állít be hozzánk, az egyik cég táncterem fényezésére alkalmas viaszt ajánl fel megvételre vagontételben, a másik mesterséges takarmányt sertések és fécánok részére, a harmadik sorozatban gyártott sírkereszteket, vagonszámra talajcsempét, lokomobil hajtotta cséplőgépeket, kútfúró berendezést, noha a címzett, teszem azt, a Szent Henrik-székesegyház sekrestyéje.

Az utóbbi időben - a postadíj jelentős emelésével - történt ugyan kísérlet a magánlevelezés korlátozására, de ehhez én hosszabb távlatban nem sok reményt fűzök.

A postaügyben elért fejlődés tagadhatatlan, és az újabb meg újabb reformtörekvések merészek, lendületesek.

Ám hogy a posta dicsősége átmenetileg megkopott a szememben, s egy időre elvesztette méltóságát és külső fényét, még nem jelenti azt, hogy hátat fordítok a szerencsétlennek.

Átmenetileg tán érdemtelené lett a szeretetre, amit annyi esztendőn át éreztem iránta, de az idő minden sebet begyógyít... A kiábrándulás azzal kezdődött, hogy pénzt küldtem a címemre táviratilag.

II

A hely, ahol ez az igen tragikus eset megtörtént, vagy hatvan kilométerre fekszik Prágától, a legközelebbi vasútállomástól pedig kétóranyira. A pardubicei postaigazgatóság érdekes játékot űz a helybeli postával, úgyhogy a postahivatal el van zárva az egész világtól, és a vasút melletti kisvárosból igen szórványosan érkezik ide a posta, mivel Pardubicében csak arra fordítanak gondot, hogy mennél több változást és újítást vezessenek be az üzemmenetben.

A posta naponta kétszer jön. Délelőtt tízkor megjelenik egy gebe vontatta kocs, mely trágyás szekérre emlékeztet. Trágya helyett csomagokkal és levelekkel hányják tele, ami igen egyszerű módja a postaszolgáltatnak. Tízkor kicserélik a postát, és a trágyás szekér megfordul, viszi a helybeli postáról a csomagokat és leveleket a közeli kisvárosba, mely a vasút mellett fekszik. Három vagy négy óra tájban megjön a városból a küldönc az új postával, rögtön megfordul, mint az első esetben, fogja a postát, mely tíz órától négyig összegyűlt, és repül vele két órán át a vasút melletti kisváros postahivatalába. Úgy szervezték meg ezt az egészet, hogy sem az egyik, sem a másik inneni küldemény ne érje el a postavonatot, és a reggeli posta a vasút melletti kisvárosból útnak indul, még mielőtt befut a postavonat, úgyhogy az ember a reggeli postáját este kapja kézhez, a délutánit pedig csak másnap délután, és nem tudja idejében elintézni. Egyszóval az újítás abban áll, hogy egyik vonatot se lehet a postával elérni, mivel pedig a vasút melletti kisvárosban éjjel nem hivataloskodnak, csak reggel megy tovább a posta Prágába, és a holnaputáni esti postával kapja meg a címzett Prágában azt a leveleket, amelyet meg kellett volna kapnia még tegnap délelőtt. Ha sürgősen el akarok intézni valamit, gyalog kell mennem Prágába. De se baj. Reggel idejekorán felkelek, és a csekély hatvan kilométert délután ötig játszva legyúrom.

Mivel itt helyben nincs táviró, a távirat ugyanúgy jön a postával a vasút melletti kisvárosból, mint a közönséges levél. Tehát: reggel Prágában felad valaki a címemre egy táviratot, a vasút melletti kisváros azt csak másnap reggel továbbítja ide, úgyhogy másnap dél felé kapom meg.

Más persze a helyzet a sürgős távirattal. Azt nem küldhetik a vasút melletti kisvárosból a postával együtt, mint a közönséges táviratot.

Arra ott van az alkalmi küldönc. Persze az alkalmi küldöncöt mindig hajkurásszák a kisvárosban, mert nem egykönnyen akad bolond, aki hajlandó felkutyagolni ide. Olykor három nap múlva kapom meg a sürgős táviratot - ha kerül valami szegény asszony, akinek kedve szottyan nyolc koronaért négy óra hosszat gyalogolni hegyre föl, hegyről le.

A minap útnak indítottak hozzám egy istenverte sürgős távirattal egy anyókat, aki a kisvárosi postahivatalban takarít. Félúton kibicsaklott a bokája, s nagy siránkozva visszasántikált oda, ahonnan elindult. Elküldték hát a távirattal az anyóka leányunokáját. A kislány a második faluban megijedt a kutyáktól, visszafordult, és szaladt hazáig. Végül is másnap reggel ajánlkozott a derék anyóka veje, hogy majd ő felugrik ide és elhozza a táviratot.

Eljutott a harmadik faluig, de bizonyos körülmények eredőjeként csak másnap délelőtt jelent meg nálam a sürgős távirattal.

- Jómadár ez a Folta - kezdte bizalmasan hangon, amikor annak rendje-módja szerint kézbesítette a táviratot. - Már a harmadik faluban jártam, és épp megfordult a fejemben, hogy nini, egykettő elérem a kőbányát, onnan meg már csak alig egy óra az út. Igen ám, de Folta ott állt lovas kocsival a kocsmá előtt, és amint megpillantott, már kiabált is: Nézd a csámpás kölykét! Gyere már ide, megiszunk egy kupica erőset, búcsú óta nem láttalak. Mit tehettem? Régi cimborák, katonapajtások, derék ember, dolgos, keresve se találni különben. Örült, hogy viszi haza Chrudimból a lovait, amelyeket a mozgósításkor besoroztak. Aztán ott rekedtünk sötét estig. Folta még a táviratot is elvette tőlem, és ne adj isten, hogy visszaadja. Erősködött, hogy majd reggel, előbb azonban menjek vele hozzájuk, Zábornába, a felesége főz jó rumos kávékat, és harapnivalót is ad, alszunk egyet, aztán reggel mehetek a távirattal, különben ő is megy az erdőre tuskóért, és elvisz egy darabon. Így hát el is hozott egészen ide nem messze, az alsó vágásig.

Mikor a táviratkézbesítő gyorsküldőnc búcsúzott tőlem, kijelentette:

- Higgye el nekem, nagy a gond itt a táviratokkal... Lemondón legyintett, és hozzátette: - Egyáltalán a posta... Úgy él itt az ember, mintha el lenne vágva a világtól.

E tragikus igazságot az egész helybeli lakosság felismerte, és sehol sem tapasztaltam a postával szemben akkora közönyt, mint itt.

Egy itteni kereskedő postafiókot bérel a városban, és a tanonc naponta viszi, illetve hozza a leveleket. A jobb sorsra érdemes tanonc három órát gyalogol a városba, hármat vissza, de a kereskedő a levélváltás időtartamában megtakarít így harmadfél napot.

Egyébként a helybeli lakosság egyáltalán nem levelez, de ha valaki mégis rászánja magát, megvárja, míg egy másik valaki Prágába utazik, és azzal küldi a levelet.

Más a helyzet énvelem. Engem mindig csábít a veszély, így hát egy szép napon írtam a társamnak Prágába, és megkértem, küldjön táviratilag 3000 koronát, mert fogytán a pénzem.

III

Táviratilag pénzt küldeni igen egyszerű dolog, könnyű és fáradságmentes. Mire azonban az ember a táviratilag küldött pénzt itt megkapja, végig kell mennie a gyötrelmek és legkülönbözőbb helyzetek egész skáláján.

A táviratilag küldött pénz úgy érkezik meg ide, mint a közönséges távirat, tehát körülbelül két nap, legtöbb három nap alatt.

A napot, amikorra vártam, hogy megjön a pénz, nem is tévesztettem el, és amely napon megérkezett a távirat, hogy fizessenek ki nekem 3000 koronát, pontosan fél tizenegykor beállított hozzám a levélhordó, átadott két képes levelezőlapot, azután leült.

- Van itt a postán - kezdte zavartan - háromezer koronája. Prágából küldték táviratilag. - Benyúlt a táskába, letett az asztalra egy százkoronást, és ugyanabban a zavart hangnemben folytatta: - Mi itt ekkora összegek kézbesítésére nem vagyunk berendezkedve. A postamester úr tisztelteti, és küld egyelőre száz koronát. Mihelyt összegyűlik a többi... - Felállt, és már az ajtóban megjegyezte: - Bizony, bizony! Szűkiben vagyunk a pénznek...

Dél felé megjelent a postamester. Előbb mondott néhány általánosságot a spanyolnátháról, a magyar lisztről, aztán rátért annak ecsetelésére, hogy milyen módszert alkalmaznak a postahivatalok a pénzesutalványok kifizetésében. A postának nincs saját pénzalapja. A vasút melletti kisváros postájától semmi összeget nem kap. Tulajdonképpen egyszerű elszámolás az egész. A helybeli lakosok küldözgetnek pénzeket, a posta ezeket átveszi, s amikor utalvány érkezik ide valakinek a címére, hogy fizessenek ki neki ennyit meg ennyit, abból az összegből fizetik ki, ami az elküldött pénzesutalványokon összegyűlt, s a fölösleget a havi záraskor az okmányokkal együtt továbbküldik.

- Roppant egyszerű ez! - ismételte meg többször is a postamester. - A legegyszerűbb könyvvitel! Semmi komplikáció! Minden kézenfekvő! - Majd ünnepélyesen hozzátette: - Ha pillanatnyilag nincs is együtt a 3000 korona, amit táviratilag küldtek önnek, majd összejön. Mért ne küldenének az emberek innen is pénzt? Itt a nagybirtok, amelynek csekkszámhája van. Az intéző elad egy kevés burgonyát, s rögtön tudunk fizetni. Aztán itt van a fogyasztási szövetkezet, mely már tudja isten, mióta nem küldött sehová pénzt. Várom, hogy ma vagy holnap kifizeti a rendelt cukrot. A fogyasztási szövetkezet nekünk, mi önnek, kézből kézbe. - Elővette a pénztárcáját: - Mint az imént is. Az alvégi hentes feladta az esedékes 70 korona biztosítási díjat. Tessék, itt van a hetven korona. Az előbbi százassal együtt megkapott már 170 koronát. Jár még önnek 2830 korona. A posta felel a rendért, de nem kellett volna ezt a pénzt táviratilag küldetnie. Semmivel se érkezik meg korábban, és egy csomó pénzébe kerül a feladónak. Várom még - folytatta lágyan -, várom még, hogy délután a sörgyáriak feladják az új előfizetést a divatlapra. Számolok azzal is, hogy délután utánvétküldemény jön Schillerék címére. Tizennégy napja levelezőlapra egy tucat fejkendő rendeltek, farsang utolján férjhez adják a legidősebb lányukat. Az is mindjárt 160 korona.

A postamester felállt.

- Titěra kertésznek már tizennégy napja kellett volna fizetnie a csemetefákért - mondta nyomatékkal és ünnepélyesen. - Már két felszólítást kapott Hradecból. További 320 korona.

Újra leült.

- Egyébként talán hallotta, hogy a fiatal Zamastil gyerektartást fizet Písekbe. Mindenki csodálkozik, hogy hagyta elcsavarni a fejét. Már két hónapja nem fizetett. Az 600 korona. A plébános is tartozik a miseborért Morvaországba 240 koronával. - A postamester most már végérvényesen távozni készült, és lebíratatlan optimizmussal jelentette ki: - Van itt pénz bőven.

Estefelé bekopogott a levélhordó. Rendkívül komoly képet vágott.

- A postamester úr - mondta - itt küld önnek 50 koronát. A felvégi Svěráktól, a muzsikustól származik. Oboát vásárolt a prágai Lantnertől, azt törleszti. Játszani nem tud rajta a csibész, de adóssága van nálam is bőven. A háború alatt, amikor a legnehezebb volt a helyzet, eladott nekem három cipőt ötven forintért. A tetejébe még ki is nevetett, hogy mekkora ló vagyok.

A levélhordó pillantása az íróasztalomra tévedt, ahol néhány sűrűn teleírt negyedív papír feküdt.

- Ezt majd megint elküldi, ugye - mondta kétségbeesve -, és megint jön érte a pénz?! Meg kell itt már bolondulni. Most az igazgató úrhoz futtat a postamester úr, hogy kérdezzem meg tőle, mikor küldi az előfizetési díjat a Nemzeti Újságra. Állítólag már lejárt a negyedév. Az igazgató úrtól Kutinhoz megyek, hogy eszébe juttassam, három hete emlegeti már, hogy földadót kell fizetnie. Aztán ott van Prenosil, a szatócs, három felszólítást kapott, hogy fizesse be a forgalmi adót.

A levélhordó távozott, de az ajtóban, éppúgy, mint délelőtt, borúlátón megjegyezte:

- Bizony, bizony! Szűkiben vagyunk a pénznek...

Másnap délután három óráig a helyzet semmit se változott. Kettőkor ellátogatott hozzám a postamester. Rendkívül derűs kedvében volt, mint az ügyvéd, akinek a védencét, minden feltevésével szemben, az esküdtbírótság felmentette.

- Egy héttel ezelőtt ön cipőt rendelt Sestava cipésznél - mondta barátságosan megveregetve a vállam -, estére kész a cipő, de... - emelte fel az ujját - már ki van fizetve. Én fizettem ki. 240 korona. Sestavának ugyanis egy hét múlva pénzt kell küldenie Jihlavába a rendelt bőrért, nos a 240 koronát levonja a küldendő összegből. Ne aggódjon - mondta megnyugtató hangnemben, mintha én valamelyest is tiltakoztam volna az ellen, amit művelt -, mindent pontosan vezetek. Benyúlt a zsebébe, és elővette a noteszát. - Önnek, író úr, nálunk számlája van. A cipészt is beleszámítva a 3000-ból megkapott már 460 koronát, úgyhogy jár még önnek a postától 2540 korona. Az állami hivatalokban rendnek kell lennie...

Elhallgatott, és az arca oly kedves és kellemes kifejezést öltött, mintha valami rendkívül szépet készült volna velem közölni.

- Meggondolta már a dolgot? - kérdezte. - A harmónium dolgát?... Csak emlékszik, hogy a városban, a művelődési házban, a legutóbbi bálon kijelentette, nem kíván semmi egyebet, csak egy harmóniumot... Ugyan már, író úr, hiszen szó szerint ezt mondta: „A harmónium engem az orgonára emlékeztet. Akár orgonája, akár harmóniuma van az embernek odahaza, egy és ugyanaz.” Aztán összeszólalkozott a járási főnök úrral, és ki akarta dobni az ablakon, mert a járási főnök úr makacsul hajtogatta, hogy megint új lemezeket vásárolt a gramofonjához, mely már a háború előtt megvolt neki. De ez mellékes. Nemrégiben írt a bátyám Náchodból, és azt írta, eladná a harmóniumot, mely az apánkról maradt rá, mivel pianínót szeretne venni a lányának részletfizetésre. Szállítással együtt odaadná 2000 koronáért. Már el is végeztem a számítást - mondta rövid szünet után a postamester, és elém tartotta a noteszt. - Ha megveszi a harmóniumot, én a bátyámmal már valahogy elszámolok, és a postán a táviratilag küldött 3000 koronából már csak 540 koronával maradunk adósai.

Biztosítottam a postamestert, hogy valószínűleg holtrészeg voltam, éppúgy, mint a járási főnök, s ma, amikor józan vagyok, csak annyit mondhatok neki, hogy nem ismerek hülyébb, ostobább, visszataszítóbb zeneszerszámot, mint a harmónium. Még esetleg egy géporgonát megtűrnék a házban.

- Azzal nem szolgálhatok - mondta bús képpel a postamester, és elköszönt.

Az esti posta kézbesítéskor bekopogott a levélhordó. Még komolyabb volt, mint előző nap.

- Kutina nem akar földadót fizetni - mondta szomorúan. - Az igazgató úr Pardubicében adta fel a Nemzeti Újság negyedévi előfizetési díját, amikor ott járt látogatóban a lányánál. A postamester úr tisztelteti, és itt küld 24 koronát. Zoubek szabónak eszébe jutott, hogy két tucat gombot rendeljen egy prágai zsidónál. Most jött, már öt órakor, a postára, de mialatt kitöltötte az utalványt, megmondtam neki, hogy keresztény gombkötőcégek is vannak a világon.

Aznapi este a Pecar-féle vendéglőben beszéltem a postamesterrel. Csupa véletlenségből egyszerre mentünk ki az eresz alá, hogy megnézzük a csillagokat, nos, a postamester hozzám fordult, és suttogva mondta:

- Igyon, amennyi jólesik. Felíratom a számlára. Az öreg Pecar tartozik még 400 koronával a házért, amit a feleségem adott el neki Vencel-nap előtt. Igyon rogyásig, levonom a számlája összegéből.

Mikor aztán reggel felé búcsúzkodtunk egymástól, a postamester holmi ákombákomokat jegyezgetett a noteszába, amiből nagy nehezen kihámoztam, hogy a javamra még fennálló 2516 koronából a vendéglői számla címén levont 172 koronát. Gavallérosan kijelentettem ugyanis, hogy az ő cechjét is fizetem.

A másnap délelőtti posta nem hozott számomra semmiféle újabb meglepetést.

Jött ugyan a gondterhelt levélhordó, és átadott egy negyednapos levelet, melyben egy bizonyos szerkesztőség arról értesített, hogy küldi a pénzt postautalvánnyal a cikkemért, de a levélhordó nem beszélt sokat. Csak tömören megjegyezte:

- Mindenki ül a pénzén otthon. Egész délelőtt 5 korona 20 fillér ára bélyeget adtunk el.

Erre én, a levelet olvasgatva, egész jóhiszeműen ennyit mondtam:

- Milyen peches vagyok. Ha egy másik szerkesztőségnek adom a cikket, kapok érte 600 koronát. Ezek meg itt közlik, hogy 420 koronát küldenek a címemre.

A levélhordó már elmenőben morogta:

- Megveszekedett élet! A fogyasztási szövetkezet a cukor árát pénzeslevélben küldte el. Gyepesfejű társaság.

Mikor este betoppant a postamester, egyáltalán nem lepődtem meg. Szememben ő már csak az igen bonyolult postai gépezet alkatrésze volt. Rendkívül vigasztaló hírrel érkezett. Alig egy fél órája beszélt a nagybirtok intézőjével. Az intéző eladta a burgonyát, és utazik Brünnebe, hogy személyesen adja át a pénzt a tulajdonosnak. A postamester teljesen letört volt, és már nem beszélt irodalmi nyelven:

- Hülye alak. Buta, mint a tök - mondta dühösen. - Mire Brünnebe ér, a felét elissza és elveszti a ferblin.

Köhintett, és egy mártír arckifejezésével halkán mondta:

- A délutáni postával újabb két pénzesutalvány érkezett a címére. Az egyik 420 koronáról szól, a másik...

A postamester - az összeg megnevezése nélkül - hirtelen olyan mozdulatot tett, mintha a cipőjét akarta volna keresni az ágyam alatt. De mintha kővé dermedt volna úgy, ahogy volt, térdeplő helyzetben, és a szeme üregesen szegeződött az ágyterítőre. Így is maradt, míg nem jött az orvos, és meg nem állapította a gutaütést.

A posta iránt érzett tiszteletből most már lezártam a szemét, és a saját költségemen eltemettetem.

Az újonnan kinevezett postamester becsületszavára fogadta, hogy tavasszal a szülei eladnak egy tehenet, és rögtön megkapom a pénzem.

Az öreg levélhordó, a megrögzött pesszimista, felkötötte magát a posta illemhelyén!...

A mindentudó

Voltaképpen nem is tudom, hogyan került rá sor, hogy egy bizonyos szórakoztató lap Tanácsok az életre című rovatát szerkesztettem.

Mindössze annyit tudok, hogy a lap tulajdonosa egy vendéglőbe járt velem, s nem mindennapi szert ajánlottam neki tyúkszem ellen: széles, nagy, kényelmes lábbelit.

A laptulajdonos azt is megtudta, hogy a vendéglős vadászebét úgy gyógyítottam meg, hogy az én tanácsomra bekenték terpentinnel a kutya orrát. Hogy miért éppen terpentint ajánlottam, az jómagam előtt is örök rejtély marad. A kutya azonban erős alkatú jószág volt, és kibírta a terpentinkúrát, bár olyan szörnyen vonított, hogy már agyon akarták löni, s akkor bizony nekem kellett volna megfizetnem az árát.

Később a laptulajdonos azt is hallotta, milyen megfontoltan beszélgetek a házfelügyelőnével arról, hogyan nevelje háziasnak a lányait. Fölöttébb szárnyalón beszéltem:

- Nyilván nem lesz ártalmára egyetlen leánynak sem, ha tökéletesen elsajátítja az alapvető gazdasági tudnivalókat, és így felkészül a családi életre. Még ha netán később más élethivatást választ is, nem veszít semmit...

- Nagyszerű, kitűnő - kiáltott fel a laptulajdonos. - Hiszen ön mindentudó.

Körülbelül fél év telt el így. Ezalatt annyi mindent fecsegtem össze, hogy a laptulajdonos teljesen meg volt róla győződve, hogy mindenhez értek. Fél év múlva, mint rendesen, megint eljött a közös vendéglőnkbe, de valahogy ingerültnek látszott. Közölte velem, hogy az egyik munkatársát, a Tanácsok az életre című rovat szerkesztőjét egy bizonyos szanatóriumba szállították, mert egy előfizető azt kérdezte, milyenek a lelki betegségek.

- A munkatársam - mondta a laptulajdonos - nagyon lelkiismeretes ember volt. Minden kérdésre igen gondosan válaszolt, s ha esetleg nem kérdezett senki semmit, akkor maga találta ki a kérdéseket, és a Tanácsok az életre című rovatban becsületesen válaszolt rájuk. Csak azért, hogy felelhessen a lelki betegségek iránt érdeklődő előfizetőnk kérdésére, áttanulmányozta az ezzel a problémakörrel foglalkozó összes szakkönyvet, és azt vette észre, hogy az egyik könyvben leírt tünetek szerint ő maga is kezd meghülyülni. Így nem maradt más hátra, el kellett szállítanunk a szanatóriumba, ahol előreláthatólag legalább négy szám megjelenéséig benn tartják. Nagyon lekötölezne, ha addig volna szíves helyettesíteni őt. Ha netán az alatt az idő alatt a szerkesztőnk teljesen meghülyül, akkor végleges szerződést kötünk önnel.

Nem tagadhattam meg a kérést, és teljes bizalommal fogtam hozzá a nem túlságosan becsületes munkához, mely abból áll, hogy az ember megválaszol egy halom levelet, a válaszokat a nyomdába küldi, s mint egy kisgyerek örül, hogy milyen boldogok lesznek a levélírók, ha a folyóiratban megtalálják kérdéseikre a választ.

Az igazat megvallva még csak nem is sejtettem, hogy az emberek milyen fantasztikus dolgokat tudnak kérdezni. Az általam szerkesztett Tanácsok az életre című rovat a folyóirat soron következő számában igen tarka volt.

Akadtt, aki a léghajó szerkezetére volt kíváncsi. Ezt válaszoltam neki:

Léghajó (1412) Nagyon gondosan kell összeállítani, különben nem repül.

Az egyik női előfizető az iránt érdeklődött, milyen volt az étlap azon a hajón, amelyen Nansen az Északi-sarkra ment.

Nansen Nem sikerült pontosan megállapítanom, de kedden mindig tepertővel meghintett sárgaborsópürét ettek füstölt hússal. A marhahúst friss uborkasalátával szerették, az uborkát a gépházban termesztették. Rendszerint fagylalt volt a csemegéjük. De hogy pontos választ kapjon, legjobb lesz, ha tőle magától kérdezi meg a krisztániai osztrák konzulátus közvetítésével.

Ugyanaznap írtam a következő választ is:

Festőművész kisfiú Kész örömet elhisszük, hogy kisfiuk festőtehetség, de semmi esetre sem veszik fel második elemiből a festőakadémiára. Legjobb lesz, ha várnak, míg betölti tizennegyedik életévét, s akkor szobafestőnek adják.

Naponta újabb és újabb kérdések érkeztek, s én készségesen válaszoltam rájuk:

Eljegyezzem-e magam (K. V., M.) Valójában semmi oka sincs rá, hogy eljegyezze magát. Egy fiatalembernek az ilyesmi mindig akadály. Azt hiszem, ha eljegyezné magát, kénytelen lenne figyelembe venni a menyasszonya családját. Kellemetlen lenne, ha aztán nem venné a lányt feleségül, ámbar én azt tanácsolom, hogy még az esküvő előtt próbáljon meg a menyasszonya szüleitől nagyobb összeget kicsalni. De főképp ne jegyezze el magát, mert akkor ez csalás lenne. Ha a lány szüleitől - aki meg van róla győződve, hogy szereti őt - sikerül 50 000 koronán felüli összeget kicsalni, azzal már Ausztráliába mehet. 50 000 korona alatti összeggel, azt tanácsolom, Romániába menjen, mert a románok se adják ki a szökevényeket.

Gyötrelmes élet (L. H., P.) Megértem, hogy a felesége sok kellemetlenséget okoz önnek, és szíves örömet megszabadulna tőle. Csak felette bosszantó dolog, hogy az államügyészség ilyen esetekben bírósági boncolást rendel el. Az arzént tehát egyáltalán nem ajánlom, mert nyomot hagy a megmérgezett személy belső szerveiben. Inkább olvastassa el feleségével Quido Marie Vyskočil valamelyik regényét.

Gyengeelméjű fiú Fia jövőjét illetően ne legyenek gondjai, nyugodtan írassa be a konzuli akadémiára.

Tisztességes lány (Z. H., L.) Ha egy fiatal lány egy fiatal férfival két hónapig tartó kirándulásra megy, és a kirándulásnak nem lesznek következményei, az a mi viszonyaink között fölöttebb illetlen dolognak számít, s ezzel a fiatal lány némileg veszélyezteteti jó hírét.

Kávéház (Karol Málek, Zbřez) Abban az esetben, ha a kávéházban, ahol pedig mindennapos vendég, a kávé nem ízlik önnek, hordjon magával otthon főzött kávé egy kannában, amit bármelyik edényboltban beszerezhet, s így teljes biztonsággal állíthatom, hogy a kávé majd fölségesnek találja.

Avas vaj Dobja ki, vagy ajándékozza valamelyik árvaháznak, esetleg várjon addig, míg olyan mennyiségű avas vaj gyűlik össze, hogy szappant főzhet belőle.

Szédülés Ha szédül, ne sétáljon háztetőn, ne másszon kötélen. Ugyancsak jól gondolja meg, mielőtt az Alpokba menne kirándulni.

Remény jelisére Ne féljen, értesüléseim szerint sohasem lesz karbolos víztől vérmérgezése, még akkor sem, ha a karbolsav történetesen felsebzett bőrével kerülne érintkezésbe. A híres orvosok azonban ivásra nem ajánlják.

Korgó gyomor (Věra Liptovská) Megértjük, hogy ez táncosai számára nem éppen a legkellemesebb. Tehát csak azt tanácsolhatjuk, beszélje rá táncosait, hogy fülüket tömjék be vattával, s maga is járjon elől jó példával. Meglátja, visszanyeri lelki egyensúlyát.

Finom erkölcs (L. Čejková, Kladno) Írja, hogy szívesen válna finom erkölcsűvé, azonban ne ragadtassa magát hebehurgya tettekre. Elhatározásáról ne szóljon senkinek, nehogy ellenszenvenné válják ismerősei körében. Jól gondolja meg, milyen haszna származnék abból, ha megváltoztatná erkölcsét.

Tojásrántotta mexikói módra Ha már nagyon unja a közönséges rántottát, készítsen magának tojásrántottát mexikói módra. Utazzon Mexikóba, egy serpenyőben olvasszon fel vaját, üssön rá öt tojást és addig keverje, amíg ízlésének megfelelően meg nem sül. Az ilyen változatosság igen ajánlatos.

Rabiátus vő Ha a veje késsel fenyegeti, mely, mint írja, rozsdás, igyekezzen őt nyájasan lebeszélni, mert meg találja sebezni önmagát, s akár vérmérgezést is kaphatna. Legcélravezetőbb a kést gondosan megtisztítani a rozsdától, s aztán két percre fertőtlenítő oldatba mártani.

Az ecet hasznossága (F. Bránek) Mossuk meg a lábunkat tömény ecetben, ami megakadályozza a tyúkszemképződést. A lábvízként használt ecetben aztán mosogassunk el, mert nagyszerűen leviszi a szennyes edényről a zsírt, s az így kapott oldattal öntsük le a nyers húst, sokkal tartósabb lesz, és nem bűdösödik meg.

Alma pongyolában Kérdése nem egészen világos. Nem értem, mit akar a pongyolájában levő almákkal, s egyáltalán, hogy kerültek oda? Lehetséges, hogy a gyerekei játszottak, s távollétében a pongyolájába rejtették az almát, vagy ki tudja, hogy történt. Ha netán a pongyolája foltos lett a szétnyomott almától, adja tisztítóba, vagy saját kezűleg távolítsa el a foltokat sóskasavoldattal. Pongyoláját azonban a jövőben akassza a szekrénybe, hogy senki se rejthessen bele almát.

Fogyás és hízás A kérdés névtelen. Csak magukat megnevező sovány és kövér előfizetőinknek válaszolunk.

Ismeretség (K. A.) Joggal bosszankodik azon, hogy az az úr, akivel a lánya megismerkedett, a kiránduláson nem fizette ki sem a lánya, sem pedig az ön uzsonnáját. Kérdéséből szembetűnően kiviláglik az illető férfi iránti bizalmatlansága. Ha ön maga akarná fedezni a saját uzsonnájának költségeit, akkor esetleg nem kellene olyan messzire kirándulnia.

Svábbogár Attól fél, hogy esetleg az éjjel lenyelt egy svábbogarat, mert mint írja, új lakásában csak úgy hemzsegek a svábbogarak, s ön nyitott szájjal alszik. E tekintetben egyáltalán nem kell félnie, mert a svábbogár nagyon könnyen emészthető eledel, és a délnyugat-afrikai num-num törzs tagjai nem is fogyasztják másképp, csakis természetes állapotban, vagyis elevenen nyelik le.

Kálmosgyökérből készült likőr (Jelige: A. CH., O.) Szíveskedjék szerkesztőségünkbe legalább egy litert küldeni a likőrből, hogy szakemberünkkel, e rovat szerkesztőjével ellenőriztethessük.

Koldusbotra jutva A kérdésre nem felelünk. Csakis azoknak az előfizetőinknek válaszolunk, akik erre az évre kifizették az előfizetési díjat.

Átázott lábbeli (D. S., R.) Nagyon egyszerű annak a módja, hogyan szárítsa meg most, télvíz idején átázott lábbelijét. Célját legjobban és leggyorsabban forró cseresznyemagokkal éri el. A cseresznyét valamelyik prágai szállítmányozó cég közvetítésével egyenesen Nizzából rendelje.

Ezek voltak hát a tanácsok, amiket a legjobb tudásom szerint válaszoltam a feltett kérdésekre. Amint látják, nem hagytam válasz nélkül egyetlen kérdést sem. Becsülettel megfejtettem a legtalányosabb kérdést is, és mi volt érte a jutalmam?

Amikor a válaszaimat tartalmazó szám megjelent, s már minden példány elfogyott, egyszer csak betoppant a lakásomra a laptulajdonos. Rendetlenül lógott rajta a ruha, bajusza felborzolva, és nyakkendője se volt.

- Ezt mind ön írta? - kérdezte szörnyű hangon, és a kabátja zsebéből előráncigálta a lapot.

- Természetesen.

- Akkor imádkozzon! Mondjon el három miatyánkot és három üdvözlégyet - szólított fel, s a másik zsebéből egy revolvert húzott elő.

- Sajnos felekezet nélküli vagyok - hebegtem riadtan.

- Akkor legalább hamarabb végzünk - mondta, és fejbe lőtt.

Ma már túl vagyok a veszélyen. A kórházban később megtudtam, hogy a laptulajdonos még ott a hely színén agyonlőtte magát...

Az A. Ch., O. jeliségű kérdező azonban küldött egy litert a kálmosgyökérből készült likőrből, s így mégsem szerkesztettem ingyen a rovatot.

Községi választások

Mottó: Szent Lukács evangéliuma, 12. fejezet: És mikor délről fú a szél, azt mondjátok: Forróság lesz; és meglesz.

I

Vannak bizonyos dolgok, élmények, események, jelenségek, amelyek az embert rendkívüli módon felüldítik. Az emberi öröm egyfajta komponensei. Nélkülük az emberi élet szálmassan egyhangú volna. Kell a harc, hogy az emberi szív ne legyen olyan sivár, mint a Szahara - kopár síkság, homok, néhány teve. Az emberiség kieszelte hát a községi választásokat.

Nos, képzeljünk el egy járási székhelyet, ahol ezek a pártok versengenek egymással:

Népüdvözítő Párt
Haladó Nemzeti Párt
Minimalista Néppárt
Maximalista Nemzeti Párt
Szabadelvű Demokrata Párt
Haladó Demokrata Szabadelvű Párt
Szociálhaladó Néppárt
Szociálrealista Földművespárt
Vidéki Demokrata Párt
Vencelídes-párt

Az utolsó helyen említett politikai pártot Augustin Vencelídes helybeli érdemes polgár hozta világra beszámíthatatlan állapotban, és magvát a Rózsa-szálló tekézőkompániája, a Dudor asztaltársaság képezte.

Augustin Vencelídes úr eredetileg a Népüdvözítő Párthoz tartozott, csakúgy, mint Chaura úr, de ez utóbbi elárulta a pártot azzal, hogy a sirting méterét egyszer csak harminc fillérrel olcsóbban kezdte adni, mint Vencelídes úr.

A város lakossága nagyon jól emlékszik, hogy a vendéglők illemhelyén rövidesen ilyen feliratok jelentek meg: „Chaura gazember!”

Vencelídes úr még csak arra se ügyelt, hogy legalább valamelyest elváltoztassa a kézírását; ez óvatlanság folytán a bíróság megbüntette becsületsértésért, aztán mint büntetett előéletű egyént kizárták a községi képviselő-testületből, és szakadár lett.

A szakadárt már csak egy lépés választja el attól, hogy új pártot alapítson. Ez a genezise a Vencelídes-pártnak.

A városban a községi választásokat a polgármester lemondása alapján írták ki. A szerencsétlen ember mint a Haladó Nemzeti Párt korifeusa vérbeli demagóg volt, és elkótyavetyélte a városi közbirtok gőzekéjét. Megvádolták továbbá azzal is, hogy az ebzárlat idején a város költségére vásárolt a kutyájának szájkosarat, és az összeget a „postaköltség” rovatba írta be. Együtt bukott vele nemcsak a képviselő-testületnek a Haladó Nemzeti Párthoz tartozó többi tagja, hanem bukott a Szabadelvű Demokrata Párt, a Minimalista Néppárt és a Maximalista Nemzeti Párt szövetsége is, melynek tagjait a Szociálhaladó Néppárt részéről az a szörnyű vád érte, hogy amikor egy alkalommal kirándulást szerveztek a városi halastóhoz, kifogtak minden keszeget, és felfalták az adófizetők pénzén telepített egész tenyészhalállományt. Ezt dokumen-

tálták is azzal, hogy a Maximalista Nemzeti Párt vezére hirtelen elköltözött az élők sorából, mert torkán akadt a tenyészhalállományból származó rántott ponty.

A koalíció szétesett. Egyik lemondás a másikat követte. Búzlott az egész közélet. Így történt aztán, hogy egy szép napon egy helybeli polgár megkérdezte a Korona-szálló főpincérétől, ki fia-borja az a rőt hajú kancsal úr, aki már a harmadik adag pacalt rendelte, s a válasz így hangzott:

- Az a rőt hajú kancsal úgy jegyezte be magát a vendégekönyvbe, mint kormánybiztos. Már jelentettük a dolgot, és a csendőrök rövidesen kifaggatják ökelmét az okmányai felől.

Azonban senki se próféta a saját hazájában. Reggel maga a járási főnök tett tisztelgő látogatást a rőt hajú kancsal úrnál, és kiderült, hogy csakugyan kormánybiztos. Sőt kiderült az is, hogy mindennek tetejébe biceg, és kizárólag pacalon él, annak az elméletnek alapján, hogy a pacal pepszint tartalmaz.

E torzszülött hát fogyasztotta a pacalt, és a szálló ablakából nézte a felosztatott képviselő-testületet, tanácskozott a járási főnökkel, és minden második szava ez volt:

- Nekem pouvoïrom van!

A torzszülött kiírta a községi választást. Igazolványok, választási gépezet, illetőség megállapítása, választójogosultság megállapítása, a legkülönfélébb kellemetlenségek, a halottak felkelnek a sírból, hogy követeljék választójogukat.

A jelölőlisták. A politikai pártok egymás közötti tanácskozásai. Pofonok holdfényben, éjnek évadján, amikor a hold árasztja sápadt fényét, és valakit egy félreeső helyen torkon ragadnak, mert a Szociálrealista Földművespárt kortese azt mondta a Népüdvözítő Párt vezéreiről, hogy csak a húsosfazékra pályáznak.

Pofozkodás a szociálhaladó néppártiak és a minimalista néppártiak között.

E csendes éjszakák valamelyikén egy haladó nemzeti párti nyaklevest kapott egy maximalista nemzeti pártitól, azt meg egy haladó demokrata szabadelvű párti verte nyomorékká valahol egy félreeső zugban.

Afféle előjáték volt ez még csak, míg meg nem jelentek a városban az új választás kiírásáról szóló falragaszok. Utána minden párt elkészítette a maga külön közleményét, és kiragasztotta az utcasarkokra. E közlemények egészen közönséges szólamokkal hangsúlyozták, hogy ismét sor kerül a községi választásokra, és mindenkit töltsön el annak tudata, hogy győznie kell.

Aztán a Haladó Demokrata Szabadelvű Párt lapjában, a Nučicei Hangban megjelent egy cikk, mellyel tulajdonképpen az egész zrí elkezdődött. A Nincs határa az erkölcsi feslettségnek című cikk a Szociálhaladó Néppárt vezérét, Junest vette célba. Sokat ígérően kezdődött: „Városunk leghitványabb pártjainak egyike a Szociálhaladó Néppárt. Sokáig haboztunk, míg leírtuk a »leghitványabb« jelzőt, de a vezér egyértelműen gyalázatos, álszent, hitvány, erkölcstelen viselkedése meggyőzött bennünket arról, hogy Junes úr e csürhéjével nem szabad csinján bánni. Tegnap, kevéssel lapzártá előtt megjelent szerkesztőségünkben egy fiatal leány, és könnyekkel a szemében elbeszélte, hogy Junes úr séta ürügyén kicsalta a városon kívülre, a Szent Lőrinc-forráshoz, és a Szépki látó tetején házassági ígérettel elcsábította. Sőt Junes úr azzal is kecsgettette a szerencsétlen hajadont, hogy (ámulj, világ!) polgármesterné asszony lesz. Mikor aztán a hajadon apja a múlt hét csütörtökén délután öt órakor felkérte Junes urat, hogy tüzze ki a menyegző napját, a züllött fráter egyszerűen kidobta, és utána kiabált, hogy esze ágában sincs feleségül venni egy lotyót, akinek a tisztessége rögtön az első séta alkalmával meginog.

Így fest hát a Szociálhaladó Néppárt egész híres erkölcstana. Minden hajunk szála égnek áll, ha arra gondolunk, hogy ebből a pártból ketten voltak tagjai a városi tanácsnak, hárman pedig a pénzügyi bizottságnak, és hozzáférhettek a város kasszájához.

Polgármester lesz ön, Junes úr, de a börtönben!

Pipich úrnak, a városi tanács volt tagjának sikkasztásairól a jövő számunkban közlünk terjedelmesebb beszámolót. Magától értetődik, hogy Pipich úr is a Szociálhaladó Néppárt tagja, csakúgy, mint a csavargó és hamiskártyás börtöntöltelék Knížek, máskülönben lókupec és a hírhedt bordélyház ismert tulajdonosának sógora, aki állítólag szintén jelölteti magát a szociálhaladó néppártiak listáján!...”

E cikkel a Nučicei Hang ünnepélyesen áttörte az ostromzárat, és a Szociálhaladó Néppárt lapja, a Közérdek igen fürgén válaszolt különkiadásban. Rögtön az első oldalon hozta a megtámadott Junes úr vastag betűs nyilatkozatát. Junes úr méltóságteljesen kezdi:

„A rossz hírű Nučicei Hang legutóbbi számában a megrögzött hazudozó és alkoholista Papík szerkesztő bemocskolta ősz fürtjeimet. Ez a becsületes munkát következetesen kerülő egyén közölni merészelt rólam olyan bizzarr valamit, amit - ha nem állnánk választások előtt - egyszerűen egy hibbant agyvelő szüleményének tekintenék, és íróját egész egyszerűen a bolondokházába vitetném. Ám az adott helyzetben, amikor bizonyos pártok között kezd erőre kapni a választási harc, Papík urat nem minősíthetjük bolondnak, hanem nagystílú gazembert, rosszindulatú rágalmazót és az emberiség szemetjét kell látnunk benne. Akik ismerik ősz fürtjeimet, márpedig sokan ismerik, nagyon jól tudják, hogy több mint negyven esztendeje nős vagyok, és nem kell talán ismételnem, hogy a múltam éppolyan hófehér, mint a hajam. Nemcsak a városban, de a környéken is ismer minden kisgyerek, és akkor most, életem alkonyán, akad egy alávaló bitang, akit már számtalan kihágásért megbüntettek, és azt merészeli a szemembe mondani, hogy vén fejfel megbecstelenítettem valakit. Ez, uraim, nincs rendjén! Választási harcunk nem nélkülözhet bizonyos erkölcsi szintet, és én pártom, a Szociálhaladó Néppárt nevében kérem a Haladó Demokrata Szabadelvű Párt Végrehajtó Bizottságát, hogy tüstént zárja ki kebeléből ezt a - kimondom nyíltan -, ezt a hitvány szolgát, ezt a gyalázatos frátert, a mások becsületében gázoló Papíkot. A magam részéről kijelentem, hogy benyújtottam már a vádindítványt ez ellen az ostoba fráter ellen, és a legközelebbi esküdszéki ciklusban méltó elbánásban részesül.

J. Junes

tetőpala-, kátránypapír- és cementcserép-lerakat.”

Elmúlt már éjfél után kettő. Vencelídes úr házában még világítanak. Az asztalnál ott ül Vencelídes úr, és röpiratot ír az összes párt ellen. Időnként bekiabál a feleségének a hálószobába:

- Mit is tudsz arról a maximalista nemzeti pártiról? Ellopta, vagy nem lopta el Hořínekék boltjából a flaskó eszenciát? Azt mondod, hogy a szolgálójuk unokabátyja tette? Annyi baj legyen, az ő családjukban történt, és punktum. Nagyon megnőtt a szarvuk a maximalistáknak!

Vencelídes úr tovább ír, és kisvártatva újra megszólal:

- Hogy is történt, Mária, min csípték rajta ezt a vidéki demokratát?...

A Korona-szállóban a kormánybiztos majszolja a pacalt...

II

Egyvalami tipikus volt. Falragaszain minden párt ismert példás dolgozónak nevezte a maga jelöltjeit, akiknek megválasztása nemcsak a városnak válik üdvére, hanem a választó polgárnak is, mert olyan emberek kerülnek a képviselő-testületbe, akik a közérdeket viselik szívükön, nem pedig a maguk becsvágyának kielégítését.

Egyszóval mind angyal volt, a becsületesség mintaképe, aki nem tudja, mi a csalás és ámtítás.

Természetsszerűleg következett erre az általános gyónás. Mind a tíz párt gyártotta a röplapokat, amelyek leszedték a keresztvizet az ellenpártok jelöltjeiről. Olyan épületes dolgok kerültek napfényre, hogy azok alapján mindenki meggyőződhetett: tulajdonképpen az összes politikai párt vezetői kivétel nélkül egyetlen díszes társaságot alkotnak, mely igen jól festene akár a pankráci, akár a Béke utcai, akár a Fenyő utcai börtönben.

A polgárok nem győztek csodálkozni, hogy egészen a legutóbbi időkiig milyen elvetemült gazemberek irányították a város sorsát.

A pártok fenyegető névtelen leveleket küldözgettek egymásnak, illetve egymás korifeusainak. Így például a haladó nemzeti pártiak ezt írták a Haladó Demokrata Szabadelvű Párt vezérének: „Vigyázz, nehogy a választás eredménye a fenekedbe fúródjon, mert nem tudsz majd rá leülni.”

A megtámadott névtelen levélben válaszol a Haladó Nemzeti Párt vezérének: „Franta, idejében figyelmeztetlek, okosan teszed, ha félreállsz. Egy ilyen buja fraternak, aljas üzérnek el kell tűnnie a közéletből! Mondj le, Franta, mert feladlak, és máris visznek Kutná Horába!”

A Szabadelvű Demokrata Párt ezt a névtelen levelet küldi a maximalista nemzeti pártiaknak: „Janota Úr! Reméljük, hogy e levél kézhezvétele után rögtön bejelenti lemondását pártja elnökségének, máskülönben egy jó barátja nyilvánosságra hozza, mi történt a város szegényeinek szánt burgonyával! Baráti üdvözléttel J. M.”

A Minimalista Néppárt vezére igen tömör névtelen levelet kapott: „Gazember! Ne jelenj meg a választási gyűlésen, mert megkérdezem tőled, hova lett az eladott közéletlmezési cukor ára!”

A Szabadelvű Demokrata Párt vezetőjének kellemes meglepetést szerez ez a levél:

„Igen tisztelt Uram! Hosszú évek óta vagyok a párthíve, ezért hát igen fájdalmasan érint pártja egyik tagjának, Semerák úrnak becsstelen magatartása, akit első helyre tett a jelölőlistán. Ez az úr nemcsak az ön bizalmával élt vissza galád módon, hanem megbecstelenítette az ön feleségét is. A ligetben tetten értem önnagyságát Semerák úrral. Csodálkozom, hogy nem vette észre, milyen gyűrött szoknyában jár haza a felesége sétáról. Kétségtkíül okosan cselekszik, ha pártjának e hitvány tagját nyilvánosan felképeli. Hogy nem hazudom, arról legkönnyebben úgy győződhetik meg, ha a felesége önnagyságától megkérdezi, miért nem nő a fű a liget egy bizonyos pontján május 16-a óta. Teljes sikert kívánok önnek pártja megtisztításában, és maradok továbbra is párthíve. Találja ki: kicsoda?”

A Népiüdvözítő Párt vezérének felesége ajánlott levelet kapott: „Kedves Kindelné asszony! Míg maga reggelente a templomban imádkozik, a férje iskolás leánykákat csalogat be a boltba, s mielőtt Ön ismerte volna, már megvolt az a rút betegsége. Mondja meg neki, inkább ne jelöltesse magát, mert majd egy apa feljelenti. Egyelőre van szerencsém, s készüljön el a folytatásra, maga szentfazék!”

Nagyjából ezzel egyidejűleg Vencelides úr fel-alá futkározott a szobában egy felbontott levéllel, melyet bérmentetlen kézbesítettek neki: „Csirkefogó! Most szavazatokat szeretnél fogni, mert benne van a véredben, évekket ezelőtt Dél-Ausztriában rontottad a levegőt, bezártak koldulásért, aztán hazatoloncoltak Nedouchovba, te virtuskodó lélekhalász! Maradj a kuglinál, és ne üsd az orrod a politikába. Annyit értesz a politikához, mint hajdú a harangöntéshez. Meglopni valakit, az igen, ahhoz értesz, te disznó, te félkékalmár!”

Nem kerülte el sorsát a Vidéki Demokrata Párt vezére sem. Valaki a Szociálrealista Földművespártból ezt írta neki: „Tisztelt Gyepmester Úr! Kedves Pepik! Forr epéd, ugye, hogy a pénzes ládikóban, amelyet a háború előtt Harculáéknál a köpenyed alá rejtettél, csak pár hatos volt?! Jöttél volna el egy héttel előbb a kocsmába, akkor még száz forintnál is több volt benne! Persze megint leíttad volna magad a sárga földig. Emlékszel rá, hogy a háború alatt rohadt krumplit árultál nekünk? Most rájött a kutyára a dér. Szedd a sátorfádat, és menj idegenbe szerencsét próbálni! Egyvalaki, aki jól ismer, és akit te is jól ismersz!”

Ismétlem, a legapróbb részletekig kidolgozott, általános gyónás volt ez.

A névtelen levelek lassanként kezdtek nyilvánosságra jutni, mert minden megtámadott röplapot adott ki, s abban nem győzött csodálkozni a választási harcnak ez ostoba módján. A nyomdában azt se tudták, hol a fejük a sok munkától, túlórázta, és a nyomdai korrektor lett a legfontosabb személyek egyike. Lépten-nyomon megállították:

- Benke úr, nem olvasott valamit, úgy értem, olyasmit, amit ellenem írtak? Ne mondja, hogy nem, látom a szemén! Ami a választási harcot illeti, mondhatom, elvetettük a sulykot! O tempora, o mores!

Az egész város tele volt falragasszal, és majd kiverték az ember szemét az öklömnyi betűk, melyekből ez az óriási szó állt össze: „Nyilatkozat!”

A legmérsékeltebb hangú nyilatkozat ilyen értelemben szólt: „Mélységes felháborodással utasítom vissza politikai ellenfeleim állítását, mely szerint 1913-ban 25 000 koronára biztosítottam feleségemet, Marie Drtinová szül. Chloupkovát, és augusztus 19-én este 7 óra tájban fürdés közben nyereségvágyból belefojtottam a községi tóba. Ezennel kijelentem, hogy soha nő nem voltam, soha senkit nem biztosítottam semmire, és az említett napon a prágai tartományi büntetőbíróság fogságában voltam rendőri közegek ellen elkövetett erőszak büntette miatt, melyet kevéssel azután követtem el, hogy Prágába érkeztem a Hradsin megtekintése céljából. Š. Drtina, kézimunka-előnyomtatás.”

Hogy egyáltalán mi mindennel lehetett vádaskodni, azt jól szemlélteti bizonyos Křišta nevű jelölt nyilatkozata, aki tanúkat esketett meg, hogy az Északnyugati Vasút egyetlen szakaszán soha nem szaggatta fel a talpfákat, és nem adta el újra nagyban a kincstárnak, továbbá, hogy a pilseni országúton nem követett el lopást sürgönydrót jogtalan eltulajdonításával.

E különféle nyilatkozatok ismét más - olykor meglehetősen részletekbe menő - nyilatkozatok születtek, amelyek a korábbi nyilatkozatokat megcáfolták, illetve kiegészítették.

Az ellennyilatkozatoknak nagy általánosságban körülbelül ez volt a tartalmuk: „Végtelenül csodálkozunk, hogy Harcuba úr volt olyan vakmerő és arcátlan, hogy vádjainkkal szemben nyilvánosan védekezni merészelt. Mi tehát emlékezetébe idézzük, hogy a szóban forgó eset tizennyolc évvel ezelőtt történt Čáslavban, ahol abban az időben e jómadárnak rövidáru-kereskedése volt, és azt augusztus 12-én, keddről szerdára virradó éjjel felgyújtotta, miután előzőleg felemeltette a biztosítási díjat. A tüzeset előtt nem volt nap, amikor ez az elvetemült gonosztevő ne hordta volna csomagszámra a különféle árut az üzletből, és mi most épp e tekintetben is felfrissítjük az emlékezetét: vasárnap a kanavászt vitte, hétfőn az angint, kedden

a damasztot, szerdán az oxfordi kelmét, csütörtökön a zefíreket, pénteken a selymet, kendőket, zsebkendőket, törülközőket, szombaton a fehérműt, vasárnap a gyapjúsöveteket, vég posztókat, hétfőn a cernát, pántlikát, aztán keddről szerdára virradóra felgyújtotta az üres boltot. Igen, Harcuba úr, lassan a testtel, nem lehet bennünket csak úgy fölényeskedve rágalmazóknak bélyegezni, mint ahogy úgynevezett Védőiratában tette, pedig még kíméltük is uraságotat, és egész enyhe kifejezéssel mindössze gyújtogatónak neveztük. Tudjuk ugyan előre, hogy vastag bőr van a képén, és kiadja a maga új Védőiratát. Meglátjuk, mennyire érett a választóközönség. A választóknak tudatára kell ébredniük, hogy ha azt a szavazólapot dobják az urnába, amelyen a Harcuba név olvasható, akkor egy gyújtogatóra szavaznak, aki kis híján egész Čáslavot porrá égette.”

Harcuba úrban van annyi bátorság, hogy kiadja a maga újabb Védőiratát, és kiragasztatja minden utcasarkon a hirdetőtáblára: „Ezennel kijelentem, hogy tizennyolc évvel ezelőtt csakugyan megfordultam Čáslavban, de mint a Klášterec nad Ohří-i parafagyár kereskedelmi utazója, és nem volt semmiféle rövidáru-kereskedésem, úgyhogy a raktáramban nem lehetett kanavász vagy más hasonló áru. Azt hiszem, ez teljesen elegendő, mégpedig nem a magam igazolására, arra nem szorulok rá, engem mindenki ismer, hanem arra, hogy teljesen lehulljon az álarc a politikai hazudozók és gazemberek ismert pártjáról.”

Dehogyan volt elegendő. Még nagyobb hévvel rontottak neki Harcuba úrnak, és már másnap megjelent az utcasarkokon az újabb falragasz:

HARCUBA ÚR BEISMERÉSE! A POLITIKAI HULLA GYÓNIK!

„Hozzászoktunk ugyan politikai ellenfeleink erkölcsi feslettségéhez, mégis meglepett bennünket Harcuba úr cinikus beismerése, mely szerint csakugyan megfordult Čáslavban, amikor felgyújtotta parafaáru-raktárát, miután egy egész hétig hordta haza biztos rejtékhelyre az árut. Hogy emlékezetét felfrissítsük, a nagy nyilvánosság színe előtt időrendi áttekintést adunk arról, hogy mikor mit rejtett el. Augusztus harmadikán, vasárnap (szombatról vasárnapra virradó éjjel) hazavitte a sörgyárak, bortermelők, ásványvíztöltő üzemek, likörgyárak, sörkimérések részére gyártott parafaárut. Hétfőn elrejtette a gyógyszerárakban és drogériákban szükséges összes dugót, kedden éjjel kihordta a szalmaburkolatokat, parafa betéteket és dugóhúzókat. Szerdán elvitt egy szekér parafa linóleum alátétet, lúdtalpbetétet, úszóövet, fürdőszobába és gőzfürdőbe velő rácsozott parafa aljat és parafa csatlakozót. Csütörtökön sorra kerültek a parafa szőnyegek és réstelen parafa padlóaljak; pénteken a parafazsákok, szombaton a sok parafa téglá, parafa liszt és hulladék parafa. Vasárnap elszállította Harcuba úr a meleg és hideg parafa szigetelőket, s hétfőn a gépekhez szükséges parafa dörzsalátéteket. Tizenkettedikén pedig égett az egész raktár. Ezek tények, Harcuba úr! Ez a mi higgadt, meggyőző válaszuk az ön csibész tempójára. Elég?”

Harcuba úr elolvasta ez újabb vádat, és késő éjszakáig üldögélt szobájában, mint a halálraítélt a siralomházban a kivégzés előtt. Az asztalon ott feküdt előtte egy félív papír, üresen, csupán a cím készült el nagy fáradság árán, még mielőtt virradni kezdett:

3. Védőirat

Aztán már pirkadt, de a félív papír még mindig üres volt. Harcuba úrnak csődöt mondott már minden logikája, s végül is mindössze ennyit írt: „Válaszolva a minősíthetetlen támadásra, kérem a józan ítéletű nyilvánosságot, érdeklődjön felőlem a Klášťorec nad Ohří-i parafaárugyárban.”

Ez a védőirat is felkerült az utcasarkok hirdetőtábláira, de a nyilvánosság figyelmét más kötötte le. A városháza kapuján ezt az ecsettel mázolt szöveget lehetett olvasni: „Junes úr, a volt polgármester macskahúst eszik”, a folytatás pedig mint egyazon kéznek a műve a városháza előtt a járdán: „Szavazzatok Vencelídesre!”

A torzszülött kormánybiztos a szemközti szállóban tovább rágicsálta a maga pacalját...

III

A névtelen levelek íróit hamarosan leleplezték, s mivel mindegyik pártban akadt legalább egy - tulajdonképpen hozzátartozott ez a jó modorhoz -, a bizonyító eljárás befejeztével a pártok mintha összebeszéltek volna, mert nagyjából mind ugyanazt a nyilatkozatot tette közzé:

„Pártunk egyik tagja névtelen leveleket írt. Ez minden, ami kifogásolnivalót találtak. Úgyszólván semmi más nem merült fel ellenünk...”

Azok a kereskedelmi utazók, akik abban az időben ellátogattak a városba, a sok mindenféle röpirat olvastán úgy érezték magukat, mintha valami rablótanyán kötöttek volna ki. Este a szállóban, mielőtt lefeküdtek, eltorlaszolták az ajtót szekrényekkel, de azonkívül is végrehajtottak minden biztonsági rendszabályt, reggel kialvatlanul ébredtek, és gyorsan elutaztak a városból.

A városban vásárnak kellett volna lennie, de a sok kölcsönös, nyilvános vádaskodás elriasztotta az érdeklődőket.

- Jómadarak azok ott - hallatszott a környéken mindenfelé. - Menjen oda az ember, aztán elmetszik a gégejét, és megkopasztják a jelölt urak.

IV

Nem tudom, hogyan végződnek a községi választások, de épp most jött egy ottani ember, és mesélte, hogy amikor az állomásra sietett, látta, új plakátot ragasztanak ki, hogy a városi jövedékigazgató perverz alak, szerelmi viszonyt tart fenn saját politikai pártja titkárával...

Szolid vállalkozás

Ott üldögéltem néhai Mestek barátommal a Károly téri parkban, a kispadon.

A bolhacirkusz-tulajdonos Mestek igencsak nyomott hangulatban volt, mert arra a következtetésre jutott, hogy befellegzett a bolhaidomításnak. Bolhacirkuszát ugyanis nemrégiben katasztrófa érte. Egy részeg atyafi, attól a rögeszmétől vezettetve, hogy csalásról van szó, behatolt a bódéba, és se szó, se beszéd, botjával összetörte a skatulyát, mely a bolhacirkuszt tartalmazta. Az idomított bolhák visszanyerték szabadságukat, nem kellett többé vonszolniuk a mikroszkopikus papírszekeret. Megsemmisült a nagyítólencsével felszerelt látcső is. A skatulya fenekén ott feküdt holtan egy hím bolha, egy elsőrangú művész, mely a cirkusz lelke volt. Mestek gyöngéden Frantának nevezte. Az elsőrangú művész hullájának azonosítása nagyítóüveg segítségével történt, s könnyű volt felismerni, mert hiányzott egy lába, ami egyébként a cirkusz titkai közé tartozik. A jelesebb művészek egy-egy lábát kitépik, hogy ne nagyon ugrándozzanak, s ne idézzenek elő zavart a szemet gyönyörködtető menetelésben.

Franta hullája mellett egyetlen tört lábú bolha maradt, s a szekér is felborult, amely elé befogták.

- Gondoltam, kigyógyítom, de nem mentem vele semmire - sóhajtott Mestek. - Pepina egyre sorvad. Így hát agyonnyomtam.

Mestek Franta és Pepina szerelméről beszélt egy darabig. A kis Pepina mindig csodálattal nézte a hím bolhát, amikor az táncolt.

- Sose akadok már össze olyan értelmes lényekkel - mondta Mestek. - A mai bolhanemzedék degenerált. A bolhák meghülyültek. Nehéz felfogásúakká váltak. De az is lehet, hogy új bolhafaj ütötte fel nálunk a fejét. A minap az óvárosi menhely szolgájától egész palack bolhát vásároltam, de egy se felelt meg. Voltak bolháim a rendőr-főkapitányságról, néhány árvaházból, a Boldog Otthon- és az Eliška-penzióból, a javítóintézetből, több laktanyából, zálogházakból, néhány szállodából, a Karolínumból, a Klementinumból, a Felső Leányiskolából, a Termelő Egyletből, az Emmauszi kolostorból, de fabatkát se ért az egész. Nem mondom, akadt köztük kettő-három, melyekről el lehetett volna mondani, hogy tehetségesek, csak hogy ezek meg lusták, hanyagok voltak. Nem csábította őket a karrier. Megszöktek, nem törődve azzal, hogy fényes jövő, biztos siker vár rájuk. Az új, fiatal bolhanemzedék nem büszkélkedhetik sem egy Frantával, sem egy Pepinával. Ezek értékét nem lehet kifejezni néhány rövid szóval, itt csak a tiszteletnek és csodálatnak van helye...

Ismét visszasüllyedtünk a búskomorságba, s szemünk előtt kirajzolódott a nemrég diadalút: a bolhacirkusszal bejártuk Csehországot, Morvaországot, sőt átrándultunk Magyarországra is, de a magyar csendőrök hamarosan a határra zsuppoltak bennünket, titkos pánszláv propagandát sejtve a bolhacirkuszban.

Morvaország több helységében a papság gáncsokodott velünk.

Meg is mondta ezt a szemembe a helštýni plébános, amikor felkerestem, hogy meghívjam bolhacirkuszunk előadására:

- Nem ajánlhatom híveim figyelmébe az önök vállalkozását, melyen nem lehet Isten áldása, mert a bolhaidomítás ellenkezik az emberi természettel. A középkori kolostorokban, amint Anselmus apát írja, éjjel a bolhák csípésükkel figyelmeztették a szerzeteseket, hogy ne aludjanak, hanem éjjel-nappal Istent dicsérjék.

- Ön szerint hát a bolha szent állat? - kérdeztem. - Akkor biztosíthatom, hogy a cirkuszunkban megtalálhatók azoknak a bolháknak ivadékai, amelyek a kis Jézust csípték a betlehemi istállóban.

Összeakaszkodtunk, megdögönyöztem a plébánost, de a végén a hegyek közé kellett menekülnünk a bolhacirkusszal, mert a plébános fellázította ellenünk fél Morvaországot.

Az emlékezés perceinek csendjét Mestek törte meg:

- Ha az ember türelmes, és a vállalkozó kedvnek sincs híjával, előbb-utóbb diadalmaskodik az emberi butaság fölött. Csak idejében munkához kell látni. Nem számít, hogy az ember, teszem azt, kacsát mázol a papírra, az a fontos, hogy elhitesse a bémész közönséggel, hogy nem kacsza az, hanem jaguár. Ha balul ütött ki az egyik vállalkozás, majd sikerül a másik, a harmadik... Az emberek barmok - folytatta Mestek a maga filozofálgatását -, mennél nagyobb hülyeségről van szó, annál könnyebben nyúlnak a zsebükbe a garasért. Új meglepetések kellenek a népek. Hogy vélekedik maga erről?

- Azt hiszem, az emberek többsége nem alkalmas az önálló ítéletalkotásra - mondtam. - Akinek megvan a dolgokról a saját véleménye, rendszerint feléje se néz az ilyen látnivalónak. A mi mutatóványosbódénk körül mindig azok tolongtak, akik hitték, hogy meglátják mindazt, amit látnivalóként beharangoztunk nekik. Emlékszik a Bohdalecen fogott denevérünkre, amelyet ausztráliai repülő gyíkként mutogattunk? Mindenki szívesen szurkolta le a hatost, hogy láthassa. Vagy emlékszik rá, mennyire tülekedtek bódénk előtt az emberek a belépő-jegyért, hogy láthassák a fiatal óriáskígyót, mely megölte az indiai alkirályt? Pedig a valóságban csak egy egészen fiatal vízisiklóról volt szó. No és arra emlékszik, mennyire tódultak a nézők, mikor a košírei Pepík a Borneó szigeti orangután imitálta?

- Hogyne emlékezném - mosolygott Mestek -, Pepík nagy betyár volt. Az utolsó előadás előtt követelte, hogy emeljük fel a koszt pénzét húsz koronára, mert ő bizony tizenöt koronáért nem lesz orangután. Pedig szép pénzt keresett a gyümölcsön meg a cukorkafélén, amit a nézők bedobáltak neki a ketrecbe. Mindig eldugta az egészet a ketrec sarkába, és este, zárás után, eladta a szemközti szatócsnak. Azért nem akartuk felemelni a koszt pénzét. Megdühödött, és az előadás kellős közepén mint orangután rágyújtott a „Széles az országút” kezdetű nótára. Még azt a riadalmat! Rögtön kiutasítottak bennünket Táborból. Több sikert értünk már el III. Richárd angol király múmiájával, pedig csak visszájára fordított birkabőr volt. Eltelt fél esztendő, mire kiderült a turpisság. Maga mesésen szónokolt a birkabőrre mutogatva: „Itt látható a legnagyobb és legszörnyűbb torzalakok egyike, akinél elvetemültebb gonosztevő nem ült még trónon. Ez a lator, akit a testi förtelmesség rémalakká és kísértetté tett, aki a gonoszságok egész sorát elkövetve térdig vérben gázolt, s aki még Shakespeare-t is megdöbbsentette, ez a királyi szörnyeteg most itt látható megaszalódva, és bátorkodom bemutatni a nagyérdemű közönségnek múmia alakjában...”

- Aztán egy járási főnök elkobozta tőlünk III. Richárdot - jegyeztem meg.

- Igen. De ez is bizonyítja, hogy minden lehetséges a világon - bölcsekedett tovább Mestek. - Százat tennék egy ellen, hogy a földkerekség lakóinak több mint a fele valamilyen csalásból él. Arról van most már csak szó, kisütünk-e valami újat, amit mutogathatnánk a közönségnek. Valami kis meglepetést kell készítenünk. Olyasvalamit, amibe a közönség belebolondul, aztán már mindenki önként csinálja nekünk a reklámot. Mutatni kell valamit a közönségnek.

- Álljunk csak meg itt - mondtam, botommal a homokban rajzolgatva. - Minek az a bizonyos valami? Menjünk tovább egy lépéssel. Gondolom, érti, mire célzok. Ne mutassunk a közönségnek semmit.

- Legalább valami kis követ - szólalt meg Mestek kőrön. - Valamit mindig mutogattam.

- Semmit. Még egy picurka követ se - mondtam határozott hangon. - Ostobaság. A régi iskola. Ezután semmit se mutatunk a közönségnek. Épp ez lesz a meglepetés. Azt mondja: legalább valami kis követ, mint ahogy eddig csináltuk. Hát igen. Kijelentettük: Ez a kő a Marsról származik. A közönség azzal a benyomással távozott, hogy látott valamit, és nem érte meglepetés. De ha majd nem lát semmit, teljes lesz a meglepetése. Nézze csak - rajzolgattam a bottal a homokba. - A bódénk kerek alakú lesz, tágas. Se ablak, se tetőnyílás rajta. Odabent teljes sötétség. Egymással szemben két elfüggönyözött ajtónyílás, egyik elől, a másik hátul. Elöl a közönség belép, a hátsó nyíláson távozik. Óriási feliratok: „A legnagyobb meglepetés a világon! Felejthetetlen meglepetés! Csak felnőtt férfiaknak! Hölgyek és gyermekek részére tilos! Katonák félárat fizetnek!” A közönség tagjait rövid időközökben egyenként bocsátjuk be. Én kint szólítom az embereket, és szedem a pénzt. Maga bent lesz, sötétben, mihelyt valaki felbukkan, megragadja az ülepénél és a gallérjánál, s a hátsó nyíláson szó nélkül kihajítja. Mérsékelt belépti díjat szabunk, és majd meglátja, hogy senki se fogja sajnálni. Az emberek örülnek egymás bajának, kezeskedem érte, hogy csapják majd nekünk a reklámot, egymást biztatva, hogy menjenek csak, nézzék meg az „óriási meglepetést”. Vállalkozásunkat lélektani alapra építjük.

Mestek egy darabig ingadozott. No, nem mintha nem értett volna egyet az új vállalkozás alapelveivel, hanem tökéletesíteni szerette volna.

- Nem lenne jó, ha közben minden egyesnek végighúznánk a fenekén nádpálcával? - kérdezte.
- Így még nagyobb volna a meglepetés.

Ezt határozottan elleneztem. Csak az időt pazarolnánk. Az egész folyamatnak gyorsan kell lezajlania. Az ember belép a sötétbe, és már kinn is van, nem ér rá feleszmélni. Épp ebben van az igazi meglepetés. A vállalkozás teljesen szolid! Nem ígérünk senkinek semmi olyat, amit ne tudnánk nyújtani. Meglepetést ígérünk, és álljuk is a szavunkat. Senki sem vetheti a szemünkre, hogy csalók vagyunk.

Szolid vállalkozásunk óriási érdeklődést keltett. Először Benešovban ütöttünk sátrat, mert ott minden feltétel megvolt. Katonaság, kíváncsi közönség. Plakátot nyomattam, melynek szövege megfelelt a bódénkra kifüggesztett felirat tartalmának:

**!PIKÁNS ÉLMÉNY!
!CSAK FELNÖTT FÉRFIAKNAK!
!ÓRIÁSI MEGLEPETÉS!
!ÉLETE VÉGÉIG NEM FELEJT EL BENNÜNKET!
!NEM CSALÁS, NEM ÁMÍTÁS!
!A SZOLIDSÁG GARANTÁLVA!**

A csekély belépti díj, a falragasz, a titokzatos, pikáns meglepetés talánya a felnőtt férfiak - civilek és katonák - óriási tömegét csábította bódénk elé. A sokaság közt látni lehetett tizenhat esztendő sűrűlvényeket is, akik kérdésekre, hogy hány évesek, szemrebbelés nélkül készek voltak azt felelni, hogy betöltötték a negyvenet, sőt az ötvenet, csak hogy ők is bejuthassanak.

Hat órákor kezdtünk. Az első egy kövér uraság volt, aki már öt órától várt rá, hogy villámgyorsan keresztülmenjen bódénkon, és a túlsó oldalon ismét kikerüljön a friss levegőre.

Hallottam, amint biztatja a várakozókat:

- Mesés! Nézzék csak meg!

Nem csalódtam a tömeglélektanban. A kidobottak óriási reklámot csaptak nekünk. Mertek izmos kezén másfél óra leforgása alatt keresztülment több száz felnőtt férfi. Egyesek kétszer, sőt háromszor is kidobatták magukat, újra meg újra visszatérve a bódéba, és rábízva magukat Mestek izmos kezére. Az arcokról sugárzott az öröm, a megelégedés. Megfigyeltem, hogy sokan hazamentek ismerőseikért, és kézen fogva vezették őket, őszinte szívből kívánva nekik az „óriási meglepetést”.

Ahová az ördög nem mehet, elküldi maga helyett a járási főnököt.

Fél nyolc után érkezett.

- Van engedélyük? - kérdezte a bejáratnál.

- Tessék belépni - mondtam.

Odabenn a sötét bódében rövid birkózás zajlott le a járási főnök és Mestek között. A járási főnök hivatali méltóságának tudatában kétségbeesetten védekezett az „óriási meglepetés” ellen, de végül is kirepült a hátsó nyíláson az ujjongó tömeg közé.

Aztán jöttek a csendőrök, lepecsételték a bódét, és hatósági személy megsértése, valamint nyilvános erőszak büntette miatt bekísértek bennünket a bírósági fogdába.

- Soha többé nem kezdek szolid vállalkozásba - mondta Mestek, miután kényelmesen elhelyezkedtünk a dikón. - Mától fogva csalásból élek.

.oOo.